

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია

ა. ჭიჭელიძის სახ. ხელნაწერთა ინსტიტუტი

იონაე ღამასკელი

დიალექტიკა

ქართული თარგმანების ტექსტი გამოსცა, გამოკვლევა და
ლექსიკონი დაურთო მაია რაფაევიძე

გამომცემლობა „მეცნიერება“
თბილისი

1976

წიგნში ქვეყნდება იოანე დამასკელის ფილოსოფიური ნაწარმოების „დიალექტიკის“ ქართული თარგმანების პარალელური ტექსტები.

ტექსტებს უძღვის გამოკვლევა, რომელშიც განხილულია „დიალექტიკის“ ეფრემ მცირისა და არსენი იყალთოელის თარგმანთა რედაქციები, მთარგმნელობით მეთოდთან დაკავშირებული ზოგი საკითხი.

ნაშრომს ერთვის ფილოსოფიურ ტერმინთა ლექსიკონი-საძიებელი, რომელიც წარმოადგენს ძველი ქართული ფილოსოფიური ტერმინოლოგიის სისტემატიზაციის პირველ ცდას.

„დიალექტიკას“ განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ქართული ფილოსოფიური და მსოფლმხედველობრივი აზროვნების ისტორიის შესწავლის საქმეში.

შესავალი

ცნობილი ბერძენი თეოლოგი, იოანე დამასკელი VIII ს. ავტორია¹. მისი მოღვაწეობით დამთავრდა ბერძნული თეოლოგიის პატრისტიკული პერიოდი და დასაბამი მიეცა ახალ, სქოლასტიკურ პერიოდს. დამასკელის ძირითადი შრომა — Πήγυ γυαμας „წყაროჲ ცოდნისაჲ“ — ქრისტიანობის განვითარების ამ მიჯნაზე აღმოცენებული ნაწარმოებია. გარკვეული თვალსაზრისით იგი პატრისტიკული ლიტერატურის პირშემა. ამ თხზულებაში ქრისტიანული თეოლოგიის კარდინალური საკითხებია დამუშავებული. ამასთანავე მასში აშკარად გამოიხატა ქრისტიანული სქოლასტიკის პრინციპები. საინტერესოა, რომ ქრისტიანობის სქოლასტიკურმა მსოფლმხედველობამ, რომლის ჩასახვა და განვითარება დასავლეთში IX—X სს-ზე მოდის, აღმოსავლურ ქრისტიანობაში უფრო ადრე იჩინა თავი. იოანე დამასკელის „წყაროჲ ცოდნისაჲ“ აღმოსავლური სქოლასტიკის ტენდენციებით აღბეჭდილი შრომაა. შუა საუკუნეთა თეოლოგია მასში ხედავდა თავის თეორიულ შეხედულებათა საუკეთესო დასაბუთებას.

დოგმატიკა და პოლემიკა, ლიტურგიკა, ეგზეგეტიკა, კომილტიკა და ასკეტიკა — სასულიერო მწერლობის თითოეული ეს დარგი მნიშვნელოვნადაა დაკლებული იოანე დამასკელისაგან. მისი მრავალრიცხოვანი შრომა² მეტყველებს იმ ღრმა ინტელექტზე, რომელმაც მას შეუქმნა აღმოსავლეთის უდიდესი მწერლის რეპუტაცია და დაუმკვიდრა „ოქრონექტარის“ სახელი. აღმოსავლეთისა

¹ ცნობილია მისი ბიოგრაფიები არაბულად და ბერძნულად. ბერძნული ბიოგრაფია დაწერილია პატარაქის იოანე მერკუროპლოს მიერ XII ს. (K. Кекелидзе, Грузинская версия арабского жития И. Дамаскина, египетские фг. ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, ტ. VII, თბ., 1961, გვ. 136). უძველესია არაბული ბიოგრაფია, ანტიოქიელი ბერის, მიხეილის მიერ დაწერილი X ს. ეს ბიოგრაფია პირველად გამოუცია კონსტანტინე ბაშას (Biographie de Saint Jean Damascène. Texte original arabe. Publié pour la première fois par le P. Constantin Bacha. Imprimerie Grecque Melchite de Saint Paul. Harissa. Liban. 1912). არაბულიდან, როგორც კ. კეკელიძე მიუთითებს, დამასკელის ბიოგრაფია 1086—1100 წლებში უთარგმნიათ ბერძნულად და ქართულად (კ. კეკელიძე, დასაბუთებული ნაშრომი, გვ. 138). ამრიგად, ქართულად დაცულია არაბული ცხოვრების უძველესი ვერსია. ი. დამასკელის არაბულ ბიოგრაფიაზე იხ. G. Graf, Die christlich-eratische Literatur, B. II, Città del Vaticano, 1959, გვ. 69.

დამასკელის ბიოგრაფიის შესახებ არსებული ლიტერატურის ბიბლიოგრაფია მიუთითებულ აქვთ შემდეგ მკვლევარებს: K. Krumbacher, Geschichte der Byzantinischen Literatur, New York, B. I, გვ. 71; H. Beck, Kirche und theologische Literatur im Byzantinischen Reich, München, 1959. O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchlichen Literatur, B. V, Darmstadt, 1962, გვ. 53—54.

² ი. დამასკელის შრომათა სიას იძლევიან: ვ. ერმონი თავის მონოგრაფიაში „Saint Jean Damascène, Paris, 1904, pp. 8—13.

A. Сагарда, Полное собрание творений св. Иоанна Дамаскина, т. I, 1913, стр. XIII—XV.

თუ დასავლეთის ქრისტიანობას იოანე დამასკელი მიაჩნდა თავის მოძღვრად და წარსულის ტრადიციების საუკეთესო გამგრძელებლად. მან ქრისტიანული დოგმატიკა უმაღლეს საფეხურზე აიყვანა იმით, რომ აღმოსავლური ქრისტიანული აზროვნების ტრადიციებზე დამყარებით შექმნა დასრულებული მოძღვრება ფრიად ორიგინალიური არქიტექტონიკით. „იოანე დამასკელმა გამოიყენა პერი-ბატეტრიკული ფილოსოფია, მაგრამ მან იგი შეავსო და გაწმინდა ქრისტიანული იდეების შესაბამისად“ — ამბობს ვ. ერმონი, მონოგრაფიული შრომის ავტორი დამასკელის შესახებ³. „წყაროა ცოდნისა“ წარმოადგენს დოგმატიკის კლასიკურ სახელმძღვანელოს.

იოანე დამასკელის ეს ფუნდამენტალური შრომა მარტო მისი თეოლოგიური ნაწილით არ ამოიწურება. მხედველობაში გვაქვს ის გარემოება, რომ ნაწარმოები ტრილოგიას წარმოადგენს. იგი შედგება სამი ნაწილისაგან:

1. *Κεφάλαια φιλοσοφικά* — ფილოსოფიური თავები, ანუ „ღიალექტიკა“.

2. *Περὶ αἰρέσεων* — „წვალებაათვის“.

3. *Ἐχθραὶ ἐπιπέτῃ ἡ ὀρθότητι* — „გარდამოცემა უცილობელი მართლმადიდებელთა სარწმუნოებისა“⁴.

ქრისტიანული ღვთისმეტყველების თვალსაზრისით განსაკუთრებით ნიშანდობლივი მე-2 და მე-3 ნაწილებია.

მე-2 ნაწილი მიმართულია სხვადასხვა სახის მწვალებელთა (ნესტორიანთა, იაკობიტთა, ხატმებრძოლთა, მანიქეველთა და სხვათა) წინააღმდეგ და ატარებს პოლემიკურ ხასიათს.

მე-3 ნაწილი წარმოადგენს ქრისტიანულ-თეოლოგიური მოძღვრების თეორიულ დებულებათა შექამებას. ამ თავში მოცემულია ვრცელი ტრაქტატები ღმერთზე, შექმნაზე, ანგელოზებზე, ადამიანზე, ბუნებაზე, საეკლესიო პრაქტიკაში განმტკიცებულ წესებზე, საერთოდ ყველა ძირითად თეოლოგიურ საკითხზე. მამასადამე, აქ საქმე გვაქვს ქრისტიანული სარწმუნოების რაობის ვადმოცემასთან. გარდა ამისა, მე-3 ნაწილში დოგმატიკურ საკითხებზე მსჯელობასთან ერთად მოცემულია ცნობები ბუნებისმეტყველებისა და ფსიქოლოგიის შესახებ.

რაც შეეხება პირველ ნაწილს. *Κεφάλαια φιλοσοφικά*-ს, როგორც სათაური მიგვანიშნებს, აქ გადმოცემულია ქრისტიანობის ფილოსოფიური საფუძვლები.

ცნობილია, რომ ქრისტიანობა პირველ ხანებში არათუ არ იწყნარებდა, არამედ სდევნიდა და მწვალებლობად მიიჩნეოდა ანტიკური ხანის დიდ ფილოსოფოს-მოაზროვნეთა თხზულებებს. მაგრამ შემდეგ, ისტორიულ-საზოგადოებრივ ცნობრებაში მომხდარი ძვრების შესაბამისად, მან თავის რელიგიურ დოგმათა დასაცავად გამოიყენა წარმართ ფილოსოფოსთა ნააზრევი, ფილოსოფია გამოაცხადა ღვთისაგან ბოძებულ ნიჭად, რომელიც თეოლოგიის სამსახურში უნდა მდგარიყო.

საუკუნეთა მანძილზე ხან პლატონი იყო აღიარებული ავტორიტეტი, ხან არისტოტელე. ნეოპლატონურ მიმდინარეობათა შემდეგ ისევ არისტოტელეს სახელი წამოიწია წინ. არისტოტელეს ლოგიკა თავის პრიორიტეტს ინარჩუნებდა აღორძინების ხანამდე. ლოგიკა გახდა ფილოსოფიის იარაღი.

თუ დასავლეთის სქოლასტიკის განვითარება და არისტოტელეს აპოლოგია

³ V. Ermoni, Saint Jean Damascene, p. 18.

⁴ ეს სათაური მის პირველ მთარგმნელს, ეფრემ მცირეს, ეკუთვნის.

XII—XIII სს. მოდის, აღმოსავლეთში გაიღებოთ ადრე ჰქონდა მას ადგილი. სხვადასხვა ნეოპლატონურ სკოლებში, ასევე ქრისტიანულ სირიულ ლიტერატურაში, არისტოტელეს ლოგიკურ შრომებს მრავალრიცხოვანი კომენტატორი ჰყავდა. იოანე დამასკელის „დიალექტიკის“ სახით არისტოტელეს კომენტატორთა სქოლასტიზმისთან გვაქვს საქმე.

სხვათა შორის, არისტოტელეს ლოგიკისა და მეტაფიზიკის ცალკეული საკითხები იოანე დამასკელის მიერ ხშირად განხილულია ისეთივე პრინციპებითა და მსოფლგაგებით, როგორც ამას ხუთი საუკუნით გვიან ახდენს დასავლეთის სქოლასტიკის მეტრი თომა აქვინელი⁵

იოანე დამასკელმა თავისი თხზულების შესავალში მოხაზა ანტიკური ფილოსოფიის ადგილი და როლი ქრისტიანული მოძღვრების პოზიციებიდან: „და პირველად უკუე ელენთა ბრძენთანი დაეხსნე ურჩეულესნი, ვითარცა მეცნიერმან, ვითარმედ რაოდენი-რაჲ არს კეთილი, ზეგარდამო ღმრთისა მიერ მონიჭებულ არს კაცთადა, ვინაჲთგან ყოველი მოცემაჲ კეთილი და ყოველი ნიჭი სრული ზეგარდამო არს გარდამომავალ მამისაგან ნათელთაჲსა; ხოლო რაოდენი-რაჲ არს წინაღმდგომ ჰეშმარიტებისა, სეშმაკოჲსა საცთურისა მოპოვება არს ბნელ და შეწმასნილ გონებასა ეშმაკ-ბოროტისა“⁶ (არსენი იყალთოელის თარგმანი). მაგრამ „ელენთა ბრძენთა“ არა ყოველი ნააზრევი შეითვისა თეოლოგიამ, არამედ მხოლოდ ისეთი, რომელთა მიღება შესაძლებლად ენა თავის თეორიულ დებულებათა გასამტკიცებლად. იოანე დამასკელი თავისი თხზულებების შედგენისას სწორედ ასეთი პრინციპებით ხელმძღვანელობს. იმავე შესავალში იგი აცხადებს: „მახლობელნი უკუე ჰეშმარიტებისანი გამოკრიბნე და მტერთაგან მაცხოვარებაჲ მოვისთულა, ხოლო განეყარნე ყოველნი, რაოდენნი ურგებ და სახელ-მტყუარისა მეცნიერებისა ჰქონებულ იყვნენ“⁷.

„მახლობელნი ჰეშმარიტებისანი“ არის ყოველივე ის, რაც მართლმადიდებლური მოძღვრების დაცვას ემსახურება წინააღმდეგ ყოველგვარი სახის მწვალებლობისა. „დიალექტიკანი“ ეს არის არისტოტელეს ლოგიკური შრომების კომენტატორთა შეხედულებანი, ეკლესიის მოთხოვნილებათა მიხედვით შეგუებული ქრისტიანულ მსოფლმხედველობას.

იოანე დამასკელი ამ შრომაში გვევლინება ფრიად თავისებურ კომპილატორად. იგი თვითონ აცხადებს: „ხოლო ვთქუა ჩემი არარაჲ, ვითარ-იგი ვიტყოდე, არამედ უწარჩინებულესთა მოძღუართა ნამუშავეისა ერთად შემკრებელმან შემოკლებულ-ყყო სიტყუაჲ“⁸.

⁵ წინასწარი შედარებით ირკვევა, რომ „დიალექტიკის“ შეპირისპირებული კვლევა თომა აქვინელის თეოლოგიასთან მრავალ საუკუნადღებო დასკვნას მოგვიტანს.

⁶ საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის S ფონდი, № 1463, 40v.

⁷ ამ სიტყვების შორეული პერიფრაზია თომა აქვინელის მიერ თეოლოგიის მეცნიერების დარგებთან მიმართების შეფასება: „ღმრთისმეტყველება თავის საფუძვლებს სხვადასხვა მეცნიერებებისგან როდი იღებს, არამედ უშუალოდ — ღმერთისგან გამოცხადებას გზით. ამასთან ერთად იგი სხვა დარგებს როდი მიჰყვება, როგორც უმაღლეს დისციპლინებს, არამედ გამოიყენებს მათ, როგორც მორჩილ მსახურებს“ (თომა აქვინელი, თეოლოგია და მეცნიერება, მოკვამეს წიგნიდან И. Боргош, Фома Аквинский. Москва. 1968. стр. 168).

⁸ S—1463, 41r.

⁸ იქვე.

ვინ არიან ეს „უწარჩინებულესნი მოძღუარნი“, ვის შრომებს იყენებს წყაროდ იოანე დამასკელი?

იოანე დამასკელის „დიალექტიკის“ შესახებ უახლოეს ხანაში გამოცემულ მონოგრაფიაში, რომლის ავტორია გ. რიხტერი, საკმაოდ კრცლად, ჭერ შესავალში, შემდეგ ცალკეული თავების ტექსტობრივ-შედარებითი ანალიზის დროს, მიკვლეულია და გამოვლენილი ის წყაროები, რომელთაც იყენებს იოანე დამასკელი თავის შრომაში⁹.

ამ თვალსაზრისით ყველაზე მეტად ანგარიშგასაწევია არისტოტელეს ლოგიკური შრომების (კატეგორიები, პერი ერმენეია, ანალიტიკები) კომენტატორთა თხზულებები. როგორც ირკვევა, იოანე დამასკელმა ფართოდ გამოიყენა კომენტატორთა ნააზრევი „დიალექტიკის“ წყაროდ. აღენიშნავთ მხოლოდ ძირითად წყაროებს. ესენია:

ნეოპლატონიკოსი ფილოსოფოსის პორფირის (III ს.) შრომა „შესავალი არისტოტელეს „კატეგორიებისა“, რომელიც ძალზე პოპულარული წიგნი იყო შუა საუკუნეებში და მრავალ ენაზეა თარგმნილი¹⁰, ალექსანდრიელი ნეოპლატონიკოსის ამონიოს ურშიასის (V ს.) კომენტარები არისტოტელეს კატეგორიებისა და პორფირის „შეყვანილობაზე“¹¹. აღსანიშნავია კიდევ ალექსანდრიული სკოლის სხვა წარმომადგენელთა: ელიასის (VI ს.), დავით უძლეველის (V ს.), სტეფანე ალექსანდრიელისა (VII ს.) და სხვათა კომენტარები. განსაკუთრებით საინტერესოა სირიული კომენტატორული ლიტერატურა, მით უმეტეს, რომ იოანე დამასკელიც სირიიდანაა.

ფილოსოფოსთა გარდა, იოანე დამასკელი ფართოდ იყენებს საეკლესიო მწერალთა შრომებს. საინტერესოა, რომ დიდი კაპადოკიელების, ასევე დიონისე არეოპაგელის გავლენა „დიალექტიკაში“ თითქმის არ შეიძინევა, მაშინ როდესაც „გარდამოცემაში“ დამასკელი ფართოდ სარგებლობს ამ წყაროებით.

აღსანიშნავია კიდევ იკლსიის მამათა შრომები: ნემესიოს ემესელის (V ს.) „ბუნებისათვის კაცისა“, ლეონტი ბიზანტიელის (VI ს.), თეოდორე რაითელას (VII ს.), მაქსიმე აღმსარებლის (VII ს.), ანასტასი სინელის (VII ს.) თხზულებები.

„დიალექტიკის“ წყაროდ გამოყენებული ლიტერატურა იმდენად მრავალრიცხოვანია, რომ ზოგმა მკვლევარმა ეჭვიც კი გამოთქვა: შეეძლო თუ არა ერთ პიროვნებას მოეხდინა კომპილაცია ამ ურიცხვი ლიტერატურიდან? შესაძლებელია მის ხელთ ჰქონდა უკვე შუა კრებულები ტექსტისა რამდენიმე კომენტარი¹².

⁹ G. Richter. Die Dialektik des Iohannes von Damaskos. Eine Untersuchung des Textes nach seiner Quellen und seiner Bedeutung. Eital. 1964. „დიალექტიკის“ წყაროების გამოკვლენის ტექსტის ყველა გამოცემა ითვალისწინება. მაგრამ ყველაზე სრულად ეს მოცემულია დასახელებულ შრომაში. ამდენად ჩვენც ამ უკანასკნელ შრომაში გამოვლენილ ფაქტობრივ მასალას ვყარდებით.

¹⁰ ქართულ მწერლობაში ეს შრომა ცნობილია, როგორც „შეყვანილობა არისტოტელეს კატეგორიათაში“. მის სომხური ენიდან თარგმნილად თვლიან მე-13 ს-ში (ე. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, 1960, გვ. 308).

¹¹ ამონიოსის ორივე ეს შრომა ძველადვე თარგმნილი იყო ქართულად იოანე ტარიძისძის შერ (XII ს.) იხ. ე. კეკელიძე, იქვე.

¹² G. Richter. Die Dialektik des Iohannes von Damaskos. გვ. 18.

ერთი კი ცხადია: იოანე დამასკელი მხოლოდ ერთ რომელიმე წყაროს არ ეყრდნობა უშუალოდ და პირდაპირ. „ღიალექტიკაში“ დამუშავებული საკითხები ითვალისწინებს და აერთიანებს ყველა ადრეულ შრომას, მაგრამ არც ერთ მათგანთან არ ამყარებს მჭიდრო კავშირს ისე, რომ შესაძლებელი იყოს სხვა შრომების იგნორირება¹³.

მიზანი ნაწარმოებისა არის ქრისტიანული იდეოლოგიის დაცვა ლოგიკური მეთოდებით, ფილოსოფიური არგუმენტებით, რადგან ეკლესიის მესვეურთათვის ცხადი გახდა, რომ მეცნიერების სხვადასხვა დარგების განვითარების გამო ახალი სოციალური ფორმაციების დროს შეუძლებელი შეიქნა მხოლოდ რწმენისადმი აპელირება. საჭიროა ფილოსოფიურ-მეცნიერული არგუმენტების შოპარჯება ძირითადი ქრისტიანული დოგმების დასასაბუთებლად.

„ღიალექტიკა“ იშვიათი ნიმუშია იმისა, თუ როგორი ტრანსფორმაცია განიცადა ანტიკურმა ფილოსოფიურმა ტერმინოლოგიამ, როგორი ქრისტიანული გაგება მიიღეს ისეთმა ძირითადმა ტერმინებმა, როგორიცაა თუნდაც „ბუნება“, „არსება“, „ჰიპოსტასი“.

ამ მხრივ ძალზე დამახასიათებელია ის განმარტება ამ ნაწარმოების მნიშვნელობისა, რომელსაც იძლევა მისი პირველი ქართველი მთარგმნელი ეფრემ მცირე:

„ესეითარი არს საფილ[ო]სოფოსოჲ სწავლჲჲ, რომელი-იგი აქაცა საჭიროდ საკმარად შემოუღებდეს წმიდასა იოანე დამასკელსა, რაჲთა ამათ მიერ წინააღმდეგობდინ შვილნი ეკლესიისანი გარეშეთა მათ ფილოსოფოსთა და მათითავე ისრითა განჯგუშერდენ მათ, რამეთუ თჳნიერ ამათ სიტყუათასა სხუებრ შეუძლებელ არს სიტყჳს-გებაჲ წინააღმდეგობთაჲ სიტყუა-გვგებდენ რაჲ გარეშენი იგი განუტუეთელისათჳს, რომელ არს გუამი და ბუნებისათჳს“¹⁴.

XI—XII სს-ში „ღიალექტიკის“ ქართულად თარგმნის ფაქტი უნდა შეფასებულ იყოს, როგორც ქართულ სააზროვნო ცხოვრებაში სქოლასტიზირებულ არისტოტელიზმზე გეზის აღება. ამგვარი რამ რამდენიმე საუკუნით ადრე დაიწყო არაბულ სამყაროში და რამდენადმე მოგვიანებით მოხდა დასავლეთ ევროპაში.

„ღიალექტიკამ“ საკმაოდ დიდი გავლენა იქონია მომდევნო პერიოდების ქართულ ფილოსოფიურ-თეოლოგიურ აზროვნებაზე.

წინამდებარე გამოცემა მიზნად ისახავს „ღიალექტიკის“ ქართული თარგმანების შესწავლას. „ღიალექტიკის“ გამოყოფა ტრილოგიიდან და დამოუკიდებელი ნაწარმოების სახით შესწავლა მისი ავტორის იდეური მიზანდასახულობით არის გამართლებული. იგი ქრისტიანული ფილოსოფიის ძეგლია.

„ღიალექტიკის“ უკანასკნელი ბერძნული გამოცემაც ამ გარემოებას ითვალისწინებს. ამიტომ იგი წყაროა ცოდნისაჲს“ სხვა ნაწილებსგან დამოუკიდებლად არის გამოცემული. სხვათა შორის, ქართული ხელნაწერების ტრადიციაც უკერს ამას მხარს: ხელნაწერებში „ღიალექტიკა“ ხშირად გვხვდება დამოუკიდებელი სახით.

„ღიალექტიკის“ ქართული თარგმანების წინამდებარე გამოცემაში განხილულია „ღიალექტიკის“ ორი ქართული თარგმანი, მათი რედაქციული რაობა

¹³ იხ. ხს. შრომა, გვ. 21.

¹⁴ A—24, 1v.

და ურთიერთმიმართება; დადგენილია ქართული თარგმანების მიმართება ბერძნულ ორიგინალთან (თუ ორიგინალებთან); გარკვეულია, რომ ქართულ თარგმანებს დღეს უცნობი ბერძნული ორიგინალი უდევთ საფუძვლად. გამოკვლევაში შეძლებისდაგვარად დახასიათებულია ორი ქართველი მთარგმნელის განსხვავებული მეთოდოლოგიური პრინციპები „დიალექტიკის“ ლოგიკურ-ფილოსოფიური ტერმინოლოგიის ქართულად თარგმნისა და შემუშავებისას.

აღნიშნული საკითხების კვლევას ბუნებრივად დაუკავშირდა „დიალექტიკის“ ორჯერ თარგმნის საკითხი.

გამოცემაში შეტანილია „დიალექტიკის“ ეფრემ მცირისა და არსენი იყალთოელის თარგმანთა ტექსტები. ტექსტებს ახლავს ფილოსოფიურ ტერმინთა ლექსიკონი და გამოკვლევა. გამოკვლევა სრული სახით არ არის წარმოდგენილი. იგი მხოლოდ ნაწილია საკითხთა იმ წყებაში, რასაც „დიალექტიკის“ კვლევა ითვალისწინებს. კერძოდ, ამ საკითხთა წყებაში შედის არსენისა და ეფრემის თარგმანთა ენობრივი დახასიათება მათი მთარგმნელობითი მეთოდის გასარკვევად; „დიალექტიკა“ და ქართული ფილოსოფიური ტერმინოლოგიის პრობლემა; „დიალექტიკის“ გამოძახილი შემდგომი პერიოდის ქართული ფილოსოფიის ისტორიაში.

უანლოესი მომავლისათვის არის გათვალისწინებული პუბლიკაცია გამოკვლევებისა, რომლებიც ამ საკითხებს ენება.

I. „დიალექტიკის“ შესწავლის ისტორიიდან

როგორც აღვნიშნეთ, „დიალექტიკა“ არის პირველი ნაწილი „წყაროა ცოდნისაჲსა“.

იოანე დამასკელის შრომას ეს სათაური გვიან პერიოდში ეწოდა. ბერძნული ხელნაწერები სხვა დასათაურებას იძლევიან: *Κεφάλαια φιλοσοφικά* ანუ „ფილოსოფიური თავები“. ეს სათაურიც, ისე, როგორც „დიალექტიკა“, თვითონ ავტორს არ ეკუთვნის. ხელნაწერთა გადაწერები უწოდებდნენ ტრილოგიის ამ ნაწილს „ფილოსოფიურ თავებს“, განსხვავებით მე-3 ნაწილისგან, რომელიც ღვთისმეტყველურ თავებს წარმოადგენს. დასათაურება „დიალექტიკა“ გვიან საუკუნეებში დამკვიდრდა. ეს სათაური მას პირველ ლათინურ გამოცემაში (1548 წ.) ეწოდა. ვინაიდან თვითონ ავტორს არ მოუცია თავისი შრომის დასათაურება, გამომცემლებსაც არ გასჭირვებიათ საკუთარი შეხედულებით შეერჩიათ სათაური.

საქმე ისაა, რომ „დიალექტიკა“ ამ ნაწარმოებს სრულიად სხვა გაგებით ეწოდება, განსხვავებით ამ ტერმინის დღევანდელი მნიშვნელობისგან. დიალექტიკა ნიშნავს მეცნიერებას განვითარებაზე, დაპირისპირებულთა ერთიანობისა და ბრძოლის გზით. ანტიკურ სამყაროსა და შუა საუკუნეებში კი ამ ტერმინს სხვადასხვა მნიშვნელობა გააჩნდა.

ამ სიტყვის ანტიკური გაგებით, იგი ნიშნავდა საუბრის ხელოვნებას, როცა კითხვა-პირების, მტკიცებისა და უარყოფის გზით შესაძლებელი ხდება ქეშმარიტების დადგენა. დიალექტიკა ამ გაგებით გარკვეული ნაწილი იყო იმ მეცნიერებისა, რომელიც შემდგომ ჩამოყალიბდა ლოგიკის სახით.

შუა საუკუნეებში „დიალექტიკა“ სიტყვის მნიშვნელობა შეიცვალა. იგი გამოიყენებოდა, როგორც მეტად თუ ნაკლებად მსგავსი „ლოგიკა“ სიტყვისა.

„ლოგიკა“ და „დიალექტიკა“ ორივე უკავშირდება ბერძნულ *λέγειν* „თქმა“ სიტყვას. მაგრამ „ლოგიკას“ ანტიკურ სამყაროში ჭერ კიდევ არ ჰქონდა გარკვეული მეცნიერების აღმნიშვნელი მნიშვნელობა. ამდენად, „დიალექტიკა“ განიხილებოდა, როგორც ერთი შვიდ თავისუფალ ხელოვნებათაგანი, როგორც ლოგიკური მსჯელობისა და აზროვნების ხელოვნება. შუა საუკუნეებში სწორედ „დიალექტიკას“ უკავშირდებოდა ქრისტიანული თეოლოგიის რაციონალური მარცვალი. მის გარეშე წარმოდგენილია სქოლასტიკური ფილოსოფია¹⁵.

ამდენად, შემთხვევითი არ იყო იოანე დამასკელის ნაწარმოებისთვის ამ სათაურის წოდება. არისტოტელეს ლოგიკური შრომების თავისებური დამუშავება „დიალექტიკა“ სიტყვის ამგვარმა გაგებამაც შეაპირობა.

დასათაურება არც ქართულ თარგმანებშია წარმოდგენილი. ეფერემ მცირე, ერთ-ერთი ქართული თარგმანის ავტორი, ამ თხზულებას „წყაროა ცოდნისაჲს“, ე. ი. მთელი ტრილოგიის ნაწილად მიიჩნევს¹⁶.

¹⁵ История античной диалектики, М., 1972, стр. 39.

¹⁶ ქართველი მთარგმნელი მას უწოდებს „გარდამოცემის“ შესავალს: „ზანდუცი და შესავალი წიგნისა ამის, რომელსა ეწოდებს გარდამოცემა...“ A—24, 2r. სხვათა შორის, მე-18 ს.

მოგვიანებით, ქართულ მწერლობაშიც, მიღებული ტრადიციის მიხედვით, ნაწარმოებს ეწოდება „ღიალექტიკა“.

„ღიალექტიკის“ შედგენილობა ერთნაირია ბერძნულშიც და ქართულშიც. ტექსტს წინ უძღვის თავთა საძიებელი, ანუ „ზანდუკი“ და შესავალი. შესავალი წარმოადგენს იოანე დამასკელის ეპისტოლეს კოზმა მათუმის ეპისკოპოსისადმი. ეს ეპისტოლე ერთგვარი წინასიტყვაობაა მთელი ტრილოგიისათვის. მასში გამოთქმულია ავტორის მოსაზრებები ნაწარმოების სტრუქტურისა და მიზანდასახულობის შესახებ, მისი შედგენის პრინციპების შესახებ.

შესავლიდან ჩანს, რომ ავტორს თხზულება სამ ნაწილად აქვს გააზრებული:

„პირველად უკუ ელღენთა ბრძენთანი დაესხნე ურჩეულსანი“ (ეს ნიშნავს: I ნაწილში, „ღიალექტიკაში“, მოცემული მაქვს ელღენ ბრძენთა განმარტება)..., „მერმე შემდგომად მათსა დაეწესნე ღმრთის-მოაქაგებულთა წვალებათა წარრევანი“ (ანუ მწვალებულთა განქიქება, რაც წარმოდგენილია მე-2 ნაწილში „წვალებათათვის“)..., „და ესრეთ საცთურისა მომსპობელი და ტყუილისა უჩინო-მყოფელი ჭეშმარიტებაჲ... შეწვენითა ღმრთისა და მადლისა მისისაჲთა წარმოვადგინოთ“ (ანუ ქრისტიანული ღვთისმეტყველების რაობის გადმოცემა, რასაც მე-3 ნაწილი „გარდამოცემა“ ემსახურება).

იოანე დამასკელი სქოლასტიკური თეოლოგიის პრინციპების ერთგული რჩება, როცა აცხადებს, რომ იგი იღებს ბერძენ მოაზროვნეთა მხოლოდ იმ აზრებს, რომლებიც ჭეშმარიტებას შეესაბამება: „მიმსგავსებითა სახესა ფუტკრისასა მახლობელნი უკუე ჭეშმარიტებისანი გამოვკრიბნე და მტერთაგან მაცხოვარებაჲ მოვისთულა, ხოლო განვეარნე ყოველნი, რაოდენნი ურგებ და სახელმტყუარისა მეცნიერებისა მქონებელ იყვნენ“¹⁷.

როგორც კეთილსინდისიერი ავტორი, იოანე დამასკელი აცხადებს, რომ მისი შრომა კომპილაციური ხასიათისაა, რომ იგი სხვადასხვა წყაროებს ამუშავებს და ამნაირად ადგენს თავის შრომას.

მრავალრიცხოვანია ხელნაწერები, რომლებშიც დაცულია „ღიალექტიკის“ ბერძნული ტექსტი. ეს ხელნაწერები შესწავლილია და აღწერილი სხვადასხვა მკვლევრის მიერ. ბერძნულ ხელნაწერებზე, „ღიალექტიკის“ რედაქციებსა და ვარიანტებზე, რომლებიც ამ ხელნაწერებშია წარმოდგენილი, ვრცელ ცნობას იძლევიან ბერძნული გამოცემები.

ბერძნულ ენაზე „ღიალექტიკა“ რამდენიმეჯერ არის გამოქვეყნებული: „ღიალექტიკის“ პირველი გამოცემა ეკუთვნის მ. ჰოპერს. მ. ჰოპერის მიერ 1575 წ. ბაზელში გამოცემულ იქნა ბერძნულ-ლათინური ტექსტი. მანამდე, 1548—1559 წლებში, გამოქვეყნდა „ღიალექტიკის“ ლათინური თარგმანის ტექსტი, რომელიც 1235 და 1239 წლებში იქნა რედაქტირებული რობერტ გროსეტესტეს მიერ.

მეორედ „ღიალექტიკა“ იოანე დამასკელის სხვა შრომებთან ერთად გამოსცა აბატმა მ. ლეჟიენმა 1712 წ. პარიზში. შემდეგი გამოცემა დაიბეჭდა 1748 წ.

ქართველი მოღვაწე დავით რექტორი დამასკელის ამ შრომას უწოდებს „კატილორიას“. S—361 ხელნაწერში ეპისტოლის ბოლოს არის დამატებული შემდეგი ფრაზა: „დასასრულ იქმნა თვისისა წარწერისა და დაწევა არისტოტელისა მიერთისა კატილორიისა“ (გვ. 12). ასევე S—145, S—358 ხელნაწერებში „ღიალექტიკის“ „კატილორია“ ეწოდება.

¹⁷ S—1463, 41r 1.

ვენეციაში. 1860 წ. ცნობილია გ. მინის გამოცემა, რომელიც იმეორებს, ოღონდ შევსებული და გადაშუშავებული სახით, ლექციებისა და 1748 წ. გამოცემას¹⁸.

1864 წ. გამოვიდა კიდევ ერთი ბერძნული გამოცემა. 1969 წელს „დიალექტიკა“ კიდევ იქნა გამოცემული. ჩვენ საგანგებოდ შევჩერდებით ამ უკანასკნელ გამოცემაზე, რადგანაც ჯერ ერთი, ეს არის ბოლო გამოცემა და ითვალისწინებს ყველა აღრინდელ გამოცემას; მეორეც, თავისი მასშტაბებით (კრიტიკული აპარატი, შესავალი, რომელშიც ხელნაწერები და გამოცემები მიმოხილული, ლექსიკონი) იგი აღემატება ყველა აღრინდელს.

„დიალექტიკის“ ამ გამოცემის ავტორია ბონიფაციუს კოტერი. გამოიცა იგი დასავლეთ გერმანიაში, პატრისტიკული ტექსტებისა და შტუდიების სერიაში¹⁹.

ბ. კოტერის გამოცემა²⁰, იოანე დამასკელის თხზულებათა გამოცემის საერთო რედაქტორის ი. მ. ჰოეის სიტყვებით, ითვალისწინებს ყველა აღრინდელ გამოცემას, განსაკუთრებით ლექციებისა (1712 წ.) და მინისას (1860 წ.). ეს უკანასკნელი გამოცემები სრულია, მაგრამ დაზღვეული არაა შეცდომებისგან: არ იყო გათვალისწინებული ყველა ბერძნული ხელნაწერის წაკითხვა, „დიალექტიკის“ ტექსტის წყაროებთან შედარებაც არ იყო სრული. ამდენად, დაისვა საკითხი „დიალექტიკის“ ხელახლა გამოცემისა.

ბ. კოტერის გამოცემაში მოხმობილია ყველა ბერძნული ხელნაწერის ჩვენება. გამომცემლის მიერ ეს ხელნაწერები დაჯგუფებულია გარკვეულ ჯგუფებში და შედარების მიზნით ტექსტის დადგენისათვის გამოყოფილია ცალკეული ქვეჯგუფები²¹. ტექსტის დადგენისას მხედველობაშია მიღებული ციტატები ადრეული სირიული ფრაგმენტებიდან და „დიალექტიკის“ სხვადასხვა ენაზე თარგმანთა მონაცემები.

„დიალექტიკის“ ტექსტს ახლავს ვრცელი კრიტიკული აპარატი. მის პირველ ნაწილში მოცემულია ტექსტის ამა თუ იმ ადგილის სხვადასხვა წყაროებთან შედარება, ასევე ტექსტის ურთიერთშემხვედრი, გამეორებული ადგილების აღნიშვნა. მეორე ნაწილში შეტანილია ხელნაწერთა ვარიანტული წაკითხვები. ტექსტს დართული აქვს სიტყვათა საძიებელი.

ბ. კოტერის გამოცემას ასე ვრცლად შეეხებთ იმ მიზეზის გამო, რომ ქართული თარგმანების კვლევისას მათ ვუძღვრებით ამ გამოცემის ბერძნულ ტექსტს.

„დიალექტიკა“ პოპულარული იყო არა მხოლოდ ბერძნულ სამყაროში. იგი შუა საუკუნეებშივე ითარგმნა სხვადასხვა ენაზე, ზოგჯერ რამდენიმეჯერ. ყველაზე აღრინდელ თარგმანს წარმოადგენს სირიული. მისი სახით გვაქვს „დიალექტიკის“ არა სრული ტექსტი, არამედ მხოლოდ ფრაგმენტები. ამ

¹⁸ Patrologiae Cursus Completus, series Graeca, t. XCIV.

¹⁹ „დიალექტიკა“ გამოცემულია გეტინგენის, მიუნხენის, ჰაიდელბერგის მეცნიერებათა აკადემიებისა და მაინცის მეცნიერებათა და ლიტერატურის აკადემიის გავრთიანებული პატრისტიკული კომისიის მიერ. ამ კომისიის მიერ გამზადებულია იოანე დამასკელის თხზულებათა სრული გამოცემა 8 ტომად. I ტომში შევიდა ი. დამასკელის ფილოსოფიური თხზულებანი: Institutio elementaris, Dialektika და ერთი ფილოსოფიური ნაწარმოები — Oxon. Bodl. Auc. ხელნაწერის მიხედვით.

²⁰ B. Kotler, Die Schriften des Iohannes von Damaskos, [Patristische Texte und Studien], I. Berlin, 1969.

²¹ იქვე, გვ. 41.

ფრაგმენტებს იმოწეებს VIII საუკუნის ავტორი ელიასი²². სრულად „დიალექტიკა“ ითარგმნა არაბულად X ს.-ში²³; სომხურად — X ს. (ბაგრატ მამიკონიანის მიერ)²⁴; ძველ სლავურ ენაზე — XI ს.-ში²⁵. ლათინურად „დიალექტიკა“ ითარგმნა XII ს.-ში. ამ თარგმანით გაიცნა დასავლეთის ქრისტიანულმა სამყარომ დამასკელის თხზულება²⁶.

იოანე დამასკელის „დიალექტიკა“ თანამედროვე ბიზანტიოლოგების დიდ ყურადღებას იმსახურებს. „დიალექტიკა“ საგანგებო კვლევა-ძიების საგანია ცალკეც, როგორც დამოუკიდებელი ნაწარმოები, აგრეთვე „წყაროჲ ცოდნისაჲს“ სხვა ნაწილებთან მიმართებით. უცხოეთში არცთუ ისე დიდი ხნის წინათ გამოქვეყნდა მონოგრაფიული შრომები „წყაროჲ ცოდნისაჲს“ შესახებ²⁷.

მკვლევართა მიერ საგანგებოდ არის შესწავლილი „დიალექტიკის“ ბერძნული ტექსტის ისტორია, მოცემულია ბერძნულ ხელნაწერთა აღწერილობა, რედაქციების ანალიზი, ცნობები „დიალექტიკის“ თარგმანებზე. რაც მთავარია, მათ მიერ გაკეთებულია საყურადღებო დასკვნები „დიალექტიკის“ წყაროების დაძვინის თვალსაზრისით. გამოლენილია ტექსტის ცალკეული ადგილების მიმართება ამა თუ იმ წყაროსთან. გარკვეულია „დიალექტიკის“ ლოგიკურ-ფილოსოფიური ტერმინების მნიშვნელობათა გრადაცია ამოსავალ წყაროებთან დამოკიდებულებაში.

გარკვეული გამოხმაურება იოანე დამასკელის „დიალექტიკამ“ ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაშიც ჰპოვა. „დიალექტიკის“ იდეოლოგიურ მხარეზე თავისი მოსაზრებები გამოთქმული აქვთ მ. გოგბერიძეს, შ. ნუცუბიძეს, გრ. კალანდარაშვილს²⁸; ასევე თ. კუკავას, ი. ლოლაშვილს, რ. მიმინოშვილს²⁹.

²² A. van Roey, La lettre apologétique d'Elies à Léon, syncelle de l'évêque chaldéonien de Harran, Muséeon 57 (1944), 1—52.

²³ G. Graf, Die christl.-arab. Literatur, B. II, გვ. 43—45.

²⁴ იხ. ერევნის მატენადარანის ხელნაწერები: № 689, 1686, 1739, 1740, 1744, 2332, 2233, 2334, 3638, 3883, 7151, 8132.

²⁵ H. Beck, Kirche und theol. Liter. im Byz. Reich, გვ. 480.

²⁶ O. Bardenhewer, Geschichte der altkirch. Liter., გვ. 58. L. Sadnik, Eine zweite südslavische Übersetzung des Johannes Damascenus (Opera slavica, IV), Göttingen, 1963. E. Weher, Die Dialektik des Johannes von Damaskus in Kirchenslavischer Übersetzung, Wiesbaden, 1966; Филарет, Обзор русской духовной литературы, стр. 4.

²⁷ ძველი რუსული თარგმანის ტექსტი დაბეჭდილია სერიაში Памятники древней письменности, XIV а. СПб., 1881. ძვ. სლავურ თარგმანებზე იხ. А. Горский и К. Невоструев, Описание рукописей Московской синодальной библиотеки, отд. 2, ч. 2. М., 1859. А. Рухангельский, Творения отцов церкви в древнерусской письменности, ЖМНП, т. 257 (1868). დამასკელის შრომათა თანამედროვე რუსული თარგმანი, რომელთა შორის არის „დიალექტიკა“, გამოქვეყნებული აქვს: А. Сагарда, Полное собрание творений св. Иоанна Дамаскина. „Диа́лектика“ შულის I ტომში, СПб., 1918 г.

²⁸ K. Grumbacher, Geschichte der Byz. Literatur, გვ. 70. „დიალექტიკის“ თარგმანებზე იხ. B. Kotter, Die Überlieferung der Pege gnoseos des st. Johannes von Damaskos, 1959. G. Richter, დასახ. შრომა.

²⁹ G. Richter, Die Dialektik des Johannes von Damaskos. Eine Untersuchung des Textes nach seinen Quellen und seiner Bedeutung [Studia patristica et byzantina 10]. B. Kotter, Die Überlieferung der Pege gnoseos des hl. Johannes von Damaskos [Studia patristica et byzantina 5]. Ettal, 1957.

²⁸ იოანე პეტრიწის შრომები, ტ. I, წინასიტყვაობა, გვ. XXI. ნ. ნუცუბიძე, ქართული ფილოსოფიის ისტორია, ტ. I, თბ., 1956, გვ. 380—393. Гр. Каландарашвили, Очерки по истории логики в Грузии, Тб., 1955.

²⁹ თ. კუკავა, იოანე პეტრიწის მსოფლმხედველობა, თბ., 1971, გვ. 62—75; იოანე პეტრიწი, სათნოებათა კმე, ი. ლოლაშვილის გამოცემა, თბ., 1968, გვ. 32—34, 42—43, 152—153; რ. მიმინოშვილი, „გარდამოცემის“ ქართული თარგმანები, თბ., 1966.

თ. კუკავამ თავის წიგნში ცალკე თავი მიუძღვნა იოანე დამასკელის შეხედულებების არისტოტელეს მოძღვრებასთან მიმართების ანალიზს. მკვლევრის მიერ გამოთქმულია საყურადღებო აზრები, მაგრამ ზოგიერთი დებულება იოანე დამასკელის მსოფლმხედველობის შესახებ, ჩვენი აზრით, გადასინჯვას თხოვლობს.

II. „ლიალექტია“ ქართულ ენაზე

ქართული ფილოსოფიური აზროვნება გულგრილი არ დარჩენილა იოანე დამასკელის „ლიალექტიკის“ მიმართ.

ცნობილია, რომ XI—XII სს. საქართველოში ინტენსიურად განვითარდა ფილოსოფიური მწერლობა. აკადემიკოსი ივ. ჭავჭავაძის მიხედვით ქართველი ერის ამდროინდელი კულტურული ცხოვრების დახასიათებისას შენიშნავს: „საქართველოს ძლიერების ხანა იმ მხრივ არის განსაკუთრებით საყურადღებო, რომ ამ დროს მოწინავე ქართველთა გონებრივმა სამფლობელომ აზროვნების უმწვერვალეს ხარისხს მიაღწია და საფილოსოფიო მწერლობას დაეწაფა. თავს იჩენდა ის იდეოლოგიური ბრძოლა სხვადასხვა მიმართულებებს შორის, რომელიც გამოხატულებას პოულობდა დოგმატიკური მწერლობის მიერ ანტიკური ფილოსოფიის შეთვისების საქმეში. ქართველი ფილოსოფიური აზროვნება ეფრემ მცირის, არსენი იყალთოელის, იოანე პეტრიწის და სხვათა სახით აქტიურად დაეწაფა ბიზანტიურ ფილოსოფიას და ქართულ ნიადაგზე გაღმზინება მისი მიღწევები“³⁰.

XI—XII სს.-ში ახალმა პოლიტიკურმა და სოციალურმა ძვრებმა ქვეყნის იდეოლოგიურ ცხოვრებაშიც დაამკვიდრა ის პირობები, რომლებმაც აშკარად აიძულეს თეოლოგია ლოგიკისა და ფილოსოფიის იარაღი აეღო ხელთ თავისი მართლმადიდებლური დოგმების დასაცავად.

დავით აღმაშენებლისა და თამარის ეპოქაში, ბიზანტიასა და ქრისტიანულ არაბულ სამყაროსთან მჭიდრო კავშირის პირობებში, ძალზე განვითარდა მეცნიერების სხვადასხვა დარგი. ახალი დრო ახალ პრობლემებს უყენებდა ეკლესიის მესვეურთათ.

მხედველობაში მისაღებია ის გარემოებაც, რომ საქართველო სხვადასხვა კულტურათა, სხვადასხვა რელიგიის მატარებელი ხალხების გზასაყარზე იმყოფებოდა — იგულისხმება მანიქეველობა, მაჰმადიანობა, იუდაიზმი. აქვე ცხოვრობდნენ სხვადასხვა ქრისტიანული სექტების: სომხური მონოთეიზმის, აღმოსავლური იაკობიტობის, ნესტორიანობის მიმდევრები... ასეთ გარემოცვაში

³⁰ ივ. ჭავჭავაძის მიხედვით, ქართველი ერის ისტორია, წიგნი II, 1948, გვ. 299.

ამ პერიოდის ქართული ფილოსოფიური მწერლობა მარტო ნაოჯგენი თხზულებებით როდია წარმოდგენილი. ქართულ კულტურულ ცხოვრებაში რენესანსის დაწყებას წინ უძღოდა ორიგინალური ფილოსოფიური მწერლობის წარმოქმნა. ამ საკითხზე არსებული ვრცელი ლიტერატურიდან დავასახელებთ ზოგიერთს: Ш. Нущубидзе, Руставели и восточный ренессанс, Тб., 1947; შ. ნუცუბიძე, ქართული ფილოსოფიის ისტორია, ტ. I, 1956, ტ. II, 1958; ივ. ჭავჭავაძის მიხედვით, ქართველი ერის ისტორია, წ. II, გვ. 300—302; იოანე პეტრიწის შრომები, ტ. I, 1940. წინასიტყვაობა, გვ. XI—XIV. Н. Марр, Иоанн Петрицкий, грузинский неоплатоник XI—XII века, Записки восточного отдела Русского археологического общества, т. XIX, стр. 53—113; ე. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1960, გვ. 292—300.

მყოფი ქართველი მოღვაწენი ძალიან ბევრს აკეთებდნენ: თარგმნიდნენ და ამუშავებდნენ ყოველივეს, რაც ახალი პირობების სულისკვეთებას — პაექრობას და მტკიცებას შეესაბამებოდა. იქმნებოდა „სჯულთსამართლები“, „ღოგმატიკონი“. გავიხსენოთ რუის-ურბნისის „ძეგლისწერა“ და საეკლესიო დისპუტები და ნათელი გახდება ამ პერიოდის იდეოლოგიური ცხოვრების სურათი. ასეთმა ინტერესებმა განაპირობეს ანტიკურ ფილოსოფოსთა სქოლასტიზირება. არისტოტელეს კომენტარებისა და შემდგომში ამონიოს ერმიასის შრომების ქართულად გადმოღებას ხელი არ შეუშლია დიონისე არეოპაგელის შრომების თარგმნისათვის. იგივე ითქმის ცოტა მოგვიანებით პროკლეს „კავშირთა“ კომენტარების თაობაზე. ქართულმა აზროვნებამ ერთდროულად შეითვისა სქოლასტიზირებული პლატონიზმი და არისტოტელიზმი.

აღნიშნულ პირობებში აუცილებელი გახდა დოგმატიკური ტერმინოლოგიის ისეთი განმარტება, რომელიც ორთოდოქსალური ქრისტიანული ეკლესიისათვის იქნებოდა მისაღები. ცნობილია, რომ ტერმინთა განსხვავებული გაგება მრავალ შემთხვევაში ცხარე საეკლესიო დისკუსიების საბაზი იყო. სწორედ ასეთ პირობებში ენიჭებოდა პირველხარისხოვანი მნიშვნელობა იოანე დამასკელის „ღიალექტიკას“, რომელშიც სწორედ ტერმინთა განმარტებაა მოცემული.

მომდევნო პერიოდის ფილოსოფიურ თუ ლიტერატურულ აზროვნებას დამასკელის „ღიალექტიკამ“ წარუშლელი კვალი დააჩნია. ასე იყო ეს ბიზანტიურ და სხვა აღმოსავლურ ქრისტიანულ მწერლობაში, ასეთივე სურათი გვაქვს საქართველოშიც. ამ მხრივ ნიშანდობლივია შ. ნუტუბიძის შენიშვნა: „ქართული საფილოსოფიო საქმიანობის მემკვიდრეობაში არისტოტელის ლოგიკურ მოძღვრებათა დამასკელისეული დამუშავების გადმოღება ერთი ძირითადი ღირებულებათაგანი იყო, რომლითაც როგორც თანამედროვენი (XI—XII ს. მიჯნა), ისე მომდევნო ქართული საფილოსოფიო თაობა სარგებლობდა“³¹.

საკმარისია აღვნიშნოთ, რომ დამასკელის „ღიალექტიკა“, როგორც წყარო ქართული ფილოსოფიური და ლოგიკური ტერმინოლოგიის დადგენა-შემუშავების საქმეში, აქტუალურ გამოხმაურებას პოულობს ანტონ კათალიკოსის, იოანე ბატონიშვილის, სულხან-საბა ორბელიანის, იოანე ხელაშვილისა და სხვათა ლიტერატურულ-მეცნიერულ მოღვაწეობაში.

ამ წიგნის პოპულარობაზე მეტყველებს ის ფაქტიც, რომ სულ მცირე ხნის მანძილზე იგი ორჯერ ითარგმნა ბერძნულიდან ქართულად.

პირველად „ღიალექტიკა“ თარგმნა ეფრემ მცირემ XI ს. ოთხმოცდაათიან წლებში³². მან „ღიალექტიკასთან“ ერთად თარგმნა „გარდამოცემაც“. ეფრემის

31 შ. ნუტუბიძე, ქართული ფილოსოფიის ისტორია, ტ. I, გვ. 338.

32 კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1960, გვ. 259.

სიმათლეს არ შეეფერება ის აზრი, თითქოს „ღიალექტიკა“ შემოკლებული სახით პირველად ითარგმნოს ექვთიმე მთაწმიდელს, როგორც ამას გვაუწყებს ანტონ კათალიკოსი თავის „ღვთისმეტყველებაში“ (S—3657 I ნაწ., S—3658 II ნაწ., S—3659 III ნაწ., S—3660 IV ნაწ.). თ. კუკავის მიერ ვაზაირებულია ეს აზრი. მკვლევარმა იგი დაუკავშირა ეფრემ მცირის მიერ „ღიალექტიკის“ მეორედ თარგმნის მიზეზებს. იხ. თ. კუკავა, იოანე პეტრიწის მსოფლმხედველობა, გვ. 70.

სინამდვილეში, როგორც ფილოლ. მეცნ. დოქტორმა თ. ქუნიამ ტექსტობრივი შეჯერებით დაადგინა, ექვთიმე მთაწმიდელმა გამოკრებით თარგმნა მხოლოდ „გარდამოცემა“ და არა

თარგმანში ორივე ნაწილს ეწოდება: „გარდამოცემაჲ უცილობელი მართლ-მადობელთა სარწმუნოებისაჲ“.

ტრილოგიის შუა ნაწილი — „წვალებათათვის“ — ეფრემ მცირეს არ უთარგმნია.

თხზულება ეფრემ მცირის მიერ იმ შედგენილობით არის თარგმნილი, როგორც ის არის ბერძნულ ორიგინალში: ზანდუცი, ეპისტოლე კოზმა მიიუმელს და ტექსტი. ბერძნულსაგან განსხვავებით, ეფრემის თარგმანში „ღიალექტიკისა“ და „გარდამოცემის“ ზანდუკები ერთად არის გაერთიანებული.

ეფრემ მცირე მთელ ნაწარმოებს წინ უმძღვარებს წინასიტყვაობას. წინასიტყვაობა ეფრემის ორიგინალური შრომაა და იგი მრავალმხრივ არის საყურადღებო. მასში მოცემულია მრავალი მნიშვნელოვანი ისტორიულ-ლიტერატურული ხასიათის ცნობა.

უპირველეს ყოვლისა, ეფრემ მცირე განმარტავს „ღიალექტიკის“, როგორც ფილოსოფიური შრომის, მნიშვნელობას. იგი აყენებს ფილოსოფიისა და თეოლოგიის სწორდირებულების საკითხს, როცა შენიშნავს, რომ არც ფილოსოფიური თავები ვარგა საღვთისმეტყველო თავების გარეშე და არც — პირიქით³³

ეფრემმა შესანიშნავად იცის, რომ „ღიალექტია“ „საფილოსოფოსო სწავლულებას“ წარმოადგენს, და რომ მისი თარგმნა აუცილებელია ქართულად, ვინაიდან, ჭერ ერთი, „სხუაჲ არარაჲ ოდეს თარგმნილა საფილოსოფოსოთა წიგნთაგანი“³⁴ და მეორეც, ღიდა ამ თავებისგან მიღებული სიბრძნე და „გულისხმის-ყოფაჲ“.

შესავალში ეფრემ მცირე მსჯელობს იმაზე, თუ როგორ უნდა ითარგმნებოდეს წიგნები მათი იდეურ თუ სტილისტურ თავისებურებათა შესაბამისად. ეფრემის აზრით, ტექსტს უნდა ახლდეს სქოლიო-განსახლვრებანი „ძნელოვანი“ სიტყვების განსამარტავად, ოღონდ სქოლიოთა ჩართვა ტექსტში დაუშვებელია, ისინი აშეებზე, ან შესავალში უნდა მოთავსდეს. ეფრემის მიერ განვითარებულია აზრები წიგნის შეკავშირე-გადამეტაფრასებაზე ბერძენ მეტაფრასთა საქმიანობის ანალოგიით.

განსაკუთრებით საინტერესოა წინასიტყვაობა გრამატიკული აზროვნების ისტორიის თვალსაზრისით. საყურადღებოა ეფრემის რეფორმატორული წინადადებანი სასვენნი ნიშნების ხმარების საქმეში. „ვინაჲთგან პირველთა მათ თარგმანთა არარაჲ ელუაწა წერტილითა გაკუეთისათჳს საკითხავთაჲსა“, გარდა გიორგი მთაწმიდლის საგალობლისა (ისევე, როგორც ეს ბერძნულშია დამკვიდრებული), ეფრემ მცირე სხვადასხვა სასვენნი ნიშნის შემოღების აუცილებლობაზე მიუთითებს³⁵.

შესავალშივე ეფრემ მცირე იძლევა საყურადღებო ლიტერატურულ ცნობას „გარდამოცემისა“ და „წინამძღვრის“ შესახებ და აფრთხილებს მკითხველს, რომ მათი ერთმანეთში არევა დაუშვებელია.

„ღიალექტია“. თავისი თარგმანი მან შეავსო ზოგი სხვა წყაროთი. ეს ნაწარმოები ცნობილია ქართულ ლიტერატურაში ექვთიმე მთაწმიდლის „წინამძღვრის“ სახელით. ამჟამად ტექსტი გამოსაცემად გამზადებულია თ. ჭყონიას მიერ.

33 A—24, 5r.

34 A—24, 3r.

35 საინტერესოა, რომ სასვენნი ნიშნების დამკვიდრების ინიციატივას იგი ბერ იოანე ფარაქელს მიაწერს.

„წინამძღვარი“ ბერძნულში ცნობილია, როგორც ანასტასი სინელის შრომა, ქართულად კი იგი ექვთიმე მთაწმიდელს შეუტრქმევია იოანე დამასკელის „გარდამოცემის“ გამოკრებითი თარგმანისათვის.

ამიტომ „ამისთვისცა ესრეთ ჯერ უჩნდინ სიწმიდესა თქუნესა, რაათა ვითარ-იგი ზედა-წარწერილსა ამისსა შინა ითქუმის, „გარდაცემა“ უწოდეთ წიგნსა ამას, რომელი-იგი ბერძულსა შინა ესრეთვე წარწერილ არს და „წინამძღვარ“ მასვე წმიდისა მამისა ეფთჳმეს თარგმნილსა სახელ-ედებოდენ, რამეთუ თჳთ იგი ამისგანვე გამოკრებული არს“³⁶.

წინასიტყვაობა მთავრდება მთარგმნელის ანდერძით:

„გვეედრები უკუე, რაათა წერტილი შეიკრძალოთ და მე ყოველივე ცთომილება მოპიტეთო და ლოცვა-ჰყოთ პირველ-მოქსენებულთა მათ მამათა: ბერისა საბაჲსთჳს, რომელი იყო შემდგომად ღმრთისა მიზეზი და მოპკემელი ჩემდა თარგმნობისა და მღღლისა გაბრიელისთჳს, რომლისა ბრძანებითა და ლოცვითა მოსცა ღმერთმან წმიდაჲ ესე წიგნი ყოველსა ნათესავსა ჩუენსა; ამათ ყოველთა თანა მე შემინწყალოთ უსასყიდლოთ“³⁷.

ეფრემ მცირის შემდეგ „ღიალექტია“ ხელშეორედ თარგმნა არსენი ვაჩესძემ, რომელიც ქართულ მწერლობაში არსენი იყალთოელის სახელით არის ცნობილი. „ღიალექტია“ მან შეიტანა თავის ცნობილ კრებულში, რომელსაც „დოგმატიკონი“ ეწოდება. „ღიალექტიკის“ გარდა ამავე კრებულში შეტანილია „გარდამოცემაც“. „ღიალექტია“ არსენი იყალთოელის მიერ იმავე შედგენილობით არის თარგმნილი, როგორც არის ბერძნულში და ეფრემთან: ზანდუკი ჯიხტალე და ტექსტი.

როდის თარგმნეს „ღიალექტია“ ეფრემ მცირემ და არსენი იყალთოელმა?

ქ. კეკელიძის მოსაზრებით, ეფრემ მცირემ დამასკელის შრომა თარგმნა XI ს-ის 90-იან წლებში. მართლაც, არსებობს ზოგი ვარაუდობა, რომელიც ამ ვარაუდს ამართლებს. ჯერ ერთი, როგორც „გარდამოცემაზე“ დართულ ანდერძში ვკითხულობთ, ეფრემს ეს შრომა შეუტრულებია სხვა ქართველი მოღვაწეების თანადგომითა და დახმარებით, მათ შორისაა არსენი იყალთოელი³⁸. მოსალოდნელია, რომ ასეთი დახმარება და თანადგომა მას დასჭირდებოდა შავ მთაზე, კასტანას მონასტერში მოღვაწეობის დროს, როცა იგი საკმაოდ მოხუცებული იყო, ე. ი. მისი სიცოცხლის ბოლო ათეულ წლებში³⁹.

ამასთან, როგორც რ. მიშინოშვილმა გაარკვია, ეფრემს „გარდამოცემა“ ნათარგმნი აქვს დიონისე არეოპაგელის შრომების თარგმნის შემდეგ, რადგან „გარდამოცემაზე“ დართულ სქოლიოებში დამოწმებულია აღილები დიონისე არეოპაგელის შრომებიდან⁴⁰. ეს ვარაუდობაც მხარს უჭერს იმას, რომ „გარდა-

³⁶ A—24, 7r.

³⁷ A—24, 4r.

ეფრემ მცირის ეს წინასიტყვაობა ქართული ლიტერატურის მკვლევართა სავანებო ყუარალუბას იქცევს.

³⁸ A—24, 17v II.

³⁹ ეფრემ მცირე დიონისე არეოპაგელის შრომების თარგმანშიც აღნიშნავს მსგავსი ხასიათის დახმარებას იოანე საღმრთო ფილოსოფოსის მხრივ. იხ. იო ა ნ ე პ ე ტ რ ი წ ი, სათნოებათა კიბე, ივ. ლოლაშვილის გამოცემა, გვ. 56.

⁴⁰ რ. მიშინოშვილი, „გარდამოცემის“ ქართული თარგმანები, გვ. 121—123.

მოცემის“ თარგმნა ეფრემის მიერ მისი ცხოვრების უკანასკნელ პერიოდს მივაკუთვნოთ, ე. ი. XI ს-ის ბოლო წლებს.

რაც შეეხება არსენი იყალთოელის „ღიალექტიკას“, კ. კეკელიძის აზრით, იგი შესრულებულია ეფრემის თარგმანიდან ორი თუ სამი ათეული წლის შემდეგ⁴¹. გამოდის, რომ არსენი იყალთოელს „ღიალექტიკა“ უთარგმნია 1110—1120 წლებში. „ღიალექტიკის“ თარგმნის დროდ ამ წლების გამოცხადება ნაკვიანები ჩანს და აი, რატომ:

„ღიალექტიკა“, როგორც ვიცით, მოთავსებულია ცნობილ კრებულში „ღოგმატიკონში“, დასაწყის სტატიებს შორის. ყველა ძველ ნუსხაში მას რიგით მეორე ადგილი უკავია ანასტასი სინელის „წინამძღვრის“ შემდეგ. ეს იმას ნიშნავს, რომ არსენი „ღიალექტიკის“ თარგმნას კრებულის შედგენისთანავე შესდგომა. ხოლო კრებულის შედგენის სავარაუდებელი თარიღები გარკვეული აქვს კ. კეკელიძეს.

არსენის „ღოგმატიკონის“ შედგენა დაუწყია მანგანას მონასტერში, კონსტანტინოპოლში. ამის საბუთს მკვლევარს აძლევს თვით „ღოგმატიკონის“ შესავალი სტატიის ანდერქნამაგი⁴². მაშასადამე, „ღოგმატიკონის“ შედგენა დაიწყებოდა არა უადრეს 1042 წლისა, როცა დაარსდა მანგანას მონასტერი. კ. კეკელიძე კიდევ უფრო აზუსტებს ამ თარიღს. „ღოგმატიკონის“ ერთ-ერთი სტატიის ანდერქნაში მოხსენიებულია დავით პეტრიწონელი. ამ უკანასკნელის მოხსენიება შესაძლებელი იქნებოდა პეტრიწონის მონასტრის დაარსების (1083 წ.) შემდეგ. ამდენად, „ღოგმატიკონის“ შედგენა დაწყებულია XI ს-ის ბოლო ათეულ წლებში, ხოლო დაუმთავრებია იგი არსენი იყალთოელს საქართველოში, შიო-მღვიმის მონასტერში⁴³. ვინაიდან „ღოგმატიკონის“ შედგენის დაწყებას, ვფიქრობთ, ემთხვევა დასაწყისი სტატიების თარგმნაც, ამის საფუძველზე მისაღები ჩანს ის აზრი, რომ „ღიალექტიკა“ არსენის უნდა უთარგმნა XI ს-ის გასულს, უფრო მოსალოდნელია 90-იან წლებში, ყოველ შემთხვევაში არა უკვიანეს 1103 წლისა, როცა შედგა რუის-ურბნისის კრება. ამ თარიღს ვიღებთ „ღოგმატიკონის“ შედგენისა და, მაშასადამე, „ღიალექტიკის“ თარგმნის ბოლო ქრონოლოგიურ მიჯნად იმდენად, რამდენადაც კრების ძეგლისწერაში, როგორც გაირკვა, არსენი ერთ-ერთ წყაროდ იყენებს „ღოგმატიკონის“ სტატიას⁴⁴. მაშასადამე, „ღოგმატიკონის“, ყოველ შემთხვევაში, კრებულის ძირითადი ნაწილის, თარგმნა არსენი იყალთოელის მიერ წინ უსწრებს მის მიერ „ძეგლისწერის“ შედგენას.

მაშასადამე, ეფრემისა და არსენის თარგმანები თითქმის თანადროულია ერთმანეთისა. როგორც ვფიქრობთ, ორივე შესრულებულია XI ს. 90-იან წლებში. მათ, ალბათ, რამდენიმე წელიწადი თუ ამოვრებთ ერთმანეთს.

როგორც ვხედავთ, „ღიალექტიკა“ ქართულად უთარგმნიათ XI საუკუნეში, ერთი საუკუნით ადრე, ვიდრე ის ითარგმნებოდა ლათინურად და ცნობილი გახდებოდა დასავლეთ ევროპისათვის. აქვე შევნიშნავთ, რომ დამასკელის შრო-

41 კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, გვ. 297.

42 წ—1463, 29r.

43 კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, გვ. 280.

44 ე. გაბაძაშვილი, რუის-ურბნისის კრების „ძეგლისწერის“ ავტორის ვინაობისათვის, ხელნაწერთა ინსტიტუტის XIV სამეცნიერო სესიის თეზისებზე.

მათაგან მრავალი უკვე X ს-მდე იყო თარგმნილი ქართულად⁴⁵. საყურადღებოა ნ. მარისეული შეფასება ამ დროის ქართველ ფილოსოფოსთა მოღვაწეობისა⁴⁶.

საინტერესოა ფაქტი „ღიალექტიკის“ ორჯერ თარგმნისა. რით შეიძლება აიხსნას ის, რომ „ღიალექტიკას“ თარგმნის ორი ერთმანეთის თანამედროვე მწერალი, რომელთა ფილოსოფიურ-მეცნიერული ერუდიცია და სამწერლო საქმიანობა ექვს არ ბადებს მათ თარგმანთა მალალ ლიტერატურულ ღირებულებაში? მით უმეტეს, რომ, როგორც ამას კ. კეკელიძე აღნიშნავს, არსენი იყალთოელმა არა მარტო იცოდა ეფრემის თარგმანის არსებობა, არამედ მონაწილეობაც კი მიუღია მის თარგმანში. ამის შესახებ ცნობას თვითონ ეფრემი გვაწვდის „წყაროჲ ცოდნისაჲს“ თარგმანის ანდერძნაჲგში⁴⁷:

„ლოცვა ყავთ, ქრისტეს მოყუარენო, გაბრიელისთჳს, რომლისა ბრძანებითა ითარგმნა წმიდაჲ ესე წიგნი და კეთილთა მოღუაწეთა ჩემთა და განმადლიერებელთა, ამას თანა მზრდელთაცა და მსახურთა არსენი იყალთოელისა, იოვანე და იოვანე ზუცესთა, სტეფანესთჳს დიაკონისა და უფროჲს ყოველთა ჩემ საწყალობელისა რეცა თარგმნისა ეფრემ მცირისათჳს“ და ა. შ.

სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულია აზრი, რომლის მიხედვითაც „ღიალექტიკის“ ორჯერ თარგმნის მიზეზი მაშინდელი საქართველოს იდეოლოგიურ წინააღმდეგობათა სფეროში უნდა ვეძიოთ.

კ. კეკელიძე ამაში ხედავს ფილოსოფიაში პლატონიზმსა და არისტოტელიზმს შორის გაჩაღებული ბრძოლის ასარეკლს. იდეოლოგიური უთანხმოების გამო ამ სხვადასხვა მიმართულებათა წარმომადგენლები ვერ იწყნარებდნენ მოწინააღმდეგე ბანაკის მწერალთა ლიტერატურულ საქმიანობას. არისტოტელიზმის პოზიციებზე მდგარ არსენი იყალთოელს არ აკმაყოფილებს ნეოპლატონიკოს ეფრემის თარგმანი და ხელმეორედ თარგმნის მას⁴⁸.

შ. ნუცუბიძის აზრით, აქ თავი იჩინა პროგრესული (ეფრემ მცირე) და რეაქციული (არსენი იყალთოელი) ბანაკების განსხვავებულმა პოზიციამ ფილოსოფიისა და თეოლოგიის ურთიერთმიმართების შეფასებისას⁴⁹.

ორი ქართული თარგმანის ტექსტობრივი შედარება არავითარ საფუძველს არ იძლევა, რომ მათ შორის რაიმე მსოფლმხედველობრივი ხასიათის განსხვავება დაინახოთ. ქართულ ტექსტებში არ ჩანს არავითარი ნიშნები იმისა, რომ არსენის თარგმანი არისტოტელიზმის პოზიციებიდან არის შესრულებული, ხოლო ეფრემისა — პლატონიზმისა. ქართულ თარგმანებს შორის არსებული განსხვავებანი არც მათი ავტორების პროგრესული ან რეაქციული შეხედულებებით ჩანს გაპირობებული.

ტექსტების შედარებამ გამოავლინა, რომ არსებობს სხვა გარემოებები, რომელთაც განაპირობებს „ღიალექტიკის“ ორჯერ თარგმნა.

⁴⁵ И. Джавахишвили, Материалы для истории груз. патристической лит-ры. XV. т. I. стр. 6 — 29. კ. კეკელიძე, ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, ტ. I, 1951, გვ. 178.

⁴⁶ Н. Марр, Иоанн Петрицкий..., стр. 113.

⁴⁷ А—24, 137v.

⁴⁸ კ. კეკელიძე, ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, ტ. I, 1951, გვ. 277.

⁴⁹ შ. ნუცუბიძე, ქართული ფილოსოფიის ისტორია, ტ. II, 1958, გვ. 150—152.

ნოგრაფიული შრომის ავტორები (ვ. ერმონი, ი. ლანგენი), არც სხვა ავტორები არ იხსენიებენ ქართულ თარგმანებს. უკანასკნელი ხანის გამოცემებში (ბ. კოტერი, გ. რიხტიკი) ქართული თარგმანები მხოლოდ გაკვირთ არის მოხსენიებული „ღილაქტიკის“ ტექსტის ისტორიაზე მსჯელობისას⁵⁵, შესწავლილი კი ისინი არ არის. ამავე დროს ქართული თარგმანები ქრონოლოგიურად გვერდით უდგას მათ მიერ დასახელებულ არაბულ, ლათინურ და ძვ. სლავურ თარგმანებს.

ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში „ღილაქტიკის“ ქართული თარგმანების კვლევა საგანგებოდ უწარმოებია ს. გორგაძეს.

„ღილაქტიკის“, ისევე როგორც მთლიანად „წყაროჲ ცოდნისაჲს“, ქართული თარგმანების რედაქციული რაობის, მათ ბერძნულ ორიგინალთან მიმართების შესახებ მკვლევარს ორი სტატია აქვს გამოქვეყნებული⁵⁶. მართალია, მკვლევრის მოსაზრებები ცალკეულ საკითხთა შესახებ ზოგჯერ დამაჭერებლობას მოკლებულია, რადგან საგანგებოდ შედარება ბერძნულ ორიგინალთან მას არ უწარმოებია, მაგრამ წინასწარი მონაცემებით ქართული თარგმანების რედაქციული სახეობა ძირითადად სწორად აღვსნაზღვრული. მოკლე მიმოხილვასთან ერთად, მკვლევარს გამოქვეყნებული აქვს „ღილაქტიკის“ ტექსტის შესავალი ნაწილები: ზანდუკი, ეპისტოლე და წინასიტყვაობა ეფრემ მცირის თარგმანის მიხედვით და ეპისტოლე არსენი იყალთოელის თარგმანიდან. ამავე დროს მკვლევარს გამოსაცემად გაუმზადებია „ღილაქტიკის“ ტექსტები ორივე ქართული თარგმანის მიხედვით. ტექსტებს ზოგან დართული აქვს შენიშვნები, რომლებიც რედაქციულ თავისებურებათა და ლექსიკოლოგიის ზოგ საკითხს ეხება. ამაჲმად ს. გორგაძის ეს შრომა დაცულია ხელნაწერთა ინსტიტუტში Q ფონდის № 1185 ხელნაწერის სახით.

უფრო ადრე, ეფრემ მცირისეული ზანდუკი და წინასიტყვაობა გამოქვეყნებული ჰქონდათ თ. ყორღანისა⁵⁷ და ე. თაყაიშვილს⁵⁸. „ღილაქტიკის“ ეფრემ მცირის თარგმანზე ზოგი ტექსტოლოგიური დაკვირვება აქვს თ. კუკავას⁵⁹. მკვლევარს ეფრემის თარგმანის ზანდუკი შედარებული აქვს მ. ლუქვიანის (1712 წ.) ბერძნულ გამოცემას და აღწერსული აქვს მათი სტრუქტურული სხვაობა, თუმცა ამ შედარებისას განსხვავებული რედაქციები არ არის დანახული.

„ღილაქტიკის“ რაობას, მასთან დაკავშირებულ ზოგ ფილოლოგიურ-ტექსტოლოგიურ საკითხს „გარდამოცემაზე“ მსჯელობისას მიმოიხილავს რ. მიმინოშვილი⁶⁰.

⁵⁵ ბ. კოტერი იმეორებს მ. თარხნიშვილის ცნობებს „ღილაქტიკის“ ქართული თარგმანების შესახებ. იგი აღნიშნავს: „წყაროჲ ცოდნისაჲს“ ტექსტი პირველად შემოკლებით თარგმანებით ათონელმა. შემდეგი სრული თარგმანი ეკუთვნის ეფრემ მცირეს, XI ს. 90-იან წლებში და ბოლოს, „წყაროჲ ცოდნისაჲს“ ისევ თარგმანს არსენი იყალთოელმა და შეიტანა იგი თავის „დოგმატიკონში“. იხ. M. Tarchnitsvili, *Geschichte der Kirchlichen georgischen Literatur* [Sudi e Tesi] 185]. Città del Vaticano, 1955.

⁵⁶ ს. გორგაძე, იოანე დამასკელის მთავარი თხზულება „Πηγή γνῶσεως“ ქართულ მწერლობაში, მიმოხილველი, I, 1926. მისივე, ფილოსოფიის მთავარი დარგები ქართულ მწერლობაში, „ჩვენი შეხილველი“, 1923, №2-3, 4-5.

⁵⁷ თ. ყორღანია, ქრონიკები, ტ. I, გვ. 215-219.

⁵⁸ Такайшвили, Е., Описание Рукописей Общества распространения грамотности среди грузинского населения, т. I, 1902, стр. 710-717.

⁵⁹ თ. კუკავა, იოანე პეტრიწის მსოფლმხედველობა, გვ. 72-74.

⁶⁰ რ. მიმინოშვილი, „გარდამოცემის“ ქართული თარგმანები, გვ. 20-23, 55-58.

1969 წელს გამოქვეყნდა ეფრემ მცირის წინასიტყვაობის ჩვენ მიერ შესრულებული რუსული თარგმანი (შემოკლებული სახით) „მსოფლიო ფილოსოფიის ანთოლოგიაში“⁶¹.

მიუხედავად ყოველივე ამისა, „ღიალექტიკის“ ქართული თარგმანები ჭერ არ ყოფილა საგანგებო ტექსტოლოგიური, ფილოლოგიური და ფილოსოფიური შესწავლის საგანი.

III. „ღიალექტიკის“ ტექსტის შესახებ

ქართული თარგმანების ტექსტოლოგიურმა შესწავლამ გამოავლინა შემდეგი:

1. ეფრემ მცირესა და არსენი იყალთოელს სხვადასხვა რედაქციის შემცველი ბერძნული ორიგინალი აქვთ გამოყენებული.

ქართული თარგმანების შედარება ბერძნულ ტექსტთან გვიჩვენებს, რომ ისინი სხვაობენ ყველა ცნობილი ბერძნული ორიგინალისაგან⁶².

2. ორ ქართველ მწერალს განსხვავებული მთარგმნელობითი მეთოდით აქვთ შესრულებული თავიანთი თარგმანები.

ქართული თარგმანების ტექსტობრივი ანალიზი ამ ორ საკითხთან დაკავშირებულ თავისებურებათა დახასიათებას ითვალისწინებს.

რა სურათია ბერძნულში რედაქციების თვალსაზრისით და რა ვითარებას ავლენენ ქართული თარგმანები?

ა. ბერძნული ჩამოკითხვა

ბიზანტიური ლიტერატურის მკვლევრებს აღნიშნული აქვთ, რომ ბერძნულ ხელნაწერებში „ღიალექტიკა“ სხვადასხვა რედაქციით არის წარმოდგენილი⁶³. ცნობილია „ღიალექტიკის“ ვრცელი და მოკლე რედაქციები. ბერძნულ ხელნაწერებში ვრცელი და მოკლე რედაქციების ფარგლებშიც არაა დაცული ერთგვარობა. განსხვავებულია როგორც თავების რაოდენობა, ასევე თანმიმდევრობაც⁶⁴.

სპეციალისტთა ვარაუდით, ორივე რედაქცია უშუალოდ ავტორს, იოანე დამასკელს, ეკუთვნის. კ. კრუმბახერი და ი. ლანგენი იმოწმებენ იოანე დამასკელის ბიოგრაფის, იოანე იერუსალიმელ პატრიარქის ცნობას, რომ იოანე დამასკელმა პალესტინაში, საბას მონასტერში ყოფნისას, ხელმეორედ გადაამუშავა და გადააკეთა თავისი შრომები⁶⁵.

⁶¹ Антология мировой философии, т. I. Москва, 1969. стр. 62.

⁶² უღარებთ ბ. კოტერის უკანასკნელ გამოცემას, რომელშიც გათვალისწინებულია ყველა ბერძნული ხელნაწერის ჩვენება.

⁶³ G. Migne, PG, t. 94, col. 520—521. I. Langen, დასახ. შრომა, გვ. 46. B. Kottler, დასახ. შრომა, გვ. 29—41; G. Richter, დასახ. შრომა, 57—63.

⁶⁴ P. Lambros, Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos, t. I. 1855. Систематическое описание рукописей Московской Синодальной (патриаршей) библиотеки. арх. Владимира, М. 1834. Α. Παπαδόπουλος-Κραμής. Ἱεροσολυμίτικῃ βιβλιοθήκῃ, t. III, IV, 1899.

⁶⁵ Е. Гранстрем. Описание греческих рукописей ленинградских хранилищ. Визант. Временник, XVI—1960, XVIII—1961. XIX—1961, XXII—1963.

⁶⁶ I. Langen, დასახ. შრომა, გვ. 46; K. Krumbacher, დასახ. შრომა, გვ. 68.

რომელია უფრო ადრინდელი ამ რედაქციებში, ვრცელი თუ მოკლე? გ. მინი იზიარებს მ. ლექციების აზრს, რომ იოანე დამასკელს პირველად ვრცელი რედაქცია უნდა ჰქონოდა შედგენილი და შემდეგ მანვე შეამოკლა ტექსტი⁶⁶.

ბ. კოტერის თვალსაზრისით, რომელსაც იზიარებს გ. რინტერიც, ვრცელი რედაქცია წარმოადგენს მოკლის შემდგომ გადამუშავებას. მკვლევრებს მოცემული აქვთ ვრცელი ტექსტოლოგიური დაკვირვებანი თავების რაოდენობასა და თანამიმდევრობაზე, თავების გამოკრებაზე, რაც აძლევს მათ უფლებას პრიორიტეტი მიანიჭონ მოკლე რედაქციას⁶⁷.

გარდა ვრცელი და მოკლე რედაქციისა, არსებობს შერეული ტიპის ხელნაწერებიც, სადაც გვიანი პერიოდის გადაშერთა საქმიანობის კვალი ჩანს: გადაშწერებს მოუხდენიათ ვრცელი და მოკლე რედაქციების ტექსტის ურთიერთშეცვლა.

ბ. კოტერის მიერ დეტალურად არის აღნუსხული ბერძნული ხელნაწერების რედაქციული თავისებურებანი. გამომცემლის მიერ კლასიფიცირებულია ყველა რედაქციული სხვაობა და ხელნაწერები დაჯგუფებულია ვრცელი და მოკლე რედაქციის ტექსტის მიხედვით.

ვრცელი და მოკლე რედაქციები შინაარსობრივ სხვაობას თითქმის არ აქვს, განსხვავებას მათ შორის ძირითადად ქმნის თავთა რაოდენობა და დასაწყისში თავთა თანამიმდევრობა. ტექსტობრივი სხვაობა უმნიშვნელოა. ვრცელი რედაქცია შედგება 68 თავისაგან, ხოლო მოკლე ძირითადად 50 თავს მოიცავს. ძირითადად, ვამბობთ იმიტომ, რომ მოკლე რედაქციის შიგნითაც არ არის ერთიანობა თავთა რაოდენობის მხრივ. ზოგი ხელნაწერის ტრადიცია 50 თავს ავლენს (უძველესი სირიული თარგმანის მოწმობა), ზოგისა კი — 52 თავს (არაბული თარგმანი)⁶⁸.

განსხვავება ვრცელსა და მოკლე რედაქციებს შორის შემდეგია:

1) ვრცელში ზედმეტი თავებია: ა'—γ', ε', θ', ιθ'—χθ', ξη'

2) განსხვავებულია შემდეგი თავების თანმიმდევრობა:

მოკლე რედაქცია: ι' ა' ιβ' იγ' იδ'

ვრცელი — „— λ' λა' ζ' ζ' η'

3) გაყოფილია შემდეგი თავები: η' (მოკლე) < $\begin{matrix} \zeta' \\ \zeta' \end{matrix}$ (ვრცელი)

4) ვრცელში გადაკეთებულია შემდეგი თავები: θ' ε' η'

ხელნაწერთა ასეთი სხვადასხვაობა აძნელებს გარკვევას, თუ რა ტიპის ტექსტია პირველადი და ძირითადი.

ბ. კოტერის გამომცემაში წარმოდგენილია ვრცელი და მოკლე რედაქციების შემცველ ხელნაწერთა სქემები ცალ-ცალკე.

ბ. კოტერის სქემაში გათვალისწინებულია მოკლე რედაქციის შემცველი ყველა ხელნაწერი. ვარიანტული წაკითხვების მიხედვით გამოყოფილია ძირითადი ჯგუფები და ქვეჯგუფები. გამომცემლის განცხადებით, ყველა მოკლე რედაქციის შემცველი ტექსტი ერთ რომელიმე ჯგუფში ან ქვეჯგუფში თავსდება.

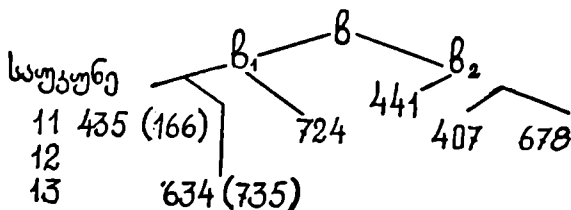
⁶⁶ G. Migne, PG, 94, col. 520.

⁶⁷ B. Kotter, Die Übersetzungen der Pseudepistologos... მისივე, Die Schriften..., გვ. 20. G. Richter, დასა. შუიკი, გვ. 58—52.

⁶⁸ B. Kotter, Die Schriften... გვ. 45.

ქართული თარგმანების ბერძნულ ხელნაწერებთან მიმართების ნათელ-საყოფად წარმოვადგენთ მოკლე რედაქციის ხელნაწერთა სქემას, ხელნაწერთა ნომრებს და მათ სადაურობას⁶⁹.

b(revior) — მოკლე რედაქცია

b მიუთითებს მოკლე რედაქციის ხელნაწერთა ძირითად ჯგუფს, სადაც გამოიყოფა ორი ქვეჯგუფი: b₁ და b₂, რომლებშიც გაერთიანებულია ხელნაწერები სქემაში განლაგებულია საუკუნეთა მიხედვით.

ხ ე ლ ნ ა წ ე რ ე ბ ი :

1. 435, Paris. gr. 1105.
2. 166, Caesenas, Malatest. Pian. 3.190. Film (g).
3. 724, Venet. Marc. gr. II, 196.
4. 634, Rom. Vat. Barb. gr. 434.
5. 735 Vindob. theol. gr. 164.
6. 441, Paris. gr. 1111.
7. 407 Oxon. Bodl. Auct. E. 5. 4.
8. 678 Sinait. 383.

ბ. ქართული რედაქციები

ქართული თარგმანები თავთა რაოდენობითა და თანამიმდევრობით ძირითადად იმეორებენ ბერძნულის მოკლე რედაქციას. მაგრამ ტექსტობრივმა ანალიზმა ცხადყო, რომ ქართული თარგმანები ზოგჯერ შორდებიან მოკლე რედაქციას და ვრცელი რედაქციის ჩვენებას იმეორებენ.

ქართული თარგმანების რედაქციული სახეობის დადგენისას მხედველობაში გვაქვს ორი ძირითადი ასპექტი: 1. ტექსტების სტრუქტურული ანალიზი, ე. ი. თავების რაოდენობისა და თანამიმდევრობის გარკვევა და 2. ცალკეული თავების შიგნით ტექსტობრივი სხვაობის ანალიზი.

ორივე ქართული თარგმანის კვლევისას ძირითადად გათვალისწინებულია ეს ორი საკითხი: როგორია თავების რაოდენობა და თანამიმდევრობა⁷⁰ და რა ვითარებაა თავების შიგნით?

⁶⁹ იხ. B. K o l t e r, Die Schriften... გვ. 46.

⁷⁰ ბერძნულ გამოცემებში თავთა ესა თუ ის რაოდენობა და თანამიმდევრობა არის მიზნული ძირითად ნიშნად რედაქციათა გამოყოფისას.

არსენი იყალთოელის თარგმანი

არსენი იყალთოელის მიერ თარგმნილი ტექსტი სხვაობს ეფრემის თარგმანისაგან თავების რაოდენობით. არსენის თარგმანი შედგება 49 თავისაგან. თავთა რაოდენობით იგი ზუსტად მიყვება ისეთ მოკლე რედაქციას, რომელიც 50 თავს შეიცავს. ერთი თავით სხვაობა ჩნდება 48-ე თავის შემდეგ. ბერძნულის მოკლე რედაქციის მჭ' (49) თავი არსენის თარგმანში არ არის. ამ ერთი თავს ჩავარდნის გამო, ბერძნულის მომდევნო v (50) თავი არსენის თარგმანში 49-ე თავად არის წარმოდგენილი.

თავების თანამიმდევრობითაც არსენის ტექსტი ზუსტად მიჰყვება 50 თავიან რედაქციას. თავთა თანამიმდევრობა მხოლოდ ორგან არის დარღვეული:

ბერძნული ν' = არსენის 28

ბერძნული $\lambda\alpha'$ = არსენის 23

პირველი შემთხვევა (ν' = 28) არც ერთ ბერძნულ ხელნაწერში არ დასტურდება.

მეორე შემთხვევა ($\lambda\alpha'$ = 23) დასტურდება ერთ ბერძნულ ხელნაწერში, რომელიც პირობითად „ხ₂²³“-ით არის აღნიშნული გამოცემაში. საყურადღებოა, რომ ამ თავის დასაწყისი ფრაზები არსენის ტექსტისა ემთხვევა „ხ₂²³“-ის წაკითხვას და არა ძირითად ტექსტს.

არსენისეულ ტექსტში კიდევ ერთი თავი იჩენს სტრუქტურულ განსხვავებას მოკლე რედაქციის ძირითადი ტექსტისაგან. ეს არის თ. 31 — „განწვალბისათვის მყოფისა და არსებისა“. განსხვავებულია იგი ტექსტის მოცულობით. მაგრამ ვინაიდან ამ თავს პარალელები აქვს ეფრემის ტექსტთან, მას ამ უკანასკნელთან ერთად განვიხილავთ⁷¹.

არსენის ტექსტი ცალკეული თავის ფარგლებში შინაარსობრივ ნაკლებად განსხვავდება ბერძნული ორიგინალისაგან, ვიდრე ეფრემის ტექსტი. არსენის ტექსტს ახასიათებს მხოლოდ ცალკეული სიტყვისა თუ ფრაზის მეტობა ან ნაკლებობა.

მხოლოდ სამი შემთხვევა გვაქვს არსენის თარგმანში, როცა განსხვავებულია შედარებით დიდი მოცულობის ტექსტი.

1. 8,5. მსჯელობა ეხება არსებასა და შემთხვევითს. განყოფილება მოვლენებს ჰყოფს გვარ-სახეობრივ საფეხურებად. აქ გარკვეული სუბორდინაციაა: ის, რაც იყოფა, ე. ი. ზოგადი, უმაღლესია მასზე, რაზედაც იყოფა, ე. ი. უფრო კონკრეტულზე. ასეთი ხარისხობრივი მიმართება ნეოპლატონური ემანაციის საფეხურებს მოგვაგონებს. ჩნდება მიზეზ-შედეგობრივი ურთიერთობა. გაურკვეველია ამ ადგილის წყარო. არ ჩანს, საიდან აიღო იგი არსენი იყალთოელმა.

⁷¹ შევნიშნავთ, რომ არსენის ტექსტის ზოგ თავისებურებას განვიხილავთ შემდგომ, ეფრემის ტექსტთან კავშირში.

2. 48,4. ამ ადგილას გამეორებულია „გარდამოცემის“ ერთ-ერთი თავის ნაწყვეტი. ეს ზედმეტი ტექსტი სრულიად მოულოდნელ კონტექსტშია ჩართული. ამიტომ იბადება ეჭვი, ხომ არ არის იგი ჩართული გადაშვრის მიერ?⁷²

3. არსენის ტექსტს აკლია საკმაოდ მოზრდილი ფრაგმენტი, სადაც ათი კატეგორიის ჩამოთვლაა⁷³.

როცა განვიხილავთ არსენის ტექსტის სხვაობას ბერძნულთან შედარებით ცალკეული სიტყვის ან ცალკეული ფრაზის ფარგლებში, ორნაირი სურათი იჩენს თავს: 1. უმრავლეს შემთხვევაში, როცა არსენის თარგმანში მეტია ან ნაკლებია ტექსტი, სხვაობა მხოლოდ არსენის თარგმანისთვის არის დამახასიათებელი. არსენის ტექსტის განსხვავებული წაკითხვები არ ჩანს არცერთ ბერძნულ რედაქციასა თუ ვარიანტში. არ ჩანან ისინი არც ეფრემის თარგმანში. 2. ზოგჯერ არსენის ტექსტის მეტობა-ნაკლებობა მხოლოდ ბერძნულ ტექსტთან შედარებით იჩენს თავს. ეფრემის თარგმანში არსენის ტექსტის ანალოგიური სურათია.

სხვაობა ზოგან არსენის ტექსტში ისეთი ხასიათისაა, რომ ტექსტობრივ მეტობას ვაერცობის. აზრის განმარტების ხასიათი აქვს. მაგ., თ. 12-ში საუბარია ბუნებით უპირველესის, ანუ ზოგადის შესახებ: ცხოველი უპირველესია (ანუ ზოგადია) კაცზე, მაგრამ პეტრე პავლეზე უპირველესი არ არის. „ვინაჲცა არცა პეტრე პავლესსა უპირველეს არს ბუნებით, არცა სიტყვერი ცხოველი უსიტყუელისა ცხოველისასა, რამეთუ ცხოველნი არიან ეგევითარნიცა იგი, რომლისათჳსცა პეტრე თუ მოისპოს და არღარა იყოს, იყოს სადმე პავლე და პავლე რაჲ არღარა იყოს, იყოს უკუე პეტრე“ 12,3.

არსენის ტექსტში მეტია ხაზგასმული წინადადებები. ორივე ფრაზა განმარტება-ვაერცობის ხასიათს ატარებს.

ზოგიერთ შემთხვევაში არსენის ტექსტს ზოგი რამ აკლია. ორიგინალის ტექსტი ისეა შემოკლებული, რომ აზრი არ ირღვევა, მსჯელობა ლაკონურია. 32,1: მსჯელობა ეხება თანა-მონათესავესა და სხვა-ნათესავს: თანა-მონათესავეა, რომელიც ერთ რომელიმე კატეგორიას განეკუთვნება, ხოლო სხვა-ნათესავია, რომელიც სხვადასხვა კატეგორიაში შედის. ამ ადგილას არსენის ტექსტს აკლია საკმაოდ მოზრდილი ფრაგმენტი (რაც ზემოთ უკვე იყო აღნიშნული). ამ ფრაგმენტში ჩამოთვლილია ის ათი კატეგორია, რომელთაც შეიძლება ეკუთვნოდეს სხვა-ნათესავი (მღრ. ეფრემი 35,1). შესაძლებელია, არსენი იყალთოელმა ძირითადი საკითხის — თანა-მონათესავეისა და სხვა-ნათესავის — განმარტებისას საჭიროდ არ ცნო ტექსტის ზედმეტი დატვირთვა ათი კატეგორიის ჩამოთვლით, მით უმეტეს, რომ ეს კატეგორიები ადრე უკვე იყო განმარტებული.

არსენის ტექსტში ერთი-ორგან დადასტურდა აზრობრივი უზუსტობანი. ამათგან ერთი (12,2), როგორც შემდგომ დაეინახავთ, ბერძნულ ხელნაწერებსაც ჰქონია.

გვაქვს განსხვავებული წაკითხვებიც, მაგ., 18,3. „წიგნი საკმურნალოჲ“. ბერძნულშია $\xi\pi\chi\alpha\lambda\epsilon\iota\sigma\ \iota\alpha\tau\epsilon\rho\alpha\sigma\ \text{K. 103,16}$. ეფრემის ტექსტშია: „კჳრკჳელი სამ-

⁷² ასეთი მოულოდნელი გადასვლა ტექსტში „ღოგმატიკონის“ სხვა სტატიაშიც დასტურდება. ესაა „შეჩუენებანი იაკობიტა და ერთ-ბუნებიანთანი, რომელთა თანა არიან სომეხნიცა“ (S—1463, 306r—307v).

⁷³ მღრ. ეფრემ მცირის თარგმანი 35,1.

კურნალოა“ (21,3). არსენის „წიგნი“ მნიშვნელობით არ უღრის ἐγγλεῖσθαι-ს, თუმცა შეეფერება კონტექსტს.

არსენის თარგმანის თავისებურებათა ანალიზის დროს რამდენიმე ვარაუდი დასაშვებია: 1. განსხვავებანი არსენი იყალთოელს, როგორც მთარგმნელს, აქვს შეტანილი ტექსტში, 2. შეიძლება ხელნაწერთა გადამწერებმა შეცვალეს ესა თუ ის ადგილი, 3. სხვაობა გააჩნდა იმ ბერძნულ ნუსხას, რომლითაც სარგებლობდა არსენი იყალთოელი.

ამ საკითხთა გადაჭრისათვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სომხურ თარგმანს.

სომხური თარგმანის მიმართება არსენის დედანთან

სომხური თარგმანი⁷⁴ ძალიან ახლოს დგას ქართულ დედანთან. სომეხი მთარგმნელი სიტყვასიტყვით თარგმნის არსენის ტექსტს და მის ტექსტში ხშირად პირდაპირი თარგმნის მაგალითები იჩენს თავს. ზოგან სომხურ ტექსტში განსხვავებული ადგილებიც არის.

უფრო ხშირად ის ადგილები არსენის ტექსტისა, რომელიც მეტია ან ნაკლებია შედარებით ბერძნულ ტექსტთან, ასევე მეტია ან ნაკლებია სომხურშიც. ეს შემთხვევები გადამწერთა ინიციატივას გამოირიცხავს. ქართულ დედანს თავიდანვე ჰქონია ეს თავისებურებანი. მაგრამ იშვიათად სომხურში არის ისეთი ადგილები, რაც ქართულს აკლია. ხომ არ შეიძლება ვიფიქროთ, რომ ეს შემოკლებანი არსენის ტექსტში გვიანი პერიოდის გადამწერებს უწარმოებიათ? ამის მაგალითებია შემდეგი:

ერთგან არსენის ტექსტს აკლია. ბერძნულშია: Οὐδὲ τὸν ἀπειχύνῃτων χύμα λείπειν εἶναι უδαλόν (Κ. 127, 28). ეს წინადადება არის სომხურ თარგმანში: **ჰ ი ჯ ვარჩი ბნსაღ ჯონ ასხმჲ კიორ**⁷⁵. (შდრ. ეფრემი 44, 7).

Κ 128, 18—19: Ὁ γὰρ πατήρ ἐστὶν αἰτίος τῶν οὐσῶν. Ἐκ γὰρ τῶν πατέρων ὁ οὐδὲ γυνῆτα. არსენის ტექსტში აკლია რთული წინადადების პირველი ნაწილი (43, 5). ეს ფრაზა არის სომხურ ტექსტში (შდრ. ეფრემი 45, 5).

სომხურ თარგმანში ზოგან არსენის ტექსტისგან განსხვავებული წაკითხვებია.

საიდან გაჩნდა სომხურ თარგმანში არსენის ტექსტის ნაკლები ადგილები, ან რა არის წყარო განსხვავებული წაკითხვებისა? ამ შემთხვევაში მთარგმნელის ინიციატივასთან ერთად გასათვალისწინებელია ისიც, რომ სომეხ მთარგმნელს შეეძლო ესარგებლა არსენის ტექსტის ისეთი ნუსხით, რომელიც დღეს ჩვენთვის უცნობია.

სომხური თარგმანის ქართულ დედანთან მიმართების თვალსაზრისით საინტერესოა ისეთი შემთხვევები, როცა სომხური ცილდება არსენის ტექსტს და თანხვდება მეორე ქართულ თარგმანს, ეფრემ მცირისას. გამოდის, რომ სომხური თარგმანის არსენისეული თარგმანისგან გამონაკლისი გადახვევები ხშირად

⁷⁴ სიმეონ პლიმპანქელის სომხური თარგმანი დასტურდება ერენის მატენადარანის შემდეგ ხელნაწერებში: №№ 63, 101, 102, 103, 116, 5789, 5859.

⁷⁵ იხ. ჩვენი საკანდიდატო დისერტაცია, იოანე დამასკელის „ღილაქტიკის“ ქართულ-სომხური ვერსიები, გვ. 179, 17.

თარგმანი, სადაც იკითხება „რად არს განყოფილებად არსებისა“ 34,1. ჩვენი ვარაუდით. ეს უკანასკნელია დასაშვები, რადგან, როგორც მთელი ტექსტის ანალიზით ირკვევა, სიმეონ პლინძაძანქელი არ სარგებლობს ბერძნული ორიგინალით.

ბ) ἢ ἄσπυ φάσῃ — „სახელი ძალისაჲ“ — *ანონ ჯან A, ძაჲნ ჯან BC*. BC ნუსხების *ძაჲნ* შეესაბამება ბერძნულ — φάσῃ-ს და ეფრემის თარგმანს: „კმაჲ ძალისაჲ“.

თ) სომხურის AB ნუსხებში არის ფრაზა: *ჩისკ არაოქჩინს და ნოაგოქჩინს*, რომელიც არ არის არსენისთან, მაგრამ არის ბერძნულში და ეფრემთან: „ხოლო აღორძინებაჲ და კრწნილებაჲ“.

მოვიყვანთ ნიშნუშებს, როცა სომხური თარგმანი მხოლოდ ეფრემისეულ თარგმანს ემხრობა და განსხვავდება ყველა დანარჩენისაგან.

არსენი — „თქუამდ სახისათჳს, ვითარმედ უმეტეს თეთრ არს ანუ უღარეს გრილ არს“ 35,19. *ქასან თსასაქჩინ, სქტ თსასსკ საქითასქ ტ ჯამ ქათქარ და სსას. ტ ჯამ ჯსკამ და ვიკით*. ეფრემის ტექსტში: „სპეტაკი უფროჲს არს და შავი უმცროჲს, ტფილი უფროჲს და გრილი უმცროჲს“ — 38, 19.

სომხური თარგმანი ბუნდოვანია და ეს მხოლოდ რაღაც შესწორების შედეგია. საფიქრებელია, რომ ამ შემთხვევაში სწორება ეფრემისეული თარგმანის მიხედვით სრულდებოდა, რადგან ამ კონტექსტში შედარებისათვის აღებულ კომპონენტებს *სსას, ჯსკამ* შესაბამი სემანტიკური კორელატი მხოლოდ ეფრემისეულ თარგმანში ეძებნებათ. ესენია: „შავი“, „ტფილი“.

არსენი — „რომლისათჳს არს სიტყუაჲ ფილოსოფოსთაჲ“ 2, 1. *ქასან აჲ-სიოქქ რაგოქმ სნ რანჲ ქამათათსირაგან*. სომხურის *რაგოქმ*-ს შესატყვისი ეფრემის თარგმანში აქვს: „რომლისათჳსცა არს უმრავლესი სიტყუაჲ ფილოსოფოსთაჲ“ 2, 1.

არსენი — „არამედ ტრედნიცა და ეგვეითარნი“ 5,2. *საქს და აყანქი და სამხნაჲნ ქიჯონ*, 43 რ. სომხურში ზედმეტია *ქიჯონ*. შდრ. ეფრემი: „ტრედნიცა და სხუანი მფრინველნი“ 7, 2.

არსენი — „მეის-თანად სიმჭურვალეცა“. *ქანსკარბასქ ქ მქიომ ტამიო ჯსკამ ფიქ*. არსენის „მეისთანადი“ ორი სიტყვით არის სომხურ ტექსტში თარგმნილი: *ქანსკარბასქ* და *ქ მქიომ ტამიო*. მეორე ეკვივალენტი ზუსტი შესაბამისია ეფრემისეული თარგმანისა: „მასვე და ერთსა ეამსა შინა“.

სომხური თარგმანის ეფრემისეულ თარგმანთან მიმართების გასარკვევად ყველაზე საყურადღებო და მნიშვნელოვან ფაქტს წარმოადგენს შემდეგი გარემოება:

სომხურის A და B ნუსხებში „ღიალექტიკის“ ზანდუქში 49 თავის ნაცვლად, როგორც ეს არის არსენისეულ თარგმანში, დასახელებულია 51 თავი: *ბ (50) შარამანჲ ქამათათსირიქსიან* „სახლვარნი ფილოსოფიისანი“ და *ბა (51) რანჲ ქასან ანბქნ მარყქანსიოქ* „სიტყუანი კაცისა გუამისათჳს“. ტექსტში კი, სათანადო ადგილას, ეს თავები აღარ გვაქვს. სომხურის C ნუსხას არც ზანდუქში და არც ტექსტში ეს თავები არ მოეპოვება. საიდან გაჩნდა A და B ნუსხებში ამ თავთა დასახელება?

ამ საკითხის ნათელსაყოფად საყურადღებოა ეფრემის ტექსტის ჩვენება. ეფრემის თარგმანში 50 თავის შემდეგ უნომროდ მიჰყვება იმავე სახელწოდების თავები, რაც სომხურში არის. ესენია: „განსაზღვრებისათვის ფილოსოფოსობისათა ერთი“ და „კუალად არსებისათვის და შემთხვევისა ერთი“⁷⁶.

სომხურის A და B ნუსხების საძიებლებში დასახელებული თავები ეფრემისეული ტექსტის გავლენით ჩანს თარგმნილი. სიმეონ პლინძაპანქელმა, რომელიც არსენისეულ „ლიალექტიკას“ თარგმნიდა, შეიძლება ეს თავები ეფრემის თარგმანის გავლენით დასახელა, მაგრამ შემდეგ ტექსტში აღარ შეიტანა, ვინაიდან არჩია მხოლოდ არსენის თარგმანს დაყრდნობოდა. ასე რომ A და B ნუსხებში დადასტურებული ტექსტი ამავე სახით უნდა იყოს შთარგმნელის ხელიდან გამოსული. A და B ნუსხის გადამწერებს გაეპარათ იგი ზანდუკში, ხოლო გვიანდელ C ნუსხაში ეს შეუსაბამობა გასწორებულია. ის, რომ სომხური თარგმანის ავტორმა ისარგებლა ეფრემისეული ტექსტით ამ თავების ფარგლებში, ჩანს შემდეგი ტექსტობრივი მონაცემებიდანაც:

ბა (51) თავის სათაურია: *რანგ ქასან ანბან მარქქანსიკ* „სიტყუანი კაცისა არსებისათვის“. სომხურის ასეთი დასათაურება შეესატყვისება ეფრემის ტექსტის სათანადო თავს: „კაცად არსებისათვის და შემთხვევისა“. სიტყვა „კაცად“ ეფრემის ტექსტში სრულიად გაუგებარ კონტექსტშია. ამ თავში ლაპარაკია არსებასა და შემთხვევითზე ისევე, როგორც „ლიალექტიკაში“ სხვაგანაც არის მსგელობა არსებასა და შემთხვევითზე. ამ თავის შინაარსი, აზრობრივი გაგება სრულიად გამორიცხავს სათაურში „კაცად“ სიტყვის არსებობას. ბერძნულში ეს დასათაურება საერთოდ არ არის. ერთ-ერთ ბერძნულ ხელნაწერს⁷⁷ აქვს დასათაურება: *Σύνοδος ἐκείνου διζωα;* „შემოკლებული ჩვენება თითოეულისა“. ხოლო ეს თითოეული, რაზეც ადრევე გაშლილია მსგელობა, არის არსება და შემთხვევითი.

ამდენად, ეფრემის ქართულ თარგმანში თავდაპირველად არ იქნებოდა „კაცად“. აქ, როგორც ჩანს, გადამწერის მიერ არასწორად გახსნილ ქარაგმასთან გვაქვს საქმე. ეწერა, ალბათ, „კლ“, რაც უნდა გახსნილიყო „კუალად“ სიტყვით და არა „კაცად“. ამრიგად, ამ თავის სწორი დასათაურებაა: „კუალად არსებისათვის და შემთხვევისა“⁷⁸.

გადამწერის მიერ დაშვებულმა nonsens-მა თავი იჩინა სომხურ თარგმანშიც. *ანბან მარქქანსიკ* უთუოდ ეფრემისეული ტექსტის „კაცად არსებისათვის“ თარგმანია. მაშასადამე, სომხური თარგმანის წყარო ამ შემთხვევაში ეფრემის ტექსტია.

ზემოთ ჩამოთვლილი ტექსტობრივი მონაცემების მიხედვით შეიძლება დავასკვნათ: სიმეონ პლინძაპანქელს არსენის თარგმანის გარდა კიდევ სხვა წყარო ჰქონდა ხელთ. ბერძნული ორიგინალი გამოირიცხება, რადგან, ჭერ ერთი, ბერძნულთან შეხვედრის მაგალითები სულ რამდენიმეა და შეიძლება ეს შეხვედრები შემთხვევითი იყოს. შემდეგ, მთარგმნელი რომ ბერძნულ ორიგინალს იყენებდეს, სომხურში არ იქნებოდა ქართულ დედანთან ზედმიწევნითი სიახ-

76 ამ ზედმეტ თავებზე უფრო დეტალურად შეეჩერდებით ეფრემის თარგმანთან დაკავშირებით.

77 იხ. B. Koller, გვ. 145, ხელნ. № 446.

78 ამ სახით იქნა ეს ადგილი გასწორებული ჩვენს გამოცემაში.

ლოვით გამოწვეული ამდენი შეცდომა, აზრობრივი თუ ენობრივ-სტილისტური. ამ ადგილებს მთარგმნელი ბერძნული ორიგინალის მიხედვით გაასწორებდა. რჩება ორი შესაძლებლობა: სიმეონი ან ბაგრატ მამიკონიანის ადრინდელ სომხურ თარგმანს⁷⁹ იშველებს, ან ევრემ მციროსიელს ქართულ თარგმანს იყენებს. პირველი მათგანი გამოირიცხება, რადგან თვალის ერთი გადავლებითაც კი ნათელი ხდება სხვაობა ამ ორ სომხურ თარგმანს შორის. სიმეონ პლინძაპანქელის თარგმანი უმრავლეს შემთხვევაში ეწინააღმდეგება ბაგრატ მამიკონიანის სომხურ თარგმანს.

ევრემისეული თარგმანის გამოყენება კი დასაშვებად მიგვაჩნია იმ საილუსტრაციო მასალის საფუძველზე, რაზეც ზემოთ მივუთითეთ, მით უმეტეს, რომ ცნობილია: ასეთი მთარგმნელობითი მეთოდი (რამდენიმე წყაროთი სარგებლობა) დამახასიათებელი ყოფილა სიმეონ პლინძაპანქელისათვის.

ამრიგად, სომხურ თარგმანს უთუოდ დიდი მნიშვნელობა აქვს არსენის ტექსტის დადგენის საქმეში.

სომხური თარგმანის ტექსტობრივმა შეჯერებამ არსენის დედანთან უმრავლეს შემთხვევაში შესაძლებელი გახადა დაგვედგინა გვიანი დროის ნუსხების ვადამწერთა მიერ შეტანილი ცვლილებები ტექსტში.

პროფ. მ. გოგიბერიძე ვარაუდობდა, რომ არსენისეული ტექსტი თვითონ არის მთარგმნელის მიერ შემოკლებული თარგმნის პროცესში და რომ მოკლე ვერსიის არსებობას ბერძნული დედანა არ განაპირობებს. „ქართველ მთარგმნელს დამასკელის შრომიდან ამოუღია ყველაფერი, რაც კი მცირედენ თეორეტიული და ზოგადფილოსოფიური მნიშვნელობისა კი იყო იქ, ყოველივე, რაც კი შორიდან ანტიკურ დილაქტიკას და ონტოლოგიას მოგვაგონებდა და ხელუხლებლად დაუტოვებია მხოლოდ და მხოლოდ მშრალი, ფორმალ-ლოდიკური მასალა.

ქართული თარგმანი არსებითად განსხვავდება დღეს ცნობილი ბერძნული მოკლე რედაქციისაგან, უფლება გვაქვს ვიფიქროთ, რომ ეს შემოკლება თუ ამოკრება ქართველი მთარგმნელის საქმეა⁸⁰.

შეჯერება არსენისეული თარგმანისა ბერძნულ ტექსტთან, ერთი მხრივ, და ევრემის თარგმანთან, მეორე მხრივ, გვიჩვენებს, რომ ეს ვარაუდი გამართლებული არაა.

1) მართალია, არსენის თარგმანი განსხვავდება ჩვენთვის ცნობილი მოკლე რედაქციის ნუსხებისაგან, რადგან იგი არცერთ ვარიანტულ წაკითხვას არ მისდევს ზუსტად, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ არსენის არ შეეძლო ორიგინალად გამოეყენებინა მოკლე რედაქციის რომელიმე სხვა ნუსხა. თვით ბერძნულ ხელნაწერებში თავთა რაოდენობა სხვადასხვაა და არსენის თარგმანში 49 თავის არსებობა სრულებით არ ნიშნავს იმას, რომ შემოკლება მაინცდამაინც მთარგმნელს უწარმოებია. ამ მოსაზრების სასარგებლოდ ლაპარაკობს თუნდაც

⁷⁹ „დილაქტიკა“ სომხურ ენაზე პირველად თარგმნა ბაგრატ მამიკონიანის მიერ X ს-ში. იხ. ნ. მ. კ. ხ. ნ. ნ. მიქაძის ნაშრომის „საქართველოს ისტორიის კვლევის ცენტრის მიერ“ ნაწილი, თბ. 1947, № 4.

⁸⁰ იოანე პეტრიწის შრომები, ტ. I, თბ., 1940, გვ. XXX—XXXI.

სომხური ხელნაწერების ჩვენება. ნ. აკინიანის ცნობით, ზოგ სომხურ ხელნაწერში 45 თავია, ზოგში — 39. მაგალითად, იერუსალიმის № 898 ხელნაწერს სათაურად აქვს: „არსებისათვის, მყოფისა და შემთხვევითისა. თარგმნილი ბერძნული წიგნიდან სომხურად ბაგრატ მამიკონიანის მიერ... წიგნი ესე გაყოფილია ორმოცდახუთ ნაწილად“⁸¹.

ცხადია, სომეხ მთარგმნელს უსარგებლია რომელიღაც ისეთი ბერძნული ნუსხით, რომელიც თავთა რაოდენობით აშკარად განსხვავდებოდა როგორც ეფრემის, ისე არსენის ხელთ არსებული ბერძნული დედნებისაგან. თავთა რაოდენობა იქ კიდევ უფრო ნაკლები ყოფილა.

ბ. კოტერის ცნობით, თავთა რაოდენობა მერყეობს ბერძნულ ხელნაწერებში⁸².

2) მ. გოგიბერიძის შეხედულებით, არსენიმ შეამოკლა „ლიალექტიკა“ ყოველგვარი „ზოგად-ფილოსოფიური მნიშვნელობის“ ადგილების ხარჯზე. ასეთად, ალბათ, იგულისხმება „ლიალექტიკის“ ბოლო თავები. მაგრამ, როგორც შემდგომ დავინახავთ, ამ ბოლო თავების შემატება და ტექსტის გავრცობა გვიანდელი მოვლენაა, ამიტომ არსენის თარგმანში თავთა რაოდენობა „ლიალექტიკის“ ბერძნული მოკლე რედაქციის უფრო ადრინდელ სახეობას შეესაბამება.

3) ვითვალისწინებთ რა არსენი იყალთოელის ლიტერატურული საქმიანობის პრინციპებს, მის მთარგმნელობით მეთოდს: „არცა რაჲ დაადოს და არცა რაჲ ზეპირითა დაუერთოს“, დაუშვებლად მიგვაჩნია, რომ არსენი იყალთოელს ტექსტი თვითნებურად შემოკლებინოს. ტექსტობრივი შეჭერება ასეთ მნიშვნელოვან შემოკლებათა არსებობას არ გვიდასტურებს.

სხვათა შორის, შემოკლებათა პარალელურად ტექსტში ზოგიერთი მეტობანიც დასტურდება. ნაკლებობანი, რომლებიც არსენის ტექსტში გვხვდება, ჩვენი აზრით, არ ატარებს ტენდენციურად შემოკლების ხასიათს.

საერთოდ, ვფიქრობთ, რომ ზოგი ჩვენი მკვლევრის მიერ გამოთქმული მოსაზრება, რომ არსენი იყალთოელი რეაქციონერია და კონსერვატიული იდეოლოგიის წარმომადგენელი, სინამდვილეს არ შეესაბამება.

ეს ბრალდება უმართებულოა, რადგან, ჯერ ერთი, შეცდომაა თანამედროვე კრიტიკრიუმებით შეფასება შუა საუკუნეებში მცხოვრები შემოქმედის ნაღვაწისა. და, მეორეც, არსენი იყალთოელი უდიდესი ფიგურაა, რომელმაც თავისი მოღვაწეობით მნიშვნელოვანი კვალი დატოვა ქართული მწერლობის სხვადასხვა დარგში, რის გამოც მხოლოდ პატივისცემასა და მოწიწებას იმსახურებს⁸³.

არსენი იყალთოელის დიდ ლიტერატურულ და ფილოსოფიურ განსწავლულობას თუნდაც „ლიალექტიკის“ ტერმინოლოგიის ანალიზი ავლენს. ამ საკითხზე დაწერილებით ვჩერდებით ტერმინოლოგიის საკითხებთან დაკავშირებით მსჯელობისას.

⁸¹ ს. Ա Վ ի ն ի ս Վ, დასახ. შრომა, გვ. 38.

⁸² B. Kotter, დასახ. შრომა, გვ. 45.

⁸³ სრულიად სამართლიანად გვეჩვენება ივ. ლოლაშვილის განცხადება, რომ არსენი იყალთოელის რეაქციონერობა და დოგმატიკოსობა არის „ტენდენციური შეფასება იყალთოელის საქმიანობისა“. იხ. იო ა ნ ე პ ე ტ რ ი წ ი, სათნოებათა კიბე, გვ. 137.

ეფრემ მცირის თარგმანი

ეფრემ მცირის თარგმანის ტექსტოლოგიური ანალიზით ირკვევა, რომ იგი მოკლე რედაქციის გარკვეულ სახეობას წარმოადგენს, უფრო ზუსტად კი, იმ სახეობას, რომელიც ცნობილია როგორც შერეული ტიპის რედაქცია, სადაც მოკლე და ვრცელი რედაქციების შერევას აქვს ადგილი.

ეფრემის თარგმანიც არც ერთი ცნობილი ბერძნული ხელნაწერის წაკითხვას არ იმეორებს. ამიტომ ამ ქართულ თარგმანსაც დამოუკიდებელი რედაქციის მნიშვნელობა ენიჭება.

ეფრემის ტექსტი თავთა რაოდენობით სხვაობს როგორც არსენის, ისე ბერძნული ტექსტისაგან. სტრუქტურის თვალსაზრისით ასეთი სურათია:

ეფრემის ტექსტის ზანდუკში დასახელებულია 50 თავი. მაშასადამე, ეფრემის ტექსტიც, მსგავსად არსენისეულისა, იმეორებს მოკლე რედაქციის ისეთ ტიპს, რომელიც გამოყოფილი აქვს ბ. კოტერს, როგორც უძველესი სახეობა მოკლე რედაქციისა⁸⁴.

მაგრამ ეფრემის ტექსტში ერთი საყურადღებო ფაქტი დასტურდება. ზანდუკში 50 თავის დასახელების შემდეგ არის შენიშვნა: „ხოლო ამთ შეუდგან ურიცხუნი თავნი“ და დასახელებულია სამი თავი. ესენია: თ. 51 — „განსაზღვრებისათჳს ფილოსოფოსობისათა ერთი“, თ. 52 — „გუამოვნებითისა შეერთებისათჳს ერთი“, თ. 53 — „არსებისათჳს და შემთხუევისა ერთი“. ამის შემდეგ იწყება ეფრემ მცირის წინასიტყვაობა. „ესე ერგასისნი თავნი რიცხუდნი მათ თანა ნართაულთ თავებითურთ გარეშეთა წიგნთა და საფილოსოფოსოჲსა სწავლულებისაგანი არიან“. მაშასადამე, მიუხედავად იმისა, რომ ჩამოთვლილია დამატებით 3 თავი, მთარგმნელი მაინც ხაზგასმით აღნიშნავს: „ესე ერგასისნი თავნი“. 53 თავიდან ყურადღება გამახვილებულია მხოლოდ 50 თავზე. საყურადღებოა, რომ ეს „ნართაული“ თავები ტექსტში დასტურდება, მაგრამ იქაც, ზანდუკის მსგავსად, უნომროდ არის ჩართული, ე. ი. თავების საერთო სათვალავში არ შედის.

ეფრემის ტექსტის „ნართაული“ თავები დასტურდება ბ. კოტერის გამოცემაში. ამ თავთა თანამიმდევრობა სავსებით ერთნაირია ქართულსა და ბერძნულში, ოღონდ განსხვავება მდგომარეობს იმაში, რომ ისინი სხვადასხვანაირადაა დანომრილი.

ეფრემი: ნა(51) — განსაზღვრებისათჳს ფილოსოფოსობისათა — ბერძნ. მბ'

ნბ(52) — გუამოვნებითისა შეერთებისათჳს — v'

ნგ(53) — არსებისათჳს და შემთხუევისა — უნომრო Ἐπερον κερძαίσιον

ეფრემის ტექსტის ბოლო, 53-ე თავი არის შუა ნაწილი ბერძნულში სათვალავის გარეშე წარმოდგენილი თავისა, სახელწოდებით: Ἐπερον κερძαίσιον.

ეს უკანასკნელი თავი არის მხოლოდ მოკლე რედაქციის ტექსტში, მაგრამ ყველა ხელნაწერს იგი არ ჰქონია. კერძოდ, ეს თავი აქვს b1 ჭკუფის ხელნაწერებს. მაგრამ ზოგ ხელნაწერში იგი დანომრილია (№ 166, 435, 634), ზოგში კი — არა (№ 724, 735). Ἐπερον κερძαίσιον სამნაირი მოცულობით არის წარმოდგენილი ამ ხელნაწერებში: დასაწყისიდან შუა ნაწილამდე, სქემამდე (142,1—144,59) ტექსტი გამოყოფილია მბ' ნომრით № 166, 634 ხელნაწერებ-

⁸⁴ B. Kotter... გვ. 45.

ში⁸⁵; 2. სქემიდან ვიდრე 145, 78-მდე იგი v' ნომრით გამოყოფილია № 166, 435 ხელნაწერებში⁸⁶; 3. 145, 79-დან ვიდრე ბოლომდე vγ' ნომრით წარმოდგენილია № 446 ხელნაწერში (13 ს.)⁸⁷.

ეფრემის თარგმანში პირველი ნაწილი სრულებით არ არის. მეორე ნაწილი დასტურდება, მაგრამ სულ სხვა ადგილას. კერძოდ, ის გაერთიანებულია წინა 52-ე თავთან — „გუამოვნებითისა შეერთებისათჳს“ (52, 3—9). ხოლო მე-3 ნაწილი წარმოდგენილია ეფრემის თარგმანში 53-ე თავად, ისევე როგორც ეს არის № 446 ხელნაწერში. ოღონდ ამ ხელნაწერში მას სხვა სათაური აქვს: *Συναγωγὴ ἐκ τῶν βιβλίων*.

ამრიგად, ეფრემის ტექსტის 53-ე თავი სტრუქტურულად ემსგავსება b1 ტიპის ხელნაწერებს. ვინაიდან *Ἐφεσίου ἀποστόλου* ზოგ ხელნაწერში უნომროდ არის ბერძნულში, ხოლო ხ2-ში საერთოდ არ დასტურდება, ბერძნულ გამოცემაში იგი თავების საერთო სათვალავში არ არის შესული.

ამ მიზეზის გამო შეეძლო ეფრემ მცირეს 53-ე თავისათვის ქართულში ეწოდებინა „ნართაული“ თავი, მაგრამ რა მიზეზების გამო უწოდა მან „ნართაული“ 51-ე და 52-ე თავებსაც?

ამ საკითხთან დაკავშირებით ინტერესს მოკლებული არაა ლენინგრადის საჯარო ბიბლიოთეკაში დაცული ერთი ბერძნული ხელნაწერის ჩვენება. ეს არის ბერძნ. ფონდის № 210 ხელნაწერი, XI ს-სა. ე. გრანსტრემის აღწერილობით „ლილექტიკა“ ამ ხელნაწერში 50 თავისაგან შედგება⁸⁸. თავთა საძიებლის შედარებიდან ირკვევა, რომ იგი ეფრემის თარგმანისაგან განსხვავებულ რედაქციას წარმოადგენს. მაგრამ 50 თავის შემდეგ, იქაც, როგორც ეფრემის თარგმანში, უნომროდაა ჩამოთვლილი სამი თავი. ოღონდ ეფრემის თარგმანსა და ლენინგრადის ხელნაწერში ეს თავები სხვადასხვაა:

ეფრემი:	ლენინგრადის ხელნაწერი:
51 განსაზღვრებისათჳს ფილოსოფოსობისათა ერთი	51 Περὶ ἐνάμας
52 გუამოვნებითისა შეერთებისათჳს ერთი	52 Ὁρισμοὶ ἐκ τῶν ἐπιτομῶν ἐξ
53 არსებისათჳს და შემთხუევისა ერთი	53 Ἐπιτομὴ περὶ ἀποστόλων ἐνάμας.

ბერძნულის 51-ე თავი ეფრემის ტექსტში ცალკე თავად კი არ არის, არამედ გაერთიანებულია წინა, თ. 50-თან. ბერძნულ ხელნაწერში არ დასტურდება ეფრემის ტექსტის ბოლო, 53-ე თავი, ე. ი. ამ ბერძნულ ხელნაწერს საერთოდ არ ჰქონია *Ἐφεσίου ἀποστόλου*.

საერთო, რაც ეფრემის თარგმანსა და ლენინგრადის ხელნაწერს გააჩნია, არის ის, რომ 50 თავის შემდეგ არც ერთგან დანომვრა არ წარმოებს. მაშასადამე, ზოგ ბერძნულ ხელნაწერში ეს თავები არაა შესული თავთა საერთო სათვალავში. ბერძნულში მათ ეწოდება *Ἐφεσίου ἀποστόλου* „სხვა თავები“. ეფრემი კი მათ „ნართაულ“ თავებს უწოდებს. რაზე მეტყველებს ეს ფაქტი?

⁸⁵ B. Kolter, გვ. 142,1 (სქოლიო).

⁸⁶ იქვე; 144,59 (სქოლიო).

⁸⁷ იქვე, გვ. 145,79 (სქოლიო).

⁸⁸ E. Гранстрем. Описание греческих рукописей ленинградских библиотек. Виз. Вр., XIX. 1961. вып. 3.

ერთადერთი შესაძლებელი პასუხი შემდეგია:

ზემოთ დასახელებულ ბერძნულ ხელნაწერებშიც და ეფრემის თარგმანშიც „ლიალექტიკის“ მოკლე რედაქციაში 50 თავი შედის. ეს არის მოკლე „ლიალექტიკის“ შედგენილობის აღრინდელი ტრადიცია. დანარჩენი თავები მოკლე რედაქციაში შესულია ვრცელი რედაქციიდან.

ეფრემ მცირე სარგებლობდა ისეთი ბერძნული დედნით, რომელშიც პირვანდელი ტრადიცია (უფრო მოკლე სახეობა) ჯერ კიდევ ჩანს. დამატებით თავები ტექსტში ჯერ მხოლოდ „ნართული“ სახით არის შეტანილი⁸⁹. უფრო გვიან ისინი შევიდნენ თავთა საერთო სათვალავში, ისე როგორც დღეს გვაქვს შემდეგ ბერძნულ ხელნაწერებში: № 166, 634, 435.

სამი თავის დამატება, რაც ეფრემის ტექსტში გვაქვს, მოკლე რედაქციის შედგენილობის გვიანდელ პერიოდზე მიუთითებს, განსხვავებით არსენის თარგმანისაგან, რომელიც აღრინდელ სახეობას წარმოადგენს.

• • •

ეფრემისა და არსენის თარგმანები ბერძნული ტექსტისაგან სხვაობენ შემდეგი თავებით:

1) ეფრემის ტექსტის თავები: 4, 32, 33. ეფრემის ტექსტში ამ თავებს სხვადასხვა სათაური აქვთ: თ. 4 — „არსებათა განფენისათჳს“, თ. 32 — „არსებისა ნათესავეთადად განყოფისათჳს“, თ. 33 — „თითო-სახისა განყოფილებისათჳს“. ბერძნულში ესენი ერთ თავად არის წარმოდგენილი. ეს არის მოკლე რედაქციის 1^ა და ვრცელი რედაქციის 1^ბ თავი. გამოცემაში ისინი ორ სვეტად არის დაბეჭდილი, ერთმანეთის გვერდით. როგორც კრიტიკული აპარატიდან ჩანს, სხვადასხვა ბერძნულ ხელნაწერში ამ თავში მკვლავდგება ის შერეული სახეობა, როცა მოკლე რედაქციის ტექსტში ჩართულია ადგილები ვრცელი რედაქციიდან.

ეფრემის ტექსტის თ. 4 შედგენილობით ემთხვევა 1^ბ თავს (Ius. 2-ს, ე. ი. მეორე ჯგუფის ვრცელ რედაქციას)⁹⁰, მაგრამ ამ თავის ადგილი ტექსტში (მისი მოთავსება მესამე თავის შემდეგ, როგორც ეფრემის თარგმანშია), დამახასიათებელი ყოფილა მოკლე რედაქციის „b1^ა“ ჯგუფის ხელნაწერებისათვის. ზოგი ტექსტობრივი წაკითხვითაც თ. 4 ემთხვევა „b1^ა“-ს. მაგ.: მხოლოდ „b1^ა“-სა და ეფრემის ტექსტში დასტურდება ერთნაირი წაკითხვა αἰσθησις αἰσθησις (1^ბ 9 სქოლიო) — „გრძნობადისა ცხოველისაჲ“ (4,2). მხოლოდ „b1^ა“-სა და ეფრემის ტექსტში არ არის სტრიქონთა დანომერა, მაშინ როცა ვრცელ რედაქციაში იგი არის.

ერთი მნიშვნელოვანი სხვაობა მაინც არის ეფრემის ტექსტსა და „b1^ა“ ხელნაწერებს შორის. ამ უკანასკნელში წინა, მესამე თავს პირდაპირ მოსდევს ტექსტი, ხოლო ეფრემის თარგმანში ჯერ არის სქემა 1^ა (მოკლე რედაქციისა). ეგვეე სქემა სხვაგანაც მეორდება ეფრემის თარგმანში⁹¹. ეფრემის ტექსტის თ. 32 უდრის ბერძნულის მოკლე რედაქციის 1^ა თავს, ხოლო თ. 33 უდრის ვრცელი რედაქციის 1^ბ თავს. ბერძნულში ერთი საერთო სათაურია:

⁸⁹ სხვათა შორის, ეფრემის ტექსტის 50-ე თავის მე-6 აბზაცის მომდევნო ტექსტსა ს. გორგაძის მიერ გატანილია დამატებებში. ესენია: 01, 02, 03, 04, 05, 06. მკვლევარი გამოდის იმ ვითარებიდან, რომ ეს თავები ეფრემის ტექსტში დანომრილი არ არის. იხ. Q—1185.

⁹⁰ B. Kotter, 111,5 (სქოლიო).

⁹¹ B. Kotter, γ(α) 12 (სქოლიო), გვ. 81. ეს სქემა საგრძნობი ვარიანტული სხვაობით ოთხჯერ მეორდება ეფრემის ტექსტის შემდეგ თავებში: 2, 4, 32, 52. სქემები ამოიხაზა გა-

შესული. იგი არის 39-ე და მე-40 თავებს შორის. ზანდუქში კი ცალკე სათაურითაც არ არის გამოყოფილი, იგი მიკუთვნებულია წინა 39-ე თავს. ამ უკანასკნელის სათაურია ზანდუქში: „ქმნისათვის და ვნებისა და მდებარეობისა“, ხოლო ტექსტში: „ქმნისათვის და ვნებისა ვინა შემთხვევისა“. ამდენად, თავი „მდებარეობისათვის“ ზანდუქში გამოყოფილი არაა, ხოლო შემდეგ ტექსტში დამოუკიდებელი თავია, ოღონდ სათვალავში არ ირიცხება.

ამ შემთხვევაშიც, როგორც ჩანს, ვრცელი და მოკლე რედაქციების შერევა იჩენს თავს. რომელიდაც ბერძნული ხელნაწერის გადამწერი ჩამდენიმე ნუსხის კომპილაციას ახდენდა: ან ავრცობდა, ან ამოკლებდა თავის ხელთ არსებულ ნუსხას. დასაშვებია ისიც, რომ ამ კომპილაციის ავტორი ქართველი მთარგმნელი იყო.

5) ტექსტის მოცულობით ეფრემის თარგმანის თ. 50 განსხვავებულია არსენის თარგმანის შესაბამისი 48-ე თავისაგან. ეს თავია: „საზღვრისათვის და წინადადებისა და შეგულის-სიტყუვისა“. ეფრემის თარგმანში ეს თავი ოთხჯერ ნეტია, ვიდრე არსენის ტექსტში. ამ შემთხვევაში, შემოკლება არსენის ტექსტის სპეციფიკურობად გამოიყურება, რადგან ბერძნულის ორსავე რედაქციაში ეფრემის თარგმანის მსგავსი ვითარებაა. შესაძლოა შემოკლება ახასიათებდა იმ ბერძნულ ნუსხას, რითაც სარგებლობდა არსენი იყალთოელი.

განსხვავებულ თავებში შესატყვისობა ასეთია:

ეფრემი	ბერძნული	არსენი
4=33	აჯ' (ვრცელი)	31
32	ა' (მოკლე)	
9	ა' (მოკლე)	7
10	აჯ' (ვრცელი)	
39	აჯ'	36
	აჯ'	37
53	Ἐπερον κερχλαίου	

თავთა რაოდენობა-თანამიმდევრობით და ტექსტობრივი წაკითხვებით ქართული თარგმანები ანალოგიას იჩენენ შემდეგ ბერძნულ ხელნაწერთან ან ხელნაწერთა ჯგუფებთან:

ეფრემ მცირის თარგმანი — b1, b1³, f2

არსენი იყალთოელის თარგმანი — b2²³, 441 (b2)

თავების შედგენილობისა და თანმიმდევრობის თვალსაზრისით ქართულ თარგმანებში ასეთი სურათი ვლინდება:

არსენის თარგმანი აშკარად ბერძნულის მოკლე რედაქციას იმეორებს, თანაც იმეორებს მოკლე რედაქციის პირვანდელ ტიპს, რომელიც 50 თავისაგან შედგება. მხოლოდ ერთ თავში (თ. 31) გამოვლინდა მოკლე და ვრცელი რედაქციების შერევის ფაქტი. არსენი იყალთოელის ტექსტისთვის დამახასიათებელი შემოკლებები შესაძლოა მოკლე რედაქციის უფრო აღრინდელ სახეობას ავლენდეს, ვიდრე დღეისათვის ცნობილი ბერძნული ხელნაწერება.

ეფრემის თარგმანიც მოკლე რედაქციას წარმოადგენს. მაგრამ აქ ხშირია მოკლე და ვრცელი რედაქციის შერევის ნიმუშები. ამის საფუძველზე ეფრემის

ტექსტს მივაკუთვნებთ მოკლე რედაქციის გვიანდელ სახეობას, ანუ რედაქციათა შერეულ ტიპს.

თავთა რაოდენობისა და თანამიმდევრობის საილუსტრაციოდ მოგვავქვს ცხრილი თავების დასათაურებით, სადაც ნაჩვენებია:

1 სვეტში — ბერძნულის მოკლე რედაქცია, 2 სვეტში — ეფრემ მცირის თარგმანი, 3 სვეტში — არსენი იყალთოელის თარგმანი.

ბერძნული ტექსტის სვეტში დაყოფით მითითებულია ვრცელი რედაქციის ის თავები, რომლებიც შესულია რომელსამე თარგმანში.

ბერძნული	ეფრემის	არსენის
ა' <i>Περὶ τοῦ ἁγίου ὁσίου καὶ σμββηχίου</i>	ა. ნამდუღე ჰეშმარტისა არსებისათს და შემთხუეეთისათს	ა. მყოფისათს არსებისა და შემთხუეეთისა
ბ' <i>Περὶ ἡγίου καὶ εἰσοῦ. τοῦ ἡσκαίου καὶ τοῦ εἰσοῦ καὶ τῶν ἁγίων</i>	ბ. ნათესავისათს ნათესავონისა და სახისა სახოვანისა	ბ. ნათესავისათს ნათესავონისა და სახისა სახოვანისა და ურთიერთისათს
გ' <i>Περὶ ἀσίου</i>	გ. განუკუთელათს	(იხ. თავი კლ)
დ' <i>Διακρίσεις τοῦ ἁγίου καὶ τῆς ὁσίου</i>	დ. არსებათა განუენისათს (იგივე 33)	(იხ. თავი ლა)
ე' <i>Περὶ διαφορῆς</i>	ე. თითო-სახისა ვანყოფილებისათს	ე. ვანყოფილებისათს
ვ' <i>Περὶ σμββηχίου</i>	ვ. შემთხუეეთისათს	დ. შემთხუეეთისათს
ზ' <i>Περὶ ἰδίου</i>	ზ. თვისათს	ვ. თვისათს, ესე იგი არს, განუხუბულისათს
თ' <i>Περὶ τῶν κατηγορουμένων</i>	თ. შესმენითა სიტყუათათს	ვ. შესმენითათს
ი' <i>Περὶ οὐρανίου καὶ ἁγίου καὶ ἁγίου</i>	თ. ერთ-სახელთა და თანამოსახელთა შესმენათათს	ზ. თანა-მოსახელთათს
კ' <i>Περὶ ἁγίου καὶ ἁγίου</i>	ი. ნართათს	
ლ' <i>Περὶ τῆς ἁγίου καὶ ἁγίου ἁγίου καὶ ἁγίου</i>	ია. თუ რაასა შინა არს შესმენათ	თ. რაარსობითისა შესმენისათს და რომელი რაარსობისათს

ბერძნული	ეფრემის	არსენის
<i>Περὶ ὑποσείσεως καὶ ἐν- υποσείσεως καὶ ἀνυποσείσεως</i>	იბ. გუამისათვის და გუამოვნე- ბისა და უგუამოსა	თ. გუამოვნისა და უგუამო- სათვის
<i>α' Περὶ οὐσίας καὶ φύσεως καὶ μορφῆς ἀτόμων τε καὶ προσώπου καὶ ὑποσείσεως</i>	იგ. არსებობისათვის და ბუნე- ბისა	ი. არსებობისათვის და ბუნებისა და ზატოვნებისა, განუქუე- თელისა და პირისა და გუა- მისა
<i>ιβ' Περὶ διαιρέσεως (იხ. თავი 6)</i>	იღ. განყოფათათვის	ია. განწვალვებისათვის
<i>იγ' Περὶ τοῦ φυσικοῦ στοιχείου (იხ. თავი 7)</i>	იე. პირველობისათვის ბუნე- ბისა	იბ. ბუნებით უპირველესისა- თვის
<i>იდ' Περὶ ὁρισμοῦ (იხ. თავი 8)</i>	ივ. განსაზღვრებისათვის	იგ. განსაზღვრებისათვის
<i>ие' Περὶ ὁμωνύμων</i>	იზ. თანა-მოსახელეთათვის	იდ. სახელ-მოდგამათათვის
<i>იζ' Περὶ συνωνύμων</i>	იშ. ერთ-სახელთათვის	იე. თანა-მოსახელეთათვის
<i>იζ' Περὶ πολυωνύμων</i>	ით. მრავალ-სახელთათვის	ივ. მრავალ-სახელთათვის
<i>იη' Περὶ ἑτέρων καὶ ἑτερονύ- μων</i>	ი. სხუათა და სხუათა-სახელ- თათვის	იზ. სხუათათვის და სხუა-სა- ხელთა
<i>ιθ' Περὶ παραωνύμων</i>	ია. სახელ-ნართაულთათვის	იშ. სახელ-ნართაულთათვის
<i>κ' Περὶ τῶν δέκα γενικατά- των γενῶν</i>	იბ. ათთა მათთვის ნათესავ- ანთა ნათესავთა	ით. ათთა ნათესავონთა ნა- თესავთათვის
<i>κα' Περὶ ὁμογενῶν καὶ ὁμο- ειδῶν ἑτερογενῶν τε καὶ ἑτεροειδῶν καὶ ἀριμῶν διαφορῶν</i>	იგ. თანა-მონათესავეთა და თანა-მოსახელეთათვის	ი. თანა-მონათესავეთა და თა- ნა-მოსახელთა, სხუა-ნათესავე- თა და სხუა-სახელთა და რი- ცხუთა განყოფილთათვის
<i>κβ' Περὶ τοῦ ἐν τινι</i>	იდ. რასაშინაობისათვის	ია. რასაშინაობისათვის
<i>κγ' Περὶ οὐσίας</i>	იე. მერმეცა არსებობისათვის	იბ. არსებობისათვის
(იხ. თავი ლა')	(იხ. თავი ლდ)	იგ. მერმეცა არსებობისათვის

ბერძნული	ეგრემის	არსენის
αδ' Περὶ φύσεως	კვ. ბუნებისათვის	კდ. ბუნებისათვის
αη' Περὶ μορφῆς	კზ. შესახედავისათვის	კე. ხატოვნებისათვის
αζ' Περὶ ὑποστάσεως	კმ. გუამისათვის	კვ. გუამისათვის
αξ' Περὶ προώπου	კთ. პირისათვის	კზ. პირისათვის
(იხ. თავი γ')	(იხ. თავი გ)	კმ. განუქუთელთათვის
αη' Περὶ ἐνυποστάτου	ლ. ერთგუამოვნებისათვის	კთ. გუამოვნისათვის
αθ' Περὶ ἀνυποστάτου	ლა. უგუამოასათვის	ლ. უგუამოასათვის
λ' Διαίρεσις τοῦ ὄντος καὶ τῆς οὐσίας	ლბ. არსებისა ნათესავოანად განყოფისათვის	ლა. განწყალბაა მყოფისა და არსებისა
μζ' Διαίρεσις τοῦ ὄντος καὶ τῆς οὐσίας	ლგ. თითო-სახისა განყოფილებისათვის	
λα' Περὶ τοῦ τί ὑπάρχει ἰδίον τῆς οὐσίας	ლდ. თესებისათვის არსებისა და მოძღურებისა	(იხ. თავი კვ)
λβ' Ἔτι περὶ ὁμογενῶν καὶ ὁμοειδῶν ἐτερογενῶν τε καὶ ἐτεροειδῶν καὶ ὁμοὑποστατῶν καὶ ἀρᾶμψ δὲ ἀφερῶν-των	ლუ. ერთ-ნათესავთა და ერთ-სახეთათვის	ლბ. მერმეცა თანა-მონათესავთა და თანა-მოსახეთა, სხუა-ნათესავთა და სხუა-სახეთა და რიყუთა განყოფილთათვის
लग' Περὶ ποσοῦ καὶ ποσότητος	ლვ. რაოდენისათვის და რაოდენობისა	ლგ. რაოდენისათვის და რაოდენობისა
λδ' Περὶ τῶν πρὸς τι	ლზ. ვისსამიმართათათვის	ლდ. რაასამემიმართათათვის
λε' Περὶ ποιῶν καὶ ποιότητος	ლმ. რომელობისათვის	ლუ. ვითარისათვის და ვითარებისა
ლვ' Περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν	ლთ. ქმნისათვის და ვნებისა და მდებარეობისა	ლვ. ქმნისა და შეხულომისათვის
ლζ' Περὶ τοῦ κείσθαι		ლზ. მდებარეობისათვის

ბერძნული	ეფრემის	არსენის
λη' Περὶ τῆς ποῦ	მ. საღაობისათეს	ლწ. საღამსათეს
λθ' Περὶ τῆς ποτῆ	მა. ოდესობისათეს	ლთ. ოდესისათეს
μ' Περὶ τοῦ ἔχειν	მბ. ქონებისათეს	მ. ქონებისათეს
μα' Περὶ ἀντικειμένων	მგ. წინააღმდეგობათეს	მა. წინააღმდეგობათეს
μβ' Περὶ ἕξεως καὶ στερήσεως	მდ. წესისათეს და მოკლებისა	მბ. ანაგებისათეს და მოკლებისა
μγ' Περὶ προτέρων καὶ ὑστερόν	მე. პირველისათეს და უკუნაანსკენელისა	მგ. უპირველელისა და უკუნაანსკენელისათეს
μδ' Περὶ τοῦ ἄμα	მე. მყისთანადისათეს	მდ. მყისთანადისათეს
με' Περὶ κινήσεως	მზ. მოძრაობისათეს	მე. მოძრაობისათეს
μς' Περὶ τοῦ ἔχειν	მშ. ქონებისათეს	მვ. ქონებისათეს
μζ' Περὶ ἀποφάνσεως ἀποφάσεως τε καὶ καταφάσεως	მთ. წართქუმისათეს და უკუთქუმისა	მზ. უკუნათქუმისათეს, უკუთქუმისა და წათქუმისა
μη' Περὶ δρου καὶ προτάσεως καὶ συλλογισμοῦ	ნ. საზღვრისათეს და წინა-დაწყებისა და შემოკრებისა	მშ. საზღვრისათეს და წინადადებისა და შეგულის-სიტყუვისა
μθ' Ὅρισμοί τῆς φιλοσοφίας εἰσὶν ἕξ	ნა. განსაზღვრებისათეს ფილოსოფოსობისათეს	
Περὶ τῆς καμ' ἄπύστασις ἔνωσεως	ნბ. გუამოვნებითისა შეერთებისათეს	მთ. გუამოვნებითისა შეერთებისათეს
Ἔτερον κερძალიον	ნგ. არსებისათეს და შემთხუვისა	

ეფრემ მცირის თარგმანი უფრო განსხვავდება ბერძნული დედნისაგან, ვიდრე არსენის თარგმანი. განსხვავება შემდეგი სახისაა:

1. ეფრემის ტექსტში წმირად დასტურდება მეტი ადგილები. ზოგ შემთხვევაში ეს შეტობაა არსენის თარგმანთან მიმართებით, ზოგ შემთხვევაში კი ბერძნულთან მიმართებითაც. შეიძლება მეტობა გააჩნდა იმ ბერძნულ ნუსხას, რაც არის წყარო ეფრემისთვის; შეიძლება იგი ეფრემ მცირეს, როგორც მთარგმნელს, ეკუთვნის.

2. ეფრემის ტექსტში ზოგან აკლია ფრაზები, წინადადება ან ერთი სიტყვა. ზოგი ნაკლებობა მექანიკური გამოტოვების ხასიათს ატარებს და შესაძლებელია გადაწერის პროცესით აიხსნას. ასეთი ადგილებია: 2,24; 23,8; 37,8; 38,15; 23,5. ზოგი ნაკლებობა თავისუფალი თარგმანის შედეგი უნდა იყოს. ზოგჯერ ნაკლებობათა გამო აზრის სწორი გაეხება ქირა.

3. არც თუ იშვიათად, ეფრემის თარგმანში სწორად არ არის გაგებული ბერძნული ტექსტის ესა თუ ის ადგილი. როცა ეფრემის ტექსტის ანრობრივ უზუსტობაზე ვლაპარაკობთ, საკონტროლოდ ვიღებთ ბ. კოტერის გამოცემის ბერძნულ ტექსტს. ამდენად თქმა — „ეფრემის თარგმანის უზუსტობანი“ — პირობითია, რადგან შესაძლებელია ხშირ შემთხვევაში ეფრემის უცნობი ორიგინალის უზუსტობასთან გექონდეს საქმე.

ეს უზუსტობანი სხვადასხვა მიზეზებით ჩანს გაპირობებული.

ა. ზოგი უზუსტობა წმინდა ენობრივ-გრამატიკული ხასიათისაა: ან მსაზღვრულ-საზღვრულის შეთანხმება არ ხდება სათანადო ბრუნვაში 11,1 (K. 87, 19—25); ან სწორი არაა მიმღობათა ხმარება: მოქმედებითი გვარის მიმღობათა ნაცვლად ნახმარია ენებითი და პირიქით, 17,4 (K. 102,18). ასევე ერთი თანდებულის მაგიერ გამოყენებულია მეორე და ამის გავრცელება 51,17 (K. 134,66).

ბ. ზოგი უზუსტობა შესაძლებელია აიხსნას ბერძნული სიტყვის სხვაგვარი გააზრებით, ვინემ ამას კონტექსტი მოითხოვს, მაგ.: K 109,11 $\xi\zeta$ $\sigma\alpha\iota\alpha$ $\chi\alpha\iota$ $\sigma\upsilon\mu\phi\epsilon\tau\alpha\iota$. ეფრემის მიერ $\xi\zeta'$ $\sigma\alpha\iota\alpha$ პოლისემიურობის გამო თარგმნილია როგორც „ქელმწიფება, ძალა, ნება“. ამიტომ ტექსტში გვაქვს: „შემომკრებელთა ქელმწიფებისათა ყოველთავე ზედა შემთხუევითა“ 29,2. სწორი თარგმანია: „შემომკრებელი არსებისაგან და შემთხუევითა“ (შდრ. ა.).

21,1: „ვითარ-იგი საღამამატიკოასაგან ღრამმატიკოსნი, რომელნი-იგი ზიარ არიან სახელითა, ხოლო განიყოფებიან სახელის-დებითა, რომელ არა მარცხალი დასასრულისაა“.

არამართებულია კონტექსტში „სახელის-დებითა“ სიტყვის ხმარება. K 103,5: წერია $\lambda\eta\zeta\upsilon$, რომლის ერთ-ერთი მნიშვნელობა ბერძნულში არის „დასასრული“, „ბოლო“. მართლაც, ღრამმატიკობა (როგორც ამ სიტყვას იმავე აბზაცში მიუთითებს ეფრემი) და ღრამმატიკოსი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან დასასრულით ანუ ბოლო მარცვლით. „სახელისდება“ კი გადმოსცემს $\lambda\eta\zeta\upsilon$ სიტყვის სხვა მნიშვნელობას, რომელიც ამ კონტექსტში მიუღებელია. ზუსტია არსენის ტექსტის წაკითხვა: „დასასრულითა სახელისადათა“.

K 121,74: $\epsilon\upsilon$ $\tau\phi$ $\eta\beta\eta$; σ 35,15: „ანუ ეგერა“. ეფრემს თარგმნილი აქვს, როგორც „სახესა შინა“ 38,15. ეფრემის ტექსტის უზუსტობის მიზეზი იმაშია, რომ ბერძნ. $\eta\beta\eta$ გაგებულ იქნა, როგორც $\epsilon\iota\beta\alpha$ „სახე“ მიცემით ბრუნვაში.

K 119,1: $\tau\chi\iota\alpha\eta$; σ 34,10: „იბედივი“. ეფრემის თარგმანშია „სულიერი“ 37,10. ეს სიტყვა არ შეეფერება კონტექსტს. გაუგებრობის მიზეზი, ალბათ, ბერძნული $\tau\chi\iota\alpha\eta$ -ს მცდარი წაკითხვაა. $\tau\chi\iota\alpha\eta$ წაკითხულ იქნა, როგორც $\psi\alpha\chi\iota\eta$.

K 104,9: $\sigma\alpha\iota\beta\epsilon\mu\alpha\iota\mu\alpha$. სხვადასხვაა ამ სიტყვის მნიშვნელობა ბერძნულში: 1. ფეხთ შემოსა, 2. სახის მიღება. კონტექსტი მართებულად გაუაზრებია არსენის, ამიტომაც მისი ტექსტის „ფეხთ შემოსა“ მისაღებია, ხოლო ეფრემისეული „შეწყნარება“ მცდარია.

გ. ეფრემის თარგმანის ზოგიერთ უზუსტობათა ახსნა არ ხერხდება.

17,3: „და კუალად მიითულენ იგინი ზიარებასაცა რასმე განსაზღვრებისა მისგან სახელთაჲსა“. ბერძნული ტექსტის შესაბამის ადგილას ნათქვამია, რომ ომონიმები მიიღებენ ურთიერთზიარებას საზღვრითაც და სახელითაც. შდრ. ა 14,3: „შესაძლებელ არს კუალად ზიარ-ყოფაჲ მათი საზღვრითაცა და სახელითა“.

37,10: „რამეთუ ნათესავი სახე არს ნათესავისაჲ და სახენი ნათესავ არიან სახისა“. ეს მსჯელობა სწორი არ არის. მართებულია არსენის წაკითხვა: „რამეთუ ნათესავი სახეთაჲ არს ნათესავი და სახენი ნათესავისანი არიან სახენი“ 34,10. შდრ. K. 118,44—45.

მართლაც, გვარისა და სახის მიმართებაში გვარი ანუ ნათესავი სახეთა მიმართ არის გვარი და პირიქით, სახე გვარის ანუ ნათესავის მიმართ არის სახე.

23,8: „ცხრანი შესმენანი ჰქონან თითოეულსა ზემო-თქუმულთა მათგანსა“. აქ სრულიად დამახინჯებულია აზრი. უნდა იყოს პირიქით: თითოეულს ცხრა შესმენათაგანს აქვს განყოფილებაანი...

შდრ. ა 20,8.

2,3: „ნათესავ არს ვანფენაჲ სახისაჲ... სახე არს ვანფენაჲ ნათესავისაჲ“. ეფრემი ტერმინთა განმარტებისას საწინააღმდეგო ახსნას იძლევა. მართებულია არსენის თარგმანი, სადაც იკითხება: „ნათესავი არს განწვალებული სახეთა მიმართ... სახე არს ნათესავისაგან განყოფილი“ 2,3. შდრ. K. 75,46—47.

დ. ეფრემის ტექსტის შინაარსობრივი უზუსტობანი ხშირად ტერმინთა არა-ზუსტი გამოყენებით არის გამოწვეული. ეფრემის ტექსტში ზოგჯერ შესაფერისად არ არის დაცული ტერმინთა სიზუსტე. ერთსა და იმავე ბერძნულ ტერმინს ხშირად სხვადასხვა შესატყვისი აქვს. ზოგჯერ ტერმინის ნაცვლად აზრობრივი თარგმანი გვაქვს.

დავიმოწმებთ ორიოდ მაგალითს:

1) არსენის თარგმანში „ქვემდებარე“ სისტემატურად უდრის ბერძნულ ἡνωμασιον-ს. ეფრემის თარგმანში კი მრავალი შესატყვისი გვხვდება: ნართაული, პირი წინამდებარე, თანა-მოკიდული, მოკიდებითი, მოკიდულად ზემომდებარე, მოკიდული ნივთი, მოკიდულობა. როგორც ვხედავთ, ეფრემისთვის ეს ტერმინი, როგორც ზუსტი ერთეული, ჯერ გარკვეული არ არის.

2) განსაზღვრებული ა —	ἄριστος	} განსაზღვრებული ე
განწვალებული ა —	ἔσχατος	
შერწყმული ა —	συγχεῖς	

კონტექსტი ყველგან მოითხოვს სხვადასხვა ტერმინს, როგორც ეს არის ბერძნულში და არსენის თარგმანში. ეფრემი კი ერთსა და იმავე ტერმინს „განსაზღვრებულს“ ხმარობს ერთმანეთის გამომრიცხავი ცნებების გადმოსაცემად, როგორცაა ანტონიმები — „განწვალებული“ და „შერწყმული“.

3) ზოგჯერ მართებულად არ არის გაგებული ესა თუ ის ტერმინი. „გუამოვნებას“, რომელიც ზუსტი შესატყვისია ἔσχατος-ისა, ეფრემი ხმარობს „გუამის“ სინონიმად. ამავე დროს „გუამოვნება“ იხმარება აქმ' ἔσχατος-ის შესატყვისად. მაგრამ აქმ' ἔσχατος სულ სხვა რამეს გულისხმობს. ეს არის „გუამოვნებითი შეერთება“ — თეოლოგიურ ლიტერატურაში კარგად ცნობი-

ლი გამოთქმა. არსენის თარგმანში მკვეთრად გამოიჩნულია „გუამი“ და „გუამოვ-ნებითი შეერთება“.

ეფრემის თარგმანის განსხვავებული წაკითხვები ზოგჯერ რედაქციათა შე-რევის შედეგი ჩანს. ერთი-ორი შემთხვევა ამისა არსენის თარგმანშიც არის, მაგრამ ეფრემის ტექსტში შედარებით მეტია ვრცელი რედაქციის წაკითხვა. მაგ.:

51,12: მსჯელობა მუხლებად არის დაყოფილი. მუხლები დანომრილია. მუხლთა ნუმერაცია უცხოა ყველა მოკლე რედაქციისთვის. მაშასადამე, ეფ-რემის თარგმანი ვრცელ რედაქციას იმეორებს. შდრ. K. 138,35—36.

ეპისტოლე. 4: „ქრისტეს მოწაფედ იჩინების“. ეს ზუსტი თარგმანია ვრცე-ლი რედაქციისა, სადაც წერია: Χριστῶν μαθηταί; αὐτῶν (K. 52,33). ხოლო არსენის ტექსტში მოკლე რედაქციაა ნათარგმნი: „ქრისტესა მიემსგავსების“ = τῶν μαθητῶν.

22,8: „შარშა ანუ დღესი“. შდრ. არსენის ტექსტის: „შარშა, გუშინ, დღეს“ — 19,8. გუშინ = ჯმჰ. ეს სიტყვა მოკლე რედაქციას ჰქონია მხო-ლოდ. შდრ. K 104,8 (სქოლიო). ამდენად, ეფრემისეული წაკითხვა ვრცელ რე-დაქციას იმეორებს.

37,8-ზე არის ფრაზა: „უკუეთუ მამისაჲ არა იყოს“. ეს ფრაზა არ დას-ტურდება მოკლე რედაქციის არცერთ ხელნაწერში. შდრ. K. 118,30.

23,6: „მფრინველი ჰაერისა და იძრვისი წყლისაჲ“. არსენი: „კმელისაჲ და წყლისაჲ“.

ზოგჯერ ქართული თარგმანი არცერთ ბერძნულ რედაქციას არ იმეორებს ზუსტად. ბერძნულის მოკლე რედაქციაში იკითხება: τὸ πνεῦμα ἔρχεται. ვრცე-ლშია: τὸ πνεῦμα ἔρχεται, τὸ εὐαγγέλιον K. 105,15 (სქოლიო).

ქართულის ორსავე თარგმანში გვაქვს ნაწილობრივ ვრცელი, ნაწილობრივ მოკლე რედაქციების წაკითხვა.

რედაქციათა შერევის ფაქტი უნდა ჩანდეს ქართულ თარგმანებში „ბუნე-ბით უპირველესის“ განმარტების საკითხში. ბუნებით უპირველესი ორ თავ-შია განმარტებული. ესენია: 1. „ბუნებით უპირველესისათჳს (ე 15; ა 12; K 13); 2. უპირველესისა და უკუანამსკენელისათჳს“ (ე 45; ა 43; K 43).

ორივე მთარგმნელის შიერ უპირველესად აღიარებულია ზოგადი, ხოლო კონკრეტული მეორადია. საილუსტრაციოდ მოხმობილია ცხოველისა და კაცის შედარება. ცხოველი, როგორც ზოგადი, პირველადია, ხოლო კაცი კონკრეტუ-ლია და მეორადი. ილუსტრირების დროს ორივე მთარგმნელის მსჯელობა იდენ-ტურია ბერძნულ ტექსტთანაც. მაგრამ დასაწყისში, როცა თეორიული დებუ-ლებაა წამოყენებული პირველადობასა და მეორადობაზე, ქართული თარგმანე-ბი შინაარსობრივად სხვაობენ ბერძნული ტექსტისაგან.

სხვათა შორის, ეს საკითხი ძირითადი საცილობელი საკითხი იყო შუა საუ-კუნეების ნომინალიზმსა და რეალიზმს შორის: ზოგადი, ანუ უნავერსალიები, რეალური და პირველადია, თუ ისინი მხოლოდ სახელია და პირველადი არის კონკრეტული?

არსენის თარგმანში ბუნებით უპირველესის ასეთი განმარტებაა: „ბუნებით უკუე უპირველესი არს თანა-შემომღებელი და არა თანა-შემომღებული და თანა-მომსპობელი და არა თანა-მოსპობილი“ (თ. 12). ანალოგიური მსჯელობაა მეორე

თავშიც (თ. 43). რთულ წინადადებაში ბუნებით უპირველესი, ანუ ზოგადი, რომლის ნიმუშად დასახელებულია ცხოველი, აღნიშნულია მოქმედ. გვარის მიმღებებით: „თანა-შემომღებელი“, „თანა-მომსპობელი“, ხოლო კონკრეტული, რომლის მაგალითად დასახელებულია კაცი, გამოხატულია ვნებითი გვარის მიმღებებით: „თანა-შემომღებელი“, „თანა-მოსპობელი“.

აქ ურთიერთსაწინააღმდეგო აზრებია გატარებული: ბუნებით უპირველესი თანა-მომსპობელი კი არის, მაგრამ თანა-შემომღებელი ვერ იქნება, რადგან თანა-შემომღებელი ის, რომლის არსებობა აუცილებლად გულისხმობს მეორის არსებობას. ასეთია კაცი, რადგან კაცის არსებობა აუცილებლად გულისხმობს ცხოველის არსებობას, პირიქით კი არა. ამრიგად, თუ თანა-შემომღებელია ბუნებით უპირველესი, მაშინ გამოდის: კაცი ყოფილა პირველადი და არა ზოგადი ცხოველი. ასე რომ, არსენის თეორიულ მსჯელობაში არის ურთიერთსაწინააღმდეგო ფრაზები.

მართებული წაკითხვა დასტურდება ბერძნულის ვრცელ რედაქციაში, Ὁ თავში: Φῦσις οὐκ ἄρρα-ἄρα ἐστὶν ἄλλοθεν ἄλλοθεν ὡς καὶ ἡ φύσις οὐκ ἄρρα-ἄρα ἐστὶν ἄλλοθεν ἄλλοθεν (Κ. 68).

ბუნებით უპირველესია, რომელიც შემოიყვანება და არა შემოიყვანებს, რომელიც მოსპობს და არა მოისპობა.

არსენის თარგმანის მე-12 თავში მოცემული განმარტება ბუნებით უპირველესისა ანალოგიურია ბერძნულის მოკლე რედაქციების წაკითხვისა, ხოლო რაც შეეხება 43-ე თავს, აქ ბუნებით უპირველესის განმარტებისას არსენის თარგმანი შორდება ბერძნულის როგორც მოკლე, ისე ვრცელ რედაქციებს და იმეორებს მე-12 თავის წაკითხვას.

ერთისა და იმავე ტერმინის ურთიერთსაწინააღმდეგო, რეალისტური და ნოზინალისტური თვალსაზრისით განმარტება გვაფიქრებინებს, რომ იგი ბერძნულის მოკლე რედაქციების ანალოგიით არის გაჩენილი ქართულ თარგმანში. ხოლო 43-ე თავში მოცემული განმარტება მე-12 თავის წაკითხვასთან არის მისადაგებული, შესაძლოა, არსენის ტექსტის გადამწერ რედაქტორების მიერ.

რაც შეეხება ეფრემის თარგმანს, იქ იკითხება: „პირველობაჲ უკუე ბუნებისაჲ არს, რომელი-იგი შემოიყვანებოდის და არარას შემოიტანებდეს და თანად მოიკლვოდის და არარას თანა-მომკლველ ექმნებოდის“ — თ. 15. როგორც ვხედავთ, აქაც დარღვეულია მართებული გაგება. წინადადების პირველი ფრაზა რეალისტური გაგებით არის მოცემული: პირველადია ცხოველი, რომელიც შემოიყვანება კაცის მიერ; ხოლო მეორე ფრაზა ნომინალისტის სულისკვეთებას ამჟღავნებს. პირველადია კაცი, რადგან კაცი „მოიკლვის“, მოისპობა ცხოველის მოსპობით და არა პირიქით. კაცის მოსპობით არ მოისპობა ცხოველი.

ეფრემის თარგმანში ვრცელ და მოკლე რედაქციათა წაკითხვების შერევით გამოწვეული უზუსტობანი გვაქვს. მსგავსი ხასიათის უზუსტობა არსენის თარგმანშიც გვხვდება. მაგ.: ა 12,3: „პავლეს ვიდრემე შემოიყვანებითა თანა-შემოიყვანების პეტრე და პეტრე რაჲ შემოიყვანებოდის, თანა-შემოიყვანების პავლე“. შდრ. K 99,15. არსენის ტექსტში აქლია უარყოფა. უნდა ყოფილიყო: „არა თანა-შემოიყვანების“, ვინაიდან აზრობრივად მართებულია ის, რომ პავლეს არსებობა არ გულისხმობს პეტრეს არსებობას და პირიქით, პეტ-

რეს არსებობა არ გულისხმობს პავლეს არსებობას, როგორც ეს არის ბერძნულში და ეფრემის ტექსტში (15,3).

საქმე ისაა, რომ ბერძნულ ტექსტთან შედარებით გაირკვა, რომ არსენის ტექსტის უზუსტობა დამახასიათებელი ყოფილა ბერძნული დედნისათვის. პირველ წინადადებაში უარყოფა არ ჰქონია არც ერთ ბერძნ. ხელნაწერს, ხოლო მეორე წინადადებაში უარყოფითი ნაწილაკი მოკლე რედაქციის შემცველ ხელნაწერებს ჰქონია, ხოლო ვრცელ რედაქციაში იგი არ ყოფილა. მასთანადამე, არსენის ტექსტში ვრცელი რედაქციის მსგავსი წაიკთხვაც არის და მოკლე რედაქციის მსგავსიც.

არსენის ტექსტში ერთ-ორ ადგილას კიდევ არის ვრცელი რედაქციის წაკითხვა. მაგ.: 45,4-ზე არის ფრაზა, რაც არ აქვს არცერთ მოკლე რედაქციას, ხოლო ვრცელში იგი არის. შდრ. K. 130₁₅₋₁₆ (სქოლიო).

ეფრემის ტექსტში აღნიშნული მეტობა-ნაკლებობები, განსხვავებული წაკითხვები თავისუფალი თარგმანის იერს აძლევს მას. არსენის თარგმანი ძირითადად ზუსტად მისდევს ბერძნულს, ეფრემი კი შედარებით „აქართულებს“ მას. მისი თარგმანი არ ხასიათდება ბერძნულის ზუსტი მიდევნებით.

მოგვაქვს ორი ფრაგმენტი ქართულ თარგმანებს შორის არსებული სხვაობის საილუსტრაციოდ. შინაარსი ორივეგან ზუსტად ერთია. მასთანადამე, აქ რედაქციული სხვაობა გამოირიცხება. თავისებურებები შეპირობებულია ამ ორი მწერლის განსხვავებული მთარგმნელობითი მეთოდით.

ე ფ რ ე მ ი

ა რ ს ე ნ ი

„აწ უკუე გარეშენი ფილოსოფოსნი მსგავსად პირველ-თქუმულისა სიტყვსა განყოფილებასა იტყვან არსებისა და ბუნებისასა, რამეთუ არსებად უწოდენ მარტივად მდებარესა ნივთსა, ხოლო ბუნებად — არსებასა დასახულსა განყოფილებად არსებითად, რომელსა-იგი მარტივად ყოფასა თანა ვითარებადცა რამე აქუნდეს ყოფისად — სიტყვებრებად ანუ პირუტყუებრებად და უკუდავებრებად, ესე იგი არს, რომელ ვიტყვ შეუცვალებელსა მას დასაბამსა და მიზეზსა და ძალსა, რომელი იგი დამბადებელისა მიერ მიენიჭა მოძრაობად თითოეულსა ბუნებასა: ვითარ იგი ანგელოზთა მიეცა ძალი, რაათა გულისკმა-ჰყოფდენ და თვნიერ კმოვანისა სიტყვსა ურთიერთას აუწყებდენ გულისკმის-ყოფათა. ხოლო კაცთა, რაათა გულისკმა-ჰყოფდენ და სიტყვთ განისწავლებოდენ და კმოანითა სიტყვთა ურთიერთას მისცემდენ და აუწყებდენ განზრახვათა გულისათა“ (II V).

„გარეშეთა უკუე ფილოსოფოსთა პირველ-თქუმულისა სიტყვსაებრ განყოფილებაჲ თქუეს არსებისა და ბუნებისაჲ, არსებად ვიდრემე მეტყუელთა მარტივად ყოფისათა ოდენ, ხოლო ბუნებად — არსებისა სახეადებულისათა არსებითთა განყოფილებათა მიერ, და მარტივად ყოფისა თანა ესრეთ ვითამე ყოფისა მქონებელისათა, გინა თუ სიტყვებრად ანუ უსიტყუელად, გინა მოკუდავად ანუ უკუდავად, რომელ არს თვთ იგი უცვალებელი და შეუძრველი დასაბამი და მიზეზი და ძალი, შემოქმედისა მიერ დადებული თითოეულსა სახესა შინა მოძრაოვობისა მიმართ: ანგელოზთა შორის ვიდრემე გულისკმის-ყოფისაჲ და თვნიერ კმოვანისა სიტყვსა მიმცემელობაჲ ურთიერთას გულისკმის საყოფელთაჲ; ხოლო კაცთა შორის გულისკმის-ყოფასა თანა მიმოქცევაჲცა მისი გონებასა შინა და კმოანისა სიტყვსა მიერ მიმცემელო-

ბაჲ ურთიერთას გულისკმის-ყოფათა გულისათაჲ“.

II

13,1

„ხოლო დაღათუ უწოდდეთ მას ძედ აღსრულებულისა ანუ არა საკუთრად უწოდთ, არამედ ნართაულად; ანუ ყოვლადვე ვერცა ამას უწოდთ, ვინაჲთჲც არა სრულიად წარწყმედილ არს მაჲამ მისი, არცა მიწვეულ უკუანამკენელსა არაარსობასა, რამეთუ უკუდავად ჰგიეს სული მოკუდავთა მათ კორცთა“.

„ხოლო უკუეთუ ვიტყვთ ძედ აღსრულებულისადცა, ანუ არა საკუთრად ვიტყვთ, არამედ ნართაულად; ანუ ვითარცა არა წარწყმედულისა და არა-არსებად მიწვეულისა მაჲამისად, უკუდავებისათჳს სულისა“.

37,8

ორივე ფრაგმენტიდან ჩანს, რომ არსენის თარგმანი ბერძნულის ზუსტი თარგმანია. წინადადებათა წყობა, მიმღეობური კონსტრუქციები, წარმოქმნილ ლექსიკურ ერთეულთა სიმრავლე — ყოველივე ეს მეტად დამახასიათებელია არსენის თარგმანისთვის. მსგავსი მოვლენების მიზეზია ტექსტის ბერძნულ ორიგინალთან დაახლოების სურვილი. ამიტომ გამართლებულია არსენის შეფასება საკუთარი მთარგმნელობითი მეთოდისა: „და არცა რაჲ ბერძნულისაგან დამიგდია და არცა რაჲ ზეპირითა დამირთავს; და თუ სიბნელე რაჲმე სადმე ანუ სიღუბეჲ შესდგამს, იგი ბერძნულისა შედარებულობისაგან არს და არა ქართულთა სიტყუათა დაშუენებასა ვერ მეცნიერობისაგან“⁹³.

მიუხედავად ავტორის თავმდაბალი მოზოდიშებისა ქართული ტექსტის „სიღუბეჲისა და სიბნელის“ გამო, არსენის სასახელოდ უნდა შეინიშნოს, რომ ასეთი „სიღუბეჲი“ მის თარგმანს თითქმის არ ახლავს. მიუხედავად ბერძნული ორიგინალის ზედმიწევნითი სიზუსტით გადმოღებისა, რასაც შეეძლო გარკვეული ხელოვნური ფორმები მოეცა, მთარგმნელი მაინც ახერხებს აზრის ცხადად და ლაკონურად გადმოცემას. რაც მთავარია, არსენის თარგმანი, ერთი-ორი შემთხვევის გარდა, ყოველთვის სწორია აზრობრივად ტერმინების განმარტების თვალსაზრისით.

ეფრემ მცირის თარგმანს ზმირად აკლია სიზუსტე. ის შედარებით თავისუფალი თარგმანია და, ჩვენი აზრით, მას ყოველთვის არ აქვს ისეთი გამოხატველობითი ძალა, როგორიც არსენი იყალთოელის თარგმანს⁹⁴.

⁹³ S—1463, 39v.

„ლიალქტიკის“ ანალოგიური სურათი დასტურდება „გარდამოცემის“ ქართულ თარგმანებშიც. რ. მემანოშვილის განცხადებით, „არსენის თარგმანი გაცილებით უფრო ახლოს ღვას ღვანთან, ვიდრე ეფრემისა. მიუხედავად იმისა, რომ ეფრემის მთარგმნელობითი მეთოდი შორს არის ათონური სკოლის ტრადიციებიდან, მაინც არსენ იყალთოელის თარგმანთან შედარებით მისი თარგმანი თავისუფალი ჩანს, ეტყობა, ესეც უნდა ყოფილა ერთ-ერთი მიზეზი იმისა, რომ არსენ იყალთოელმა ხელმეორედ მოჰკიდა ხელი „გარდამოცემის“ თარგმანს“. იხ. „გარდამოცემის“ ქართული თარგმანები“, გვ. 157.

⁹⁴ აქ უნდა გავიხსენოთ კ. კეკელიძის მოსაზრება არსენის მიერ „ლიალქტიკის“ მეორედ თარგმნის თაობაზე: „საკვირო აღმოჩნდა უფრო ზუსტი თარგმანი დამასკელის „ლიალქტიკისა“, ვიდრე ეს მოკმეული იყო ეფრემ მცირის მიერ, ვინაიდან ეფრემი, როგორც თვითონ ამბობს, თარგმანის პროცესში ყოველთვის ვერ აღიოდა ნამდვილი აკრიბიის სიმძლავრე“. იხ. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, გვ. 297.

დასკენის სახით აღენიშნავთ, რომ „დიალექტიკის“ ქართული თარგმანების სტრუქტურულმა ანალიზმა, ე. ი. თავების შედგენილობისა და თანამიმდევრობის გარკვევამ და თვით ტექსტზე დაკვირვებამ შემდეგი სურათი გამოავლინა:

1) ეფრემ მცირისა და არსენი იყალთოელის თარგმანები ბერძნულის სხვადასხვა რედაქციებს ეყრდნობა.

2) ორსავე ქართულ თარგმანში დასტურდება ფაქტები მოკლე და ვრცელი რედაქციების შერევისა. არსენის თარგმანში ამის თითო-ოროლა ნიმუში გვხვდება, ეფრემ მცირის თარგმანს კი ასეთი შერევის უფრო მეტი შემთხვევები ახასიათებს, ამიტომ არსენი იყალთოელის თარგმანი მოკლე რედაქციის უფრო აღრინდელ სახეობას წარმოადგენს, ხოლო ეფრემ მცირისა — მოკლე რედაქციის მოგვიანებით გადაშუაებულ (გაერცობილ) სახეობას. ეს უკანასკნელი შერეული ტიპის რედაქციად უნდა მივიჩნიოთ.

3) ეფრემის თარგმანისაგან რედაქციულად განსხვავებული ბერძნული დედნის არსებობა და განსხვავებული მთარგმნელობითი მეთოდი არის ის ძირითადი მიზეზები, რომელთაც შეაპირობეს „დიალექტიკის“ ხელშეორედ თარგმნა არსენი იყალთოელის მიერ.

4) ქართულმა თარგმანებმა შემოგვინახეს „დიალექტიკის“ ისეთი ტექსტი, რომელიც ბერძნული ხელნაწერებით დღესდღეობით უცნობია. ამდენად, ქართულ თარგმანებს გარკვეული ისტორიულ-ლიტერატურული მნიშვნელობა აქვთ და ისინი შესაფერის ადგილს დაიკავენ ბიზანტიური ლიტერატურის შესწავლის საქმეში. ეს გარემოება ადასტურებს იოსებ ლანგენის ვარაუდს, რომ აღმოსავლეთი მალავს მრავალ ხელნაწერს, რომელთა დაძებნა და შესწავლა აუცილებელია ბიზანტიური ლიტერატურის მკვლევართა მიერ.

ხელნაწერები

„დიალექტიკის“ ეფრემისეული თარგმანი გვხვდება შემდეგ ხელნაწერებში: A—24 (ჩვენს გამოცემაში — A), S—1358 (B), A—406 (C). ტექსტის დასადგენად სამივე ხელნაწერია გათვალისწინებული.

A—24⁹⁵. ხელნაწერი XII ს-საა. ნაწერია ლამაზი ნუსხურით. შეიცავს ეფრემ მცირის მიერ ნათარგმნ ტექსტებს, მათ შორის „დიალექტიკისა“ და „გარდამოცემას“.

„დიალექტიკის“ ახლავს ზანდუკი და ეპისტოლე კოზმა მაიუმელისადმი. თარგმანს წინ უძღვის ეფრემ მცირის ცნობილი წინასიტყვაობა, „დიალექტიკის“ ტექსტს უკავია ფფ. 1r—35v. ამათგან ფფ. 1r—4v ხელნაწერს კვება და ტექსტი აღდგენილია გვიანდელი XVIII ს-ის ნუსხურით.

„დიალექტიკისა“ და „გარდამოცემის“ ბოლოს, 137v-ზე არის მთარგმნელის ანდერძი:

„ლოცვა ყავთ, ქრისტეს მოყუარენო, გაბრიელისთვს, რომლისა ბრძანებითა ითარგმნა წმიდაჲ ესე წიგნი და კეთილთა მოღუაწეთა ჩემთა და განმძლიერებელთა, ამას თანა მზრდელთაცა და მსახურთა არსენი იყალთოელისა,

⁹⁵ იხ. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, ყოფილ საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა, ტ. I, თბ., 1973.

იოვანე და იოვანე ხუცესთა, სტეფანესთჳს დიაკონისა და უფროას ყოველთა ჩემ საწყალობელისა, რეცა თარგმნისა ეფრემ მცირისათჳს“.

ხელნაწერის აშიგანზე დართულია სქოლიოები. სამი სქოლიო ახლავს „ღიალექტიკის“ ტექსტს: 13r, 14v, 16v.

ტექსტს ახლავს სქემები აშიგებზე: 7v, 8r-v, 18r, 34r.

A—24 უძველესი ხელნაწერია, რომელიც ეფრემის თარგმანს შეიცავს. სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ იგი ეფრემის ავტოგრაფიდან არის გადაწერილი.

ხელნაწერში დასტურდება გადაწერის პროცესში გაპარული ლაფსუსები. ეს ეხება „ღიალექტიკის“ ტექსტსაც. მაგ., 13v II-ზე წერია: „კაცი არს მოცინარ, მრავალ“. ბერძ. θεμισαπειραηαιαδ; K 100,31. არსენის ტექსტშია: „მავალ“. სწორია „მავალ“, ხოლო „მრავალ“ ლაფსუსია. როგორც ჩანს, გადამწერმა „მავალ“ მექანიკურად გადაწერა როგორც „მრავალი“.

14v I: „ერთი და იგივე საქმე მრავლითა სახელისდებისა სახელებითა“. „სახელისდებისა“ გაუგებარია. ბერძნულშია: αληθεια „იწოდების“. ეფრემის თარგმანშიც. ალბათ, ეწერა: „სახელ-იდების“. ტექსტიც ამ სახით გავასწორეთ.

ხელნაწერში შეინიშნება ფაქტები, როცა გადაწერის დროს მექანიკურად გამოტოვებულია სიტყვა ან წინადადება.

S—1358, XVII—XIX⁹⁶. ხელნაწერი წარმოადგენს კრებულს. ნაწერია ჳხედრულით, სხვადასხვა ხელით. მხოლოდ „ღიალექტიკა“ არის დაწერილი XVI ს-ის ნუსხურით. „ღიალექტიკის“ ტექსტს უკავია 8r—38v. ტექსტს ახლავს ზანდუკი და ეფრემ მცირის წინასიტყვაობა (8r—11v), ეპისტოლე კოზმა მაიუმელს (11v—12v).

ხელნაწერის აღწერილობაში ვკითხულობთ, რომ ტექსტი ნაკლული ყოფილა და შეუვსიათ XIX ს-ში. ეს ცნობა დაზუსტებას საჭიროებს: „ღიალექტიკის“ ტექსტი, ე. ი. ეფრემისეული თარგმანი, მართლაც, წყდება 43-ე თავის („წინააღმდგომთათჳს“) შემდეგ სიტყვებზე: „ხოლო შეუვა-განყოფილთა მათ შეუვა-კედელთა და განმწვალებელთა საქმეთა, რომელთამე აქუს სახელი...“ ეს ფრაზა არის 35r-ის ბოლო სტრიქონები. მომდევნო 35v თავისუფალია, უფრო სწორად, ამ გვერდზე მხედრულით ნაწერი ყოფილა რომელიდაც „სამთვარიოს“ ტექსტი, რომელიც აქამად გადასულია და ფურცლის ეს გვერდი დაუწერელის წთაბეკილებას ტოვებს.

მომდევნო 36r-ზე უკვე სხვა ხელით, XIX ს. მხედრულით, გრძელდება „ღიალექტიკის“ ტექსტი ზუსტად იმ ადგილას, სადაც წინა გვერდზე გაწყდა, მაგრამ გრძელდება არა ეფრემის „ღიალექტიკა“, არამედ არსენისა.

როგორც ჩანს, S—1358 გადაწერილია ისეთი დედნიდან, სადაც „ღიალექტიკა“ ნაკლული იყო. გადამწერმა ნაკლული ტექსტი შეავსო, მაგრამ შეავსო არსენისეული ტექსტით. ამ გაწყვეტილი თავის შემდეგ (თ. 43) თავთა რაოდენობა და ტექსტი ზუსტად მიყვება არსენის ტექსტს, ოღონდ სათვალავია განსხვავებული. თ. 43-ის მომდევნო თავი — „ანაგებისათჳს და მოკლეებისა“ — 44-ე ნომრით გაგრძელდა S—1358-ში. ეს თავი არსენისთან არის თ. 42.

⁹⁶ ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, S კოლექცია, ტ. II.

ხელნაწერს ახლავს სამი სქოლიო (21r, 22v, 24v) და სქემები (14r, 15r-v, 26v), ისევე როგორც არის A—24-ში. S—1358-ს აკლია A—24-ის ბოლო სქემა, რადგან ეს ტექსტი საერთოდ ნაკლულია S—1358-ში.

A—406⁹⁷, XVIII ს. ხელნაწერი კრებულთა. „დიალექტიკის“ უკავია 1r—49v. ტექსტს ახლავს ზანდუჯი როგორც „დიალექტიკისა“, ისე „გარდამოცემისა“, ეფრემ მცირის წინასიტყვაობა (1r—7v), ეპისტოლე კონმა მაიუმელს (7v—9v).

„დიალექტიკის“ ტექსტი ამ ხელნაწერშიც ნაკლულია. ტექსტი წყდება ზუსტად იმ ადგილას, სადაც შეწყდა იგი S—1358-ში. რამდენიმე დაუწერელი სტრიქონის შემდეგ არის გადამწერის იონანე დეკანოზის ანდერძი, საიდანაც ირკვევა, რომ ეს წიგნი მას გადაუწერია თბილისში, 1751 წელს, ერეკლე მეფის დაკვეთით.

B და C ნუსხებში მოთავსებული სქემები და სქოლიოები გატანილია აშიაზე ზუსტად იმ თავთან და სიტყვასთან, სადაც ისინი არის A—24 ხელნაწერში.

გამონაკლისს წარმოადგენს ერთი სქოლიოს ადგილი A—406-ში. იგი მე-19 თავთან არის აშიაზე მითითებული (26v). ეს გამონაკლისი შეიძლება გადამწერის დაუკვირებლობის შედეგი იყოს.

საქმე ისაა, რომ A—24-ში ეს სქოლიო მართლაც წინა, მე-19 თავთან წერია, მაგრამ მას ახლავს სქოლიოს ნიშანი, რომლითაც იგი მითითებულია მომდევნო 21-ე თავთან. როგორც ჩანს, გადამწერს სქოლიოს მიმითებელი ნიშანი გამოჩნდა და სქოლიო სადაც შეხვდა დედანში, თვითონაც იმ ადგილას გაიტანა.

სქემებისა და სქოლიოების ერთსა და იმავე ადგილას არსებობა იმაზე მიუთითებს, რომ B და C ნუსხები ერთი და იმავე დედნიდან არის გადაწერილი, ეს დედანია A—24 ხელნაწერი. ამას სხვა ტექსტობრივი მონაცემებიც უკერძოებს. მაგ., „სიგნჟე“ სიტყვას (A—24, 9r II) თავზე აზის სამი წერტილი (···). ასევე სამი წერტილით არის ეს სიტყვა B და C ნუსხებში. „ფერკითა ქ'ასაათა“ (A 9r II). „ქ'ასაათა“ ქარაგმა B და C ნუსხებს გაუხსნიათ როგორც „ქმისაათა“. კონტექსტის აზრი კი მოითხოვდა სხვაგვარ გახსნას: „ქმელისაათა“. მაშასადამე, B და C-ში A-ს ქარაგმის გახსნისას დაშვებულია უზუსტობა. A-ში წერია: „მოკიდებითად“ (10,2). ნუსხური „დ“-ს თავი წაშლილია და ეკითხება: „მოკლებითად“. სწორედ ამ გზით B და C ნუსხებში გაჩნდა სხვა სიტყვა — „მოკლებითად“.

აბზაცობრივი დაყოფა ტექსტისა B და C ნუსხებში ზუსტად ისეთია, როგორც A-ში.

ვარიანტული სხვაობანი ძალზე უმნიშვნელოა, თითქმის მხოლოდ ორთოგრაფიული ხასიათისაა.

ამრიგად, B და C ნუსხების არქეტისს წარმოადგენს A ნუსხა. მაგრამ ის გარემოება, რომ B და C-ში ტექსტი-ერთსა და იმავე ადგილზე წყდება, გვაფიქრებინებს შემდეგს: ან ორივე ნუსხა გადაწერილია A-ს ერთი და იმავე პირიდან, რომელსაც ბოლო ტექსტი ნაკლული ჰქონია, ან აღრინდელი B ნუსხა წარმოადგენს დედანს C ნუსხისთვის.

⁹⁷ Жорданія Ф.. Описание рукописей Тифлисского Церковного музея, кн. II, Тфл., 1902.

არსენი იყალთოელის თარგმანი „ღიალექტიკისა“ დასტურდება შემდეგ ხელნაწერებში:

S—145 (1799 წ., მხედრული. თხზულებას ამ ხელნაწერში ეწოდება „კატილორია“), S—162 (1740 წ., ნუსხური, ქალაღი დამწერარია მელნისგან. ტექსტის წაითხვა ძალიან კირს), S—358 (1735 წ., ნუსხური), S—361 (XVIII—XIX სს., მხედრული; გვ. 117—118-ზე ტერმინთა ლექსიკონის ფრაგმენტია), S—1132 (XIX ს., მხედრული), S—1581 (1744 წ. მხედრული; 30v—33v-ზე ტერმინთა და სხვა სიტყვათა ლექსიკონის ფრაგმენტია), S—2397 (XIX ს. მხედრული; „ღიალექტიკის“ ტექსტი ორგან ნაკლულია), S—3652 (1762 წ. მხედრული. ტექსტს ერთვის ლექსიკონის ფრაგმენტი. ხელნაწერში არის საინტერესო შენიშვნები).

A—66 (XVII ს., ნუსხური), A—250 (XVIII ს., ნუსხური), A—1151 (XVIII ს., ნუსხური), A—1440 (XIX ს., მხედრული).

H—97 (1709 წ., ნუსხური), H—147 (XVIII ს., ნუსხური, შემორჩენილია „ღიალექტიკის“ ორი თავი), H—149 (XVIII—XIX სს., ტექსტი ნაკლულია).

Q—255 (1749 წ.), Q—256 (1805 წ., „ღიალექტიკა“ არ არის. არის სტატია „ათთა ნათესავთა ნათესავოანთათვს განჩინება“).

არსენის ტექსტის დასადგენად შერჩეული ხელნაწერებია: A: S—1463; B: S—2562; C: S—2574.

S—1463. ხელნაწერი წარმოადგენს არსენი იყალთოელის ცნობილ „დოგმატიკონს“⁹⁸. ეს ხელნაწერი უძველესია არსენის ტექსტის შემცველ ხელნაწერთა შორის. ხელნაწერი დათარიღებულია XII—XIII სს-ით⁹⁹. ხელნაწერთა ინსტიტუტის მეცნიერ-მუშაკის ლ. ქაჯაიას მოსაზრებით, შესაძლებელია ხელნაწერის დათარიღებამ XI ს. გასულსა და XII ს-ის დასაწყისზე გადმოიწიოს. პალეოგრაფიულად ხელნაწერი ამ ხანას განეკუთვნება. არსებობს კიდევ ერთი ვარაუზება, რომელიც ამ ვარაუდს უქერს მხარს:

Q—37 ხელნაწერში არის ეფრემ მცირის ფსალმუნთა თარგმანება. ხელნაწერში, 324r-ზე არის გადამწერის ანდერძი, საიდანაც ჩანს, რომ ხელნაწერი გადაწერილია 1091 წ. კასტანას მონასტერში „ეფრემის მამობასა“, ე. ი. ეფრემ მცირის წინამძღვრობის დროს. ამ ხელნაწერში ფსალმუნთა თარგმანების შემდეგ, 325r—340r-ზე. არის სხვა თხზულება, კერძოდ, ბიბლიურ გალობათა თარგმანება. ეს უკანასკნელი დაწერილია სხვა ხელით, ვიდრე ეფრემის თარგმანება. თხზულება მთავრდება 340r-ის პირველ სვეტში. მეორე სვეტში გრძელდება ეფრემ მცირის ავტოგრაფი¹⁰⁰. ვინაიდან „გალობანი“ წინ უძღვის ეფრემის ავტოგრაფს, ეს მიანიშნებს იმაზე, რომ იგი დაწერილია ეფრემის სიცოცხლეში, ე. ი. გადამწერი ეფრემის თანამედროვეა. ჩვენთვის ამჟამად საინტერესოა ის, რომ „გალობათა“ ხელი იგივეა, რაც „დოგმატიკონისა“. მაშასადამე, „გალობა-

⁹⁸ „დოგმატიკონის“ რაობასა და შედგენილობაზე იხილეთ ვრცლად ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, S ფონდი, ტ. II; კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1960, გვ. 277—283; თ. ყორღანიძე, პრონიკები, ტ. I, გვ. 309—311.

⁹⁹ S ფონდის აღწერილობა, ტ. II; თ. ყორღანიძე, პრონიკები, I, გვ. 309—311.

¹⁰⁰ იხ. ელ. მეტრეველი, ეფრემ მცირის ავტოგრაფი, ხელნაწერთა ინსტიტუტის შობები, ტ. 1, 1959, გვ. 115—126.

ნი“, ასევე „დოგმატიკონი“, გადაწერილია ერთი და იმავე პირის მიერ, რომელიც თანამედროვეა ეფრემ მცირისა. ამის საფუძველზე ლ. ქაჯანია შესაძლებლად თვლის „დოგმატიკონი“ დათარიღდეს XI ს. ბოლოთი და XII ს. დასაწყისით.

„დიალექტიკას“ უკავია 39r—53v. სქემები არის: 42r, 48r. ხელნაწერში არის შენიშვნები: 43r, 44r.

S—2562¹⁰¹, კრებული XII—XIII სს.; ხელნაწერს არა აქვს ჰვირნიშანი, რაც ქაღალდის სიძველენზე მეტყველებს. ქაღალდისა და ხელის მიხედვით ხელნაწერი თარიღდება XII ს. გასულითა და XIII ს. პირველი ნახევრით. S—2562 არის ფილოსოფიურ ნაწარმოებთა კრებული.

„დიალექტიკას“ ცალკე სტატიის სახით ახლავს „ათთა ნათესავთა ნათესავთათჳს“. აშიაზე პირველი თავის გასწვრივ არის მინაწერი: „დამასკელი“. შემდეგ მოდის ამონიოს ერმიასის თხზულებები.

ხელნაწერი თავ-ბოლო ნაკლულია, ბოლო ფურცლები ძალიან დაზიანებულია. ტექსტს არ ახლავს ზანდუჯი და ეპისტოლე კოზმა მაიუმელისადმი.

„დიალექტიკა“ მოთავსებულია 8v—69v-ზე. „დიალექტიკის“ ტექსტს აქვს ბოლოს, ნაკლული ადგილი აღდგენილია მოგვიანო ხანის ნუსხურით, სხვა მელნით. იმავე ხელითა და მელნით შიგ ტექსტშიც ჩამატებულია რამდენიმე სიტყვა და წინადადება, რომლებიც გადაწერს გამორჩენია.

ხელნაწერს კიდევებზე აქვს სინგურით შესრულებული მინაწერები. პირველი მინაწერი არის პირველი თავის გასწვრივ მარცხენა აშიაზე (8v). ფურცლის ჩამოხვევის გამო მინაწერი დაზიანებულია. იკითხება მხოლოდ შემდეგი: „არისტოტელეს საზღვართა[...] სენებულისა დამასკელისაჲ. რომელი ესე[.] ვებლყოველთა წერილთა სიღრმისა და[...] ტრფიალთათჳს და მიქენეთა საღმრთ...“¹⁰²

დანარჩენი მინაწერები არის შემდეგ გვერდებზე: 9r, 12r, 19r, 23v. 2v-ზე არის მკითხველის, ვინმე ნიკოლოზ გაბაონისძის, ანდერძი: „თთვესა ივისისა ათხუთსა ქრისტეს აქეთ ჩლოთ, შეწვევითა ღვთისათა ვიწყებ მე ყოვლად უღირსმა ნიკოლას სქესით ვიდრემე გაბაონისძემან კითხვად ამისა და იქმნა ფრიად განმაცისკრებელ განკედარებულისა გონებისა ჩემისა და ღმერთმან მომცეს გონება და ენა შეთხზვად და დასინტაქსებად ლექსთა ამათ სიბრძნე-შემოსილთა კაცთა მიერ წარმონათქუთა“.

13v, 41r-ზე არის სქემები.

ხელნაწერს ახასიათებს Φ ასოს ხმარება ნასესხებ სიტყვებში: ეპიჭანია, ფილოსოფოსი და სხვ.

S—2574¹⁰³, XIII—XIV

ხელნაწერი დაზიანებულია. ბოლო ფურცლები დაკარგულია და ტექსტი აღდგენილია მოგვიანო პერიოდის ნუსხურით. ფურცლების ზედა სტრიქონებზე მელნის გაფერმკრთალების გამო ტექსტი განახლებულია მუქი მელნით.

ხელნაწერი შეიცავს „დიალექტიკას“ და „გარდამოცემას“ ზანდუქებით-

¹⁰¹ ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, S ფონდი, ტ. IV.

¹⁰² ხელნაწერთა უძრაველობაში (S—145, 1132, 2397, 3652; A—250, 1151, H—147; Q—255) პირველი თავის დასაწყისში აშიაზე არის მინაწერი, რომელიც დასაწყისი სიტყვებით ემთხვევა ამ მინაწერს: „არისტოტელისა საზღვართა წიგნისაგან და სხუთა ფილოსოფოსთა მიერ ღრამატიკებრთა საზღუართა“.

¹⁰³ ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, S ფონდი, ტ. IV.

ურთ. „ღიალექტიკა“ არის გვ. 4—71. ტექსტს ახლავს მხოლოდ პირველი სქემა (გვ. 13). გვ. 33-ზე არის სომხური მინაწერი 1855 წ.-სა, საიდანაც ვიგებთ, რომ ხელნაწერი ავეტიქ ენთიაჯიანის საცავიდან ყოფილა.

C ნუსხა ვადაწყერილი ჩანს A ნუსხიდან. ხელნაწერს ემჩნევა უზუსტობანი, რომლებიც გრაფიკულ ნიადაგზე იხსნება. ზოგიერთი მათგანი ქარაგმათა არამართებული გახსნის შედეგია. მაგ., 40,2: „ყოვლადრე“, უნდა იყოს „შემდგომადრე“. 41,5: „სიმრავლე“, უნდა იყოს „სიმრთელე“. 46,3: „სულიერისა“, უნდა იყოს: „სრულია“.

B და C ნუსხებიდან მეტი თავისებურება გააჩნია B ნუსხას. ვარიანტული წაკითხვებიდან აღსანიშნავია B ნუსხის წაკითხვები. AC-ში ხშირად ერთნაირია ტექსტი, მაგ., 21,4: ადგილსა შინა AC] ვითარ გოდოლი ადგილსა შინა B. 21,9: რელსა შინა AC] ძეგლსა შინა რელისასა B. 24,1: მყოფობისათჳს AC] მყოფობისათჳს B და ა. შ. A, B და C ნუსხები ერთი დედნიდან ჩანს ვადაწყერილი. ამას ადასტურებს თუნდაც ხელნაწერთა მინაწერები, შენიშვნები. სამსავე ნუსხას ერთსა და იმავე ადგილას აშიაზე გააჩნია ერთი და იგივე შენიშვნები. ეს, რასაკვირველია, ხელნაწერთა ერთი დედნიდან წარმოშობაზე მიუთითებს. კიდევ ერთი გარემოება უქერს მხარს ამ მოსაზრებას. 18,4—6-ზე „ღიალექტიკის“ ტექსტში დასტურდება ფრაგმენტი „გარდამოცემიდან“. აზრობრივად ეს ადგილი სრულიად შეუფერებელია ტექსტში. ლაპარაკია ლოგიკურ სილოგიზმზე, მის შემადგენელ ნაწილებზე და უცებ მსჯელობა გადადის ღმერთზე, სიტყვასა და სულზე. იბადება კითხვა: ფრაგმენტი არსენი იყალთოელის მიერ არის ჩართული ტექსტში თუ რომელიმე ადრინდელი გადამწერის მიერ? რადგან იგი სამსავე ნუსხაში დასტურდება, საფიქრებელია, რომ ეს ფრაგმენტი თავიდანვე იყო ტექსტში და A, B, C ნუსხათა გადამწერებმა ერთი დედნით სარგებლობისას უცვლელად გაიმეორეს ფრაგმენტი. სხვათა შორის, A ნუსხის გადამწერს საჩოთიროდ მიუჩნევია მისი „ღიალექტიკის“ ტექსტში არსებობა, რადგან იქ, სადაც ფრაგმენტი იწყება (53r II), საკმაოდ დიდი ინტერვალაა დატოვებული. S—1463 ხელნაწერში სხვა მსგავსი ინტერვალა არსად არ არის.

ტექსტისნათვის

წინამდებარე გამოცემაში ეფრემ მციარისა და არსენი იყალთოელის თარგმანები წარმოდგენილია ორ სვეტად. პირველ სვეტში არის ეფრემის თარგმანი, მეორეში — არსენისა.

გამოცემაში ეფრემის ტექსტი წარმოდგენილია ზუსტად ისე, როგორც ხელნაწერებში გვაქვს. თავთა თანამიმდევრობა მოცემულია უცვლელად. რაც შეეხება არსენის თარგმანს, საჭიროდ ვცანით ხელნაწერებში წარმოდგენილი თავთა თანამიმდევრობა სამ შემთხვევაში დაგვერღვია. საქმე ისაა, რომ ეფრემისა და არსენის ტექსტებში თავების თანამიმდევრობა ყოველთვის არ ემთხვევა ერთმანეთს. ამიტომ ორი თარგმანის უკეთ შედარების, მათ შორის მსგავსებისა და სხვაობის წარმოჩენის მიზნით, საჭიროდ ვცანით სხვადასხვა ადგილას, სხვადასხვა ნომრით განლაგებული თავები ერთიმეორის გვერდით დაგვეყენებინა. ეფრემის ტექსტის შედგენილობის შესაბამისად არსენის თარგმანში ადგილი ვუცვალეთ შემდეგ თავებს: კგ, კჟ და ლა. კჟ არის მე-3 ნომ-

რად, როგორც ეს არის ეფრემის თარგმანში. ლა ორჯერ მეორდება არსენის ტექსტში: თავის ადგილზეც არის და ამავე დროს გადმოტანილია წინ, მე-4 ნომრად, ვინაიდან ეფრემის ტექსტში აღნიშნული თავი ორგან არის: დ ნომრად და ლგ ნომრად.

არსენის ტექსტის თ. კგ გადავიტანეთ უკან 34-ე ნომრად, რადგან ეფრემის ტექსტში ეს თავი აქ არის.

ხელნაწერებში მოცემული შედგენილობა ტექსტისა რომ არ დაკარგულიყო, ორსავე თარგმანში თავებს შეუვნარჩუნეთ ხელნაწერების დანომვრა ქართული ასოებით. ამდენად, არსენის ტექსტში თავების გადანაცვლების შემთხვევაშიც ყოველ თავს ხელნაწერში დადასტურებული ნომერი აქვს.

თავების საერთო ნომრად მოგვაქვს ჩვენი საკუთარი დანომვრა არაბული ციფრებით. გვერდით მოცემულია მოკლე რედაქციის ბერძნულ ტექსტის სათანადო თავის ნომერი, ფრჩხილებში ნაჩვენებია ვრცელი რედაქციის ნომერი.

ეფრემის თარგმანის ორი თავი (თ და ე) არსენის ტექსტში ერთი თავია (ზ), ხოლო ეფრემის ტექსტის ერთი თავი (ლთ) არსენის თარგმანში ორ თავს უდრის (ლვ და ლზ). ეფრემის ტექსტის ორი თავი (ნა და ნგ) სულ არ არის არსენის თარგმანში.

ქართული თარგმანების თავთა შედგენილობისა და თანამიმდევრობის ჩვენების მიზნით, მოგვაქვს ცხრილი, სადაც მოცემულია თავების შესატყვისობა ქართულ თარგმანებში და მათი მიმართება ბერძნულის მოკლე და ვრცელ რედაქციათა თავებთან. პირველ სვეტში მოცემულია ბერძნული ტექსტის თავების ნომრები. ფრჩხილებში ჩასმულია ვრცელი რედაქციის ნომერი; მეორე სვეტში მოთავსებულია ეფრემის ტექსტის თავთა ნომრები, ხოლო მესამეში — არსენის თარგმანისა (შავი კორპუსით მითითებულია არსენის ტექსტის ის თავები, რომლებიც ჩვენ მიერ არის გადანაცვლებული).

მოკლე რედაქცია (ვრცელი) — ფრეზი — არსენი

1 (4)—1—1	15 (32)—17—14	29 (46)—31—30	44 (61)—46—44
2 (10)—2—2	16 (33)—18—15	30 (47)—32 31	45 (62)—47—45
3 (11)—3—28	17 (34)—19—16	(47)—33 31	46 (63)—48—46
(47)—4—21	18 (35)—20—17	31 (48)—34—28	47 (64)—49—47
4 (12)—5—3	19 (36)—21—18	32 (49)—35—32	48 (65)—50—48
5 (13)—6—4	20 (37)—22—19	33 (50)—36—33	49 (66)—51—
6 (14)—7—5	21 (38)—23—20	34 (51)—37—34	50 (67)—52—49
7 (15)—8—6	22 (39)—24—21	35 (52)—38—35	*Erep. (68)—53—
8 (16)—9 7	23 (40)—25—22	36 (53)— 39 36	
(17)—10 7	— — 28	37 (54)— 37 37	
9 (18)—11—8	24 (41)—26—24	38 (55)—40—38	
10 (37)—12—9	25 (42)—27—25	39 (56)—41—39	
11 (31)—13—10	26 (43)—28—26	40 (57)—42—40	
12 (6)—14—11	27 (44)—29—27	41 (58)—43—41	
13 (7)—15—12	— — 28	42 (59)—44—42	
14 (8)—16—13	28 (45)—30—29	43 (60)—45—43	

ტექსტი ორსავე სვეტში დაყვავით აბზაცებად, რომლებიც დავნომრეთ ცალკეული თავის ფარგლებში. აბზაცები შინაარსის მიხედვით ზუსტად ემთხვევა ერთმანეთს ორსავე სვეტში, ე. ი. ორსავე თარგმანში. ასეთი დაყოფა მიზანშეწონილი ჩანს ტექსტში სწრაფად ორიენტირებისათვის, განსაკუთრებით კი ორ სხვადასხვა თარგმანში პარალელური ადგილების ჩვენებისათვის.

ამ მიზნით კოლონტიტულში ყველგან მითითებულია სათანადო თავისა და აბზაცის ნომრები (შავი შრიფტით აღნიშნულია თავის ნომერი, თეთრით კი — აბზაცისა), ასევე ბ. კოტერის გამოცემის სათანადო გვერდი.

ზანდუკში თითოეული თავის გასწვრივ მითითებულია ჩვენი გამოცემის ის გვერდი, სადაც ეს თავი გვხვდება.

თითოეული სვეტის სქოლიოში ჩატანილია ვარიანტული წაკითხვები იმ აბზაცის ნომრის მითითებით, რომელშიც ისინი გვხვდება. მაგ.: ეფრემის ტექსტის ვარიანტებში 6 ლუთისა, ნიშნავს, რომ „ლუთისა“ წაკითხვა გვხვდება ეფრემის ტექსტის მე-6 აბზაცში.

როცა ცალკეული აბზაცის შიგნით რომელიმე სიტყვა რამდენჯერმე მეორდება, მაგრამ ერთ შემთხვევაში იგი ვარიანტულ წაკითხვას იძლევა, ასეთ შემთხვევაში ვარიანტის მოსაძებნად ამ სიტყვას უზის ციფრი, რომელიც ტექსტში მის ადგილზე მითითდება.

ხმოვანთა „უჟ“ კომპლექსი ყველგან შეცვლილია „უე“-თი. ვარიანტებში არ ასახულა ჟ-ს დაწერილობა გვიანი პერიოდის ხელნაწერებში.

ტექსტში გამოყენებული ნიშნებია: V, *.

V სქოლიოში უზის ეფრემის თარგმანის A ნუსხის იმ სიტყვებს, რომლებიც გვიან აღდგენილ ტექსტში იკითხება: (A—ნუსხის დასაწყისი გაცხოველებულია გვიან საუკუნეებში, სხვა ხელით).

* ნიშნით კრიტიკულ აპარატში მითითებულია: ა. არსენის თარგმანის C ნუსხის ის სიტყვები, რომლებიც ხელნაწერის განახლებულ ადგილებში იკითხება (როგორც აღვნიშნეთ, C ნუსხის ფურცლების ზემო სტრიქონები გვიან არის განახლებული მუქი მელნით). ბ. არსენი იყალთოელის თარგმანის B ნუსხის ის სიტყვები, რომლებიც გვიან პერიოდში არის შეტანილი ტექსტში.

გ. კრიტიკულ აპარატში მითითებულია ხელნაწერთა აშიებზე არსებული მინაწერები და სქემები.

გამოცემაში „დიალექტიკის“ ტექსტს დაეურთეთ ორი დამატება: 1. „ათთა ნათესავთა ნათესავთაათუჟის განჩინება“, 2. „ქვეყნის სამზომლო ნიშნები“.

პირველი დამატება წარმოადგენს „დიალექტიკის“ არსენი იყალთოელის თარგმანის მე-19 თავს. არსენის თარგმანის შემცველ ხელნაწერთა უმრავლესობაში (S—145, 1132, 2397; A—250, 1151; Q—255) ეს თავი ცალკე არის გამოყოფილი. როგორც ჩანს, ეს ადრევე მომხდარა, ვინაიდან ისეთ ძველ ხელნაწერშიც. როგორცაა S—2562 (XII—XIII სს.), იგი მოსდევს „დიალექტიკის“ ტექსტს. Q—256 ხელნაწერში კი სრულიად დამოუკიდებელი ნაწარმოების სახით გვხვდება, „დიალექტიკის“ ტექსტის გარეშე. ამიტომ, მიზანშეწონილად ვცანით მისი დამატების სახით დართვა გამოცემაში.

ასევე ხელნაწერთა ტრადიციის თანახმად არსენის თარგმანს ერთვის მეორე ფრაგმენტი — „ქვეყნის სამზომლო ნიშნები“. ამიტომ, ჩვენც დამატების სახით ვავიტანეთ ეს ფრაგმენტი გამოცემაში.

ლექსიკონისათვის

წინამდებარე ლექსიკონში შესულია 976 ტერმინი. ტერმინები აღებულია როგორც ეფრემ მცირის, ისე არსენი იყალთოელის თარგმანებიდან, ე. ი. გათვალისწინებულია ბერძნული სიტყვის ორივე ქართული შესატყვისი. ტერმინთა განმარტებისას გარკვეული სიძნელე იჩინს თავს შემდეგი გარემოების გამო:

ზოგიერთ შემთხვევაში ერთ რომელსავე ბერძნულ ტერმინს სხვადასხვა შესატყვისი აქვს ქართულ თარგმანებში: ეფრემ მცირე სხვა სიტყვით გადმოსცემს რაიმე ცნებას, არსენი იყალთოელი კი — სხვა სიტყვით. ზოგიერთ შემთხვევაში კი ერთი ტერმინისთვის სავსებით იდენტური შესატყვისობებია ორსავე თარგმანში.

არაიშვიათად ერთ რომელსავე ცნებას ეფრემ მცირე სხვადასხვა ტერმინით გადმოსცემს, ე. ი. რამდენიმე შესატყვისის იძლევა; არსენი იყალთოელი კი ამ ერთ ცნებას ყოველთვის ერთი ტერმინით გადმოსცემს, გარდა რამდენიმე გამონაკლისისა.

არის შემთხვევები. როცა ერთი და იმავე ტერმინით სხვადასხვა ცნებებია გადმოცემული ეფრემ მცირის მიერ; არსენი ამ შემთხვევაში იცავს სიზუსტეს. ლექსიკონი შედგენილია შემდეგნაირად:

1. ეფრემისეულ ტერმინს აწერია მისი სახელის დასაწყისი ასო ე, ხოლო არსენისას — ა. თუ რომელიმე ტერმინს ასეთი მითითება არ ახლავს, იგულისხმება, რომ ეს ტერმინი ორივე ავტორის მიერ არის ნახმარი.

2. ლექსიკონში ჯერ მოცემულია განსამარტავი ტერმინი, შემდეგ მისი შესატყვისი ტერმინი მეორე თარგმანის მიხედვით და ბოლოს — სათანადო ბერძნული ტერმინი. ბერძნულ ტერმინს ახლავს პაგინაციის მითითება, რომელიც მიაწინებს ბონ. კოტერის მიერ გამოქვეყნებული ბერძნული ტექსტის სათანადო გვერდსა და სტრიქონს. თითოეულ ტერმინს ახლავს განმარტება, ბოლოს კი მოტანილია შესაბამისი მაგალითები ქართული თარგმანებიდან. მაგალითების მიმდევრობა ნაკარნახევეა განსამარტი ერთეულით. თუ განსამარტია ეფრემისეული ტერმინი, მაშინ პირველად აღებულია ეფრემისეული ტექსტის ციტატა და პირიქით, თუ განსამარტია არსენისეული ტერმინი, მაშინ არსენისეული ციტატა არის პირველ ადგილზე და მეორედ იქნება ეფრემისეული.

მაგალითებს ბოლოში აქვთ მითითება ტექსტის იმ ადგილზე, სადაც ისინი გვხვდებიან. პირველი რიცხვი მიუთითებს თავს, მეორე — აბზაცს.

3. თუ რომელიმე ტერმინი რამდენიმე მნიშვნელობით გვხვდება, განსხვავებულ მნიშვნელობათა განმარტებანი ქართული ასოებითაა გამოყოფილი. მაგ.:

ადგილი — ა) რაოდენობის ერთ-ერთი სახე, რომელიც განიზომება.

ბ) სივრცის ზედაპირი, გარემოცულ საგანთა საზღვარი.

4. ყოველი ტერმინის განმარტებისა და სათანადო ციტატის შემდეგ მითითებულია ის ადგილები ტექსტში, სადაც გვხვდება დასახელებული ტერმინი. ამდენად, ლექსიკონი საძიებლის ფუნქციასაც ატარებს. დამოწმებული ადგილები მითითებულია შემდეგნაირად: ჯერ მითითებულია ადგილი, სადაც მოიპოვება ქართული ტერმინი (თავი, აბზაცი), შემდეგ ფრჩხილებში შესაბამისი ბერძნული ტერმინის ადგილი (ბ. კოტერის გამოცემის გვერდი და სტრიქონი). იმის საჩვენებლად, რომ ესა თუ ის ტერმინი ეკუთვნის ან მხოლოდ ეფრემს, ან მხოლოდ არსენის, გამოყენებულია ისევ ე და ა ასოები. თუ ეს მითითება არ არის, მაშინ უნდა ჩაითვალოს, რომ ეს ტერმინი ორივეს მიერ არის ნახმარი.

5. ლექსიკონში განსამარტი ერთეულად მოცემულია ხან ეფრემის, ხან არსენის ტერმინი. შეიძლებოდა განსამარტი ერთეულად გაგვეტანა ყოველთვის ეფრემისეული ტერმინი და შემდეგ მოგვეცა შესატყვისი არსენისეული ტერ-

მინი, ანდა პირიქით, მაგრამ უმჯობესად ვცანით ერთეულთა შერეული სახით წარმოდგენა შენდევნი მოსაზრების გამო:

პირველად, ე. ი. განსამარტ ერთეულად გადის ის ტერმინი, რომელიც შინაარსობრივად რამდენიმე სხვა ტერმინის ეკვივალენტი ჩანს, ე. ი. რომელსაც რამდენიმე შესატყვისი ეძებნება მეორე თარგმანში. შესატყვისობები მოცემულია მეორე რიგში. თუ ორსავე თარგმანში ერთი და იგივე ტერმინი გადმოსცემს ერთსა და იმავე ცნებას, მაშინ პირველ რიგში მითითებულია მათი საერთო მნიშვნელობა, შემდეგ ჩამოთვლილია სხვა შესატყვისები, რომლებიც ზოგჯერ სინონიმებს წარმოადგენენ, ზოგჯერ კი სხვა მნიშვნელობა აქვთ.

თითოეული განსხვავებული მნიშვნელობის შემთხვევაში იქვე მითითებულია სათანადო ბერძნული ტერმინი. მაგალითად:

ბუნება	— ფაზა
ნათესავი ა	— γένος
სახე ა	— εἶδος
თქვი ა	— ფაზა
ბუნებითი ე	— ფაზა

პირველ რიგში ტერმინ „ბუნებას“ არავითარი ინიციალი არ ახლავს. ეს ნიშნავს, რომ დასახელებულ კონტექსტსა და სხვა ადგილებშიც (საძიებელი ახლავს) ორსავე ქართულ თარგმანში დასტურდება „ბუნება“ ტერმინი ერთმანეთის შესატყვისად.

შემდეგ ჩამოთვლილია ოთხი შესატყვისი: ნათესავი ა, სახე ა, თქვი ა, ბუნებითი ე. პირველი სამი შესატყვისი დასტურდება არსენისეულ ტექსტში იმ ადგილებში, სადაც ეფრემთან არის „ბუნება“. ხოლო მეოთხე — „ბუნებითი“ არის ეფრემის ტექსტში იქ, სადაც არსენთან არის „ბუნება“. ამრიგად, ოთხივე ეს ტერმინი შესატყვისია განსამარტად აღებული „ბუნება“ ტერმინისა.

6. ლექსიკონში გამოყენებული მითითებებია: იხ., ნ., შდრ. იხ. მიუთითებს ერთი და იმავე ტერმინის სხვადასხვა შესატყვისებს ეფრემისა და არსენის ტექსტებში. მაგ., წესი-ი, იხ. ანაგები-ი; შდრ. მიუთითებს სინონიმური ან ანტონიმური მნიშვნელობის ტერმინებს. მაგ., ანაგები, შდრ. გუარი. ნ.-თი მითითებულია ისეთი ტერმინები, რომლებიც რაიმე შინაარსობრივ კავშირში არიან ერთმანეთთან.

7. იშვიათად განსამარტ ერთეულად პარალელურად გატანილია სინონიმური ცალები, ერთი და იმავე ძირიდან გრამატიკულად სხვადასხვანაირად ნაწარმოები სიტყვები, რომელთაც ზუსტად ერთი და იგივე მნიშვნელობა აქვთ. მაგ., არა-სწორი // უსწორო. მეორე ფორმა „უსწორო“ სათანადო ადგილას იხ.-თია აღნიშნული და ეს იხ. მიანიშნებს განმარტებისა და კონტექსტის პირველ შემთხვევას.

სინონიმურ ცალებად გატანილია ისეთი ცნებებიც, რომლებიც თვითონ ტექსტში გვხვდება სინონიმებად — ჰენდიადისებად, მაგ., „დაბადებულება // ქმნულება“.

8. ბუნებრივია, რომ ერთი და იგივე ტერმინი ხშირად განსხვავებული გრამატიკული ფორმით გვხვდება ორ ქართულ თარგმანში.

მაგ.: განწმენდა ე — მომგებელი ა. ეფრემთან ზმნის პირიანი ფორმაა, არსენის ტექსტში — მიმღობა. შინაარსობრივად ეს შესატყვისობანი იდენტუ-

რია, მაგრამ გრამატიკულად ერთმანეთის შეუსაბამო ფორმებია. ამიტომ ტეხილ კავებში აღვადგინეთ განსამარტი ერთეულის შესაბამისი ფორმა — [მოგება].

ჩვენს ლექსიკონში გატანილია არა მხოლოდ ცალკეული სიტყვა — ტერმინი, არამედ ორი, სამი ან მეტი სიტყვებისგან შემდგარი ტერმინები, რომლებიც გარკვეულ ლოგიკურ-სემანტიკურ მთლიანობას ქმნიან¹⁰⁴.

ГРУЗИНСКИЕ ПЕРЕВОДЫ «ДИАЛЕКТИКИ» ИОАННА ДАМАСКИНА

(Резюме)

Известный теолог VII в. Иоанн Дамаскин занимает одно из значительных мест в истории византийской культуры. Его основное произведение «Источник знаний» было создано в конце патристического периода греческой теологии и в начале становления нового, схоластического периода. Следует отметить, что в этом произведении уже ярко ощущаются элементы мировоззрения, развитие которого в Западном христианском мире наблюдается в IX—X вв. и которое известно под именем христианской схоластики.

«Источник знаний» представляет трилогию, первой частью которой является «Диалектика». В «Диалектике» изложены философские основы христианства: логическое учение Аристотеля и его комментаторов осмыслено в этом произведении с позиций ортодоксальной христианской идеологии.

Иоанн Дамаскин в этом сочинении предстает перед нами, как комментатор трудов «эллинских мудрецов» и всех «известнейших проповедников».

В новейшей научной литературе о Дамаскине выявлены и изучены источники, которыми пользовался Иоанн Дамаскин в своем труде. Таковыми являются труды комментаторов сочинений Аристотеля по логике.

Среди них основное место занимает сочинение неоплатоника III века Порфирия: «Введение к «Категориям». Используются Дамаскином и труды следующих авторов: Аммония, сына Ермия (V в.), Элия (VI в.), Давида Непобедимого (V—VI в.), Стефана Александрийского (VII в.) и др. Наряду с трудами философов, широко использованы и сочинения отцов церкви: Леонтия Византийского (VI в.), Максима Исповедника (VII в.), Анастасия Синайского (VII в.) и др.

Сочинение Иоанна Дамаскина ставит своей целью защиту христианской ортодоксальной идеологии средствами логико-философской аргументации. Апелляция лишь к вере оказалась недостаточной к этому времени, ввиду развития естествознания и других наук. Необходимой стала научная формулировка основных христианских догм. «Диалектика» является образцом трансформации античной философской терминологии при инфильтрации ее в христианское учение.

¹⁰⁴ თანამედროვე ტერმინოლოგიაში აქტუალურად დგას საკითხი ტერმინთა რაობისა და ფარგლების შესახებ. ტერმინი არის მხოლოდ ერთი სიტყვა, თუ იგი შეიძლება რამდენიმე სიტყვისგან იყოს შემდგარი? ტერმინის თანამედროვე გაგებაში ეს უკანასკნელი თვალსაზრისი იმარჯვებს. ამის შესახებ იხ. Б. Н. Головин, О некоторых проблемах изучения терминов, Вестник московского университета. Филология, 5, 1972, стр. 49—59.

Перевод «Диалектики» в XI в. на грузинский язык должен быть оценен как показатель начала аристотелизма, разумеется, схоластицированного, в грузинской общественной мысли. Подобный процесс имел место несколькими веками раньше в арабском мире; в более же позднее время он также наблюдается и в Западной Европе. «Диалектика» оказала огромное влияние на грузинское философско-теологическое мышление последующих периодов.

Настоящее издание ставит своей целью изучение грузинских переводов «Диалектики». В издании дан критически установленный текст переводов «Диалектики», осуществленных Ефремом Мцире и Арсением Икалтоели (стр. 64—180 наст. книги). К тексту прилагается словарь философских терминов (стр. 181—300).

В исследовании рассматривается только часть вопросов, связанных с изучением «Диалектики», конкретно, вопросы, касающиеся текстуальной редакции грузинских переводов и их отношения к греческому оригиналу.

В I главе исследования рассматриваются вопросы, связанные с греческим текстом «Диалектики».

Название «Диалектика» сочинению Иоанна Дамаскина было дано позже. В греческих рукописях оно обычно называлось «Философскими главами». «Диалектикой» сочинение это было названо в первом латинском издании (1548 г.). Подобное название было дано этому сочинению ввиду того, что диалектика в античном мире понималась как искусство логического мышления, постижения и доказательства истины путем философской беседы, спора. Рациональное зерно средневековой теологии связано именно с диалектикой. Поэтому подобное название сочинения Иоанна Дамаскина является далеко не случайным.

«Диалектика» состоит из следующих частей: оглавление, предисловие и текст. Предисловие представляет собой послание Иоанна Дамаскина майюскому епископу Козьме. В этом послании изложены взгляды автора о структуре, цели и принципах составления сочинения.

Греческий текст «Диалектики» издавался неоднократно. Первое издание было осуществлено в 1575 году в Базеле, последнее — в 1969 году Бонифациусом Котером в серии патристических текстов и штудий.

«Диалектика» стала предметом тщательного исследования современных византинистов. Не так давно за рубежом появились несколько монографических трудов о сочинении Иоанна Дамаскина¹.

О популярности «Диалектики» свидетельствует тот факт, что она в средние века переводилась на различные языки. Известны фрагменты наиболее ранних сирийских переводов, арабский перевод XI века, армянский перевод X века Баграта Мамиконяна, древний славянский перевод XI века. На латинский язык перевод «Диалектики» был осуществлен в XII веке.

Вторая глава нашего исследования носит название: «Диалектика» на грузинском языке». В Грузии сочинение это привлекало к себе внимание уже с ранних времен. Происшедшие впоследствии сдвиги в идеологической жизни Грузии побудили грузинские ортодоксальные круги взяться за оружие логики и философии для защиты своего уче-

¹ В. Kottler, Die Überlieferung der Pege'gnoseos des Hl. Johannes von Damaskos [Studia Patristica e Byzantina], 1959. G. Richter, Die Dialektik des Johannes von Damaskos [Studia Patristica et Byzantina], 1964.

ния. Грузинские деятели переводили и обрабатывали сочинения Дионисия Ареопагита, неоплатоников Прокла, Аммония и др. Грузинским философским мышлением одновременно были освоены как схоластизированный платонизм, так и аристотелизм.

В таких условиях принципиально важным оказалось то толкование догматической терминологии, которое православное исповедание нашло в «Диалектике» Иоанна Дамаскина. В этом смысле первостепенное значение приобретает именно «Диалектика», в которой было дано объяснение и толкование многих терминов.

На грузинский язык «Диалектика» была переведена дважды. Впервые она была переведена Ефремом Мцире. По мнению К. Кекелидзе, Ефрем Мцире осуществил свой перевод в 90-х годах XI в. Действительно, некоторые списки (схолии) к переводам «Изложения православной веры» Иоанна Дамаскина и сочинений Дионисия Ареопагита подтверждают, что «Изложение», следовательно, и «Диалектика» были переведены Ефремом Мцире в последние годы его жизни, т. е. именно в 90-ые годы XI века.

Тексту «Диалектики» Ефрем Мцире предпосылает свое оригинальное предисловие, которое вызывает немалый интерес в научной литературе. В нем мы находим ряд интересных сведений исторического и литературного характера.

Прежде всего, Ефрем Мцире, поясняя значение «Диалектики» как философского труда, ставит вопрос о равносильности философии и теологии. Затем Ефрем дает важные для истории грузинской литературы сведения, касающиеся переводческой деятельности грузинских писателей.

Кроме того, в предисловии Ефрема дано очень интересное суждение автора о его принципах перевода. Особенно интересно предисловие для истории грамматической мысли. Привлекают внимание предложения Ефрема, относящиеся к вопросам пунктуации.

В предисловии Ефрем Мцире дает заслуживающие внимания сведения об «Изложении» и «Предводителе». Он строго размежевывает их, считая эти сочинения трудами различных авторов. Предисловие это, являющееся, в сущности, предисловием ко всему «Источнику знаний» Иоанна Дамаскина, было издано С. Горгадзе, Ф. Жордания, Е. Такашвили. В настоящем издании оно также опубликовано (стр. 66—70).

После Ефрема Мцире «Диалектика» была переведена Арсением Икалтоели. Он внес это сочинение в свой сборник, известный под именем «Догматикон». Переводить «Диалектику», по всей вероятности, Арсений начал тогда, когда он приступил к составлению «Догматикона», т. е. «Диалектика» расположена в начале этого сборника. Во всех древних списках она занимает по счету второе место. Началом составления этого сборника следует признать 90-е годы XI века. Конечной хронологической гранью можно считать 1103 год, т. е. выясняется, что в «Уложении» проведенного в этом году Руисско-Урбнисского церковного собора уже использованы некоторые статьи «Догматикона». Таким образом, перевод Арсением Икалтоели «Догматикона» предшествует составлению им «Уложения» этого собора.

Следовательно, оба перевода, как Ефрема, так и Арсения Икалтоели, выполнены в последнем десятилетии XI века. Их разделяет не более нескольких лет.

В грузинской научной литературе существуют различные мнения о причинах двукратного перевода «Диалектики». Текстуальное сравнение этих переводов дает возможность внести некоторые коррективы в этот вопрос.

Изучение грузинских переводов «Диалектики» может внести определенную ясность в структурную разноликость, наблюдающуюся в греческих рукописях. Изучение грузинских переводов тем более необходимо, что ни исследователи византийской литературы (Г. Бек, О. Барденхеве, К. Крумбахер и др.), ни авторы монографических трудов об Иоанне Дамаскине (В. Эрмони, И. Ланген) их не знают. В изданных в последние годы исследованиях (Б. Коттер, Г. Рихтер) грузинские переводы упоминаются лишь вскользь, хотя грузинские переводы имеют не меньшее значение, чем исследуемые ими арабский, латинский и древнеславянский переводы.

В III главе исследования рассматриваются греческие редакции «Диалектики» и редакционные особенности грузинских переводов.

На греческом языке «Диалектика» известна в краткой и пространной редакциях. Существуют редакции и смешанного типа.

Различие между краткой и пространной редакциями обуславливается количеством глав и их последовательностью. Пространная редакция состоит из 68 глав, краткая — из 50 глав.

Грузинские переводы представляют собой краткую редакцию «Диалектики», однако, порой они расходятся с нею, примыкая к пространной редакции. Перевод Арсения Икалтоели состоит из 49 глав. Последовательность глав в тексте Арсения отличается от греческого подлинника лишь в трех следующих случаях: гл. 3 греческого текста соответствует гл. 28 (перевода Арсения). Это является особенностью грузинского перевода Арсения; 31 глава греческого текста соответствует 23 главе перевода Арсения. Такая последовательность наблюдается лишь в одной греческой рукописи, обозначенной в издании Б. Коттера «в2²³». Далее, в 31 главе текста Арсения объединены соответствующие главы краткой и пространной редакций греческого оригинала.

Перевод же Ефрема Мцире в структурном отношении отличается как от перевода Арсения, так и от греческого текста. В указателе глав у Ефрема Мцире названы и пронумерованы 50 глав. Но затем без указания номера в указателе глав перечислены добавочно еще 3 главы. Эти главы встречаются и в самом тексте. Ефрем их называет «добавочными» главами. Подобная же картина наблюдается и в одной греческой рукописи из коллекции Ленинградской публичной библиотеки (гр. № 210).

Как показывает текстуальный анализ, и в переводе Ефрема, и в Ленинградской греческой рукописи представлен ранний тип текста «Диалектики», т. е. краткий, состоящий из 50 глав. Остальные 3 главы в краткую редакцию внесены из пространной редакции, однако же, в общий счет глав они еще не включены (в отличие от большинства греческих рукописей). Добавление трех глав — в тексте Ефрема — указывает, что им переведен текст краткой редакции в поздней обработке, в то время как перевод Арсения основан на более раннем виде краткой редакции.

Примечательно, что одна из глав греческого текста, а именно 30 глава краткой редакции и 47 глава пространной, в переводе Ефрема представлена в виде трех независимых глав. Эти главы 4, 32, 33. В этой главе греческого текста проявляется смешанный тип редакции.

В грузинских переводах смешение обоих редакционных чтений наблюдается и в других главах, однако, проявляется оно по-разному. Перевод Арсения представляет собой ранний тип краткой редакции. Факт смешения редакций отмечается здесь лишь в одном случае. Перевод Ефрема также является краткой редакцией, однако, здесь часто встречаются примеры редакционного смешения. По этой причине, текст Ефрема причислен нами к позднему виду краткой редакции или же к редакции смешанного типа.

Перевод Арсения Икалтоели в целом более близок по содержанию к греческому оригиналу, чем перевод Ефрема Мцире, тем не менее, в тексте Арсения имеются места, отличающиеся от греческого подлинника; в его переводе наблюдаются как дополнения и пропуски, так и другие отличия.

Анализируя текстуальные особенности перевода Арсения, можно допустить, что вызваны они могут быть различными причинами: 1. Они могли быть результатом работы самого переводчика; 2. Возможно также, что некоторые места были изменены переписчиками, редактирующими текст; 3. Наконец, можно предположить, что различия эти имелись в том греческом списке, которым пользовался Арсений.

Для решения этих вопросов большое значение имеет армянский перевод, выполненный с перевода Арсения Симеоном Пгиндзаханеци в XII веке. Сличение армянского перевода с грузинским подлинником Арсения в большинстве случаев дало возможность выделить чтения, внесенные в грузинский текст переписчиками поздних времен и, таким образом, выявить ранние чтения, характерные для перевода Арсения. Текстуальный анализ также позволил выявить заслуживающий внимания факт. Симеон Пгиндзаханеци, переводя с грузинского подлинника Арсения, учитывал и другой грузинский перевод: некоторые места исправлены им по переводу Ефрема Мцире.

Возможно, некоторые сокращения, наблюдающиеся в переводе Арсения, сделаны не им самим. Надо полагать, что эти сокращения имелись в греческом списке, ныне утерянном, которым пользовался Арсений. Предположение это основано на следующем факте: перевод Арсения, точно следуя за греческим подлинником, отличается исключительной близостью к греческому оригиналу, чего нельзя сказать о переводе Ефрема.

Перевод Ефрема Мцире больше отличается от греческого, чем перевод Арсения. В тексте Ефрема часто встречаются дополнительные пассажи, в некоторых местах отсутствуют целые фразы подлинника. Нередко то или иное место греческого текста истолковано неверно. Неточности в тексте Ефрема обусловлены разными причинами:

1. Некоторые неточности носят стилистический характер;
2. Некоторые, возможно, являются результатом иного истолкования греческого слова;
3. Некоторые расхождения грузинского текста с греческим являются результатом неточного использования Ефремом грузинских терминов. Часто это происходит из-за полисемантической греческого слова. К тому же, нередко один и тот же греческий термин в переводе имеет различные эквиваленты; иногда вместо термина представлен его смысловой перевод;
4. Некоторые же неточности вообще не поддаются объяснению.

В грузинских переводах имеются места, где наблюдается картина смешения редакций. Таково, например, объяснение «первейшего по природе» (в тексте Арсения — гл. 12 и 43, у Ефрема гл. 15 и 45).

В данном случае, в грузинских переводах картина аналогична греческой краткой редакции: в грузинских переводах смешаны интерпретации общего и конкретного, подобно греческой краткой редакции; однако, в грузинском переводе отношение между общим и конкретным понимается несколько иначе.

Добавления и сокращения в тексте Ефрема, а также некоторые другие отступления от оригинала придают первому характер вольного перевода; Ефрем Мцире дает своеобразный грузинский вариант текста. Переводу Ефрема часто недостает точности; кроме того, на наш взгляд, ему не всегда присуща та выразительная сила, которая характерна для перевода Арсения Икалтоели.

ВЫВОДЫ

1. Переводы Ефрема Мцире и Арсения Икалтоели следуют различным редакциям греческого оригинала.

2. В обоих переводах имеются факты смешения краткой и пространный редакций. В переводе Арсения смешения редки, в переводе же Ефрема Мцире они наблюдаются чаще. Перевод Арсения представляет собой более ранний вид краткой редакции, а перевод Ефрема Мцире -- переработанный вид краткой редакции, т. е. ее смешанный вид.

3. Наличие греческого подлинника, редакционно отличающегося от перевода Ефрема, а также иные взгляды на принципы перевода являются основными причинами, обусловившими вторичный перевод «Диалектики» Арсением Икалтоели.

4. Сохранившийся в грузинских переводах текст «Диалектики» ныне неизвестен в греческих рукописях. Поэтому грузинские переводы, имеющие в этом отношении определенное историко-литературное значение, должны занять соответствующее место в деле изучения литературного наследия Иоанна Дамаскина. Это обстоятельство подтверждает мнение Иосифа Лангена, указавшего, что Восток хранит много рукописей сочинений Дамаскина, выявление и изучение которых необходимо для исследователей византийской литературы.

В работе дана краткая характеристика рукописей, использованных для установления текста. На основе текстуально-палеографических данных выявлено хронологическое взаимоотношение этих рукописей. Текст имеет два приложения:

1. «О десяти самых высших родах» и 2. «Геометрические знаки». По традиции рукописей, оба приложения обычно следуют за переводом Арсения Икалтоели.

Текст Ефрема напечатан по следующим рукописям: А—24, А—406, S—1358; текст же Арсения — по следующим: S—1463, S—2562, S—2574 (Фонды Института Рукописей им. К. Кекелидзе Академии наук Грузинской ССР).

Словарь включает 976 терминов, встречающихся в обоих переводах. При каждом из них указан и соответствующий греческий термин. В некоторых случаях один греческий термин имеет различные соответствия в грузинских переводах. Некоторые термины Ефрем Мцире и Арсений Икалтоели переводят на грузинский язык по-разному.

Кроме того, нередко для перевода того или иного термина Ефрем Мцире дает не одно, а несколько соответствий. Арсений Икалтоели же.

за редкими исключениями, каждый греческий термин переводит одним и тем же грузинским словом. Имеются случаи, когда одним и тем же термином Ефрем Мцире передает различные греческие термины. Арсений и в этом случае соблюдает точность.

В словаре представлены не только отдельные слова и термины, но и различные словосочетания, составляющие логико-семантическое целое.

После каждого грузинского термина указан соответствующий греческий термин; затем приводятся грузинские примеры из текста обоих переводов. В словаре также обозначены все случаи употребления данного термина в тексте. Таким образом, словарь является также и указателем терминов.

ტ ე ქ ს ტ ი

(1r I) ზანღუკი და შესავალი წიგნისა ამის, როჲმელსა ეწოდების ბარდამოცემად, თქუმული წმიდისა მამისა ჩუენისა იოანე დამასკაელინა*	(39v I) შეწავნითა ღმრთისადთა ზანღუკი წიგნისა იოვანე დამასკაელინად
ნამდვლევ ქემარიტისა არსები- სათს და შემთხუევითისათს	მყოფისათს არსებისა და შემ- თხუევითისა 74
ბ ნათესაეისათს ნათესაეოანისა და სახისა სახოანისა	ბ ნათესაეისათს ნათესაეოანისა და სახისა სახოანისა და ურთიერ- ასათს 76
გ განუკუეთელათს	[კშ განუკუეთელისათს] 84
დ არსებათა განფენისათს	[ლა განწვალებაჲ მყოფისა და არ- სებისაჲ] 85
ე თითო-სახისა განყოფილებისათს	გ განყოფილებისათს 87
ვ შემთხუევითისათს	დ შემთხუევითისათს 88
ზ თვისისათს	ე თვისისათს, ესე იგი არს, განთ- ვსებულისათს 89
შ შესმენითა სიტყუათათს	ვ შესმენილათს 91
თ ერთ-სახელთა და თანა-მოსახე- ლეთა შესმენათათს	ზ თანა-მოსახელეთათს 93
ი ნართალთათს	94
თუ რაჲსა შინა არს შესმენაჲ	შ რაჲარსობითისა შესმენისათს და რომელი რაჲარსობითისა- თს 95
იბ გუამისათს და გუამოვნებისა და უგუამოსა	თ გუამოვნისა და უგუამოსათს 97
იგ არსებისათს და ბუნებისა	ი არსებისათს და ბუნებისა და ხატოვნებისა, განუკუეთელისა და პირისა და გუამისა 98

სათ. თქმული B.

* A-ში 1r-დან 4v-ს ჩათვლით ტექსტი
შეესებულა გვიანი, XVIII ს. ხელით.

ბ. ნათესოვანისა A^v.

A-ში სათვალავი შესრულებულია რიუხ-
ვებით (1, 2, 3 და e. შ.).

იღ განყოფილებათს	ია განწველებისათს	100
იე პირველობისათს ბუნებისა	იბ ბუნებით უპირველესისათს	104
ივ განსაზღვრებისათს	იგ განსაზღვრებისათს	105
იზ თანა-მოსახელეთათს	იღ სახელ-მოდგამეთათს	108
იწ ერთ-სახელეთათს	იე თანა-მოსახელეთათს	110
ით მრავალ-სახელეთათს	ივ მრავალ-სახელეთათს	110
კ სხუათა და სხუათა-სახელეთათს	იზ სხუათათს და სხუა-სახელთა	111
კა სახელ-ნართაულთათს	იწ სახელ-ნართაულთათს	111
კბ ათთა მათთს ნათესავერანთა ნათესავთა	ით ათთა ნათესავერანთა ნათესავთათს	112
კვ თანა-მონათესავეთა და თანა-მოსახეთათს	კ თანა-მონათესავეთა და თანა-მოსახეთა, სხუა-ნათესავთა და სხუა-სახეთა და რიცხვთა განყოფილებათს	114
კდ რასაშინაობისათს	კა რასაშინაობისათს	116
კე მერმეცა არსებისათსევე	კბ არსებისათს	117
კვ ბუნებისათს	[კვ იხ. ლა-ს შემდეგ]	
(1რ 11) კზ შესახედავისათს	კდ ბუნებისათს	118
კწ გუამისათს	კე ხატოვნებისათს	119
კთ პირისათს	კვ გუამისათს	121
ლ ერთგუამოვნებისათს	კზ პირისათს	122
ლა უგუამო[ა]სათს	[კწ იხ. ბ-ს შემდეგ]	
ლბ არსებისა ნათესავერანად განყოფისათს	კთ გუამოვნისათს	123
ლგ თითო-სახისა განყოფილებისათს	ლ უგუამოხისათს	124
ლდ თვებისათს არსებისა და მოძღვრებისა	ლა განწველებად მყოფისა და არსებისად	125
ლე ერთ-ნათესავთა და ერთ-სახეთათს	ლგ რაოდენისათს და რაოდენობისა	130
ლვ რაოდენისათს და რაოდენობისა	ლდ რაჟამემომართათს	137
ლზ ვისსამიმართათს	ლე ვითარისათს და ვითარებისა	141
ლწ რომელობისათს		

ივ. განსაზღვრებისათს C.
 კბ. ნათესავთათს B.
 კვ. თანა-მონათესავეთა A'. თანა-მოსახეთათს] თანა-მოსახელეთათს A'BC.
 ლბ. ნათესავერანად A'B.
 ლდ. მოძღვრებისა A'B.

ით. ნათესავერანთა A.
 კვ. გუამისათს A.

ლო ქმნისათვის და ვნებისა და მდებარეობისა	ლვ ქმნისა და შეხზომისათვის	148
მ სადაობისათვის	ლზ მდებარეობისათვის	
მა ოდესობისათვის	ლწ სადაობისათვის	150
მბ ქონებისათვის	ლო ოდესისათვის	151
მგ წინააღმდეგობათვის	მ ქონებისათვის	152
მდ წვისათვის და მოკლებისა	მა წინააღმდეგობათვის	153
მე პირველისათვის და უკუანაფსენლისა	მბ ანაგებისათვის და მოკლებისა	155
მვ მყისთანადისათვის	მგ უპირველესისა და უუკუანაფსენლესისათვის	157
მზ მოძრაობისათვის	მდ მყისთანადისათვის	160
მწ ქონებისათვის	მე მოძრაობისათვის	161
მთ წართქუმისათვის და უკუთქუმისა	მვ ქონებისათვის	164
ნ საზღვრისათვის და წინა-დაწესებისა და შემოკრებისა	მზ უკუნთქუამისათვის, უკუთქუმისა და წათქუმისა	166
	მწ საზღვრისათვის და წინადადებისა და შე-გულის-სიტყუვისა	167
ხოლო ამათ შეუდგან ურიცხუნი თავნი:		
განსაზღვრებისათვის ფილოსოფოსობისათა ერთი,		172
გუამოვნებითისა შეერთებისათვის ერთი,	მთ გუამოვნებითისა შეერთებისათვის.	174
არსებისათვის და შემთხვევისა ერთი.		177

1.* ესე ერგასისნი თავნი რიცხუდნი მათ თანა ნართაულთთ თავებითურთ გარეშეთა წიგნთა და საფილასოფოსოჲსა სწავლულულებისაგან (1v I) ნი არიან, რომელთაჲ დაღაცათუ საპირო იყო დატეენაჲ ენასა ჩუენსა, — ვინათგან სხუაჲ არარაჲ ოდეს თარგმნილა საფილოსოფოსოთა წიგნთაგანი, — არამედ მე დაქრასა და განხმარვასა წიგნისასა მცირედი ჰირი ვირჩიე და თქუენცა ამასვე გეჲქვრები, მკითხველთა და გარდამწერელთა, რათა არა დაუტეოთ ამათი დაწერაჲ რეცა სიღრმისათვის უკმარ საგონებელობისათვის. ვაქებ წესსა საწინააღმართეტყუელთა წიგნთა მთარგმნელისასა, რომელთაგანი მცირედი რაჲ გაიგონების უსწავლელთა, გინათუ ზოგს-რე სწავლულთა მიერ, გარნა სიტყუაჲ სიტყუსა ნაცვალთ შედარებულთა ბერძულთა და ეგრეთვე მე დაღაცათუ უმრავლესი ამათ თავთაგანი ჯერეთ ვერ გამიგონებია, არამედ წყალობითა ღმრთისათა და მომადლებითა საუფლოჲსა და ცხოველს-მყოფელისა საფლავისათა, სიტყუაჲ შედარებულთა ბერძულთა და მართებითი არა აკლს.

მე უკანასკნელსა C, უკნსკნლისა A^v,

უკნასკნელისა B.

მთ. უკუთქუმისა A^v, უკუთქუმისა B.

ნ. საზღვრისათვის ABC.

ლვ. შეხზომისათვის C.

მე. მოძრაობისათვის C.

1. დატეენა A^v. საფილოსოფოსოთა A^vB. მკითხველთა C. სწავლულთა A^v BC. ღმრთისათა A^vBC. საუფლოსა A^v. საფლავისათა A^v.

* ერთ სვეტად მიდის ეფრემის ტექსტი.

2. ხოლო ძალსა სიტყვასა გულისკმის-ყოფაჲ ესე ზოგად ყოველთა ღმრთი-საგან ვითხოვით და შეუორგულებელმცა ვართ, რამეთუ მოვიდოთცა, უკუეთუ ოდენ მოუწყინებულად ვრეკდეთ ზედასზედა კითხვითა. და უეჭუელად გან-გუელოს¹ კარი გულისკმის-ყოფისაჲ და დაღაცათუ ყოველივე ვერ გულისკმა-ყუოთ, გარნა ესე ხოლო სადმე უწყოდით, ვითარმედ ესევეითარი არს საფილ[ა]-სოფოსოჲ (1v II) სწავლაჲ, რომელი-იგი აქაცა საპიროდ საკმარად შემოუღე-ბიეს წმიდასა იოანე დამასკელსა, რაჲთა ამათ მიერ წინააღუდგებოდინ შვილ-ნი ეკლესიისანი გარეშეთა მათ ფილოსოფოსთა და მათითავე ისრითა განპყუ-მერდენ მათ, რამეთუ თვნიერ ამათ სიტყუათასა, სხუებერ შეუძლებელ არს სი-ტყვს-გებაჲ წინააღმდგომთაჲ, სიტყუა-გვგებდენ რაჲ გარეშენი იგი განუკუე-თელისათვს, რომელ არს გუამი, და ბუნებისათვს, რომლისათვსცა ჭეროვნად მოუხუჲმან ესე წმიდასა იოანე დამასკელსა და ამათითა ეკლოვნებითა მოუზ-ლუდავს ვენაქისა ამის თვისსა ნაყოფთა შუენიერებაჲ.

3. ხოლო უწინაგანეს რაჲ ვენაქისა შევიდოდეთ და ტევენებისა მადლთაჲსა განხილვაჲ გუწადოდის, ესე წინაასწარ გუეუწყოს ზანდუქისა ამის მიერ, რაჲთა რომლისაცა პირისათვს გვკმდეს, მალიად მოვისთულოთ სიტკბობეჲ*.

4. (2v II) აჲა ესერა გჳონან ასნი თავნი საეკლესიონი ორმოცდაათთა თავ-თა მიერ საფილოსოფოსოთა გარე-შეზღუდვილნი, და არცა ესენი სრულ არიან უმათოდ, ა(3r I)რცა იგინი უამათოდ. ვინაჲცა ვიკადრებ და ვიტყვ, რომელსა ძალი მისიეს ღმერთმან ამათდა გარდაწერად, ესე დაიმაზნენ, რაჲთა უკუეთუ მოკლე „წინამძღუარი“ უნდეს, წმიდისა მამისა ეფთვმეს მიერ თარგმანებული, იგი შეიტკბოს, რამეთუ მას მადლითა სულისა წმიდისაჲთა კლ-ეწიფებოდა შე-მატებჲაცა და დაკლებჲაცა. ხოლო უკუეთუ ახალი ესე სწადდეს გარდაწერად, მას ამას თანა ნუ გაპრევს, ნუცა ამას მას თანა, არამედ უკუეთუ ამას დაიწერ-დეს, ესე ილუაწენ, რაჲთა არარაჲ დააკლოს, არა ხოლო ასორმოცდაათთა ამათ თავთაგანი პირველით ებისტოლითურთ, არამედ არცაღა ჩუენი ესე კადრე-ბული და მოზრახული.

5. არა ხოლო შესავალსა ამას ვიტყვ, არამედ კიდესა წარწერილთა თარგ-მანთაცა, რომელთაგანნი რომელნიმე ზეპირით დაწერილნია და რომელნიმე — დედისაგან. და ზეპირობისა მიზეზი ესე არს, ვინაჲთგან ყოველსა თარგმანსა უქმს შემატებჲა სიტყვსაჲ რეცა განმაცხადებულად ძალისა. ხოლო მე ვითარცა ყოველთა უნარჩევსსა, მიზეზი იგი და შემდგომად ღმრთისა მომცემელი იგი ჩემდა თარგმნობისაჲ ბერი ჩუენი ამას მიბრძანებლის, რაჲთა წმიდისა სიტყუაჲ მარტივად და შეუზ[3r II]ავებულად და შეუხებულად ვსთარგმნო და უკუეთუ რაჲმე ძალისა განმაცხადებელი უქმდეს ჩუენსა ენასა, იგი კიდესა ზედა ადვილ-ადგილ და შესავალსა შინა თავსა წინისსა დავეწერო.

2 ვპრედეთ B. გულისკმის-ყოფისა A^v. გულისკმა-ყოფით A^vC. წ^vდა ABC. ფილ^vსოფოსო A^vB. სიტყუათასა A^v. სიტყვსებეჲა A^vC. სიტყუაჲ A^vBC. წ^vა A^vBC.

1 შდრ. მ. 7.8.

3 მადლთასა A^v. მოვისთლოთ A^vC.

* ამ სიტყვის შეწდგე 2 v II-დენ არს „გარდამოცემის“ ზანდუქი.

4 ორმოცდაათთა A^vB. საეკლესიოსოთა A^vB. წმიდისათა A^vC.

5 ღმრთისა A^v.

6. ამისთვისცა ყოვლად უჭერო არს ვისგანმე კიდესა წარწერილისა მის თარგმნისაჲ შიგან გარევეთ დაწერაჲ, არამედ კიდესა წარწერაჲ, ვითარცა ვისწავეთ ჩუენ ესე ოთხასოცთა მათგან წიგნთა თეოდორე პატრიარქისა მიერ სუმეონ წმიდას შეწირულთა, რომელთა შინა არარაჲ ჰრთავს საგალობელი, თვნიერ ყოველხივე საკითხავნი არიან — გარეშენი და საეკლესიონი. და საპირომსა სიტყუსა თარგმანი პატრიათა ზედა წიგნისათა უწერია, ხოლო „შეისწავენი“ და „განსაზღვრებაჲ“ „განჩინებითურთ“ და სამეცნიეროჲ ესე არა ოდენ ამას წიგნსა, არამედ ყოველთავე წიგნთა ბერძულთა უწერიან კიდესა, რამთა რაჟამს სამეცნიეროსა რასმე სიტყუსა ეძიებდეს ვინმე, ადვილად პოვოს და არა უკმდეს მიმყოფრებული ეამი ანუ ყოვლისავე გარდაკითხვად.

7. ხოლო „განსაზღვრებასა“ და „განჩინებასა“ იგივე და ერთი ძალი აქუს და „განსაზღვრებისა“ თარგმანი თვთ წინა (3V I) გეპოვების საფილოსოფიოთა თათა შინა მეთაქუსმეტელ თავად.

8. კულად ესეცა საცნაურ იყავნ, ვითარმედ არა ჯერ-არს, რამთა სხვსა ვისგანმე შეკაზმულად ვპრონებდეთ წიგნსა ამას, ვითარ-იგი გუჟამიეს სუმეონ ლოლოთეტისა და სხუათა მეცნიერთა ბერძენთაგან კაზმვაჲ წიგნებისაჲ, გარნა უწყითმცა, თუ რომელთა წიგნთა ეგების კაზმვაჲ, ანუ რომელთაჲ უღონოჲ არს, რამეთუ იპოს თუ ცხობებაჲ, ანუ წამებაჲ, ანუ რაჲცა რაჲ ჰამბავი, გინა მოთხრობაჲ სოფლურითა და უშუერითა სიტყუსთა აღწერილი, მას სიტყუსთა განაშუენებენ, გარდაჰკაზმვენ და „მეტაფრას“ უწოდენ, რომელ არს „გარდაჰკაზმული“.

9. და ამასცა მაშინ ჰყოფენ, ოდეს აღმწერელი ჰამბვისაჲ მის ლიტონი კაცი იყოს და არა წმიდათაგანი, ვითარ-იგი უმრავლესთა წმიდათა წამებანი თანადახლომილთა მონათა ვიეთგანმე აღწერილ იყენენ, მას შეჰკაზმვენ ესევეთარითა სიტყუსთა, რომელი მასვე პირსა იტყოდის და არა შეჰპატიებდეს, არცა დააკლებდეს საქმეთა. ხოლო წმიდათა თქუმულსა და მართლმადიდებელთა მამათა აღწერილსა ვერვინ იკადრებს შენებად, ვითარცა წმიდა სახარებასა და ებისტოლეთა პავლე მოციქულისათა, რაოდენცა ლიტონითა სიტყუსთა აღწერილ იყოს, ბრძენთა და მართლმადიდ (3V II) ებელთაგანი ვერვინ შეეხების, არათუ ვინმე იყოს სულელ, უფრომსა მწვალებელ და განვრდომილ ეკლესიისაგან.

10. ამას ყოველსა თანა ესეცა საცნაურ იყავნ, ვითარმედ „წინამძღუარი“ სახელად წმიდისა ანასტასი სინელისა თქუმულთათუს მინაზავს ბერძულსა შინა, ხოლო ამის წიგნისათუს — არასადა, თვნიერ ქართულისა. ამისთვისცა ესრეთ ჯერ უჩინდინ სიწმიდესა თქუნესა, რამთა ვითარ-იგი ზედა-წარწერილსა ამისსა შინა ითქუმის, „გარდაცემა“ უწოდეთ წიგნსა ამას, რომელი-იგი ბერძულსა შინა ესრეთვე წარწერილ არს და „წინამძღუარ“ მასვე წმიდისა მამისა ეფთუმეს თარგმნილსა სახელ-ედებოდენ, რამეთუ თვთ იგი ამისგანვე გამოკრებული არს.

6 ჩვენ A^v. ჩნ BC. თუ A^vBC. პატრიარქისა C.

7. განსაზღვრებასა A^v. განსაზღვრებასა C. განსაზღვრებისა C. გეპოვების C. საფილოსოფიოთა A^v, საფილოსოფიოთა C, საფილოსოფიოთა B.

8. სხუათა A^v. სხუათა C. წიგნებისაჲ, გარნა უწყითმცა, თუ რომელთა წიგნთა ეგების კაზმვაჲ—A^v. უღონო A^v. ამაჲთა C. გარდაჰკაზმვენ A^vB.

9 ჰამბავი C. თანადახლომილთა B. იყენენ C. შეჰკაზმვენ A^vB. თქმულსა A^vB. თქმულსა C. უფროსა A^v.

10. ამათ ყოველთა C. წინამძღუარი A^vC. თქმულთათუს A^vC, თქმულთათუს B. ითქმის A^vC. ითქმის B. უწოდეთ A^vB. წინამძღუარ AB.

11. ხოლო ესე არა უწყვი, თუ თვთ მამასა ეფთჳმის გამოუკრებია, ანუ ბერძულად ესრეთ უპოვინია, რამეთუ სხუანი წიგნნი გამოკრებულნი, ვითარ-იგი არს „მარგალიტი“ და „ყუთაილ-კრებული“ და სხუანი მსგავსნი მათნი, ბერძულად ეგრეთვე გამოკრებულნი არიან.

12. ამის ყოვლისა თანა მრავალ-ჯამ უგულუბელს-ქმნილსაცა ბრძანებასა აწლა აღსრულებისათჳს თავს-იდევით და მომიტევეთ მცირედ განგრძობაჲ სიტყვსაჲ, რამეთუ ვიდრეღა (4r I)-იგი ჭერეთ ჩუენ თანა .იყო ნეტარი იგი და ყოვლად რჩეული მოღუაწეთა შორის ბერი იოანე ფარაქნელი, მან მოწლედ გამოიკითხა ჩემგან და მიბრძანა ამათ პირთათჳს:

13. ვინაჲთგან პირველთა მათ თარგმანთა არარაჲ ელუაწა წერტილითა გაკუეთისათჳს საკითხავთაჲსა, ამისთვისცა ზეპირით უქმდა გაკუეთაჲ ყოველთა სახელოვანთა მკითხველთა. ხოლო ბერძულად არა ესრეთ არს, არამედ ესოდენ მისანდობელ არს წიგნები მათი მართლად გაკუეთილობისათჳს, ვითარ ჩუენი საგალობელი, რაოდენი დიდისა მის მნათობისა გიორგი მთაწმიდელისაგან თარგმნილ არს.

14. ამისთვისცა მე ძალისაებრ ჩემისა არა უგულუბელს-მიქმნიეს, არამედ ყოველივე ჩემ მიერ თარგმნილი წიგნი ერთ-წერტილად და ორ-წერტილად, სამ-წერტილად და ექუს-წერტილად გამოკუეთია: ერთ-წერტილი უკუე მცირედ სასუენად, ორ-წერტილი — გასაკუეთელად სიტყვსა და სამ-წერტილი — დიდად სასუენად და ექუს-წერტილი — სრულიად დასაბოლოებულად და ახლად დასაწყებულად სიტყვსა.

15. არს ოდესმე იმჳთ, რომელ არა დასაბოლოებულად ზის ექუს-წერტილი, არამედ კმისა (4r II) საქცევლად ოდენ, რომელი-ესე მეტაფრასთა შინა უფრო იპოების, რაჲმს მოწამე მსაჭულისა მიმართ მეტყუელებდეს და მყის ღმრთისა მიმართ ცვალოს მეტყუელებაჲ, ესევეთარსა მას აღგილსა ექუსი წერტილი უზის, არა რაჲთა დააბოლოოს, არამედ რაჲთა კმაჲ იქციოს მკითხველმან.

16. აწ უკუე ადრე გამოკითხული კეთილისა მის გულისკმის-ყოფელისაგან და ჩემ მიერ მისდა თხრობილსა აჲა დაწერად ბრძანებული აწლა ვიძიულე დაწერად, რამეთუ უფროჲს ყოვლისასა სარწმუნოებისა და ღმრთისმეტყუელებისათჳს თქუმულთა წიგნთა შინა საკმარ არს კრძალვაჲ მკითხველისაგან და მწერლისა და მსმენელისა.

17. გევედრები უკუე, რაჲთა წერტილი შეიკრძალოთ და მე ყოველივე ცთომილებაჲ მომიტეოთ და ლოცვა-ჰყოთ პირველ-მოქსენებულთა მათ მამათა: ბერისა საბაჲსთჳს, რომელი იყო შემდგომად ღმრთისა მიზეზი და მომცემელი ჩემდა თარგმნობისაჲ და მღღლისა გაბრიელისთჳს, რომლისა ბრძანებითა და ლოცვითა მოსცა ღმერთმან წმიდაჲ ესე წიგნი ყოველსა ნათესავსა ჩუენსა; ამათ ყოველთა თანა მე შემიწყალოთ უსასყიდლოთ და ითხოვეთ ღმრთისგან მოტე-

12. განგრძობა A^v. სიტყვსა C. მანქ რომელმან A^v.

13. მკითხველთა B. მკითხველთა C. მართლად A^v.

14. და ორ-წერტილად, სამ-წერტილად—A^v.

15. არს! არა C. ღმრთისაჲ A^v. მკითხველმან C.

16. უფროს A^vB. თქმულთა A^v. თქმულთა B, თქმულთა C. კრძალვა A^v. მკითხველისაგან C.

17. მღღლისა C. ლოცვათა C. ღმრთისაგან C.

ვებაჲ ურიცხუთა ბოროტთა ჩემთა. და თქვენმცამცა გიბოენიეს წყალობაჲ დღე-სა მას სასჯელისასა მრავალ-მოწყალისა ღმრთისაგან, რომლისაჲ არს დიდებაჲ და სიმტკიცე და ძალი აწ და ყოველთა საუკუნეთა უკუნისამდე, ამინ.

(4v I) წმიდასა და ღმრთიმ-
პატივცემულსა მამასა კოზმანს,
ღირსსა ეპისკოპოსსა
მაიოგამანასს, იოანე უნლომ
უფლისა მიერ ბახარება

1. იწროებაჲ უკუე გონებისაჲ და უღონოებაჲ ენისა ჩემისაჲ უწყოდე. ამისთვისცა მცონოდა, ჰ სანატრელო, კელ-ყოფად საქმეთა ძალისა უზეშთაესთა და შეკადრებად შეუვალთა, ვინაჲთგან სილაღედ და კადნიერებითა აღსავესედ ვჰგონებდ ესევეითარისა მკადრებელთა. რამეთუ უკუეთუ საღმრთოჲ იგი სჯულის-მდებელი მოსე განეყენა რაჲ ხედვათა კაცობრივთა, დაუტევნა მღელგარებანი საწუთოჲსანი და განიყარნა ყოველნი სიზრქენი ნივთთანი, რაჲთა განიწმიდოს თუალი სულისაჲ და ყოს იგი მარჯუე საღმრთოთა ხედვათათჱ; რომელი-იგი კაცთმოყუარებით ჩუენდა მომართ გარდამოსლვასა სიტყუსა ღმრთისასა, ზეშთა ბუნებისა განკორციელებასა მისსა ღირს იქმნა ხილვად მაყუალსჱ შინა და ცეცხლსა უნივთოსა, რომელი ეგზებოდა და სწუვიდა ეკლსა მას, რაჲთა შეცვალოს იგი თვისისა მიმართ ბრწყინვალებისა, ხოლო არა დასწუვიდა, არცა უჩინო ჰყოფდა, არცა განიყვანებდა მას თვისისაგან ბუნებისა; რომელსა-იგი პირველ ყოველთასა ეუწყა სახელი იგი ნამძღვლე ქემართისა მის არსისა უზეშთა (4v II) ესისა ყოველთა არსთაჲსა და თვსთა

(40v I) უოვლად ღირსსა და ღმრთიმ-პატივცემულსა მამასა კოზმანს, წმიდასა ეპისკოპოსსა მაიოგამანასს, იოანე უნლომ

1. იწროებასა ვიდრემე გონებისა და უღონოებასა ენისა ჩემისასა მეცნიერსა მცონოდა, ჰ სანატრელო, კელ-ყოფად უაღრესთა ძალისათა და შეკადრებად შეუძლებელთა, ვითარცა ლალსა ვისმე და კადნიერსა და მოშიშსა ესევეითარისა მკადრებელთათჱ განმზადებულისა ძჱრის ხილვისასა. რამეთუ უკუეთუ მოსე, საღმრთოჲ იგი სჯულის-მდებელი, განეშორა რაჲ ყოველისაგანევე კაცობრივისა ხედვისა და დაუტევნა სამოქცევენი ღელვანი ცხოვრებისანი და ყოველივე სიზრქე ნივთიერი განაგდო და განიწმიდა მხედველობითი ძალი სულისაჲ, ეგრეთღა იქმნა მარჯუე ღმრთისმხილველობისა მიმართ; რომელი კაცთ-მოყუარესა მას ჩუენდა მომართ თანა-შთამოსლვასა სიტყუსა ღმრთისასა და ბუნებისა უაღრესსა განკორციელებასა მისსა მაყუალსა შინა და უნივთოსა ცეცხლსა ღირს იქმნა ხილვად აღმაგზებელსა და განმაცეცხლებელსა მაყულისასა და ბრწყინვალებისა მიმართ თვისისა გარდამცეალებელსა მისსა, ხოლო არა დამწუეველსა, არცა უჩინო-მოყოფელსა, არცა კუებულ-მყოფელსა მისსა თვისისა ბუნებისაგან; რომელმან-იგი ნამძღვლე მყოფისაჲ

სასჯლისა A^v, სსჯელისა BC. რომლისა A^v. დიდებაჲ C. აწ A^v C.

სათ. ეპისკოპოსსა A^v. უფლისა A^v.

1. ვჰგონებდ ეპაოებდ A^v. სწვიდა C. დასწვიდა C.

მათ ნათესავთა ზედა დგომაჲ და ფლობაჲ კელთ-ედვა ღმრთისა მიერ,

2. უკუეთუ ესე და ესევეთარი კაცი კმა-წულილად და ენა-მძიმედ¹ უწოდდა თავსა თვსსა, ვითარცა ვერ შეუძლებდა მსახურ-ყოფად საღმრთოჲსა განზრახვისა, რომელი ამის ყოვლისა შემდგომად სიმაღლედ აღყვანებულ იქმნა და დადგინებულ შეამდგომელად ღმრთისა და კაცთა, ვითარ უკუე მე, — გარემოცულმან ყოვლითავე ბიწითა და ცოდვითა, რომელსა-ესე თავსა შორის ჩემსა მქონან* მრავალ-საშფოთონი იგი გულის-სიტყუათა ფაფინებანი, არცა გონებაჲ და გული განმიწმედიან სარკე-ყოფად ღმრთისა და საღმრთოთა ხედვათა, არცა სიტყუაჲ პოვნიერ ვარ გამოთქუმად ძალსა მაღალთა გულისქმის-ყოფათსა, — ვითარ მეტყუელ ვიქმნე სიტყუათა, აღმატებულთა ყოვლისავე კაცობრივისა დაბადებულებისა და ქმნულებისათა?

3. ამას რაჲ გულს-ვეტყოდე, მცონოდაცა სიტყუად და მეშინოდაცა ურჩ-ყოფად ბრძანებულისა, რამეთუ ჭერ-არს თქუმაჲ კეშმარიტისაჲ, ნუუკუე ორთავე ამათ მიერ თანა-მდებ ვიპოო სიცილისა: ურჩებისათვს გინა უგუნურებისა, რომელი-ესე უძვრეს არს, რამეთუ შესანდობელ არს ბრალი უსწავ* (5r I) ლელობისაჲ, უკუეთუ ოდენ არა

მის და კეშმარიტად ზესთა არსებობად მყოფისაჲ პირველად ისწავა სახელი და თვსთა და თანა-მონათესვეთა მისთა ზედამდგომელობაჲ კელთ-ედვა ღმრთისაგან,

2. კმა-წულილად და ენა-მძიმედ¹ უწოდდა თავსა თვსსა, ვითარცა ვერ შეუძლებელი მსახურ-ყოფისა საღმრთოჲსა ნებისასა და სრულ-ყოფისა მისსა და ღმრთისა და კაცთა შეამდგომელ-ყოფისა, ვითარ მე — ყოვლითავე უკუე ბიწითა ცოდვისაჲთა შებღალულმან და მომლებულმან თავსა შორის თვსსა მრავალ-შფოთიანისა გულის-სიტყუათა მღელვარებისამან და არცა გონებისა და გაგონებისა მოგებელმან, ვითარცა სარკისა რაჲსმე საღმრთოჲსა, ღმრთივ-შუენიერთა გამოცხადებათა მისთა შემწყნარებელისამან, არცა სიტყუსა მქონებელმან კმა-ყოფად მოგო[40v II]ნებათა შემძლებელისამან, — გამოვთქუნე საღმრლონი და გამოვთქუმელნი, ზესთა აღმავალი მიწოთმასა ყოვლისა სიტყვრისა დაბადებულისასა?

3. ამათსა მგონებელსა მე მცონოდა სიტყუად და ვეშიშვოდე ბრძანებულსა, ითქუმოდედ კეშმარიტი, ნუსადა მჩრბლ თანა-მდებ ვიპოვო სიცილისა — ერთბამად უშუერებითა უსწავლელობისა და უგუნურებისაჲთა, რამეთუ შესანდობელ არს ბრალი უსწავლელობისაჲ, არათუ იყოს ნაშობი დაქსნილობისაჲ; ხოლო უსწავლელობასა თანა მოგებაჲ სი-

2. საღმრთოსა C. აღყვანებულ C. ჩ'ა A¹B¹C. მეტყულ A¹B. ქმნულებისათა A¹B.

¹ შდრ. გამ. 4, 10.

* ბოლო აშიაზეა: ქ. წმინდის გიორგის ალავერდისა ვარ (მხედრ.) C.

3. თქუმაჲ A¹B. უკუ B. უკეთუ C.

* აქამდე ტექსტი შეესებულა გვიანდელი ხელით. ამის შემდეგ იწყება ტექსტის ძირითადი, აღრინდელი ხელი.

1. ენისა C¹. ზემოთ C. თანა-მონათესავეთა C.

3. ვიპოო C¹. უგუნურებისათა C¹.

იყოს ნაშობ უღებებისა. ხოლო უსწავლელობასა თანა შექუესული სიმალლე ცნობისაჲ საძაგელ არს და ბილწ და უღირს ყოვლისა შენდობისა და მომასწავებელ უმეტესისა უსწავლელობისა, რაჲთა არა ვთქუა, ვითარმედ მწუერვალ და დასასრულ ყოველთა უსწავლელობათა.

4. გარნა, — ვინაჲთგან ნაყოფ ურჩებისა არს სიკუდილი, ხოლო მდაბალი და მორჩილი ქრისტეს მოწაფედ იჩინების და სიმალლედ აღყვანებულ იქმნების და ღმრთისა მიერ მადლად მიიღებს განათლებასა. აღაღებს პირსა და აღივსების სულითა, განწმინდების გულითა და განბრწყინდების გონებითა, მიეცემის სიტყუაჲ აღებასა პირისასა და არა ზრუნავს, რაჲ თქუას, ვინაჲთგან ორღონო-ქმნილ არს მის შორის მეტყუელისა მის სულისა, — ამის უკუე ჭერისათვის თქუენ ძლით ვირწმუნე მისი, რომელი-იგი თქუენ შორის მღდელთმთავრობს ქრისტე და მორჩილ ექმნები ბრძანებასა თქუენსა, აღვაღებ პირსა მინდობითა ლოცვათა თქუენთაჲთა, რაჲთა აღივსოს სულითა და ვიტყოდი სიტყუათა, რომელნი არა გონებისა ჩემისა იყვნეს (5r II) ნაყოფ, არამედ ნაყოფ ბრმათა განმბარძნობელისა! მის სულისა, რამეთუ არარას თავით ჩემით ვიტყოდი, არამედ ყოველთავე მას, რაოდენი-იგი მოცემით მოვილო.

5. და პირველად უკუე განვაწესნე წიგნსა ამას შინა ჩუენსა წარმართთა მათ ბრძენთა სიტყუებისაგან უმჯობესნი და უკეთესნი, ვინაჲთგან უწყით, ვითარმედ რაოდენი რაჲ არს

ლაღესა ცნობისასა უსახურ არს და საბრალობელ და უღირს ყოვლისავე შენდობისა და უმეტესისა სასწაულ, რაჲთა არა ვთქუა, ვითარმედ უკუანაჲსკენელისა უსწავლელობისა.

4. გარნა, — ვინაჲთგან ურჩებისა ნაყოფი სიკუდილი არს, ხოლო მდაბალი და მორჩილი ქრისტესა მიემსგავსების და სიმალლედ აღყვანებული განმანათლებელსა მადლსა მოიღებს ღმრთისაგან და აღმღებელი პირისაჲ აღივსების სულითა, განწმინდების გულითა და განათლების გონებითა და მოიღებს სიტყუასა აღებასა პირისასა, არა კერძობით რაჲსამე თქუმად, არამედ ორღონოდ გამოჩნდების მის შორის მეტყუელისა სულისად, — თქუენ მიერ თქუენ შორის მღდელთმთავრისა ქრისტესსა მრწუმუნებელი დავემორჩილები ბრძანებასა და აღვაღებ პირსა და მივენდევი ლოცვათა თქუენთა, ვითარმედ აღივსოს სულითა და აღმოვთქუენ სიტყუანი, არა ნაყოფნი ჩემისა გონებისანი, არამედ ნაშობნი ბრმათა განმბარძნობელისა! სულისანი, რაოდენნი მიიხუნა ესრეთ მეტყუელმანცა ამათმან.

5. და პირველად უკუე ელღენთა ბრძენთანი დავსხნე ურჩეულესნი, ვითარცა მეცნიერმან, ვითარმედ რაოდენი-რაჲ არს კეთილი, ზეგარ-

4. ამღებელ C. რაჲსმგ C.

შექულო C.

4. აღყვანებული C. ჩრისა ABC. იყუნეს C. ნაყოფ BC.

კეთილ, ყოველივე ზეგარდამო ღმრთისა მიერ მონიჭებულ არს კაცთადა, რამეთუ „ყოველი მოცე-
მაჲ კეთილი და ყოველი ნიჭი სრუ-
ლი ზეგარდამო გარდამომავალ არს
მამისაგან ნათელთაჲსა“¹, ხოლო
ყოველივე კეშმარიტებისა წინაღმ-
დგომი საეშმაკოჲსა საცთურისა და
„ბნელისაგან მოპოვნებულ და გო-
ნებათაგან ბოროტად ეშმაკეულთა
შეწმასნებულ არს“².

6. არამედ მე, მსგავსად დიდისა
მის ღმრთისმეტყუელისა გრიგო-
ლისსა, ვემსგავსო სახეობასა ფუტყ-
რისასა და უცხოთაგან თჳსნი მსგავ-
სნი ნიეთნი კეშმარიტებასა შემოუ-
რიბნე და მტერთაგან მაცხოვარებაჲ
მოვისთულო³, ხოლო გარე-მივაქციო
ყოველი, რაოდენი-რამ იყოს ბოროტ
ცულ-სახელსა მას მეცნიერებასა მათ-
სა შინა. ამისსა შემდგომად შეუღ-
გინნე ღმრთის-მოძულეებულთა მათ
წვალებათა ზრახვანი, რამათა რაჲამს
ტყუვილსა მათსა მეც(SV I)ნიერ ვი-
ყვნეთ, კეშმარიტებასა ზედა უფ-
როს დამტკიცებულ ვიქმნეთ.

7. ამისსა შემდგომად მომწყუდე-
ლად საცთურისა და უჩინო-მყოფე-
ლად ტყუილისა შეწენითა ღმრთი-
საჲთა განეაწესო სიტყუაჲ კეშმარი-
ტებისაჲ, რომელსა-იგი მადლითავე
მისითა სამკაულად და სამოსლად
გარე-მოეხსნა ფესუელი ოქროსაჲ⁴,
სიტყუსაგან ღმრთივ-სულიერთა წი-
ნაღსწარმეტყუელთა და ღმრთივ-
სწავლულთა მეთევზურთა და ღმერთ-
შემოსილთა მწყემსთა და მოძღუარ-
თაჲსა განშუენებული, რომლისა-იგი
შინაგანი ბრწყინვალებაჲ ჰაეროვნე-
ბით განანათლებს ყოველთა, რა-

დამო ღმრთისა მიერ მონიჭებულ
არს კაცთადა, ვინაჲთგან „ყოველი
მოცემაჲ კეთილი და ყოველი ნიჭი
სრული ზეგარდამო არს გარდამო-
მავალ მამისაგან ნათელთაჲსა“¹. ხო-
ლო რაოდენი რამ არს წინაღმდგომ
კეშმარიტებისა, საეშმაკოჲსა საც-
თურისა „მოპოვნება არს, ბნელ და
შეწმასნილ გონებისა ეშმაკ-ბორო-
ტისა“²,

6. ვითარცა იტყვს ღმრთისმეტყუ-
ელებათა შინა ფრიალი გრიგოლი
(41r I). ამისთვის მიმსგავსებითა სა-
ხესა ფუტყრისასა მახლობელი უუუ
კეშმარიტებისანი გამოვკრიბნე და
მტერთაგან მაცხოვარებაჲ მოვისთუ-
ლო³, ხოლო განეყარნე ყოველნი, რა-
ოდენნი ურგებ და სახელ-მტყუარი-
სა მეცნიერებისა მქონებელ იყვნენ
მერმე შემდგომად მათსა დაეაწესნე
ღმრთის-მოძაგებულთა წვალებათა
წარრეენი, რამათა შემეცნებითა
ტყუილისაჲთა უმეტეს საკუთარ ვე-
ქმნეთ კეშმარიტებასა.

7. და ესრეთ საცთურისა მომსპო-
ბელი და ტყუილისა უჩინო-მყოფე-
ლი კეშმარიტებაჲ, ვითარცა ფესუე-
ლითა ოქროანითა⁴, ღმრთივ-სული-
ერთა წინაღსწარმეტყუელთა და
ღმრთივ-სწავლულთა მეთევზურთა
და ღმერთ-შემოსილთა მწყემსთა და
მოძღუართა სიტყუებითა განშუენე-
ბული და შემკობილი, შეწენითა
ღმრთისა და მადლისა მისისაჲთა
წარმოვადგინოთ, რომლისა დიდე-
ბაჲ, შინაგან მისსა განბრწყინებუ-
ლი, სათანადოჲსა თანა-განწმედისა
ნახლობელ-ქმნილთა მისთა და შფო-

6. ტყუილსა C. ვიყვნეთ C.

7. ტყუილისა C. წყულთა A. ჰაეროვ-
ნობით B. მიემთხუეოდან B.

¹ იაკობ 1,17; ² გრიგოლ ნაზიანზ. სიტ. 39, MPG, 336C—337A. ³ შდრ. ლკ. 1,71.

⁴ შდრ. ფს. 44,14.

მელნი მიემთხუეოდინ მას, ჭეროვ-
ნად განწმედლინი და აღმაშფოთე-
ბელთა გულის-სიტყუათაგან წარვლ-
ტოლეილნი.

8. ხოლო ვითარ-იგი პირველ
ვთქუ, ჩემსა არარას ვიტყოდი, არა-
მედ წარჩინებულთა მათ მოძღუართა
ნამუშაევი ერთად შევკრიბო და,
რაოდენ ძალ-მედვას, შევამოკლო
სიტყუაჲ, ყოვლითურთ მორჩილ-
ყოფად თქუენ მიერ ბრძანებულისა
მის. არამედ თანა-მზრუნველ მექმ-
ნენით მე, ღმრთივ-პატივეცემულნო.
ჰე, გლოცავ მცნებათა თქუენთა მო-
რჩილ-ქმნული ესე. მიითუაღეთ მო-
რჩილებაჲ და უკუ[5V II] მომიზღეთ
ლოცვათამიერი სასყიდლის კუალად
გებაჲ.

თებისა გულის-სიტყუათაჲსა განმგ-
დებელთა განანათლებს საკვრევე-
ლებით.

8. ხოლო ვთქუა ჩემი არარაჲ, ვი-
თარ-იგი ვიტყოდე, არამედ უწარჩი-
ნებულესთა მოძღუართა ნამუშაე-
ვისა ერთად შემკრებელმან შემო-
კლებულ-ვყო სიტყუაჲ, რაოდენ მე-
ძლოს, ყოველსა შინა დამორჩილე-
ბულმან ბრძანებათა თქუენთამან.
არამედ თანა-ლმობილ მექმნენით მე,
გევედრები, ღმრთივ-პატივეცემულ-
ნო, მრწმუნებელსა მცნებათა თქუ-
ენთასა და მიმთუალველთა მორჩი-
ლებისათა მომიზღენით სასყიდელ-
ნი ლოცვათანი.

ბ. ნაფლვე მუშაირიხისა (1 ა'ვ') ა. მუოფისათჳს, არსაბისა და
არსაბისათჳს და
შემთხუამითისათჳს

1. არსობაჲ ზოგადი სახელი არს
ყოველთა არსთაჲ და ესე სახელი
არსობისაჲ განიკუეთების ქეშპარი-
ტად არსად და შემთხუევიითად.

2. არსებაჲ უკუე არს საქმე თა-
ვით თჳსით სრული და არარაჲსა მო-
ქენე სხჳსა სრულ-მყოფელისაჲ, ესე
იგი არს, რაჲთა თავსა შორის თჳსსა
სრულ-არს იყოს და არა სხჳსა მიერ
სრულ იქმნებოდის.

3. ხოლო შემთხუევიითი იგი არს,
რომიელი ვერ-შემძლებელ იყოს თა-
ვით თჳსით სრულ-ყოფად, არამედ
სხუასა შინა სრულ იქმნებოდის.

1. მყოფი ზოგადი სახელი არს
ყოველთა მყოფთაჲ. ესე უკუე მყო-
ფი განიკუეთების არ[41r II]სები-
სა მიმართ და შემთხუევიითისა.

2. არსებაჲ უკუე არს საქმე თა-
ვით თჳსით მყოფი, არა-მოქენე
სხჳსაჲ შემტკიცებისა მიმართ, ესე
იგი არს, თავსა შორის თჳსსა მყოფი
და არა სხჳსა შორის მქონებელი ყო-
ფისაჲ.

3. ხოლო შემთხუევიითი არს არსე-
ბასა შინა ხილული, ვერ შემძლებე-

8. ნამუშაევისა C.
სათ. შემთხუევიითისათჳს+თავი ა B (B-ში
ასეთი დანოშერა ახლავს ყველა მომდევნო
თავს).

* B ნუსხაში კიდევ იმავე ხელით მიწე-
რილი: „არსიტოტებისა საზღვართა[... ნე-
ტარხ]სენებლისა დამასკელისა, რომე-
ლი-ესე[...]. საღებულ ყოველთა წერილ-
თა[...]. და ტრფიალთათჳს და მოქენეთა
საღ[...]. ხელნაწერის კიდე დაზიანებულია
ფურცლის ჩამოხვევის გამო და მინაწერი არ
იკითხება.

აღმაშფოთებელთა) აღმაშფოთებელ და C.
წარვლტოლეილნი A, წარტოლეილნი BC.

8. ქნელი BC. მიითვალეთ C. კლდ A,
კლდ BC.

სათ. შემთხუევისათჳს+თავი პირველი.
(ნუსხებში დანოშერა ახლავს ყველა მომ-
დევნო თავს: თავი ბ, თავი გ და ა. შ.).

3. რომელი) რაჲთა BC.

4. რამეთუ არსებამ მდებარე რამე არს, ვითარცა თვთ თავადი ნივთი საქმეთამ. ხოლო მოპოვნებით შემთხვევითი იგი არსებასაა შინა იხილვების, ვითარ-იგი არიან გუამი და ფერი, რამეთუ არა არს გუამი ფერსა შინა, არამედ ფერი — გუამსა შინა.

5. აწ უკუე ეწოდების გუამსა მას არსება, ხოლო ფერსა — შემთხვევითი. და ამათსავე მსგავს არიან სული და ცნობამ, რამეთუ არა არს სული ცნობასა შინა, არამედ ცნობამ — სულსა შინა, ვინაჲცა არა ითქუმის გუ[ბრ I]ამი ფერისაჲ, არამედ ფერი გუამისაჲ; არცა სული ცნობისაჲ, არამედ ცნობამ სულისაჲ. არს უკუე სული არსება, ხოლო ცნობამ — შემთხვევითი. და იქმნას რამე მოკლებამ სულისაჲ, მის თანავე მოაკლებების ცნობამცა, ვინაჲთგან არღარა იყოს სული, რომელსა შინა დაადგრეს ცნობამ? ხოლო მოკლებითა ცნობისაჲთა არა მყის მოაკლებების სულიცა, რამეთუ შესაძლებელ არს მრავალგზის ყოფამ სულისაჲ თვნიერ ცნობისა.

6. და ესე ამათსავე მსგავსად იპოვების ყოველთა არსთა შინა, რამეთუ რამელი თავსა შორის თვისსა იყოს და არა სხუასა შინა მიელოს ყოფამ, იგი თვთ-არსება არს. ხოლო რომელი თავსა შორის თვისსა ვერ სრულ იყოს, არამედ შეზავებითა სხვასაჲთა მიელოს სრულებამ, ესევეთარი იგი შემთხვევითი არს.

6. იპოვების BC.

ლი თავსა შორის თვისსა ყოფისაჲ, არამედ სხვსა შორის მქონებელი ყოფასა.

4. რამეთუ არსებამ ვიდრემე ქუემდებარე არს, ვითარცა ნივთი საქმეთამ. ხოლო შემთხვევითი არს არსებასა შინა ხილული, ვითარ-იგი სხეული და ფერი, რამეთუ არა არს სხეული ფერსა შინა, არამედ ფერი — სხეულსა შინა.

5. არს უკუე სხეული ვიდრემე არსებამ, ხოლო ფერი — შემთხვევითი. ეგრეთვე სულიცა და ცნობამ, რამეთუ არა არს სული ცნობასა შინა, არამედ ცნობამ — სულსა შინა, რომლისათვის არა ითქუმის სხეული ფერისაჲ, არამედ ფერი სხეულისაჲ; არცა სული ცნობისაჲ, არამედ ცნობამ სულისაჲ. არს უკუე სული ვიდრემე არსებამ, ხოლო ცნობამ — შემთხვევითი, რამეთუ მოსპობითა უკუე სულისაჲთა მოსპობვის ცნობამცა, რამეთუ რაჲმს არა იყოს სული, რასა შინა იყოს ცნობამ? ხოლო მოსპობითა ცნობისაჲთა არა უეჭუელად მოსპობვის სული, რამეთუ შესაძლებელ არს ყოფამ სულისაჲ თვნიერ ცნობისა.

6. ეგრეთვე ყოველთა შორის მყოფთა თავსა შორის თვისსა და არა სხვსა შორის მქონებელი ყოფისაჲ არსებამ არს, ხოლო ვერ-შემძლებელი თავით თვისთ ყოფასა, არამედ სხუასა შინა მქონებელი ყოფისაჲ, შემთხვევითი არს.

შორის] შინა AC. ყოფისა C*.

4. საქმეთა C*.

5. რამეთუ] ხოლო B.

ბ. ნათესავისათვის ნათესავოვანისა და სახისა სახოვანისა და ურთიერთს თანაბანათვის გათვის

ბ. ნათესავისათვის ნათესავოვანისა და სახისა სახოვანისა და ურთიერთსათვის*

1. ნათესავი სამ-სახედ ითქუმის: პირველად უკუე. მშობელთაგან, ვითარ-იგი ისრაელისაგანთა ისრაელ სახელ-ედების. ხოლო მეორედ, მამულისაგან, ვითარ-იგი იერუსალიმის შობილნი იერუსალიმელად სახელ-იდებიან და პალესტინისანი — პალესტინელად. ხოლო მესამედ, (6r II) ნათესავ ეწოდების, რომელნი სახესა ზედა განფენებოდინ, რომელთათვის მრავალ არს სიტყუაჲ ფილოსოფოსთამიერი, რომელნი-იგი განაჩინებენ და იტყვან: * ნათესავ არს განმრავლებამ და თითოფერებამ სახისაჲ, რომელთა შეტყუებამ ესე არს.

2. და თუთ სიტყუაჲ ესე — სახისა — ორთა მომასწავებელ არს, რამეთუ სახე ეწოდების ხატსა და შესახედავსა, ვითარ-იგი არს სახე ძევისაჲ. ხოლო კუალად სახედ ითქუმის შესახედავი, რომელი ზედა ედვას კაცსა მსგავსებისაგან ნათესავთაჲსა, რომლისათვისცა არს უმრავლესი სიტყუაჲ ფილოსოფოსთაჲ.

3. ვინაჲთგან უკუე ვიტყოდით რაჲ ნათესავისათვის, უქუელად მოვიკვნებთ სახისათვისცა და ვიტყვთ*, ვითარმედ „ნათესავ არს განფენამ სახისაჲ“. და კუალად სახისათვის რაჲ ვიტყოდით, ნათესავისათვისცა მოვიკვნებთ და ვიტყვთ: „სახე არს

1. იშლისაგანთა ABC. იშლ ABC. იშლიმ ABC. იშლიმელად ABC.

* აშიაზეა: განჩინებამ ABC.

2. არს[ ] არიან C. ითქმის C. ფილასა-ფოსთაჲ A.

3. ნათესავისათვის A (აჲაც და აჲელ-გან)

* აშიაზეა: განჩინებამ BC.

1. ნათესავი სამ-სახედ ითქუმის: ერთისა უკუე სახისაებრ მშობელისაგან, ვითარ-იგი ისრაელისგანნი ისრაიტელად იწოდებიან. ხოლო მეორისა სახისაებრ მამულისაგან, ვითარ-იგი იერუსალიმისანი იერუსალიმელად ითქუმიან და პალესტინისანი — პალესტინელად. ხოლო მესამისა სახისაებრ ნათესავად ითქუმის განწველებული სახეთა მიმართ, რომლისათვის არს სიტყუაჲ ფილოსოფოსთაჲ დ რომლისა განმასახლებელნი იტყვან: ნათესავი არს უმრავლესთა და სახითა განყოფილთად რამარსობით შესმენილი.

2. ხოლო სახე [41v I] საცა ორნი შესწავებანი ჰქონან, რამეთუ ითქუმის სახედ ნაკუეთიცა და შესახედავი, ვითარ-იგი სახე ანდრიანტისაჲ. და კუალად ითქუმის სახედ დაწესებული ნათესავისა ქუეშე, ესე იგი არს, განყოფილი ნათესავისაგან, და ამისთვის არს სიტყუაჲ ფილოსოფოსთაჲ.

3. ხოლო ვინაჲთგან ნათესავისათვის რაჲ ვიტყოდით, მოვიკვნებთ სახისაჲცა, მეტყუელთა, ვითარმედ „ნათესავი არს განწველებული სახეთა მიმართ“. და კუალად სახისათვის რაჲ წარმოვიტყოდით, ნათესა-

სათ. ურთიერთარსათვის C, ურთიერთარსათვის + თავი ბ B.

* ამ თავის გასწორივ მარცხენა აშიაზე სინგურით იმავე ხელით მინაწერია: „ყოველსა ამას შთამართსა ვაგონებით ავან-მხედლელ ვონებაჲ“ B.

1. ისრაელისაგანნი B, ისრაელისაგანნი C. იშრუსალიმისანი AC. იშრუსალიმელად AC.

2. დაწესებულნი C*.

3. სახისაჲ C*. სახისათვის C*.

განფენა ნათესავისაჲ“. ჭერ-არს უკუე ცნობად, ვითარმედ ვითარ-იგი ვიტყოდით რაჲ მამასა, უეჭუელად მოგვკსენებოეს ძეცა, ვითარმედ ესე არს მამაჲ, რომელსა ესუას ძე, და ძესა რაჲ ვიტყოდით, უეჭუელად მოგვკსენებოეს მამაჲცა, ვითარმედ ესე არს ძე, რომელსა ესუას მამაჲ.

4. ეგრეთვე აქაცა შეუძლებელ არს (6V I) ნათესავისა გულისკმისყოფაჲ: თვნიერ სახისა, ანუ თუ სახისა — თვნიერ ნათესავისა. რამეთუ ნათესავი უეჭუელად სახეთა ზედა განეფინების და რომელსა არა აქუნდენ სახენი, თავისაგან თვისისა განეფინილნი, არა არს იგი ნათესავი. და კუალად სახენი ნათესავისაგან განეფინებიან და რომელთა არა აქუნდეს ნათესავი, არა არიან მათ შორის სახენი. და ვითარცა-იგი კაცისა, პირველსა მას კაცსა, რომელ არს ადამ, ვინაჲთგან არა ესუა მამაჲ, არა ეწოდების ძედ, ხოლო ითქუმის მამად, რამეთუ ესხნეს შვილ: ხოლო სეით და ძედცა ითქუმის მშობელისა თვისისა, რამეთუ მამად ესუა ადამ და მამად ითქუმის მისგან შობილისა, რამეთუ შვა ძე; ხოლო აბელ ძედ უკუე ითქუმის, რამეთუ ესუა მამაჲ, ხოლო მამად არა ითქუმის, რამეთუ არა ესუა ძე,

5. ეგრეთვე არს ნათესავისათვისცა და სახისა. პირველი ნათესავი, რომელი არა ნათესავისაგან განეფინების, არცა აქუს ნათესავი, უპირველესი მისსა, ნათესავი ხოლო არს და არა არს სახე. და ითქუმის იგი ნათე-

ვისაჲ მოვიკსენეთ, მეტყუელთა, ვითარმედ „სახე არს ნათესავისაგან განყოფილი“. საქმარ არს ცნობად, ვითარმედ ვითარ-იგი მამისათვის მყოფელნი სიტყვისანი საქიროდ მოვიკსენებთ ძესაცა, ვინაჲთგან იგი არს მამაჲ, რომელსა ესუას ძე, და ძისათვის რაჲ ვყოფდეთ სიტყვისა, უეჭუელად მოვიკსენებთ მამასაცა, ვინაჲთგან იგი არს ძე, რომელსა ესუას მამაჲ.

4. ეგრეთვე სახედ აქაცა შეუძლებელ არს ნათესავისათვის თქუმაჲ: თვნიერ სახისა, ანუ სახისათვის — თვნიერ ნათესავისა, რამეთუ ნათესავი სახეთა მიმართ განიყოფვის უეჭუელად და რომელსა არა აქუნდენ მისგან განყოფილნი სახენი, არა არს ნათესავი. და სახენი ნათესავისაგან განიყოფვიან და რომელთა არა აქუნდეს ნათესავი, არა არიან სახენი. და ვითარცა პირველი კაცი, რომელ არს ადამ, ვითარცა არ-ჩქონებელი მამისაჲ, არა ითქუმის ძედ, ხოლო სახელ-იდების მამად, რამეთუ ესხნეს ძენი; ხოლო სეით და ძედცა ითქუმის მშობელისა მისისაჲ, რამეთუ მამად აქუნდა ადამ, და მამად იწოდების მისგან შობილისაჲ, რამეთუ შვა ძე; ხოლო აბელ ძედ უკუე ითქუმის, რამეთუ აქუნდა მამა და მამად არა ითქუმის, რამეთუ არა ესუა ძე,

5. ესრეთვე სცნობდ ნათესავისათვისცა და სახისა. პირველი ნათესავი, რომელი არა განიყოფვის ნათესავისაგან, არცა აქუს უპირველესი მისსა ნათესავი, ნათესავი ხოლო არს და არა სახე და ეწოდების (4IV II) ნათესავიანი ნათესავი, რომლისა-

უეჭუელად C. ესვას C.

4. უეჭუელად C. რომელსაჲ რომელთა C. აქუნდენ BC. სახენი სხვანი A. ესვა BC.

4. არა-ჩქონებელი C. სეით-მამად ითქუმის. (ეს სიტყვები A-ში აშიაზება გატანა-ლი). შობილისა AB.

სავად ნათესავოანად, რომლისათვის განაჩინებენ და იტყვიან:

6. ნათესავი* ნათესავოანი არს ნათესავი, რომელსა არა აქუნდეს სახე, რამეთუ არა ჰქონან ზემო კერძო მისსა ნათესავნი. ხოლო მისგან განდენილთა მათ სახეთა (6V II) უკუეთუ აქუნდენ ქუეშე კერძო მათსა სხუანი სახენი განდენილნი მათგან, და სახენიცა არიან უპირატესისა მათისანი, — ესე იგი არს, რომლისაგან გამოეკუეთნეს, — და ნათესავცა მათგანთა მათ, — რომელნი არიან ქუეშე კერძო მათსა, — და ეწოდების ნათესავცა და სახეცა და თვს ერთიერთისა.

7. ხოლო სახე უკანამსკენელ და უქუემოეს არიან, რომელთა არღარაინ აქუნდეს ქუეშე კერძო მათსა, ამისთვისცა არა ეწოდების ნათესავ, არამედ სახე ხოლო, რამეთუ არა აქუს ქუეშე კერძო მათსა, ვითარ-იგი პირველ ვთქუ, სხუამ სახე, მათგან განდენილი.

8. რამეთუ შეუძლებელ არს განდენამ ნათესავთაჲ, არა თუ ვისმე აქუნდეს ქუეშე კერძო მისსა სახე მისგან განდენილთა ნათესავთაჲ.

9. აწ უკუე სახე, რომელი არა იყოს ნათესავ, ეწოდების მას სახე სახოვან, ვითარ-იგი ნათესავსა, რომელი არა იყოს სახე, სახელ-ედების ნათესავ ნათესავოან.

10. ხოლო ჭერ არს უწყებამ, ვითარმედ საჭირო არს, რაჲთამცა სახე და სახელი ნათესავთაჲ მასვე წესსა განსაზღვრებისასა მიიღებდეს.

5. იტყვიან C.

6. კერძო — B.

* ამაზეა: განჩინებამ A (B-ში სინგუ-რით).

7. სახე! A.

10. განსაზღვრებისასა C.

თვს განსაზღვრებდენ რაჲ, იტყვიან, ვითარმედ:

6. ნათესავოანი ნათესავი არს, რომელი ნათესავი ხოლო იყოს და არა იყოს სახეცა, არ-ქონებისათვის უზემოეს თვისსა ნათესავისა. ხოლო მისგან განყოფილთა სახეთა უკუეთუ აქუნდენ ქუეშე კერძო მათსა სხუანი სახენი მათგან განყოფილნი, სახენიცა არიან უპირატესთა მათთან, — ესე იგი არს, უზემოესთან, რომელთაგან გამოეკუეთნეს, — და ნათესავნი მათგანთან, — ესე იგი არს, უქუემოესთან — და იწოდებიან ნათესავადცა და სახელ ურთიერთასად.

7. ხოლო უკანამსკენელი და უქუემოესნი სახენი, რომელთა არა აქუნდენ უქუემოეს მათსა სხუანი სახენი, არა ითქუმიან ნათესავად, არამედ სახელ, არ-ქონებისათვის ქუეშე კერძო მათსა, ვითარცა ვთქუ, სხუათა სახეთა მათგან განყოფილთაჲსა.

9. რომლისათვისცა ითქუმის სახე, რომელი არა იყოს ნათესავ, სახოვანად სახელ, ვითარცა ნათესავი, რომელი არა იყოს სახე, სახელ-იღების ნათესავოანად ნათესავად.

10. სათანადო არს ცნობად, ვითარმედ საჭირო არს, რაჲთა სახენი სახელსა ნათესავისა მათისასა და განსაზღვრებასა მიითუალვიდენ, ვიდრე ნათესავოანად ნათესავადმდე.

6. არა-ქონებისათვის C. თვისსა B.

7. უკანამსკენელი C*. სახენი! სახეთა-ნი B. ნათესავად A. არა-ქონებისათვის C.

9. სახოვანად B. ნათესავად AC.

10. ნათესავადმდე AC.

და კუალად ნათესავი ნათესავთაა ვიდრე ნათესავიანადმდე ურთიერთას სახეთა განსაზღვრებასა ვერ მიიღებენ.

11. პირველ უკუე და ნათესავიანი (7r I) ნათესავი არს არსებამ, რამეთუ დაღათუ განიკუეების ნამდვლევობისაგან არსებამ და შემთხუევიითი, არამედ არავე ნათესავ მათლა არს არსობამ, ვინამთგან სახელსა ნამდვლევობისასა მიიღებენ, ხოლო განსაზღვრებასა არა მიიღებენ, რამეთუ არსობამ ესრეთ განისაზღვრების განჩინებითა ესევითარითა:

12. არსობამ* არს საქმე ანუ თვთგუამოვანი და არა მოქენე სხვსა სრულ-მყოფელისა და ანუ თუ ვერ შემძლებელი თავით თვსით სრულყოფად, არამედ სხუასა შინა აქუნ სრულებამ გუამისა.

13. ხოლო არსებამ არს საქმე სრულიად განსრულებული და არა მოქენე სხვსა განმასრულებელისა.

14. და* კუალად, შემთხუევიითი არს საქმე, რომელსა ვერ ძალ-უც თავით თვსით სრულყოფად, არამედ სხუასა შინა მყოფ არს და მის მიერ სრულ-გუამ იქმნების.

15. აჰა ესერა, არსებამან არა მიითულა ყოველი განსაზღვრებამ ნამდვლევებისა, არცაღა შემთხუევიითმან, არამედ არსებამან, — კერძომ

ხოლო სახეთა ვერ ძალ-უც ურთიერთას მითუალვამ განსაზღვრებისა.

11. პირველი უკუე და ნათესავიანი ნათესავი არს არსებამ, რამეთუ დაღათუ გამოეკუეებიან მყოფობისაგან არსებამ და შემთხუევიითი, არამედ არა არს ნათესავ მათლა მყოფობამ, ვინამთგან სახელსა ვიდრემე მყოფობისასა მიითუალვენ, ხოლო განსაზღვრებასა არა მიითუალვენ, რამეთუ მყოფსა ესრეთ განსაზღვრებენ:

12. მყოფი უკუე არს ანუ თვთგუამოვანი საქმე და არა მოქენე სხვსა შემტკიცებისა მიმართ ანუ ვერ შემძლებელი თავით თვსით ყოფად, არამედ სხვსა შორის მქონებული ყოფისა.

13. ხოლო არსებამ საქმე არს თავით თვსით მყოფი და არა მოქენე სხვსა შემტკიცებისა მიმართ.

14. და შემთხუევიითი ვიდრემე — საქ[42r I]მე, ვერ-შემძლებელი თავით თვსით ყოფისა, არამედ სხვსა შორის მქონებული ყოფასა.

15. აჰა, არცა არსებამან მიითულა ყოველი საზღვარი მყოფისა, არცა შემთხუევიითმან, არამედ არსებამ

განსაზღვრებასა C.

11. განსაზღვრებასა C. განსაზღვრების C.

12. აქუნ BC.

* ამ სიტყვაზე მითითებით A ნუსხაში 7r-ზე, მარჯვენა აწიანზე წერია: „განჩინება“ და არის სქემა. BC-ში სქემა მითითების გარეშეა აწიანზე. სქემა ტექსტში მოგვსაქვს შემდგომ, როცა არსების დაყოფაზე იწყება მსჯელობა.

14. შემთხუევიითი+ივი A.

* ამ სიტყვასთან მარჯვენა აწიანზე ხელია დახატული და მარჯვენა აწიანზე ხელის გასწერივ წერია: „განჩინება“ A, 7r.

15. მიითულა C. განსაზღვრებამ C.

ხოლო რამეთუ B.

12. თვთ-გუამოვანი C.

13. არს + თვთ B.

და შეთხუვეითჳან — სხუა იგი კერძო.

16. ხოლო სახეთა სახელისაცა და ყოელისავე საზღვრისა და განჩინებისა ნათესავთაჲსა სრულებით ჰნებაჲს შეწყნარებაჲ და მითუაღვაჲ. ეინაჲ [7v 11] ცა არსებაჲ არა ითქუმის სახედ, ვინაჲთგან არა აქუს ნათესავი ზემო კერძო მისსა, არამედ თუთ იგი არს პირველი და ნათესავიანი ნათესავი.

17. არსებაჲ სხეულეანად და უსხეულოდ სხეულეანი სულიერად და უსულოდ სულიერი მგრძნობელად და უგრძნობელად ცხოველად ნერგად მგრძნობელი ცხოველი

სიტყვერად და უსიტყუელად სიტყვერი მოკუდავად და უკუდავად მოკუდავი

კაცად: პეტრედ ცხენად, ჳარად და და პავლედ და სხუად თითო-სხუად თითო-სახედ ცხოველად ეულად კაცად

18. ესე უკუე არსებაჲ განიკუეთების გუჲმად და უგუჲმოებად, ჳორცად და უჳორცოებად, რამეთუ ჳორციელებაჲ და უჳორცოებაჲ სახენი არიან არსებისანი. კუალად გუჲმი განიკუეთების სულიერად და უსულოდ. აჲა ესერა, კუალად გუჲმი სახე არს არსებისაჲ და ნათესავი არს სულიერისა და უსულოჲსაჲ. ხოლო კუალად სული იგი მოძრაობისაჲ განიკუეთების გრძნობადად და უგრძნობელად. გრძნობადი უკუე არს იგი, რომელსა სიცოცხლე და გრძნო-

ბამან — კერძო და შემთხუვეით-მან — სხუა იგი კერძო.

16. ხოლო სახეთა სახელსაცა და ყოველსა საზღვარსა ნათესავისასა სრულებით ჰნებაჲს მითუაღვაჲ. ეინაჲცა არსებაჲ არა არს სახე, ვითარცა არა-მჳონებელი ზემო კერძო მისსა ნათესავისაჲ, არამედ თუთ იგი არს პირველი და ნათესავიანი ნათესავი.

17. არსებაჲ სხეულეანად და უსხეულოდ სხეულეანი სულიერად და უსულოდ სულიერი მგრძნობელად და უგრძნობელად ცხოველად ნერგად მგრძნობელი ცხოველი

სიტყვერად და უსიტყუელად სიტყვერი მოკუდავად და უკუდავად მოკუდავი

კაცად: პეტრედ, ცხენად, ჳარად, პავლედ და ძაღლად და სხუად თითოეუ-სხუად თითო-ლად კაცად სახედ ცხოველად

18. ესე* უკუე არსებაჲ განიკუეთების სხეულეანად და უსხეულოდ, ეინაჲცა სხეულეანი და უსხეულოჲ სახენი არიან არსებისანი. კუალად,

16. თითო C

18. ესე უკუე) ხოლო ესე B. სხეულიანი C.

* A-ში ამ სიტყვას უზის ნიშანი, რომელიც სქემაზე მიუთითებს. B-ში „არსება“ სიტყვაზე მიითითებთ მარჯვენა აშიაზე (12r) იმავე ხელით არის მიწაწერი: „ამას ყოველსა გონიერებით ეგანმხედვრე, რომლისაჲ ესერა სქიმაჲცა სახელითთა ნაკუეთთაჲ წინამდებარე არს“. სქემა B-ში არის 13v-ზე. სქემასთან მიწაწერი: „ნუ იუმეცრებ ამთსა წინაუკმოზასა“. C-ში „არსება“ სიტყვის გასწვრივ მარცხენა აშიაზე (გვ. 12) იგივე სქემა.

16. საზღვრისა BC. მითვალვაჲ C.

17. სულიერად C. და — C. სხვად C.

18. არსება A, არსება BC. კრცლობა A, კრცლობა B, ჳორციელობა C.

ბაჲ აქუნდეს. ხოლო უგრძნობელი იგი არს ნერგი, რომელსა არა აქუს გრძნობაჲ. სულიერად უკუე ეწოდების ნერგსა, რამეთუ აქუს მას ძალი მოზარდობისა და აღორძინებისა და მშობელობისაჲ.

19. ხოლო კულად ცხოველი განიკუთვების სიტყვერებად და პირუტყუებად; ხოლო სიტყვერი — მოკუდავად და უკუდავად. და კულად მოკუდავებაჲ განიკუთვების კაცთა ზედა და პირუტყუთა: ცხენსა, ვიტყვ. და ძალსა და სხუათა მსგავსთა მათთა, რომელნი-ესე სხუათა (7V I) სახეთა ზედა არა განიკუთვებიან, არამედ განუკუთვლ არიან, ესე იგი არს, ერთ-გუამ. განიყოფების უკუე და განეფინების სახელი კაცისაჲ პეტრედ და პავლედ, იოვანედ და სხუად თითოეულად კაცად, რომელნი-ესე არა არიან სახე. რამეთუ სახელნი სახეთანი არა მიითვალვენ ურთიერთას განსაზღვრებასა, ვითარ კორცნი არა მიითვალვენ განსაზღვრებასა ამას, რაჲთამცა უკორცო ეწოდებოდა და კაცი არა მიიღებს მასვე განსაზღვრებასა ცხენად სახელის-ღებისასა. ხოლო პეტრე და პავლე და იოვანე ერთსა საზღვარსა მიითვალვენ განჩინებისასა, რომელ არს კაცად წოდებაჲ; და ეგრეთვე სხუანი ყოველნი კაცნი, ვინაჲცა არცა არიან სახე კაცისა სახელნი ესე, არამედ განუ-

სხეულანი განიკუთვების სულიერად და უსულოდ. აჰა კულად სხეულანი, რომელი სახე იყო არსებისაჲ, ნათესავი არს სულიერისა და უსულოჲსაჲ. კულად სულიერი განიყოფვის მგრძნობელობითად და უგრძნობელად; მგრძნობელობითად ეიღრემე — ცხოველად, სიცოცხლისა და გრძნობისა მქონებელად, ხოლო უგრძნობელად — ნერგად, რამეთუ არა აქუს გრძნობაჲ. გარნა სულიერად ითქუმის ნერგი, ვინაჲთგან აქუს მოზარდობითი და აღორძინებითი ძალი.

19. კულად ცხოველი განიკუთვების სიტყვერად და უსიტყველად; სიტყვერი — მოკუდავად და უკუდავად; მოკუდავი — კაცად სიტყვერად და პირუტყუად: ცხენად, ძალად და ეგვეითარად, რომელნი არა არა განიკუთვებიან სხუათა სახეთა მიმართ, არამედ განუკუთვლთა მიმართ, რომელ არიან გუამნი. ხოლო განიყოფების კაცი პეტრეს მიმართ, პავლეს, იოვანეს და სხუათა თითოეულთა კაცთა, რომელნი არა არიან სახენი. რამეთუ სახენი, ვითარცა ვიტყოდეთ, არა მიითვალვენ ურთიერთას განსაზღვრებათა, ვითარ-იგი სხეულანი არა მიითვალავს განსაზღვრებასა უსხეულოჲსასა და კაცი არა მიითვალავს განსაზღვრე [42V I] ბასა ცხენისასა. ხოლო პეტრე და პავლე და იოვანე ერთსა საზღვარსა მიითვალვენ: კაცისასა; ეგრეთვე და სხუანიცა კაცნი, ვინაჲცა არა არიან ესენი სახენი კაცისანი, არამედ განუკუთვლენი, ესე იგი არს, გუამნი.

19. განსაზღვრებასა¹ C*. სხეულანი C*. უსხეულოჲსასა C*.

19. ხოლო² — BC. განსაზღვრებასა C. მიითვალვენ² C. სახელ-ღებისასა C. საზღვარსა C. მიითვალვენ C. სახე² სახენი BC.

კუეთელ არიან გუამსა ზედა კაცი-სასა.

20. კუალად უკუე განიკუეთებო-დის რაჲ სახე, მისცემს ქუეშე კერძო მისსა მყოფთა სახელსაცა და გან-ჩინებასა სახელისასა. ხოლო პეტრე განიკუეთებოდის რაჲ, ესე იგი არს, განიყოფებოდის სულად და კორცად, არცა სულსა ხოლო მისცემს სა[7v II]ხელსა მას და საზღვარსა თვისსა, არცა — კორცთა ოდენ.

21. და კუალად ეგრეთვე ყოველი განფენაჲ ნათესავისაჲ სახისა მიმართ ვიდრე ორთა ანუ სამთა და იშუთ სადმე ვიდრე ოთხთამდე მიიწევის, რამეთუ შეუძლებელ არს განფენაჲ ნათესავობისაჲ უფრომს ხუთთა ნათესავთაჲსა აღმართ. ხოლო კაცისა იგი სახელი ყოველსავე კაცთა ნათესავსა ზედა განეფინების, რომელნი-იგი უზომო არიან აღსარიცხუეველად. ამისთვისცა ვიეთნიმე არცალა განფენად იტყუან სახისაგან განუკუეთებლობისა მიმართ გუამთაჲსა აღსლვასა კაცთა სახელისასა, არამედ აღრიცხუეად უწოდენ. რამეთუ არა არიან პეტრე და პავლე და იოანე სახე, არამედ განუკუეთელ, ესე იგი არს, გუამ. არცალა კაცი არა არს ნათესავ პეტრესსა და სხვსა კაცთა გუამებისა, არამედ სახე, ვინაჲცა სახოვანი სახე არს კაცი, რამეთუ არს სახე ზემო კერძო მისსა და სახე ქუემო კერძო. ეგრეთვე ცხენიცა და ძაღლი და მსგავსნი მათნი პირუტყუნნი სახე ხოლო არიან და არა — ნათესავცა. ამისთვისცა სახოვან არიან.

22. ხოლო შორის ნათესავოანისა ნათესავისა და სახოვანისა სახისა ნათესავცა არიან და სა[8r I]ხე ურ-

20. კუალად განიკუეთებოდის რაჲ სახე, გარდასცემს უკუემოესთათვისთა სახელსაცა და განსაზღვრებასა. ხოლო პეტრე, განკუეთილი სულად და კორცად, არცა სულსა გარდასცემს სახელსა და განსაზღვრებასა მისსა, არცა — კორცთა.

21. მერმეცა ყოველი განყოფილებაჲ ნათესავისაგან სახეთა მიმართ ქმნილი, ვიდრე ორთა ანუ სამთამდე, ხოლო იშუთ ოთხთამდეცა გამოჩნდების, რამეთუ შეუძლებელ არს განყოფაჲ ნათესავისაჲ ხუთთა სახეთა მიმართ და უმეტეს. ხოლო კაცი ყოველთავე თითოეულთა კაცთა მიმართ განიყოფვის, რომელნი მიუწოთმელ არიან რიცხვთა, რომლისათვისცა ვიეთნიმე არცა განყოფასა იტყუან თქუემად სახისა განუკუეთებულთა მიმართ, არამედ აღრიცხუევასა. ვინაჲცა ცხად არს, ვითარმედ არა არიან პეტრე და პავლე და იოვანე სახე, არამედ განუკუეთელ, რომელ არს გუამი. არცა კაცი ნათესავ არს პეტრესსა და სხუათა გუამთა, არამედ სახე, რომლისათვისცა სახოვანი სახე არს კაცი, რამეთუ სახე არს უზენაესისაჲ და სახე უქუემოესთაჲ. ეგრეთვე ცხენიცა და ძაღლი და ეგვეითარნი მხოლოდ სახენი ოდენ არიან და არა — ნათესავნი, რომლისათვისცა სახოვანი არიან.

22. ხოლო საშუალ ნათესავოანისა ნათესავისა და სახოვანთა სახეთაჲსა ნათესავნი არიან და სახენი ურ-

20. ხოლო — BC. საზღვარსა BC.

21. ნათესავობისაჲ A. აღსარიცხოველად A, აღსარიცხულად BC. აღრიცხუად C. ესე იგი არს ესე იგი არიან B. ქუემო C.

21. მიუწოდებელ BC. არამედ¹ ხოლო B. სახოვანი B.

22. საშუალ B.

თიერთას, ვინაჲთგან აქუს სახე ზედა კერძო და ნათესავი ქუემო კერძო.

23. და ესე არიან არსებითნი და ბუნებითნი განყოფილებანი და თითოსახეობანი ვიეთობისანი, რომელნი ითქუმიან განყოფილად და შეერთებულად, განყოფილად ზედა კერძო და შეერთებულად ქუეშე კერძო.

24. რამეთუ კორციელება და უქორციობაჲ განყოფელ იქმნებიან არსებისა. და ეგრეთვე მსგავსად სულიერი და უსულოჲ განყოფენ გუამსა. ეგრეთვე გრძნობადი და უგრძნობელი განყოფენ სულიერსა და ამათ მიერ იქმნების აგებულებაჲ ყოველთა ცხოველთაჲ, რამეთუ მივილი არსებაჲ სულიერი, გრძნობადი და ვიქუმი იგი ნერგად.

25. კუალად სიტყვარი და უსიტყუელი განყოფენ ცხოველთა და მოკუდავებაჲ და უკუდავებაჲ განყოფენ მოკუდავთა და უკუდავთა, რომელი მივილი ნათესავისაგან ცხოველთაჲსა ცხოველი სიტყვარი და მოკუდავი და შეეერთი კაცად, რამეთუ კაცი არს ცხოველი სიტყვარი და მოკუდავი. და კუალად მივილი ცხოველი და პირუტყვ და მოკუდავი და შეეკმზადი ცხენად ანუ (8r II) ძალად ანუ სხუად რადვე პირუტყუად ეგვეითარად.

26. და ამის ჭერისათჳს განყოფილებანი ითქუმიან არსებითნი და ბუნებითნი, რამეთუ ესენი ჰყოფენ,

თიერთას: სახენი უზემოესთანი, ხოლო ნათესავნი უქუემოესთანი.

23. და ესე არიან არსებითნი და ბუნებითნი განყოფილებანი და ვითარებანი, რომელნი ითქუმიან განყოფელობითად და შემამტკიცებელობითად, ვითარცა განყოფელობითნი ვიდრემე უზემოესთანი და შემამტკიცებელობითნი უქუემოესთანი.

24. რამეთუ სხეულენი და უსხეულოჲ განყოფენ არსებასა. ეგრეთვე სულიერი და უსულოჲ განყოფენ სხეულენასა. ეგრეთვე მგრძნობელობითი და უგრძნობელი განყოფენ სულიერსა. ესენი უქუე შეამტკიცებენ ცხოველსა, რამეთუ (42v II) მივილებ არსებასა სულიერსა, მგრძნობელობითსა და შევიქმ ცხოველსა, რამეთუ ცხოველი არს არსებაჲ სულიერი მგრძნობელობითი. კუალად მივილებ არსებასა უსულოსა, უგრძნობელსა და შევიქმ ქვასა. მივილებ კუალად არსებასა სულიერსა, უგრძნობელსა და შევიქმ ნერგსა.

25. კუალად სიტყვარი და უსიტყუელი განყოფენ ცხოველსა, მოკუდავი და უკუდავი განყოფენ სიტყვარსა. მივილებ უკუე ცხოველსა, რომელი ნათესავი არს, და სიტყვარსა და მოკუდავსა და შევამტკიცებ კაცსა, რამეთუ კაცი არს ცხოველი სიტყვარი, მოკუდავი. და მივილებ ცხოველსა და უსიტყუელსა და მოკუდავსა და შევამტკიცებ ცხენსა, ნუუქუე ძალსა და ეგვეითართა.

26. ხოლო განყოფილებად ითქუმიან არსებითად და ბუნებითად, რა-

23. უქემოესთანი C.

25. მივილებ B.

რამთა ჰმატდეს სახე სხუასა სახესა და ბუნებაჲ და არსებაჲ — სხუასა ბუნებასა და არსებასა.

27. არსებაჲ
 კორცად და უკორცოებად
 კორცი
 სულიერად და უსულოდ
 სულიერი
 გრძნობად და ცხოველ ნერგად
 ცხოველად და და თვთ-ნერგად
 უგრძნობელად
 გრძნობადი ცხოვე-
 ლი
 სიტყვერებად და პირუტყუებად
 სიტყვერი
 მოკუდავებად და უკუდავებად
 მოკუდავი
 კაცად: პეტრედ, ცხენად, კარად და
 პაულედ და სხუად თითოე-
 სხუად თითოე- ულად ცხოველად
 ულად კაცად*.

ბ. განუყოფთელინათჳს 87'(ა')

1. განუყოფთელობაჲ ოთხ-სახედ ითქუმის, რამეთუ განუყოფთელად სახელ-ედების მას, რომელი არა განიკუთმებოდის და არცა განიყოფებოდის, ვითარ-იგი არიან წამი ჟამთა შორის და აწ სიტყუათა შორის და ერთი რიცხუთა შორის, რომელნი-ესე ვიეთგანმე არა-რავდენად სახელ-იდებთან, ვითარცა მხოლოდ მარტონი და არა თავს-მდებელნი შემატებისანი.

26. სხვასაჲC.

27. უკორცოდ BC. ცხოველ ნერგად C. ცხოველად C.

* ეს და სხვა სქემები ჩაწერილია მართკუთხედებდ დაყოფილ გრაფებში. „გრძნობადად ცხოველად და უგრძნობელად“ ABC-ში შეტანილია ერთ გრაფაში. A-ში სქემას ქვედა იშიაზე აქვს შენიშვნა: „პირველ მრგულსა შინა წითელი აღმოიკითხე და დაურთე შავითა მარჯუენით და მარცხენით“. BC-ში სქემა მისდევს „არსებასა“ სიტყვას.

მეთუ ესენი ჰყოფენ განყოფასა სახისასა სხვა სახისაგან და ბუნებისა და არსებისასა — სხვა არსებისა და ბუნებისაგან.

ჰს. განუყოფთელინათჳს

1. განუყოფთელი ოთხ-გუარად ითქუმის, რამეთუ განუყოფთელად სახელ-იდების არა განუყოფთელი, არცა განკერძოებული, ვითარ-იგი წერტილი და აწი და ერთი, რომელნი-ესე ურავდენოდცა იწოდებთან.

2. და კუალად განუკუთვლელ ეწოდების ძნიად განსაკუთვლესა რასმე, ვითარ-იგი არს ქება ანდამატი და მსგავსნი მისნი.

3. და კუალად განუკუთვლელად ითქუმის სახეცა, ვითარ თუმცა არღარა განიკუთვებოდა სხუათაცა სახეთა ზედა, ესე იგი არს, სახედ სახოვანად, ვითარ-იგი არს კაცისა და ცხენისა და მსგავსთა მათთაჲ.

4. ხოლო ამათ ყოველთა უსაკუთრესად განუკუთვლელად ითქუმის, რომელი-იგი განიკუთვებოდის უკუე, ხოლო არღარა დაიცივდეს შემდგომად განკუთვთისა კუალად პირველსავე მას სახესა, ვითარ-იგი პეტრე განიკუთვების, ესე იგი არს, განიყოფების (8v I) სულად და ჯორცად, არამედ არცა სული თავით თვისით არს კაც სრულ, გინა პეტრე სრულ, და არ[ც]ა ჯორცნი. და ამის ჯერი-სათვს ფრიად ვრცელ არს სიტყუაჲ ფილოსოფოსთამიერი, რომლითა მოვესწავების გუამი.

2. განუკუთვლელად უკუე ითქუმის ძნიად განსაკუთველიცა, რომელ არს ძნელად განკუთვითლი, ვითარ-იგი ადამასი ქება და ეგვეითარნი.

3. ხოლო კუალად განუკუთვლელად ითქუმის სახეცა, რომელი არღა მერმეცა განიკუე[47v II]თებოდის სხვსა სახისა მიმართ, რომელ არს სახონი სახე, ვითარცა კაცი, ცხენი და ეგვეითარნი.

4. ხოლო საკუთრად განუკუთვლელად ითქუმის, რომელი განიკუთვების ვიდრემე, გარნა არღარა ჰმარხავს შემდგომად განკუთვთისა პირველსა სახესა, ვითარცა პეტრე განიკუთვების უკუე სულად და ჯორცად, არამედ არცა სული თავით თვისით არს კაცი სრული ანუ პეტრე სრული, არცა ჯორცნი. ამისთვის ვიდრემე არს ფილოსოფოსთამიერი სიტყუაჲ, რომელი გუამსა ცხადჰყოფს.

¶ არსებამ, რომელი იყოს ნათესავ 4—(μζ') ლა. ბანვალეზამ მყოფისა და ნათესავთან, მსრამ განფინების* არსებისამ

1. სხეული
სახე არსებისა და ნათესავი
სულიერისა
სულიერი
სახე სხეულისა და ნათესავი
მგრძნობელისა
მგრძნობელი ცხოველი
სახე სულიერისა და ნათესავი
სიტყვერისა
სიტყვერი
სახე ცხოველისა და ნათესავი
უკუდავისა

1. მყოფი განიწვალების არსებად და შემთხვევითად, არა ვითარცა ნათესავი სახედ, არამედ ვითარცა სახელ-მოდგამი კმაჲ ანუ ვითარცა ერთისაგან და ერთისა მიმართ*.
სხეული
სახე არსებისა და ნათესავი
სულიერისა
სულიერი
სახე სხეულისა და ნათესავი
მგრძნობელისა
მგრძნობელი ცხოველი
სახე სულიერისა და ნათესავი
სიტყვერისა

4. არღარა დაიცივდეს არღარად იცივდეს BC. არცა არა ABC.

სათ. * A-ში ამ სიტყვასთან დახატულია ხელი, რომლითაც მარცხენა აწიაზე მითითებულია სქემა. BC-ში სქემა მითითების გარეშეა მარცხენა აწიაზე.

1. * A-ში მარცხენა აწიაზე დართულია სქემა. B-შიც ამ თავის გასწვრივ აწიაზეა.

მოკუდავი

სახე სიტყვერისაჲ და ნათესავი
კაცისაჲ
სახე სახოვანი რამეთუ სახე არს
მოკუდავისაჲ და
სახე პეტრესი და
პავლესი.

2. გუამი სახე არს არსებისაჲ და ნათესავი სულიერებისაჲ. სულიერი სახე არს ჭორცთაჲ და ნათესავი გრძნობადისა ცხოველისაჲ. გრძნობადი ცხოველი სახე არს სულიერისაჲ და ნათესავი სიტყვერისაჲ. სიტყვერი სახე არს ცხოველისაჲ და ნათესავი მოკუდავისაჲ. მოკუდავი სახე არს სიტყვერისაჲ და ნათესავი კაცისაჲ. კაცი სახე არს სახოვანი, რამეთუ სახე არს მოკუდავისაჲ და სახე პეტრესი და პავლესი, რომელი არს ბუნებაჲ და ხატებაჲ და გუამი სიტყვსაებრ წმიდათა მამათაჲსა.

3. ამათსა შორის ნათესავოანისა ნათესავისა, რომელ არს არსებაჲ, და სახოვანისა სახისა, რომელ არიან კაცი და ქარი, შორის ამათსა ნათესავნი არიან და სახენი ურთიერთს

სიტყვერი

სახე ცხოველისაჲ და ნათესავი
მოკუდავისაჲ
მოკუდავი
სახე სიტყვერი- და ნათესავი
საჲ კაცისაჲ
კაცი
სახე სახოანი რამეთუ სახე
არს მოკუ[და]-
ვისაჲ და სახე
პეტ[რესი] და
პავლესი

2. (48r II) სხეული უკუე სახე არს არსებისაჲ და ნათესავი სულიერისაჲ. სულიერი სახე არს სხეულისაჲ და ნათესავი მგრძნობელობისაჲ. მგრძნობელობითი ცხოველი სახე არს სულიერისაჲ და ნათესავი სიტყვერისაჲ; სიტყვერი — სახე ცხოველისაჲ და ნათესავი მოკუდავისაჲ. მოკუდავი — სახე სიტყვერისაჲ და ნათესავი კაცისაჲ. კაცი სახე არს სახოანი, რამეთუ სახე არს მოკუდავისაჲ და სახე პეტრესი და პავლესი, რომელ არს ბუნებაჲ და ხატოვნებაჲ და არსებაჲ წმიდათა მამათაებრ.

არსებაჲ უკუე ნათესავოანი არს და ესე განიყოფების სხეულად და უსხეულად; სხეული — სულიერად და უსულად; სულიერი — მგრძნობელად ცხოველად და უგრძნობელად, ცხოველ-ნერგად და ნერგად; ცხოველი — სიტყვერად და უსიტყველად; სიტყვერი — მოკუდავად და უკუდავად; მოკუდავი — კაცად, ქარად, ძალად და ეგვიეთარად; კაცი — პეტრედ, პავლედ და სხუად თითოეულად კაცად, რომელნი არიან განუკუთვლელ და გუამ და პირ.

3. ხოლო სამუელ ნათესავოანისა ნათესავისა, რომელ არს არსებაჲ, და

2. მოკუდავი სახე სიტყვერისაჲ და ნათესავი კაცისაჲ — B. სახოვანი C.

და ეწოდების მათ არსებითი და ბუნებითი განყოფილებად და რომელიღობად, ესე იგი არს, რადათ იკითხვებოდის, თუ რომელსა ვინ ამავანასა ეძიებს, რომელი-ესე განეფინებინ ზედა კერძო და შეკრებიან ქ[8v II] უეშე კერძო და განითვსებენ სახეთა სახოვანთა, რაჟამს შეკრებდენ მათ და განყოფდენ ბუნებასა ბუნებისაგან. ხოლო ბუნებასა სახესა ზედა სახოვანსა განაწიებდენ.

სახოანისა სახისა, ვიტყვ კაცსა, კარსა და ეგვევითართა, ნათესავნი და სახენი არიან ურთიერთსა და ესენი ითქუმიან არსებითად და ბუნებითად განყოფილებად და ვითარებად, განმწვალებლობითნი უზენაესთანი და შემამტკიცებლობითნი ქუემოთანი და სახისმოქმედებითნი სახოანთა სახეთანი, შემამტკიცებელნი მათნი და განმწვალებელნი ბუნებისანი ბუნებისაგან.

ა. თითო-სახისა განყოფილებათს ნ 8'(β) ბ. განყოფილებათს*

1. თითოსახეობად სამ-სახედ განიყოფების: ზოგადად და თვსაგანად და უთვსაგანსად, რამეთუ შეუძლებელ არს პოვნად ორთა ვიეთმე ყოვლად მსგავსთად და არააად განყოფილთად ურთიერთსა. რამეთუ სხუათად ჰმატს სახე სახესა და სხუათად გუამოვნებად — გუამოვნებასა, მის თანავე ერთ-არსთა და ერთ-სახეთასა. და კუალად სხუად თვთ-გუამოვნებასა მას შინა თვსსა აღმატებულ არს, რამეთუ ჰმატს სახე კაცისა სახესა ცხენისასა სიტყვებებისათს და პირუტყუებისა და ეწოდების სიტყვებებასა და პირუტყუებასა არსებითი განყოფილებად.

2. და ეგრეთვე არს ყოველთა შორის, რომელთად განიყოფებოდის სახე სახისაგან, ეწოდების მას განყოფილება და რომელიღობა ბუნებითად და არსებითად, შეკრებითად და განთვსებითად, რომელი-ესე სახელიდების ფილოსოფოსთა მიერ განყოფილებად უთვსაგანსად, ვითარცა უსაკუთრესი და წარმოაჩინებ-

1. შეუძლებელ არს პოვნად ორთა საქმეთა არა განყოფილთად რაათმე ურთიერთსა, რამეთუ სხვთა ვიდრემე საქმითა განყოფვის სახე სახესა და სხვთა — გუამოვნებად ერთ-სახესა და თან-არსსა თვსსა გუამოვნებასა. რამეთუ განყოფვის უკუე სახე კაცისა სახესა ცხენისასა სიტყვებობითა და უსიტყუელობითა და იწოდების სიტყვებობად და უსიტყუელობად არსებითად განყოფილებად.

2. ეგრეთვე ყოველნი, რომელთა მიერ განყოფვის სახე სახესა, ბუნებითად და არსებითად და შემამტკიცებლობითად და სახისმოქმედობითად განყოფილებად და ვითარებად იწოდებიან, რომელი-ესე სახელიდების ფილოსოფოსთა მიერ უგანთვსებულესად განყოფილებად,

სახოანისა სახისათა C.

სათ. განყოფილებისათს+თავი გ A.

* B-ში სათაურის გასწვრივ ამოაზე შინაწერია: „იხილეთ“.

1. საქმითა| სახითა B.

2. სახის-მოქმედებითად BC. ფილოსოფოსთა B.

რომელი-ესე| რომელი BC. ქუშ-კერძო C. ბნ'ბისგან B. განაწესებდენ+ხოლო ბუნებასა სახესა ზედა სახოვანსა განაწესებდენ B.

1. რამეთუ| ხოლო BC.

ლი ბუნებისაჲ. კუალად ჰმარტ კაცი
კაცსა ანუ ცხენი ცხენსა ანუ ძაღლი
ძაღლსა, (9r 1) ვითარ-იგი რომელი-
მე არნ გრძელ და სხუაჲ — მოკლე,
სხუაჲ — ძველ და სხუაჲ — ახალ;
ერთი კაცი — ბრძენ და მეორე —
სულელ. ამათ ყოველთა განყოფი-
ლებასა არა არსებითად, არამედ
შემთხუევეითად სახელ-ედების.

3. შამთხუაჲვიითისათჳს

6 ε'(1γ')

დ. შამთხუაჲვიითისათჳს

1. შემთხუევეითი არს საქმე მომ-
ვალი და წარმავალი, რომელი-იგი
გამოჩნდების და კუალად უჩინო
იქმნების პირველ განხრწნისა მისი-
სა, რომლისადა შემთხუეულ იყოს
და თუნიერ დაქსნისა ნივთისა მის,
რომელსა ზედა მდებარე იყოს. რამე-
თუ შესაძლებელ არნ ყოფაჲცა მისი
და არა-ყოფაჲცა, სპეტაკობაჲცა და
არა-სპეტაკობაჲცა კაცისაჲ, სიგრძე
და არა-სიგრძე, სიბრძნე და არა-
სიბრძნე.

2. ესე უკუე სახელი შემთხუევი-
თისაჲ განიყოფების ორად: ზოგა-
დად განყოფილებად და თჳსაგანად
განყოფილებად.

3. ზოგადი უკუე განყოფილებაჲ
არს თუნიერ გარე-შემთხუეულისა,
ვითარ-იგი სხუაჲ ვინმე ზინ და
სხუაჲ ვინმე დგან. შესაძლებელ არს
უკუე აღდგომაჲ მჯღომარისაჲ მის
და დაჯღომაჲ მდგომარისაჲ მის და
განშორებაჲ შემთხუევეითისაჲ ამის,
რადთა იქმნეს სხჳსად ნაცვალად
სხჳსა. ხოლო კუალად იტყოდის თუ
ვინმე, იქმნების ესეცა, რამეთუ
ჰმარტ ვინმე თავსა თჳსსა ცვალებასა
შინა (9r 11) საქმეთსა, თუნიერ შემ-
თხუევეითისა, რამეთუ იცვალბინ

ვითარცა უთჳსაგანესი და ბუნებისა
წარმომადგინებელი. კუალად განე-
ყოფვის კაცი კაცსა ანუ ცხენი ცხენ-
სა ანუ ძაღლი ძაღლსა, ვითარ-იგი
რომელიმე არს გრძელ და რომელი-
მე — მოკლე, რომელიმე — ძველ და
რომელიმე — ახალ; სხუაჲ კაცი —
ცნობილ და სხუაჲ — სულელ. ესე
ყოველნი არსებისზედად განყოფი-
ლებად და ვითარებად ითქუმიან,
რომელ არიან შემთხუევეითნი.

1. (43r 1) შემთხუევეითი არს, რო-
მელი იქმნებოდის და უჩინო იქმნე-
ბოდის, თუნიერ განხრწნისა ქუედ-
მდებარისა და კუალად, რომლისაჲ
შესაძლებელ არს მისივე ყოფაჲ და
არა-ყოფაჲ და რამეთუ შესაძლებელ
არს კაცისაჲ თეთრ-ყოფაჲცა და არა
თეთრ-ყოფაჲ, ეგრეთვე გრძელ და
ცნობილ და ნიშნოან-ყოფაჲ.

2. ესეცა შემთხუევეითი განიყო-
ფების ორად: საზოგადოდ განყო-
ფილებად და განაუხსებულად გან-
ყოფილებად.

3. საზოგადოჲ ვიდრემე განყო-
ფილებაჲ არს განშორებადი შემ-
თხუევეითი, ვითარ-იგი ჭდის ვინმე
და სხუაჲ დგის. შესაძლებელ არს
უკუე აღდგომაჲ მჯღომარისაჲ მის
და დაჯღომაჲ მდგომარისაჲ მის და
განშორებაჲ განყოფილებათა მათ-
თაჲ და მიღებაჲ მათი სხჳსაგან ნაც-
ვალად სხჳსა. და თავისა თჳსისაგან-
ცა ვინმე ითქუმის განყოფილად გან-
შორებადისაებრ შემთხუევეითისა, რა-
მეთუ განეყოფვის თავსა თჳსსა და-

გრძელი BC.

3. იცვალბიან C.

კაცი — B.

1. კაცისა C. ნიშნოან-ყოფა B..

3. ~ აღდგომაჲ უკუე B..

დღომითი ჭღომად, სიკაბუქითი სიბერედ, სენითი სიმრთელედ და სხუად ესევითარად.

4. ხოლო თქსაგანი განყოფილება არს შემთხუევად რაჟსაჟმე, ვერლარა მისგან განშორებადისაჟ, ვითარ-იგი არს ვინმე ნიშოვან, ვინათუ სიგნჩითა* სიტყვსაჟთა ანუ ფერკითა კმელისაჟთა. ამათ უკუე განუშორებელთა შემთხუევითაგან იქმნების განუკუეთელობაჟ: განუკუეთელობისაჟ, ესე იგი არს, რაჟთა ჰმატდეს გუჟამი სხუასა გუჟამსა. ხოლო თვთ თავადი იგი კაცი თავსა თქსა არაოდეს განყოფების, არცა ჰმატს, ვინაჟცა არცა განსაზღვრებასა მიიღებენ საქმენი ესე შემთხუევითნი. რამეთუ შესაძლებელ არს კაცისაჟ, რაჟთა იყოს ნიშოვან და არა-ნიშოვან, გნჩუ და არა-გნჩუ და რაჟამს ესევითართა ამათ შემთხუევთაგან თავისუფალ იყოს, არარაჟთ ნაკლულეან არს იგი სხუათა კაცთაგან.

ჟ. თქსისათჟს

7 ც'(:ბ')

ჟ. განთჟსაგულისათჟს

1. თქსი ოთხ-სახედ ითქუმის: პირველად უკუე თქსად სახელ-ედების, რომელი-იგი ერთისა ვისმე სახესა ზედა იყოს და არა ყოველთასა, ვითარ-იგი არიან ქუეყანისმზომელობაჟ კაცთაჟ, რამეთუ ერთი ვინმე კაცი იყვის ქუეყანის-მზომელ და არა ყოველნი კაცნი არიან ქუეყანის-მზომელ.

2. ხოლო მეორედ, რომელი-იგი ყოველთა კაცთაჟ იყვის თქსი და არა ერთისა ვისიმე, ვითარ-იგი არს ორფერკობაჟ. რამეთუ (9V I) არა

ჭღომითა და აღდგომითა, კაბუქ-ყოფითა და დაბერებითა, დასნეულებითა და განმრთელებითა და ეგევითარებითა.

4. ხოლო განთჟსებული განყოფილება არს განუშორებელი შემთხუევითი, ვითარ-იგი იყვის ვინმე ნიშნოვან, რამეთუ შეუძლებელ არს განშორებაჟ მისგან ნიშნოვნებისაჟ. ეგრეთე სიჩხისა და ეგევითართა. ამათ უკუე განუშორებელთა შემთხუევითთაგან განუკუეთელი განუკუეთელსა, ესე იგი არს, გუჟამოვნებაჟ გუჟამოვნებასა, ხოლო თვთ თავსა თქსა განყოფვის არაოდეს. არამედ ესენი არა შიისრულებიან განსაზღვრებასა თანა, რამეთუ შესაძლებელ არს კაცისა ნიშნოვან-ყოფაჟ და არა-ყოფაჟ. და განუშოროს რაჟ სიჩხი, არა უდარეს ჰგიეს კაცადე კაცი.

სხუად C.

4. ქ^სნ^ათა A, ქ^სნ^ათა BC. განსაზღვრებასა BC. სხუათა C. * ამ სიტყვს თაჟე აქვს სამწერტილი: სიგნჩითა ABC.

1. იყვს C.
2. იყვს C.

1. განთჟსებული ოთხ-სახედ ითქუმის: პირველად ვიდრემე, რომელი მხოლოდ ერთისა ხოლო სახისაჟ იყოს, გარნა არა საყოველთაოდ. ვითარ-იგი არს ქუეყანისმზომელობაჟ კაცისაჟ, რამეთუ მხოლოდ კაცი ხოლო ქუეყანის-მზომელ, გარნა არა ყოველი კაცი არს ქუეყანის-მზომელ.

2. მეორედ, რომელი საყოველთაოდ ვიდრემე, არამედ არა მისდა ხოლო, (43r II) ვითარ-იგი არს ორფერკობაჟ. რამეთუ ყოველი კაცი

4. ნიშნოვნობისა B.
2. ორფერკობაჟ და B.

ერთი ვინმე კაცი არს ორფერკ, არამედ ყოველნი კაცნი და უფროასლა ტრენიცი და სხუანი მფრინველნი.

3. ხოლო მესამე თვისი არს, რომელი-იგი მხოლოდ განეკუთნების ყოველთა კაცთა, არამედ არა სამარადისოდ, ვითარ-იგი არს მკცოვანებაჲ კაცისაჲ, რომელი-იგი ყოველთა კაცთა შეეტყუების, ხოლო არა სამარადისოდ, არამედ ჟამსა ოდენ სიბერისასა.

4. ხოლო მეოთხე თვისი არს, რომელი-იგი წინა-უქმო სამთა მათ პირველ-თქმულთაჲსა იქმნების, ესე იგი არს, ყოვლადვე და მხოლოდ და მარადის, ვითარ-იგი არს მოცინარობაჲ კაცისაჲ და მკვანობაჲ ცხენისაჲ და სხუანი მსგავსნი ამთნი. რამეთუ მხოლოდ კაცი არს, რომელსა აქუს სიცილი და ყოველსა კაცსა აქუს და მარადის, დაღაცათუ არა მარადის იქუმევს მას.

5. და ამის აწ მოსწავებულისა პირისათჳს მოვალს სიტყუაჲ ფილოსოფოსთამიერი, რომელსა აწ აღესწერათ და ვიტყვთ: „თვისი“ არს სახე, რომელი ყოვლადვე და მხოლოდ და მარადის იყოს“, რომელსა ამას სამ-სახედ განჯყოფენ: რაჟამს იტყოდინ ესრეთ შეერთებისათჳს ორღანოთაჲსა, ვითარმედ ბრჭალ-ბრტყელ არს, კაცი; და მოქმედებისაგან, ვითარ-იგი აღმართ-მავალ არს ცეცხლ; და ძალისაგან, ვითარ-იგი ვიტყოდით ცეცხლისათჳს, ვითარმედ აქუს მას ძალი განმატფობელი, აღმატებული უფროას სხუა-

3. განეკუთნების+და ABC, ოღონდ BC-ში თავზე აზის სამწერტილი ზედმეტობის ნიშნად.

4. უღვე ABC (აქა და ყველგან). არა მარადის ABC. A-ში „არა“ წაშლილია.

5. აშაბუა: განჩინებაჲ ABC.

ორფერკ, გარნა არა მხოლოდ კაცი ოდენ არს ორფერკ, არამედ ტრენიცი და ეგევითარნი.

3. მესამედ, რომელი საყოველთაო ვიდრემე და მხოლოდ მისსა ოდენ, გარნა არა სამარადისოდ იყოს, ვითარ-იგი არს მკცოვანებაჲ კაცისაჲ, რამეთუ ესე საყოველთაო უკუე და მხოლოდ კაცისა ოდენ არს შესატყუს, ხოლო არა სამარადისოდ, არამედ სიბერესა შინა.

4. მეოთხედ, რომელი თანა-შექუსის სამთავე ამათ სახეთა, ესე იგი არს, საყოველთაობითა და მხოლოდ მისობითა ოდენ და სამარადისობითა, რომელი გარეცა მოქცევის, ვითარ-იგი არს მოცინარობაჲ კაცისაჲ და მკვანობაჲ ცხენისაჲ და ეგევითარნი. რამეთუ მხოლოდ კაცსა ოდენ აქუს მოცინარობაჲ და ყოველსა კაცსა და სამარადისოდ, დაღათუ არა სამარადისოდ იქუმევს მას.

5. ამის უკუე შესწავებულისათჳს არს სიტყუაჲ ფილოსოფოსთაჲ, რომლისა წარმწერელნი ვიტყვთ: „განთხებული არს, რომელი საყოველთაო და მხოლოდ მისსა ოდენ და სამარადისოდ იყოს“. ხოლო ამას სამ-სახედ განჯყოფენ: აგებულებისაგან ვიდრემე, ვითარ-იგი არს ბრჭალ-ბრტყელობაჲ კაცისაჲ; და მოქმედებისაგან, ვითარ-იგი არს ზეღამავლობაჲ ცეცხლისაჲ; და ძალისაგან, ვითარ-იგი ვიტყოდით, ვითარმედ ცეცხლისაჲ არს განმატყურებელი ძალი, აღმატებული სხუათა სხეულთაჲ მქურვალებითა.

3. საუწყლოთა A, საყოველთაო+არს C.

4. მქუვიანობა B.

5. სხუათა ყოველთა BC*.

თა [9v II] გუამთა მკურვალეზასა. და ეწოდების ამას თვსებასა თვსებაჲ მოპოვნებითი, რომელი-იგი ზედა და-ერთვინ თვსებასა არსებითსა.

8. შესანიშნავთა სიტყუათათჳს 8 (‘:ε’) 3. შესანიშნავთაჳს

1. ყოველი შესმენაჲ ანუ უმრავ-ლესთა პირთა მიერ ითქუმის ანუ სწორებითთა, ხოლო უდარესთა ზე-და — არაოდეს. და მრავალთა მიერ ესრეთ, რაჟამს საყოველთაონი იგი კერძნი შესმენდენ კერძოხსათა მათ. საყოველთაოდ უკუე ითქუმიან ზე-მონი და ზოგებითად კერძოდ — ქუემონი. და საყოველთაოდ იგი სი-ტყუაჲ ყოველთა არსთათჳს ითქუ-მის, ამისთჳსცა შემთხუევითსა არ-სობა ეწოდების. ხოლო ვერ-შემძლე-ბელ ვართ თქუმაღ, ვითარმედ არსო-ბაჲ არსება არს, რამეთუ არა ხოლო თუ არსება არა არს არსობისა იგი სახელი, არამედ შემთხუევითიცა არს.

2. და ეგრეთვე ნათესავნი შემას-მენელ-ექმნებიან სახეთა, ვითარცა უფროსს მათსა საყოველთაონი, ხო-ლო სახენი ვერ შესმენენ ნათესავ-თა, რამეთუ სახენი ზოგებითნი კერ-ძონილა არიან ნათესავთანი. შესმი-ნების უკუე არსებაჲ ცხოველად და ცხოველი — კაცად, რამეთუ ცხოვე-ლი არსება არს და კაცი ცხოველ არს.

3. ხოლო არღარა გარე-მოიქცე-ვიან შესმენანი ესე, რამეთუ ყოვე-ლი კაცი ცხოველ არს, არამედ არა ყოველი ცხოველი კაც არს, რამეთუ ცხენიცა და ძალი ცხოველნივე არიან. ეგრეთვე კუალად ყოველი ცხოველი არსება არს, ხოლო არა ყოველი არსებაჲ [10r I] ცხოველ არს, რამეთუ ქვაჲცა და ძელი არ-სება არიან, რომელნი-ესე არა ცხო-ველნი არიან.

სხუათა და C. B-ში „და“ ჩამატებულია. ბოლო „და“ — BC.

3. ცხოველნი ცხოველ BC.

1. ყოველი შესმენაჲ ანუ უდიდე-სისაგან იქმნების ანუ სწორისა, ხო-ლო უმცირესისაგან — არაოდეს. და უდიდესისაგან ვიდრემე, რაჟამს-იგი უსაყოველთაოესნი შესმინებოღინ კერძობითთად და უსაყოველთაო-ესნი უკუე არიან უზემოესნი და კერ-ძობითინი — უქუემოესნი. ვინაჲცა უსაყოველთაოეს სადმე ყოველთასა არს მყოფი, რომლისათჳს ყოველთად შესმინების და რამეთუ არსებაჲცა მყოფად ითქუმის. ხოლო ვერ ძალ-გვც თქუმაღ, ვითარმედ მყოფი არ-სება არს, ვინაჲთგან არა არსებაჲ ხოლო არს მყოფი, არამედ შემთხუე-ვითიცა.

2. ეგრეთვე და ნათესავნიცა შესი-მინებიან სახეთად, ვითარცა უსაყო-ველთაოესნი, ხოლო სახენი არა შე-ისმინებიან ნათესავთად, რამეთუ უკერძობითეს არიან ნათესავთასა. აწ უკუე შესმინების არსებაჲ ცხო-ველისად და ცხოველი — კაცისად, რამეთუ ცხოველი არსება არს და კაცი ცხოველ არს.

3. ხოლო არა გარე-მოიქცევის, რამეთუ ყოველი კაცი ცხოველ არს, ხოლო არა ყოველი (43v I) ცხოვე-ლი კაცი არს და რამეთუ ცხენიცა და ძალი ეგრეთვე ცხოველნი არიან. და ყოველი ცხოველი არსება არს, ხოლო არა ყოველი არსებაჲ ცხო-ველ არს და რამეთუ ქვაჲცა და ძე-ლი არსება არიან, რომელნი არა არიან ცხოველ.

1. რაჟამს-იგი რაჟამს B.

3. ხოლო არა გარე-მოიქცევის, რამეთუ ყოველი კაცი ცხოველ არს — A.

4. ეგრეთვე სახე შემასმენელ-ექმნების გარემო მისსა მყოფსა მს განუკუთვლელობასა ვუამთასა, ვითარცა უმეტეს მათსა საყოველთაოა. ხოლო განუკუთვლელობაჲ გუამთაჲ ვერ შესმენს სახესა, რამეთუ ზოგებითი ნაწილი არს სახისაჲ გუამი. რამეთუ პეტრე კაცი არს და პავლე კაცი არს, ხოლო არა ყოველი კაცი პეტრე არს გინა პავლე, რამეთუ არიან სხუანიცა გუამოვნებანი განფენილნი სახისაგან კაცისა.

5. ხოლო თითო-სახე არიან შესმენანი სახეთანი, რომელთაცა თანა იყვნენ განუკუთვლელბანი გუამთა მათთანი, რამეთუ საყოველთაო არიან თითო-სახენი იგი განყოფილებანი სახეთანი. ვინაჲთგან სიტყვერი უსაკუთრეს და საყოველთაო არს ღვროს ყოველთა სიტყუათასა სახესა შინა კაცისასა, რამეთუ ყოველი კაცი სიტყვერ არს, ხოლო არა ყოველი სიტყვერი კაც არს. რამეთუ ანგელოზი სიტყვერ არს, არამედ არა კაც არს. ესე არს უმრავლესთა პირთათჳს განფენილი შესმენაჲ.

6. ხოლო ერთისა შესმენაჲ ესე არს, რაჲმს გარე-მოიქცეოდის სიტყუაჲ იგი შესმენათაჲ, რამეთუ შესმინებანი თჳსებანი სახეთანი, რომელ-იგი არიან თჳს და კუალად გარე-მოიქცევიან სახენი შემასმენელ [10r II] ად თჳსებათა თჳსთა. რამეთუ ყოველი კაცი მოცინარ არს და ყოველი მოცინარი კაც არს. რამეთუ დაღაცათუ ითქუმის სიცილი ციღამტკაველისაჲ, არამედ არა გულითად არს სიცილი იგი მისი, გარნა ხოლო იჩემებს სახისა მსგავსებასა, რამეთუ მამსგავსებელ და მზუელაჲ არს ცხოველი იგი.

4. გარემოს C.

5. თითო-სახენი C. იყუნენ C. ყოველი კაცი — BC.

4. ეგრეთვე სახეცა შესმინების მის-ქუეშე გარე-შეცვულთა განუკუთვლელად, ვითარცა უსაყოველთაოესი. ხოლო განუკუთვლელი, რომელ არს გუამი, არა შესმინების სახისად, რამეთუ უფროჲს კერძობითი არს სახისასა გუამი. და პეტრე ვიდრემე კაც არს და პავლე კაცე არს, ხოლო არა ყოველი კაცი პეტრე არს გინა პავლე, რამეთუ არიან სხუანიცა გუამნი სახესა შინა კაცისასა.

5. ხოლო განყოფილებანი შესმინებანი სახეთად, რომელთა შორის არიან და განუკუთვლელთა მათთად, რამეთუ სახეთასა უსაყოველთაოეს არიან განყოფილებანი. რამეთუ სიტყვერი უსაყოველთაოეს არს სახესა კაცისასა, ვინაჲთგან ყოველი ვიდრემე კაცი სიტყვერ არს, ხოლო არა ყოველი სიტყვერი კაც არს. და რამეთუ ანგელოზი სიტყვერ არს, გარნა არა არს კაც. და ესე უკუე არს უდიდესისამიერი შესმენაჲ.

6. ხოლო სწორებითი შესმენაჲ არს, რომელი გარე-მოიქცეოდის, რამეთუ შესმინებანი განთჳსებულნი სახეთანი, რომელ არიან განთჳსებულნი მათნი, არამედ სახენიცა შესმინებანი განთჳსებულთა მათთად. რამეთუ ყოველი კაცი მოცინარ არს და ყოველი მოცინარი კაც არს. რამეთუ დაღაცათუ ითქუმის მოცინარად ციღამტკაველი, არა იცინის გულითა, არამედ — მხოლოდ სახითა ოდენ, ვინაჲთგან მზუელაჲ არს ცხოველი იგი.

5. ვინაღდან C*.

6. განთჳსებულად AC. კაცი² B. მოცინარად BC.

7. და რაფთა შემოკლებულად ეთქუა, ვითარცა შესმენა იგი ნათესავთა სახეთათჳს და თითოსახეობისაჲ სახეთათჳს და სახეთაჲ განუკუთვლადისათჳს გუამთაჲსა უმრავლესთა ზედა განეფინების, ხოლო სახეთათჳს თქმული იგი შესმენაჲ ერთსა პირსა ზედა არს. და სწორებით თქმული იგი გარე-მოიქცევის და შეასმენს ნაცვალად შესმენისა მითვე წესითა სიტყჳსაჲთა, ვითარ-იგი შესმენილ იყოს მის მიერ.

მ 7'(16')

თ. ერთ-სახელთა და თანამოსახელთა შესმენათჳს

ზ. თანა-მოსახელთათჳს

1. ერთ-სახელი შესმენაჲ არს, რაჲჲს სახელსაცა და საზღვარსა სახელისასა მიითუალვიდეს სიტყუაჲ იგი შესმენისაჲ, ვითარ-იგი ცხოველად შეისმინების კაცი და მიითუალავს სახელსაცა და საზღვარსა ცხოველობისასა. რამეთუ ცხოველი არს არსებაჲ სულიერი და გრძნობადი და კაცი მიითუალავს საზღვრის განჩინებასა აჲს, რამეთუ არს კაცი სულიერი და მგრძნობელი.

2. ხოლო თანა-მოსახელე შესმენაჲ არს [10V I], რაჲჲს სახელსა მიითუალვიდეს, ხოლო განჩინებასა — არასადა, ვითარ-იგი ხატი კაცისაჲ მიითუალავს უკუე სახელსა კაცისასა, ხოლო განჩინებასა საზღვრისასა — არასადა. რამეთუ საზღვარი და განჩინებაჲ კაცისაჲ არს, რაჲთა იყოს ცხოველ სიტყვერ და მოკუდაე, შემწყნარებელ გონიერებისა და კელოვნებისა. ხოლო ხატი არცა ცხოველ არს, რამეთუ უსულო

7. ვინაჲცა ნათესავთაჲ ვიდრემე სახეთამიმართი შესმენაჲ და განუკუთვლადისათჳს სახეთავემიმართი და სახეთაჲ განუკუთვლადისათჳს უდიდესისაგანდ ითქუმის, ხოლო სახეთაჲ განუკუთვლადისათჳს — სწორებითად. ხოლო ესე სწორებითი გარე-მოიქცევაჲ და ნაცვლობით შესმენელად ითქუმიან.

1. თანა-მოსახელე შესმენაჲ არს, რაჲჲს სახელსაცა და საზღვარსა მის სახელისასა მიითუალვიდეს, ვითარ-იგი ცხოველი შეისმინების კაცისად და მიითუალავს კაცი სახელსაცა და საზღვარსა ცხოველისასა*, რამეთუ ცხოველი (43V II) არს არსებაჲ სულიერი, მგრძნობელი და კაცი მიითუალავს საზღვარსა აჲს, რამეთუ არსებაჲცა არს კაცი და სულიერიცა და მგრძნობელიცა.

2. ხოლო სახელ-მოდგამი შესმენაჲ არს, რაჲჲს სახელსა ვიდრემე მიითუალვიდეს, ხოლო განსაზღვრებასა — არასადა, ვითარ-იგი ხატი კაცისაჲ მიითუალავს სახელსა კაცისასა, ხოლო განსაზღვრებასა კაცისასა არა მიითუალავს. რამეთუ საზღვარი კაცისაჲ* არს: ცხოველი სიტყვერი, მოკუდაე, გონებისა და კელოვნებისა შემწყნარებელი. ხო-

1. * AB ნუსხებში მარცხენა აწიანზე მონაწერი: „შეისწაეე საზღვარი ცხოველისაჲ“.

2. კაცისა! C*.

* AB ნუსხებში კიდევ მინაწერი: „შეისწაეე საზღვარი კაცისაჲ“.

7. უმრავლეთა BC.

1. არს — ABC. მიითვალვიდეს BC. მიითვალავს C.

2. მიითვალვიდეს C. მიითვალავს C.

არს, არცა სიტყვერ არს, არცა მიძ-
ლებელ ცნობისა და კელოვნებისა.

3. ჭერ-არს უკუე ცნობად, ვი-
თარმედ რაოდენისა რაჲსათჳსცა შე-
ისმინებოლის ვინმე, ზოგადი არს
შესმენაჲ იგი მისი და მისთანათაჲ
და ზოგად შეისმინებთან ყოველნივე
იგი. რამეთუ რაჲ-იგი ეზრახვინ
ცხოველსა, იგივე ეზრახვის კაცსა,
რამეთუ კაცი ცხოველ არს და რაჲ-
იგი ეზრახვინ კაცსა, ეზრახვინ პეტ-
რეს, რამეთუ პეტრე კაცი არს. და
რაჲ-იგი ეზრახვინ ცხოველსა, ეზ-
რახვინ მასცა, რამეთუ იგიცა ცხო-
ველი არს.

ი. ნართაულთათჳს

10*(17')

1. ჭერ-არს უკუე ცნობად, ვი-
თარმედ ნართაული ორ-სახედ ით-
ქუმის: პირველად — გუამოვნებით
და მეორედ — შესმენით. გუამოვნე-
ბით უკუე ესრეთ, ვითარ-იგი ზედა
დაერთვის შემთხუევიით არსებასა,
რამეთუ მის შორის არს და თჳნიერ
მისსა ვერ არს. ხოლო შესმენით,
რამეთუ ნართაულ არს ზოგებითი
რამე კერძოჲ ანუ ნაწილი [10v II]
და ზედა დაერთვის კერძოჲ იგი ნარ-
თაული საყოველთაოსა მას კერძო-
სა, ვინაჲთგან საყოველთაოჲ იგი
შეისმინების მის თანა ყოფისათჳს
ზოგებითთა კერძოთაჲსა, ვითარ-იგი
შეისმინების კაცი ცხოველობისა-
თჳს.

3. ეზრახუნ C. ეზრახუნ C.

სათ. * ამ თავის სათაური ბერძნულის
მოკლე რედაქციას არ აქვს. ტექსტი პირ-
დაპირ მისდევს წინა თავს, როგორც ეს
არის არსენის ტექსტში. ვრცელ რედაქ-
ციაში იგი გამოყოფილია მე-17 ნომრად.

1. დაერთუნ C.

ლო ხატი არცა ცხოველი არს, რამე-
თუ არა სულიერ არს, არცა სიტყვერ,
არამედ არცა გონებისა და კელოვ-
ნებისა შემწყყნარებელ.

3. საკმარ არს ცნობად, რამეთუ
რაოდენნი შეისმინებთან ვისდაღმე,
ვითარცა საქუედმდებარეოჲსად, ესე
იგი არს, თანამოსახლეობით, იგინი
ქუედმდებარისაცა მისასად შეისმი-
ნებთან ვითარ-იგი ცხოველი, ვითარ-
ცა საქუედმდებარეოჲ, შეისმინების
კაცისად, ესე იგი არს, თანამოსახ-
ლეობით, და კაცი — პეტრესად,
რამეთუ ქუედმდებარედ აქუს კაცსა
პეტრე. შეისმინების უკუე და პეტ-
რესდაცა ცხოველი, რამეთუ პეტ-
რეცა ცხოველ არს.

1. სათანადო არს უკუე ცნობად,
ვითარმედ ორ-სახედ ითქუმის ქუედ-
მდებარე: ერთი ვიღრემე — მყოფო-
ბით, ხოლო სხუაჲ იგი — შესმენით.
და მყოფობით უკუე, ვითარ-იგი
ქუედ-უც არსებაჲ შემთხუევიითა,
რამეთუ მის შორის მქონებელ არი-
ან ყოფისა და თჳნიერ მისსა ვერ
წარმოიჩინებთან. ხოლო შესმენითი
ქუედმდებარე არს კერძობითი, რა-
მეთუ ქუედ-უც კერძობითი უსა-
ყოველთაოესსა შესასმენელად, ვი-
ნაჲთგან უკუე უსაყოველთაოესი შე-
ისმინების კერძობითისად, ვითარ-
იგი ცხოველი შეისმინების კაცისად.

3. შეისმინებთან+ვითარცა B. ვითარცა
ვითარ B. საქუედმდებარეოჲ B.

1. რამეთუ! და C. შესმენითი შესმენისა
მიმართ C.

2. რამეთუ რაჟამს ყოვლითურთ უწოდენ რასმე, ჭერ-არს, რაჟათა ნართაულიცა იგი თქუნან, რაჟათაცა რაჟა ზედა ეღვას მას. და ესე ესრეთ განიწესების, რაჟათა საყოველთაოდ-სა იტყოდი ნართაულითურთ, ხოლო ზოგებითსა მის ზედა მღებარით შესმენითურთ, რამეთუ განიყოფე-ბიან ზედადართვითი და მოკიდები-თი. და იწოდების შემთხვევითი ზე-დადართვითად არსებისა, ხოლო არ-სებაჲ — მოკიდებითად ყოვლისა გუამოვნებისა.

118'(17)

ია. თუ რამ არს კითხვამ ესა,
ვითარმედ რასა შინა არს
შესმენამ და თუ შინა-არს რომელი
ანუ რამ-არს შესმენამ მათი

1. სხუაჲ არს, თუ რასა შინა არს შესმენამ და სხუაჲ არს ანუ რაჲ-არს რომელი ანუ თუ რასა შინა არს. რამეთუ რაჟამს ვიკითხვოდით, თუ „რაჲ არს კაცი?“ ვიტყვთ, ვითარ-მედ „ცხოველი“. ხოლო რაჟამს ვი-კითხვოდით, ვითარმედ რაჲ-არს რო-მელი? ესე იგი არს, ვითარმედ სთქუ თუ „ცხოველი“, შესძინე თქუამად, თუ „რომელი ცხოველი?“, ვიტყვთ უკუე, ვითარმედ „სიტყვერი და მო-კუდავი“.

2. რაჟათა ესრეთ ნათესავითა უკუე და სახითა შესმენილ იქმნეს, თუ რა-ცა შინა არს. ხოლო განყოფილები-თა, ესე იგი არს, არსებითად და არ-სებისათანად, რომელ არს შემთხუე- [11r I] ვითი, და თვლებითა შესმე-ნილ-იქმნეს, თუ ვითარ შესისმინების რომელია. ხოლო გუამი არცა რაჲარსობასა საცნაურ-ჰყოფს, არცა თუ რომელი-იგი რაჲ არს, არამედ

2. ეწოდების საყოველთაოსა უკუე საქუედმღებაროჲ, ხოლო კერძო-ობითსა — ქუედმღებარე შესასმე-ნელად. კუალად ითქუმის შემთხუე-ვითთა ქუედმღებარისშინად არსე-ბისად, ხოლო არსებაჲ — ქუედმღე-ბარედ მყოფობისა მიმართ.

შ. რამდროგითისა შესმენისათჳს
და რომელი რამდროგითისათჳს

1. სხუაჲ არს რაჲარსობითი შეს-მენამ და სხუაჲ არს რომელი რაჲ-არსობითი. და რაჲ-არსობითი ვიდ-რემე არს, რაჟამს კითხულთა, თუ „რაჲ არს კაცი?“ მიუგით, ვითარმედ „ცხოველი“. ხოლო რომელი რაჲ-არს-შინაობითი, რაჟამს (44r I) კი-თხულთა, თუ „რომელი ცხოველი?“ ეთქუთ, ვითარმედ „სიტყვერი, მო-კუდავი“.

2. ვინაჲცა ნათესავი ვიდრემე და სახე რაჲარსობით შესისმინებიან, ხო-ლო განყოფილებაჲ, არსებითიცა და არსებისზედაჲ, და შემთხვევითი და განთვსებული რომელი რაჲარსობით შესისმინებიან. ხოლო გუამი არცა რაჲარსობასა ცხად-ჰყოფს, არცა რომელი რაჲარსობასა. რამეთუ გუ-ეკითხუეებოდის რაჲ, „ვინ არს

2. მოკიდებითად მოკლებითად BC.

სათ. თუ² — BC.

1. ვიტყვით¹ C.

2. რომელმელობაჲ C.

2. საქუედმღებარეოჲ C.

2. * A-ში „ცხად“ სიტყვა ტექსტში ცუ-დად იკითხება: * ნიშნით აშააზე მხედრუ-ლად, იმავე მელნით წერია: „ცხად“.

ამას ოდენ, თუ ვინ არს. ხოლო რა-
ჯამს ვიკითხვებოდი, ვითარმედ
„ვინ არს ესე?“, ვიტყვო, ვითარმედ
„პეტრე“. ხოლო გუკითხვიდენ რაჲ,
ვითარმედ „ვინ არს პეტრე?“, ვი-
ტყვო, ვითარმედ „კაცი არს“. და
კუალად რაჲ გუკითხონ, თუ „რომე-
ლი კაცი?“, ვითარმედ ნუჟუე
„გრძელი ანუ მოკლე“.

3. ჭერ-არს უკუე ცნობად, ვითარ-
მედ ბუნებით განყოფილთა „სხუა და
სხუა“ ეწოდების, რამეთუ ვიტყვო,
ვითარმედ „სხუა არს კაცი და სხუა
ცხენი“, რომელნი-ესე სხუა არიან
ბუნებით. რამეთუ სხუა არს სახე კა-
ცისაჲ და სხუა — ცხენისაჲ. ხოლო
რიცხვთა განყოფილნი, ესე იგი არს,
გუამოგნებითა, „სხუად და სხუად“
ითქუმიან, რამეთუ ვიტყვო, ვითარ-
მედ „სხუა არს პეტრე და სხუა არს
პავლე“, ხოლო ვერ-შემძღვებელ
ვართ თქუამად, ვითარმედ „სხუაჲ
არს პეტრე და სხუაჲ არს პავლე“,
ვინაჲთგან ვტყუით, რამეთუ ბუნე-
ბით ერთ არიან, ხოლო არა რიცხვ-
თაჲ, რამეთუ რიცხვთა განიყოფე-
ბიან.

4. ჭერ-არს უკუე ცნობად, ვითარ-
მედ სხუად სახელ-იდების არსებაჲ
და არსებითნი განყოფილებანი და
სხუად — შემთხუევითნი, რამეთუ
არსებითნი განყოფილებანი სახისა,
ესე იგი არს, ბუნებისა მიმართ ხედ-
ვენ და მას წარმოაჩინებენ, [11r II]
ხოლო შემთხუევითი განუკუეთე-
ლობისა მიმართ, რომელ არიან გუ-
ამნი, რამეთუ შემკრებელ გუამოგ-
ნებისა არიან შემთხუევითნი. სხუა
უკუე არს კაცი და სხუა — ცხენი,
სხუებრ და სხუა — პეტრე და სხუ-
ებრ და სხუა — პავლე.

ესე“?, ვიტყვო: „პეტრე“. ამისსა
შემდგომად გუეკითხოს რაჲ: „რაჲ
არს პეტრე?“, ვიტყვო: „კაცი“. კუა-
ლად კითხულნი, თუ რომელი კაცი?
ვიტყვო ნუჟუე და „გრძელი ანუ
მოკლე“.

3. სათანადო არს უწყებაჲ, ვითარ-
მედ ბუნებითა განყოფილნი „სხუა“
იწოდებიან, რამეთუ ვიტყვო, ვითარ-
მედ „სხუა არს კაცი და სხუა ცხე-
ნი“, ხოლო სხუა ბუნებით, ვინაჲთ-
გან სხუა სახე არს კაცი და სხუა —
ცხენი. ხოლო რიცხვთა განყოფილ-
ნი, რომელ არიან გუამნი, „სხუად
და სხუად“ ითქუმიან, რამეთუ ვი-
ტყვო, ვითარმედ „სხუაჲ არს პეტ-
რე და სხუაჲ — პავლე“, გარნა ვერ
ძალ-გვც თქუამად, ვითარმედ „სხუა
არს პეტრე და სხუა პავლე“, ვი-
ნაჲთგან ვტყუით, რამეთუ ბუნე-
ბით ერთ არიან, ხოლო არა ერთ არი-
ან რიცხვთა.

4. საკმარ უკუე არს ცნობად, ვი-
თარმედ არსებასა ვიდრემე სხუა
ეწოდების, ეგრეთე — არსებითთა
განყოფილებათა, ხოლო შემთხუე-
ვითთა — სხუებრ, ამისთჳს, რამეთუ
არსებითნი ვიდრემე განყოფილება-
ნი სახისა, ესე იგი არს, ბუნებისა-
თჳს იხილვებიან და მას შეამტკიცე-
ბენ, ხოლო შემთხუევითი გუამისა-
თჳს, რამეთუ შეამტკიცებელ გუა-
მისა არიან შემთხუევითნი. სხუა
უკუე არს კაცი და სხუა — ცხენი.

2. ბოლო „და“ — BC.

3. ვინაჲდგან C. ვტყუით ვიტყვო BC.

A-შია: ვიტყუით. ი ზემოდან არს დაწე-
რილი: ვიტყუით.

4. უკუე A.

3. სხუა^ა ABC. სხუა] სხუა^ა BC. ვტყუ-
ით] ვიტყვო C. რიცხვითა^ა BC.

4. სხუად C. მას] მარადის BC. სხუა^ა C.

5. ხოლო ყოველი განყოფილება არსებითი და შემთხვევითი სხუეობბასა იქმს და სხუეობბაჲ მოასწავებს სხუაებრობასა და სხუასახეობბასა. და ბუნებაჲ მოასწავებს რაოდენობასა, ხოლო გუამი — ვინაობასა და ვინაობასა. ხოლო ყოველი განყოფილებაჲ რომელობისა მოქენე არს.

იზ. გუამისათჳს და გუამოვნებაჲს 12: (ლ.) თ. გუამოვნისა და უგუამოდათჳს და უგუამოდა

1. გუამოვნებისა სახელი ორსა მოასწავებს, რამეთუ მარტივად განფენით თქუმითა მარტივად განფენილსა არსებასა მოასწავებს. ხოლო იაყით თჳსით და თჳსაგან განთჳსებითა განუქუეთელობასა გამოსასაჳს განთჳსებით თქუმაჲ გუამოვნებისაჲ და განყოფილსა პირსა მოასწავებს, რომელ არს ერთი გუამი.

2. ხოლო კუალად გუამოვნებაჲცა ორსა მოასწავებს, რამეთუ ერთბამდ ყოველსავე სახესა გამოსახავს მისსა, რომელსა-იგი მოასწავებდეს, ვინამთგან არა ხოლო მარტივად არსებასა, არამედ შემთხვევითსაცა გუამოვნებად უწოდთ. და კუალად მოასწავებს მის შორის მყოფსა მასცა გუამსა, რომელსაცა განუქუეთელსახელ-ედების.

3. ხოლო კუალად უგუამოდაცა ორ-სახედ (11v I) ითქუმის, რამეთუ უგუამო ეწოდების მასცა, რომელი არასადა ყოფილ იყოს, არცა ყოფად იყოს და კუალად უგუამოდ ითქუ-

5. ხოლო თჳსაგან მდგომი გუამი განუქუეთელსა ცხად-ჰყოფს და განსაზღვრებულსა პირსა, ვითარ-იგი პეტრე და პავლე. ჭერ-არს უწყებაჲ, ვითარმედ განყოფილებაჲ, რომელთა-იგი განჰყოფს, მათსა ვიღრემე უდარეს არს, ხოლო რომელთა მიმართ განიყოფვის, მათსა უმჯობეს არს. საკმარ არს ცნობად. ვითარმედ რაოდენნი არიან მყოფნი, ეგოდენნივე არიან განყოფილებანი. ხოლო მყოფნი ანუ არსებანი არიან, ანუ შემთხვევითნი.

1. გუამისა სახელი ორსა დაჰნიუნავს.

2. და გუამონიცა ორსავე და (44r II) ჰნიუნავს, რამეთუ დაჰნიუნავს მარტივად მყოფსაცა, რომლისა დანიშენისაებერ არა მარტივად არსებასა ხოლო, არამედ შემთხვევითსაცა გუამონად უწოდთ. ხოლო დაჰნიუნავს განთჳსებულსა გუამსაცა, ესე იგი არს, განუქუეთელსა.

3. და კუალად უგუამოდაცა ორგუარად ითქუმის, რამეთუ ითქუმის უგუამოდ არარაჲთ არასადა მყოფიცა და ითქუმის უგუამოდ შემთხვევითიცა, რომელსა არა აქუს განთჳ-

სათ. უგუამოს A.

3. უგუამოიცა A.

5 ეგოდენნივე C.

3. არარაჲთა C*. არსებისა BC.

მის შემთხვევითი, რამეთუ შემთხვევითსა არა აქუს თვისი გუამი, არამედ სხუასა გუამსა და არსებასა შინა იხილებინს.

სებული მყოფობაჲ, არამედ არსებასა შორის შემტკიცების.

18 ა(ღა')

იგ. არსებობათჳს და გუნდობისა და სახისა, განუაჳეთელინათჳს და პირისა და გუამონდობისათჳს

ი. არსებობათჳს და გუნდობისა და საზოგადოებისა, განუაჳეთელინათჳს და პირისა და გუამისა

1. აწ უკუე გარეშენი ფილოსოფოსნი მსგავსად პირველ-თქუმულისა სიტყვსა განყოფილებასა იტყვან არსებისა და ბუნებისასა, რამეთუ არსებად უწოდენ მარტივად მდებარესა ნივთსა, ხოლო ბუნებად — არსებასა დასახულსა განყოფილებად არსებითად, რომელსა-იგი მარტივად ყოფასა თანა ვითარებაჲცა რამე აქუნდეს ყოფისაჲ: სიტყვერებაჲ ანუ პირუტყუებაჲ, მოკუდავებაჲ და უკუდავებაჲ, ესე იგი არს, რომელ ვიტყვ შეუცვალებელსა მას დასაბამსა და მიზეზსა და ძალსა, რომელი-იგი დამბადებელისა მიერ მიენიჭა მოძრაობად თითოეულსა ბუნებასა,

1. გარეშეთა უკუე ფილოსოფოსთა პირველ-თქუმულისა სიტყვსაებრ განყოფილებაჲ თქუეს არსებისა და ბუნებისაჲ. არსებად ვიდრემე მეტყუელთა მარტივად ყოფისათა ოდენ, ხოლო ბუნებად — არსებისა, სახედადებულისათა არსებითთა განყოფილებათა მიერ და მარტივად ყოფისა თანა ესრეთ ვითამე ყოფისა მქონებელისათა გინა თუ სიტყვერად ანუ უსიტყუელად, გინა მოკუდავად ანუ უკუდავად, რომელ არს თვთ იგი უცვალებელი და შეუძრველი დასაბამი და მიზეზი და ძალი, შემოქმედისა მიერ დადებული თითოეულსა სახესა შინა მოძრაობისა მიმართ.

2. ვითარ-იგი ანგელოზთა მიეცა ძალი, — რაჲთა გულისკმა-პყოფდენ და თვნიერ კმოვანისა სიტყვსა ურთიერთას აუწყებდენ გულისკმისყოფათა; — ხოლო კაცთა, — რაჲთა გულისკმა-პყოფდენ და სიტყვთ განისაწავლენ [11VII] ბოდინ და კმოვანითა სიტყვთა ურთიერთას მისცემდენ და აუწყებდენ განზრახვათა გულისათა; ხოლო პირუტყუთა — ცხოველობაჲ და აღმოფშვნივაჲ და გრძნობითი ძრვაჲ; ხოლო ნერგთა — ძრვისა და მშობელობისა და აღორძინებისა ძალი; ხოლო ქვეთა — განკურვებისა და განგრძობებისა, ადგილითი ადგილად მიმოდგმისა სხუათა-

2. ანგელოსთა შორის ვიდრემე გულისკმის-ყოფისაჲ და თვნიერ კმოვანისა სიტყვსა მიმცემლობაჲ ურთიერთას გულისკმის-საყოფელთაჲ; ხოლო კაცთა შორის — გულისკმის-ყოფასა თანა მიმოქცევაჲცა მისი გონებასა შინა და კმოვანისა სიტყვსა მიერ მიმცემლობაჲ ურთიერთას გულისკმის-ყოფათა გულისათაჲ; და პირუტყუთა შორის — ცხოველობითი და მგრძნობელობითი და აღმომფშვნიველობითი ძალი; ხოლო ნერგ-

2. ანგელოზთა C. გულისხუმის-ყოფისაჲ B. გულისხუმის-საყოფელთა B. გულისხუმის-ყოფასა B. გულისხუმის-ყოფათა B. ცხოველობითი A. აღმომფშვნიველობითი B.

1. პლტუმლისა A. პირუტყუებაჲ C.
2. აღმოფშვნივაჲ C.

მიერისა და მგორვალობისაჲ, ვითარ-
იგი შეეცუეების უსულთა.

3. ამას ესევითარსა უწოდენ ფი-
ლოსოფოსნი ბუნებად, ვითარცა სა-
ხეთა სახოვანთა, ვითარ-იგი არიან
ანგელოზი და კაცი და ცხენი და
სხუანი ესევითარნი, რომელნი-ესე
საყოველთაო არიან და განმრავლე-
ბულ გუამოვნებითა და თითოეულ-
სა, მათგან მიმღებელსა გუამოვნე-
ბისასა, შეუცვალებელი და დაუკლე-
ბელი აქუს მსგავსებაჲ გუამოვნე-
ბისაჲ. და რაჲთა მოკლედ ვთქუა, ვი-
თარმედ ფილოსოფოსნი კერძოსა
რასმე სახისასა გუამად უწოდენ, ხო-
ლო საყოველთაოდ განფენილსა და
შემკრებელსა გუამოვნებისასა ბუ-
ნებად სახელ-სდებენ, ხოლო მარტი-
ვად მდებარესა ნივთსა არსებად
უწოდენ.

4. ხოლო წმიდათა მამათა ზოგად-
სა და მრავალთა ზედა განფენილსა
სათქუმელსა, რომელ არს სახო-
ვანი სახე, არსება და ბუნება
[12r I] და ხატება სახელ-სდევს, ვი-
თარ-იგი არიან ანგელოზი და კაცი,
ცხენი და ძაღლი და სხუანი ესე-
ვითარნი. რამეთუ არსებაჲ სახელ-
ედების ყოფისაგან და ბუნებაჲ სა-
ხელ-იდების მყოფობისაგან და იგი-
ვე და ერთ არიან ორნივე ესე: ყო-
ფაჲ და მყოფი. და კულად ხატოცა
და სახე ბუნებასავე მოასწავებენ.

3. ამთ ესევითართა BC.

4. სათქმელსა C.

თა შორის — მოზარდობითი და
მშობლობითი ძალი; ხოლო ქვათა
შორის — განკურვებადობაჲ და გან-
კრილებადობაჲ და ადგილითი ადგი-
ლად სხუთამიერთა ძრვითა ცვა-
ლებადობაჲ, ესე იგი არს, თჳნიერ
სულისა.

3. ამთ უწოდეს ბუნებად, რო-
მელ არიან სახოვანი სახენი, ვითარ-
იგი ანგელოზი, კაცი, ცხენი და ეგე-
ვითარნი, ვითარცა უსაყოველთაო-
ესნი და გარე-შემცველნი გუამთანი
და თითოეულისა მათ ქუეშეთა გუა-
მოვნებათაგანისა გარე-შემსაზღვრე-
ბელნი და ეგრეთვე მსგავსად და უკ-
ლებად მყოფნი მათ ყოველთა შო-
რის. რომლისათჳსცა უსაკერძოესსა
ვიდრემე სახელ-სდევს გუამად, ხო-
ლო უსაყოველთაოესსა და გარე-
შემცველსა გუამთასა უწოდეს ბუ-
ნებად, ხოლო მარტივად (44v I) ყო-
ფასა ოდენ უწოდეს არსებად.

4. გარნა წმიდანი მამანი თანა-
წარკედეს ფრიადსა მრავლისმეტყუ-
ელებასა და საზოგადოსა უქუე და
მრავალთად სათქუმელსა, რომელ
არს სახოვანი სახე, არსებად და ბუ-
ნებად და ხატოვნებად უწოდეს, ვი-
თარ-იგი არიან ანგელოზი, კაცი,
ცხენი, ძაღლი და ეგევითარნი. და
რამეთუ არსებაჲცა ყოფისაგან ით-

მშობელობითი C. ხოლო ნერგთა შორის
მოზარდობითი და მშობლობითი ძალი] ხო-
ლო ნერგთა შორის მოზარდობითი ძალი B.
(B-ში ეს წინადადება ჩამატებულია სხვა,
გვიანდელი ხელით, სხვა მელნით). სხუთა
მიერისა C°. „და ადგილითი — ადგილად
სხუთა მრავლის-ძრვითა ცვალებადობაჲ
B-ში აკლია და სხვა, გვიანდელი ხელით
არის ჩამატებული სტრიქონს ზემოთ.

3. თითოეული B. უკლებელად B.

4. სახუანი C. ვითარ-იგი] და ვითარ-
იგი B.

5. ხოლო ზოგებიტად სახელ-სდევს განუკუეთელსა, რომელ არიან პირი და გუამი, ვითარ-იგი არიან პეტრე და პავლე, რამეთუ გუამსა ჰნებავეს, რაათა აქუნდეს სრულე-ბით არსებად შემთხუევიითურთ და თავსა შორის თვსსა სრულ-იყოს და იხილვებოდინ მის შორის გრძნობაჲ და მოქმედებაჲ.

6. ხოლო შეუძლებელ არს ორთა გუამთაგან, ვითარმცა არა განიყოფებოდეს ურთიერთას წესითა შემ-თხუევიითთა და სახითა რიცხვსაჲ-თა. და კულად ესეცა ჭერ-არს ცნო-ბად. ვითარმედ თვსებანი იგი გამო-მსახველნი შემთხუევიითთა წესთაგან იქმნებიან და დაჰსახვენ გუამოვნე-ბასა.

ქუმის და ბუნებაჲცა — მყოფობი-საგან, ხოლო ყოფაჲ და მყოფობაჲ ერთ და იგივე არიან. და ხატოვნე-ბაჲცა და სახე მასე დაჰნიშნვენ ბუ-ნებასა.

5. ხოლო კერძობითსა განუკუე-თელად სახელ-სდევს და პირად და გუამად, ვითარ-იგი არიან პეტრე და პავლე. ხოლო გუამსა ჰნებავეს ქონე-ბაჲ არსებისაჲ შემთხუევიითთა თანა და თვსაგან შემტკიცებულობაჲ და გრძნობით, ესე იგი არს, მოქმედე-ბით სახილველობაჲ.

6. ხოლო შეუძლებელ არს ორთა გუამთაგან, ვითარმცა არა განიყოფებოდეს ურთიერთას შემთხუევიითე-ბითა და რიცხვთა განიყოფებოდეს. სათანადო არს ცნობად*, ვითარმედ დამსახველობითნი თვთებანი შემ-თხუევიითნი არიან, რომელნი დაჰსა-ხვენ გუამსა.

14 ეპ'(ა')

ილ. განყოფათათჳს

1. განყოფაჲ არს პირველი გან-ყოფაჲ საქმისაჲ, ვითარ-იგი ცხოვე-ლი განიყოფების სიტყვერად და პი-რუტყუად.

2. ხოლო განყოფილებაჲ არს ერ-თისა მის კერძისაჲ ორ ნაკუეთად განკუეთაჲ და განყოფაჲ, [12r II] ვითარ-იგი ცხოველი განიყოს რაჲ სიტყვერად და პირუტყუად, ერთსა მას კერძოსა მისსა, რომელ არს სი-ტყვერი, განვჰყოფთ მოკუდავად და უკუდავად.

3. ხოლო განყოფილ არს, რაჲამს მექმნეს განყოფილებაჲ საქმისაჲ, კულად ვჰყოფ სხუასა განყოფილე-ბასა მისევე ერთგზის განყოფილისა

იბ. განწვალეზიხათჳს

1. განწვალებაჲ არს პირველი გან-კუეთაჲ საქმისაჲ, ვითარ-იგი ცხოვე-ლი განიწვალების სიტყვერად და უსიტყუელად.

2. ხოლო კერძო-განწვალებაჲ კერ-ძოთა ორთავე ნაკუეთთასა განკუე-თაჲ და განწვალებაჲ, ვითარ-იგი ცხოველისა, სიტყვერად და უსიტ-ყუელად განწვალებულისა, ერთსა კერძოსა, რომელ არს სიტყვერი, განვსწვალებთ მოკუდავად და უკუ-დავად.

3. ხოლო ზედა-განწვალებაჲ არს, რაჲამს მოქმედმან განწვალებასა

5. და* — AC. შემტკიცებულებაჲ BC.

6. განიყოფოდეს B, განიყოფილეს C. განიყოფოდეს B.

* A-ში მარცხენა აშიაზე მინაწერი: „ნუ გეშინ“.

1. განკუეთა C*. საქმისა C*.

5. ჰნებს C.

6. არს — C. გამომსახულნი C. დასახ-ვენ BC.

საქმისასა, ვითარ-იგი განიყოფების კაცი მამაკაცად და დედაკაცად, აჰა, განყოფა. და კუალად განიყოფების კაცი სულად და კორცად, აჰა, განყოფა ერთგზის განყოფილისა, ვინამთგან არა ყოვლითურთ შემოისაზღვრა განყოფა მათი პირველისა მის განყოფისაგან, აჰა ესერა მამაკაცსა და დედაკაცსა შორის იხილვებინ სული და კორცნი.

4. ხოლო ჭერ არს უწყებად, ვითარმედ წინა-განწყობით განყოფილად ითქუმიან ორნი სახენი, ერთისა მის ნათესავისაგან გამოკუთვითილნი, ვითარ-იგი ცხოველი განიყოფების სიტყვერად და პირუტყუად და სიტყვერი და პირუტყვ წინააღმდეგით განყოფილად ითქუმიან.

5. ხოლო არიან სახენი განყოფისანი რვა:

6. ა) ანუ ვითარ ნათესავისა სახედ, ვითარ-იგი ცხოველი განიყოფების სიტყვერად და პირუტყუად.

7. ბ) ანუ ვითარცა სახე განუკუთვითე [12v I] ლობად, ვითარ-იგი კაცი განიყოფების პეტრედ, პავლედ და სხუად თითო-სახედ ნაწილებად კაცებისა.

8. გ) ანუ ვითარცა ყოვლითურთ ზოგებად და ესე ორ-სახედ: ანუ მსგავსების-კერძოდ ანუ უმსგავსოების-კერძოდ. მსგავსების-კერძოდ უკუე არიან, — რაემს ნაწილნი კერძოდსანი მითითალვიდენ სახელსა და განსაზღვრებასა ყოვლისასა ურთიერთს, ვითარ-იგი განუკუთვითთ რად კორცი მრავალ ნაჭერად

საქმისასა კუალად სხუად განწყალვებად ეყო მისვე საქმისა, ვითარ-იგი განიწვალების კაცი წულად და ქალად, აჰა, განწყალვებად. და კუალად განიწვალების კაცი სულად და კორცად, აჰა, ზედა-განწყალვებად. გარნა* არა ყოვლადე იქმნების განწყალვებად და ზედა-განწყალვებად, არამედ რაემს არა ყოვლითურთ გარეწეცულ იყვნენ პირველისა მის განწყალვებისა მიერ, რამეთუ აჰა, წულსა და ქალსა შორის იხილვებინ სული და კორცნი.

4. ხოლო საკმარ არს ცნობად, ვითარმედ წინააღმდეგომ-განწყალვებულად ითქუმიან მისვე ერთისა ნათესავისაგან გამოკუთვითილნი ორნი სახენი, ვითარ-იგი ცხოველი განიწვალების სიტყვერად და უსიტყველად. და სიტყვერი (44v II) და უსიტყველი წინააღმდეგომ-განწყალვებად ითქუმიან*.

5. და არიან უკუე განმწვალებელობითნი გუარნი რვა:*

6. ა) ანუ ვითარცა ნათესავისა სახედ, ვითარ-იგი ცხოველი განიწვალების სიტყვერად და უსიტყველად.

7. ბ) ანუ ვითარცა სახისა განუკუთვითელად, ვითარ-იგი განიწვალების პავლედ და პეტრედ და სხუად თითოეულად კაცებად.

8. გ) ანუ ვითარცა ყოვლითურთისა კერძოდ და ესე ორ-გუარად:

განწყალვება C*. წვლებისა B.

* ამ სიტყვაზე მითითებით C-ში, მარჯვენა აშიაზე გამოსახულია თვალი და ადამიანის სახე (23r).

4. * A-ში ზედა კიდზე რაიმე სიტყვაზე მითითების გარეშე იმავე ხელით სინგურით მინაწერია: „რაოდენნი არიან გუარნი განმწვალებელობისანი“.

5. განმწვალებლობითნი C.

*B-ში მარცხენა აშიაზე მინაწერია: „იმეცნე, თუ რაოდენნი არიან გუარნი განმწვალებელობისანი 23v.“

შემოისაზღვრა B.

4. ითქუმიან C.

8. მითითალვიდენ C. განსაზღვრებასა C.

კორცისა და თითოეულსა ნაწილსა ნაქერისასა კორც უწოდიან და განსაზღვრებასა კორცისასა მითუალაეს; — ხოლო უმსგავსებობის-კერძოდ, — რაჟამს ნაწილნი კერძოხანი არცა სახელსა, არცა განსაზღვრებასა მასვე მითუალვიდენ ურთიერთს ანუ ყოვლითურთ, ვითარ-იგი განვეყვით რაჟ სოკრატი თავად და ქელად და ფერკად, არცა თავი, არცა კელნი. არცა ფერკნი მითუალვენ სახელის-დებასა მას სოკრატისასა.

9. ანუ ვითარცა ერთ-სახელთა კმაჲ თითო-სახელდ მოსწავებული და ესეცა ორ-სახელდ: ანუ ვითარცა ყოვლად, ანუ ვითარცა კერძოდ. ყოვლად უკუე, — ვითარ-იგი კმაჲ ძალლისაჲ ითქუმის ძალლისათვისცა კმელისა და ვარსკულაგისათვის და ძალლისათვის ზღვსა, რომელთა [12v II] განი თითოეული ყოვლად სრულ ცხოველისა; — ხოლო კერძოდ, — ვითარ-იგი სახელი ენისაჲ ეწოდების კვანძით კერძოსაცა შინა მოგვსასა და კიდესაცა შინა ორღანოხისასა და გემოხის-სახილავსა მასცა ასოსა ცხოველთასა, რომელნი-ესე კერძონი არიან და არა ყოვლადნი.

ანუ კერძოხმსგავსებით ანუ კერძოხმსგავსოებით. და კერძოხმსგავსნი უკუე არიან, — რაჟამს კერძონი მითუალვიდენ სახელსა და განსაზღვრებასა ყოვლითურთისასა და ურთიერთისასა, ვითარ-იგი, რაჟამს კორცი განვეყვით მრავალ კორცად და თითოეული ნაწილი კორცისაჲ კორცად იწოდებოდის და განსაზღვრებასა კორცისასა მითუალვიდის; — ხოლო კერძოხმსგავსოებითნი, — რაჟამს კერძონი არცა სახელსა, არცა განსაზღვრებასა მითუალვიდენ ურთიერთისასა ანუ ყოვლითურთისასა, ვითარ-იგი რაჟამს განვეყვით სოკრატი თავად და ფერკად და ქელად; რამეთუ არცა თავი, არცა კელნი, არცა ფერკნი მითუალვენ სახელსა ანუ საზღვარსა სოკრატისა, არცა ურთიერთისასა.

9. დ) ანუ ვითარცა სახელ-მოდგამისა კმისაჲ თითო-ფერთა დანიშნვათა მიმართ და ესეცა ორ-გუარად: ანუ ვითარცა ყოვლითურთისათვის და ანუ ვითარცა კერძოხათვის. და ვითარცა ყოვლითურთისათვის ვიდრემე, — ვითარცა სახელი ძალლისაჲ, რამეთუ მოიღებვის შინაურისათვისცა ძალლისა და ვარსკულაგისათვის და ზღვსა ძალლისა, რომელნი-ესე ყოვლითურთნი რამეჲ არიან და არა კერძონი ცხოველისანი; — ხოლო ვითარცა კერძოხათვის, — რაჟამს სახელი ენისაჲ მოაქუნდეს კვანძით კერძოსაცა მოგვსასა და მწუერვალსა ავლად-წოდებულისა ორღანოხისასა და საგემებელსა ასოსა ცხოველთასა, რომელნი-ესე კერძონი არიან და არა ყოვლითურთნი.

მიითვალეს C. რაჟამს A. განსაზღვრებასა C. მიითვალვიდენ C. მიითვალვენ C.

9. ცხოველისაჲ BC.

ურთიერთარსსა B. ვითარცა-იგი? A. აშინაჲ: „ვითარ“. იწოდების B. კერძოხმსგავსოებითნი C^o. ურთიერთარსსა B.

9. კუინტი B. კერძოსა B. ყოვლითურთნი A.

10. ანუ ვითარცა არსებამ შემთხვევითად, ვითარ-იგი რაჯამს ვთქუა, ვითარმედ „კაცთაგანნი რომელნიმე არიან სპეტაკ და სხუანი — შავ“.

11. ანუ ვითარცა შემთხვევითი არსებად, ვითარ-იგი ვთქუ რაჲ, ვითარმედ „სპეტაკთაგანნი რომელნიმე არიან სულღერ, ხოლო სხუანი — უსულღო“.

12. ანუ ვითარცა შემთხვევითი შემთხვევითად, რაჯამს ვთქვ გრილისათჳს, ვითარმედ რომელიმე ნაწილი მისი არს კმელ და რომელიმე — ნედლ.

13. ანუ ვითარცა ერთისაგან და ერთისა მიმართ. ერთისაგან უკუე, ვითარცა-იგი სამკურნალომასაგან სამკურნალოჲ წიგნი, გინა სამკურნალოჲ კურკელი. და ესე ერთისა მის კელოვნებისაგანნი ერთისა მიმართ ხედვენ, რომელ არს სიმრთელე კაცთაჲ.

14. ამით უკუე ესევეითარითა სახითა განიყოფების არსობაჲ არსებად და შემთხვევითად. ჟერ არს უკუე ცნობად, ვითარმედ არცა ერთთა რათ სახეთა შინა განყოფისათა იხილვების შემდგომად განკუეთისა ბუნებაჲ იგი პირველი, [13r I] არცა უფროჲსად და უმცროჲსად, თჳნიერ ერთისაგან და ერთისა მიმართ.

10. ე) ანუ ვითარცა არსებამ შემთხვევითთა მიმ[45]ართ, ვითარ-იგი რაჯამს ვიტყოდი, ვითარმედ „კაცთაგანნი რომელნიმე თეთრნი არიან და რომელნიმე — შავნი“.

11. ვ) ანუ ვითარცა შემთხვევითი არსებათა მიმართ, ვითარ-იგი რაჯამს თქვს ვინმე, ვითარმედ „თეთრთაგანნი რომელნიმე არიან სულიერი და რომელნიმე — უსულიერი“.

12. ზ) ანუ ვითარცა შემთხვევითი შემთხვევითთა მიმ[45r I]ართ, ვითარ-იგი რაჯამს ვიტყოდი, ვითარმედ „გრილთაგანნი რომელნიმე კმელ არიან, ხოლო რომელნიმე — ნოტია“.

13. ჟ) ანუ ვითარცა ერთისაგან და ერთისა მიმართ. და ერთისაგან უკუე ვითარ-იგი მკურნალობისაგან სამკურნალოჲ წიგნი და სამკურნალოჲ კურკელი. ხოლო ერთისა მიმართ, ვითარ-იგი სამრთელობელი ვაჟადი, სამრთელობელი ჭამადი, რამეთუ ერთისა მიმართ ჰხედვენ — სიმრთელისა.

14. ესრეთ უკუე ამის გუარისაებრ განიწვალების მყოფი არსებად და შემთხვევითად. ხოლო საკმარ არს ცნობად, ვითარმედ არცა ერთსა გუარსა შინა განწვალებისასა იხილვების განაკუეთთა ამით შორის ბუნებით უპირველესობაჲ და უუკუანამსკენელესობაჲ, არცა უფროჲსობაჲ და უმცროჲსობაჲ, თჳნიერ ერთისაგან და ერთისამიმართთა შორის.

10. სხვანი C.

10. ვითარ-იგი] ვითარ A. ვიტყოდით C.
12. ვითარ-იგი] ვითარ A. ვიტყოდეთ C.
ხოლო + და A.

13. ვითარ-იგი] ვითარ B. ხედვენ C*.
14. უკუე C*. განკუეთათა C*. უუკანამსკენელესობაჲ C*. არცა] გინა C*

ივ. პირველობისათვის ბუნებისა 15,1(ღ) თბ. ბუნებით უპირველესისათვის

1. პირველობად უკუე ბუნებისად არს. რომელი-იგი შემოიყვანებოდის და არარას შემოიტანებდეს, და თანად მოიკვოდის და არარას თანამოკვლელ ექმნებოდის, ვითარ-იგი ცხოველი ბუნებით უპირველესი არს ავებულეებასა შინა კაცისასა. რამეთუ მოიკლას თუ და არა იყოს კაცი ცხოველ, საჰირუ არს მისსა, რამთა არცალა კაცი იყოს. და კულად ცხოველ არს კაცი. ხოლო მოიკლას რამე კაცი და არღარა ეძლოს ცხოველ-ყოფად, ნაცეალ მისსა არიან ცხენი და ძაღლი და სხუანი ესევეთარნი, რომელნი-იგიცა ცხოველნი არიან.

2. კულად შემოიყვანებოდის რამე კაცი. უეჭუელად მის თანა შემოიყვანების ცხოველიცა, რამეთუ კაცი ცხოველ არს. ხოლო ცხოველი რამე შემოიყვანებოდის, არა მის თანა შემოიყვანების კაციცა უეჭუელად, რამეს ნუუეუე და ცხენი ანუ ძაღლი იყოს ცხოველი იგი, რამეთუ იგინიცა ცხოველნი არიან.

3. ხოლო არცა პეტრე უპირველეს პავლესსა არს ბუნებით, არცა სიტყვერი ცხოველი პირუტყვსა ცხოველისასა, რამეთუ პეტრე თუ განიკუეთოს და არა იყოს, იყოს პავლე; და პავლე რამე შეიყვანებოდის, არა შეიყვანებოდის [13r II] ნების მის თანა პეტრეცა, არცა პეტრეს შეყვანებითა მის თანა შეიყვანების პავლეცა. და არცა პეტრე პავლეს უპირატეს არს კაცებისათვის და ცხოველობისა, არცა პავლე — პეტრეს. ხოლო იპოების წამალი უძლიერესი წამლისასა და

1. შემოიყვანებოდის C. ვითარცა-იგი B. ცხოველ! C.

2. შემოიყვანებოდის C. შემოიყვანების შემოიყვანებოდის C. შემოიყვანების C.

3. უპირველესი უპირატესი B. შეიყვანებოდის C. შეიყვანების C. შეყვანებითა C. თანა-შეიყვანების C.

1. ბუნებით უკუე უპირველესი არს თანა-შემომღებელი და არა თანა-შემომღებელი, და თანა-მომსპობელი და არა თანა-მოსპობილი, ვითარ-იგი ცხოველი ბუნებით უპირველესი არს კაცისასა. რამეთუ მოისპოს რამე და არღარა იყოს ცხოველი, საჰირო არს, რამთა არცალა კაცი იყოს, რამეთუ ცხოველი არს კაცი. ხოლო კაცი რამე მოისპოს და არღარა იყოს, შესაძლებელ არს ყოფიად ცხოველისად, რამეთუ იყოს ცხენი და ძაღლი და ეგვეითარნი, რომელნი ცხოველნი არიან.

2. კულად შემოიყვანებოდის რამე კაცი, უეჭუელად ცხოველიცა შემოიყვანების, რამეთუ ცხოველი არს კაცი, ხოლო ცხოველი რამე შემოიყვანებოდის, არა უეჭუელად შემოიყვანების კაციცა, არამედ ცხენი ანუ ძაღლი ანუ სხუად რამე ეგვეითარი, ვინამთვან იგინიცა ცხოველნი არიან.

3. ვინამცა არცა პეტრე პავლესსა უპირველეს არს ბუნებით, არცა სიტყვერი ცხოველი უსიტყველისა ცხოველისასა, რამეთუ ცხოველნი არიან ეგვეითარნიცა იგი, რომლისათვისცა პეტრე თუ მოისპოს და არღარა იყოს, იყოს სადმე პავლე; და პავლე რამე არღარა იყოს, იყოს უკუე პეტრე, და პავლეს ვიდრემე შემოიყვანებითა თანა-შემოიყვანების პეტრე და პეტრე რამე შემოიყვანებოდის, თანა-შემოიყვანების პავლე. და არცა პეტრე არს უფროეს, ესე იგი არს, უმეტეს პავლესსა კაც ანუ ცხოველ, არცა პავლე — პეტრესსა. ხოლო იპოების წამალი უმამრთე-

1. უკუე — C. უპირველესი პირველი AB. ბუნებით — B.

2. ცხოველ! C.

წიგნი სამკურნალო უმკურნალებს
სხვა სამკურნალო საწიგნისა.

ლობელი წამლისა და წიგნი უსა-
მკურნალოესი სხვა წიგნისა.

03. განსაზღვრებისათვის 16 იმ(7)

03. განსაზღვრებისათვის

1. განსაზღვრება არს სიტყუა მკლე, საცნაურ-მოფელი ბუნება-სა წინა-მდებარისა საქმისასა, ესე იგი არს, სიტყუა, მაღად წარმომაჩინებელი ბუნებასა საქმისასა, ვითარ-იგი ვიტყოდით რაჲ, ვითარმედ კაცი არს ცხოველი სიტყვერი და მოკუდავი, მიმღებელი გონიერებისა და ქელოვნებისა.

2. რამეთუ მრავალთა კელ-ყვეს განერცობად სიტყუათა ბუნებისათვის კაცისა დიდად და განმრავლებულად, არამედ ვინაჲთჲ არა არიან იგინი მოკლე, ამისთვისა არცა განსაზღვრება არიან. ხოლო კულად არიან მოკლენიცა სიტყუანი, ვითარცა აღმოთქმულნი, გარნა ვინაჲთჲ არა აუწყებენ ბუნებასა საქმისასა, არა არიან იგინი განსაზღვრება.

3. და კულად სახელიცა მრავალგზის აუწყებს ბუნებასა წინა-მდებარისა საქმისასა, არამედ არცა იგი არს განსაზღვრება, რამეთუ სახელი ერთი ლექსი* არს, ხოლო განსაზღვრება სიტყუა არს და სიტყუა იგი თითო-სახეთაგან უნდოთა ლექსთა [13v 1] შენაწევრებულ არს, ვითარ-იგი განსაზღვრებასაცა უქმს თითო-სახეთა ლექსთაგან შეწყობაჲ და ამას თანა, რაჲთა მოკლეცა იყოს

1. განსაზღვრება არს სიტყუა შემოკლებული, ცხად-მოფელი ბუნებასა წინა-მდებარისა საქმისასა, რომელი მცირელთა (45r II) სიტყუათა მიერ დაჰნიშნვიდეს ბუნებასა საქმისა წინა-მდებარისასა, ვითარ-იგი, ვითარმედ კაცი არს ცხოველი სიტყვერი, მოკუდავი, გონებისა და ქელოვნებისა შემწყნარებლობითი.

2. რამეთუ მრავალთა ვიდრემე ყენეს ბუნებისათვის კაცისა განფენილი, ესე იგი არს, განერცელებულნი და დიდნი სიტყუანი. არამედ არა არიან შემოკლებულნი, რომლისათვის არცა განსაზღვრებანი არიან. ხოლო არიან შემოკლებულნიცა სიტყუანი, ვითარცა აღმოკმობილი. გარნა ვინაჲთჲ არა ცხად-ყოფენ ბუნებასა საქმისასა, არა არიან განსაზღვრებანი.

3. და მრავალგზის უყუე სახელიცა ცხად-ყოფს ბუნებასა წინა-მდებარისა საქმისასა, არამედ არა არს განსაზღვრება, რამეთუ სახელი ერთი ლექსი არს, ხოლო განსაზღვრება სიტყუა არს და სიტყუა ორთა უნდოთა ლექსთაგან შემოკრებულ არს, ვინაჲცა განსაზღვრებასა ჰნებაჲს თითო-სახეთა ლექსთაგან შემოკრებულ-ყოფაჲ და შემოკლებლობაჲ და რაჲთა ცხად-ყოფდეს ბუნებასა მის მიერ განსაზღვრებულისა საქმისასა.

1. მკლე A. წინა-მდებარესა C.

2. განსაზღვრებაჲ C.

3. თითო-სახეთა A.

* ამ ადგილას ABC-ში ამაზე რიგე მოთების გარეშე სწერია: „შეისწავე, ვითარმედ ლექსი ღრმასა სიტყუასა ჰქვან წიგნურსა, რომელსა სოფლურად ნაცვალი სხუა აქუნდეს. და ესე ვითარსა მას სიტყუასა სომხურად ქერაკანი ჰქვან, ხოლო ქართულად არ ვიცი“.

წამლისა C*, წიგნისა C*.

და მალწყებელცა ბუნებასა მის მიერ განსაზღვრებულისა საქმისასა.

4. ხოლო შემოკრებების განსაზღვრებაჲ ნათესავთაგან და თითო-სახეთაგან არსებითა განყოფილებათა, ვითარ-იგი იქმნების საზღვარსა ზედა ცხოველისასა: „ცხოველი არს არსებაჲ სულიერი, გრძნობადი“. ამითგანი უკუე „არსებაჲ“ ნათესავ არს, ხოლო „სულიერი და გრძნობადი“ — თითო-სახეობა ერთად შემოკრებულ.

5. ხოლო კულად მოიღებვის სახისაცა მიერ და ნივთისა გულისკმის-ყოფაჲ ამისი, ვითარ-იგი ძეგლი რვალისაგან შექმნილი ქმნულებითა უკუე სახესა კაცისასა მოასწავებს, ხოლო რვალითა — ნივთსა, რამეთუ რვალისა იგი ნივთი სახედ კაცისა დასახულ არს. აჲ უკუე ნივთისა მიერ ნათესავი განგეცხადებოდენ თქუენ, ხოლო სახითა — განყოფილებაჲ ნათესავთა.

6. ხოლო მოიღებვის ესევე პირი თანა-მოკიდულისაგანცა და დასასრულისა, ვითარ-იგი აჲ აიუნებს განსაზღვრებაჲ ესე: „მკურნალობაჲ არს კელოვნებაჲ, კაცობრივთა გუამთათს მოპოვნებულნი ღონედ და მოქმედად სიმრთელისა“. აჲ ესერა, თანა-მოკიდვან კელოვნებასა მკურნალობისასა გუამნიცა კაცთანი, ხოლო სრულება მისსა და დასასრულ არს სიმრთელე.

7. (13v II) ხოლო წარწერით გა-მოთქუმაჲ არსებისათანათა მათ საქმეთა თანა-მღებარე არს, რომელ არიან თუსნი და შემთხუევითნი, ვითარ აჲ არს სიტყუაჲ ესე, ვითარმედ „კაცი არს მოცინარ, მველ, ბრჳალ-ბრტყელი“. ესე ყოველნი არ-

4. ხოლო შემტკიცნებინან განსაზღვრებანი ნათესავისაგან და შემამტკიცებელობითა განყოფილებათა, ესე იგი არს, არსებითაგან, ვითარცა საზღვარსა ზედა ცხოველისასა, რამეთუ „ცხოველი არს არსებაჲ სულიერი, მგრძნობელობითი“. აჲ, „არსებაჲ“ უკუე ნათესავი არს, ხოლო „სულიერი და მგრძნობელობითი“ — არსებითა განყოფილებათა ნივთი.

5. ხოლო მოიღებვის ნივთისაგან და სახისა, ვითარ-იგი ანდრიანტი რვალი არს ვითარება-ქმნილი, დამნიშნველი სახესა კაცისასა, რომლისათუსცა რვალი უკუე ნივთი არს, ხოლო ანდრიანტისა ნაკუეთი — სახე. და წარმოაჩენენ: ნივთი ვიდრემე ნათესავსა, ხოლო სახე — განყოფილებაჲსა.

6. მოიღებვის უკუე ქუედმდება-რისაგანცა და დასასრულისა, ვითარ-იგი „მკურნალობაჲ არს კელოვნებაჲ კაცობრივთა სხეულთათს შთამომავალი, სიმრთელისა მომპოვნებელი“. აჲ, ქუედმდებარედ მკურნალობისა არიან კაცობრივნი სხეულნი და დასასრულ მისსა — სიმრთელე.

7. ხოლო წარწერაჲ არსებისზედათაგან შემოკრებების, ესე იგი არს, განთვსებულთა და შემთხუევითთაგან, ვითარ-იგი ვითარმედ „კაცი არს მოცინარი, აღმართებით მავალი, ბრჳალ-ბრტყელი“. რამეთუ ესე ყოველნი არსებისზედანი არიან, რომლისათუსცა წარწერად იწოდებიან, ვითარცა აჩრდილოვნად დამსახველნი და ვერ ცხად-მყოფელნი არსენ-

5. ქმნულობითა BC.

6. პირი ორი BC. განსაზღვრებაჲ C.

* ამაზე: განსაზღვრებაჲ ABC.

7. გამოთქმა C. მველ მრავლ ABC.

6. ~ კელოვნებაჲ არს C*. ქუედმდება-რე AC. დასასრულ დასასრულსა C.

7. ბრჳალ-ბრტყელი ორცილ-ბრტყელი B. არსებისზედანი C.

სებისათანანილა არიან და არა თვთ არსება, ამისთვისა წარწერთად სახელ-იღებთან, ვითარცა აჩრდილებრად სახელ-იღებთან და არა არსებითსა გუამსა წინამდებარისა ნივთისასა საცნაურ-ჰყოფენ, არამედ შემთხვევითსა და ნართაულსა. ხოლო ზედაწარწერთი განსაზღვრება შეზავებული არს არსებითთა და არსებისთანათა საქმეთაგან, ვითარიგი რაეამს სთქვ, ვითარმედ „კაცი არს ცხოველ სიტყვერ, ბრჭალ-ბრტყელ“.

8. ხოლო სახელი განსაზღვრებისაჲ მოპოვნებულ არს ქუეყანისა საზღვრის-დადებათაგან, რამეთუ ვითარიგი საზღვრის-დადებაჲ განჰყოფს თვისსა თვთოეულისასა, ეგრეთვე განსაზღვრებაჲ განჰყოფს ბუნებასა თითოეულისასა სხვისა ბუნებისაგან.

9. ხოლო სიმრთელე განსაზღვრებისაჲ არს, რაჲთა არცა ჰმატდეს, არცა აკლდეს ლექსთა შინა, რამეთუ ღიდად დააკნინებს და ბორბოტ-ჰყოფს მას მეტობაჲ გინა ნაკლულე-ვანებაჲ.

10. ხოლო სრული განსაზღვრებაჲ არს, რომელი გარე-მოექცეოდის განსაზღვრებულისა მიმართ, ხოლო უსრულ არს, რომელი ვერ გარე-მოექცეოდის. აწ უკუე ვერ მოიქცევის, ჰმატდეს [14r I] თუ გინა აკლდეს სიტყუაჲ, რამეთუ რაეამს ჰმატდეს სიტყუაჲ, უეჭუელად აკლს საქმეთა, ვითარიგი არს სრული განსაზღვრებაჲ კაცისაჲ: „ცხოველი სიტყვერი და მოკუდავი“. აჲ, გარე-მოიქცევის, რამეთუ ყოველი ცხოველი სიტყვერი და მოკუდავი კაც არს და ყოველი კაცი ცხოველ სიტყვერ და მოკუდავ არს.

[45v I] ბითსა მყოფობასა ქუედ-მდებარისასა, არამედ მიმდგომთაღა მისთა. ხოლო წარწერთი საზღვარი შეზავებული არს არსებითთა და არსებისზედათაგან, ვითარიგი, ვითარმედ „კაცი არს ცხოველი სიტყვერი, აღმართებით მთავალი, ბრჭალ-ბრტყელი“.

8. არამედ ითქუმის განსაზღვრებაჲ მოღებთა ქუეყანისა საზღვრის-დადებათაგან, რამეთუ ვითარიგი საზღვრის-დადებაჲ განჰყოფს თვისსა თითოეულისასა, ეგრეთვე განსაზღვრებაჲცა განჰყოფს თვისსა თითოეულისასა სხვისა ბუნებისაგან.

9. ხოლო საზღვრისა სიმრთელე არს არცა ნამეტავობაჲ, არცა ნაკლულევიანებაჲ ლექსთაჲ, ხოლო ვერსიკეთე მისსა არს ნაკლულევიანებაჲ და მეტობაჲ.

10. და სრული ვიდრემე საზღვარი იგი არს, რომელი გარე-მოიქცეოდის განსაზღვრებულისა მიმართ, ხოლო უსრული — იგი, რომელი არა გარე-მოიქცეოდის. აწ უკუე იგი მოიქცევის, რომელსა არცა ჰმატდენ ლექსნი, არცა აკლდენ, რამეთუ რაეამს ჰმატდენ ლექსნი, აკლს საქმეთა, ვითარიგი სრული საზღვარი კაცისაჲ არს: „ცხოველი სიტყვერი, მოკუდავი“. აჲ, გარე-მოიქცევის, რამეთუ ყოველი ცხოველი სიტყვერი მოკუდავი კაც არს და ყოველი კაცი ცხოველი არს სიტყვერი და მოკუდავი.

8. თითოეულისასა C. ეგრეთვე განსაზღვრებაჲ... თითოეულისასა — BC.

9. განსაზღვრებისა C.

ბრჭალ-ბრტყელი] ფრცხილ-ბრტყელი B.

9. სიმრთელე] სიმართლე B. ნამეტავობა BC. ვერ-სიკეთე C. არს² — AC.

11. ხოლო აკლდეს თუ ერთი სიტყუაჲ. უეჭუელად ჰმატან საქმენი, ვითარ-იგი სთქვ რაჲ „ცხოველი სიტყვერი“ და გიკლიეს სიტყუაჲ, რამეთუ არა სთქვ „მოკუდაობაჲ“ და ამით დაამატენ საქმენი, რამეთუ არა ხოლო კაცი არს ცხოველი სიტყვერი, არამედ ანგელოზიცა. ამისთვისცა არლარა გარე-მოიქცევის.

12. კუალად უკუეთუ ვთქუა, ვითარმედ „ცხოველი სიტყვერი, მოკუდავი, ღრამმატიკოსი“. აჰა ჰმატს სიტყუაჲ, რაჲამს დაჰკრთუ „ღრამმატიკოსი“ და აკლან საქმენი, რამეთუ არა ყოველნი კაცნი განსაზღვრნა, არამედ მხოლოდ ღრამმატიკოსნი, რამეთუ ყოველი ცხოველი სიტყვერი და მოკუდავი, ღრამმატიკოსი კაც არს. ხოლო არა ყოველი კაცი ცხოველი, სიტყვერი, მოკუდავი ღრამმატიკოს არს, რამეთუ არა ყოველი კაცი ღრამმატიკოს არს.

11. უკუეთუ აკლდეს ვიდრემე ერთი ლექსი, ჰმატან საქმენი, ვითარ-იგი „ცხოველი სიტყვერი“, აჰა, და აკლდა ლექსი, რამეთუ არა ვთქუ „მოკუდავი“ და დაემატა საქმეთა, რამეთუ არა კაცი ხოლო არს ცხოველი სიტყვერი, არამედ ანგელოზიცა. და არლარა გარე-მოიქცევის.

12. ხოლო უკუეთუ ვთქუა: „ცხოველი სიტყვერი, მოკუდავი, ღრამმატიკოსი“, კუალად არა გარე-მოიქცევის, რამეთუ დაემატა ლექსი თქუმითა „ღრამმატიკოსისაჲთა“, ხოლო დააკლდა საქმეთა, რამეთუ არა ყოველნი კაცნი განსაზღვრნა, არამედ მხოლოდ ღრამმატიკოსნი ოდენ. რამეთუ ყოველი ვიდრემე ცხოველი სიტყვერი, მოკუდავი, ღრამმატიკოსი კაც არს, ხოლო არა ყოველი კაცი ცხოველი სიტყვერი, მოკუდავი ღრამმატიკოს არს, ვინაჲთგან არა ყოველი კაცი ღრამმატიკოს არს.

იზ. თანა-მოსახელეთათჳს 17 ოე'(ღ,β) იღ. სახელ-მოდგამათათჳს

1. თანა-მოსახელე არიან, რომელნი სახელითა ეზიარებოდინ ურთიერთას, ხოლო განსაზღვრებით გინა ზედა-წარწერით განიყოფებოდინ. ვითარ-იგი სახელი ძალისაჲ თანა-მოსახელე არს, რამეთუ საცნა(14r II)ურ-ჰყოფს კმელისასაცა და ზღვსა ძალსა. ხოლო სხუაჲ განსაზღვრებაჲ აქუს ზღვსასა მას და სხუაჲ — კმელისასა, ვინაჲთგან სხუა და სხუა ბუნება არიან.

2. ხოლო ზედა-წარწერით გამო-სახეაჲ თანა-მოსახელეთაჲ ესე არს:

11. სთქუ BC. მოკუდავება C.

12. რამეთუ¹+რამეთუ A. კაცუ² კაცი B.

1. განსაზღვრებითა C. განსაზღვრებაჲ C. კმელისასა¹ კმელისა A.

1. სახელ-მოდგამ უკუე არიან სახელითა ვიდრემე ზიარნი, ხოლო საზღვართა ანუ წარწერითა განყოფილნი. ვითარ-იგი სახელი ძალისაჲ სახელ-მოდგამ არს, რამეთუ ცხად-ჰყოფს კმელისასაცა და ზღვსა ძალსა, გარნა სხუაჲ საზღვარი აქუს კმელისასა და სხუაჲ — ზღვსასა, ვინაჲთგან სხუაჲ და სხუაჲ არს ბუ- [45v II]ნებაჲ მათი.

2. ხოლო წარსწერენ სახელ-მოდგამთა ესრეთ: „სახელ-მოდგამ არიან, რომელთა სახელი ზოგადი იყოს,

11. ვთქვ AC. დაემატა C⁰.

12. ცხოველ² B. ღრამმატიკოსნი¹ C.

2. რომელთა B.

„თანა-მოსახელე არიან, რომელნი სახელით ხოლო ეზიარებოდინ ურთიერთს, ხოლო განიყოფებოდინ სახელსა-ზედა სიტყვითა არსებისადაჲა“. „სიტყუად“ უკუე აწინდელსა ამას ადგილსა განსაზღვრებაჲ ითქუა ზედა-წარწერით გამოსახელი. ხოლო „სახელსა-ზედა“, რაჲთა საცნაურ-იქმნეს, ვითარმედ სხუაჲ არს განსაზღვრებაჲ სახელისაჲ მის, ვინაჲ-იგი იქმნებიან თანა-მოსახელენი,

3. ვითარ-იგი არიან ძალენი ზღვსა და კმელისაჲ, რომელნი სახელსა-ზედა მდებარითაჲ ნართა-ულობითა არიან თანა-მოსახელე ურთიერთას. რამეთუ ენებოს თუ ვისმე, რაჲთა განსაზღვრებაჲ იგი ზღვსა ძალისაჲ მისცეს კმელისასა-ცა მას ძალსა ამისთვის, რამეთუ ძალს უწოდოიან თითოეულსა მათსა, უკუეულად სხუაჲ უკმდეს განსაზღვრებაჲ კმელისასა მას და სხუაჲ — ზღვსასა. და კუალად მიითუალენ იგინი ზიარებასა-ცა რასმე განსაზღვრებისა მისგან სახელთაჲსა, რამეთუ ცხოველ ეწოდების ორთავე და განსაზღვრებასა ცხოველისასა მიითუ-ალენ. არამედ არა არიან იგინი სახელსა მას ზედა ცხოველისასა თანა-მოსახელე, არამედ უფროჲსლა ერთ-სახელ.

4. რამეთუ თანამოსახელობისა-ო:ვს [14v I] სამი საძიებელ არს: უკუეთუ არს თანა-მოსახელე და თუ რაოდენსა მოსწაუებასა ზედა შემოიღებვის ანუ რომელსა მომასწაუებელსა ზედა კითხვაჲ იქმნების.

3. ძალი! BC. სხუაჲ სხვა C. მიითვალენ C. განსაზღვრებისა C. მიითვალენ C.

ხოლო სახელისათანაჲ სიტყუაჲ არსებისაჲ — სხუა“. და „სიტყუად“ აქა განსაზღვრებაჲ ითქუა და წარწერაჲ „ხოლო „სახელისათანაზბაჲ“ ითქუა, რაჲთა ცხად-ყოს, ვითარმედ სხუაჲ არს საზღვარი მის სახელი-საჲ, რომლისაებრ კმნილ არიან იგინი სახელ-მოდგამ,

3. ვითარ-იგი კმელისა და ზღვსა ძალენი ზიარობისაებრ სახელისა სახელ-მოდგამ არიან. ხოლო უკუეთუ ვინმე ინებოს. რაჲთა განსაზღვრებაჲ კმელისა ძალისაჲ განუჩინოს ზღვსასა, ვინაჲთგან ძალლი სახელ-ედების თითოეულსა მათსა, სხუაჲ საზღვარი განუჩინოს კმელისასა და ზღვსასა — სხუაჲ. ხოლო შესაძლებელ არს კუალად ზიარ-ყოფაჲ მათი საზღვრითა-ცა და სახელითა, რამეთუ ცხოველ ეწოდების ორთავე და საზღვარსა ცხოველისასა მიითუალენ. არამედ არა არიან სახელითა ცხოველისადაჲ სახელ-მოდგამნი.

4. ხოლო სახელ-მოდგამთა შორის სამისაჲ ჭერ არს ძიებაჲ: უკუეთუ არს თანამოსახელეთაგანი და თუ რაოდენთა დანიშნვათაებრ მოიღებვის და თუ რომლისა დანიშნულისათჳს იქმნა კითხვაჲ. და ესე თუ არა, უფროჲსლა თანა-მოსახელე არიან.

სახელისთანაჲ B, სახელისთანა C. რომლისაებრ] რომლისა მიერ C.

3 ~ სახელ-ედების ძალი C*. საზღვარსა-ცა C*. სახელ-მოდგამნი + არამედ უფროჲსლა თან-სახელნი C.

4. თანა-მოსახელეთაგანი] თანა-მოსახელეთა გუამი C.

ივ. ერთ-სახელთათჳს 18 :ც'(ღ.ყ') იმ. თანა-მოსახელთათჳს

1. ერთ-მოსახელე არიან, რაოდენ-ნი სახელითა და საზღვრის-დადებითა ანუ ზედა-წარწერითა მასვე სახელსა ეზიარებოდნ. ვითარ-იგი ცხოველი საცნაურ-ჰყოფს კაცსა და ცხენსა და სახელსა ამას ზედა ცხოველობისასა ერთ-მოსახელე არიან, რამეთუ თითოეული მათი მიითუალავს სახელსაცა და განსაზღვრებასა ცხოველობისასა. ხოლო ზედა-წარწერით გამოსახება ერთ-სახელთაჲ ესე არს: ერთ-მოსახელე არიან, რომელთა სახელი ზოგ იყოს და სახელისაზედაჲ იგი სიტყუაჲ იგივე იყოს.

1. თანა-მოსახელე ვიდრემე არიან, რაოდენნი სახელითა და საზღვრითა, ესე იგი არს, წარწერითა სახელისაჲთა ზიარ არიან. ვითარ-იგი ცხოველი ცხად-ჰყოფს კაცსაცა და ცხენსა და სახელისა ამისებრ, ესე იგი არს, ცხოველისა, თანა-მოსახელე არიან, რამეთუ თითოეული მათი სახელსაცა და საზღვარსა ცხოველისასა მიითუალავს. ხოლო წარსწერენ თანა-მოსახელეთა ესრეთ: თანა-მოსახელე არიან, რომელთა სახელი ზიარი იყოს და სახელისათანაჲ სიტყუაჲ არსებობსაჲ იგივე იყოს.

ივ. მრავალ-სახელთათჳს 19 :ც'(ღ.მ') იმ. მრავალ-სახელთათჳს

1. მრავალ-სახელ არიან, რომელნი-იგი განსაზღვრებითა ზიარ იყვნენ, ხოლო სახელითა განიყოფებოდნ, ესე იგი არს, ოდეს ერთი და იგივე საქმე მრავლითა სახელ-იდების* სახელებითა, ვითარ-იგი კრძალსა ენითა ბერძენთაჲთა ეწოდების ფასლანონ, აორ, სპათინ, მაჰერა, ქსიფოს, არამედ ყოველნი ესე სახელნი კრძლისანი ერთსა განსაზღვრებასა მიითუალვენ, რომელ არს რკინაჲ ორ-პირი, ესე იგი არს, მახვლი რკინისაჲ, ორ-კერძოვე აღმახული. ხოლო წარწერებ[14v II]ბიან მრავალ-სახელნი ესრეთ, ვითარმედ: მრავალნი სახელნი, ერთისათჳს საქმისა საქუთრად სახელ-დებულნი*.

1. ხოლო მრავალ-სახელ არიან, რაოდენნი საზღვრითა ეზიარებოდნ, ხოლო სახელითა განიყოფოდნ, ესე იგი არს, რაჲამს იგივე და ერთი საქმე მრავლითა იწოდებოდის სახელითა, ვითარ-იგი ფასლანონ, აორ, სპათი, მაჰერა, ქსიფოს, რამეთუ ესე ყოველნი სახელნი ერთსა საზღვარსა მიითუალვენ, რომელ არს ორ-პირად აღმახული რკინაჲ, ვიტყვ უყუე რკინასა ორ-კერძოვე აღლეულსა. ხოლო წარსწერენ მრავალ-სახელთა ესრეთ: მრავალნი სახელნი, საქუთრად სათქუმელნი ერთისათჳს.

სათ.* B-ში ამ თავის გასწეროვ მარცხენა აშაზე მინაწერია: „იმედნე“ 29v.

1. თან-სახელ C. თან-სახელთა C. ზიარ C. სახელის-თანაჲ C.

1. ფასლანონ B. ქსიფოს B.

1. საზღვრისა-დადებითა C. მიითუალავს C.

1. სახელ-იდების] სახელის-დებისა (sic!) ABC. მიითუალვენ B. * აშაზე: შეისწავე განსაზღვრებაჲ ABC.

* ამ სიტყვისთან არის ხელი დახატული და მარცხენა აშაზე გატანილია ის სქოლიო, რაც AB-ში სხვა თავს — „სახელ-ნართაულ-

ა. სხუათათჳს და სხუა-სახელთა 20 იჲ'(ღე') იჲ. სხუათათჳს და სხუა-სახელთა

1. ხოლო ორ-კერძოვე განყოფილთა ანუ ერთი აქუს მათდა მოკიდულნი ნივთი და სხუთა და სხუთა სახელითა იწოდებიან, — ვითარცა აღსავალი და შთასავალი, რამეთუ ამათ ორთავე სახელთა ერთი საქმე აქუს წინამდებარედ, ესე იგი არს, კიბე; — ანუ კუალად მათვე სხუათა და სხუათა სახელთა არა ერთი აქუნ ნივთი წინამდებარედ და იწოდებიან მათ არსებად და შემთხვევითად, — რამეთუ ამათ სხუად აქუნ სახელი და სხუად — ზედა-წერილი, ვინაჲთგან არა ერთ იყვის ნივთი წინამდებარედ მათი.

2. ამათ უკუე ორთავე, რომელ არიან სხუანი და სხუა-სახელნი, ზედა-წარწერილი ესე არს, ვითარმედ მათჳს, რომელთაჲ სახელი და განსაზღვრებაჲ სხუა არს.

აბ. სახელ-ნართაულთათჳს

21 :მ'(ღე')

იჲ. სახელ-ნართაულთათჳს

1. არიან რამეჲ შორის მოსახელეთა და ერთ-სახელთა ზიარნი და განყოფილნი სახელითა და განსაზღვრებითა, რომელთა სახელ-ნართაულ უწოდებან. ვითარ-იგი საღრამმატიკოჲსაგან ღრამმატიკოსნი, რომელინი იგი ზიარ არიან სახელითა, ხოლო განიყოფებიან სახელის-დებითა, რომელ არს მარცხალი დასასრულისაჲ და კუალად საზღვრითაცა იზიარებიან და განიყოფებიან, რამეთუ ღრამმატიკობაჲ მეცნიერებაჲ არს, ხოლო

თათჳს — ერთვის „ღრამ“ სიტყვის განმარტებისათვის.

სათ. სხუა-სახელთა C.

1. აქუნ აქუს BC. ზედა-წარწერილი BC.

1. განსაზღვრებითა C. * AB-ში ამ სიტყვასთან არის ხელი დახატული, რომლითაც აშიაზე გატანილია შემდეგი სქოლიო: თარგმანი: „ღრამმა“ წერილად გამოითარგმანების,

1. ხოლო ორითავე განყოფილ [46r I]თა ანუ ერთი ქუედმდებარე აქუს და ითქუმიან სხუა-სახელად — ვითარ-იგი აღსავალი და შთასავალი. რამეთუ აქუს ამათ ერთი ქუედმდებარე, რომელ არს კიბე; — ანუ არა აქუს ერთი ქუედმდებარე და ითქუმიან სხუად, — ვითარცა არსებაჲ და შემთხვევითი, რამეთუ ამათ სახელიცა სხუად აქუს და წარწერაჲ — სხუად და არცა აქუს ერთი ქუედმდებარე.

2. ვინაჲცა ამათ ორთავე, სხუა-სახელთაცა და სხუათა, წარწერაჲ ესე არს: რომელთაჲ სხუად არსო სახელიცა და საზღვარი.

1. ხოლო არიან რამეჲ საშუალ სახელ-მოდგამთა და თანა-მოსახელეთა, ზიარნიცა და განყოფილნი სახელითაცა და საზღვრითა, რომელნი სახელ-ნართაულად იწოდებიან. ვითარ-იგი ღრამმატიკოსობისაგან ღრამმატიკოსი, რამეთუ ზიარ არიან სახელითა, ხოლო განიყოფებიან დასასრულითა სახელისაჲთა, რომელ არს მარცხალი უკუანაჲსკენელი. და კუალად საზღვრითა ზიარ არიანცა და განიყოფვიან, რამეთუ ღრამმატიკოსობაჲ უკუე მეცნიერებაჲ არს,

1. ანუ ერთი ანუ თუ ერთი C*. ამით მათ C*. აქუს ამათ ერთი ქუედმდებარე, რომელ არს კიბე აქუს ამათ ერთი ქუედმდებარედ კიბე, რომელ არს აღსავალ და შთასავალ B.

1. სახელითა სახელისა მებრ B. უკანაჲსკენელი C. მეცნიერებისაჲ C.

ლრამმატიკოსი არს არსებობა, რომელსა შინა არს მეცნიერება.

2. (15r 1) ხოლო სახელ-ნართაულ არიან, რაოდენნი განიყოფებოდინ ვისგანმე დამთხუვეით, ესე იგი არს, წოდებითა სახელისადათა, რომლისაგან აქუნდის შესწავებულობა. გარნა ესე ჭერ არს ცნობად, ვითარმედ კელოვნებად ლრამმატიკოსობისა და მუსიკობისაა არა ნართაულნი სახელნი არიან, რამეთუ მუსიკობა სახელ-ედების სწავლულებასა კმათა ქცევისა და შეწყობისასა, ხოლო ლრამმატიკოსი — წიგნთა წურთილებისაგან, ვითარ-იგი მართალ ვისმე ეწოდებინ სიმართლისაგან.

3. ჭერ-არს უკუე ცნობად, ვითარმედ ნართაულნი სახელნი გამოაჩინებენ ნივთსა. რომლისაგან დაერთნეს სახელსა კაცისასა, ვითარ-იგი ლრამმატიკოსი საღრამმატიკოსოსა და მართალი სიმართლესა. ხოლო არაჲის სახელ-ედების ერთისა რაასაგანმე კურჭლისა კელოვნებათადასა, რამეთუ ვერ შემოიკრებს სახელსა სამკურნალომასასა ერთი რადმე კურჭელთა სამკურნალოთაგანი.

ხოლო ლრამმატიკოსი — არსებობა, რომელსა შინა არს მეცნიერება.

2. სახელ-ნართაულ უკუე არიან, რაოდენთა განყოფილისა ვისგანმე ხდითა, ესე იგი არს, დადებითა სახელისადათა, აქუს წოდებამ სახელისადა. ხოლო საკმარ არს ცნობადა, ვითარმედ ლრამმატიკოსობადა და სიმართლე არა არიან სახელ-ნართაულ, არამედ მართალი და ლრამმატიკოსი, რამეთუ ლრამმატიკოსი ლრამმატიკოსობისაგან ისახელნართაულა და მართალი — სიმართლისაგან.

3. ჭერ-არს ესეცა უწყებად, ვითარმედ სახელ-ნართაულნი ვიდრემე გარე-შეიცვენ, რომელთაგან ისახელნართაულნეს, ვითარცა ლრამმატიკოსი ლრამმატიკოსობასა და მართალი სიმართლესა. ხოლო ერთისაგანნი — ვერსადა, რამეთუ ვერ გარე-შეიცავს სამკურნალოა წიგნი ნკურნალობასა.

ჟ. ათთა ვათთჳს ნათჳსავონათა 22 x'(l.) ით. ათთა ნათჳსავონათა
ნათჳსავთა ნათჳსავთთჳს

1. თქუმულთაგანნი რომელნი ითქუმიან მარტივად და თვნიერ თანა-შეთხზვისა რადასამე, — ვითარ-იგი არიან „არსებამ“, „შემთხუვეითი“ და სხუანი ესევეითარნი, — ხოლო რომელნიმე თანა-შეთხზვით, ვითარ-

1. თქუმულთაგანნი რომელნიმე თანა-შეთხზვით ითქუმიან, ვითარ „ცხენი რბის“, „სოკრატ ფილოსოფოსობს“, ხოლო რომელნიმე — თვნიერ თანა-შეთხზვისა, ვითარცა „არსებამ“, „შემთხუვეითი“ და ეგვეითარნი.

ხოლო „ტიკოსი“ — დამადნობელად, რადათ რაჲამს სოქუა „ღრამმატიკოსი“, უწყოდი, ვითარმედ დამადნობელსა იტყუ წერისასა, ესე იგი არს, რომელი დაქსნის სიმკურტესა სიტუეთათასა, სიღრმით შეყინებულთასა.

2. ვისაგანმე B. სახელნი — BC.

2. განყოფილისა განყოფით C.
სათ. ნათესაონათა C.

1. ითქუმიან C*. სოკრათი B.

იგი „ცხენი რბის“, „სოკრათი ფილოსოფოსობს“.

2. ხოლო რომელნი მარტივად და იკვნიერ თანა-შეთხზვისა არიან, ესე-ვითარნი არიან და ესრეთ გულისკმა-იყოფებიან:

3. ა. არსებასა უკუე მოასწავებენ ესე-ვითარნი, ვითარ-იგი არიან: კაცი და ცხენი.

4. ბ. (15r II) ხოლო რაოდენობა-სა: ორნი ანუ სამნი, ორ-მკარნი ანუ სამ-მკარნი;

5. გ. ხოლო ვისსამიმართობასა, ვითარცა: მამაა ძესა;

6. დ. ხოლო რომელობასა, ვითარ-ცა: სპეტაკი და შავი;

7. ე. ხოლო სადაობასა, ვითარცა: ტაძარსა შინა ანუ ველსა ზედა;

8. ვ. ხოლო ოდესობასა, ვითარცა: შარშაა ანუ დღესი;

9. ზ. ხოლო მდებარეობასა, ვითარ-ცა: დგომაა ანუ ჯდომაა;

10. ჟ. ხოლო ქონებასა, ვითარცა: შთაცუმაა ანუ შეწყნარებაა;

11. თ. ხოლო ქმნასა, ვითარცა: წუ-ევამ ანუ ჭრამა*;

12. ი. ხოლო ენებასა, ვითარცა: დაწუვამ ანუ გაკუეთამ;

13. ესე არიან ათნი სიტყუანი, რომელნი-ესე ვიეთთვსმე შესმენით ითქუმიან. ხოლო ჭერ-არს უწყებად, ვითარმედ თითოეული ამათ ათთაგანი ნათესაგონან ნათესავ არს. ამათ უკუე ათთა შესმენათა და ნათესვო-ანთა ნათესავთაგანი ერთი იგი პირ-ველი არსება არს, ხოლო ცხრანი — შემთხუევითნი, ესე იგი არიან: პირ-

8. დღესი — A, წერია მხოლოდ „დ“ ასო. სიტყვა მექანიკურად შეწყვეტილს ჰგავს.

10. შთაცომა A, შთაცომა BC.

11. * A-ში ამ ორი სიტყუის რიგი შებრუნებულად არის: ~ ვითარცა ჭრამ ანუ წუ-ევამ, ოღონდ თავზე ა და ბ ასოების დას-მით თანმიმდევრობა გასწორებულია.

13. ნათესავთაგანი BC.

2. ამათ უკუე მარტივთა და თვნიერ თანა-შეთხზვისა თქუმულ-თავაგანი:

3. რომელიმე არსებასა დაპნიშ-ნავს, ვითარ-იგი: კაცი, ცხენი;

4. ხოლო რომელიმე რაოდენობა-სა, ვითარ-იგი: ორი, სამი, ორწყურთე-ული, სამწყურთეული; (46r II).

5. ხოლო რომელიმე რადასამემი-მართობასა, ვითარ-იგი: მამაა — ძე;

6. ხოლო რომელიმე ვითარებასა, ვითარ-იგი: თეთრი, შავი;

7. ხოლო რომელიმე სადაობასა, ვითარცა: ტაძარსა შინა, უბანსა ზედა;

8. ხოლო რომელიმე ოდესობასა, ვითარცა: შარშა, გუშინ, დღეს;

9. ხოლო რომელიმე მდებარეო-ბასა, ვითარცა: დგომაა, ჯდომაა;

10. ხოლო რომელიმე ქონებასა, ვითარცა: შემოსაა, შეცუმაა;

11. ხოლო რომელიმე ქმნასა, ვი-თარცა: წუევამ, კუეთამ*;

12. ხოლო რომელიმე ენებასა, ვი-თარცა: დაწუევამ, განკუეთამ.

13. ესე უკუე იწოდებიან შესმენად და კატელორიად, ვითარცა ვიეთ-თადმე სათქუმელოებისაგან. რამეთუ „ალორევი“ თქუმასა უწოდებენ. ხო-ლო საკმარ არს ცნობად, ვითარმედ თითოეული ათთა ამთაგანი ნათესა-ვონი ნათესავი არს. ამათ უკუე ათ-თა შესმენათა, ნათესავთაგანთა ნათე-სავთაგანი, ერთი ვიდრემე არსებაა არს, ხოლო ცხრანი — შემთხუევით-

2. თქუმულთაგანი AB.

11. * B ნუსხაში კიდევ მინაწირობა: „გან-კუეთასა იტყეს“ 31v.

13. ვიეთადმე AB. ნათესაონი C. ნათე-საონთა C. ცხარანი C.

ველად, არსებამ; მეორედ, რაოდენობამ; მესამედ, რომელობამ; მეოთხედ, ვისსამიმართობამ; მეხუთედ, საღობამ; მეექვსედ, ოდესობამ; მეშვიდედ, მდებარეობამ; მერვედ, ქონებამ; მეცხრედ, ქმნამ; მეათედ, შემთხვევამ.

23 xa'(აჲ')

აა. თანა-მონათესავთა და თანა-მოსახითა, სხუა-ნათესავთა და სხუა-სახითა და რიცხვთა განყოფილთათჳს

1. თანა-მონათესვენი მითვე წესითა შესმენისადათ განიწესებთან, რამეთუ ერთ-ნათესავ არიან ყოველნი, რომელნი მასვე წესსა ქუეშე სიტყუსასა შემოიყვანებოდინ.

2. ხოლო სხუა-ნათესავ არიან, რომელნი-იგი სხუად [15V I] და სხუად შეისმინებოდინ.

3. და თანა-მოსახე, ესე იგი არს, ერთ-სახე არიან, რომელნი მითვე სახითა განიწესებოდინ და ეზიარებოდინ ურთიერთას სიტყვთა არსებისადათ, ვითარ-იგი არიან პეტრე და პავლე.

4. ხოლო სხუა-სახე არიან, რომელნი სახითა ურთიერთას განყოფილ არიან, ესე იგი არს, სიტყვთა არსებისადათ, ვითარ-იგი არს განყოფილებამ კაცისა და ცხენისა.

5. ხოლო რიცხვთა განყოფილნი იგი არიან, რაოდენნი-იგი თანა-შეთხზვითა შემთხვევითათა საქმეთადათ განპყოფენ თვებასა თვისისა გუამონებისასა და თვსაგან განიკუთნებენ განუკუეთელსა, რომელ არს გუამი, ვითარცა პეტრე და პავლე და თითოეული.

სათ. თანა-მონათესავეთა BC, თანა-მოსახელთა თა ABC. (A-ში კარგად არ იკითხება სათაური).

1. თანა-მონათესავენი BC. შემოიყუნებოდინ C.

2. სხუა-ნათესავ C.

ნი, რომელ არიან ესენი: არსებამ, რაოდენობამ, ვითარებამ, რამსამემიმართობამ, საღობამ, ოდესობამ, მდებარეობამ, ქონებამ, ქმნამ, ვენობამ.

ა. თანა-მონათესავთა და თანა-მოსახითა, სხუა-ნათესავთა და სხუა-სახითა და რიცხვთა განყოფილთათჳს

1. თანა-მონათესვე არიან, რაოდენნი მასვე შესმენასა ქუეშე დაიწესებთან.

2. ხოლო სხუა-ნათესავ არიან, რაოდენნი სხუასა და სხუასა შესმენასა ქუეშე არიან.

3. კუალად თანა-მოსახე არიან, რაოდენნი მასვე სახესა ქუეშე დაიწესებთან და ზიარ არიან სიტყვთა არსებისადათ, ვითარცა პეტრე და პავლე.

4. სხუა-სახე არიან სახითა განყოფილნი ურთიერთას, ესე იგი არს, რაოდენნი სახითა არსებისადათ განყოფვიან, ვითარცა კაცი და ცხენი.

5. ხოლო რიცხვთა განიყოფვიან, რაოდენთა თანა-შეთხზვითა შემთხვევითათადათ განთჳსებულობამ თვისისა გუამისა: განიჩინეს და თვსაგანი მყოფობამ მოიგეს, რომელ არიან განუკუეთელნი, ვითარცა პეტრე, პავლე და თითოეული კაცთაგანი.

სათ. და სხუა-ნათესავთად B.

6. ყოველთა სხუა-ნათესავთაგანი რომელთანი სხუანი არიან სახენი და განყოფილებანი, ვითარ-იგი არიან ცხოველი და კელოვნება. რამეთუ ცხოველი არსებასა აღასრულებს და უფროასლა არსებითა სრულ-იქმნების, ხოლო კელოვნება — რომელობითა. და კუალად ცხოველისა განყოფილებანი შეკრებითი უკუე არიან: სულიერი და გრძნობადი, ხოლო განყოფითი: სიტყვიერი და პირუტყვი, მფრინველი ჰაერისა და იძრვისი წყლისა.

7. ხოლო კელოვნებისანი შეკრებითი უკუე არიან ერთობა სულიერებისა და სიტყვიერებისა და მათთანა შექუსულთა რათმე ძნიად განსაგდებელთა, (15V II) ხოლო განყოფითი: ღრამმატიკოსობა და ფილოსოფოსობა. რამეთუ რომელთა შესმენათაგანი არს ნათესავი, მათგანივე არს სახეცა და განყოფილებანი სახეთანი. ხოლო ურთიერთას ნათესავთა და სახეთა არარაჲ აყენებს, რაათა იგივე იყვნენ განყოფილებანი, რამეთუ დაღაცათუ არა ყოველნი. განყოფილებად უკუე და თითოსახეობად აწინდელსა ამას აღგილსა უწოდ მათ, რომელთაგან შემოკრებბოდის გუამი განყოფილთა მათ.

8. ჭერ-არს უკუე ცნობად, ვითარმედ თვნიერ არსებისა ცხრანი შესმენანი ჰქონან თითოეულსა ზემო-თქმულთა მათგანსა, დაღაცათუ შემთხუევიითი არიან შეკრებითი იგი და განყოფითი თითოსახეობად თითოეულისა მათისა. და თითოეული მათგანი ნათესავიან ნათესავ არს და ჰქონან ნათესავიცა და სახე ურთიერთას სახითურთ სახეგანი.

6. ხოლო ყოველითურთ სხუა-ნათესავთაჲ სხუაჲ არს სახე და სხუა — განყოფილებანიცა, ვითარიგი ცხოველისა და კელოვნებისა. რამეთუ ცხოველი ვიდრემე არსებისა მიმდგომ არს, ხოლო კელოვნება — ვითარებისა. და ცხოველისა უკუე განყოფილებანი შემამტიცებლობითი ვიდრემე, ვითარმედ: სულიერი, მგრძნობელობითი, ხოლო განმწვალებლობითი: სიტყვიერი და უსიტყვიერი, კმელისაჲ და წყლისა.

7. ხოლო კელოვნებისანი შემამტიცებლობითი ვიდრემე: სულიერთა და სიტყვიერთა შორის ყოფაჲ, მერმეცა ძნიად შესაცვალებლობაჲ, ხოლო განმწვალებ[46V I]ლობითი: ღრამმატიკოსობაჲ, ფილოსოფოსობაჲ. რამეთუ რომლისაცა შესმენისაჲ იყოს ნათესავი, მცხივე არს სახეცა და განყოფილებანი სახისანი. ხოლო* ურთიერთასთა ნათესავთა და სახეთა არარაჲ აყენებს, რაათა იგინივე იყვნენ განყოფილებანი, დაღათუ არა ყოველნი. ხოლო განყოფილებად ვიტყვ აქა შემამტიცებელთა მათთა.

8. გარნა უწყებაჲ სათანადო არს, ვითარმედ ცხრანივე შესმენანი, თვნიერ არსებისა, მქონებელ არიან თითოეული, დაღათუ შემთხუევიითი არიან, შემამტიცებლობითთა და განმწვალებელობითთა განყოფილებათა. და თითოეული მათი ნათესავიანი ნათესავი არს და ჰქონან ნა-

6. სხუანი C, სხ^{ნი} AB. იძრვისი B.

7. მათგანვე A. იყვნენ C.

8. ზემო-თქ^მლთა AB, ზემო-თქმულთა C.

6. განმწვალებლობითისანი AB, „სა“ — ზემოდან არის ჩამატებული A-ში.

7. * C ნუსხაში ამ სიტყვაზე მითითებამ მარცხენა აწიაზე თვალთა დახატული.

8. ნათესავი C.

რამეთუ სადაცა იყვნენ ნათესავი და თითოსახეობაჲ, უეჭუელად განყოფილნი არიან. რამეთუ ესე არიან, რომელნი განპყოფენ ნათესავთა სახედ და სადაცა იყოს სახეთაგანი.

9. ერთი სამ-სახედ გულისკმა-იყოფების: ანუ ნათესავად, — ვითარ-იგი ვიტყოდით, ვითარმედ კაცი და ცხენი თვს-თვს ნათესავ არიან, რამეთუ თითოეული ცხოველთაგანი ნათესავ არს; — ანუ თუ სახედ, — ვითარ-იგი ვიტყოდით სოკრატის და პლატონს, ვითარმედ ერთსა სახესა შინა არიან — კაცებისასა. და რომელნი ერთსა სახესა შინა იყვნენ. (16r I) ერთ არს და იგივე ბუნებაჲ მათი, — ანუ თუ რიცხუსა შინა, ვითარ-იგი ვთქუ რაჲ სოკრატისთვის, ვითარმედ ერთ არს თავსა შორის თვისსა და განყოფილ სხუათა კაცთაგან.

კლ. რასაშინაობისათჳს

23 xპ'(2.მ')

კა. რასაშინაობისათჳს

1. რასაშინაობაჲ ათერთმეტ-სახედ ითქუმის:
2. ა. პირველად, ვითარცა ნათესავი სახესა შინა და ვითარცა: ცხოველი საზღვარსა შინა კაცებისასა;
3. ბ. მეორედ, ვითარცა სახე ნათესავსა შინა, ვითარცა: კაცი განყოფილებასა შინა ცხოველობისასა;
4. გ. მესამედ, ადგილსა შინა, ვითარცა სთქუმცა, ვითარმედ: მღდელი ტაძარსა შინა;

იყუნენ C. უშქუშლად B.

9. იყუნენ C. ვითარ-იგი³ — BC.

თესავნიცა და სახენი ურთიერთასნი და სახოანნი სახენი. რამეთუ უეჭუელად სადა ნათესავი იყოს, განყოფილებანი არიან განმწვალბელობითნი, რამეთუ ესენი არიან, რომელნი განპყოფენ ნათესავთა და სახეთა, და სადა სახენი არიან, შემამტკიცებელობითნიცა განყოფილებანი არიან, რომელნი შეამტკიცებენ სახეთა.

9. აწ უკუე ერთი ვიდრემე სამ-გუჲარად მოიღებვის: ანუ ნათესავისათჳს, — ვითარ-იგი ვიტყოდით, ვითარმედ კაცი და ცხენი ერთ და იგივე არიან ნათესავით, რამეთუ ერთისა ნათესავისა ქუეშე არიან, ცხოველისა ქუეშე; — ანუ სახისათჳს, — ვითარ-იგი სოკრატს ვიტყოდით და პლატონს ერთისა სახისა ქუეშე ყოფად, კაცისა ქუეშე და ერთად სახითა და იგივედ; — ანუ რიცხვსათჳს, ვითარცა სოკრატისსა ვიტყოდით, ვითარმედ ერთი არს და იგივე, განყოფით განთვსებული სხუათა კაცთაგან.

1. რასაშინაობაჲ ათერთმეტ-გუჲარად:

2. ვითარცა ნათესავი სახესა შინა, ვითარ-იგი: კაცი განწვალებასა შინა კაცისასა;
3. ვითარცა სახე ნათესავსა შინა, ვითარ-იგი: კაცი განწვალებასა შინა ცხოველისასა;
4. ადგილსა შინა, ვითარცა: მღდელი ტაძარსა შინა;

სადა¹ სადაცა B.

9. ვიტყოდეთ² B. ვიტყოდეთ³ B.

2. ვითარ-იგი¹ ვითარცა-იგი C.

4. ადგილსა შინა¹ ვითარ გოდოლი ადგილსა შინა B.

5. დ. მეოთხედ, ეამთა შინა, ვითარცა: ნოვე ეამსა მას წყლით რღუნისასა;

6. ე. მეხუთედ, ჭურჭელსა შინა, ვითარცა: ღვინო ტაყუთა შინა;

7. ვ. მეექვსედ, ვითარცა ყოვლიანი ნაწილებსა შინა, ვითარცა: სოკრატით თვსთა ასოთა შინა — თავსა და კელთა და ფერკთა. ხოლო ესე არა არს რომელსა-შინა, არამედ რათა-შინა;

8. ზ. მეშვიდედ, ვითარცა ზოგადი ყოველსა შინა, ვითარცა: თავი და კელნი სოკრატის შინა;

9. ჟ. მერვედ, ვითარცა სახე ნივთსა შინა, ვითარცა: სახე ძეგლისაჲ რვალსა შინა.

10. თ. მეცხრედ, ვითარცა მიზეზსა შინა მოქმედებისასა, ვითარ-იგი: ყოველი ღმერთსა შინა.

11. ი. მეათედ, ვითარცა მიზეზისა აღმასრულებელსა შინა, ვითარ-იგი: შეიქმნის ცხედარი მიზეზითა კაცთა განსუენებისაჲთა, რამეთუ კაცთა განსუენებისათჳს შეიქმნების ცხედარი.

12. ია. მეათერთმეტედ, ვითარცა მოკიდულად ზედა-მდებარე, ვითარ-იგი: ზედა-აქნ სისპეტაკე კორცთა.

13. ხოლო ესე საცნაურ არს, ვითარმედ ზოგ (16r II) ყოვლად ითქუმიან, ყოვლად ზოგნი — არაოდეს, არამედ ყოვლად ზოგთა შინანი.

5. ეამსა შინა, ვითარცა: ნოვე ეამსა წყლით რღუნისასა;

6. ჭურჭელსა შინა, ვითარცა: ღვინო ტაყუთსა შინა;

7. ყოვლითურთი კერძოთა შინა, ვითარცა: სოკრატ თვსთა ასოთა შინა, თავსა და კელთა და ფერკთა-ხოლო ესე არა არს რასაშინაობაჲ, არამედ რათაშინაობაჲ;

8. ვითარცა კერძო ყოვლითურთსა შინა, ვითარცა: თავი და კელნი სოკრატს შინა;

9. ვითარცა სახე ნივთსა შინა, ვითარ-იგი: სახე ანდრიანტისაჲ რვალსა შინა;

10. ვითარცა შემოქმედობითსა მიზეზსა (46v II) შინა, ვითარ-იგი: ყოველნი ღმერთსა შინა;

11. ვითარცა განსასუენებელსა მიზეზსა შინა, ვითარ-იგი: ცხედარი განსუენებლასა შინა კაცთასა, რამეთუ განსუენებისათჳს კაცთაჲსა შეიქმნების ცხედარი;

12. ვითარცა ქუედმდებარესა შინა, ვითარცა: სითეთრე სხეულსა შინა.

13. უწყებულ იყავნ, ვითარმედ კერძონი ყოვლითურთისანი ითქუმიან, ხოლო ყოვლითურთი კერძოთა — არასადა, არამედ ყოვლითურთი — კერძოთა შინა.

კა. მარმევა არსაბინათჳსნი 26 xγ'(μ')

კა. არსაბინათჳს

1. არსებაჲ არს საქმე თავით თვისით სრული და არა მოქენე სხვსა სრულ-მყოფელისაჲ. და კუალად არსებაჲ არს ყოველი, რომელი თვთველამ იყოს და არა სხუასა შინა აქუნდეს ყოფაჲ. ესე იგი არს, რაჲ-

1. არსებაჲ არს საქმე თვთ-მყოფი, არა მოქენე სხვსაჲ შემტკიცებისა მიმართ. და კუალად არსებაჲ არს ყოველი, რომელი თვთ თავით თვისით

7. ყოვლითურთ C'.

9. რვალსა შინა] ძეგლსა შინა რვალსა B.

11. განსუენებათა B.

13. ყოვლითურთ C.

7. რომელსა შინა] რათა შინა C.

13. ყოვლად! BC. ყლ ABC.

თა არა იყოს სხუა, არცა სხუასა შინა აქუნდეს არსებაჲ, არცა მოქნე იყოს სხვსა ვისსამე შემოკრებასა, არამედ თავსა შინა თვსსა იყოს, რომელსა შინა აქუნდეს შემთხუევიითიცა და გუამიცა.

2. რამეთუ ფერი გუამისათს შეიქმნა, რამათა ფეროვან-ჰყოფდეს მას და არა გუამი ფერისათს. და ფერი გუამსა შინა არს, არა თუ გუამი ფერსა შინა. ამისთვისცა ითქუმის ფერი გუამისაჲ და არა თუ გუამი ფერისაჲ.

3. და იცვალს რაჲ შემთხუევიითი ფერი, არა იცვალეზის არსებაჲცა, რომელ არს გუამი, არამედ ჰგიეს ეგრეთვე. ხოლო სახელ-იდების არსებაჲ მარადის ყოფისაგან.

იყოს და არა სხვსა შორის აქუნდეს ყოფაჲ, ესე იგი არს, არა სხვსა შორის მყოფი, არცა სხუასა შინა მკონებელი ყოფისაჲ, არცა მოქნე სხვსაჲ შესამტკიცებელად, არამედ თავსა შორის თვსსა მყოფი, რომელსა შინა შემთხუევიითსაცა აქუს მყოფობაჲ.

2. რამეთუ ფერი სხეულისათს შეიქმნა, რამათა ფეროვან-ყოს იგი და არა სხეული ფერისათს. და ფერი სხეულსა შინა არს და არა სხეული ფერსა შინა, რომლისათსცა ფერი სხეულისაჲ ითქუმის და არა სხეული ფერისაჲ.

3. ვინაჲცა მრავალგზის შეცვალეზასა თანა ფერისასა და გარდაცვლელბასა არა შეიცვალეზის არსებაჲ, რომელ არს სხეული, არამედ ჰგიეს იგივედ. ხოლო ითქუმის არსებაჲ ყოფისათს.

ამ. ბუნებისათს

26 აბ'(μα')

ამ. ბუნებისათს

I. ბუნებაჲ არს დასაბამი თითოეულისა არსთაგანისა ძრვისა და მყუდროებისაჲ, ვითარ-იგი ქუეყანაჲ მოძრაჲ არს უკუე ნერგთა გამოღებისათს და მცენარეთა აღმოცენებისათს, ხოლო მყუდრო არს ადგილითი ადგილად არა ცვალეზისათს, რამეთუ არა იძრვის ადგილითი ადგილად, არამედ არს დასაბამ და მიზეზ მოძრაობისა და მყუდროებისა მისისა წესი დაბა (16v I) დებულებისათს, რამათა ეგრეთ იძრვადის და დაყუდნებოდის, ესე იგი არს, არსებითად და ბუნებითად და არა შემთხუევიითად*. ხოლო ბუნებითად

1. ბუნებაჲ არს თითოეულისა მყოფთაგანისა დასაბამი ძრვისა და მყუდროებისაჲ, ვითარ-იგი ქუეყანაჲ იძრვის უკუე აღმოცენებად ნაყოფთა, ხოლო მყუდროებს ადგილითი ადგილად ცვალეზისათს. აწ უკუე დასაბამი და მიზეზი ძრვისა და მყუდროებისა მისისაჲ, რომელსა შინა უწყეის ესრეთ ძრვად და მყუდროებად არსებითად, ესე იგი არს, ბუნებითად და არა შემთხუევიითად, ბუნებად ითქუმის ესრეთ ვითამე დაწყებისა და მყოფობისათს.

1. მყოფთაგანისა B. მიზეზი ძრვისა და მყუდროებისა მისისაჲ მიზეზი ძრვისა მისისაჲ და კუალად მყუდროებისა მისისაჲ და მყუდროებისა B. „და მყუდროებისა“ სხვა ხელით არის ჩამატებული. მყოფობისათს მყუდროებისათს B.

2. რამათა რამეთუ B. არს+და C.

1. დასაბამ A. არა-ცვალეზისათს ცვალეზისათს A. არამედ რამეთუ BC. ითქ'მის AB, ითქმის C (აქაც და ყველგან).

* ამ ადგილას A-ში მარცხენა აწიანზე არის სქოლიო: „თარგმანი: საცნაურ იყავნ, ვითარმედ დასაბამი თითოეულისა მოძრა-

ითქუმის, ვითარ-იგი დაბადებულ იყოს და განწესებულ იყოს თითო-ეული.

2. რომელი-ესე სხუა არარაჲ არს, თვნიერ არსება, რამეთუ არსებითად აქუს ესევითარი იგი ძალი ძრვისა გინა ღგომისაჲ. და არსებაჲ იგი არს მიზეზ მოძრაობისა და უძრაობისა, ხოლო ბუნებაჲ მყოფთა სახელი არს და არა არა-მყოფთაჲ.

2. ხოლო ესე არარაჲ სხუაჲ არს თვნიერ არსებაჲ, რამეთუ არსები-საგან აქუს ესევითარი ძალი, რომელ არს ძრვაჲ და მყუდროებაჲ. და არსებაჲ არს მიზეზი ძრვისაჲ და მყუდროებისა მისისაჲ, ხოლო ითქუმის ბუნებაჲ მყოფობისათჳს.

პს. შესახებად ვინათჳს

27 აე'(ა.ვ')

ამ. ხატოვნებისათჳს

1. შესახედავი ითქუმის არსებითთა განყოფილებათაგან, ვითარ-იგი გამოიხატოს რაჲ და შეისახოს არსებაჲ, მოასწავებს სახესა სახოვანსა გუამისაგან სულიერისა და გრძნობადისა და სრულ-ჰყოფედ თუ ცხოველსა, მიიღებ სიტყვერსა და მოკუდავსა და მით სრულ-ჰყოფ სახესა და შესახედავსა კაცისასა. რომელი იგი არს სახე სახოვანი, რამეთუ სახედ ითქუმის არსებაჲ შესახელი.

1. ხატოვნებაჲ არს არსებითთა განყოფილებათაგან რეცა ხატოან-ქმნილი და სახე-დადებული არსებაჲ, რომელი დაპნიშნავს სახოანსა სახესა, ვითარ-იგი არსებაჲ ხატოან-ქმნილი და სახე-დადებული სულიერისა და მგრძნობელისა სხეულისაგან და სრულ-მყოფე[47r II]ლი ცხოველისაჲ და კუალად მიმღებელი სიტყვერისა და მოკუდავისაჲ, განასრულებს სახესა კაცისაჲ და ხატოვნებად სახელ-იდების, ვითარცა ხატოვან-ქმნილი არსებაჲ.

2. აწ უკუე წმიდანი მამანი სახედ სახოვანად განაწესებენ სახელსა არსებისა და ბუნებისა და ხატებისასა და ერთად უწოდენ არსებისა და ბუნებისა და სახისა სახოვანსა სახესა; და ერთ-არსად და ერთ-ბუნებად და ერთ-ნათესავად და ერთ-ხატად უწოდენ მისვე სახოვნისა სახისა განუყოფელობასა; ხოლო სხუა-არსად და სხუა-ბუნებად და (16v II) სხუა-სახედ და სხუა-ნათესავად და სხუა-

2. აწ უკუე წმიდანი მამანი სახოანსა სახესა ზედა დაწესებენ არსებისა და ხატოვნებისა და ბუნებისა სახელსა და იგივედ იტყვან არსებასა და ბუნებასა და ხატოვნებასა და სახოანსა სახესა; და თანა-არსად და თანა-ბუნებად და თანა-მოსახედ და თანა-მონათესვედ და თანა-მოხატოვნედ იტყვან მისვე და ერთისა სახოვანისა სახისა მიმდგომთა განუყოფეთელთა; ხოლო სხუა-არსად და სხუა-ბუნებად და სხუა-ნათესავად და

ვობისა და მდგომარეობისა არს სახე თითოეულისა დაბადებულებისა, ვითარ-იგი დაებადა თითოეული არსთაგან ღმრთისა მიერ მოძრაად გინა უძრაად^ა.

2. არარა ABC.

1. ვითარ-იგი ვითარ B. რომელი-იგი B.

2. ძრვისა C.

1. სახოვანსა B. ხატოვან-ქმნილი^ბ B.

2. სახოვანსა B. თანა-მონათესავედ C. თანა-მონათესავედ და თანა-მოხატოვნედ იტყვან თანა-მონათესავედ იტყვან და თანა-მოხატოვნედ B. სახოვნისა AC. სხუა-ნათესავად B.

ხატად იტყვან თვთ მას სახოვანსა სახესა.

3. რამეთუ შეუძლებელ არს სახე სხუასა სახესა და ბუნებაჲ სხუასა ბუნებასა ანუ არსებაჲ სხუასა არსებასა თანა-ყოფად, არა თუ იყვენ ივინი სხუა-არს და სხუა-ბუნება და სხუა-ხატ გინა შესახედავ.

4. ჯერ-არს უკუე ცნობად, ვითარმედ შეუძლებელ არს ორთა ბუნებათაგან ქმნად ერთი ბუნებაჲ შეზავებული, რამეთუ ვერ შესაძლებელ არს ხილვად სახე სხუასა სახესა შინა, ანუ ბუნებაჲ სხუასა ბუნებასა, ანუ არსებაჲ სხუასა არსებასა, ვითარმცა არა შეცვალებულ იყო სხუად. არსებად, სხუად ბუნებად და სხუად ხატად.

5. ჯერ-არს ცნობად, ვითარმედ შეუძლებელ არს ორთა არსებათა, ესე იგი არს, ბუნებათაგან ერთ-ბუნება შეზავებულ-ყოფად, რამეთუ ვერ ეგების ერთსა და მასვე შინა წინა-აღმდგომად განყოფილსა, რამამცა აქუნდეს-ლა შეკრებიონი თითოსახეობანი.

6. ხოლო ერთ-გუამ შეზავებულ-ყოფად შესაძლებელ არს განყოფილთა მათცა ბუნებათაგან, ვითარ იგი კაცი სულისაგან და კორცთა შეზავებულ არს. რამეთუ დაღაცათუ ერთ-ბუნებად ითქუმის კაცი, არამედ არა ერთისა ოდენ ბუნებისაგან არს აგებულებაჲ თითოეულისა კაცისაჲ, რამეთუ ერთად ბუნებად შეზავებულად ითქუმის ყოველი ბუნებაჲ კაცთაჲ, ვინაჲთაგან ერთსა სახესა შეზავებულსა გუამოვნებისასა სრულ-ჰყოფენ ყოველნი კაცნი.

7. ხოლო ერთ-ბუნებად არა ითქუმის თით(17r 1)ოეული გუამოვნებაჲ კაცთაჲ. რამეთუ თითოეული გუამი კაცთაჲ ორთა ბუნებათაგან

სხუა-სახედ და სხუა-ხატოვნებად სახოანთა სახეთა იტყვან.

3. რამეთუ შეუძლებელ არს სახისაჲ სხუსა სახისა მიმართ, ანუ ბუნებისაჲ სხუსა ბუნებისა, ანუ არსებისაჲ სხუსა არსებისა არა სხუა-არსება და სხუა-ბუნება და სხუა-ხატოვნება ყოფაჲ.

4. ჯერ-უკუე-არს უწყებად, ვითარმედ შეუძლებელ არს ორთა არსებათა, ესე იგი არს, ბუნებათაგან ერთი ბუნებაჲ შეზავებული ქმნად, რამეთუ შეუძლებელ არს მისვე და ერთისა შორის მყის-თანად ყოფაჲ წინააღმდგომად განყოფილთა შემამტკიცებელობითთა განყოფილებათაჲ.

6. ხოლო გუამი ერთი შეზავებული თითოეულთა ბუნებათაგან შესაძლებელ არს ქმნად, ვითარცა კაცი სულისაგან და კორცთა შეზავებულ არს. რამეთუ დაღაცათუ ერთი ბუნებაჲ ითქუმის კაცთაჲ, არამედ არა ერთ-ბუნებად ითქუმის თითოეული, რამეთუ ერთი ბუნებაჲ კაცთაჲ შეზავებული ითქუმის ამით, რამეთუ ერთისა სახისა ქუეშე დაიწესებთან შეზავებულნი გუამნი ყოველთა კაცთანი.

7. ხოლო ერთისა ბუნებისად არა ითქუმის თითოეული კაცი ამისთვის, რამეთუ თითოეული გუამი კაცთაჲ

სახოვანთა B.

3. სხუა-არსებაჲ ანუ სხუა-არსება C.

4. განყოფილებათა C*.

შეზავებულ არს: სულისაგან, ვიტყვ, და კორცთა, და შეურევენლად სცავს თვთებასა მათსა თავსა შორის თვსსა და ამას წამებს სიკუდილისამიერი განყოფაჲ მათი.

მს. გუამისათჳს

28 x:(μγ')

მს. გუამისათჳს

1. გუამოვნებისა სახელი ორსა მოასწავებს: ოდესმე ყოველსავე აგებულებასა, — რომლისა შესწავებაჲ ესე არს, ვითარმედ ერთი და იგივე არს არსებაჲ და გუამი, ვითარ-იგი წმიდათა მამათაგანთაცა ვრეთმე ეგრეთვე თქუნეს: ბუნებანი, ესე იგი არიან, გუამოვნებანი; — და ოდესმე თვსაგანსა და თვთ-შეკრებულსა გუამოვნებასა, ვითარ-იგი მოსასწავებელსა მას განუკუეთელობაჲ მოასწავებდეს, განყოფილი რიცხვსა მიერ, ესე იგი არს, პეტრეს და პავლეს და მას რომელსაჲ ცხენსა.

2. ჭერ-არს ცნობად, ვითარმედ არცა არსებაჲ სახე არს თავით თვისით, არცა — განყოფილებაჲ არსებითი, არცა — სახე და არცა — შემთხვევითი, არამედ მხოლოდ გუამოვნებანი, რომელ არიან განუკუეთელობანი. და მათ შორის არსებაჲ და არსებითნი განყოფილებანი სახეთა და შემთხვევათა მიმართ ხედვენ.

3. და ესე არსებაჲ ყოველთა გუამთა შინა სწორებით იხილვების: უსულოთა და სულიერთა, სიტყვერთა და პირრუტყუთა, მოკუდავთა და უკუდავთა.

4. (17r II) ხოლო არსებითნი განყოფილებანი სხუანი არიან უსულოთა შორის და სხუანი — სულიერთა,

ორთა ბუნებათაგან შემოკრებულ არს: სულისაგან, ვიტყვ. და სხეულეთა კორცთა, და შეურევენლად სცავს მათ მის შორის და მოწაჲ არს სიკუდილისამიერი განყოფაჲ მათი.

1. გუამისა სახელი ორსა დაჰნიშნავს: ოდესმე უკუე მარტივად მყოფობასა, — რომლისა დანიშნვისაებრ იგივე არს არსებაჲ და გუამი, რომლისათვისცა ვიეთმე მამათაგანთა თქუნეს, ვითარმედ ბუნებანი, რომელ არიან გუამნი; — ხოლო ოდესმე თავით თვისითა და განთვსებულად შემტკიცებულსა მყოფობასა, რომლისა დანიშნვისაებრ განუკუეთელსა ცხად-ჰყოფს, განყოფილსა რიცხვთა, ესე იგი არს, მას ვისმე პეტრეს, პავლეს ანუ მას რომელსაჲ ცხენსა.

2. რამეთუ საჰმარ არს ცნობად, ვითარმედ არცა არსებაჲ ხილულ არს თავით თვისით თვსაგან შემტკიცებული, არცა — არსებითნი განყოფილებანი, არცა — სახე, არცა — შემთხვევითი, არამედ მხოლოდ — გუამნი ოდენ, რომელ არიან განუკუეთელნი. და მათ შინა იხილვებიანი არსებაჲ და არსებითნი განყოფილებანი, სახე და შემთხვევითნი.

3. და მარტივი უკუე არსებაჲ (47v I) ყოველთა გუამთა შორის იგივედ და ერთად იხილვების: სულიერთა და უსულოთა, სიტყვერთა და უსიტყველთა, მოკუდავთა და უკუდავთა.

4. ხოლო არსებითნი განყოფილებანი სხუანი არიან უსულოთა შორის და სხუანი — სულიერთა შორის.

სიკუდილისა მიერ BC.

1. თვთ-შეკრებულსა თვით-შეკრებულსა C. ვითარ-იგი+თვთ B.

2. არსებაჲ? არსებაჲ A.

4. განყოფილებანი? განწვალებანი B.

სხუანი — პირმეტყუელთა და სხუანი — პირუტყუთა, სხუანი — მოკუდავთა და სხუანი — უკუდავთა. და რამთა მარტივად ვთქუა: თითოეულსა სახოვანსა სახესა შინა იგივე გუამოვნებანი შეაერთებენ მათ ურთიერთას სიტყუთა გუამოვნებისადათა და განჰყოფენ მათ სსუა-სახეთა გუამოვნებათაგან.

5. და ეგრეთვე შემთხვევითთადაც მათ შორის, რომელნი იგიცა გუამოვნებისა მიმართ ხელევენ, განჰყოფს თითოეულსა გუამოვნებასა ერთ-სახეთაგან გუამოვნებათა, ვინაჲცა განჰკუთვითელი საკუთრად განიკუთვნებს გუამოვნებისა სახელსა, რამეთუ მას შინა შემოკრებების მოქმედებაჲ არსებობსაჲ მის თანა შემოკრებითა შემთხვევითთადათა.

ათ. პირისათჳს

29 ალ'(აზ')

პჳ. პირისათჳს

1. პირი არს, რომელი-იგი თჳსთა მოქმედებათაგან და თჳსებათა განცხადებულად და განსაზღვრებულად წარმოგვიჩინდეს ჩუენ საჩინოებასა თჳსისა არსებისასა, ვითარ-იგი გაბრიელ ჰზრახვიდა რაჲ წმიდისა ღმრთისმშობელსა, რომელი-იგი ერთი ანგელოზთაგანი იყო და მხოლოდ მუნ წარმოდგომილ იყო და ჰზრახვიდა, ამისთჳსცა განყოფილ იყო მის თანა ერთ-სახეთა მათ და ერთ-არსთა ანგელოზთაგან ადგილსა მას გარდამოსლვითა და მზრახველობითა. და პავლე საყდართა წინაშე რაჲ სიტყუა (17v 1)-უგებდა, ერთი კაცთაგანი იყო და თჳთებითა და მოქმედებითა სხუათა კაცთაგან განშორებულ იყო.

ოითოშელსა B.

1. ~ რაჲ წინაშე BC.

რის, ეგრეთვე მოკუდავთა შორის — სხუანი და უკუდავთა შორის — სხუანი; და მარტივად ითქუმოდენ: თითოეულსა სახოვნისა სახისა გუამოვნებათა შორის — იგინივე და ერთნი, რამეთუ შეაყოფენ მათ სიტყუთა არსებისადათა, ხოლო განაშორებენ მათ სხუა-სახეთა გუამოვნებათაგან.

5. ეგრეთვე შემთხვევითნი მათ შინა, ესე იგი არს, გუამთა შინა იხილვებთან, რომელნი განაშორებენ თითოეულსა გუამსა თანა-მოსახეთა გუამთაგან, რომლისათჳსცა განუკუთვლემან დაიმკვდრა საკუთრად სახელი გუამოვნებისაჲ, რამეთუ მის შორის მოიგო არსებაჲმან მოქმედებაჲ, მიმხუმელმან შემთხვევითთაჲმან.

1. პირი არს, რომელი თჳსთა მოქმედებათა და თჳსებათა მიერ ცხადსა და თანა-მეტომეთა თჳსთაგან განყოფით გამოსაზღვრებულსა საცნაურებასა მომცემდეს ჩუენ. ვითარ-იგი გაბრიელ წმიდისა ღმრთისმშობელისა მიმართ მზრახველი ერთი იყო ანგელოსთაგანი და მხოლოდ მუნ წარმოდგომილი ეზრახებოდა მას, განყოფილი თანა-არსთა თჳსთა ანგელოსთაგან ადგილსა მას მოსლვითა და მზრახველობითა. და პავლე ხარისხთა ზედა ერის მზრახველი, ერთად კაცთაგანად მყოფი, თჳსებათა მიერ და მოქმედებათა მისთა სხუათა კაცთაგან განიყოფეოდა.

1. მოქმედებათა და თჳსებათა მიერ AC] მოქმედებათა მიერ და თჳსებათა B. ანგელოზთაგანი BC. ანგელოზთაგან C.

2. ხოლო ჯერ-არს უწყებად, ვითარმედ წმიდათა მამათა გუამსა და განუკუეთელსა და პირსა ერთად სახელ-სდევს, ვითარცა თავსა შორის თვისსა შემომკრებელთა კელმწიფებისათა ყოველთავე ზედა შემთხვევითთა საქმეთა და რიცხვთა განყოფილთა და მათუწყებელთა ვინაობისათა, ვითარ-იგი არიან პეტრე და პავლე და ესე რომელიმე ცხენი. ხოლო ეწოდების გუამსა სახელი ესე გუამოვნებისაჲ მდგომობისათჳს და მყოფობისა.

ლ. ერთგუამოვანი ოდესმე მარტივად გუამსა სახელ-ედების, — რომლისა მოსწავებითა არა ხოლო მარტივად არსებასა ერთ-გუამად უწოდოთ, არამედ — შემთხვევითისაცა, რომელი-იგი საკუთრად არა ერთ-გუამ არს, არამედ სხუა-გუამი; — ხოლო ოდესმე თვთ მას ოდენ გუამსა, ესე იგი არს, განუკუეთელსა ხოლო საცნაურ-ჰყოფს, რომელი-იგი საკუთრად არა ერთ-გუამ, არამედ გუამ არს და ეწოდების.

2. ხოლო საკუთრად ერთ-გუამ არს: ანუ იგი, რომელი თავით თვისით ეწერ შეკრებოდის, არამედ სხუათა გუამთა შინა იხილვებოდის, — ვითარ-იგი სახე, ესე იგი არს, ბუნებაჲ კაცთაჲ თვისსა გუამსა შინა არა იხილვების, არამედ პეტრეს და პავლეს და სხვა კაცებისა გუამთა შინა; — (17V 11) ანუ იგი, რომელსა სხუათა თანა, არსებითა განყოფილთა, ყოვლად მიედოს შობაჲ ვიეთობისაჲ და მიერ ერთსა აღასრულებდეს შეზავებულსა გუამოვნებასა, — ვითარ-იგი კაცი სულისაგან და

2. ხოლო სათანადო არს უწყებად, ვითარმედ წმიდათა მამათა გუამი და განუკუეთელი და პირი მასვე და ერთსა უწოდეს, რომელი თვისაგან თავით თვისით შემტკიცებით მდგომარე და არსებისაგან და შემთხვევითთა შემოკრებულ იყოს და რიცხვთა განყოფებოდის და მას ვესმე ცხად-ჰყოფდეს, ვითარ-იგი პეტრეს, პავლეს და მას რომელსამე ცხენსა. ხოლო ითქმის გუამი შემტკიცებითისა შეგუამებისათჳს.

კთ. გუამოვნისათჳს

1. ხოლო გუამოანი ოდესმე უკუე მარტივად მყოფობასა ცხად-ჰყოფს, — რომლისა დანიშნვისაებრ არა მარტივსა არსებასა ხოლო გუამოვნად ვიტყვოთ, არამედ — შემთხვევითისაცა, რომელი საკუთრად არა გუამოანი არს, არამედ სხუა-გუამი; — ხოლო ოდესმე განთჳსებულსა გუამსა, ესე იგი არს, განუკუეთელსა ცხად-ჰყოფს, რომელი საკუთრად არა გუამოანი, არამედ გუამი არს და სახელ-ილების.

2. ხოლო საკუთრად გუამოანი არს: ანუ თვისაგან ვიდრემე არა შეგუამებულსა, არამედ გუამთა შინა ხილული, — ვითარ-იგი სახე, რომელ არს ბუნებაჲ კაცისაჲ, თვისისა გუამისა შინა არა იხილვების, არამედ პეტრეს და პავლეს და სხუათა კაცთა გუამებასა შინა; — ანუ სხვა თანა, არსებითა განყოფილისა. ქმნაჲ ვისგანმე ყოვლითურთისა შეზავებისაჲ და ერთისა შესრულებაჲ შე-

2. განყოფილისა B.

1. გუამოანი¹ B. გუამოანი² BC. არა გუამოანი C.

2. თვისთა გუამთა C.

1. სხვა-გუამ C.

კორცთა შეერთებულ არს და არცა მხოლოდ სულსა ეწოდების გუამ, არცა მარტოდ კორცთა, არამედ ორნივე — სული და კორცნი — ერთ-გუამ არიან, რამეთუ ორთაგან სრულქმნილი იგი ორთავე მათ გუამ არს. ხოლო გუამი საკუთრად მას ოდენ ეწოდების და არს, რომელი თავსა შორის თვსსა მარტოდ შემოკრებოდის და სრულ-იქმნებოდის.

3. კუალად უკუე ერთ-გუამ ითქუმის სხვსა არსებისაგან მოღებული ბუნებად და თავსა შორის თვსსა სრულ-მყოფელი გუამოვნებისაჲ ვინაჲცა კორცნი უფლისანი ვერ გუამ-იქმნენს თავით თვსით არცაღათუ წამსა ჟამისასა, ამისთვისცა არა გუამ, არამედ უფროჲსლა ერთ-გუამ არიან, რამეთუ მიხუზულ იქმნეს და შეერთებულ სიტყვსაგან ღმრთისა და მარადის ერთ-გუამ არიან მის თანა და შეუცვალებლად აქუნდა და აქუს ერთგუამობაჲ იგი.

ზავებულისა გუამისაჲ, — ვითარ-იგი კაცი სულისაგან და კორცთა შეზავებულ არს და არცა მხოლოდ სული ოდენ ითქუმის გუამად, არცა კორცნი, არამედ — გუამოვნად, ხოლო ორთაგანვე შესრულებული იგი — ორთავე გუამად. ეინაჲთვან არცა სული თვსაგან თავით თვსით გუამ-ქმნილ არს, არცა კორცნი, არამედ თანად ორნივე. რამეთუ საკუთრად გუამად თვსაგან თავით თვსით მდგომი არსცა და სახელიდების.

3. კუალად ითქუმის გუამოვნად სხვსა გუამისა მიერ მიღებული ბუნებად და მის შორის მომგებელი ყოფისაჲ. რომლისათვსცა კორცნი უფლისანი, არა გუამ-ქმნილნი თავით თვსით არცა წამსა ჟამისასა, არა გუამ, არამედ უფროჲსლა გუამონ არიან, რამეთუ გუამსა შინა სიტყვსა ღმრთისასა შეგუამდეს მის მიერ მიხუზულნი იგი და იგი აქუნდა და აქუს გუამად.

ლ. უგუამოდსათჳს

31 xმ'(μζ')

ლ. უგუამოდსათჳს

1. და უგუამობაჲცა ორ-სახედ ითქუმის, რამეთუ ოდესმე უგუამო ეწოდების მას, რომელი არცა ოდეს ყოფილ იყოს და არცა ყოფად იყოს; ხოლო ოდესმე — მას, რომელსა არა თავსა შორის თვსსა აქუნდეს ყოფაჲ, არამედ — სხუასა შინა, ვითარ-იგი არს შემთხუევიითი.

მათ — BC.

3. მიხუზულ B.

1. სხვასა C.

1. და უგუამობაჲცა ორ-გუარად ითქუმის, რამეთუ ოდესმე არეითა არა-რაჲთ მყოფსა დაპნიშნავს, რომელ არს უმყოფოჲ; ხოლო ოდესმე — არა თავსა შორის თვსსა მყოფსა, არამედ სხვსა შორის მქონებელსა ყოფისასა, რომელ არს შემთხუევიითი.

არსცა] არცა B. 3. გუამოვან B. შეგუამდეს] შემტკიცენს C. იგი' — C.

1. არაიითა B.

(18 r)

82 λ.(μζ')

ლზ. ვითარებად არსებამ ნათესავთან
ნათესავ არს და განიყოფიბის

1. არსობამ განიყოფიბის არსები-
თად და შემთხვევითად, არა ვითარ-
ცა ნათესავი — სახედ, არამედ ვი-
თარცა ერთ-სახელთა კმა — ერთი-
საგანად.

2. არსება

გუამად და უგუამობად
გუამი
სულიერად და უსულოდ
სულიერი
მგრძნობელად და უგრძნობელად
ცხოველად ნერგად
მგრძნობელი ცხოველი
სიტყვერად და პირუტყუად
სიტყვერი
მოკუდავად და უკუდავად
მოკუდავი

კაცად: პეტრედ და ცხენად, ძალად
პავლედ და სხუად და სხუად
ნაწილებად კაცებისა, ეგვეითარად*.
რომელნი-იგი არიან
განუკუთმულ და გუამ
და პირ.

ლა. განვალეზამ მყოფისა და
არსებისად

1. მყოფი განიწვალეზის არსებად
და შემთხვევითად, არა ვითარცა ნა-
თესავი — სახედ, არამედ ვითარცა
სახელ-მოდგამი კმა ანუ ვითარცა
ერთისაგან და ერთისა მიმართ*.

2. სხეული

სახე არსებისად და ნათესავი
სულიერისად
სულიერი
სახე სხეულისად და ნათესავი
მგრძნობელისად
მგრძნობელი ცხოველი
სახე სულიერისად და ნათესავი
სიტყვერისად
სიტყვერი
სახე ცხოველისად და ნათესავი
მოკუდავისად
მოკუდავი
სახე სიტყვერისად და ნათესავი
კაცისად
კაცი
სახე სახონი რამეთუ სახე არს
მოკუ[და]ვისად
და სახე პეტ[რე-
სი] და პავლესი.

83 λ.α'(μζ')

(18 v 1) ლზ. თითო-სახისათჳს
განყოფილებისა

1. გუამი სახე არს არსებისად და
ნათესავი — სულიერებისად. სული-
ერი სახე არს გუამისად და ნათესა-
ვი — გრძნობადისად. გრძნობადი
ცხოველი სახე არს სულიერისად და
ნათესავი — სიტყვერისად. სიტყვე-
რი სახე არს ცხოველისად და ნათე-
სავი — მოკუდავისად. მოკუდავი სა-
ხე არს სიტყვერისად და ნათესავი —
კაცისად. კაცი სახოვანი სახე არს,

1. (48r II) სხეული უკუე სახე
არს არსებისად და ნათესავი — სუ-
ლიერისად. სულიერი სახე არს სხე-
ულისად და ნათესავი — მგრძნობე-
ლობითისად. მგრძნობელობითი ცხო-
ველი სახე არს სულიერისად და ნა-
თესავი — სიტყვერისად. სიტყვე-
რი — სახე ცხოველისად და ნათესა-

2. * სქემა ტექსტშია ჩართული ABC.

1. * A ნუსხაში მარცხენა აწიზებ დაითუ-
ლია სქემა. B ნუსხაშიც ამ თავის გასწვრივ
აწიზება.

რამეთუ სახე არს მოკუდავისაჲ და სახე პეტრესი და პავლესი, რომელნი-იგი არიან ბუნება და ხატება და არსება სიტყვსაებრ წმიდათა მამათაჲსა.

2. ამათსა შორის ნათესაეონისა ნათესავისა, ესე იგი არს, არსებისა და შორის სახოვნისა სახისა, ესე იგი არიან, კაცი და ქარი, ნათესავნი არიან ურთიერთას და სახენი. და ამათ ეწოდების არსებითი და ბუნებითი განყოფილება და რომელი-ბაჲ, რომელნი-იგი განყოფებიან ზენა კერძო და შეკრებებიან ქუეშე კერძო და განითვსებენ სახეთა სახოვანთა, შემოპკრებენ მათ და განყოფენ ბუნებასა ბუნებისაგან.

ლლ. თჳსაბინათჳს არსაბინა და 84 ლა' (μϛ') კვ. მირმისა არსაბინათჳს მოძღვრებისა

1. აწ უკუე თუ რაჲ არს არსებაჲ და ბუნებაჲ და ხატებაჲ და თუ რაჲ არს გუამი და განუკუეთელი და პირი, ერთ-გუამი და უგუამოჲ და თუ რაჲ არს განყოფილებაჲ არსებისა და შემთხუეეთისაჲ და ვითარმედ

ბუნებაჲ და ხატებაჲ და არსებაჲ C.
2. ქუშ-კერძო BC. შემოკრებენ BC.

ვი — მოკუდავისაჲ. მოკუდავი — სახე სიტყვერისაჲ და ნათესავი — კაცისაჲ. კაცი სახე არს სახოანი, რამეთუ სახე არს მოკუდავისაჲ და სახე — პეტრესი და პავლესი, რომელ არს ბუნებაჲ და ხატოვნებაჲ და არსებაჲ წმიდათა მამათაებრ.

არსებაჲ უკუე ნათესავოანი არს და ესე განყოფვის სხეულად და უსხეულად; სხეული — სულიერად და უსულად; სულიერი — მგრძობელად ცხოველად და უგრძობელად ცხოველ-ნერგად და ნერგად; ცხოველი — სიტყვერად და უსიტყუელად; სიტყვერი — მოკუდავად და უკუდავად; მოკუდავი — კაცად, ქარად, ძალად და ეგვეითარად; კაცი — პეტრედ, პავლედ და სხუად თითოეულად კაცად, რომელნი არიან განუკუეთელ და გუამ და პირ.

2. ხოლო საშუალ ნათესავოანისა ნათესავისა, რომელ არს არსებაჲ, და სახოანისა სახისა ვიტყუ უკუე კაცსა, ქარსა და ეგვეითართა, ნათესავნი და სახენი არიან ურთიერთას. და ესენი ითქუმიან არსებითად და ბუნებითად განყოფილებად და ვითარებად, განმწვალთელობითნი უზენაესთანი და შემამტკიცებლობითნი ქუემოთანი და სახისმოქმედებითნი სახოანთა სახეთანი, შემამტკიცებელნი მათნი და განმწვალებელნი ბუნებისანი ბუნებისაგან.

1. რაჲ უკუე არს არსებაჲ, ეგერა ითქუა, და რაჲ განყოფილებაჲ მისი შემთხუეეთითა მიმართ, ვითარცა

მოკუდავი სახე სიტყვერისაჲ და ნათესავი კაცისაჲ — B. სახოანი C.

2. სახოანისა C.

სთ. მერმეცა არსებისათვის B.

1. განყოფილება A.

მათ (18v II) შორის აქუს გუამოვნება და განყოფილებისათვისცა მათისა და თუ ვითარ განყოფების არსება არსებითთა თითოსახეობათაგან და ვითარმედ მათ მიერ გამოსახული არსება მას რომელსამე სახესა სრულ-ჰყოფს და ესევითარად და ეგევითარად რადმე იქმნების — ამის ყოვლისათვის ზემო თქმულ არს.

2. ამას თანა ითქუა ესეცა, თუ რაა არს ბუნება, რაა არს შესახედავი, ანუ რაა არს გუამი და პირი და განუკუთვლელი და თუ ვითარ ჰგონებდეს ამათ პირთათვის გარეშენი იგი ფილოსოფოსნი, ანუ თუ ვითარ განჰმართეს წმიდათა მამათა, ნამდვლევ ქეშმარიტისა მის სიბრძნისმოყუარებისა მოწაფეთა.

3. ხოლო აწ მოვედით და თვსებისათვის არსებისა და მოძღურებისა ვიტყუოდით:

4. თვს უკუე არსებისა არს, რაათა არაგის ზედა დაერთვოდის ანუ მოჰკიდვიდეს, არამედ უფროასლა მას ზედა დაერთვოდინ და მოჰკიდვიდენ შემთხუევითნი. და არა სხუათა თანა მას ჰქონდის აგებულება, არამედ სხუათა მის შორის ჰქონდის გუამოვნება და აგებულება. რამეთუ ესე თუთებათა არს საქმე და არსებითთა განყოფილებათა, რამეთუ თანა-მოკიდული და ზედა-დაართული არცა თანა-ყოფითა აცხოვნებს, არცა განშორებითა განხრწნის გუამსა. ამისთვისცა არცა განსაზღვრებასა შინა შემოიღებვის, რამეთუ უეჭუელად შემთხუევიითი არს.

5. (19r I) ხოლო არსებითნი განყოფილებანი არა შემთხუევიითნი არიან და თანა-ყოფა მათი მაცხოვრებელ და განშორება მათი განმხრ-

მის შორის მქონებელთა ყოფისათა. ხოლო თქმულ არს განწვალებისათვისცა მისისა და რაათა განუყოფვის არსება არსებითთა განყოფილებათა, ვითარმედ მათ მიერ სახე-დადებული არსება მას რომელსამე სახესა სრულ-ჰყოფს და ეგევითარად რადმე იქმნების.

2. თქმულ არს უკუე ესეცა, რაა არს ბუნება და ხატოვნება და რაა — გუამი და პირი და განუკუთვლელი; თუ ვითარ ითნებდეს ამათვის გარეშენი და ვითარ წმიდანი მამანი, ქეშმარიტისა და სრულსა ფილოსოფოსობისა მოწაფენი და მოძღურარნი, მართლ-მკუთვლადღეს.

3. მოვედ უკუე აწ და თვსნიცა არსებისანი წარმოვთქუნეთ:

4. განთვსებულებით თვს არსებისა არს არა ქუედმდებარესა შინა ყოფა, რამეთუ უფროასლა იგი აქუს ქუედმდებარედ შემთხუევიითთა ყოფისა მიმართ და არა მას სხუასა შინა აქუს ყოფა. ხოლო ესე არსებითთაცა განყოფილებათა არს განთვ[47r 1]ებულება, რამეთუ ქუედმდებარისაშინა არცა მყოფი აცხოვნებს, არცა არა-მყოფი განხრწნის, რომლისათვის არცა საზღვარსა შინა მოიქსენების, რამეთუ ნამდვლევ შემთხუევიითი არს.

5. ხოლო არსებითნი განყოფილებანი არა არიან შემთხუევიითნი და რამეთუ მყოფნი აცხოვნებენ და არამყოფნი განხრწნიან, რომლისათვის საზღვარსა შინა მოიქსენებიან.

4. განსაზღვრებასა B.

2. და ვითარ] და თუ ვითარ B.
4. რომლისათვისცა B.

წნელ არს გუამისა, ამისთვისა განსაზღვრებასა მიიღებენ.

6. ხოლო თვს თანა-მოსახელესა-ცა სახელ-ედების, ვითარმცა მისცემდა სახესა და სახელსა და განსაზღვრებასა და არარაჲ აქუნდა წინააღმდგომი, — რამეთუ ქვასა, ესე იგი არს, არსებასა ქვისასა, არარაჲ აქუს მის შორის წინააღმდგომი, — და არა-მითუალვად უფროასობისა და უმცროასობისაჲ, — რომელი-ესე არსებითთა განყოფილებათა თვს ეყვის, რამეთუ არა არს კაცი უფროას ცხენისა არსებითა ანუ ცხოველობითა, არცა ცხენი უფროას არს კაცისა; —

7. და წინააღმდგომსა შემწყნარებელ არს კერძოჲ მათი და არა თავისაგან თვისისა, არამედ თავსავე შორის თვისსა მიითუალვენ შეცვალებასა. ხოლო წინააღმდგომსა შემთხუვეითად უკუე უწოდ, გარნა არსებითად — არასადა, რამეთუ სიტყვერი არა შეიწყნარებს პირუტყობასა, ხოლო კორცნი ოდესმე განტყვებიან და კუალად შეიცვალებიან და განგრილდებიან და ეგრეთვე სული ოდესმე სათნოებისა და ოდესმე უკეთურებისა შემწყნარებელ არს.

6. ხოლო განთვსებულება არს თანამოსახელეობითცა შესმენად, რომელ არს მიცემაჲ სახელისაჲცა და საზღვრისაჲ და არა-ქონებაჲ წინააღმდგომისა რაჲსმე, — რამეთუ ქვისა არა წინააღმდგომ არს თვთ იგი არსებაჲ ქვისაჲ; — და კუალად არა-მითუალვად უფროასუმცროასობისაჲ, — ხოლო ესე განთვსებულებაჲ არსებითთაჲცა განყოფილებათაჲ არს, რამეთუ არა არს კაცი უფროას ცხენისა არსება ანუ ცხოველ, არცა ცხენი უფროას კაცისა; —

7. და შემწყნარებელ-ყოფად ურთიერთას წინააღმდგომთაჲ და არა თვთ, არამედ თვსებითა თვისითა შეცვალებადობაჲ. და წინააღმდგომობასა ვიტყვ შემთხუვეითთასა, ხოლო არსებითთა ზედა — არასადა. რამეთუ სიტყვერი არა შეიწყნარებს უსიტყუელობასა, ხოლო სხუელენი განკურდების და შეცვალებული კუალად განგრილდების და სული ოდესმე შეიწყნარებს სათნოებასა, ხოლო ოდესმე — სიბოროტესა.

35 ლβ'(μბ')

ლუ (19r II) მირმეცა მრთ-ნათესავთა და მრთ-სახმეთათს, სხუა-ნათესავთა და სხუა-სახმეთათს, მრთ-გუამთა და რიცხვთა განყოფილთათს

1. მრთ-ნათესავ არიან, რომელნი მასვე შესმენასა ქუეშე განიწყესბოდინ, ვითარ-იგი რაოდენნი არსებასა და სხუათა მათ ცხრათა შესმენათა ქუეშე, რამეთუ ჭერ-არს ცნობად,

ლზ. მირმეცა თანა-მონათესავთა და თანა-მოსახმთა, სხუა-ნათესავთა და სხუა-სახმთა და რიცხვთა განყოფილთათს

1. თანა-მონათესავე არიან, რაოდენნი მისვე შესმენისა ქუეშე დაიწყესბიან, ვითარ-იგი რაოდენნი არიან არსებისა ქუეშე. ესრეთვე სხუათაცა ცხრათა შესმენათა ზედა.

განსაზღვრებასა C.

6. შორისწინა B.

7. მითუალვენ C.

სათ. რიცხუთა A.

1. რამეთუქითარმედ BC.

სათ. თანა-მონათესავეთა C.

1. თანა-მონათესავე C.

ვითარმედ ათ არიან ყოველნი იგი შესმენანი, რომელნი შემოიღებვიან ყოვლისავე კმისა, მარტივად სახელდებულისაგან. ესე იგი არიან:

ა. პირველად, არსებაჲ, ვითარ-იგი არს ქვაჲ; ბ. მეორედ, რაოდენობაჲ, ვითარ-იგი არიან ორნი ანუ თუ სამნი; გ. მესამედ. ვისამიმართობაჲ, ვითარ-იგი არს ძე მამისა მიმართ; დ. მეოთხედ, რომელობაჲ, ვითარ-იგი არს სისპეტაკე და სიშავე; ე. მეხუთედ, სადაობაჲ, ვითარ-იგი არს დამასკეს, რომელი-ესე ადგილსა საცნაურ-პყოფს; 3. მეექვსედ, ოდესობაჲ, ვითარ-იგი არს გუშინ ანუ ხვალე, რომელნი-ესე ეამისა მათწყებელ არიან; ზ. მეშვიდედ, ქონებაჲ, რომელ არს ცუმაჲ შესამოსლისაჲ; 8. მერვედ, მდებარეობაჲ, რომელი არს ღგომაჲ ანუ ჯდომაჲ; თ. მეცხრედ, ქნაჲ. ვითარ-იგი არს წუვაჲ; ი. მეთედ, შემთხუევაჲ ანუ ენებაჲ, ვითარ-იგი არს დაწუვაჲ.

2. ხოლო სხუა-ნათესაჲ არიან, რომელნი-იგი სხუასა და სხუასა შესმენასა ქუეშე არიან. და თანა-მონათესაჲე უკუე არიან კაცი და ცხენი. რამეთუ ორნივე არსებასა შინა არიან. ხოლო სხუა-ნათესაჲე არიან კაცი და კელ[19v 1] ოგნებაჲ, რამეთუ კაცი არსებასა შინა არს, ხოლო კელოგნებაჲ — რომელობასა.

3. და კულად ერთ-სახე არიან, რაოდენნი მასვე სახესა ქუეშე განიწესებოდინ და ურთიერთას ეზიარებოდინ სიტყუთა არსებისაჲთა, ვითარ-იგი არიან პეტრე და პავლე, რამეთუ ორნივე ესე ერთსა სახესა ქუეშე არიან — კაცებისა.

2. რამეთუ სხუა-ნათესაჲნი არიან, რაოდენნი სხვსა და სხვსა შესმენისა ქუეშე არიან. და თანა-მონათესაჲე უკუე არიან კაცი და ცხენი, რამეთუ არსებისა ქუეშე არიან ორნივე. რამეთუ სხუა-ნათესაჲე კაცი და კელოგნებაჲ, რამეთუ კაცი ვიდრემე არსებისა ქუეშე არს, ხოლო კელოგნებაჲ — ვითარებისა.

3. კულად თანა-მოსახე არიან, რაოდენნი მისვე სახისა ქუეშე დაიწესებიან და ზიარ არიან სიტყუთა არსებისაჲთა, ვითარ-იგი პეტრე და პავლე, რამეთუ ორნივე ერთსა სახესა შინა არიან კაცისასა, თუთ კაცად მყოფნი და სახელდებულნი.

2. თანა-მონათესაჲე A, თანა-მონათესაჲე B.

3. ქუშ C. ქუშ C.

2. თანა-მონათესაჲე C.

3. კულად] და კულად C. თან-მოსახე B.

4. ხოლო სხუა-სახე არიან, რომელნი-იგი სახითა განიყოფებიან, ესე იგი არს, სიტყუთა არსებობისათა, ვითარ-იგი არიან კაცი და ცხენი.

5. ხოლო წმიდანი მამანი ერთ-ნათესავ და ერთ-სახე მათვე უწოდენ ერთ-არსთა, ესე იგი არს, რომელთა გუამოვნებად ერთ-სახე იყოს.

6. რამეთუ თანა-მოგუამე არიან, რაჟამს ორი ბუნებად ერთსა გუამსა შინა შეაერთონ და ერთი შეზავებულნი გუამი აქუნდეს და ერთი იყოს პირი სულისაგან და კორცთა შეერთებულისა მის გუამისა.

7. ხოლო სხუა-გუამ და რიცხვთა განყოფილ უწოდენ, რაოდენთა თანა-შეთხზვითა შემთხვევისათა განყოფილ იქმნა თვსებად თვისისა გუამისა; ესე იგი არს, რაოდენი შემთხვევითად და კერძოდ განიყოფებიან ურთიერთას და მასვე მქონებელ არიან აგებულებასა გუამისასა, რომელსაცა-იგი განუკუთელ სახელ-ელების, ვითარ-იგი არიან პეტრე და პავლე, რამეთუ სხუა გუამ არს იგი და სხუა — იგი.

4. ხოლო სხუა-სახე, რაოდენნი სახითა განიყოფებიან, ესე იგი არს, სიტყუთა არსებობისათა, ვითარ-იგი არიან კაცი და ცხენი, რამეთუ სხუა: სახე არს კაცისა და სხუა ცხენისა.

5. ხოლო წმიდანი მამანი თანა-მონათესავეთა და თანა-მოსახეთა თანა-არსად იტყვან, ესე იგი არს, მისვე და ერთისა სახისა მიმდგომთა გუამოვნებათა.

6. თანა-მოგუამე არიან, რაჟამს ორნი ბუნებანი ერთსა გუამსა შინა შეიერთენ და ერთი გუამი მოეგოს და ერთი პირი, ვითარ-იგი სული და (48V 1) კორცნი ერთსა გუამსა შეასრულებენ — კაცისა, რომელნი სხვსა არსებისა და სხვსა ბუნებისანი არიან.

7. ხოლო სხუა-გუამ და რიცხვთა განყოფილ არიან, რაოდენნი თანა-შეთხზვითა შემთხვევითათა თვსებასა თვისისა გუამისასა განიკუთვნენ, ესე იგი არს, რაოდენნი შემთხვევითთა მიერ განიყოფიან ურთიერთას და თვსაგანი და თავით თვისითი მოუგეის მყოფობად, ვითარ-იგი განუკუთელთა, რამეთუ სხუა არს ესე და სხუა — იგი.

86 ლვ'(v')

ლვ. რაოდენისათჳს და რაოდენობისა

1. რაოდენობად არს შესაყრებელი და ხუავე ერთთა, რამეთუ ერთსა არა ეწოდების რაოდენობა, არამედ დასაბამი რაოდენობისა. რამეთუ ერთი და ერთი რაა შემოკრებენ, იქმნებიან ორ, ვინაჲცა არა განყოფა არს რაოდენობად, არამედ სა-

ლვ. რაოდენისათჳს და რაოდენობისა

1. რაოდენობად არს შეყრებად ერთთა, რამეთუ ერთსა უკუე არა იტყვან რაოდენად, არამედ დასაბამად რაოდენობისად. რამეთუ ერთისა და ერთისა შემოკრებითა იქმნე-

4. კაცისა C.

5. თანა-მონათესავეთა C.

6. რომელნი — C. ბუნებისანი ბუნებისაგანსა C.

7. თვსაგანი და თავით თვისითი თვსაგან და თავით თვისით B.

სათ. „და“ ჩამატებულია A.

7. თანა-შეთხზვთა B. მქნებელ A. გუამისასა] გუამისა A.

სათ. რაოდენისა BC.

უნჯე და შემკრებელი ერთთაჲ. რამეთუ ორი განიყოს რაჲ ერთად და ერთად კერძოდ, — ესე განყოფაჲ არს. ხოლო ერთისა და ერთისა ორად თქუმაჲ — ესე უფროჲსლა შეერთებაჲ არს.

2. ხოლო საცნაურ იყავნ, ვითარმედ რაოდენობაჲ არს თვთ საზომი და რიცხვ. ხოლო რავდენი რიცხვსა და საზომისაღა მოკიდული არს, ესე იგი არს, განზომილთა და აღრიცხულთაღა.

3. ხოლო რაოდენთაჲ რომელიმე განსაზღვრებულ არს და რომელიმე — შეკრებულ.

4. შეკრებულ უკუე მაშინ, რაჲჲჲმს ერთ იყოს განზომილი იგი, ვითარ-იგი იპოვის ერთი ძელი სამწყართაჲ გინა ოთხწყართაჲ, ანუ ქვაჲ ანუ სხუაჲ რაჲმე ეგვეითარი და ერთ-გუამად განიზომებოდის. ამისთვის ეწოდების მას შეკრებულ.

5. ხოლო განსაზღვრებულ არიან განყოფილნი ურთიერთას, ვითარი-იგი ათნი ფინიკნი ანუ ათნი ქვანი, რამეთუ ესენი განყოფილ არიან ურთიერთას. ამათი უკუე აღრიცხუვაჲ ითქუმის, უკუეთუ ოდენ არა სიმცროსაგან და სიმრავლისა აღწყულ იქმნენ მოდითა ანუ სხუთა რაჲთმე ესევეითართა, ვითარ-იგი არს იფქლი და სხუანი მსგავსნი მისნი.

6. ხოლო განსაზღვრებულნი იგი შეისაზღვრებიანცა, რაჲჲმს მრავლარიცხობაჲ იგი მათი ერთსა რასმე

ბის ორი, ვინაჲცა არა განმწვალებული არს რაოდენობაჲ, არამედ შემკრებელი და შემანაწევრებელი ერთთაჲ. და რამეთუ ორთაჲ ვიდრემე განყოფაჲ ერთად და ერთად, თვს-თვსად — ესე განწვალუბაჲ არს, ხოლო ერთისა და ერთისა ორად თქუმაჲ — ესე უფროჲსლა შეერთებაჲ არს.

2. ხოლო საკმარ არს ცნობად, ვითარმედ რაოდენობაჲ უკუე არს საზომი და რიცხვ და მრიცხუაფი. რომელი რიცხუვიდეს და ზომდეს. ხოლო რაოდენ არიან რიცხვსა და საზომისა ქუედმდებარენი, ესე იგი არს, განზომილნი და აღრიცხულნი.

3. ხოლო რაოდენობათანი, რომელნიმე არიან განწვალუბულნი, ხოლო რომელნიმე — შერწყუმულნი.

4. და შერწყუმული უკუე არს განზომილი, რაჲჲმს ერთი იყვის იგი, ვითარცა იპოვის ერთი ძელი ორწყართეული, სამწყართეული, ანუ ქვაჲ ანუ ეგვეითართაგანი რაჲმე და ერთობისა მქონებელი განიზომებისამისთვის სახელ-იღების შერწყუმულად.

5. ხოლო განწვალუბულ არიან განყოფილნი ურთიერთას, ვითარი-ათნი ქვანი ანუ ათნი ფინიკნი, რამეთუ ესე განყოფილნი არიან ურთიერთას. ამათი უკუე აღრიცხუვაჲ ითქუმის, არათუ სიმცროსათვს და სიმრავლისა აღიწყვოდინ მოდითა ანუ ეგვეითართა რაჲთმე, ვითარი-იგი იფქლი და ეგვეითარნი.

6. ხოლო განსაზღვრებიან შერწყუმულნი უკუე, რომელთა კერძონი ერთისა რაჲსმე საზღვრისა მიმართ შეიყოფვოდინ, რამეთუ ერთობასა შინა ძელისა ორწყართეულისა, ესე

3. განსაზღვრებულ B.

4. ერთი BC.

5. აღრიცხუა BC.

ერთად და ერთად + და B.

4. ერთი C.

ქუ(20r 1)რქელსა შინა შეასაზღვრონ. რამეთუ ერთ არს ძელი ორწყრთაჲ, რამეთუ ორსა მას წყრთასა აქუს დასასრული წყრთისაჲ და დასაბამი სხვსა მის წყრთისაჲ, ერთივე არს ამისთვის, რამეთუ მოკიდულ და შეერთებულ არიან ურთიერთას და არა — განყოფილ.

7. ხოლო განსაზღვრებულ არიან, რომელთა ასოები არავისა მიმართ შეიერთებოდის ზოგადითა განსაზღვრებითა, ვითარ-იგი არიან ათნი ქვანი, რამეთუ უკუეთუ აღპრიცხო ხუთად და ხუთად, არა აქუს ზოგადი საზღვარი შემაერთებელად მათდა და უკუეთუ დასდვა რაჲმე შორის ხუთისა მის და ხუთისა, არღარა იყვნენ ათ, არამედ ათერთმეტ იქმნენ. და თვთ სახელი ესე რაოდენობისაჲ საცნაურ-პყოფს შეკრებულთა და განსაზღვრებულთა.

8. რამეთუ განსაზღვრებულთა რაოდენთაგან აღმოიყვანების რიცხვ და სიტყუაჲ. რიცხუად უკუე ამას ადგილსა აღრიცხულთა უწოდ, რამეთუ რომელნი აღირიცხუვოდინ, უეკუელად განსაზღვრებულ არიან, ვითარცა საცნაურ არს.

9. და თვთ სიტყუაჲ განსაზღვრებულევე არს, რამეთუ სიტყუაჲ აღირიცხოს რაჲ ლექსითა, არა აქუს ზოგადი საზღვარი შემაერთებელი ნაწილთა მისთაჲ. რამეთუ უკუეთუ აქუნდენ ათნი ლექსნი სიტყუასა და განჰყენე იგინი ხუთად და ხუთად, ა[20r 11]რა აქუს მათ ზოგადი საზღვარი შემაერთებელი მათი და წარმო-თუ-რაჲმე-სუა საშუეალ მათსა, არღარა იყვნენ იგინი ათ, არამედ ათერთმეტ.

იგი არს, ორთა წყრთათა მქონებელისასა, დასასრული ერთისა წყრთისაჲ და დასაბამი მეორისა წყრთისაჲ ერთი არს, რამეთუ შეყოფილნი არიან და შეერთებულნი და არა არიან განყოფილნი ურთიერთას.

7. ხოლო განსაზღვრებულნი არიან, რომელთა კერძონი არა შეიყოფვიდინ საზოგადოჲსა რაჲსმე საზღვრისა (48v 11) მიმართ, ვითარცა ათთა ქვთა ზედა, რამეთუ უკუეთუ აღპრიცხუნე ხუთნი და ხუთნი, არა აქუს საზოგადოჲ რაჲმე საზღვარი შემაერთებელი მათი, რამეთუ უკუეთუ დასდვა რაჲმე საშუალ ხუთთა და ხუთთა, იქმნენ ათერთმეტ, არა ათ. და თვთ იგი სახელიცა ცხად-პყოფს შერწყუმულსა და განსაზღვრებულსა.

8. ვინაჲცა განსაზღვრებულისა რაოდენობისა მიმდგომ არიან რიცხვ და სიტყუაჲ. ხოლო რიცხუად ვიტყვთ აქა აღრიცხულთა, რამეთუ აღრიცხულნი უეკუელად განსაზღვრებულნი არიან, ვითარცა გამოჩინებულ იქმნა.

9. და სიტყუაჲცა განსაზღვრებული არს, რამეთუ სიტყუასა, აღრიცხულსა ლექსებითა, არა აქუს ზოგადი საზღვარი შემარწყუმელი კერძოთა მისთაჲ, რამეთუ უკუეთუ აქუნდენ ათნი ლექსნი სიტყუასა და განჰყენე იგინი ხუთად და ხუთად, არა აქუს მათ ზოგადი საზღვარი, შემარწყუმელი მათი, რამეთუ უკუეთუ წარმოსდვა რაჲმე შორის, იქმნენ ათერთმეტ და არღარა ათ.

9. მისთა C* განჰყენე C*.

შეასაზღრონ C.

7. აღრიცხო C. და თვთ] და თვთო ABC. საცნაორ AC.

9. ხოთად A. საშუალ BC. თერთმეტ AB.

10. ეგრეთვე ლექსი აღირიცხოს რა მარცულედად, არა აქუს ზოგადი საზღვარი შემაერთებელი მარცულალოთა მათ, ვითარ-იგი სოკრატის საშუვალ „სო“ მარცულისა და „კრა“ მარცულისა არა აქუს ზოგადი საზღვარი შემაერთებელად მარცულათა მათ.

11. ხოლო შეკრებთნი არიან სიტყუანი ესერაოდენი: გუამი, განცხადებაჲ, ასოჲ, ადგილი, ყამი.

12. ჭერ-არს უკუე ცნობად, ვითარმედ წამი არა-რადენი არს რიტხუთა შორის, რამეთუ არა განიზომების, არცა აღირაცხების. რამეთუ არა აქუს არცა ერთი სიგრძე. ხოლო ასოსა მწიგნობრისა დასუმულსა აქუს სიგრძე ერთ-საზომი და უგანოჲ, რომელი-იგი შემოუკრებების მას შემოკრებისაგან რაოდენობისა, რამეთუ ერთობაჲ იგი მისი აღირაცხების და ნაწილებთა მათ მისთა აქუს ზოგადად საზღვრად და შემაერთებელად მათ შორის მყოფი იგი სახე წამისაჲ.

13. ხოლო განცხადებაჲ არს, რომელი განსრულ იყოს გარეთ კერძო გუამისა საჩინოდ და აქუს მას ორსახე განფენაჲ: სიგრძედ და სივრცედ. და დაღაცათუ ერთ არს, განიზომებისვე და ნაწილთა მისთა აქუს ზოგადად საზღვრად შემაერთებელად მათ შორის მყოფი იგი ასოჲ. ჭერ-არს უწყებად, ვითარმედ სწორებითი (20v 1) და წრფელი განცხადებაჲ ველად სახელ-იდების, ხოლო უსწოროსა და გულარძნილსა ლიტონად განცხადებად ეწოდების.

10. საშუალ BC. მარცელისა C.

10. ეგრეთვე ლექსსა, აღირიცხულსა მარცულედად, არა აქუს ზოგადი საზღვარი, შემარწყუმელი მათი, ვითარ-იგი სოკრატს საშუალ „სო“ მარცულისა და „კრა“ მარცულისა არა აქუს ზოგადი საზღვარი, შემაერთებელი მათი.

11. ხოლო შერწყუმითნი სარაოდენონი არიან: ეპიფანიაჲ, ღრამში, ადგილი, ყამი.

12. საკმარ არს ცნობად, ვითარმედ წერტილი ურაოდენო არს, რამეთუ არა აღირიცხუვის. არცა განიზომების, ვინაჲთგან არა აქუს არცა ერთი განფენილობაჲ. ხოლო ღრამშსა აქუს ერთი განფენილობაჲ, რამეთუ არს იგი სიგრძე უსივრცოჲ. ესე შერწყუმითად რაოდენობად აღიყვანების, რამეთუ ერთობისა მქონებელი განიზომების და კერძოთა მისთა აქუს ზოგადად საზღვრად. შემარწყუმელად კერძოთა მისთა, საშუალი წერტილი.

13. ხოლო ეპიფანიაჲ არს გარეგნითი კერძი სხეულისაჲ და საჩინოჲ. და აქუს ორ-კერძოჲ განფენილობაჲ: სიგრძედ მიმართ და სივრცედ. და ესეცა ერთობისა მქონებელი განიზომების და კერძოთა მისთა მქონან ზოგადნი რაჲმე საზღვარნი, შემარწყუმელნი საშუალისა მის ღრამშისანი. ხოლო სათანადო არს ცნობად, ვითარმედ ვაკე ვიდრემე და სწორი ეპიფანიაჲ ველოვნად ითქუმის, ხოლო უეცაკოჲ და გულარძნილი — მარტივად ეპიფანიად ოდენ.

10. მარცულად B.

12. ხოლო ღრამშსა აქუს ერთი განფენილობაჲ] ხოლო ღრამშსა ერთი განფენაჲ. (ეს წინადადება გვიანდელი ხელით არის ჩამატებული B-ში). კერძოთა მისთა — C.

13. გარეგნით B. ეპიფანია B. გულარძნილი] ლულარძნილი B. ეპიფანიად B.

14. ხოლო გუამსა აქუს განფენად სამ-კერძო: სიგრძედ, სივრცედ და სიღრმედ, ესე იგი არს, სიზრქედ. და ნაწილებთა მათ მისთა აქუს ზოგადად შემაერთებელად მათდა განცხადებამ.

15. და თვთ ადგილი გამაცხადებელი არს ჰაერისაჲ, რამეთუ ადგილი შენი განცხადება არს, ესე იგი არს, ვითარმედ დასასრული გარე-შემცველისა შენისაჲ ჰაერი არს, და ვითარმედ განცხადებამ შეკრებულისა მისდა სიკჷმისაგან რაოდენობად აღიწევის.

16. და კუალად ქამი აღირაცხების გარდასრულად და მომავლად და ნაწილებსა მას მისსა აქუს ზოგადად საზღვრად შემაერთებელად აწი. ხოლო აწი არა-რაოდენად აღირაცხვის.

17. რამეთუ აჰა სამნი ესე არიან, რომელთა არა-რავდენ სახელ-ედების აღურიცხველობისათჳს: ერთი და წამი და აწი.

18. და თვთ საკუთრად შუდნი ესე ითქუმიან რაოდენად: პირველად, რიცხჳ; მეორედ, სიტყუაჲ; მესამედ, ქამი; მეოთხედ, ადგილი; მეხუთედ, ასოჲ; მეექვსედ¹, განცხადებამ; მეშუდედ, გუამი. ხოლო შემთხუვეითად რაოდენად ვიტყვთ მათცა, რომელნი-იგი თავთა შორის თჳსთა იხილვებიან (20v II), ვითარ-იგი არიან: საქმე და ძრვამ და ფერი და სხუანი ესევეითარნი. რომელნი-ესე უკუეთუ მრავალთა წელთა ქმნილ იყვნენ საქმე და ძრვამ, ვიტყვთ, ვითარმედ: „მრავალი საქმე“ და „მრავალი ძრვამ“, და უკუეთუ მცირედ

15. რამეთუ — BC.

17. აღურიცხველობისათჳს B.

18. თჳსთა — BC.

* რიცხობრივი აღნიშვნისათვის ABC-ში ჩამატებულია ასოები სიტყვების ზემოთ. ასე მავალითად: პირველად (ა), მეორედ (ბ) და ა. შ.

14. ხოლო სხეულსა ჰქონან სამნი განფენანი: სიგრძე, სივრცე, სიღრმე, რომელ არს სიზრქე. და ერთობისა მქონებელი განიზომების და კერძოთა მისთა აქუს ზოგადად საზღვრად, [შემა]რწყუმელად მათდა, ეპიფანიამ.

15. (49r I) და ადგილიცა ვიდრემე ეპიფანიამ არს ჰაერისაჲ, რამეთუ ადგილი შერწყმულად რაოდენობად აღიყვანების.

16. ხოლო ქამიცა განიზომების გარდასრულად და ყოფად და ჰქონან კერძოთა მათთა ზოგადნი საზღვარნი, შემარწყუმელნი მათნი.

17. აჰა ესერა, სამნი არიან ურადენონი: ერთი და წერტილი და აწი.

18. და საკუთრად ვიდრემე შუდნი ესე ითქუმიან რაოდენად: რიცხჳ, სიტყუაჲ, ქამი, ადგილი, ღრამმი, ეპიფანიამ, სხეული. ხოლო შემთხუვეითად რაოდენად ვიტყვთ მათ შორის სახილველთაცა: საქმესა, ძრვასა და ეგვეითართა. ვითარ-იგი უკუეთუ მრავალ ქამ იქმნეს საქმე და ძრვამ, ვიტყვთ, ვითარმედ: „ფრიადი საქმე“ და „ფრიადი ძრვამ“, ხოლო უკუეთუ მცირედ ქამ, მცირედ უწოდთ. ეგრეთვე უკუეთუ მრავალსა სხეულსა შორის იყოს სითეთრე, ვიტყვთ, ვითარმედ: „ფრიადი თეთრი“, ხოლო უკუეთუ მცირედსა შორის, ვითარმედ: „მცირედი“.

14. [შემა]რწყუმელად შემარწყუმელად BC. ეპიფანიამ B.

15. ეპიფანიამ B. შერწყმულითად AC.

18. შილდნი B. ეპიფანიამ B. ხოლო² რამეთუ C.

ჟამ ქმნილ იყვნენ, მცირედ უწოდო. და უკუეთუ ფრიადი სისპეტაკე იყოს გუამსა შინა, უწოდო ფრიად სპეტაკად, ხოლო მცირედსა — მცირედ.

19. ეგრეთვე რაოდენისაჲ რომელიმე განსაზღვრებულ არს, ხოლო რომელიმე განუსაზღვრებელ არს. განსაზღვრებულ უკუე არს იგი, რაოდენისა შესაძლებელ იყოს განზომაჲ ანუ აღრიცხუებაჲ, ხოლო განუსაზღვრებელ — იგი, რომელი აღმატებულებითა რაჲთმე გარდარეულ იყოს, რამეთუ ყოველი საზომი და ყოველი რიცხვ ითქუმისცა დიდად და ფრიად აღურიცხუველადცა, ვითარ-იგი ვიტყვოთ სიმრავლესა ღმრთისა მოწყალეებისასა და ვითარმედ: „დიდ არს საიდუმლოჲ სიტყვსა ღმრთისა განგებულებისაჲ“.

20. ხოლო ჭერ-არს უწყებად, ვითარმედ არისტოტელე დიდსა და მცირესა, მრავალსა და არა-მრავალსა, უდიდესსა და უმცირესსა, ფრიადსა, მრჩობლსა და კერძოსა — ყოველსავე ამას ვისსამიმართობასა შინა შეაწყუდეგს.

21. და ჩუენცა ვიტყვოთ უკუე, ვითარმედ შესაძლებელ არს მისვე საქმისაჲ სხვთა და სხვთა სახითა სხუასა და სხუასა შე[21r I]სმენასა შინა შეყვანებაჲ, ვითარ-იგი რიცხვ და საზომი რაოდენობასა ქუეშე შეიყვანებიან მსგავსად პირველ-თქუულთა სიტყუათაჲსა, ვითარ-იგი შეზავებაჲ აქუნდეს ურთიერთას სიტყუათა მათ რომელიობისა შიერ. რამეთუ დიდი მცირისა მიმართ ითქუმის დიდი და ორ-კეცა — ნახევრისა მიმართ და ეგრეთვე ყოველნი მსგავ-

19. მერმეცა რაოდენისაჲ რომელიმე უკუე არს განსაზღვრებული, ხოლო რომელიმე — განუსაზღვრებელი. და განსაზღვრებული ვიდრემე არს შესაძლებელი განსაზომელად ანუ აღსარიცხუველად. ხოლო განუსაზღვრებელი არს გარდარეულებითა რაჲთმე ზესთა აღმატებული ყოვლისა საზომისა და რიცხვსა და ითქუმის დიდი და მრავალი განუსაზღვრებელი, ვითარ-იგი ვიტყვოთ, ვითარმედ: „მრავალ არს მოწყალეებაჲ ღმრთისაჲ“ და „დიდ არს საიდუმლოჲ სიტყვსა ღმრთისა განგებულებისაჲ“.

20. ხოლო სათანადო არს უწყებად, ვითარმედ არისტოტელი დიდსა და მცირესა, ფრიადსა და ცოტასა*, და უფროდსა და უმცროდსა, და უმცირე-რიცხუესსა და უმრავლესსა, და ორ-წილსა და ნახევარსა და ეგვეთართა — რაჲსამიმართობისა მიმდგომად დააწესებს.

21. ვიტყვოთ უკუე, ვითარმედ იგივე და ერთი საქმე სხვსა და სხვსა იქვსაებრ სხუასა და სხუასა შესმენასა ქუეშე დაიწესების, რამეთუ ვითარცა რიცხვსა და საზომისა ცხად-მყოფელნი პირველ-თქუულნი ესე რაოდენობისა მიმართ აღიყვანებიან, ხოლო ვითარცა თვსებისა მქონებელნი — ურთიერთას და ვითარცა ურთიერთას სათქუმელსა — რაჲსამემიმართობისა მიმართ. რამეთუ დიდი მცირისა მიმართ ითქუმის დიდად და ორ-წილი — ნახევრისა მი-

იყუნენ C.

19. აღრიცხვაჲ B. აღურიცხუშლად B.

20. უმცირესა B.

21. შეიყვანებიან C.

19. ზეშთა C. ვითარ-იგი] ვითარ C.

20. * A-ში აშაზე მინაწერია: „ცოტა“.

21. და ვითარცა ურთიერთას — B.

სნი მათნი. ხოლო გუამი ვინაფთვან ზუნებით არს, არსებობის მიმართ აღიყვანების და ვინაფთვან შესასწავლებელი არს და განზომილი, რაოდენობასა ქუეშე შეიწყუდევის.

22. მერმეცა კუალად რაოდენობა რომელიმე დიდ არს და რომელიმე — მრავალ. სიდიდე უკუე განიზომების, ხოლო სიმრავლე აღირიცხუვის. ხოლო თანა-შეუთქს რაფთვობაჲ სიდიდესა და რაოდენობა — სიმრავლესა. ხოლო თვს რაოდენისა არიან სამნი, რომელთაცა მიმდგომ სახელუდების:

23. პირველად, რამათა არარაჲ აქუნდეს წინააღმდეგომი თავსა ზედა თვსსა, რამეთუ გუამი არარაჲთ აღდგების თავსა ზედა თვსსა, არცა რაჲ აქუს წინააღმდეგომი, რამეთუ ესე საქმე ფერთაჲ არს, ვითარ-იგი არს ვინმე სპეტაკ, აქუნ შავი წინააღმდეგომად.

24. ხოლო ჭერ-არს ცნობად, ვითარმედ რიცხუსა ორისასა არა წინააღმდეგების სხუაჲ რიცხვ, რამეთუ დღათუ წინა(21r II)აღმდეგენ, არღარა ორ იყვნენ, არამედ მრავალ. ხოლო ყოველნივე სხუანი რიცხუნი წინააღმდეგომ იპოვებოდინ და იპოვოს ბუნებაჲ უმშავარად ერთსა ზედა, რაჲამს მრავალნი წინააღმდეგომნი განუწყვენეს, რამეთუ არა მისათუალველ არს ერთისაჲ მრავალთაჲ წინააღმდეგობაჲ;

25. ამას თანა კუალად არა მიითუალავს უფრომსობასა და უმცრომსობასა, რამეთუ არცა ორნი ფინიკნი არიან უფრომს ორთასა ანუ

ღართ, ეგრეთვე და სხუანიცა. ხოლო სხეული, ვითარ-იგი ბუნებით არს, არსებობის მიმდგომად დაიწყების, ხოლო ვითარ-იგი სწავლულებით, ესე იგი არს, განზომილებით, — რაოდენობისად.

22. მერმეცა რაოდენობისაჲ რომელიმე არს სიდიდე, ხოლო რომელიმე — სიმრავლე. და სიდი[49r II]დე ვიდრემე განიზომების, ხოლო სიმრავლე აღირიცხუვის. და შეუდგს სიდიდესა რაფთვობაჲ, ხოლო სიმრავლესა — რაოდენობაჲ. ხოლო თვს რაოდენობისა არიან სამნი ესე, რომელნიცა მოდგამნი არიან მისნი:

23. პირველად, არაქონებაჲ წინააღმდეგომისა რაჲაჲამე თავით თვისით, რამეთუ სხეულსა თვთ მას თავით თვისით არა აქუს წინააღმდეგომი რაჲამე, ხოლო ვითარ-იგი იყვის ნულუკუე და თეთრ, აქუნდის წინააღმდეგომი რაჲამე, ცხად არს, ვითარმედ შავი.

24. შესწავებაჲ საქმარ არს, ვითარმედ რიცხუსა ორისასა არა წინააღმდეგების სხუაჲ რიცხვ, რამეთუ უკუეთუ იყვენ წინააღმდეგომნი მისნი რიცხუნი, მრავალნი იყვენ. რამეთუ ყოველნივე სხუანი რიცხუნი წინააღმდეგომნი იყვენ მისნი და იპოვოს ბუნებაჲ უსამართლო, მრავალთა ურთიერთას წინააღმდეგობათა ნაკვალ-შემომყვანებელი, რამეთუ არა ეგების, ვითარმეცა მრავალნი ერთისა წინააღმდეგომ იყვენეს;

25. მეორედ, არა-მიითუალველობაჲ უფრომსუმცრომსობისაჲ, რამეთუ არცა ორნი ფინიკნი არიან უფრომს ორნი ანუ ორნი კაცი, რა-

აღიუქანების C.

22. რაზობობა B. მიმდგო A.

23. არწ არიან C.

24. სხვა C. იყვენ C. იპოს C. უნსკავროდ BC. განეწყუნეს C. მისათვალველ C.

25. მიითვალავს C. ორთას A.

22. შეუთქს C.

24. იპოს C.

ორნი კაცნი. ხოლო რომელსა არა აქუნდეს წინააღმდეგომი, არა მიითუ-ლაღეს უფროასობასა და უმცრო-ასობასა.

26. ხოლო მესამედ, ესე სახე ყოველთა განეკუთნების და მხოლოდ, ვინაჲთგან ყოველი რაოდენი სწორიცა არს და არა-სწორიცა, რამეთუ ასოჲ ასოსა ესწორებისცა და უსწოროცა არს.

ლზ. ვისსამიგარათათჳს 37 კბ'(yz') ლლ. რამსამიგარათათჳს

1. ვისსამიგარათნი იგი არიან, რაოდენი-იგი ვითარ თვთ იყვენენ, ეგრეთვე სხუათად ითქუმოდინ, ანუ ვითარ-იგი არნ სხუაჲ სხვსა მიმართ, სხუა-ყოფად უკუე ითქუმის, ვითარცა მამაჲ ძისად, რამეთუ უეჭუველად მამასა ძისა ეწოდების მამად. ხოლო კულად სხუებრ, ვითარ-იგი არნ დიდი მცირისა მიმართ და მრავალი — არა-მრავლისა, რამეთუ არა ითქუმის მცირედი მრავლისად, არამედ დიდი — მცირისა მიმართ.

2. ჭერ-არს უკუე ცნობად, ვითარმედ რაემს რაემე თავით თვისით განი[21v I]ხილეოდის, არა არს იგი ვისსა-მიმართ. ხოლო რაემს მოუზაოს ჩუეულეებაჲ სხვსა მიმართ, მაშინდა ეწოდების ვისსა-მიმართ. და ესე არს თქუმად ვისსამიგარათისაჲ. და თვთ ესე არს გუამი მისი, რაჲთა სხვსა მიმართ ითქუმოდის და აქუნდეს ჩუეულეებაჲ შეზავებად სხვსა თანა, რამეთუ ურთიერთას შეზავებაჲ შეიქმს ვისსამიგარათობასა.

3. ხოლო ვისსამიგარათობანი ოდესმე მითვე სახელითა სახელ-იღებინან, — ვითარ-იგი მეგობარი მეგობრისა მეგობარ არნ და ვითარ-იგი მტერი მტერისა მტერ არნ, — ხოლო ოდესმე — სხუა-სახელად, ვითარ-იგი

მეთუ არა-მკონებელი წინააღმდეგომისაჲ, არა მიითულაღეს უფროასობასა და უმცროასობასა.

26. ხოლო მესამედ, რომელი-იგი მხოლოდ და ყოვლისა რაოდენობისაჲ არს: სისწორე და არა-სისწორე, რამეთუ ღრამში და ღრამში სწორიცა არს და უსწოროცა.

1. რამსამეგარათნი იგინი არიან, რაოდენნი ვითარ თვთ იყვენენ, ეგრეთვე სხუათად ყოფად ითქუმოდინ. ანუ სხუაჲ ვითამე სხვსა მიმართ და სხუათად ვიდრემე ყოფად ითქუმინან, ვითარ-იგი მამაჲ ძისად, რამეთუ მამაჲ ძისად ითქუმის მამად. და მოყუსისა მიმართ, ვითარ დიდი მცირისა მიმართ და ფრიადი კნინისა მიმართ, რამეთუ არა ითქუმის ფრიადი კნინისაჲ, არამედ — კნინისა მიმართ.

2. ხოლო სათანადო არს ცნობად. ვითარმედ რაემს თავით თვისით რამე განიხილეოდის, არა ითქუმის რამსამეგარათად. ხოლო რაემს მოიგოს განუჭრელი თვსებაჲ სხვსა მიმართ, მაშინ ითქუმის რამსამეგარათად. და ესე არს გუამი მათი, რაჲთა სხვსა მიმართ ითქუმოდინ, ესე იგი არს, სხვსა მიმართ ქონებასა შინა განუჭრელისა თვსებისასა, რამეთუ ურთიერთას განუჭრელი თვსებაჲ რამსამეგარათთა შეიქმს.

3. ხოლო რამსამეგარათთაგანნი რომელნიმე უკუე მითვე სახელებითა სახელ-იღებინან, ვითარ-იგი მეგობარი — მეგობრისა მეგობარი,

26. რაოდენობისა C*. უსწოროა B, უსწოროცა C.

სათ. რამსამე-მიმართისათჳს C*, რამსამიგარათობათჳს B.

2. „თვისით“ ჩამატებულია ზემოდან A-ში.

მიითვალავს C.

1. იყუნენ C.

3. ოდესმე? ოდეს C.

მამა ძისა მამა არნ და მოძღუარი მოწაფისა მოძღუარ არნ.

4. კულად ვისამიმართი ოდესმე აღმატებით ითქუმის, ვითარმედ უფროდსი უდარესისა უფროდს არს; მსაჭულისა და დაშვილისათვს, ვითარმედ კელოვნებაჲ კელოვანსა ეკელოვნების, ესე იგი არს, ვითარმედ კელოვანი შჯის კელოვანსა და მეცნიერებაჲ განიკითხავს მეცნიერსა; და გრძნობაჲ მგრძნობელისა არს გრძნობაჲ; და დადებაჲ მდებარისა არს დადებაჲ; და დგომა მდგომარისა არს დგომაჲ; და აღმოწოდება აღმოწოდებულისა არს აღმოწოდებაჲ და სხუანი ესევეითარნი.

5. ხოლო ძლიერებით და უძღუარებით; ძლიერებით უკუე, ვითარცა: განკურვებული და განმაკურვებელი, ხოლო უ[21v II]ძღურებით: მოკლებითა ძალისაჲთა, ვითარ-იგი ვთქუთ, ვითარმედ „უძღურებაჲ აქუს სახედველთა, რომელი ხედვიდეს ცაჲსა უვარსკულავთა“.

6. ხოლო მიზეზით და მიზეზოვნად, ვითარ-იგი: მამა ძისა არნ მამა.

7. ხოლო თვს ვისამიმართისა არს, რაჲთა გარემოქცევითა ითქუმოდის, რამეთუ მეგობარი მეგობრისა მეგობარ არს, და მოწაფე მოძღურისა მოწაფე არს. ამას თანა, რაჲთა მყის-თანაობაჲ ბუნებისა თანა აქუნდეს, ესე იგი არს, თანა-შემოყვანებაჲ და თანა-შემოტანებაჲ, თანა-მოკლვაჲ და თანა-მოკლვადობაჲ.

მტერი — მტერისა მტერი; ხოლო რომელნიმე სხვა სახელებითა, ვითარ მამაჲ — ძისა მამაჲ, მოძღუარი — მოწაფისა მოძღუარი.

4. მერმეცა რაჲსამემიმართთაგანნი რომელნიმე უკუე აღმატებითად ითქუმიან, ვითარ-იგი უფროდსი — უმცროდსისა უფროდსი, ხოლო რომელნიმე მცნობელობისა[49v I]ებრ და ცნობილისა, ვითარ-იგი მიწთომილობაჲ — მისაწთომელისა მიწთომილობაჲ, რამეთუ მიწთომილობაჲ სცნობს და განარჩევს მისაწთომელსა, ესე იგი არს, მეცნიერებაჲ შჯის შესამეცნებელსა; და გრძნობაჲ — გრძნობადისა გრძნობაჲ; და დებაჲ — მდებარისა დებაჲ; და დგომა — მდგომარისა დგომაჲ; და აღმოწოდებაჲ — აღმოწოდებულისა აღმოწოდებაჲ.

5. ხოლო რომელნიმე ძალისაებრ და უძალობისა; ძალისა უკუე, ვითარ-იგი: განმაკურვებელი და განკურვებული, ხოლო უძალობისა: მოკლებითა ძალისაჲთა, ვითარ-იგი ვიტყოდით, ვითარმედ „უძალობაჲ აქუს სახედველსა ხილვად უვარსკულავთაჲსა სფერისა“.

6. ხოლო რომელნიმე მიზეზისაებრ და მიზეზისაგანობისა, ვითარ: მამა — ძისა მამა.

7. ხოლო თვს რაჲსამემიმართთა არს გარემოქცევითა მიმართ სათქუმელობაჲ, — რამეთუ მეგობარი — მეგობრისა მეგობარი, და მოძღუარი — მოწაფისა მოძღუარი, და მოწაფე — მოძღურისა მოწაფე; — და მყის-თანად მყოფობაჲ ბუნებითა. ხოლო მყის-თანად ბუნებითა არს თანა-შემოტანებაჲ და თანა-

4. სჯის BC.

5. ძალისაგან B. უძალობისა BC*. ძალიანთა C*. ვიტყოდეთ B. სფერისა B.

7. რაჲსამემიმართთა C.

4. ვითარმედ] არამედ C. დასჯილისათვს EC. სჯის B. მეცნიერისა A.

7. თანა-შემოყვანებაჲ C.

8. რამეთუ მამამ თუ იყოს*... და მამისადაც არს უტყუელად. და მამისა თუ არა იყოს, არცაღა ძე არს, რამეთუ ვისიღა ძე იყოს, უტყუეთუ მამისაღ არა იყოს? და ძე თუ არა ესუას, არცაღა მამა არს, რამეთუ ვის ძე არა ესუას, იგი მამა არა არს, ვინადაცა თანა-მოკლვის მამამ სიკუდილსა ძისასა და ეგრეთვე ძე — მამისასა. ხოლო მოკლვის არა თვთთავადი გუამი, არამედ თვსებამ გუამისაღ. რამეთუ დაღათუ ეგოს ძე, მო-რამ-უკუდეს მამამ, გარნა არღარა ძედ ჰგეის, რამეთუ რომელსა არღარა ესუას მამამ, ვისსაღა იყოს იგი ძე? ხოლო დაღათუ უწოდდეთ მას ძედ აღსრულებულისა ანუ არა საკუთრად უწოდთ, არამედ ნართაულად, ანუ ყოვლადვე ვერცა ამას უწოდთ, ვინამ[22r I]თგან არა სრულიად წარწყმედილ არს მამამ მისი, არცა მიწვენულ უკუანაღსკნელსა არა-არსობასა, რამეთუ უკუდავად ჰგეის სული მოკუდავთა მათკორცთამ.

9. ხოლო ჭერ-არს გულისკმისყოფამ, ვითარმედ თითოეული შესმენათგანი ნათესავოან ნათესავ არს და ჰქონან ნათესავნი და სახენი ურთიერთას და განყოფანი ნათესავთანი და შეკრებანი სახეთანი, თითოსახეობანი და სახოვანნი სახენი და განუკუეთელნი. ხოლო არცა შეკრებთნი განყოფილებანი ითქუმიან არსებითად, თვნიერ მხოლოდ არსებისა, არცა განუკუეთელნი სახელდებნიან გუამ, თვნიერ მხოლოდ არსებისა.

შემოტანებულობამ, და თანა-მოკლვამ და თანა-მომკველობამ.

8. რამეთუ მამისა ყოფითა უტყუელად იყოს ძეცა და ძისა ყოფითა უტყუელად იყოს მამადაცა. და მამისა არა-ყოფასა არცა ძე იყოს, რამეთუ ვისი იყოს ძე? და ძისა არა-ყოფასა არცა მამამ იყოს, რამეთუ არა-მქონებელი ძისაღ, არა იყოს მამამ, რომლისათვსცა თანა-მოისპობვის ძე მამისა და მამამ — ძისა. ხოლო თანა-მოისპობვის არა გუამი მისი, არამედ განუტყრელი თვსებამ. რამეთუ დაღათუ ჰგეის ძე, არამედ არღარა ძედ ჰგეის, რამეთუ არა-მქონებელი მამისაღ ვითარ-ღა იყოს ძე? ხოლო უტყუეთუ ვიტყვთ ძედ აღსრულებულისადაცა ანუ არა საკუთრად ვიტყვთ, არამედ ნართაულად, ანუ ვითარცა არა წარწყმედულისა და არა-არსებად მიწვენულისა მამისად უკუდავებისათვს სულისა.

9. საკმარ უკუე არს ცნობად, ვითარმედ თითოეული შესმენამ ნათესავოანი ნათესავი არს და ჰქონან ნათესავნი და სახენი ურთიერთასნი და განმწვალებულობითნი ნათესავთანი და შემამტკიცებულობითნი სახეთა[49v II]ნი განყოფილებანი და სახოანნი სახენი და განუკუეთელნი. ხოლო არცა შემამტკიცებულობითნი განყოფილებანი ითქუმიან არსებითად, თვნიერ მხოლოდ არსებისანი ოდენ, არცა განუკუეთელნი ითქუმიან გუამად, თვნიერ მხოლოდ არსებისანი ოდენ.

8. აღსრულებულისადაც B.

9. არსებითად გუამად B. მხოლოდ მხოლოდ B. არცა განუკუეთელნი ითქუმიან გუამად, თვნიერ მხოლოდ არსებისანი ოდენ — B.

* აქ ტექსტს რაღაც უნდა აკლდეს.

9. ითქომიან A, ითქმიან B.

10. ხოლო ჭერ-არს ცნობად, ვითარმედ თვთ იგი არსებაჲ, რომელსა ნათესავობაჲ და შეზავებაჲ აქუნდეს სხვსა მიმართ, ვისსამიმართად აღიყვანების, რამეთუ ნათესავი სახე არს ნათესავისაჲ და სახენი ნათესავ არიან სახისა და ესრეთ ვისსამიმართად ითქუმიან. მერმეცა ვისსამიმართი და გარემოქცევითცა ითქუმის ანუ თვთ-გუამთა მიმართ, არსებით მქონებელთა თვსებისათა, ანუ არა თვთ-გუამთა, რომელ არიან შემთხუვეითნი. და თვთ-გუამთა შორის ანუ ბუნებით არს თვსებაჲ მათი, ვითარცა მამისა და ძისაჲ, ანუ არა ბუნებით. (22r 11) ხოლო არა-ბუნებითი ანუ სულიერი (sic!) არს, — ვითარცა მონისა და უფლისაჲ; — ანუ კელოვნებითი, — ვითარცა მოწფისა და მოძღუარისაჲ; — ანუ აღრჩევითი, ვითარცა მეგობრისა და მეგობრისაჲ; — ანუ წინააღმდეგომითი შეკუთებაჲ, ვითარცა მტერისა და მტერისაჲ.

11. ხოლო უკუეთუ არა თვთ-გუამისაჲ იყოს, არამედ შემთხუვეითისაჲ, ანუ ბუნებით არს, — ვითარცა ორ-კევი, კერძოჲ, — ანუ არა-ბუნებით.

12. ხოლო ჭერ-არს ვისსამიმართისაჲ პირველად უკუეთუ სხვსა შესმენსა თანა აღყვანებაჲ, ვითარ-იგი არიან საქმენი, რომელნი თავით თვსით იხილვებიან და მაშინდა შთამოყვანებაჲ საქმეთა მათ თანა, რომელთა თვსებაჲ აქუნდეს, რაჲთა იცნობოს, თუ ვისსა მიმართ არს, რამეთუ ჭერ-არს პირველად ცნობაჲ, თუ ვითარი არს უთვსობაჲ თვსად-თვსად განხილვითა საქმეთა და მერმელა ხილვაჲ მათი ურ-

10. სათანადო არს უწყებაჲ, ვითარმედ თვთ იგი არსებაჲ, ვითარცა ნათესავი და განუჭრელისა თვსებისა მქონებელი სახეთა მიმართ, რაჲსამემიმართისა მიმდგომად დაიწყების, რამეთუ ნათესავი სახეთაჲ არს ნათესავი და სახენი ნათესავისანი არიან სახენი და რაჲსამემიმართთაგანი არიან. მერმეცა რაისამემიმართად და გარემოქცევითთამიმართად სათქუმელნი, ანუ თვთ-მყოფთა, ესე იგი არს, არა შემთხუვეითთა შორის იხილვებიან. და თვთ-მყოფთა შორის ანუ ბუნებითი არს თვსებაჲ მათი, ვითარ-იგი მამისა და ძისაჲ, ანუ არა-ბუნებითი. ხოლო უკუეთუ არა-ბუნებითი, ანუ იბედივი არს, — ვითარცა მონაჲ და მეუფე; — ანუ კელოვნებითი, — ვითარცა მოწაფე და მოძღუარი: — ანუ წინააღრჩევითი, ვითარცა მოყუარე — მოყურისა მოყუარე და მტერი — მტერისა მტერი;

11. ხოლო უკუეთუ არა თვით-მყოფთა, არამედ შემთხუვეითთა შორის, ანუ ბუნებით არს, — ვითარ-იგი ორ-წილი და ნახევარი, — ანუ არა-ბუნებითი.

12. ხოლო საკმარ არს რაჲსამემიმართთაჲ პირველად სხვსა შესმენისა მიმართ აღყვანებაჲ, ვითარცა თავით თვსით სახილველთაჲ და მაშინდა, ვითარცა თვსებისა მქონებელთა სხვსა მიმართ, რაჲსამემიმართისა მიმდგომად დაწყებაჲ, რამეთუ ჭერ-არს, რაჲთა პირველად იყოს რაჲმე უთვსოდ და მერმელა იხილვებოდის მის შორის თვსებაჲ.

10. დაიწყების — B. რაჲსამემიმართაგანი C*. რაჲსამემიმართად B. მეუფე] მეუფე B.

10. აღიყვანების C. კელოვნებითი AC. მოწაფისა BC.

12. აღყვანებაჲ C. შთამოყვანებაჲ C. დჲ—BC.

თიერთას შეთვსებულთა და შეერ-
თებულთაჲ.

38 ლე'(ყპ')

ლმ. რომელღობისათჳს

1. რომელობაჲ არს, რომლისაგან ვიეთმე რომელ სახელ-ედების. და კუალად რომელობაჲ არს, რომელი-იგი ნართაულად ეწოდებოდის მქონებელსა მისსა, რამეთუ ცნობიერობისაგან ცნობილ იწოდების მქონებელი ცნობისაჲ და მკურვალ იწოდების მქონებელი სიმკურვალისაჲ.

2. ჭერ-არს უკუე ცნობად, ვითარმედ (22v 1) რომელი უსაყოველთაო არს უფროჲს რომელობისაჲ, რამეთუ რომელი მოასწავებს რომელობასა და მქონებელსა მისსა, მკურვალეზასა და მქონებელსა მისსა. ხოლო რომელნი არიან, რომელთა აქუნდეს რომელობაჲ, ესე იგი არს, ვითარმედ მკურვალეზისა მქონებელნი მკურვალედ სახელ-იდებიან და რომელნი არიან მკურვალენი იგი. ხოლო რომელობა არს თვთ მკურვალეზაჲ იგი. ხოლო მრავალგზის თვთ რომელობაჲცა-იგი რომელად ითქუმის და ეგრეთვე იქმნების რაოდენსაჲცა ზედა და რაოდენობასა.

3. ხოლო რომელობათაჲგანნი რომელნიმე სულიერთა გუამთა შინა იხილევბიან, ვითარ-იგი კელოვნებაჲ და სათნოებაჲ, სენი და სიმართელე და ეწოდების გუარ და ჩუეულება; ხოლო რომელნიმე — სულიერთაჲცა და უსულოთა შინა, ვითარ-იგი მკურვალეზაჲ და სიგრილე, ხატი და სახე, ძალი და უძლურებაჲ. ამათგანნი რომელნიმე არიან ძალი და რომელნიმე — მოქმედება. და ძალნი იგი ჰყოფენ ძლიერებასა და

ლმ. ვითარისათჳს და ვითარბიის

1. ვითარებაჲ არს, რომლითა-იგი ვიეთნიმე ვითარად იწოდებიან. და კუალად ვითარებაჲ არს, რომლითა-იგი ზიარებისა მისისა მქონებელნი სახელ-ნართაულად იწოდებიან, რამეთუ ცნობისაგან ითქუმის ცნობილად მქონებელი ცნობისაჲ და მკურვალედ ითქუმის, რომელი ზიარ იყოს მკურვალეზისა.

2. საკმარ არს ცნობად, ვითარმედ ვითარი უსაყოველთაოესი არს ვითარებისაჲ, რამეთუ ვითარი დაჰნიშნავს ვითარებასა და მქონებელსა მისსა და მკურვალე — მკურვალეზასა და მქონებელსა მკურვალეზისაჲ, რამეთუ (50r 1) ვითარნი უკუე არიან მქონებელნი მკურვალეზისანი, ხოლო ვითარებაჲ თვთ იგი ქონებული სიმკურვალე. ითქუმის ვიდრემე მრავალგზის თვთ იგი ვითარებაჲცა ვითარად, ეგრეთვე რაოდენისაჲცა და რაოდენობისა ზედა.

3. ხოლო ვითარებათაჲგანნი რომელნიმე უკუე სულიერთა სხეულთა შორის არიან, ვითარცა მიწთომილობანი და სათნოებანი, სენნი და სიმართელენი და იწოდებიან ანაგებად და გუარად; ხოლო რომელნიმე — სულიერთაჲცა და უსულოთა შორის, ვითარცა სიმკურვალე, სიგრილე, შესახედავი, ნაკუეთი, შემთხუევაჲ და უძალოობაჲ. და ამათგანნი რომელ-

1. ცნობისა C*.
2. უსაყოველთაოესი C. ვითარებისა .C*.
3. სიმთელენი B.

უძლურებასა, ხოლო მოქმედებანი ანუ სიღრმედ მიიწევიან, — ვითარ-იგი მკურვალეობაა ყოვლისა ცეცხლისა და სისპეტაკე ყოვლისა სძისა და თოვლისა და ჰყოფენ ვნებასა და ვნებ[22v II]ისა რომელ-ობასა, — ანუ არა-სიღრმედ და ჰყოფენ სახესა და ხატსა.

4. არიან უკუე რომელობისა სახენი ოთხ: წესი და გუარი; ძალი და უძლურება; და ამათ შეუთქს ვნება და ვნებული რომელობა, სახე და ხატი.

5. ხოლო ჰმატს წესი გუარსა, რამეთუ წესი ძნიად შესაცვალეებელ და მრავალყამეულ არს, ვითარ-იგი არს ცნობა, რამეთუ არა მყის შეიცვალეების ცნობიერობისაგან უცნობობად. და ეგრეთვე კელოვნება, რაჟამს ზედა-მიწეებით ვინმე უწყოდის, მიერთგან ძნიად შესაცვალეებელ არს მეცნიერება მისი. და ეგრეთვე კუალად წესთაგანნი არიან სიძნე და სიწმიდე და სიმართლე.

6. ხოლო გუარი ადვილად შესაცვალეებელი არს და მსწრაფლ მოძრაი, ვითარ-იგი მკურვალეობა და სიგრილე, სენი და სიმრთელე და სხუანი ესევითარნი, რომელნი-ესე ოდესმე ზედა-ესხნიან კაცსა, არამედ მყის განიყარის და შეიცვალის მკურვალეობისაგან სიგრილედ და სენისაგან სიმრთელედ. და თვთ ამათგანნივე, რომელ არიან სენი და სიმრთელე და სხუანი ესევითარნი, იყვნენ თუ მდგმო და ძნიად განსაგდებელ, იგიცა წესე არიან.

ნიმე არიან ძალნი, ხოლო რომელნი-მე — მოქმედებანი. და უკუეთუ ძალნი ვიდრემე, ჰყოფენ ძალსა და უძალოობასა, ხოლო უკუეთუ მოქმედებანი, ანუ სიღრმედ შთაიწევიან, — ვითარცა მკურვალეობა: სრულად ყოვლისა სხეულისა და სითეთრე სრულად ყოვლისა სძისა და თოვლისა და ჰყოფენ შეხუდომასა და შეხუდომითსა ვითარებასა, — ანუ ზედა-კერძო ოდენ და ჰყოფენ ნაკუეთსა და შესახედავსა.

4. არიან უკუე სახენი ვითარებისანი ოთხნი: ანაგები, გუარი; ძალი და უძალოობა; შეხუდომა და შეხუდომითი ვითარება; ნაკუეთი და შესახედავი.

5. ხოლო განეყოფვის ანაგები გუარსა, რამეთუ ანაგები ვიდრემე ძნიად განსაგდებელი არს და უმრავალყამიერესი, ვითარ-იგი ცნობიერება, რამეთუ არა აღრე შეიცვალეების ვინმე ცნობიერებისაგან უცნობობად. ეგრეთვე მიწთომილობაცა, რაჟამს ზედა-მიწეებით ვინმე მისწუთეს, ძნიად შესაცვალეებელ არს მის შორის მეცნიერება იგი. ანაგებნი უკუე არიან სიძნეცა და სიწმიდე და სიმართლე.

6. ხოლო გუარ არიან, რაოდენნი ადვილად შესაძრველ და მსწრაფლ შესაცვალეებელ არიან, ვითარ-იგი სიმკურვალე, სიგრილე, სენი, სიმრთელე და ეგევითარნი, რამეთუ დაეგუარების მათ კაცი და კუალად მსწრაფლ შეიცვალეების სიმკურვალისაგან განგრილებული და სნეულებისაგან განმრთელებული. ხოლო თვთ ესენიცა, რომელ არიან სენი და სიმრთელე და ეგევითარნი, უკუეთუ იყვნენ მდგმო და ძნიად შესაცვალეებელ, ანაგებად ითქუმიან.

სძისა B.

4. შეხუდომა C.

5. ვინმე! — B.

7. ხოლო უსაყოფლოთაოეი არს სახელი გუარისაჲ, რამეთუ ორთავე გუარ ეწოდების (23r I), ვინაჲთგან ზედა-ასხენ იგინი კაცსა, არამედ ძნიად განსაგდებელ იგი არს წეს და ადვილად განსაგდებელი იგი — გუარ.

8. ხოლო მეორე სახე რომელობისაჲ არს ძალი და ვერ-შეძლება, რომელნი-ესე არა არიან მოქმედება, ხოლო აქუს სიმარჯუე და ძალი ბუნებითი, ანუ უმარჯობაჲ, ვითარცა ვთქვთ, ვითარმედ ყრმაჲ შემძლებელ არს მუსიკობად, რამეთუ დაღაცათუ არა აქუს ყრმასა მოქმედებაჲ მუსიკობისაჲ, არამედ აქუს ბუნებაჲ მარჯუე, შემწყნარებელი დასწავლად მუსიკობისა. ხოლო პირუტყვ უმუსიკო არს, რამეთუ არცა აქუს მოქმედებაჲ მუსიკობისაჲ, ვერცა შემძლებელ არს დასწავლად მისსა. და ფიცხელთაგანსა ყოველსა ძალი აქუს, რაჲთა არა ადვილად განიყოფვოდის.

9. ხოლო მესამე სახე რომელობისაჲ არს ვნებული რომელობაჲ და ვნებაჲ იგი არს შემთხუევითი, ვითარ სიმკურვალე და სიგრილე, სისპეტაკე და სიშავე და სხუანი ესე-ვითარნი. აწ უკუე ვნებაჲ იგი შემთხუევითი ადვილად განსაგდებელ არს, ვითარ-იგი გუარიცა, ვითარცა რაჲამს სირცხვლისაგან ვინმე მეწამულ იქმნის ანუ შიშისაგან ფერ-კროთმილ.

10. ხოლო ვნებითი იგი რომელობაჲ ძნიად აღსაძრველ და ძ[23r II]-ნიად შესაცვალებელ არს. ხოლო ვნებითთა რომელობათაგან რომელნიმე არა სავენებლად შექმნულ არიან, არამედ არსებითად და ბუნებითად აქუს გუარი იგი, — ვითარ-იგი

7. ხოლო უსაყოფლოთაოეი არს გუარი, ვინაჲთგან გუარად ითქუმიან ორნივე: რამეთუ დაეგუარების ვითამე მათ გუარად კაცი. არამედ ძნიად შესაცვალებელი (50r II) ვიდრემე გუარი ანაგებად ითქუმის, ხოლო ადვილად განსაგდებელი — მხოლოდ გუარად ოდენ.

8. მეორე სახე ვითარებისაჲ: ძალი და უძალოობაჲ, რომელნი არა არიან მოქმედება, ხოლო აქუს სიმარჯუე, ვითარ-იგი ვთქვთ ყრმაჲ ძალითა მუსიკელად, რამეთუ დაღათუ არა აქუს მოქმედებაჲ მუსიკელობისაჲ, არამედ აქუს სიმარჯუე შემწყნარებლობად მუსიკელობისა. ხოლო პირუტყვ უმუსიკელო არს, ვითარცა არცა მოქმედებისა მუსიკებისა, არცა ძალისა მიმთუალველისა მისისა მქონებელი. და მწარესაჲ ვიდრემე ძალი აქუს არა მსწრაფლ განსაშორებელი.

9. მესამე სახე: შეხუდომითი ვითარებაჲ და შეხუდომაჲ, ვითარ სიმკურვალე, სითეთრე, სიგრილე, სიშავე და ეგევითარნი. აწ უკუე შეხუდომაჲ ვიდრემე ადვილად განსაგდებელი არს, ვითარცა გუარი, ვითარ-იგი ვინმე ანუ სირცხვლისაგან* მეწამულ იქმნის ანუ შიშისაგან განყუთნის.

10. ხოლო შეხუდომითი ვითარებაჲ ძნიად შესაძრველ და ძნიად შე-

7. უსაყოფლოთაოეი A.

8. უძალოობა C. ძალით B. მოსიკელობისა C. შემწყნარებელად B. ვითარ C. მოსიკეობისა C. განშორებული C.

9. სირცხვლისაგან B. სიშისაგან C. განყუთნის B. *B-ში ქვედა აშაზე მხედრულით წერია: „მამა კაბალუციელი და დედა“ — 51r.

7. არამედ რამეთუ C.

8. ხოლო — BC.

არს მკურვალეობა ცეცხლისა და სიტკობეობა თაფლისა, რომელთა-იგი არა მოგებულად აქუს, არცა ცეცხლსა მკურვალეობა, არცა თაფლსა — სიტკობეობა, ვითარმცა პირველ არა აქუნდა და უკანადასკნელ მიემატა სიტკობეობა და მკურვალეობა. გარნა უნებლიეთ ესენიცა ვნებასა იქმან გრძნობათა ჩუენთა შინა, რამეთუ ცეცხლი მკურვალე არს და განმაკურვებს ჩუენ, და თაფლი ცტბილ არს და დამატკობს ჩუენ;

11. რომელნი-ესე ვიეთსამე სენსა არა მოეზავებიან, რამეთუ ვიეთნიმე სხვსა რაასმე შემთხვევითისა გუარისაგან შეზავებულნი ფერნი ვნებასა ჰყოფენ საგრძნობელთა ჩუენთა შინა იშვითთა რაათმე დამთხვევითა, არამედ არა თვთ მასვე შემთხვევასა შემამთხვევენ ჩუენ, ვითარ-იგი არიან ფერნი, რამეთუ სისპეტავე ვნებისა რაასმე და შეზავებისაგან ჩუენ შორის მყოფისა ვნებასა უკუე შეამთხვევს სახედველთა ჩუენთა ელვარებითა ფერი-სა მისისაათა, ხოლო არა სისპეტაკესა შემძენს, არამედ — თულთა დაბნელებასა.

12. (23v I) აწ უკუე ვნებულნი რომელობა, რომელი არა უკანადასკნელ მოგებულნი იყოს, ანუ ყოველსავე მას ერთსა სახესა და ბუნებასა თანა არს, — ვითარ-იგი სიმკურვალე თანა-შეზავებულად აქუს ყოველსა ბუნებასა ცეცხლისასა, — ანუ არა ყოველსავე, — ვითარ-იგი არს სიშავე ჰინდოთა, რამეთუ არა ყოველნი კაცნი შავ არიან, არამედ მხოლოდ ერთი იგი ნათესავი ჰინ-

საცვალეებელ არს. ხოლო შეხედომითთა ვითარებათაგანნი რომელნიმე უკუე არა შეხედომისაგან შეიქმნებიან, ესე იგი არს, არა სხვთ ვინაამე მოვლენ, არამედ არსებით მყოფ არიან მათ შორის, — ვითარ-იგი ცეცხლისა შორის სიმკურვალე და თაფლისა სიტკობა. არცა პირველად არამყოფნი ესევითარად უკუანადასკნელ იქმნენს და მიიღეს სიმკურვალე და სიტკობა. ხოლო ეგრეთცა მასვე მათსა შეხედომისა ჰყოფენ გრძნობისა შორის ჩუენისა, რამეთუ ცეცხლი უკუე სიმკურვალისა მქონებელი განმაკურვებს ჩუენ და თაფლი სიტკობასა მქონებელი დამატკობს; —

11. ხოლო რომელნიმე შეზავებისა რაასაგანმე, ესე იგი არს, შეხედომისა იქმნებიან და შეუქმან მას რომელსამე შეხედომისა გრძნობასა ჩუენსა, არამედ არა მასვე შეხედომისა და მასვე ვითარებასა, რომელი თვთ აქუნდეს, — ვითარ არიან ფერნი, რამეთუ თეთრი, შეხედომისა რაასმე და შეზავებისაგან ქმნილი, შეხედომისა ვიდრემე ჰყოფს სახედველთა შორის, ესე იგი არს, განჩევასა და განმარტებასა და განათლებასა, ხოლო არა განმათეთრებს ჩუენ.

12. ესრეთ უკუე შეხედომითი ვითარება, არათუ იყოს ზედმოგებულნი, ანუ ყოველისავე და სრულისა სახისადა არს, — ვითარ-იგი სიმკურვალე ყოველისა ცეცხლისა, — ანუ არა ყოველისა, — ვითარ-იგი სიშავე ჰინდოთა, რამეთუ არა ყოველნი კაცნი არიან შავ. გარნა ესე არა სხეულისათვის ხოლო იხილევების, არამედ სულისათვისცა.

იქმნებიან B.

11. რაასამე C.

12. არს — C. კაცი B.

დოთაჲ. ხოლო ესე არა ოდენ კორცთა, არამედ სულსაცა შინა იხილვების.

13. მეოთხე უკუე სახე რომელობისაჲ არს სახე და ხატი. აწ უკუე სახე სულიერთაცა და უსულოთა ზედა ითქუმის, ხოლო ხატი — სულიერთა ოდენ. გარნა დაღათუ უსულოთაცა ზედა ოდესმე განეფინოს ხატებაჲ, რომელ არს ქმნულკეთილობაჲ, არავე საკუთრად, არამედ მოპოვნებითი ითქუმის მათთვის. რამეთუ უფროჲს საყოველთაო მათდა არს სახე, რამეთუ ხატებასა სულიერთასა სახეცა ეწოდების, ხოლო უსულოთა სახესა ხატ არა სახელდების. ხოლო სიწრფელე, რომელ არს სიმართლე გუამისაჲ და ღრეკილობაჲ, რომელ არს სიმრულე — ესენიცა რომელობისანი არიან.

14. ჭერ-არს უკუე ცნობად, ვითარმედ რომელნი რეცა ნართაულად სახელად სიმრავლისა რომელობისაგან ითქუმის, — ვითარცა სიმჭურვალე მჭურვალეებისაგან; — და კუალად ვი[23v 11]ეთდამე თანა-მოსახელეცა არს, — ვითარცა-იგი ქელოვნებაჲ მუსიკთაჲ; — ხოლო ვითრამე იშვთ სხუა-სახელცა არს, ვითარ-იგი სათნოებისაგან ეწოდების ვისმე მოსწრაფე, რამეთუ სათნოებითა აღსავე მოსწრაფედ სახელ-იდების.

15. ჭერ-არს უკუე ცნობად, ვითარმედ ვნებაჲ ორ-სახე არს: * რომელი-იგი უკუეთუ სახესა შინა იხილვოს, შემთხუევა ეწოდების და აღიყვანების შესმენად ვნებისა, ვითარ-იგი არნ არაოდეს სპეტაკი, ხოლო აწლა განსპეტაკებული თუალი.

15. აღიყვანების C. * აქ ტექსტს უნდა აკლდეს.

13. მეოთხე სახე ვითარებისაჲ: ნაკუეთი და შესახედავი. და ნაკუეთი ვიდრემე სულიერთა და უსუ[50v 1]ლოთა ზედა მოიღებვის, ხოლო შესახედავი — სულიერთა ზედა ოდენ. ხოლო უკუეთუ ითქუას უსულოთა ზედა შესახედავი, არა საკუთრად, არამედ ნართაულად ითქუმის. ეგრეთვე კეთილ-შესახედავიცა. უსაყოველთაოესი უკუე არს ნაკუეთი, რამეთუ შესახედავიცა ითქუმის ნაკუეთად. ხოლო განმარტებულობაჲ, რომელ არს სიმართლე და სიდრკუე, რომელ არს სიმრულე, ვითარებისანი არიან.

14. სათანადო არს უწყებაჲ, ვითარმედ ვითარნი ვითარცა უმრავალჭერეს ვითარებათაგან იწოდებიან სახელსიმძიმელობით, — ვითარიგი მჭურვალეებისაგან მჭურვალე; — ხოლო რომელნიმე სახელმოდგამობითცა, — ვითარ-იგი მუსიკი-ქელოვნებაჲ და მუსიკი-დგდაკაცი მქონებელი მუსიკელისა ქელოვნებისაჲ; — ხოლო რომელნიმე, დაღათუ იშვთ, სხუასახელობით, ვითარ-იგი სათნოებისაგან მოსწრაფედ ვისმე სახელ-ედების.

15. საკმარ არს ცნობად, ვითარმედ ორ-გუარი არს შეხულომაჲ, რამეთუ: ანუ ეგერა შემხულორად ითქუმის და აღიყვანების ვითარებისა მიმართ, — ვითარცა ეგერა განთეთრებული სამოსელი ითქუმის თეთრად; — ანუ აწ შეხულების და აღიყვანების შეხულომითისა შესმენისა

13. უსაყოველთაოესი A.

14. იშვით B.

15. შეხულების C.

16. და ესეცა ჭერ-არს ცნობად, ვითარმედ რომელობანი არა კორციელ არიან, არამედ უქორცო. რამეთუ უკუეთუმცა კორც იყვნეს, არსებასამცა შინა იყვნეს. და ყოველნივე შემთხუევითნი თავით თვისით უქორცო და უგუამო არიან, არა თუ, არსებასა შინა იხილვებოდინ.

17. ხოლო არსებითნი რომელობანი არსებისა მიმართ აღიყვანებთან, რამეთუ კერძო ნაწილ მისსა არიან, ვითარმცა განპყოფდეს მას განსაზღვრებისა მიმართ სახეთა, მის შორის შემოღებულთაჲსა. რამეთუ რომელსა შესმენასა ქუეშე იყოს ყოველი სახე არსებისაჲ, მისსა მიმართვე ნაწილნი და კერძონიცა მისნი აღიყვანებთან, — სიმძიმედ და სისუბუქედ, რომელი-ესე სიმძიმეთა შინა იხილვების, ვითარ-იგი აღიწონებოდის სასწორითა და სასწორი იგი რაოდენობასა ქუეშე არს; და (24r 1) რაოდენობაჲ იგი არსებასა შეუთქს, ვითარ-იგი არიან ნივთნი: ქუეყანაჲ და ცეცხლი, რომელნი-ესე არსებისა მიმართ აღიწევიან და არსებითად განყოფილებად სახელ-იდებთან.

18. ეგრეთვე კუალად ზედაჲსზე-დაობაჲ ანუ იშუთობაჲ უკუეთუ არსებითად და ნივთათს ითქუმოდინ, არსებისა მიმართ აღიწევიან, ხოლო უკუეთუ შემთხუევითად და მოწეენითად, ესენი სამოსელთა ოდენ შეეხებთან და შესმენად მღებარეობისა აღიწევიან, რამეთუ შემთხუევითი ჯუარი არს.

16. იყუნეს C.

18. კუალად — BC. რამეთუ] ხოლო BC.

მიმართ, — ვითარცა არღასადა განთეთრებული, არამედ ეგერა განთეთრებადი.

16. უწყებაჲ ჭერ-არს, ვითარმედ არა სხეულებ, არამედ უსხეულო არიან ვითარებანი, რამეთუ უკუეთუმცა სხეულნი იყვნენ, არსებისამცა ქუეშე იყვნეს. ვინაჲცა ყოველნი შემთხუევითნი უსხეულო და თავით თვისით უმყოფო არიან, არა თუ, არსებასა შინა იხილვებოდინ.

17. სათანადო არს უწყებად, ვითარმედ არსებითნი ვითარებანი არსებისა მიმდგომ არიან, რამეთუ კერძონი არიან მისნი, ვითარცა განმწვალებელნი მისნი და განსაზღვრებასა შინა სახეთა მისთასა მოსახუმელნი. ხოლო რომლისაცა შესმენისა მიმდგომად ყოველითურთი, მისდა მიმართვე კერძონიცა მისნი აღიყვანებთან. მძიმე და სუბუქი ანუ სიზრქესა შინა იხილვებთან, — ვითარ-იგი აღსაწონელთა შორის და რაოდენობისა მიერ აღიყვანებთან, — ანუ არსებასა შინა, ვითარ-იგი ასოთა შორის, ესე იგი არს, ცეცხლსა და ქუეყანასა და აღიყვანებთან არსებისა მიმართ, ვითარცა არსებითნი განყოფილებანი.

18. ეგრეთვე. კშირიცა და უქშიროჲ, რამეთუ ანუ არსებითად — ასოთაჲე შინა და დაი[50v II]წესებთან არსებისა ქუეშე, ანუ ნართაულად — ნაქსოვთა სამოსელთა შინა და აღიყვანებთან მიმდგომად მღებარეობითისა შესმენისა, რამეთუ მღებარენი არიან.

17. ყოველითურთ C. მძიმე და სუბუქი ანუ სიზრქესა შინა იხილვებთან, ვითარ-იგი აღსაწონელთა შორის და რაოდენობისა მიერ აღიყვანებთან — B.

18. მღებარენი + არ AB. „არ“ სიტყვას თავზე აზის ორწერტილი, რაც მის ზედმეტობაზე მიუთითებს.

19. ხოლო სამნი სახენი არიან რომელობისანი, ესე იგი არიან, მიმდგომნი, რომელთა პირველ წინააღმდეგობით მიითულის, რამეთუ მკურვალე წინააღმდეგობი არს გრილისა და სპეტაკი — შავისა. ხოლო მეორე სახე არს უფროასობა და უმცროასობა, რამეთუ სადაცა წინააღმდეგობა არს, მუნცა იპოვების უფროასუმცროასობა. და უფროასობა იგი არს განფენა, ხოლო უმცროასობა — დაკნინება. შესაძლებელ არს უკუე ამათი თქუმა: სახეთა შინა, ვითარმედ სპეტაკი უფროას არს და შავი უმცროას, ტფილი უფროას და გრილი უმცროას. ხოლო მესამე მიმდგომობა არს თვისი რომელისა: მსგავსი და არა-მსგავსი. ჭერ-არს უკუე ცნობად, ვითარმედ სახესა შინა არა არს წინააღმდეგობი.

20. და კუალად ამისიკა უწყება სათანადო არს, ვითარმედ არა ყოველნი მოკლებანი განჩინებითად ითქუმიან, არამედ მოკლებაცა შემთხვევითად სათქუმელ არს, ვითარი იგი არს სიბრმე და სიყრუე. და კუალად არა ყოველი სახე შემთხვევითად სახელ-იდების, არამედ განჩინებითად, ვითარ-იგი უძღებება სახე არს, გარნა არა შემთხვევითად ითქუმის, არამედ განჩინებითად სახელ-იდების.

21. რამეთუ ორნი ესე სიტყუანი: წართქუმა და უკუთქუმა, წართქუმა უკუე არს მეტყუელი კეთილად ყოფისა, ვითარმედ „კეთილ ვინმე არს“, ხოლო უკუთქუმა არს უვარის-ყოფა, ვითარმედ „არა კეთილ არს“, რამეთუ რაჟამს ვთქვთ „უჭულო“, „უა“ იგი ნაცვალ იყვის არაჟამად, ვითარმედ არა-ჭუელიერი. აჲ უკუე „ჭუელიერიბასა“

19. ხოლო სამ არიან თვებანი ვითარებისანი, ესე იგი არს, შესაღმდეგობი მისნი: პირველად, მიითულები წინააღმდეგობისა, რამეთუ მკურვალე წინააღმდეგობი არს გრილისა და თეთრისა — შავი. მეორედ, უმეტესუდარესობა, რამეთუ სადა წინააღმდეგობა არს, უმეტესუდარესობაცა იპოვების მუნ. და უმეტესობა უკუე არს განვრცობა, ხოლო უდარესობა — შემოკლება. რომლისათვისცა შესაძლებელ არს თქუმა სახისათვის, ვითარმედ უმეტეს თეთრ არს ანუ უდარეს გრილ არს. მესამე შესაღმდეგობი მისი, რომელი სახიანი სახეცა არს ვითარისა, მსგავსი არს და უმსგავსო. ხოლო უწყება ჭერ არს, ვითარმედ ნაკუეთსა არა აქუს წინააღმდეგობი.

20. სათანადო არს ცნობად, ვითარმედ არა ყოველი მოკლება უკუთქუმით მოიკნენების, არამედ არიან წართქუმით სათქუმელნიცა მოკლებანი, ვითარცა სიბრმე, სიყრუე. და კუალად არა ყოველი სახე წართქუმით სახელ-იდების, არამედ უკუთქუმითცა, ვითარ-იგი უძღებება, რომელი სახე არს, არა წართქუმით, არამედ უკუთქუმით სახელ-იდება.

21. რამეთუ ჭერ-ჩინება წართქუმად ითქუმის, ვითარ-იგი ვითარმედ „კეთილ არს“, ხოლო უვარის-ყოფა — უკუთქუმად, ვითარ-იგი ვითარმედ „არა კეთილ არს“. რამეთუ რაჟამს ვთქვთ „უჭულო“, „უა“ უარისყოფას ცხად-ჰყოფს.

19. წინააღმდეგობისა C°.

20. წართქუმით C. „რ“ ზემოდანა ჩამატებული. წართქუმით C.

21. წართქუმად C. ვითარ-იგი! ვითარმედ-იგი C. უარის-ყოფა C. უსჯულო B.

ეწოდების თქუმა, ხოლო „უსჯუ-
ლოებასა“ — უკუთქუმა.

22. ხოლო ვიტყოდით თუ ვითარ-
მედ „ესე ვინმე სპეტაკი სწორ არს
ამის ვისმე სპეტაკისა“, არა ვითარ-
იგი რომელობაჲ არს, ეგრეთ სწო-
რებასა ვიტყვთ, არამედ ვითარ-იგი
რაოდენობაჲ არს; და ვითარმედ გან-
ცხადებაჲ ესე სწორ არს მის განცხა-
დებისა. ესე იგი არს, ვითარმედ რო-
მელობაჲ სწორად იხილვების, არა
ვითარ-იგი არს რაოდენობაჲ, ეგრეთ
ვიტყვთ, არამედ ვითარ-იგი არს რო-
მელობაჲ.

22. ვინაჲცა რაჲემს ითქუმოდის,
ვითარმედ „ესე რომელიმე სპეტაკი
სწორ არს მის რომლისაჲმ თეთრი-
სა“, არა ვითარებისაჲ ითქუმის
იგი სწორ-ყოფად, არამედ რაო-
დენობისაჲმ; და ვითარმედ სწორ
არს ეპიფანიაჲ ესე მის ეპიფანიასა.
ეგრეთვე რაოდენობასაჲცა შინა იხი-
ლვების მსგავსებაჲ და უმსგავსოე-
ბაჲ, არა ვითარ-იგი რაოდენ არს,
არამედ ვითარ-იგი ზიარ არს ვითა-
რებისა.

39 ლც'(ყრ')

ლთ. (24v I) მენისათჳს ღა ვნობისა
ზინა შამთხუზვისა

1. ჳერ-არს ცნობად, ვითარმედ
ქმნითი და შემთხუვეითი ანუ ვნები-
თი, ესე იგი არიან ძალი მოქმედები-
სა და ვნებისაჲ, რომელობასა ქუე-
ჴე არიან. ხოლო თუთ ქმნაჲ და ვნე-
ბაჲ არსება არიან, ესე ვითარად რად-
მე შემთხუვეულნი ანუ ქმნულნი.

2. ქმნა უკუე არს იგი, რომელსა
თავსა შორის თჳსსა აქუნდეს მიზე-
ზი მოქმედებისაჲ, ხოლო შემთხუე-
ვისა გინა ვნებასა თავსა შორისცა
თჳსსა და სხუასაცა შორის აქუს მი-
ზეზი ვნებისა გინა შემთხუვევისაჲ,
ვითარ-იგი არიან მოქმედი და რო-
მელნი იქმნებოდინ. რამეთუ მოქ-
მედსა თავსა შორის თჳსსა აქუს მი-
ზეზი ქმნისაჲ, ხოლო რომელნი იქმ-
ნებოდინ, მოქმედსა შორის აქუს მი-
ზეზი ქმნისაჲ, ხოლო თავსა შორის
თჳსსა მოიგებენ კელოვნებასა შემ-
თხუვეითისა და ვნებისასა. მოქმე-
დად უკუე აწინდელსა ამას ადგილ-
სა კელოვანსა უწოდ, ვითარ-იგი
არს ხუროჲ, ხოლო ქმნულად —
ნიეთსა, რომელი წინა-უცნ კელო-

ლზ. მენისა ღა შამთხუზვისათჳს

1. სათანადო არს ცნობაჲ, ვითარ-
მედ ქმნაჲ და შეხულომაჲ ვითარე-
ბისა მიმდგომ არიან, ხოლო საქმარი
და შესახულომელი არსებაჲ რამე
არს, ეგრეთ ვითამე მოქმედებულნი
ანუ შეხულომილი.

2. აწ უკუე ქმნაჲ ვიდრემე არს
თავსა შორის თჳსსა ქონებაჲ მიზეზ-
სა მოქმედები[51r I]სასა, ხოლო
შეხულომაჲ თავსა შორის თჳსსა და
სხუასაცა შორის ქონებაჲ მიზეზსა
შეხულომისასა, ვითარ-იგი არიან
შემოქმედი და შექმნული. რამეთუ
შემოქმედსა უკუე თავსა შორის
თჳსსა აქუს მიზეზი შემოქმედობი-
საჲ, ხოლო შექმნულსა შემოქმედისა
შორის ვიდრემე დასაბამი შესაქმი-
საჲ, ხოლო თავსა შორის თჳსსა —
სიმარჯუე შეხულომისაჲ. ხოლო შე-
მოქმედად აქა კელოვანსა ვიტყვთ;

22. სპეტაკი სიტყვიერი ABC. ეპიფა-
ნია B. ეპიფანიასა B.

1. ქმნა C*.

2. შეხულომისა C. კელოანსა AC.

ვანსა, ვითარ-იგი არს ძელი, რომელი-იგი მოჰკიდავს ხუროსა.

3. ხოლო ქმნა და შემთხუევად მარტივად უკუე „იქმნა“ ერქუმის ყოველსა კელოვნებასა მოქმედთასა, ვითარ-იგი არს ხუ[24v 11]როვნობაჲ, მკედლობაჲ და სხუანი ესევითარნი, რომელთაჲ შემდგომად მოქმედობისა დაცხრომისა დაადგრების ქმნულიცა, რამეთუ სახლისა მაშენებელი დასცხრეს რაჲ შენებისაგან, ჰგიეს შენებული მისი.

4. ხოლო ქმნა ეწოდების, რომელთაჲ ქმნილი-იგი არღარა ჰგიენ, დასცხრის რაჲ მოქმედი, რამეთუ უჩინო იქმნების კმაჲ ნესტუთაჲ, დააცადოს რაჲ მენესტუემან ცემაჲ ნესტუთაჲ.

5. ხოლო რაოდენთა ითქუმის ხედვად, ესე იგი არიან ვარსკულავთმრაცხველობაჲ და ქუეყანისამზოჰველობაჲ, რომელნი-ესე გულისკმისყოფისა მოქენე არიან და კუალად სხუთა უსულოთა შორის არიან ნივთნი, განსაცდელნი სიმკრცხლითა განებისაჲთა, ვითარ ცეცხლი, ქვაჲ და ძელი და სხუანი ესევითარნი.

6. და პირველი უკუე ხედვად სიტყუერთა ზედა საკმარ არს და შემდგომი და უქანაჲსენელი — უსულოთა და პირუტყუთა, არა ვითარ-იგი სულიერთა საქმე არს, არამედ ვითარ-იგი არს მახლობელობაჲ ურთიერთსა გუამთაჲ.

7. რომელთა ორი ოდენ აქუს განთხებულნი: პირველად, შეწყნარებაჲ წინააღმდგომთაჲ, რამეთუ განკურებაჲ წინააღმდგომი არს განგრილებისაჲ; ხოლო მეორედ, უფ-

ვითარ ხუროსა, ხოლო შექმნულად — ნივთსა წინამდებარესა კელოვნისასა, ვითარ ძელსა, რამეთუ იგი წინა-უც ხუროსა.

3. ხოლო ქმნისა და შეხედომისანი რომელნიმე მარტივად ითქუმიან ქმნილად, ვითარ-იგი მუშაკობითა კელოვნებათა ზედა, ესე იგი არს, ხუროვნობისა, მკედლობისა და ეგევითართა, რომელთა ზედა შემდგომად დაცხრომისაჲ მოქმედისა ჰგიეს ნაქმარი, რამეთუ მაშენებელი დასცხრეს რაჲ შენებისაგან, ჰგიეს ნაშენები.

4. ხოლო ოდესმე ითქუმის შემზადებაჲ, რომელთა ზედა არღარა ჰგიეს შენამზადები, დასცხრეს რაჲ შემზადებელი. რამეთუ დასცხრეს რაჲ მეებნე, არღარა ჰგიეს, არამედ წარწყმედების ეზნაჲ.

5. ხოლო ოდესმე ითქუმის ხედვად, ვითარცა ვარსკულავთმრიცხველობაჲ, ქუეყნისმზომელობაჲ. გულისკმის-ყოფაჲ და ეგევითარნი. არიან უსულოთაჲ შორის სახილველნი სახენი, ვითარ-იგი ცეცხლისა, ქვისა, ძელისა და ეგევითართა.

6. და პირველნი ვიდრემე სიტყუერთა ზედა არიან, ხოლო უკუნაჲსენელნი — უსულოთა ზედა და უსიტყუელთა, ხოლო არა ვითარ სულიერი ჰყოფს, არამედ ვითარცა სხეული, მახლობელი სხეულისაჲ.

7. ხოლო ორნი ჰქონან თვთებანი: პირველად, მითუალვად წინააღმდგომობისაჲ, რამეთუ განკურებაჲ წინააღმდგომი არს განგრილებისაჲ; მეორედ, უმეტესობაჲ და უღარე-

3. რამეთუ] ხოლო BC. დასცხრეს B.

4. მენესტუემან A. ნესტუთა AB.

5. ვარსკულავთმრაცხველობაჲ C.

შექმნილად B. რამეთუ იგი] რამეთუ B.

5. გულისხუმის-ყოფა B.

როსობაჲ და უმცროსობაჲ, რამეთუ (25r I) შესაძლებელ არს უფროას განკურნებაჲ და უმცროას განკრილებაჲ.

8. ეგრეთვე განკურნებისა და განკრილებისა მსგავსად ყოველთა შესმენათა შინა იხილვების ქმნაჲ და შემთხუევად, რამეთუ არსებასა შინა არს, რაჲთა შუას და იშვეზოდის; და რაოდენობასა შინა არს, რაჲთა აღრიცხოს და აღრიცხუელის; ხოლო ვისსამიმართობასა შინა არს, რაჲთა მრჩობლ ჰყოფდეს და მრჩობლ იქმნედოდის; ხოლო რომელობასა შინა, რაჲთა განასპეტაკებდეს და განსპეტაკებოდის; და მღებარეობასა შინა არს, რაჲთა დასუმიდის და დაჯდებოდის; ხოლო ქონებასა შინა არს, რაჲთა შთააცუმიდეს და შთაიცუმიდეს. ხოლო სადაობასა შინა, რაჲთა გარე-შეიცვიდეს და გარე-შეიცვოდის. და ოდესობასა შინა არს, რაჲთა გარე-შესწერდეს და შეიწერებოდის.

სობაჲ, რამეთუ ეგების უმეტეს განკურნებაჲ და უდარეს განკრილებაჲ, ეგრეთვე განკურნებაჲცა და განკრილებაჲ.

8. ესრეთ უკუე ყოველთავე შესმენათა შინა იხილვების ქმნაჲ და შეხულომაჲ: არსებასა შინა ვიდრემე შობაჲ და შობილობაჲ; რაოდენობასა შინა — აღმრიცხუელობაჲ და აღრიცხულობაჲ; რაჲსამეშობართა შინა — ორ-წილი და ორწილობაჲ; ვითარებასა შინა — განმათურებელობაჲ და განთეთრებადობაჲ; მღებარეობასა შინა — დაჯდომის-მოქმედობაჲ და მჯდომარეობაჲ; ქონებასა შინა — ცუმაჲ და საცუმიელობაჲ; სადაობასა შინა — გარე-შემ[51r II]ცეელობაჲ და გარეშეცეელობაჲ; და ოდესობასა შინა — გარეშეცეელობაჲ და გარეშემცეელობაჲ.

მღებარეობისათჳს

40 სჯ'(აზ')

ლწ. მღებარეობისათჳს

1. მღებარეობაჲ არს, რომელსა აქუნდეს ვითამე დადებაჲ მეორისათანა, ვითარ-იგი გუჲამი მღებარე არნ ვითამე ესევეთარსა მღებარეობასა შინა, ანუ წარმოქდომისა საჯლომელსა ზედა, ანუ სადგომელსა. ხოლო სახენი მღებარეობისანი არიან სამ: დგომაჲ, ჯდომაჲ და წოლაჲ. აღმართებულებაჲ უკუე ჰყოფს დგომასა, და კერძოდ-მდრეკაჲ (25r II) და კერძოდ-სიმართლე ჰყოფს ჯდომასა, ხოლო ყოველითურთ განრთხმეა შეიქმს ყოველად წოლასა. ხოლო დებაჲ არა საცნაურ-ჰყოფს არცა მღებარესა, არცა ადგილსა მის-

1. მღებარეობაჲ არს ქონებაჲ დებისაჲ ვითამე სხესა მიმართ, ვითარ-იგი სხეული იღვის ვითა ესევეთარისა მიმართ მღებარეობისა ანუ მიყრდნობით, ანუ ჯდომით, ანუ დგომით. ხოლო სამ არიან სახენი მღებარეობისანი: დგომაჲ, ჯდომაჲ, მიყრდნობაჲ. რამეთუ განმართებულად ვიდრემე ყოფად შეიქმს დგომასა, ხოლო კერძოდ-უკუე-მღებარეობაჲ და კერძოდ-დგომაჲ შეიქმს ჯდომასა, ხოლო სრულიადი მღებარეობაჲ ჰყოფს წოლასა. არამედ არა ცხად-ჰყოფს მღებარეობაჲ არცა მღებარესა, არცა ადგილსა,

8. არს² — BC. ვისსამიმართობათა AB. გ⁸ სპეტაკებდეს A. დასუმიდეს C.

1. აღმართებულობაჲ BC. სიმართლე A, სმართლე B, სიმართლე (ე წაშლილია) C.

8. შინა] შორის B. აღმრიცხუელობა C.

1. ესევეთარსა C. მღებარეობისანი] მჯდომარეობისანი ABC. სრულიადი C.

სა, არამედ დადებასა მღებარისასა ადგილსა მას.

2. ხოლო მღებარეთაგანნი რომელნიმე ბუნებით მღებარე არიან თვსთა ადგილთა, — ვითარ-იგი არიან ნიეთნი: ქუეყანაჲ, წყალი, ჰაერი და ცეცხლი და სხუანი ესევეითარნი, — ხოლო კუალად სხუანი დასხმით და კელოვნებით, ვითარცა ძეგლი კაცისაჲ და სხუანი ესევეითარნი.

3. ამათ უკუე შეუთქს სიტყუაჲ განყოფისაჲ, მერტყუელი ესრეთ, ვითარმედ მღებარეთაგანნი რომელნიმე არიან მღგმო, ვითარცა ქუეყანაჲ, ხოლო რომელნიმე მოძრავ, ვითარცა გუამნი იგი ზეცათანი.

4. მერმეცა კუალად მღებარეთაგანნი რომელნიმე ძლიერებით სხენან და ძალუე მოძრავობაჲ, ხოლო რომელნიმე ესოდენ მოქმედებენ, ვითარმეცა ყოვლადვე არა მღებარე იყვნეს.

არამედ თვთ მას ღებასა მღებარისასა ადგილისა მიმართ.

2. ხოლო მღებარეთაგანნი რომელნიმე ბუნებითად სხენან, — ვითარცა ასონი ადგილთა შინა თვსთა, ვითარ ქუეყანაჲ, წყალი, ჰაერი, ცეცხლი და ეგვეითარნი, — ხოლო რომელნიმე დადებით და კელოვნებით, ვითარ-იგი ანდრიანტი, სუეტი და ეგვეითარნი.

3. მერმეცა მღებარეთაგანნი რომელნიმე მღგომარე არიან უძრავად, ვითარ ქუეყანაჲ, ხოლო რომელნიმე იძრვიან, ვითარცა სხეულნი ცისანი.

4. კუალად მღებარეთაგანნი რომელნიმე ძალითა სხენან, ესე იგი არს, შესაძლებელნი შეცვალებად, ხოლო რომელნიმე მოქმედებითა, ვითარ-იგი სადაცა სხენან.

მ. საღაოზისათჳს

41 ლე'(ვე')

ლმ. საღადასათჳს

1. საღაობაჲ ადგილსა მოასწავებს, რამეთუ ვიკითხვებოლით რაჲ, ვითარმედ „სადა არს იგი ვინმე“?, მიუგებთ, ვითარმედ: „სახლსა შინა“, ანუ „ქალაქსა“. და ესენი ადგილსა მოასწავებენ. ხოლო სახენი საღაობისა შესმენისანი არიან თითო-სახენი ადგილნი: ზემოჲ და ქუემოჲ, მარჯუენე და მარცხენე, წინა კერძო და უკუანა კერძო.

1. საღაჲ ადგილსა ცხად-ჰყოფს, რამეთუ კითხულნი, თუ „სადა არს იგი ვინმე?“, ვიტყვთ, ვითარმედ „სახლსა შინა“, „ქალაქსა შინა“. ხოლო ესენი ადგილსა დაჰნიშნვენ. და სახენი უკუე საღაობითისა შესმენისანი არიან განყოფილებისაჲბრ ადგილთაჲსა: ზემო, ქუემო, მარჯულ, მარცხლ, წინაჲთ, უკუანაჲთ.

მბ. ოდესოზისათჳს

42 ლმ'(ვე')

ლთ. ოდესისათჳს

1. (25v I) ოდესობაჲ ეჲმსა მოასწავებს, რამეთუ ვიკითხვებოლით რაჲ, ვითარმედ „ოდეს იქმნა ესე რაჲმე“?, მიუგებთ, ვითარმედ: „შარშა“, „შარშაჲსწინა“, რომელნი-ესე

1. ოდესი ეჲმსა ცხად-ჰყოფს, რამეთუ კითხულნი, თუ „ოდეს იქმნა ესე?“, ვიტყვთ, ვითარმედ: „შარშა“, „შარშაჲსწინა“, რომელნი ეჲმსა დაჰნიშნვენ. ხოლო სახენი ოდესობითისა შესმენისანი არიან ეგო-

3. ესრეთ ესე B.

4. მოძრავობა BC. იყუნეს C.

1. საღაობასა BC.

1. შარშასწინა BC. ორჳელი-ესე BC.

1. საღაჲ C'.

1. შარშაჲსწინაჲთ C. ორჳელნიმე C.

ჯამსა მოასწავებენ. ხოლო სახენი იდესობისა შესმენისანი ესე არიან თითოსახეობანი წელთანი, რომელნი-იგი სამ არიან: გარდასრულ, აწინდელ და მომავალ.

დენნი, რაოდენნი არიან განყოფილებანი უამისანი. ხოლო სამ არიან იგინი: აწ-მყოფი, გარდასრული, ყოფადი.

48 მ'(ა')

მე. კონაგისათჳს

1. ქონებაჲ არს არსებაჲ არსებასა შინა. ხოლო საცნაურ-ჰყოფს ქონებასა ქონებულ-ყოფაჲცა, რაჲთა არაჲაჲთ იქმნებოდის განზოგებაჲ საქმისაჲ. რამეთუ ქონებულ-ყოფად ვითქუმით სამოსლისაგან და საქურველისა და სხუათა ესევეითართა გარე-შემცველთა ჩუენთა, ხოლო მქონებელ ვართ ბეჭდისა და სხუათა ესევეითართა მცირეთა ნივთთა. ხოლო ჭერ-არს, რაჲთა ქონებულისა და მქონებელისა არსება იყვენენ, რამეთუ უკუეთუ ერთი არსება იყოს და მეორე შემთხვევითი, ვითარცა არიან კელოვანი და კელოვნებაჲ, არა აღიყვანებიან ქონებისა მიმართ.

2. ხოლო განყოფილებანი იქმნებიან ქონებათა ზედა განყოფილებასა შინა საქმართასა, გინა თუ სულიერი იყოს ანუ უსულოჲ საქონელი იგი, რამეთუ სულიერისათჳს, ვითარ-იგი არიან მონაჲ და ცხენი და სხუანი ესე [25V II] ვითარნი, ამათჳს ყოლაჲ და დგმაჲ ითქუმის. ხოლო უსულოთათჳს, ვითარ არიან ბეჭედი და შოგვ და სხუანი ესევეითარნი, ამათჳს ქონებაჲ ითქუმის, და სხუათაჲ მრავალთათჳს, რომელთა ერთსახელობისა და მოსწავებისათჳს უკუნაჲსკენელ ვთქუათ.

1. იუუნენ C. აღიყვანებიან C.
2. უკუნაჲსკენელ A. ვთქვით C.

მე. კონაგისათჳს

1. ქონებაჲ არს არსებასაჲ არსებასაგან. ხოლო ცხად-ჰყოფს გარე-შეცეულსა ანუ გარე-შემცველსა და ვითარმედ არა არს კერძოჲ რაჲმე საქმისაჲ და გარე-შეიცავს უკუე შესამოსელი, საქურველი და ეგვევითარნი, ხოლო გარე-შეიცვის ბეჭედი და რაჲცა რაჲმე სხუაჲ ეგვევითარი მცირე. ჭერ-არს უკუე, რაჲთა გარე-შემცველისა და გარე-შეცეული არსება იყვენენ. რამეთუ უკუეთუ ერთი ვიდრემე არსებაჲ იყოს, ხოლო მეორე შემთხვევითი, ვითარცა მიწთომილი და მიწთომილობაჲ, არლარა ქონებისა მიმართ აღიყვანებიან.

2. ხოლო განყოფილებანი ქონებისანი იქმნებიან განყოფილებისაგან მყოფთაჲსა, რამეთუ ანუ სულიერი (51V I) არს ანუ უსულოჲ. და სულიერისა ვიდრემე ყოლასა ვიტყვთ, ვითარ მონისა, ცხენისა და ეგვევითართასა. ხოლო ითქუმის ქონებაჲ სხუათაჲ მრავალთა დანიშნვათაებრ სახელმოღვაძობით, რომელთათჳს შემდგომადრე ვიტყოდით.

1. გარეიცავს A.
2. შემდგომადრე ყოლადრე C*.

44 მ^ა(v7')

88. წინააღმდეგობათვის

1. ყოველი წინააღმდეგობი ანუ ვითარცა საქმე წინააღმდეგობის, ანუ ვითარცა სიტყუაჲ. და უკუეთუ ვითარცა სიტყუაჲ იყოს, სიტყვთ ჰყოფს წართქუმასა და უკუთქუმასა. წართქუმაჲ უკუე არს წაღმართობასა ვისსამე თქუმაჲ, ვითარმედ: „კეთილ არს“; ხოლო უკუთქუმაჲ — თუ რაჲ ვისი არა არს, ვითარ-იგი ვთქვთ, ვითარმედ: „არა კეთილ არს“. ხოლო ორთაჲე ამათ განჩინება სახელ-ედების.

2. ხოლო უკუეთუ ვითარცა საქმენი წინააღმდეგობდინ, ანუ ვითარცა მართლუქუნ-ქცეულად ითქუმიან და ჰყოფენ ვისსამიმართობასა, — რომელთა-იგი შეჰკრებენ და განჰყოფენ ურთიერთას; — ანუ ვითარცა არა მართლუქუნ-ქცეულად, არცა მქონებელად თვისობისა და იგივეობისა. ანუ არცაღა თუ შეაკუეთებენ მათ ურთიერთას, გარნა ეგრეთცა ორნივე ბუნებითნი არიან და ჰყოფენ წინააღმდეგობასა, ვითარ-იგი სიმჭურვალე და სიგრილე, ანუ რომელიმე შემოიყვანების სხვას თანა (26r I), ხოლო სხუაჲ არა შემოიყვანების.

3. და რომელიმე თვთ იგივე არს ბუნებით, ხოლო რომელიმე გარეშე ბუნებისა და ჰყოფს მოკლებასა და წინააღმდეგობობასა წესთასა, ვითარ-იგი არიან ხედვაჲ და სიბრმე. რამეთუ წეს არს ქონებაჲ ხედვისაჲ, ვითარ-იგი აქუნდა, ხოლო დაკლებაჲ წესთა ხედვისათაჲ არს სიბრმე.

4. ხოლო წინააღმდეგობთაგანნი რომელნიმე არიან უსაშუვლო, ხოლო რომელნი — შუეა-განყოფილ.

1. თქმაჲ C.

2. შემოიყვანების C. შემოიყვანების C.

89. წინააღმდეგობათვის

1. ყოველი წინააღმდეგობი ანუ ვითარცა საქმე წინააღმდეგობის, ანუ ვითარცა სიტყუაჲ. და უკუეთუ ვითარცა სიტყუაჲ სიტყუასა, ჰყოფს წართქუმასა და უკუთქუმასა. წართქუმაჲ უკუე არს თქუმაჲ, ვითარმედ არს რაჲმე ვისსამე, ესე იგი არს, ვითარმედ: „კეთილ[ა]რს“; და უკუ-აქუმაჲ, ვითარმედ არა არს რაჲმე ვისსამე, ვითარ-იგი, ვითარმედ: „არა კეთილ არს“. და ითქუმიან ესე წინააღმდეგობ-თქუმაჲ.

2. ხოლო უკუეთუ ვითარცა საქმე წინააღმდეგობის, ანუ ვითარცა გარემოქცეულისა მიმართ ითქუმიან და ჰყოფს რაჲსამემიმართთა, — რომელნი თანა-შემოიტანებენ ურთიერთას და თანა-მოსპობენ, — ანუ არა-გარე-მოქცეულისა მიმართ და არა აქუს განუჰრელი თვისებაჲ. და ესენი ანუ არა იცვლებიან ერთმანერთისა მიმართ, გარნა ბუნებით არიან ეგრეთცა ორნივე და ჰყოფენ წინააღმდეგობთა, ვითარ-იგი სიმჭურვალე და სიგრილე, ანუ რომელიმე შეიცვალების სხუად, ხოლო რომელიმე არა შეიცვალების.

3. და რომელიმე მათგანი არს ბუნებითი, ხოლო რომელიმე — გარეშე ბუნებისაჲ და ჰყოფს მოკლები-საებრ და ანაგებისა წინააღმდეგობთა, ვითარცა მხედველობაჲ და სიბრმე; რამეთუ ანაგები უკუე არს მხედველობაჲ, ვითარცა აგებულებასა შინა მყოფობისაგან, ხოლო მოკლებაჲ ანაგებისაჲ, ესე იგი არს, ხედვისაჲ — სიბრმე.

4. ხოლო წინააღმდეგობთაგანნი რომელნიმე არიან უსაშუვლო, ხოლო რომელნიმე — საშუვლიან.

4. უსაშუვლო BC. საშუვლიან C.

5. უსაშუალო უკუე არიან, რომელთა საჭირო არს თანა-შედგენა სხვსა, რაათა ნაცვლობით იყოფებოდინ წინამდებარესა ნივთსა შინა, რომელნი-იგი ზოგად შეისმინებინან, ვითარ-იგი არიან სენი და სიმრთელე გუამსა შინა ცხოველისა, მათდა მოკიდებულად წინა-მდებარისასა, რამეთუ უეჭუელად საჭირო არს გუამსა შინა ანუ სენისა ყოფა ანუ სიმრთელისა. სენად უკუე უწოდთ ყოველსავე ქვეულებასა ბუნებისასა.

6. ხოლო შუეა-განყოფილ არიან, რომელთაა არა საჭირო არს, რაათამცა ერთი მათგანი ენაცვალეზოდა მეორესა და ესრეთმცა თანა-წარუვალ იყო ერთისა მათგანისა ყოფა წინამდებარესა ნივთსა შინა, ვითარ-იგი ზემო შევასმენდით სენსა და სიმრთელესა, ვითარმედ ერთი მათგანი უეჭუელად მყოფ არს გუამსა შინა ცხოველისასა. გა- [26r II]რნა აქა აწ განიწვალენეს სისპეტაკე და სიშავე, რამეთუ წინააღმდგომ არიან და არა ყოვლადვე საჭირო არს ერთისა მათგანისა უეჭუელად ყოფა გუამსა შინა, ვინააათან არა საჭირო არს, რაათამცა ყოველი კორცი ანუ სპეტაკ იყო ანუ შავ, რამეთუ არიან გუამნი გრემანნიცა და მწითურნი. ხოლო ესე არა უწყვი, თუ ერთი წინააღმდგომთა მათგანი განყოფილ იყოს ბუნებითა, ვითარ-იგი მჭურვალეზა: ცეცხლისა და სიგრილე თოვლისა და მა- შინდა ერთი ერთსა ენაცვალეზოდინ.

7. ხოლო შუეა-განყოფილთა მათ შუეა-კედელთა და განმწვალებელთა საქმეთა რომელთამე აქუს სახელი*, — ვითარ-იგი შუეა-განყოფი-

5. და უსაშუალო ვიდრემე არიან იგინი, რომელთაა საჭირო არს, რაათა ერთი რომელიმე იყოს ქუედმდებარეთა მათთა შორის ანუ მათ შორის, რომელთად შეისმინებინან იგინი, ვითარ-იგი სენი და სიმრთელე სხეულსა შორის ცხოველისასა. და ქუედმდებარე უკუე მათდა არს სხეული ცხოველისა. და საჭირო არს უეჭუელად სხეულსა შინა ანუ სენისა ყოფა ანუ სიმრთელისა. ხოლო სენად ვიტყვთ ყოველსა ქვეულებასა ბუნებისასა.

6. ხოლო საშუელიან იგინი არიან, რომელთაა არა საჭირო არს ერთისა რომლისამე ყოფა ქუედმდებარისა შორის ანუ მათ შორის, რომელთად შეისმინებინან, ვითარცა თეთრი და შავი, რამეთუ წინააღმდგომ არიან და არა უეჭუელად საჭირო არს ერთისა მათგანისა ყოფა ქუედმდებარესა სხეულსა შინა. რამეთუ არა საჭირო არს, რაათა უეჭუელად სხეული ანუ თეთრი იყოს, ანუ შავი, რამეთუ არიან სხეულნი ფერონიცა და მწითურნი, არათუ ერთსა წინააღმდგომთაგანსა (51v II) განთვსებულად აქუნდეს ბუნება რამე, ვითარ-იგი სიმჭურვალე ცეცხლსა და სიგრილე თოვლსა.

7. ხოლო საშუალოთა მათ რომელთამე ჰქონან სახელნი, — ვითარცა საშუალი თეთრისა და შავისა: სა-

5. უსაშუალო C. სიმრთელე] სიმრავლე C*. სიმრთელისა C*.

6. საშუელიან C. რამე] რამე A.

7. საშუალოთა B. ~ ჰქონან სახელნი რომელთამე B.

6. თუელისა A.

7. * B-ში ამის შემდეგ გრძელდება არსენის „დიალექტიკა“, მხედრულით ნაწერი. C-ში ტექსტი წაღება. იქვე არის გადამწე-

ფელსა მას სპეტაკისა და შავისასა გრემან სახელ-ვედების; — ხოლო რომელთამე არა აქუს სახელები, რამეთუ შორის სიმართლისა და უსამართლოებისა არა იპოვების სხუაჲ სახელი, გარნა თუ განჩინებითითა სიტყვთა საშუაელი მათი იცნობებოდის, ვითარ-იგი სთქუა რაჲ, ვითარმედ: „არცა მართალი, არცა უსამართლოა“.

8. ხოლო შეუდგებიან წინააღმდეგობა თვსებანი ოთხნი: პირველად უკუე ესე, ვითარმედ კეთილისა წინააღმდეგომ ბოროტი ოდენ არს, ხოლო ბოროტსა ოდესმე კეთილი წინააღმდეგების და ოდესმე ბოროტივე სხუაჲ, ნუუკუე და უბოროტესი. რამეთუ სიწმიდესა წინააღმდეგების (26v I) უძღებებაჲ კორცთაჲ, ხოლო უძღებებასა გუამთასა — ოდესმე სიწმიდე კორცთაჲ და ოდესმე ქვებურთაჲ. ქვებურთაჲ უკუე არს არაოდეს აღძრეაჲ, არცა აღმრლუევაჲ ვენბათაჲ. აწ უკუე უძღებებაჲ მოკლებებაჲ არს სიწმიდისაჲ, ხოლო ქვებურთაჲ — გარდარეულებაჲ სიწმიდისაჲ. ხოლო წინააღმდეგომ მოკლებისა არს გარდარეულებაჲ.

9. მეორედ ესე, ვითარმედ შეუძლებელ არს ერთბამად ყოფაჲ წინააღმდეგობთაჲ მასვე და ერთსა განუკუეთელსა შინა, რომელ არს გუამი, რამეთუ არა მიითუალავს სოკრავტი მასვე და ერთსა ყამსა შინა სენსაცა და სიმართლესაცა, ანუ იგივე და ერთი ასოჲ მასვე და ერთ-

რის ანდერძი: „ზე აღიდნეს უფალმან მეფე ვიყალე, რომლისა ბრძანებითა აღესწერე წიგნი ესე ქალაქსა ტფილისს ქუარის საყდრის დეკანოზმან ცოდვილმან იოანემ, ქრისტეს აქათ ჩონა“. რამდენიმე თავისუფალი ფურცლის შემდეგ 54r-ზე იწყება პორფირის თხზულება.

ხელ-იღების ფეროდ, — ხოლო რომელთამე არა ჰქონან სახელნი, რამეთუ საშუალსა მართლისა და ცრუესასა არა აქუს სახელი, არამედ ორკერძოდასაგანვე ჯმნაჲ საშუელობად იცნობების, ვითარ-იგი ვითარმედ: არცა მართალი, არცა ცრუა.

8. ხოლო შეუდგან წინააღმდეგობა თვთებანი ოთხნი: პირველად, რამეთუ კეთილისა უკუე საჭიროდ წინააღმდეგომ არს ბოროტი, ხოლო ბოროტისა — ოდესმე კეთილი და ოდესმე სხუაჲ ბოროტი. რამეთუ სიწმიდისა ვიდრემე წინააღმდეგომ არს უძღებებაჲ, ხოლო უძღებებისა — ოდესმე სიწმიდე და ოდესმე ქვებურთაჲ. ხოლო ქვებურთაჲ არს აღუძრველობაჲ ვენბათაჲ. აწ უკუე უძღებებაჲ მოკლებებაჲ არს სიწმიდისაჲ, ხოლო ქვებურთაჲ — გარდარეულებაჲ მოკლებისაჲ.

9. მეორედ, რამეთუ შეუძლებელ არს, რათა ერთსა და მასვე ყამსა ერთბამად იყვენ წინააღმდეგობნი განუკუეთელთა შორის, რამეთუ არა ეგების, ვითარმცა სოკრატ მყისთანად მართელცა იყო და სნეულცა, ანუ მისვე და ერთისა ასოდას მყისთანად სიმკურვალეცა და სიგრილე.

საშუელობად B.

8. უძღებებაჲ ქვებურთაჲ AB. ქვებურთაჲ უძღებებაჲ AB.

9. ყამსა + შინა B.

სა ჟამსა შინა — განტფობასაცა და განგრილებასაცა.

10. მესამედ, წინააღმდეგობადა არს მასვე და ერთსა წინამდებარესა შინა ანუ ნათესავობითა ანუ სახითა ანუ რიცხვთა. ნათესავობით უკუე, ვითარცა სისპეტაკე და სიშავე გუამისაჲ, ხოლო სახით, ვითარცა კორცისა შინა ცხოველისასა სენი ანუ სიმართლე. ხოლო რიცხვთ, ვითარცა ვერ მიითუალვიდა იგივე და ერთი გუამი მის შორის მყოფთა შემთხვევითა აღრიცხუეასა, რამეთუ არა მარადის იგივე ჰქონან, არამედ ოდესმე იცვლის წინააღმდეგობა მათსა.

11. (26v II) მეოთხედ, ვითარმედ წინააღმდეგობნი ანუ მასვე ნათესავსა შინა არიან, — ვითარცა სისპეტაკე და სიშავე ფერსა შინა; — ანუ წინააღმდეგობთა შინა ნათესავთა, — ვითარცა სიმართლე და უსამართლოებაჲ კეთილსა და ბოროტსა შინა, რომელნი-ესე წინააღმდეგობ არიან; — ანუ თვთ წინააღმდეგობნი ნათესავნი, ვითარცა კეთილი და ბოროტი, რომელნი-ესე წინააღმდეგობ არიან ნათესავითა.

45 მუ(ვმ')

მდ. წასისათჳს და მოკლავისა

1. წეს უკუე ითქუმის პირველად მოქმედებაჲ მქონებელისა და საქონელისაჲ, ვითარ-იგი არს საქურველი და შექურველი, ესე იგი არიან, შთამცემელი და შთასაცემელი.

2. მეორედ, მოქმედება არიან მოგებულნი მოქმედებანი, რომელნი-იგი უმტკიცეს არიან, სულიერნი თუ იყვნენ გინა თუ ბუნებითნი. ბუნებითნი უკუე, ვითარ-იგი არს სიმკურვალე განქურვებულთათჳს, ხოლო სულიერნი, ვითარ-იგი არს კელოვნებაჲ.

10. მესამედ, რამეთუ წინააღმდეგობნი მასვე და ერთსა ქუედმდებარესა შინა ანუ ნათესავად არიან, ანუ სახედ, ანუ რიცხუად. და ნათესავად უკუე, ვითარცა მარტივსა სხეულსა შინა თეთრი და შავი; და სახედ, ვითარცა სხეულსა შინა ცხოველისასა სიმართლე და სნეულებაჲ. და რიცხუადცა ცხად არს, რამეთუ მისვე სხეულისაჲ შესაძლებელ არს მომთუალველ-ყოფაჲ წინააღმდეგობთაჲ შეცვალებისაებრ თვისისა.

11. მეოთხედ, რამეთუ წინააღმდეგობნი ანუ მისვე ნათესავისა მიმდგომ, — ვითარცა თეთრი და შავი ფერისა მიმდგომ; — ანუ წინააღმდეგობთა ნათესავთა მიმდგომ, — ვითარცა სიმართლე და სიცრუე კეთილისა და ბოროტისა მიმდგომ; — ანუ იგინივე წინააღმდეგობ ნათესავ არიან, ვითარცა კეთილი და ბოროტი — წინააღმდეგობნი ნათესავნი.

მგ. ანაბავისათჳს და მოკლავისა

1. ანაგებად ითქუმის მოქმედებაჲ ქონებულისა და მქონებელისაჲ, ვითარცა საქურველისა და შექურველისაჲ, ესე იგი არს, შემოსილისა და შემმოსელისაჲ.

2. (52r I) მეორედ, ნართაულნი მოქმედებანი, მდგომონი და შეურყეველნი, ბუნებითნიცა და სულობითნი. ბუნებითნი უკუე, ვითარცა სიმკურვალე განქურვებადთა შორის, ხოლო სულობითნი, ვითარცა მიწოთმილობაჲ.

3. მესამე მოქმედება არს, რომელი-იგი არაა აქუნდეს ჭრეთ, ხოლო აქუნდეს ბუნება, შემწყნარებელი მარჯვე დასწავლად კელოვნებისა მის, რომელი-იგი არს ძალი პირველ-მოსწავებულთა მათ.

4. მეოთხე მოქმედება არს ბუნებითი რომელობა, ესე იგი არს, წესი ბუნებითი, ვითარ-იგი არს მკურვალეობა ცეცხლისა და სიზმარი მძინარისა, რომელი-იგი არს მეორე ძალისა მის შესწავებულთადა. რამეთუ ძალ-უც ცეცხლსა დაწუვა [27r I], ხოლო არა წუვა არს მოქმედება მისი, არამედ განტეობა. და უპირატეს შესწავებულთა ყოველთა არს მოქმედება თითოეულისა ნივთისა.

5. მეხუთე არს სრულება მოქმედებისა, ვითარ-იგი არს ხედვა მხედველისა და სიმკურვალე განმკურვებელისა.

6. ხოლო მოკლება არს პირველად ნაკლუევანება წესისა, — რამეთუ წინააღმდეგის პირველ-შესწავებულთა მათ რიცხუთა წესისათა მოკლება საქურველისა გინათუ შესამოსლისა, — ხოლო მეორედ, განძრუება მოგებულთა წესთა, რაჟამს განმტდარი განგრილდეს; ხოლო მესამედ, რაჟამს ვიქვთ რაჟამამე ქონება ვისიმე, რომელი-იგი თვთ ბუნებით ყოვლად არა აქუნდის ნათესავსა მისსა, — ვითარ-იგი ვიტყოდით, ვითარმედ სიმარჯვე აქუს ყრმასა მუსიკობისა მიმართ, ხოლო ლელუსა — არასადა. აწ უყუე დააკლდა ლელუსა, ვინაჲთგან ყოველსა ბუნებასა ნერგათასა არა აქუს სიმარჯვე შეწყნარებად მუსიკობისა. გარნა რომლისა იგი ყოველსა ნათესავსა აქუნ სიმარჯვე მოქმედებისა, რაჲ არს ერთსახეთაგანი დაკლებული მისგან? რამეთუ ცხოველთა ბუნებასა აქუს ძალი მხედველო-

3. მესამედ, რომელი არაა აქუნდეს ვიდრემე, ხოლო აქუნდეს სიმარჯვე მითუალვად მისსა, რომელი არს პირველ-დანიშნული და ძალი.

4. მეოთხედ, ბუნებითი ვითარება, რომელ არს ბუნებითი ანაგები, ვითარცა სიმკურვალე ცეცხლისა და ხედვა: მძინარისა, რომელ არს მეორე დანიშნება ძალისა, რამეთუ ძალ-უც წუვად, გარნა არა მოქმედებ[დეს] წუვასა. ესე პირველი დანიშნება მოქმედებისა.

5. მეხუთედ, სრულებითი მოქმედება, ვითარცა ეგერა მხედველი ზედვა და სიმკურვალე ეგერა განკურვებული.

6. ხოლო წინააღმდეგის პირველსა ვიდრემე დანიშნულობასა ანაგებისასა მოკლება საქურველისა, ესე იგი არს, შესამოსლისა; ხოლო მეორესა — განვლება ნათელთა ანაგებთა, რაჟამს-იგი განკურვებული განგრილდეს; მესამესა — რომლისა რათურთით არა მოუვიეს ქონება ნათესავსა, — ვითარცა ვიტყოდით, ვითარმედ „სიმარჯვე აქუს ჩჩვლსა მუსიკობისა მიმართ, ხოლო ლელუსა — არასადა“, რამეთუ არა-ქუებულ იქმნების ამისგან ლელვ, ვინაჲთგან ნათესავსა ნერგათასა არა აქუს სიმარჯვე მითუალვად მუსიკობისა. და რომლისა ნათესავსა ვიდრემე აქუს სიმარჯვე, ხოლო რომელსამე სახეთაგანსა არა

4. ბუნებითი] ბუნებათა B. ვითარცა—B. დანიშნა მოქმედებისა C*.

6. ანაგებთა C*. მესამისა A, ველზეა „მესა“ A-ში. მოსიკობისა C. ლელუი B. აქუს] აქუ B.

ბისაჲ, ხოლო მთხუნველსა, რომელი-იგიცა სახე არს ცხოველისაჲ, არა[27r I] აქუს სიმარჯუე მხედველობისაჲ; — ხოლო მეოთხედ, განკლად ძალისაჲ და დამორჩილებად წესისაჲ; მეხუთედ, განკლად სრულიადისა მოქმედებისაჲ, რომლისათჳს ზემო კერძო თქუმულ არს მოკლებით და წესისა ქონებით, ესე იგი არს, წინააღმდეგომთა მიერ წინა-განწყობად ძალისაჲ, რაოდენი რაჲ აქუნდეს მოქმედებითთა გინა თუ შემთხუევიითთაგანი.

7. ხოლო ესე გამოიხსავის სამითავე ამით ზემოთქუმულითა სახითა, რომელთა აწცა ვიტყვთ: ანუ ყოვლადვე არა ქონებასა შინა, არამედ სრულიად მოკლებასა, და თუ აქუს, სადა აქუს? და თუ ოდეს მოუგია ქონებაჲ მისი? რამეთუ არცაღა ქვისათჳს ვიტყოდით სიბრმესა, ვინაჲთგან არაოდეს ჰქონებია წესი მხედველობისაჲ. არცა აწლა შობილსა ძალსა უწოდთ ბრმად, არცა აწლა შობილსა ყრმასა უკბილოდ, ვინაჲთგან არა არს ჳერეთ მათდა ჟამი ხედვისა გინა კბილთა აღმოსლვისაჲ, არცაღა ფერკსა უწოდთ ბრმად, რამეთუ არა აქუს ცხოველთა ფერკსა შინა წესი მხედველობისაჲ.

8. ხოლო რაჲამს სამთავე ამით სახეთა შინა იყოს: ქონებასა და ოდეს ქონებასა და არა-ქონე[27v I]ბასა, მას უწოდთ სრულიად მოკლებად.

აქუს. რამეთუ ცხოველსა სიმარჯუე აქუს ხედვად, ხოლო მთხუნველსა, რომელი სახე არს ცხოველისაჲ, არა აქუს სიმარჯუე ხედვისაჲ; — ხოლო მეოთხესა — განკლებაჲ ძალისა ქონებულისაჲ; ხოლო მეხუთესა — განკლებაჲ სრულებითისა მოქმედებისაჲ, რომელი ზემო-მოკსენებულ არს მოკლებისაებრ და ანაგებისა წინააღმდეგომთა პირისპირ დასხმისა, ესე იგი არს, ძალისა ვითარებითისა-ცა და შეხუდომითისა.

7. ხოლო დაისახვის იგი სამთა ამათ მიერ: რომელსა მოუგებს ქონებაჲ და სადა მოუგებს ქონებაჲ? ხოლო რაჲეთრითთ არა აქუს, არამედ სრულებით დაკლებულ არს, და ოდეს მოუგებს ქონებაჲ? ვითარ-იგი ქვისასა არა ვიტყოდით სიბრმესა, რამეთუ არა მოუგებს ანაგები ხედვისაჲ, არცა ცხოველისასა ვიტყოდით, ვითარმედ არა ჰხედავს ფერკითა, ვინაჲთგან არა მოუგებს ცხოველსა ფერკთა შინა ქონებაჲ ანაგებსა ხედვისასა, არცა აწლა შობილსა ჩჩვლსა ყრმასა ვი[52r II]-ტყოდით უკბილოდ.

8. აწ უკუე რაჲამს სამთა ამით სახეთაებრ მოეგოს ქონებაჲ და არა-ქონებაჲ, მაშინ ითქუმის მოკლებად.

46 მუ'(E')

88. პირველია და უაჴანადსაწნელისათჳს

88. უპირველისისა და უაჴანადსაწნელისათჳს

1. პირველობად ოთხ-სახედ მოესწავების: უსაკუთრესად უკუე ჟამითა უპირატესობად არს პირველობა. და საკუთრად ითქუმის სულიერათჳს უხუცესობად, ხოლო უსულოთათჳს — უძეუელესობად, ხო-

1. უპირველესი განიყოფვის ოთხთა დანიშნეთა მიმართ: და უსაკუთრესი უკუე არს ჟამითა უპირველესი. ხოლო ითქუმის საკუთრად სულიერათათჳს ვიდრემე უხუცესობად

1. ჟამთა B.

ლო მოპოვნეებით ურთიერთასცა ინაცვალეზიან და შოილეზიან სიტყუა-ნი ესე.

2. ხოლო მეორედ, ბუნებითი უპირატესობაჲ, რომელი თანად შემოიყვანების, ხოლო არა თანა-შემოიყვანებს; თანად მოიკლვის, ხოლო არა თანა-მოჰკლავს, ვითარ-იგი ცხოველი უპირატეს არს ბუნებასა შინა კაცისასა, რამეთუ ცხოველი თუ არა იყოს, არცაღა კაცი არს, ხოლო კაცი თუ არა იყოს, სხუჲ ცხოველი იყოს, რამეთუ ცხენიცა და ძალლი ცხოველ არიან. და კაცი თუ იყოს, უმუქუელად ცხოველიცა არს, რამეთუ კაცი ცხოველი არს. ხოლო ცხოველი თუ იყოს, არა უმუქუელად კაცია იყოს, არამედ ნუჟუჟუე და ცხენი იყოს და ძალლი ანუ სხუანი ესე ვითარნი, რომელნი ესეცა ცხოველნი არიან.

3. მესამედ, წესისაებრ, ვითარ-იგი ვთქუთ რაჲ, ვითარმედ პირველი არს ანბანი და ეგრელა მარცხულდობაჲ ასოთაჲ და მერმელა რიცხვ ან ერთისაჲ (sic!).

4. მეოთხედ, პატივისაებრ, ვითარ (27v II)-იგი ვთქუთ, ვითარმედ პირველი არს ეპისკოპოსი და მეორე ხუცესი. ხოლო ამას სახესა პირველობისასა განაგდებენ ვიეთნიმე ამისთვის, ვინაჲთგან მრავალგზის უპირატესი წესითა უქუანაჲსკენელს იქმნის პატივითა.

5. მეხუთედ, ვითარმცა ვიტყოდეთ მიზეზსა მიზეზისასა, ვითარმედ სოკრატი უპირატეს არს თვისისა ხატისასა, რამეთუ იგი არს მიზეზ ხატისა მის, რომელი მსგავსად მისსა გამოიხატოს. და კუალად მამაჲ უპირატეს არს ძისა და უპირველეს და იგი არს მიზეზ ძისა, რამეთუ მამისაგან იშვების ძე. ვინაჲცა ნეტარმან

და უსულოთათს — უძუელესობაჲ, ხოლო ნართაულობით ურთიერთასცა ენაცვალეზიან.

2. მეორედ, ბუნებითა უპირველესი არს, რომელი თანა-შემოიყვანებს, ხოლო არა თანა-შემოიყვანების და თანა-მოსპობს, ხოლო არა თანა-მოსპობვის, ვითარ-იგი ცხოველი უპირველესი არს კაცისასა, რამეთუ არღარა იყოს რაჲ ცხოველი, არცაღა კაცი იყოს, რამეთუ ცხოველი არს კაცი. ხოლო უკუეთუ კაცი არა იყოს, იყოს ცხოველი, რამეთუ ცხენიცა და ძალლი ცხოველნი არიან. და კაცი რაჲ იყოს, უმუქუელად იყოს ცხოველი, რამეთუ ცხოველი არს კაცი. ხოლო ცხოველი რაჲ იყოს, არა უმუქუელად კაცი იყოს, არამედ ნუჟუჟუე ცხენი, ძალლი და ეგევითარნი, რამეთუ ესენიცა ცხოველნი არიან.

3. მესამედ, წესითა, ვითარ-იგი ვიტყოდით, პირველად ანბან, მერმე მარცხულთა და მერმე რიცხუთა.

4. მეოთხედ, პატივითა, ვითარ-იგი ვიტყოდით: პირველად ეპისკოპოსი, მერმე ხუცესი. გარნა მხილვებულ ჰყოფენ ვიეთნიმე სახესა ამას, რამეთუ ეგების, რაჲთა პირველი წესითა უქუანაჲსკენელი იყოს პატივითა.

5. მეხუთედ, ვითარ ვიტყოდით მიზეზსა და მიზეზისგანსა, ვითარ-იგი სოკრატი უპირველეს არს თვისისა ხატისასა და მამაჲ უპირველეს და უფროჲს არს ძისა, რამეთუ მამისაგან იშვების ძე. რომლისათს სანატრელმანცა გრიგოლი ამის დანიშნენიანაცვალეზიან A.

3. რიცხუსა AC.

4. უქუანაჲსკენელ C.

5. უპირველესი C.

გრიგოლი ამითვე სახითა შესწავებინადათა მიიღო გულსკემის-ყოფაჲ სიტყვსაჲ მის, რომელ თქუა უფალ-მან ჩუენმან წმიდასა შინა სახარე-ბასა, ვითარმედ „მამაჲ ჩემი უფროჲს ჩემსა არს“¹.

6. ხოლო სხუათა სხუაჲცა გულის-კმის-ყოფაჲ წინა-დაიდევს პირველი-სა და უკანაჲსკენლისათჲს, ვითარ-მედ პირველ ზღუდისა არს საფუძე-ველი. არამედ ესე ოთხ-სახედ აღი-ყვანების: პატივისაებრ, რამეთუ ესე-ვითარად მოპოვნებით პირველ-წო-დებული უკანაჲსკენლ იპოვების საქ-მით. ხოლო რაოდენითა სახითა იპო-ვების პირველობაჲ, ეგოდენვე იპოვე-ბის უკუანაჲსკენლობაჲ. და პირვე-ლი და უკუანაჲსკენელი, უფროჲსი და უმცროჲსი არა არიან ერთ-სა-ხელ, არამედ თჳს-თჳს.

საებრ მოიღო უფლისა ჩუენისა მიერ თქუმული იგი საღმრთოთა სახარე-ბათა შინა, ვითარმედ: „მამაჲ ჩემი უფროჲს ჩემსა არს“¹.

6. ხოლო სხუანი შესძენენ წუ-ლილმოგონებითსაცა, ვითარ-იგი უპირველეს არს საფუძველი ზღუდი-სასა. არამედ ესე აღიყვანების მე-ოთხისა მის სახისა მიმართ: პატივი-თისა. რამეთუ რომელი წულილ-მო-გონებითა უპირველეს არს, იგი საქ-მითა უუკუანაჲსკენლეს არს. ხოლო უპირველესი და უკუანაჲსკენელი არა სახელმოდგამათაგანნი არიან, არამედ ერთისამიერთაგანნი.

47 მწ'(გა')

83. მყისთანადისათჲს

1. მყისთანადად საკუთრად უ[28r-I]კუე იგი ითქუმიან, რომელთა შო-ბაჲ მასვე და ერთსა წელსა ქმნილ იყოს, ხოლო ვითარ-იგი ორნი ვინ-მე დაიწესნიან და იწოდნიან მასვე და ერთსა წამსა. არამედ ესე სახე წინა-აღუდგების პირველ-თქუმულსა მას სახესა, რამეთუ რომელი-იგი პირ-ველ იწოდოს ანუ პირველად დაიწე-სოს, მეორედ გამოაჩინებს უკუანა-ჲსკენლ წოდებულსა და დაწესებულ-სა მას.

2. ხოლო მეორე სახე მყისთანად-თაჲ არს, რაჲთა ერთბამად ურთი-ერთას იყვენ და არარაჲთ ერთი მეორისა მიზეზ იყვენ ანუ მიზეზი-საგანნი, ვითარ-იგი არიან ორ-კეცი და კერძოჲ, რამეთუ ერთბამად და

84. მყისთანადისათჲს

1. მყისთანად ითქუმის საკუთრად უკუე. რომელთა ქმნაჲ მასვე და ერთსა ჟამსა მოეგოს, ვითარ-იგი ორ-ნი ვინმე იშვნან მასვე და ერთსა წამსა. ესე უკუე სახე წინააღუდგე-ბის პირველსა დანიშნვასა უპირვე-ლესისასა.

2. მეორე დანიშნვაჲ მყისთანად-თაჲ არს ურთიერთას ზოგად-ყოფაჲ და არა რომლისა ყოფაჲ მიზეზად ანუ მიზეზისაგანად, ვითარცა ორ-წილი და ნახევარი, რამეთუ (25v I) მყისთანად არიან ურთიერთას და

5. ¹ იოანე 14,28.

6. უკანისკენლობაჲ.

1. მასვე და ერთსა წამსა] მასვე და ერთ-სა ჟამსა და წამსა B.

2. არა რომლისა B.

უფროსდა მყისთანად მყოფ არიან და თანად განმყოფეთელ ურთიერთას და თანა-შემოიყვანებენ. ხოლო ესე სახე წინააღმდეგების მეორითა და მეხუთითა სახითა პირველსა მას, რამეთუ მეორესა შინა არა თანა-შემოიყვანებენ, არცა თანად მოკლვენ ურთიერთას, ხოლო მეხუთესა, რამეთუ რომელიმე არს მიზეზი, ხოლო რომელიმე — მიზეზისაგანი.

3. ხოლო წესამედ, შესწავება თანადისაჲ არს წინაგანყოფილება სახეთაჲ. წინაგანყოფილებად უკუე სახეთა ითქუმის მისვე განყოფისაგან შთამოყვანებაჲ, ვითარ-იგი სიცკვერი და პირუტყვ რაჲ შორის შემოიყვანნი, განყოფილებისაგან ცხოველთაჲსა.

4. ხოლო ესე სახე წინააღმდეგების (28R II) პირველსა და მეორესა და სხუათა მათ სამთა სახეთა.

თანა-მოსპობენ ურთიერთას და თანა-შემოიყვანებენ. ხოლო ესე სახე წინააღმდეგების მეორესა და მეხუთესა სახესა მეორისასა, რამეთუ მეორესა ვიდრემე შინა არა თანა-შემოიყვანებენ, არცა თანა-მოსპობენ ურთიერთას, ხოლო მეხუთესა შინა რომელიმე უკუე იყო მიზეზი, ხოლო რომელიმე — მიზეზისაგანი.

3. ვინაჲცა წინააღმდეგომ-განყოფილად ითქუმიან მისვე განყოფილებისაგან შთამომავალნი, ვითარ-იგი სიტყვერი და უსიტყველი ცხოველისაგან.

4. ხოლო ესე სახე წინააღმდეგების პირველსა და მეორესა და კნინდა და სხუათა სამთა.

48 მს(33')

მზ. მოძრაობისათჳს

1. მოძრაობაჲ არს შესრულებად ძალისაჲ, რომელი-იგი ესრეთ იქმნეების, ვითარ-იგი რვალი ძალ არს ძეგლისა, ესე იგი არს, ვითარმედ ძალუც რვალსა მიღებად სახესა კაცისასა. შესრულებად უკუე უწოდთ რვალისა მის, რომელი იყოს ძალ ძეგლისა, რაჲამს დაიდნოს და შთაისხას და გამოიჭრას და იხუეტოს და ესე ცოველნი ძრვანი არიან.

2. აწ უკუე რაოდენთა შესმენათა შინა იხილვებოდის ძალი, მუნ იხილვის ძრვაჲცა, ხოლო რაოდენთა შორის არა იხილვის ძალი, მუნ არცა ძრვაჲ იხილვის. და რომელთა შორის იხილვების, ესე არიან არსებასა, რაოდენობასა, რომელობასა, ვინაობასა და სადაობისა შესმენათა შინა.

მმ. მოძრაობისათჳს

1. მოძრაობაჲ არს მიმდემობაჲ ძალისაჲ, რომელი ესევითარი რამე არს, ვითარ-იგი რვალი ძალითა არს ანდრიანტი, რამეთუ ძალ-უც რვალსა მიღებაჲ სახესა ანდრიანტისასა. მიმდემად უკუე არს რვალისა შორის ძალითა ანდრიანტ-ყოფაჲ განდნობითა, განქედითა, მოხუეწითა, რომელნი-ესე მოძრაობანი არიან.

2. აწ უკუე რაოდენთა შესმენათა შინა იხილვების ძალი, სამართლად იხილვის მათ შორის მოძრაობაჲცა, ხოლო რაოდენთა შინა არა იხილვების ძალი, არცა — მოძრაობაჲ. იხილვების უკუე არსებასა შინა რაოდენობასა შინა, ვითარებასა შინა, სადაობითა შესმენასა შინა.

სათ. მოძრაობისათჳს C.

2. რაოდენთა B.

3. რამეთუ არსებასა შინა არს შობაჲ და ხრწნილებაჲ, ხოლო რაოდენობასა შინა — აღორძინებაჲ და მოკლებაჲ, ხოლო რომელობასა — შეცვალებაჲ, ხოლო სადაობასა — მრგულივ ყვანებაჲ, რომელსაცა ეწოდების გარე-მოვლაჲ, და კუალად მართლიად მოძრავობაჲ, რომელსა ეწოდების მართლ-ძრავაჲ. ხოლო მართლიად მოძრავობისა განყოფილებანი ექუს არიან: ზე და ქუე, გარე და შინა, მარჯულ და მარცხლ; ვინაჲ [28v I] ცა გარე-მოვლითურთ შვდ არიან ადგილითი ადგილად ძრვანი.

4. რამეთუ ყოველი შეცვალებადი ანუ თავსა ზედა თვსსა იცვალების, ანუ მის შორის მყოფსა რასმე ზედა, ანუ მის თანა მყოფსა რასმე ზედა. და თავსა თვსსა ცვალებაჲ შეიქმს შობასა და განხრწნასა; ხოლო მის შორის მყოფსა ზედა ანუ რაოდენობითა ჰყოფს ამატებასა და მოკლებასა, ანუ რომელობითა შეიქმს შეცვალებასა. ხოლო მის თანა მყოფსა რასამე ზედაჲ ჰყოფს ადგილითი ადგილად მიცვალებასა. რამეთუ ადგილი არცა თვთ მისი არს მოძრავისაჲ, არცა მის შორის მყოფთაჲ რათმე, არამედ მოძრავთა შეუღლებების და მოძრავთა თანა არს.

5. ხოლო განიყოფებიან შობაჲ და ხრწნილებაჲ, რამეთუ შობაჲ არს არა-არსისაგან არსად გამოსლვაჲ, რაჲთა იქმნას, რაჲ-იგი არა იყო პირველ. ხოლო ხრწნილებაჲ — წინა-უქმო, ესე იგი არს, არსობისაგან არა-არს-ყოფაჲ. აღორძინებაჲ და მოკლებაჲ: აღორძინება უქუე არს აღმატებისა და უზეშთაისობის მიმართ ძრვაჲ, ხოლო მოკლებაჲ არს უღარესისა მიმართ ძრვაჲ.

3. არსებასა შინა ვიდრემე ქმნაჲ და ხრწნილებაჲ, რაოდენობასა შინა — აღორძინებაჲ და მოკლებაჲ, ვითარებასა შინა — შეცვალებაჲ, სადაობასა შინა — მრგულივ-მოვლაჲ, რომელი ითქუმის გარემომვლელობად, და მართლიად მოძრავი, რომელი ითქუმის მართლიად ძრვად.

4. რამეთუ ყოველი შეცვალებადი ანუ თვთ თავით თვსით შეიცვალების, ანუ ამის შორისთავანითა რაჲთმე, ანუ მისსა გარემოხსთავანითა. და თავით თვსით ვიდრემე ჰყოფს ქმნასა და ხრწნილებასა; ხოლო მის შორისთავანისა რაჲსამემიერი ანუ რაოდენობითად, — და ჰყოფს აღორძინებასა და მოკლებასა, — ანუ ვითარებითად, — და ჰყოფს შეცვალებასა. ხოლო უქუეთუ გარემოხსთა მისთავანითა, ჰყოფს ადგილობითსა ცვალებასა. რამეთუ ადგილი არცა თვთ იგი არს, რომელი იძრვის, არცა რაჲ მის შორისთავანი, არამედ გარემოხს-უც მოძრავთა და გარემოხს არს მოძრავისა.

5. ხოლო განიყოფვიან ქმნაჲ და ხრწნილებაჲ, რამეთუ ქმნაჲ ვიდრემე არს არა-მყოფობისაგან მყოფობად მოსლვაჲ, რამეთუ რაჲ-იგი არა იყო პირველ, იქმნა იგი. ხოლო ხრწნილებაჲ — წინა-უქმო: მყოფობისაგან არამყოფობად შეცვალებაჲ. ხოლო აღორძინებაჲ არს უფ-

3. შინა] შორის B. რაოდენობასა შინა + აღზრდაჲ B.

4. „ანუ!“ ჩამატებულია ზემოთ A-ში. რაჲსმემიერი BC.

5. რამეთუ] ხოლო B.

6. და კუალად შეცვალებათა მიმართ შე[28v II]ეწვიან წინააღმდგომნი შემთხუევიანი: სიმჭურვალე და სიგრილე, სისპეტაკე და სიშავე. აწ უკუე წინააღმდეგების შობასა ხრწნილებამ და აღორძინებასა — მოკლებამ, ხოლო შეცვალებასა — წინააღმდგომი და დაყუდება. წინააღმდგომ უკუე არიან სიმჭურვალე და სიგრილე, ხოლო დაყუდება არს, რაჟამს მიილოს სრულებამ განკურვებულმან მან და მიიწიოს თავესა განკურვებისასა, მაშინდა დაყუდების და დასცხრების განტფობისაგან.

7. ესრეთ უკუე ადგილ-ადგილ ცვალებამ წინააღმდგომითა ძრვითა წინააღმდეგების მყუდროებასა. წინააღმდგომად უკუე ძრვად ითქუმის ზე და ქუე; ხოლო მყუდროებად და დაცხრომად, ვითარ-იგი რაჟამს ისარი ვინმე განსტყორცის ცად, არა იქცევის იგი შთამომართ, ვიდრემდის დაყუდებად და დაცხრომად იწყოს. ხოლო მოძრაობამ ზეცისამ არა ითქუმის წინააღმდგომად ძრვად.

8. ხოლო თვნიერ მისსა სხუათა ძრვათა ეპგონებ, თუ შეცვალებამ შეუთქს, რამეთუ ყოფადსა და განხრწნადსა, აღორძინებადსა და მოკლებულსა და იქი-აქა ძრულსა ადგილითი ადგილად შეცვალებამ თანაც უეკუელად.

9. ვინაჟგან უკუე ბუნებითა აღძრვათათესცა დალაკათუ ეპკოებთ, ვითარმედ შეც[29r I]ვალებამ შეუთქს მსგავსად სხუათა მათ ძრვათა, გარნა დალაკათუ შეცვალებასა მითუალევენ, არამედ არავე მსგავსად სხუათა ძრვათა შემატებასა, ვითარ-იგი ქვამ განკურვლებისცა

რომისსა მიმართ ძრვამ და მოკლებამ — უმცრომისა მიმართ.

6. ხოლო შე[52v II]ცვლებისა ზედა კუალად წინააღმდგომნი შეხულომანი იხილებიან: სიმჭურვალე, სიგრილე, სითეთრე, სიშავე. წინააღმდეგების უკუე ქმნასა ვიდრემე ხრწნილებამ და აღორძინებასა — მოკლებამ, ხოლო შეცვალებასა — წინააღმდგომი და მყუდროებამ. წინააღმდგომი უკუე ვითარ განკურვებამ, განგრილებამ, ხოლო რაჟამს საზღვარი მიილოს განკურვებულმან და მიიწიოს მწუერვალად, დასასრულად მჭურვალებისა, მყუდროებს და დასცხრების განმჭურვებლობისაგან.

7. ეგრეთუე ადგილობითსა ცვალებასა წინააღმდეგების წინა-უკმოძრვამ და მყუდროებამცა, წინა-უკმოძრვამ უკუე, ვითარ-იგი ზენამ ძრვამ — ქუნასა; ხოლო მყუდროებამ, რამეთუ უკუეთუ აღსტყორცოს ვინმე ქვამ ზენად მიმართ, არა პირველად იწყოს ძრვად ქუნად მომართ, ვიდრე არა მყუდროებამ რამე იქმნას. ხოლო ზეციერი ძრვამ არა არს წინააღმდგომი ძრვამ,

8. რამეთუ სხუათა ძრვათამ შეცვალებისამ საკონებელ არს შედგომილობამ. და რამეთუ ქმნილსა და განხრწნილსა და აღორძინებულსა და მოკლებულსა და ადგილითი ადგილად ძრულსა უეკუელად შეუდგს შეცვალებამ.

9. ხოლო ბუნებითა მოძრავობათა ზედა დალაკათუ შედგომილად ეპკოებთ შეცვალებასა სხუათა მოძრავობათად, გარნა ეგრეთცა შესაძლებელ არს შეცვალებამ ვიდრემე, არამედ არავე ძრვამ სხუა სახითა მოძრავო-

6. მწუერვალედ B.

7. წინა-უკუემო B. წინა-უკუემო B. ზენა C°.

8. შეუთქს BC.

9. მოძრაობათა C.

7. რაჟამს.

9. შეცვალებათასა.

და განგრილდებისცა, არამედ არცა აღმატების, არცა მოაკლდების, ვინაჲცა ძრვითა შეცვალებისათა იგიცა შეუთქს მოძრაობასა სხუათასა, გარნა მითვე გუამითა იხილვების თვნიერ აღმატებისა და მოკლდებისა. ამისთვისცა აღიარების სხუათა მათგან განყოფილებამ მისი.

10. ხოლო მოძრაობად არისტოტელე შეცვალებასა იტყვს, რამეთუ მეხუთესა თავსა შინა „ბუნებითისა მსმენელობისა“ გამოაჩინა, ვითარმედ შობამ და ხრწნილებამ შეცვალემა უკუე არიან, ხოლო მოძრაობა — არასადა, რამეთუ მოძრაობამ ცხოველისა საქმისაგან იქმნების. ხოლო შეცვალებასა და ადგილითი ადგილად ცვალეებასა შინა, ვითარ-იგი პირველ ვთქუ, ორნი არიან წინააღმდგომნი: წინააღმდგომად-ძრვამ და მყუდროებამ. ვინაჲცა საცნაურ იყავნ, ვითარმედ არა შეუძლებელ არს, რამათა სხვსა და სხვსა საქმისამ ორთაჲვე ერთი იყოს წინააღმდგომნი, რამეთუ მყუდროებამ წინააღმდგომების მო[29r II]კლებასა და ძრვასაცა. ხოლო საკუთრად წინააღმდგომ არიან განკუთრებამ და სიგრილემ*.

ბითა, ვითარ-იგი ქვისა ზედა, რამეთუ ესე განკუთრდების და განგრილდების და არცა აღორძნდების, არცა მოაკლდების და სხუათა ზედა ევრეთვე. ვინაჲცა აღათუ შეუდგს შეცვალებამ სხუათა მოძრაობათა, გარნა ეგრეთცა შესაძლებელ არს თავით თვისით თვისაგან სახილველობამ მისი, რომლისათვისცა აღიარების განყოფილებამ მათი.

10. ხოლო ძრვად იტყვს არისტოტელი შეცვალებასა, რამეთუ მეხუთესა სიტყუასა შინა „ბუნებითისა მსმენელობისა“ გამოაჩინა, ვითარმედ ქმნამ და ხრწნილებამ შეცვალებანი უკუე არიან, ხოლო ძრვანი არა არიან ამისთვის, რამეთუ ძრვამ მრთელისა საქმისა იქმნების. ხოლო უკუეთუ შეცვალებასა და ადგილითი ადგილად ცვალეებასა ვიტყვთ ორთა წინააღმდგომთა ყოფასა: წინაუკმომსა ძრვისა და მყუდროებისასა, უწყებულ იყავნ, ვითარმედ არა შეუძლებელ არს სხუებრ და სხუებრ ყოფამ: ერთად ორთა წინააღმდგომთამ, რამეთუ მყუდროებამ ვიდრემე, ვითარცა ანაგები და მოკლებამ, ხოლო წინააღმდგომი საკუთრად, ვითარცა სიმკუთრვალე და სიგრილე.

49 მკ'(ნტ')

მე. ქონებისათჳს

1. ქონებამ რვა-სახედ ითქუმის: ანუ ვითარცა წესისა და ჩუეულები-სამ, ანუ თუ სხვსა რომელობისამ, — ვითარ-იგი ვიტყოდით, ვითარმედ აქუს კელოვნებამ და სათნობამ; — ანუ ვითარცა რაოდენობისამ, — რამეთუ ითქუმის ვითარმედ სამ-წყრთამ სიდიდე აქუს ძელსა იმას, — ანუ ვითარცა არსებითსამ, რომელ არს ნათესავთან ნათესავი. ხოლო ესე ანუ

მე. ქონებისათჳს

1. ქონებამ რვა-გუარად ითქუმის, რამეთუ: ანუ ვითარცა ანაგები და გუარი, ანუ სხუამ ვითარებამ, — რამეთუ ვიტყვთ ქონებასა მიწთომი-

ესე განკუთრდების და განგრილდების ესე განკუთრდების და ესე განგრილდების A, „ესე“ ჩამატებულია აშიაზე. შეუთქს C.

10. „არა“-ს მეორე „ა“-ს თავზე ორ წერტილი აზის A-ში. ვიტყვ B. წინაუქუმიას B.

1. ~ ვითარცა ანუ C.

10. * ველზეა: „განსაზღვრებამ“.

ყოვლისა გუამისათჳს ითქუმის, ვითარმედ სამოსელსა შეუცავს გუამი ანუ ზოგებით, ვითარცა ბეჭედსა თითო; — ანუ ვითარცა ზოგებითი ყოველსა შინა, — ვითარიგი ვთქვთ, ვითარმედ კელი აქუს; — ანუ ვითარცა ქურკელსა შინა, — ვითარიგი ღვწოჲ ლავჯნსა შინა; — ანუ ვითარცა მონაგებისაჲ, ვითარიგი ვიტყოდით ქონებასა სახლისა ანუ აგარაკისასა.

2. და კჳალად ვთქვთ, ვითარმედ ქმარსა ცოლი უვის ანუ ცოლსა ქმარი უვის, ვინაჲცა ესე სახე უცხო-საგონებელ არს ქონებისაგან, ვინაჲთგან გარე-მოიქცევის, რამეთუ არაჲინ სხუაჲ სხუასა იპყრობნ, არამედ ნუჲუჲე და განუყოფლად აქუნდეს ქონებაჲ იგი. ხოლო უკუეთუ მონაგები აქუს მომგებელსა და მონაგებას აქუს მომგებელი და გარე-მოიქცევიან სიტყუანი ესე, არამედ (29v 1) არა ვითარცა ქმარსა ცოლი ანუ ცოლსა ქმარი, რამეთუ მომგებელი თვთ-მპყრობელი და უფალი არს მონაგებისაჲ. ამისთვის უფრო-მსლა მომგებელი ითქუმის მქონებელად, ხოლო მონაგები — საქონელად.

3. ხოლო ესე ცხად არს, ვითარმედ ქონებაჲ ერთ-სახელთაჲ არს. გარნა ვიეთნიმე ესოდენსა განყოფილებასა იტყვან ქონებათასა, რაოდენი არს შორის ქმნისა და შემთხუევისა. ვინაჲცა ვითარიგი მოქმედთა ანუ შემთხუევეითა თავს-მდებელთაგანნი ანუ სულიერ არიან ანუ

ლობისა და სათნოებისასა; — ანუ ვითარცა რაოდენობაჲ, — რამეთუ ითქუმის სამწყურთეული სიდიდე ქონებად; — ანუ ვითარცა არსებობისაჲ არსებაჲ, რომელ არს ნათესავიანი ნათესავი. ხოლო ესე ანუ ყოვლისა სხეულისათჳს, ვითარცა შესამოსელი ანუ კერძოხათჳს სხეულისა, ვითარცა ბეჭედი თითისათჳს; — ანუ ვითარცა კერძოჲ, — რამეთუ ვიტყვთ ქონებასა კელისასა; — ანუ ვითარცა ქურკელსა შინა, — ვითარიგი ვიტყოდით. ვითარმედ: „ღვწოჲ აქუს კურსა“; — ანუ ვითარცა მონაგები, რამეთუ ვიტყვთ, ვითარმედ: „აქუს ვისმე სახლი ანუ აგარაკი“.

2. ხოლო ვიტყვთ ცოლისაჲ ქონებასა და ცოლისათჳს ქმრისა ქონებასა, არამედ უცხო-საჲ ჰვავს ქონებისაგან აწინდელი ესე სახე. ვინაჲთგან გარე-მოიქცევის, რამეთუ არცა ერთისასა დაპნიშნავს უფრომოსობასა ქონებისასა: ქმრისაგან ცოლისასა ანუ ცოლისაგან ქმრისასა, რამეთუ არა რომლისაჲ ფლობს ერთისა ქონებაჲ მეორისასა ზედა, არამედ სწორებით და უუფრო-ს-უმცროსოდ მქონებელ არიან. რამეთუ უკუეთუ მომგებელსაჲცა აქუს მონაგები და მონაგებასა — მომგებელი და გარე-მოიქცევის, არამედ არა ვითარცა ქმარსა ცოლი და ცოლსა ქმარი. რამეთუ მომგებელი თვთ-მპყრობელ და უფალ არს მონაგებისა და ამისთვის უფრო-ს მომგებელი უკუე მქონებელად ითქუმის, ხოლო მონაგები — ქონებულად.

3. ხოლო ესე ცხად არს, ვითარმედ ქონებაჲ სახელმოდგამათგანი არს. ხოლო ვიეთნიმე მათეე განყოფილებათა იტყვან ქონებისათა, რა-

არსებაჲ არსებისაჲ AB. ლუინო B.

2. „უუფრო-ს-უმცროსოდ“ სიტყუაჲ პირველ „უ“-ს თავზე აზის ორწერტილი A-ში. რამეთუ ქოლო C. გარ-მოიქცევის C.

უსულო, ეგრეთვე აქა საქონელთა და მქონებელთაგანნი ანუ სულიერ არიან, ანუ უსულო.

4. აწ უკუე ვითარ განყოფილება-სა შინა ნათესაეთასა იგივე განყოფილებანი იყენენ სიტყუათანი? არამედ სათქუმელ არს, ვითარმედ ქონებად ანუ ყოვლისა გუამისაჲ არს, ანუ ზოგადისაჲ; და ესე ანუ სამკაულთაგანი არს, ანუ მისაგებელთაჲ.

50 მლ'(ქმ')

მთ. წართაჲმისათჳს და
უკუთაჲმისა

1. ჭერ-არს უწყებად, ვითარმედ წართქუმაჲ და უკუთქუმაჲ განჩინებად ითქუმიან. წართქუმა უკუე არს წალმართობასა ვისსამე თქუმაჲ, ვითარმედ „ესე რაჲმე ვისი არს, ანუ რაჲ რაჲსაჲ არს, ანუ ვინ ვალს“? (29v II) ხოლო უკუთქუმაჲ არს უკუნ-შლად სიტყუსაჲ მის, ვითარმედ „არა მისი არს“ და ვითარმედ „არა იგი ვინმე არს“, და „ესე ვინმე არა ბრძენ არს“ და „იგი ვინმე არა ვალს“. ხოლო ვინაჲთგან ყოველსა წათქუმასა წინააღმდეგების უკუთქუმაჲ და ყოველსა უკუთქუმასა — წათქუმად, ამისთვისა წათქუმასა წინააღმდეგომსა უკუთქუმისასა წინააღმდეგომ-თქუმა სახელ-ედების. ხოლო საჭირო არს, რაჲთა ერთი ამათ ერთა სიტყუათაგანი ტყუოდის და ერთი კეშმარიტ იყოს.

1. წათქ'მა?

ოღენნი ჰქონან შეხედომასა და ქმნასა. რამეთუ ვითარ-იგი მუნ მოქმედნი და შეხედომილნი ანუ სულიერნი არიან, ანუ უსულონი, ეგრეთვე აქა ანუ სულიერი არს მქონებელი და ქონებული, ანუ უსულო.

4. ვითარ უკუე განყოფილთა ნათესაეთანი იყენენ განყოფილებანი ესე? გარნა სათქუმელ არს, ვითარმედ მქონებელობაჲ ანუ სრულისა სხეულისაჲ არს ანუ კერძობასაჲ.

მზ. უკუნათაჲმისათჳს,
უკუთაჲმისა და წათაჲმისა

1. სათანადო არს ცნობად, ვითარმედ წათქუმადცა და უკუთქუმად უკუნათქუმად იწოდებიან. წათქუმად ვიდრემე არს დამნიშნველი ამისი, თუ რაჲ არს ვისიმე, ესე იგი არს, თუ რაჲ არს იგი ვინმე, ვითარ-იგი ვითარმედ: „სოკრატ ბრძენ არს“, „სოკრატ იარების“. ხოლო უკუთქუმად — ცხად-ყოფელი ამისი, თუ რაჲ არა არს ვისიმე, ესე იგი არს, თუ რაჲ არა არს იგი ვინმე, ვითარ-იგი, ვითარმედ: „ესე ვინმე არა ბრძენ არს“, „ესე ვინმე არა (53r II) იარების“. ხოლო ვინაჲთგან ყოველსა წათქუმასა წინააღმდეგების უკუთქუმად და ყოველსა უკუთქუმასა — წათქუმად, უკუთქუმად წინააღმდეგომი წათქუმისაჲ და წათქუმად წინააღმდეგომი უკუთქუმისაჲ, წინა-განსიტყუვად [სა]ხელ-იდების. ხოლო ჭერ-არს ცნობად, ვითარმედ საჭირო არს, რაჲთა ერთი ტყუოდის და ერთი კეშმარიტებდეს.

4. სრულისა] სულიერისა C.
სათ. უკუნათქუმისათჳს B.

1. უკუნათქუმად B. სოკრატე B.

51 მუ'(ქე')

6. საზღვრისათვის და წინა-
დაწინაპრისა და შემოკრებისა

მშ. საზღვრისათვის და
წინადადებისა და
შე-ბუღის-სიტყუვისა

1. საქმარ არს ცნობად, ვითარმედ მოსწრათებმა აქუს სიტყვერსა მოქმედებასა გამოჩინებისათს საქმეთაჲსა. ხოლო გამოჩინება იგი შემოკრება არს. ხოლო შემოკრება შეინივთების ორთა ქეშმარითა წინადადებათაგან და შესრულებათა. ვითარ-იგი, მენებოს რაჲ გამოჩინებად, ვითარმედ სული უკუდავ არს, ვიტყვ, ვითარმედ: „ყოველი მარადის მოძრავი უკუდავ არს“. ამისსა შემდგომად ვიტყვ მეორესა წინადადებასა, ვითარმედ: „სული მარადის მოძრავი არს“. ამისსა შემდგომად შევასრულებ, ვითარმედ: „სული უკუდავ არს“.

2. ხოლო თითოეული წინადადება საზღვართაგან შემოკრების და თითოეული ნაწილი წინადადებისა განსაზღვრებად სახელ-იდების. რამეთუ განსაზღვრება არს, რომლისა მიმართ აღიქსნების წინადადება, (30r I) ვითარ-იგი იტყვან წინადადება, ვითარმედ: „ყოველი მარადის მოძრავი უკუდავ არს“. აწ უკუე „ყოველსა“ საზღვარ ეწოდების, ვითარცა ნაწილსა წინადადებისასა და „მარადის მოძრავი“ ეგრეთვე საზღვრად სახელ-იდების და „უკუდავი“ საზღვრად ითქუმის და „არსი“ ეგრეთვე საზღვრად სახელ-იდების.

1. უწყება სათანადო არს, ვითარმედ წინა-უც იქუად სიტყვერსა საქმიერობასა წარმართება გამომაჩინებლობისაჲ. ხოლო გამოჩინება შე-გულის-სიტყუება არს. ხოლო შე-გულის-სიტყუება შემოკრებულ არს ორთა ქეშმარითა წინადადებათაგან და შესრულებისა. ვითარ-იგი მენების გამოჩინება, ვითარმედ სული უკუდავ არს და ვიტყვი: „ყოველი მარადის მოძრავი უკუდავ არს“. ესე წინადადება არს. მერმე ვიტყვ მეორესა წინადადებასა: „სული მარადის მოძრავი არს“. ამის შემდგომად — შესრულებასა: „სული სადმე უკუდავ არს“.

2. ხოლო თითოეული წინადადება საზღვართაგან შემოკრებულ არს. რამეთუ თითოეული ლექსი წინადადებისა საზღვრად ითქუმის. რამეთუ საზღვარი არს, რომლისა მიმართ დაიქსნების წინადადება, ვითარ-იგი წინადადება არს, ვითარმედ: „ყოველი მარადის მოძრავი უკუდავ არს“. აწ უკუე „ყოველი“ საზღვრად ითქუმის, ვითარცა კერძო წინადადებისა და „მარადის მოძრავი“ ეგრეთვე საზღვრად ითქუმის და „უკუდავი“ საზღვრად ითქუმის.

უწყება ჯერ არს, ვითარმედ საზღვარი განსაზღვრებასა და პნიშნავს და საზღვრის-დადებასა და დასასრულსა, ვითარ-იგი საზღვრად სახელისა ითქუმის დასასრული მისი. და რიცხვ, რომელი საზღვარყოს ვინმე, სახელ-იდების საზღვრად და რომლისა მიმართ დაიქსნების წი-

სათ. წინადადებისა A.

1. გამომაჩინებლობისა C*.

2. საზღვარი³ A. სახელისა სახლისა AC.

3. საკმარ არს ცნობად, ვითარმედ ჯერ არს წინადადებათაჲ ქეშმარიტყოფაჲ და რაჲთა შესრულებაჲ შეუღვეს წინადადებათა. რამეთუ უკუეთუ იპოვოს ერთი ნაწილთაგანი წინადადებისათაჲ ანუ თვთ შესრულებაჲ მათი მტყუარ, მიერიტგან გარემოხის-გულის-სიტყუაჲ არს წინადადება იგი.

ნადადებაჲ, ესე იგი არს, კერძოჲ წინადადებისაჲ, ვითარცა ითქუა.

3. ჯერ არს ცნობაჲ, ვითარმედ რაჲთა იპოვოს ერთი წინადადებათაჲ მტყუერად, რომელ არს შესრულებაჲ, გარე-წარ-შეგულის-სიტყუეჲჲ არს და არა შე-გულის-სიტყუეჲჲ.

4. ღმერთი არს სამარადისოჲ არსებაჲ და უცვალებელი, დამბდებალი მყოფთაჲ, კეთილ-მსახურითა სუნიდისითა თაყუანის-ცემული. ღმერთი არს მამაჲ, რომელი უშობელ არს, ვითარცა არავისგან შობილი, ხოლო მშობელი ძისა თანა-სამარადისოჲსაჲ. ღმერთი არს ძეცა, რომელი იყო მარადის მამისა თანა უქამოდ და სამარადისოდ, წარუდინებულად და უვნებულად და განუშორებულად მისგან შობილი. ღმერთი არს სული წმიდაჲცა — წმიდამყოფელობითი ძალი, თვთ-გუამოხანი, მამისაგან გამოშავალი, განუშორებულად თანა-არსი მამისა და ძისაჲ.

5. სიტყუაჲ არს არსებითი, მარადის მყოფი მამისა თანა. სიტყუაჲ არს შინაგან-დადებალი, გულსა შინა ზრახული. კუალად სიტყუაჲ არს ქადაგი მოგონებისაჲ. და პირველსა ვიდრემე ჰრქვან არსებითი და გუამოხანი და მეორესა — შინაგან-დადებალი, ხოლო მესამესა — კმოხანი.

6. სული გულისცმა-იყოფების ოთხ-გუარად: სული — სული წმიდაჲ, სული — ანგელოსი სახიერი, სული — ეშმაკი, სული — სულიცა

4. სუნიდისითა B. თვთ-გუამოხანი BC. გამოშავალი + და B.

6. გულისხუმა-იყოფების B.

ჩუენი. ხოლო არს ოდესმე, რომელ გონებადაცა სულად ითქუმის, სული ქარისაჲ.

4.* აწ უკუე პირველად მარტივი კმაჲ, მეორედ სახელი, მესამედ სიტყუაჲ, მეოთხედ თქუმაჲ, მეხუთედ განსაზღვრებაჲ. ხუთნივე ესე ურთიერთას მოკიდულობითა უკუე არაჲათ განიყოფებიან, თვნიერ მხოლოდ ურთიერთას თვსებითა არს განყოფილებაჲ მათი, ვითარ-იგი კაცი, ვითარცა მარტავად მომასწავებელი ვისიმე, მარტივად კმად სახელ-იდების; ხოლო ვითარცა მქონებელი წესსა შესმენისასა, სიტყუად ითქუმის; ხოლო ვითარცა ნაწილი წათქუმისა გინა უკუთქუმისაჲ, თქუმად ითქუმის; და ვითარცა ნაწილი წინადადებისა და შეკრებისაჲ (30r II) საზღვრად სახელ-იდების.

5. ხოლო საკმარ არს ცნობად, ვითარმედ წინადადებასა, ესე იგი არს, წათქუმასა და უკუთქუმასა შინა თანა-მოკიდული უკუე სახელად ითქუმის, ხოლო შესმენითი სიტყუად სახელ-იდების, ვითარ-იგი წათქუმა არს, ვითარმედ: „კაცი ვალს“. აწ უკუე „კაცი“ თანა-მოკიდული არს და სახელ იწოდების, ხოლო „სლვასა“ მისსა წესი აქუს შესმენისაჲ და სიტყუად ითქუმის. და კუალად ესე ვითარმედ: „სოკრატი კეთილ არს“. „სოკრატი“ უკუე თანა-მოკიდული არს და სახელ იწოდების, ხოლო „კეთილობასა“ წესი აქუს შესმენისაჲ და სიტყუა ეწოდების, ვითარცა ნაწილსა განჩინებისასა, დაღათუ ღრამმატიკოსთა მიერ სახელად დადებულ არს „კეთილობაჲ“. და ერთბამად ყოველსა, რომელსა „არსი“ შეუთქს, იგიცა სიტყუა არს.

6. აწ უკუე საცნაურ იყავნ, ვითარმედ ხუთნი ესე არაჲათ კმატან ურთიერთას: პირველად განჩინებაჲ, მეორედ წინადადებაჲ, მესამედ განკდაჲ, მეოთხედ წინა-განწყობაჲ, მეხუთედ შესრულებაჲ. რამეთუ რაჲამს მარტივად გამოვჩინებდეთ, ვითარმედ: „სული უკუდავ არს“, მას ეწოდების განჩინება. ხოლო ოდეს ვითარცა კერძოდ შემოკრებისა მოვიპოვოთ, ესე წინადადებაჲ არს, რაჲამს ვთქუათ, ვითარმედ: „სული უკუდავ არს“. ხოლო რაჲამს წინა-განწყობვლის ვინმე (30v I) წინადადებასა მას და იტყოდის: „ვინაჲ საცნაურ არს, ვითარმედ სული უკუდავ არს?“, ესე ვითარსა მას წინა-განწყობა სახელ-იდების. ხოლო ოდეს განვავრცობდეთ ძიებასა, ვითარმედ: „ნუუკუე სული უკუდავ არსა?“, ამას ეწოდების განკდა. ხოლო რაჲამს წინადადებათაგან შემოვკრიბოთ, მას ეწოდების შესრულება, ესე იგი არიან, შემოკრებანი, ვითარმედ: „სული მარადის მოძრავ არს“ და „მარადის მოძრავი უკუდავ არს“; მაშინდა წინადადებათა ამათგან შემოკრებების, ვითარმედ: „სული უკუდავ არს“, რომელ ესე არს შესრულებაჲ.

7. აწ უკუე წინადადებაჲ არს სიტყუაჲ განჩინებით თქუმული ვისგანმე ვისთვისმე, რომელ-იგი არს უკუ-თქუმაჲ, ვითარმედ: „სოკრატი არა იცინის“ ანუ ვისგანმე ესრეთ წართქუმაჲ, ვითარმედ: „სოკრატი იცინის“.

8. ხოლო განსაზღვრებაჲ იგი არს, რომლისა მიმართ განილეოდის წინადადებაჲ. ხოლო შემოკრებაჲ არს სიტყუაჲ, რომელი დაიდვის ვიეთგანმე, ესე იგი არს, აღსრულებაჲ და დაჭერებულ ქმნითა, რაჲემს იძუელის წინა-დადებულთაგან დაჭერებაჲ წინა-მდებარისაჲ; და ესრეთ იქმნის შესრულებაჲ, რაჲამს არღარას მოქენე იყვინან გარეთ შემოსაკრებელსა.

* აქედან ერთ სვეტად შიღის ეფრემის ტექსტი.

9. ხოლო განკლდა არს ხილვად ვი(30v II)ეთთამე განწვალებისა და სივლ-ტოლისაჲ, ესე იგი არს, თჳსსა უფარის-ყოფაჲ და შენსა თანა-წამებჲა ცნობისა მიმართ და ხედვისა.

10. ხოლო გამოკითხველობა არს სიტყუად კითხვითი, მეძიებელი ვრცელ-სა სიტყჳს-გებასა. რამეთუ განიყოფების გამოკითხვითი სიტყუად კითხვითისა-გან. და გამოკითხვითი იგი მრავალთა სიტყუათა ძლით განაძლიან და ვრცელნი სიტყჳს-გებანი საკმარ ექმნიან. სიტყჳს-ყოფითად უკუე ხატად ითქუმის კითხვა-მიკებაჲ.

11. ხოლო წინაგანწყობითი არს პირველითგანვე უკურღუევაჲ სიტყუათაჲ.

12. ხოლო წინა-დადგომაჲ არს, რაჲჲს მიითუალვიდეს სიტყუათა შენთა, ვითარცა ჭეშმარიტთა, არამედ გიჲუენებდესე, ვითარმედ არცა რას იგი მაკ-ნებელ არს წინა-მდებარისა პირისათჳს.

13. მინალები არს, რომელი მიღებულ იქმნეს, ვითარცა აღსაარებული და შეწყნარებული აღსაშენებელად ვისსამე.

14. წვალებაჲ არს ნებაჲ მრავალთა კაცთაჲ ურთიერთას უკუე შეერთებუ-ლი, ხოლო სხუათა მიმართ განწვალებული.

15. ზოგადი განზრახვაჲ არს ყოველთა მიერ აღსაარებული რაჲმე საქმე, ვითარ-იგი არს ყოფაჲ მზისაჲ.

16. ხოლო დადებული არს საკვრველი რაჲმე საექჳ ვიეთიმე ფილოსოფო-სობასა შინა შესწა(31r I)ეებულთაჲ, ესე იგი არს, უცხოჲ რაჲმე მოგონებაჲ, ვითარ-იგი არს სიტყუად პარმენიდოჲსი, ვითარ-იგი ერთად იტყოდა არსსა და ვითარ-იგი ირაკლიტოჲსი, ვითარმედ „ყოველივე იძრვის“.

17. ხოლო ზოგადი არს მრავალთა მიერ განხილული ანუ მრავალთა მიერ შესმენილი. რამეთუ ზოგადი ოთხ-სახედ ითქუმის: ანუ ნაწილებად განყოფი-ლად, — ვითარ-იგი არს განაწილებული ქუეყანაჲ; — ანუ განუყოფელად ზოგა-დად საკმარად მომზადებულისათჳს, გარნა არავე ერთბაჲდ, — ვითარ-იგი არს ერთთ მონაჲ ანუ ერთი ცხენი ორთა უფალთა ბრძანებასა აღმასრულებელ, ოდესმე ამისსა და ოდესმე იმისსა; — ანუ წინასწრობით განთჳსებული, — ვი-თარ-იგი არს ადგილი თეატრონისა ანუ აბანოჲსაჲ; — ანუ განუყოფელად ზოგა-დითა და მითვე გულისკმის-ყოფითა განტევებული, ვითარ-იგი არს ქმაჲ ქადა-გისაჲ. ამათ უკუე სახეთაებრ საკმარ არს მოღებაჲ სიტყჳსა ერთ-სახელთა და თანა-მოსახელეთაჲსა, რომელთა სახელ ზოგადი.

18. და იგივე არს პირველად და არსებითა ვისსამიმართად, ხოლო რომე-ლიმე არა შემთხუევითად, ვითარ-იგი არს სიტყჳერებაჲ კაცისაჲ. ხოლო საყო-ველთაო არს სამრავლოდ მომასწავებელი, ვითარ-იგი კაცისათჳს ცხოველთა არ-სებაჲ; (31r II) ხოლო შემთხუევიითი არს, რომლისაჲ შესაძლებელ არს ყოფაჲ ვისდადმე და არა-ყოფაჲ, ვითარ-იგი არს კაცისათჳს სენი და სიმრთელე. მოქმე-დებაჲ ითქუმის მოქმედთა კელოვნებისაგან, რომელთა-იგი ნაქმარი ჰგიენ, ვი-თარ-იგი არს ხუროვნებაჲ და სხუანი ესევითარნი. ხოლო ქმნაფუროდების, რომელთა-იგი არღარა ჰგიენ ქმნული, დაეცადის რაჲ მქნელი, ვითარ-იგი არს პროკვალბაჲ და მენესტუობაჲ. ხოლო ხედვად ითქუმიან ვარკულაეთმრაცხ-ველობაჲ და ქუეყანისამზომელობაჲ.

19. ხოლო მოგონებასა ჭეშმარიტი სიტყუად მრჩობლ გამოაჩენს: ერთსა მას, ვითარცა გულისკმის-ყოფასა ყოვლად მყართა საქმეთასა, რომელი-იგი გო-

ნებითა უსიტყუელად მოიპოვების და მარტივად განაცხადებს ხედვასა და მეცნიერებასა, — ვითარ-იგი გრძნობაჲ მარტივი ნებაჲ არს მრავალ-გამომეძიებელისა გონებისაჲ და მრავალ-ნაწილად და თითო-ფერად გამოაჩინებს მას. ვითარ-იგი კაცი მარტივად საჩინო არს საგონებელობითა, ხოლო მრჩობლ გულისკმა-იყოფების გონებითა, რამეთუ სულისაგან და კორცთა შეზავებულ არს;

20. ხოლო ოცნებაჲ გონებისაჲ არს ერთად შეთხზვაჲ გრძნობისა და ოცნებისაჲ ესევეითართა რათმე ყოფათათჳს, რომელნი (31v I) არაოდეს ყოფილ იყვნენ, რაჲთა-იგი შეაერთნეს და ჰრწმანდენ. რამეთუ ესევეითარი არს ცხენ-ზუარაკთა მათ და ვაც-ირემთა და სირინოსთა ზღაპრობაჲ, რაჲთა ყოველი კერძოჲ შემოკრიბოს და ნაწილებსა სხჳსა გუამისასა სხუაჲ შეაერთოს ფრიადითა რაჲთმე ჳელმწიფებითა და ძალისა სიადვილითა და იგი რაჲმე თქუას, რომელი არაოდეს ხილულ იყოს ერთ-გუამთა და არსთა შორის. და ესე იოცნოს საოცრებითა სიტყვთ ცთუნებულისა გონებისაჲთა და ამისსა შემდგომად ნივითა დასახოს და კერპად შექმნას, რამეთუ ამას ეწოდების წულილადი მოგონებაჲ.

21. ხოლო ერთობაჲ ითქუმის თითო-ფერთა სახეთა ზედა: რამეთუ ანუ აღრევით იქმნის, — ვითარ-იგი აღჰრინი რაჲ თითო-სახენი ფქვილნი და შეჰზილნენ; — ანუ მოკიდებით, — ვითარ-იგი მოჰკიდნი რვალი და ბრპენი; — ანუ შენაწვერებით, — ვითარცა ძელი და ქვაჲ; — ანუ შერევნით, — ვითარცა დადნობაჲ და განდნობაჲ და დადნობაჲ უკუე ცვლისა და მძიეთისა და სხუათა ესევეითართაჲ, ხოლო განდნობაჲ ოქროჲსა და ვეცხლისა და სხუათა ესევეითართაჲ; — ანუ განზავებით, ვითარ-იგი არს ნოტიათა შინა ღვინოსა ნუუჳუე და წყალსა ანუ ღვინოსა და თაფლსა; ხოლო შეზავებითი ერთობაჲ არს (31v II) შეერთებაჲ ნაწილთაჲ ურთიერთას თჳნიერ უჩინო-ქმნისა და შერევნისა, ვითარ-იგი არს სულისა და კორცთაჲ, რომელსა-იგი ვიეთმე ერთობად და შეზავებად უწოდეს ანუ თუ ერთ-ბუნებად.

22. აწ უკუე საცნაურ იყავნ, ვითარმედ ვიეთმე მამათაგანთა განზავებისა სახელი არა მიითჳლეს საიდუმლოსა შინა ჰრისტეს განკაცებისასა, ხოლო შეერთებითი ერთობაჲ ყოველთა მიითჳლეს, ესე იგი არს, არსებითი შეერთებაჲ. გუამოვნება უკუე არს თითო-სახეთა ბუნებათაგან შემოკრებული საქმე². და კჳალად გუამოვნება არს ორთა საქმეთაგან ერთად პირად შეკრებული. და მერმეტა გუამოვნება არს ერთობაჲ სხჳსა გუამისაგან შემოღებული ბუნებასა შინა.

23. ხოლო განზავებაჲ არს გუამთა წარმოდებაჲ და რომელობათა უკმოდებაჲ. და კჳალად განზავებაჲ არს შეუღლვაჲ გუამთაჲ ურთიერთას, რომელთა აღჰრინიან მათ შორის მყოფნი იგი რომელობანი. და კჳალად განზავებაჲ არს არსებათა ერთად შემოყუსებაჲ და მათისა მის რომელობისა ყოვლად განჰარებაჲ.

24. ხოლო არს ერთობაჲ წინადადებითიცა, რომელი-იგი მსგავს არს შენაწვერებასა. კჳალად ერთობად პირებითად ითქუმის, რაჳამს სხუაჲ ვინმე სხჳსა პირსა იჩემებდეს და ნაცვალად მისსა ჰყოფდეს მის ძლით სიტყუათა. და კჳალად ერთობაჲ თჳსებითი არს, ვითარ-იგი მეგობრისაჲ მეგობრისა მიმართ. (32r I) ხოლო ნესტორ სხუათაცა მოიპოვებს ერთობათა: მთავრობითა, ვიტყჳ,

და ერთპატივობითა და ერთგანზრახვობითა და სათნო-ყოფითა და სენხაობითა.

25. ხოლო ჭერ-არს ცნობად, ვითარმედ გუამოვნითისა შეერთებისა საცნაურებანი და შეიერთებიანცა შემძლებელთათჳს შეწყნარებად მათდა, ვითარცა თანა-განზრწნილთა და შეიერთნენ რაჲ, ჰვიან შეურევნელად და განუზრწნელად და უცვალებელად, ვითარცა მარადის წინა-მდებარენი. რამეთუ ესევეთარი არს ბუნებაჲ მეცნიერებათაჲ.

52 მზ'(წვ')

ბანსაზღვრებანი ფილოსოფოსოზობისანი ეაჴს არიან

1. ა. პირველი, ფილოსოფოსობაჲ არს მეცნიერებაჲ ნამდვლეთაჲ, უკუეთუ ნამდვლვე რაჲ არიან, ესე იგი არს, ცნობაჲ ბუნებისა თჳსისაჲ.

2. ბ. მეორე, ფილოსოფოსობაჲ არს მეცნიერებაჲ საღმრთოთა და კაცობრივთა საქმეთაჲ.

3. გ. მესამე, ფილოსოფოსობაჲ არს წურთაჲ სიკუდილისა შემთხუევიითისაჲცა და ბუნებითისაჲცა.

4. დ. მეოთხე, ფილოსოფოსობაჲ არს მსგავსებაჲ ღმრთისაჲ ძალისაებრ კაცობრივისა, ხოლო ვემსგავსებით ღმერთსა სიმართლითა და სიწმიდითა და სახიერებითა. სიმართლე უკუე არს სწორად განმყოფელობაჲ, ესე იგი არს, არცა ცრუებაჲ, არცა თუალ-ხუმაჲ სასაჭელსა შინა, არამედ მიგებაჲ თითოეულისაჲ საქმეთა მისთაებრ. ხოლო სიწმიდე და სახიერებაჲ (32r 11) არს ზეშთა სიმართლისაჲ, რაჲთა თავს-იღებდეს ცრუთასა და არა ხოლო შეუღდობდეს, არამედ კეთილსაჲცა უყოფდეს მათ, რომელნი ჰმძლავრობდენ მას.

5. მეხუთე, ფილოსოფოსობაჲ არს კელოვნებაჲ კელოვნებათაჲ და მოძღურებაჲ მოძღურებათაჲ, რამეთუ ფილოსოფოსობაჲ დასაბამი არს ყოველთა კელოვნებათაჲ, რამეთუ მის მიერ ყოველი კელოვნებაჲ მოპოვნებულ იქმნა.

6. მეექუსე, ფილოსოფოსობაჲ არს სიყუარული სიბრძნისაჲ, ხოლო სიბრძნე კეშმარიტი ღმერთი არს. აწ უკუე სიყუარული ღმრთისა მიმართ — ესე არს კეშმარიტი სიბრძნე.

7. ხოლო განიყოფების ფილოსოფოსობაჲ ხედვითად და საქმითად. და ხედვითი იგი განიყოფების სიტყვარებითად და სწავლულებითად და ბუნებათა-მეტყუელებითად. კუალად სწავლულებითი იგი განიყოფვის მრიცხუელობითად და მუსიკობითად, ქუეყანისმზომელობითად და ვარსკულავთმრაცხუეელობითად. ხოლო საქმითი განიყოფვის სწავლითად, განგებითად და მოქალაქობითად.

8. აწ უკუე ხედვაჲ არს გულისკმის-ყოფაჲ უნივთოთა და უკორცოთა, რომელ არს ღმერთი, რომელი-იგი უპირველეს და უსაკუთრეს არს ყოველთა უკორცოთა და უნივთოთა. ამისსა შემდგომად ანგელოზთაჲცა და ეშმაკთა და სულთაჲცა უნივთო ეწოდების, რამეთუ (32v 1) ჩუენ თანა თუ ითქუმოდინ, კორციელთა, იგინიცა უნივთო არიან. ხოლო მხოლოდ საკუთარ უნივთო მხოლოდ ღმერთი არს, რომლისა თანა ყოველნივე უნივთოდ სახელდებულნი ჩივთიერ არიან. რამეთუ ესე არს ძალი ღმრთისმეტყუელებისაჲ.

9. ხოლო ხედვაა არს გულისკმის-ყოფა ნივთიერთაცა ბუნებათაჲ, რომელ არიან ცხოველნი და ნერგნი და ქვანი და სხუანი ესევეთარნი, რომელთათვის მოპოვნებულ არს ბუნებათამეტყუელებად. ხოლო ხედვასა თანა ნივთიერთასა ხედვაჲ უქმს საშუვალთაცა მათთა, ესე იგი არიან, რომელნი ოდესმე ნივთსა შინა იხილვებიან და ოდესმე უნივთოდ, ვითარ-იგი არს სწავლულებითი კელოვნებაჲ. ხოლო რიცხვ თავით თვით უნივთო არს, ხოლო ოდესმე ნივთსაცა შინა იხილვების: იქქლსა შინა, ნუჟუჟე ანუ ღვნოსა, რამეთუ ვიტყოდით ათმოდობასა იქქლისასა და ათლაგვნობასა ღვნისასა. და ეგრეთვე არს სხუთა სახეთა ზედა სწავლულებითთა.

10. ხოლო საქმითი წესთა შეამკობს და ასწავებს, თუ ვითარ ჭერ არს მოქალაქობად. და უკუეთუ ერთსა ოდენ კაცსა განსწავლიდეს, ეწოდების მას სწავლითად. ხოლო უკუეთუ მრავალთა და ზოგად საბლელთა განსწავლიდეს (32v II), ეწოდების მას სახლისგანგებითად. ხოლო უკუეთუ ყოველსა ქალაქსა ასწავებდეს, სახელ-ედების მას მოქალაქობითად.

11. ხოლო საცნაურ იყავნ, ვითარმედ ოთხნი არიან ღონენი სიტყვს-გებინანი, ესე იგი არს, სიტყვერებისანი:

12. პირველად, განყოფითი, რომელი განწყოფს ნათესავსა სახედ შორის განყოფილთამას; მეორედ, განსაზღვრებითი, — რომელი-იგი ნათესავზობისგან და თითო-სახეობისა, რომელნი-იგი განყენა განყოფითმან სიტყუამან, განასაზღვრებს პირსა წინა-მდებარესა; — მესამე არს აღქსნითი, — რომელი-იგი შეზავებითა-რე აღჰქსნის უმარტივესად, ესე იგი არს, გუამსა ბალამთა მიმართ. ხოლო ბალამსა ნაყოფთა მიმართ და ნაყოფთა ოთხთა ნივთთა მიმართ, ხოლო ნივთთა ნივთად და სახედ; — ხოლო მეოთხე არს გამოჩინებითი, რომელი-იგი შორის ვიეთსამე უჩუენებდეს წინა-მდებარესა, ვითარ-იგი წინამედ ვისმე ცნობად, ვითარმედ: „სული უკუდავ არს“. შემოვიღებ რადმე შორის „მარადის მოძრაობასა“ და ვიტყვ და ესრეთ შემოკრებულად ვიტყვ, ვითარმედ: „სული მარადის მოძრაჲ არს“ და „მარადის მოძრაჲი უკუდავ არს“ და უეჭუელად „სული უკუდავ არს“.

13. საცნაურ იყავნ, ვითარმედ შეკრებანი გამოჩინებისა ნაწილ არიან. ხოლო ჭერ-არს ცნობად, ვითარმედ აღქსნითი სამ-სახე რადმე არს: რამეთუ ბუნებითიცა არს, — ვითარ პირველ ვთქუ, — (33r I) და სიტყვერიცა აღქსნაჲ არს, რაჟამს წინა-დადებული იგი შემოკრებითად აღჰქსნათ თვისისა სახისა მიმართ; — არს უკუე აღქსნაჲ სწავლითიცა, რაჟამს მივიღოთ საძიებელი იგი და მივყარდნათ რასმე აღსაარებულსა, ვინაჲცა მოინადირებოდის წინა-მდებარე იგი. ესე იგი არს, ვიტყოდი რაჲ, ვითარმედ: „ნუჟუჟე უკუდავ არსა სული?“, მივიღი საძიებელი ესე, ვითარცა აღსაარებული და ვთქვ, ვითარმედ: „ვინაჲთგან უკუდავ არს სული, უეჭუელად არს მისაგებელი ბოროტთა და კეთილთა საქმეთაჲ. ხოლო უკუეთუ არს მისაგებელი, არს მსაჭულიცა და დაშვილი, არს განგებაჲ და განმგებელი. აწ უკუე მივეყარდნეთ განგებასა, რომელი-იგი ყოველთა მიერ აღსაარებულ არს“. ამისსა შემდგომად შეერთებით ვიწყვი სიტყუად, ვითარმედ: „უკუეთუ არს განმგებელი და მსაჭული. არიან მისაგებულნიცა და იყოს განმჭადიცა. ხოლო უკუეთუ არს რადმე განმჭადი, უეჭუელად უკუდავ არს სული“.

9. ნივთიერთაჲ.

10. განსწავლიდეს.

68 v'(E')

მარცხენა ზუამოვნებითისა
შეერთებისათჳს

მთ. ზუამოვნებითისა
შეერთებისათჳს*

1. საქმარ არს ცნობად, ვითარმედ გუამოვნებითი შეერთებამ ერთსა გუამსა შეერთებულთასა აღასრულებს (33r II) შეზავებულსა და დაიცავს ცხოველად შემოკრებულთა მათ შემაერთებულად ბუნებისა და სცავს მათსა მას განყოფილებასა და მათთა მათ ბუნებითთა თვსებათა შეურევენელად და უქცეველად თავსა შორის თვსსა. ხოლო თუთ თავისა მიმართ თვისისა არცა ერთი აქუს გუამოვნებითი განყოფილებამ, რამეთუ ესე იქმნებიან თითოეულისა ერთობად შემოკრებულთაგანისა ხატოვნებითად განყოფილებად, რომელთაგანსა თითოეულსა განწყოფდენ ერთსახეთა მათგან, ვითარ-იგი არს სულსა ზედა და კორცთა.

2. რამეთუ ამათ ორთაგანვე ერთი სრულ იქმნების შეზავებული გუამი, პეტრესი გინა პავლესი. ხოლო დაიცავს თავსა შინა თვსსა სრულებით ორთა ბუნებათა სრულებასა, კორცთა ვიტყვ და სულისასა, და ამათსა განყოფილებასა შეურევენელ-ჰყოფს და თუთებათა მათთა შეუცვალეზელად, რომელ-იგი არს ხატებამ სულისამ, განწყოფელი მისი სხუათა სულთაგან და კუალად ხატებამ კორცთამ, განწყოფელი მისი სხუათა კორცთაგან, ვინამცა არასადა განეშორების სული კორცთაგან, არამედ შეაერთებს მათ და შეამტყიცებს ამას თანა. და მათგან შეზავებულსა მას გუამსა განპ[33v I]ყოფს და განაშორებს სხუათა ერთსახეთა გუამთაგან.

1. სათანადო არს ცნობად, ვითარმედ გუა[53v I]მოვნებითი შეერთებამ ერთსა გუამსა შეზავებულსა შესრულებს შეერთებულთასა, ცხოველად დამცველსა ერთობისა მართ შემოკრებულთა ბუნებათასა და განყოფილებისა მათისასა და ბუნებითთა თუთებათა მათთასა, შეურევენელთა და განყოფელთა თავსა შორის თვსსა. ხოლო თუთ მას თავისა მიმართ თვისისა არცა ერთი აქუს გუამოვნებითი განყოფილებამ, რამეთუ მისდად იქმნებიან თითოეულისა ერთობად შემოკრებულთაგანისა დამსახველობითნი განყოფილებანი, რომლითა განიყოფვის თითოეულისა თანამოსახეთაგანისაგან და ვითარ-იგი სულისა ზედა სახილველ არს და კორცთა.

2. რამეთუ ერთი ორთაგანვე შესრულების პეტრესი ნუუყუე ანუ პავლესი შეზავებული გუამი, ხოლო სცავს თავსა შორის თვსსა ორთა სრულთა ბუნებათა — სულისა და კორცთასა და განყოფილებასა მათსა შეურევენელად და თუთებათა მათთა შეურევენელად. და ჰქონან მის შორის ორთანივე დამსახველობითნი თუთებანი სულისანიცა, განწყოფელნი მისნი სხუათა სულთაგან, და კორცთანი, განწყოფელნი მისნი სხუათა კორცთაგან, არასადა განშორებითა სულისადათა კორცთაგან, არამედ შეერთებითა და შეყოფითა მათ თანა. რამეთუ მყისთანად შეიზავა ერთი იგი მათგან შემოკრებული გუამი, განყოფილი სხუათა თანა-მოსახეთა თვსთა გუამთაგან.

სათ. * B-ში მარჯვენა აწიანზე მინაწერია: „შეისწავე“.

1. ცხოველად B. გუამოვნებითი — B.
2. ორთანივე] ორნივე B. შეზავა B.

3. რამეთუ ვინაჲთგან ერთგზის ბუნებათა ურთიერთას თვსებაჲ გუამოვნებითი მიიღონ, მარადის ჰკიან ერთობასა შინა განუყოფელსა. რამეთუ დაღაცათუ განიყოფვის სული კორცთაგან ყამსა სიკუდილისასა, არამედ ორთავე მათ გუამი ერთ და იგივე არს*, რამეთუ გუამი არს დასაბამსა თითოეულსა დაბადებისასა ქმნილი იგი აგებულებაჲ. ამისთვსცა დაღაცათუ განიყვნენ ურთიერთას სული და ჯორცნი, არამედ მარადის ჰკიან დასაბამითგანსავე ზედა აგებულებასა გუამისა მათისასა.

4. ხოლო ჯერ-არს ცნობად, ვითარამედ ბუნებათაჲ ესე გუამოვნებითი შეერთებაჲ ურთიერთას მიითუალდას, ვითარ-ესე კაცსა ზედა. და ბუნებათა მოღებდაჲ გუამსა შინა და მას შინა დატევენაჲ შესაძლებელ არს, რომელი-ესე ორივე ქრისტესსა ზედა მოიღებვის. რამეთუ მის შორის შეიერთნეს ბუნებაჲ საღმრთოჲ და კაცობრივი და პირველ-ყოფილსა მას სიტყუსა ღმრთისა გუამსა შინა შეიერთნეს კორცნი სულიერნი და ესრეთ იქმნეს ერთ-გუამ.

5. ხოლო ორთა ბუნებათაგან ერთი შეზავებული ბუნებაჲ შეს[რ]ულებად ანუ ორთა გუამთაგან ერთი გუამი ყოფად ყოვლად ვერ შესაძლებელ არიან, (33v II) რამეთუ შეუძლებელ არს წინააღმდეგობთა არსებითთა განყოფილებათაგან ერთი ბუნებაჲ ერთად შემოკრებული, რამეთუ ესე საქმე მათი არს, რაჲთა სრულიად განიყვნენ თვსთა ბუნებითთა ბუნებათაგან, რომელთა შინა პირველ-ყოფილ იყვნენ.

3. ხოლო ვინაჲთგან ერთგზის მიითუალონ ბუნებათა გუამოვნებითი ურთიერთას შეერთებაჲ, განუწვლვებულად ჰკიან სამარადისოდ. რამეთუ დაღათუ განეყოფვის სული კორცთაგან სიკუდილსა შინა, არამედ ერთი და იგივე არს ორთავე გუამი, რამეთუ გუამი არს დასაბამსა თითოეულისა მყოფობისასა მისსამიმართი შეზავებაჲ. ჰკიან უკუე სულიცა და კორცნი სამარადისოდ მქონებულად ერთსა დასაბამსა თვისსა მყოფობისა და გუამოვნებისასა, დაღათუ განიყვნენ ურთიერთას.

4. საკმარ არს გულისკმის-ყოფად, ვითარამედ ბუნებათაჲ ვიდრემე ურთიერთას გუამოვნებით შეერთებაჲ შესაძლებელ არს, ვითარ-იგი კაცოსა ზედა. და ბუნებისა მიღებაჲ გუამისაგან და მის შორის გუამოან-ყოფაჲ შესაძლებელ არს, რომელნი-ესე ქრისტესსა ზედა იხილვებიან ორნივე. რამეთუ მის შორის ბუნებანიცა საღმრთოჲ და კაცობრივი შეიერთნეს და პირველ-ყოფისა შინა სიტყუსა ღმრთისა გუამსა გუამოან იქმნეს სულიერნი კორცნი მისნი და იგი აქუნდა გუამად.

5. ხოლო ორთა ბუნებათაგან ერთისა ბუნებისა შეზავებულისა შესრულებაჲ ანუ ორთა გუამთაგან — ერთისა გუამისაჲ ყოვლითურთ შეუძლებელ არს. ამისთვს, რამეთუ უღონო არს წინააღმდეგობთა არს [53v II] სებითთა განყოფილებათაჲ ერთსა ბუნებასა შინა ურთიერთას თანა-მკვდარ-ყოფაჲ, რამეთუ ესე საქმე განაშორებს ურთიერთას ბუნებათა, რომელთაცა შორის იხილვებოდის.

3. * „არამედ ორთავე... იგივე არს“ ამაზე მეორდება.

3. განყოფის A. განიყვნენ B.

4. გულისხმის-ყოფად B. გუამოან B.

5. განყოფილება A. თანა-მკვდარ-ყოფა B.

6. და კვალად შეუძლებელ არს ერთგვის მასვე ერთობასა შინა შემოყვანებულთა ქონებად სხუად დასაბამი გუამოვნებისაჲ, რამეთუ გუამი იგი არს, რომელსა შინა სრულქმნილ იყოს გუამო[ვ]ნებაჲ. ხოლო ესე საცნაურ იყავნ, ვითარმედ წმიდისა სამებისა გუამთა შინა გუამოვნება არს დაუსაბამოჲ იგი სახე თითოეულისა უყამოდ ქონებულისა კუამოვნებისაჲ.

7. ჭერ-არს უკუე ცნობად, რამეთუ რაჟამს შეზავებულ იყოს ბუნებაჲ, უკმს ქონებაჲ ერთეამეულთა კერძოთაჲ და სხვთ და სხვთ შესრულებაჲ, ვინაჲცა არღარა დაიცავს, არამედ აქცევს და სცვალებს მათ, რომელთაგან შეიე[რ]თა. ვითარი იგი არს ოთხთა ნივთთაგან შეერთებული გუამი, რომელი-ესე სხუა იქმნა სხვსაგან, რამეთუ არცა ცეცხლ არს სრულებით, არცა სხუად რაჲ შემდგომთა მათ ნივთთაგანი. და ვითარცა იგი ცხენისაგან და ვირისა იშვის ჭორი და არცა ცხენ ეწოდების, არცა — ვირ, რამეთუ არცა (34r I) ერთისა რაჲს ხატი დაუტავს უქცეველად და შეურევნელად, რომელთაგან შობილ იქმნა.

6. და კვალად შეუძლებელ არს ერთგვის თვსაგან შეგუამებულთაჲ სსუსა დასაბამსა გუამოვნებისასა ქონებაჲ, რამეთუ გუამი თვსაგან მყოფობაჲ არს. ხოლო საცნაურ იყავნ, ვითარმედ წმიდისა სამებისა ზედა გუამი არს დაუსაბამოჲ გუარი თითოეულისა მათისა სამარადისოჲსა მყოფობისაჲ.

7. ხოლო საჭმარ არს ცნობად, ვითარმედ რაჟამს შეზავებული ბუნებაჲ იქმნებოდის, თანა-მოყამე-ყოფაჲ ჭერ არს კერძოთაჲ და სხუათაგან სხვსა რაჲსმე შესრულებაჲ არა დაცვითა, არამედ ქცევითა და შეცვალეებითა მათითა, რომელთაგანცა შემოკრბა. ვითარ-იგი ოთხთა ასოთაგან* შესრულებული სხეული სხუად რაჲმე იქმნა სხუათაგან და არცა ცეცხლი სრულებით, არცა სხუათა მათგანი რომელიმე არს ანუ სახელედების, და ვითარცა ცხენისაგან და ვირისა კერძო-ვირი, რამეთუ არცა ცხენი, არცა ვირი არს ანუ იწოდების, არამედ სხუათაგან სხუად, არა რომლისა მათგანისაჲ, რომელთაგან შეიზავა, დამცველი შეურევნელად და უქცეველად.

6. თვსაგან¹ + ერთბამად C. შეგუამებულთა C*.

7. სხუათაგან² B*. სხუათა³ B.

* B-ში დანარჩენი ტექსტი გაგრძელებულია გვიანდელი ხელით და სხუა მელნით. C-ში ტექსტის ბოლოს გვ. 71-ზე მინაწერები: „ზახარიას მისწულის ძე“. „იოსებ, შენ თუ თავკელი კარ... წარსწერო“.

8.* ხოლო განიყოფებიან, ვითარ-იგი ზემოაღცა გვთქუამს:
არსებაჲ

სხეულეანად და უსხეულად
სხეულეანი

სულიერად და უსულად
სულიერი

მგრძნობელად ცხოველად და უგრძნობელად ნერგად
გრძნობადი

სიტყვერად და უსიტყველად
სიტყვერი

მოკუდავად უკუდავად
მოკუდავი

კაცად: პეტრედ. პავლედ ცხენად, ქარად და
და სხუად თითოეულად სხუად თითო-სახედ ცხოველად

კაცად

9. და შორის არსებისა და კაცისა ითქუმიან ნათესავნი და სახენი ურთი-ერთას. და ესე არიან არსებითნი და ბუნებითნი განყოფიანი და შემოკრებანი, განყოფილნი უკუე ზემო კერძო და შეკრებულნი ქუემო კერძო, რომელსა ჰქონან სახენი ზენა კერძო და ნათესავნი ქუეშე კერძო; ხოლო სახე-ჰყოფს, რამეთუ იგინი შემოკრებენ სახოვანთა სახეთა, რამეთუ კაცი სახოვანი არს და განიყოფების პეტრედ და პავლედ და იოვანედ და სხუად ნაწილად კაცებისა, რამეთუ პეტრე და პავლე და იოვანე და სხუანი ყოველნი კაცი სახელ-იდებიან გუამად და პირად და განუკუეთელად.

54 *E-ετοιμασει

(34 v 1) კუალად არსებინათჳს და შემთხუბიითისა

1. არსებაჲ არს საქმე თვთუამოვანი და არა მოქენე სხუა სრულ-მყოფელისაჲ. და კუალად არსებაჲ არს ყოველი, რომელი თვთ-გუამ იყოს და არა სხუასა შინა აქუნდეს გუამი, ვითარ-იგი შემთხუვევითი არსებასა შინა არს. ხოლო არსება საკუთარ ეწოდა არსებასა მარადის მყოფობისაგან. შემთხუვევითი უკუე სახელ-ედვა შემთხუვევასა შემთხუვევისაგან ოდესმე ყოფისა და ოდესმე არა-ყოფისა. რამეთუ შესაძლებელ არს მასვე საქმესა შინა ყოფაჲცა და არა-ყოფაჲცა რაჲსამე შემთხუვევითისაჲ, არამედ რაჲთა ნაცვალად მისსა იყოს სხუაჲ წინააღმდეგომი მისი.

2. ბუნებაჲ არს დასაბამი თითოეულისა რაჲსამე არსთაგანიჲა ძრვისა და მყუდროებისაჲ. ვითარ-იგი ქუეყანაჲ შობრავ არს უკუე აღმოცენებისათჳს ნერგთაჲსა, ხოლო მყუდროჲ არს ადგილითი ადგილად მიმოდრვისათჳს, რამეთუ არა იძრვის ადგილითი ადგილად. ხოლო დასაბამი ძრვისა და მყუდროებისა მისისაჲ არს, ვითარ-იგი არსებით და ბუნებით შეიქმნა დასაბამსა რომლითამე მოძრავად და რომლითამე უძრავად. ხოლო ბუნებაჲ ითქუმის ყო(34 v II)ფისაგან, რომელი-ესე არსებასა საცნაურ-ჰყოფს, რამეთუ არსებაჲ არს მიზეზ ძრვისა და

* აქედან ერთ სეცტად მიდის ეფრემის ტექსტი.

სათ. კუალადკაცად

1. რა-საჲმე.

დაყუდებისა არსთაჲსა, ვითარ-იგი შეიქმნა თითოეული. ხოლო ბუნებაჲ და არსებაჲ ერთ არს.

3. ხოლო ხატებაჲ არს არსებითთა განყოფილებათაგან შესახული, რომელსა-იგი მოსწავებაჲ აქუს ნათესავოანისა ნათესავისაჲ, ვითარ-იგი არსებაჲ შეისახოს რაჲ გუამად სულიერად და გრძნობადად, სრულ-ჰყოფს ცხოველსა. და კუალად შემოიკრიბოს რაჲ სიტყვიერი და მოკუდავი, სრულ-ჰყოფს სახესა კაცისასა, ვინაჲცა სახოვანსა სახესა შესახედავ ეწოდების, ვითარცა არსებასა დასახულსა. ვინაჲცა ერთ არს არსებაჲ, ბუნებაჲ და ხატებაჲ.

4. ხოლო ერთ-არსნი და ერთ-ბუნებანი და ერთ-სახენი მითვე შესახედავითა მისვე სახოვანისა სახისაგან განუკუეთელ არიან. ხოლო სხუა-არს და სხუა-ბუნება და სხუა-სახე და სხუა-შესახედავ სახოვანთა სახეთა ეწოდების, რამეთუ სხვა და სხვა სახისა განუკუეთელ არიან, რომელ არს გუამი.

5. თან-მონათესვე უკუე არიან მისვე ნათესავისაგანნი, ხოლო სხუა-ნათესავ სხუანი და სხუანი ნათესავნი. გარნა ყოვლად შეუძლებელ არს ორთა ბუნებათაგან ერთი შეზავებული ბუნებაჲ ყოფად.

6. (35 r I) ხოლო გუამოვნებისა სახელი მოასწავებს ოდესმე მარტოდ აგებულიებასა, რომელ არს არსებაჲ, ხოლო ოდესმე თვსაგან განთვსებულსა გუამსა. ესე იგი არს განუკუეთელი, ვითარ-იგი არიან პეტრე და პავლე.

7. ხოლო წმიდათა მამათა განუკუეთელსა და გუამსა და პირსა ერთად უწოდეს. რამეთუ გუამ არს, რომელი-იგი არსებითისა და შემთხვევითისაგან თავსა შორის თვსსა შეკრებულ იყოს და რიცხვთა განიყოფებოდის. რამეთუ არა ერთ არიან პეტრე და პავლე, არამედ ორ. ხოლო სახელ-ედვა გუამოვნებასა გუამ მდგომობისათვს.

8. აწ უკუე ერთბამ* ეწოდების ერთისა ბუნებისათა, ხოლო ერთერთისა გუამოვნებისათა, ვითარ-იგი პეტრეს და პავლეს ერთ არა ეწოდების, რამეთუ სხუა და სხუა გუამ არიან, ხოლო ერთბამ სახელ-ედების, რამეთუ ერთისა ბუნებისაგანნი არიან. რამეთუ სხუებრ ითქუმის განყოფილებაჲ ბუნებითი და სხუებრ — გუამოვნებითი, რამეთუ ვერ ძალ-გვც თქუმად, ვითარმედ სხუაჲ არს პეტრე და სხუაჲ არს პავლე, რამეთუ ერთ არიან ბუნებით. ხოლო ვიტყოდით, ვითარმედ სხუა არს პეტრე და სხუა არს პავლე, რამეთუ არა არიან ერთ კაც, არამედ ორ.

9. ხოლო ურთგუამოვანი ოდესმე არსებასა მოასწავებს (35 r II), ხოლო ოდესმე — განუკუეთელსა. არამედ საკუთარი ერთ-გუამი არს სახოვანი სახე, რომელი არა თავით თვისით და თავსა შინა თვსსა, არამედ გუამოვნებათა შინა იხილვებოდის, ანუ თუ სხვა თანა, არსებით განყოფილისა, ყოვლითურთსა ეისსამე შობასა გამოაჩინებდეს, ვითარ-იგი კაცი სულისაგან არს და ქორცთა. და არცა სულსა ეწოდების გუამ, არცა — ქორცთა, არამედ ორთავე ერთ-გუამ, რამეთუ არაოდეს იყო ერთი პირველ მეორისა, არცა ერთი თვნიერ მეორისა. ამისთვისა ორთაგანვე აღსრულებული გუამი ორთავე ერთ არს. ვინაჲცა ქორცნი უფლისანი არა ითქუმიან გუამ, არამედ ერთ-გუამ, რამეთუ არაოდეს თავით თვისით წარმოიჩინეს, არამედ მისვე სიტყვსა ღმრთისა გუამსა შინა შეიერთნეს

7. და*+და.

8. * ველზე მინაწერია: „შეისწავე სამეცნიეროა შეუნიერი“.

და იგივე და ერთი აქუს გუამოვნებად მისთანად. ხოლო უგუამოდ ოდესმე ყოველად არა-არსსა რასმე სახელ-ედების და ოდესმე — შემთხუევიოსა*.

10. ხოლო პასაკნი კაცისანი არიან: სიჩხოა, მწოვარება, სიყრმე, სიკაბუ-ე, მამაკაცობა, შუევა-კაცობა, მკცოვანობა, სიბერე და მოხუცებულობა.

11. ხოლო ვნებანი სულისანი ხუთ არიან, რამეთუ შესწორებულად ხუთთა საცნობელთა ხუთ არიან (35 v I) ვნებანიცა: გულისწყრომა, გულისტუქმა, ურვა, შიში და მწუხარება.

12. ხოლო სიბრძნე ესრეთ ჰმატს მეცნიერებასა, რამეთუ მეცნიერება არს ცნობადა ხილულთა, ხოლო სიბრძნე არს, რა ხილულნიცა უწყოდნის და უხილავთაცა მეცნიერ იყოს და ვითარმედ ხილულნი ესე დაქსნად, ხოლო უხილავნი იგი დაუქსნელ არიან.

დ ა მ ა ტ ე ბ ა *

(70r) ათთა ნათესავთა ნათესავონათჳსი განჩინებად

1. თქუმულთაგანი* რომელნიმე თან-შეთხზვით ითქუმიან, ვითარმედ: „ცხენი რბის“, „სოკრათი ფილოსოფოსობს“, ხოლო რომელნიმე თვნიერ თან-შეთხზვისა, ვითარცა: „არსება“, „შემთხუევიით“ და ეგევითარნი.

2. ამათ უკუე მარტივთა და თვნიერ თან-შეთხზვისა თქუმულთაგანნი რომელიმე არსებასა დაჰნიშნავს, ვითარ-იგი: კაცი, ცხენი, ხოლო რომელიმე რაოდენობასა, ვითარ-იგი: ორი, სამი, ორწყრთეული, სამწყრთეული; ხოლო რომელიმე რამესამიმართობასა, ვითარ-იგი: მამა, ძე; ხოლო რომელიმე ვითარებასა, ვითარ-იგი: თეთრი, შავი; ხოლო რომელიმე სადაობასა, ვითარცა: ტაძარსა შინა, უბანსა ზედა. ხოლო რომელიმე ოდესობასა, ვითარცა: შარშა, გუშინ, დღეს; ხოლო რომელიმე მდებარეობასა, ვითარცა: დგომა, ჯდომა; ხოლო რომელიმე ქონებასა, ვითარცა: შემოსა, შეცუმა; ხოლო რომელიმე (70v) ჰმნასა, ვითარცა: წუევა, კუეთა; ხოლო რომელიმე ვნებასა, ვითარცა: დაწყუვა, განკუეთა.

3. ესე უკუე იწოდებიან შესმენად და კატილორიად, ვითარცა ვიეთადამე სათქუმელობისაგან, რამეთუ „ალორევი“ თქუმასა უწოდიან.

4. ხოლო საკმარ არს ცნობად, ვითარმედ თითოეული ათთა ამათგანი ნათესავონათ ნათესავი არს. ამათ უკუე ათთა შესმენათა ნათესავონათა ნათესავთგანი ერთი ვიდრემე არსება არს, ხოლო ცხრანი — შემთხუევითნი, რომელ არიან ესენი: არსება, რაოდენობა, ვითარება, რამესამიმართობა, სადაობა, ოდესობა, მდებარეობა, ქონება, ჰმნა, ვნება.

9. * „შემთხუევიოსა“ სიტყვაზე თავდება ბერძნული ტექსტი „დილაქტიკოსა“.

* დამატება არის მხოლოდ არსენის ტექსტში.

სათ. ნათესავთა ნათესავუნათჳსი A.

1. * აშიაზე სწერია: „დამასკელი“.

2. რომელნიმე† C, S-1132. უ ბანსა-ზედა—S-1132. ვითარცა—S-1132, ვითარ-იგი B. შარშა-შარშანწინა B. გუშინ, დღეს—B. შეცმა B. წვა C.

4. თეთელი B. ნათესავონათ A—250. ნათესავონათ A—250. ნათესავთგანნი S-1132.

შიისწავან, რამეთუ ჟუიანის-მოიხელთა ჯალოვნებაანი არიან ნიშანნი ესა:

1. ა. ამას უწოდენ სტილმად, რომელსა ჩუენ წერტილ უწოდთ და სახელ-სდებენ ერთად.
2. ბ. ხოლო ამას ღრამმად და უწოდენ მეორედ, რამეთუ წერტილისაგან წარზიდულ არს.
3. გ. ხოლო ამას ეპიფანიად, რომელიცა ზემო კერძო იხილვებოდის.
4. დ. ხოლო ამას სტერეოდ, რომელიც ქუემო კერძო გუამი იყოს რაჟსაცა.
5. და ზოგადი სახელი ოთხთავე სტერეო არს, ვითარ-ესე ჩუენი ყოველთა ასოთა ერთი გუამი.
6. შეისწავე ქართულადცა სახელები ესე:
სტილმა. წერტილი; ღრამმი — ჩაზიდული; ეპიფანია Π საჩინობა; სტერეონ / მყარი.
7. ეპიფანია Π, სტილმი., ღრამმი --, სტერეონ/.

სათ. რამეთუ—S-145, S-1132. ესენი Q-256.

1. წერტილს S-1132, Q-256.

2. ღრამად S-1132, Q-256.

4. რომელიცა S-1132.

5. ოთხთავე]ორთავე Q-256. სტერეო—S-1132.

6. ღრამი S-1132. ჩარზიდული S-145, S-1132, წარზიდული Q-256.

7. სტილმა Q-256, S-1132. ღრამი S-1132.

ლექსიკონი

აგებულებაჲ ე — მყოფობაჲ ა — ἦ ἔνε-
αφ' 108,2 — ყოფიერება, არსებობა:

„გუამოვნებისა სახელი ორსა მო-
ასწავებს: ოდესმე ყოველსავე აგე-
ბულებასა, რომლისა შესწავე-
ბაჲ ესე არს, ვითარმედ ერთი და
იგივე არს არსებაჲ და გუამი... და
ოდესმე თვსაგანსა და თვთ-შეკრე-
ბულსა გუამოვნებასა“,

„გუამისა სახელი ორსა დაჰნიშ-
ნავს: ოდესმე უკუე მარტივად მყოფ-
ობასა, რომლისა დანიშნვისაებრ
იგივე არს არსებაჲ და გუამი... ხო-
ლო ოდესმე თავით თვსითსა და გან-
თვსებულად შემტკიცებულსა მყოფ-
ობასა“ 28,1.

35,7 (114,27); 53,3 (139,23);

54,6 ე.

2. შეზავებაჲ ა — ἦ ἄμπαρ 139,22 —
შეერთება, კავშირი აგე-
ბის თვალსაზრისით:

„გუამი არს დასაბამსა თითოეული-
სა დაბადებისასა ქმნილი იგი აგე-
ბულებაჲ“,

„გუამი არს დასაბამსა თითოეული-
სა მყოფობისასა მისსამიმართი შე-
ზავებაჲ“ 53,3.

[3] იხ. შეერთებაჲ ორდანოთაჲ.
44,3ა (125,13)

(აგებულებისა ქმნაჲ) ე — (შემტკიცე-
ბაჲ) ა — συνάρημι: 80,195 — შეერ-
თება, შედგენა:

„ამათ მიერ იქმნების აგე-
ბულებაჲ ყოველთა ცხოველ-
თაჲ“,

„ესენი უკუე შეამტკიცე-
ბენ ცხოველსა“ 2,24.

ადგილ-ადგილ ცვალებაჲ ე — ადგილო-

ბითი ცვალებაჲ ა — ἦ ἄρα ἔπει-
μα 130,31 — სივრცეში გა-
დაადგილება:

„ადგილ-ადგილ ცვალე-
ბაჲ წინააღმდეგობითა ძრვითა წი-
ნააღუდგების მყუდროებასა“,

„ადგილობითსა ცვალე-
ბასა წინააღუდგების წინა-უკ-
მთა ძრვაჲ და მყუდროებაჲცა“
48,7.

შდრ. ადგილითი ადგილად ცვა-
ლებაჲ.

ადგილი — ὁ τόπος 116,56 — ა) რაო-
დენობის ერთ-ერთი სახე, რომელიც
განიზომება:

„და თვთ საკუთრად შვდნი ესე
ითქუმიან რაოდენად: პირველად
რიცხვ, მეორედ სიტყუაჲ, მესამედ
ჯამი, მეოთხედ ადგილი, მეხუ-
თედ ასოჲ, შეექუსედ განცხადებაჲ,
მეშვდედ გუამი“,

„და საკუთრად ვიდრემე შვდნი
ესე ითქუმიან რაოდენად: რიცხვ,
ჯამი, ადგილი, ღრაჰში, ეპითა-
ნიაჲ, სხეული“ 36,18.

36,11(115,37); 24,4(106,4).

ბ) სივრცის ზედაპირი, გარემო-
ცულ საგანთა საზღვარი:

„და თვთ ადგილი გამაცხა-
დებელი არს ჰაერისაჲ, რამეთუ ად-
გილი შენი განცხადება არს, ესე
იგი არს, ვითარმედ დასასრული გარ-
რეშემცველისა შენისაჲ ჰაერი
არს“,

„ადგილიცა ვიდრემე ეპი-
ფანიაჲ არს ჰაერისაჲ, რამეთუ
ადგილი შერწყმულად რაოდენო-
ბად აღიყვანების“ 36,15.

48,4 (130,19);

ადგილითი ადგილად მიცვალებაჲ ე — ადგილობითი ცვალებაჲ ა — ἢ κατὰ τὸν αὐτὸν 130,19 — სივრცეში ცვალებადობა (სხეულის ცვლილების გარკვეული ფორმა):

„ყოველი შეცვალებადი ანუ თავსა ზედა თვისა იცვალების, ანუ მის შორის მყოფსა რასმე ზედა, ანუ მის თანა მყოფსა რასმე ზედა. და თავსა თვისა ცვალებაჲ შეიქმს შობასა და განაწინასა; ხოლო მის შორის მყოფსა ზედა ანუ რაოდენობითა ჰყოფს ამატებასა და მოკლებასა ანუ რომელობითა შეიქმს შეცვალებასა; ხოლო მის თანა მყოფსა რასამე ზედაჲ ჰყოფს ადგილითი ადგილად მიცვალებასა“,

„ყოველი შეცვალებადი ანუ თვთ თავით თვისით შეიცვალების ანუ მის შორისთავანითა რაჲთმე, ანუ მისსა გარემოჲსთავანითა. და თავით თვისით ვიდრემე ჰყოფს ქმნასა და ხრწნილებასა, ხოლო უკუეთუ გარემოჲსთა მისთავანითა, ჰყოფს ადგილობითსა ცვალებასა“ 48,4.

შდრ. ადგილითი ადგილად ცვალებაჲ.

ადგილითი ადგილად ცვალებაჲ — ἢ κατὰ τὸν αὐτὸν μεταβίβη 131,48 — ცვალებადობა ადგილიდან ადგილზე, ცვალებადობა სივრცეში:

„შეცვალებასა და ადგილითი ადგილად ცვალებასა შინა... ორნი არიან წინააღმდგომნი: წინააღმდგომად ძრვად და მყუდროებაჲ“,

„შეცვალებასა და ადგილითი ადგილად ცვალებასა ვიტყუთ ორთა წინააღმდგომთა ყოფასა: წინა-უკომასა ძრვისა და მყუდროებისასა“ 48,10.

ადგილობითი ცვალებაჲ ა — ობ. ადგილად-ადგილად ცვალებაჲ, ადგილითი ადგილად მიცვალებაჲ.

ადგილითი ადგილად ძრვად ე — ἢ τὸ αὐτὸ κίνησις 130,14 — მოძრაობა ადგილიდან ადგილზე, მექანიკური მოძრაობა სივრცეში:

„მართლიად მოძრაობისა განყოფილებანი ექუს არიან: ზე და ქუე, გარე და შინა, მარჯულ და მარცხლ, ვინაცუა გარემოვლითურთ შვდ არიან ადგილითი ადგილად ძრვანი“ 48,3.

ამატებაჲ ე — აღორძინებაჲ ა — ἢ ἀνέγει 130,17 — ცვალებადობის ფორმა: ზრდა, მატება სიდიდის მიხედვით:

„მის შორის მყოფსა ზედაჲ [ცვალებაჲ] ანუ რაოდენობითა ჰყოფს ამატებასა და მოკლებასა ანუ რომელობითა შეიქმს შეცვალებასა“,

„ხოლო მის შორისთავანითა რაჲსამემიერე ანუ რაოდენობითად და ჰყოფს აღორძინებასა და მოკლებასა, ანუ ვითარებითად და ჰყოფს შეცვალებასა“ 48,4.

შდრ. მოკლებად.

ანაგები ა — წესი ე — ἢ ἔξις 120,20 — ა) მტკიცე, მდგრადი თვისება:

„არიან უკუე სახენი ვითარებისანი ოთხნი: ანაგები, გუარი, ძალი და უძალოობაჲ... ხოლო განეყოფვის ანაგები გუარსა, რამეთუ ანაგები ვიდრემე ძნიად განსაგდებელ არს და უმრავალეამიერესი“,

„არიან უკუე რომელობისა სახენი ოთხ: წესი და გუარი, ძალი და უძლურებაჲ... ხოლო ჰმატს წესი გუარსა, რამეთუ წესი ძნიად შესაცვალებელ და მრავალეამეულ არს“ 38,4.

„ძნიად შესაცვალებელი ვიდრემე გუარი ანაგებად ითქუმის,

ხოლო ადვილად განსაგდებელი — მხოლოდ გუარად ოდენ“,

„ძნიალ განსაგდებელი იგი არს წესს და ადვილად განსაგდებელი იგი — გუარ“ 38,7.

38,5; 38,6; 44,3.

შდრ. გუარი.

ნ. სახე ვითარებისაჲ.

ბ) რაიმეს ქონება, კუთვნილება:

„ანაგებად ითქუმის მოქმედებაჲ ქონებულისა და მქონებულისაჲ... მეორედ, ნართაულნი მოქმედებანი... მესამედ, რომელი არღა აქუნდეს ვიდრემე, ხოლო აქუნდეს სიმარჯუე მითულად მისსა... მეოთხედ, ბუნებითი ვითარებაჲ, რომელ არს ბუნებითი ანაგები, მეხუთედ სრულებითი მოქმედებაჲ“,

„წესს უკუე ითქუმის: პირველად მოქმედებაჲ მქონებულისა და საქონელისაჲ..., მეორედ მოქმედება არიან მოგებულნი მოქმედებანი..., მესამე მოქმედება არს, რომელი-იგი არღა აქუნდეს ჭერეთ, ხოლო აქუნდეს ბუნებაჲ შემწყურებელი მარჯუე დასწავლად კელოვნებისა მის..., მეოთხე მოქმედება არს ბუნებითი რომელობაჲ..., მეხუთე არს სრულე-ბაჲ მოქმედებისაჲ“ 45,1—5.

45,6; 45,6; 45,7; 49,1.

შდრ. მოკლებაჲ.

2. ჩუეულებაჲ ე — ბტკიცე,

მდგრადი თვისება:

„ხოლო ვითარებათაგანნი რომელნიმე უკუე სულიერთა სხეულთა შორის არიან, ვითარცა მიწთომილობანი და სათნობანი... და იწოდებიან ანაგებად და გუარად“,

„ხოლო რომელობათაგანნი რომელნიმე სულიერთა გუამთა შინა იხილვებიან, ვითარ-იგი კელოვნებაჲ და სათნობაჲ... და ეწოდების გუარ და ჩუეულებაჲ“ 38,3.

ნ. ნართაული ანაგები.

არა-არსი ე — არა-მყოფობაჲ ა — ებ მუ ონ 130,23; ებ მუ ონაჲ 130,24—არ-არსებული, არაყოფიერი:

„შობაჲ არს არა-არსისაგან არსად მოყვანება“,

„ქმნაჲ ვიდრემე არს არა-მყოფობისაგან მყოფობად მოსლვაჲ“ 48,5.

ებ ἀναπαύειν (146, 129).

„ხოლო უგუამოჲ ოდესმე ყოვლად არა-არსსა რასმე სახელ-ედების და ოდესმე— შემთხუევიტისა“ 54,9 ე.

არა-არსებაჲ ა — არა-არსობაჲ ე — ებ მუ ონაჲ 118,36— არარსებობა, არყოფნა:

„არა-არსებად მიწვენულისა მამისად“,

„არცა მიწვენულ უკუანაჲსკენლსა არა-არსობასა“ 37,8.

არა-ბუნებითი||არა-ბუნებითი ე — არა-ბუნებითი ა — ონ დუა:არჯ 119,49 — არაბუნებრივი; არა ბუნების მიხედვით:

„და თვთ-გუამთა შორის ანუ ბუნებით არს თვსებაჲ მათი, ვითარცა მამისა და ძისაჲ, ანუ არა-ბუნებით. ხოლო არა-ბუნებითი ანუ სულიერი არს... ანუ კელოვნებითი“...,

„თვთ-მყოფთაცა შორის ანუ ბუნებითი არს თვსებაჲ მათი, ვითარ-იგი მამისა და ძისაჲ, ანუ არა-ბუნებითი. ხოლო უკუეთუ არა-ბუნებითი, ანუ იბედივი არს... ანუ კელოვნებითი“... 37,10.

37,11.

შდრ. ბუნებითი.

არა-მსგავსი ე — უმსგავსოჲ ა — ἀνόμοιος 122,98 — განსხვავებული, მსგავსების არმქონე:

„ხოლო მესამე მიმდგომობაჲ არს თვისი რომელისაჲ, მსგავსი და არა-მსგავსი“,

„მესამე შესადგომელი მისი, რომელი სახონი სახეცა არს ვითარისაჲ, მსგავსი არს და უმსგავსოჲ“ 38,19.

შდრ. უმსგავსებობაჲ.

არა-მყოფი ე — არარსებული:

„ბუნებაჲ მყოფთა სახელი არს და არა — არა-მყოფთაჲ“ 26,2.

არა-მყოფობაჲ ა — იხ. არა-არსი.

არა-რავდენი ე — ურაოდენოჲ ა —

ἀνοσις 116,55 — ის, რასაც რაოდენობის კატეგორია არ მოეპოვება:

„სამნი ესე არიან, რომელთა არა-რავდენ სახელ-ედების აღუ-რიცხველობისათვის: ერთი და წამი და აწ“,

„სამნი არიან ურაოდენონი: ერთი და წერტილი და აწი“ 36,17.

3,1 (81,3); 36,12 (115,38).

ნ. ერთი, წამი, აწი.

არა-სიღრმე ე — ზედა კერძოჲ ა — τὸ ἔπιπλεῖν 119,19 — ზედაპირი:

„მოქმედებანი ანუ სიღრმედ მიიწევიან... ანუ არა-სიღრმედ და ჰყოფენ სახესა და ზატსა“,

„მოქმედებანი ანუ სიღრმედ შთაიწევიან.. ანუ ზედა კერძო ოდენ და ჰყოფენ ნაუკეთსა და შესახედავსა“ 38,3.

არა-სწორი||უსწოროჲ ე — [არა-სწორი]

არა-სისწორე||უსწოროჲ ა — ἀνοσις 117,91 — არათანაბარი, უთანასწორო:

„ყოველი რაოდენი სწორიცა არს და არა-სწორიცა, რამეთუ ასოჲ ასოსა ესწორებისცა და უსწოროჲცა არს“,

„ყოველისა რაოდენობისაჲ არს სისწორე და არა-სისწორე, რამეთუ ღრამში და ღრამში სწორიცა არს და უსწოროჲცა“ 36,26.

შდრ. სწორი.

არა-ყოფაჲ ე — τὸ μὴ εἶναι 145,83 — არაყოფიერება, არაარსი:

„ოდესმე ყოფისა და ოდესმე არა-ყოფისა აგან“ 54,1.

შდრ. არა-არსი.

არსი ე — მყოფობაჲ ა — τὸ εἶναι: 130,23

— არსებობა, ყოფიერება:

„შობაჲ არს არა-არსისაგან არსად გამოსლვაჲ“,

„ქმნაჲ ვიღრემე არს არა-მყოფობისაგან მყოფობად მოსლვაჲ“ 48,5.

შდრ. არა-არსი.

2. მყოფი ა — τὸ ὄν 57,4 — არსებული:

„არსობაჲ ზოგადი სახელი არს ყოველთა არსთაჲ“,

„მყოფი ზოგადი სახელი არს ყოველთა მყოფთაჲ“ 1,1.

ეპისტ. 1 (51,17): 2,6 (59,56); 8,1; 26,1; 54,2; 54,2 ე.

3. არსებაჲ ა — ἡ οὐσία 51,12 — არსება, სუბსტანცია:

„ესე სახელი არსობისაჲ განიკუთვების ქეშმარიტად არსად და შემთხუვეითად“,

„ესე უკუე მყოფი განიკუთვების არსებისა მიმართ და შემთხუვეითისა“ 1,1.

ეპისტ. 1; 51,20.

არსებაჲ — ἡ οὐσία 57,6 — არსება,

სუბსტანცია:

„არსებაჲ უკუე არს საქმე თავით თვისით სრული და არარაჲსა მოქენე სხვსა სრულ-მყოფელისაჲ“,

„არსებაჲ უკუე არს საქმე თავით თვისით მყოფი, არა მოქენე სხვსაჲ შემტკიცებისა მიმართ“ 1,1.

„ფილოსოფოსნი... განყოფილებასა იტყუან არსებისა და ბუნებისასა“,

„ფილოსოფოსთა... განყოფილებაჲ თქუეს არსებისა და ბუნებისაჲ“ 13,1.

„[წმიდათა მამათა] ზოგადსა და მრავალთა ზედა განფენილსა სა-

თქუმელსა... არსება და ბუნება და ხატება სახელ-სდევს“,

„საზოგადოსა უკუე და მრავალთად სათქუმელსა... არსებად და ბუნებად და ხატოვნებად უწოდეს“ 13,4.

„ამათ უკუე ათთა შესმენათა ნათესავოანთა ნათესავთავანი ერთი იგი პირველი არსება არს, ხოლო ცხრანი — შემთხუევითნი“,

„ამათ უკუე ათთა შესმენათა ნათესავოანთა ნათესავთავანი ერთი ვიდრემე არსებაჲ არს, ხოლო ცხრანი — შემთხუევითნი“ 22,13.

ზანდ. 13(48 ა'); ზანდ. 25 (49 აჯ'); ზანდ. 34(49 ლ'); ზანდ. ბოლო ე; 1 სათ. (57,2); 1,4 (58,14); 1,4 (58,17); 1,5 (58,27); 1,5 (59,47); 2,11 (77,94); 2,13 (77, 104); 2,16 (78, 136); 2,17; 2,18; 2,24; 2,26; 2,27—32,2 ე. 4,2 —33,1 ე; 4,3—33,2 ე; 29,2 ა (109,11); 8,1; 9,1 (86,5); 10,1; 10,2 (86,10); 11,4; 11,5 ა; 12,3; 13 სათ.; 13,1; 13,3; 13,4 13,5; 14,10; 14,11; 14,14; 16,4; 16,7 ე; 22,1; 22,3; 22,13; 23,6; 23,8; 25,1; 25,3; 27,1; 27,2; 27,3; 27,4; 27,5; 28,1; 28,2; 28,3; 29,1 ე; 29,5; 33,1; 35,1 ე; 35,2; 36,21; 37,9; 37,10; 37,10 ე (118, 47); 38,16; 38,17; 38,17; 38,18, 39,1; 39,8; 43,1; 48,2; 48,3; 49,12; 51,18 ე; 51,23; 53,8 ე; 54,1 ე; 54,2 ე; 54,3 ე; 54,6 ე; 54,9 ე; დამატ. 1,2; დამატ. 1,2; დამატ. 1,4.

2. ყოფაჲ ა — ἡ ὑπαφῆς 106,4 — არსებობა, ყოფიერება:

„არცა სხუასა შინა აქუნდეს არსებაჲ“,

„არა სხვსა შორის აქუნდეს ყოფაჲ“ 25,1.

3. გუამი ე — ἡ ὑπόστασις 110,17 — სხეული:

„ერთ-გუამ ითქუმის სხვსა არსებისაგან მიღებული ბუნებაჲ“,

„ითქუმის გუამოვნად სხვსა გუამისა მიერ მიღებული ბუნებაჲ“ 30,3.

„იცვალოს რაჲ შემთხუევითი ფერი, არა იცვალეზის არსებაჲჲცა, რომელ არს გუამი, არამედ ჰვიეს ეგრეთვე“,

„მრავალგზის შეცვალეზასა თანა ფერისასა და გარდაცვალეზასა, არა შეიცვალეზის არსებაჲჲ, რომელ არს სხეული, არამედ ჰვიეს იგივედ“ 25,3.

12,3; 12,5.

4. თვთ-არსებაჲ ე — ἡ ὁψία 59,57:

„თავსა შორის თვსსა და არა სხვსა შორის მქონებელი ყოფისაჲ, არსებაჲჲ არს“,

„რომელი თავსა შორის თვსსა იყოს და არა სხუასა შინა მიედოს ყოფაჲ, იგი თვთ-არსებაჲ არს“ 1,6.

5. არსებითი ე — ἡ ὁψία 107,8 — არსება, სუბსტანცია:

„მყოფი განიწვალეზის არსებად და შემთხუევითად“,

„არსობაჲ განიყოფეზის არსებითად და შემთხუევითად“ 32,1. 27,1.

6. მარტივი არსებაჲ ა — ἡ ἀπλῆ ὁψία 108,11:

„ესე არსებაჲ ყოველთა გუამთა შინა სწორებით იხალკეზის, უსულოთა და სულეირთა, სიტყვერთა და პირუტყუთა... ხოლო არსებითნი განყოფილებანი სხუანი არიან უსულოთა შორის და სხუანი — სულეირთა“,

„მარტივი უკუე არსებაჲ ყოველთა გუამთა შორის იგივედ და ერთად იხილევზის: სულეირთა და უსულოთა, სიტყვერთა და უსიტყუ-

ელთა..., ხოლო არსებითნი განყოფილებანი სხუანი არიან უსულოთა შორის და სხუანი სულიერთა შორის“ 28,3.

[7] იხ. არსი.

არსებითი — ოსაჲმბჳ 100,33—

არსებითი:

„არა არსებითსა გუამსა წინამდებარისა ნივთისასა საცნაურჰყოფენ“,

„ვერცხად-მყოფელნი არსებითსა მყოფობასა ქუედმდებარისასა“ 16,7.

„ეგრეთ იძრვოდის და დაყუდნობოდის, ესე იგი არს, არსებითად და ბუნებითად და არა შემთხვევითად“,

„უწყვის ესრეთ ძრვად... არსებითად, ესე იგი არს, ბუნებითად და არა შემთხვევითად“ 26,1

11,2 (87,22); 16,7; 38,10 ე; 38,17 (122,82); 38,18 (122,89); 54,7 ე.

[2] იხ. არსება.

არსებით განყოფილი — ἡ μὲν οὐσία καὶ τὸ ἦν ὁμοῦ 110,11— განსხვავებული არსების მიხედვით:

„ერთ-გუამ არს... იგი, რომელსა სხუათა თანა არსებითა განყოფილთა, ყოვლად მიეღოს შობაჲ ვიეთობისაჲ“,

„გუამოანი არს.. სხვსა თანა, არსებით განყოფილისა, ქმნაჲ ვისგანმე ყოვლითურთისა შეზავებისაჲ“ 30,2.

54,9 ე (146,121).

არსებითი განყოფაჲ ე — იხ. არსებითი განყოფილება.

არსებითი განყოფილებაჲ || არსებითი განყოფაჲ ე — არსებითი განყოფილებაჲ ა — ἡ ὁμοῦ μὲν οὐσία 113,17 — არსებით, სპეციფიკურ ნიშანთა ერთობლიობა:

„ხოლო არსებითნი განყოფილებანი არა შემთხვე-

ვითნი არიან..., ამისთვისცა განსაზღვრებასა მიიღებენ“,

„ხოლო არსებითნი განყოფილებანი არა არიან შემთხვევითნი..., რომლისათვის საზღვარსა შინა მოიკესენებიან“ 34,5.

„ეგრეთვე არს ყოველთა შორის, რომელთაჲ განიყოფებოდის სახესახისაგან, ეწოდების მას განყოფილება და რომელობა ბუნებითად და არსებითად, შეკრებითად და განთვსებითად, რომელი-ესე სახელ-იღების ფილოსოფოსთა მიერ განყოფილებად უთვსაგანესად, ვითარცა უსაკუთრესი და წარმომაჩინებელი ბუნებისა“,

„ყოველნი, რომელთა მიერ განიყოფვის სახესახესა, ბუნებითად და არსებითად და შემამტკიცებლობითად და სახისმოქმედებითად განყოფილებად და ვითარებად იწოდებიან, რომელი-ესე სახელ-იღების ფილოსოფოსთა მიერ უგანთჰსებულესად განყოფილებად, ვითარცა უთვსაგანესი და ბუნებისა წარმომადგინებელი“ 5,2. 2,2; 4,3; 5,1; 5,2, 11,4; 11,5 ე; 13,1 (93,5) 16,4; 27,1; 28,2; 28,4; 38,17; 53,5; 53,9 ე; 54,3 ე.

არსებითი განყოფილებაჲ ა — იხ. თითოსახეობა, ერთად შემოკრებული.

არსებითი გუამი ე — არსებითი მყოფობაჲ ა — ἡ ὁμοῦ μὲν οὐσία 100,32— ძირითადი არსი:

„ესე ყოველნი არსებისათანანილა არიან და არა თვთ არსება, ამისთვისცა წარწერითად სახელ-იღებიან, ვითარცა აჩრდილებრად სახელ-იღებიან და არა არსებითსა გუამსა წინამდებარისა ნივთისასა საცნაურჰყოფენ“,

„ესე ყოველნი არსებისზედანი არიან, რომლისათვისცა წარწერად

„მყოფი უკუე არს ანუ თვთ-
გუაპოვანი საქმე და არა მოქენე
სხვსაა შემტკიცებისა მიმართ ანუ
ვერ-შეპძლებელი თავით თჳსით
ყოფად, არამედ სხვსა შორის მქო-
ნებელი ყოფისაჲ“ 2,12.

„არსობაჲ განიყოფების არ-
სებითად და შემთხუევითად, არა
ვითარცა ნათესავი სახედ, არამედ
ვითარცა ერთ-სახელთა ჳმაჲ ერთი-
საგანად“,

„მყოფი განიწვალების არსებად
და შემთხუევითად, არა ვითარცა ნა-
თესავი — სახედ, არამედ ვითარცა სა-
ხელ-მოდგამი ჳმაჲ ანუ ვითარცა
ერთისაგან და ერთისა მიმართ“ 32,1.
2,11 (77,94); 2,11 (77,99); 8,1 ე
(84,6); 8,1 (84,7); 14,14 (98,132);
48,5 ე (130,24).

შღრ. არა-არსი ႀ არა-არსობაჲ.

ახოჲ — ႀ ႀ ႀ ႀ ႀ 97,84; ႀ ႀ ႀ ႀ
126,38 — სხეულის ნაწილი:

„გემოჲს სახილავსაცა მასცა ას-
ოსა ცხოველთასა“,

„საგემებელსა ასოსა ცხო-
ველთასა“ 14,9

44,9; დამატ. 2,5.

2. კერძოჲ ა — ႀ ႀ ႀ ႀ ႀ 115,31
— შემადგენელი ნაწილი, ელემენტი:

„რომელთა ასოებთ არავისსა
მიმართ შეიერთებოდის ზოგადითა
განსაზღვრებითა“,

„რომელთა კერძონი არა
შეიყოფოდინ საზოგადოჲსა რაჲ-
სჳე საზღვრისა მიმართ“ 36,7.

3. ღრამი ა — ႀ ႀ ႀ ႀ ႀ 115,37
— გეომეტრიული ნიშანი: ხაზი,
კონტური:

„შეკრებითნი არიან სიტყუანი
ესე რაოდენი: გუამი, განცხადე-
ბაჲ, ასოჲ, ადგილი, ჳამი... ხო-
ლო ასოსა მწიგნობრისა დასუ-
მულსა, აჳუს სიგრძე ერთ-საზომი
და უგანოჲ, რომელი-იგი შემოუკრ-

ბების მას შემოკრებისაგან რაოდე-
ნობისა, რამეთუ ერთობაჲ იგი მისი
აღირაცხების და ნაწილებთა მათ-
მისთა აჳუს ზოგადად საზღვრად და
შემაერთებელად მათ შორის მყოფი
იგი სახე წამისაჲ“,

„ხოლო შერწყუმითნი სარაოდე-
ნონი არიან: ებითანიაჲ, ღრამ-
მი, ადგილი, ჳამი... ხოლო ღრამ-
მსა აჳუს ერთი განფენილობაჲ,
რამეთუ არს იგი სიგრძე უსივრ-
ცოჲ. ესე შერწყუმითად რაოდენო-
ბად აღიყვანებოს, რამეთუ ერთობი-
სა მქონებელი განიზომების და
კერძოთა მისთა აჳუს ზოგადად სა-
ზღვრად, შემარწყუმელად კერძოთა
მისთა საშუალი წერტილი“ 36,11—
12.

36,13; 36,18 (116,56); 36,26
(117,91).

ნ. ჩარზიდული, სახე რაოდენო-
ბისაჲ.

4. ნივთი ე — ႀ ႀ ႀ ႀ ႀ 122,87-89
— ელემენტი, მატერია:

„მძიმე და სუბუქი ანუ სიზრქე-
სა შინა იხილევბიან, ვითარ-იგი აღ-
საწონელთა შორის და რაოდენობი-
სა მიერ აღიყვანებიან; ანუ არსება-
სა შინა, ვითარ-იგი ასოთა შო-
რის, ესე იგი არს, ცეცხლსა და ქუე-
ყანასა და აღიყვანებიან არსებისა
მიმართ, ვითარცა არსებითნი გან-
ყოფილებანი. ეგრეთვე ჳშირიცა
და უჳშიროჲ, რამეთუ ანუ არსებო-
ბად ასოთავე შინა და დაი-
წესებებან არსებისა ქუეშე“,

„...რაოდენობაჲ იგი არსებასა
შეუთჳს, ვითარ-იგი არიან ნივთ-
ნი: ქუეყანაჲ და ცეცხლი, რომ-
ელნი ესე არსებისა მიმართ აღიწე-
ვიან... უკუეთუ არსებითად და
ნივთთათჳს ითჳუმოდინ, არსე-
ბისა მიმართ აღიწევიან“ 38,17.

აღმასრულებელი მიწევი ე — განსასუ-

ენებელი მიზეზი ა — ἡ ἀπειρία; ἀπειρία 106,10 — დამასრულებელი, სრულმყოფელი, მიზანი:

„ვითარ მიზეზისა აღმასრულებელსა შინა, ვითარი იგი შეიქმნის ცხედარი მიზეზითა კაცთა განსუენებისათა“,

„ვითარცა განსასუენებელსა მიზეზისა შინა, ვითარი იგი ცხედარი განსუენებასა შინა კაცთასა“ 24,11.

აღმატებაჲ ე — იხ. ამატებაჲ.

აღმომფუვნელობითი ძალი ა — იხ. აღმომფუვნებაჲ.

აღმომფუვნება ე — აღმომფუვნელობითი ძალი ა — ἡ ἀναπνευστικὴ δύναμις 94,13 — სუნთქვის შესაძლებლობა, სუნთქვა:

„ხოლო პირუტყუთა [მიეცა] ცხოველობაჲ და აღმომფუვნებაჲ და გრძობითი ძალი“.

„პირუტყუთა შორის ცხოველობითი და მგრძობელობითი და აღმომფუვნელობითი ძალი“ 13,2.

აღმოცენება — ἡ ἀποδείξις 107,3 — აღმოცენება:

„ქუეყანაჲ მოძრავ არს უკუენერგთა გამოღებისათჳს და მცენარეთა აღმოცენებისათჳს“,

„ქუეყანაჲ იძრვის უკუე აღმოცენებად ნაყოფთა“ 26,1.

აღორევი ა — ἡ ἀγοράσις 104,12 — თქმა, წარმოთქმა:

„ესე უკუე იწოდებიან შესმენად და კატილორიად, ვითარცა ვიეთთადმე სათქუმელობისაგან, რამეთუ „აღორევი“ თქუმასა უწოდიან“ 22,13.

აღორძინება — ἡ ἀνάστασις 130,25 —

ცვალებადობა ზრდა-განვითარების თვალსაზრისით:

„აღორძინება უკუე არს აღმატებისა და უზეშთაესობისა მიმართ ძრვავა“,

„აღორძინებაჲ არს უფრომისა მიმართ ძრვავა“ 48,5.

[2] იხ. ამატებაჲ.

აღორძინებითი ძალი ა — იხ. ძალი აღორძინებისაჲ.

აღრევაჲ ე — ἡ ὑψώσις 135,98; ἀναψύξις 135,99; ἡ ἀναψύξις 136,116 — არევა, შერევა:

„ერთობაჲ ითქუმის თითო-ფერთა სახეთა ზედა, რამეთუ ანუ აღრევიით იქმნის, ვითარ-იგი აღპრინი რაჲ თითო-სახენი ფქვილი და შეჭვილინი“... 51,21.

„განზავებაჲ არს შეუღლვაჲ გუამთაჲ ურთიერთას, რომელთა აღპრინიან მათ შორის მყოფნი იგი რომელობანი“ 51,23.

აღრიცხუვაჲ — ἡ ἀριθμησις 79,168; ἀριθμησις 115,15 — სახის დაშლა ინდივიდებად:

„ვიეთნიმე არცალა განფენად იტყვან სახისაგან განუკუეთელობისა მიმართ გუამთაჲსა აღსლვასა კაცთა სახელისასა, არამედ აღრიცხუვად უწოდენ“,

„ვიეთნიმე არცა განყოფასა იტყვან თქუმად სახისა განუკუეთელთა მიმართ, არამედ აღრიცხუვასა“ 2.21.

36,5 (115,15).

შღრ. განყოფაჲ.

აღრიცხული — ἀριθμησις 115,28 — თვლადი; ის, რაც დაითვლება:

„რიცხუად უკუე ამას აღგილსა აღრიცხულთა უწოდ“,

„რიცხუად ვიტყვთ აქა აღრიცხულთა“ 36,8.

36,2 (114,10).

შღრ. აღრიცხუველი.

აღრჩევითი ე — წინააღრჩევითი ა — ἀπαισιόσις 119,50 — არჩევითი, არჩევანის გამტარებელი:

„არა-ბუნებითი ვისსამიმართ არს

ანუ აღრჩევითი, ვითარცა მეგობრისა და მეგობრისაჲ“,

„არა-ბუნებითი რაჲსამემიმართი არს ანუ წინააღრჩევითი, ვითარცა მოყუარე მოყუარისა მოყუარე“ 37,10.

აღსარებული ე — ἄπιστος; 138,51 — აღიარებული, ცნობილი:

„მივილი საძიებელი ესე, ვითარცა აღსარებული და ვთქვ“ 52,13.

52,13 ე (აღსრულებამ) ე — შესრულებამ ა — ἄριστος 110,12 — შესრულება, წარმოქმნა:

„მიერ ერთსა აღსრულებდეს შეზავებულსა გუამოვნებასა“, „ერთისა შესრულებამ შეზავებულისა გუამისაჲ“ 30,2.

აღურიცხუველი ე — დაუთვლელი:

„სამნი ესე არიან, რომელთა არა-რავდენ სახელ-ედების აღურიცხუველობისათჳს“ 36,17.

აღძრვამ ე — მოძრაობამ ა — ἡ κίνησις 130,38 — მოძრაობა:

„ვინამთვან უკუე ბუნებითთა აღძრვათა თჳსცა დაღაცათუ ვპპოებთ, ვითარმედ შეცვალეზამ შეუთქს მსგავსად სხუათა მათ ძრვათა“,

„ხოლო ბუნებითთა მოძრავობათა ზედა, დაღათუ შედგომილად ვპპოებთ შეცვალეზას სხუათა მოძრავობათად“ 48,9.

შდრ. ძრვამ.

აღესნამ || აღესნითი ღონე სიტყვსგებისამ ე — ἡ ἀναστασις [ἐκστασις] 138, 37-47 — ერთ-ერთი ლოგიკური მეთოდი: ანალიზი:

„ოთხნი არიან ღონენი სიტყვსგებისანი... მესამე არს აღესნითი, რომელი-იგი შეზავებითთარე აღჰქნისს უმარტივესად“ 52,11—12.

„აღესნითი სამსახე არს: რამეთუ ბუნებითიცა არს, ვითარ პირ-

ველ ვთქუ, და სიტყვერიცა აღესნამ არს...; არს უკუე აღესნამ სწავლითიცა“ 52,13.

ნ. ბუნებითი აღესნამ, სიტყვერი აღესნამ, სწავლითი აღესნამ.

აღესნითი ღონე სიტყვსგებისამ ე — იხ. აღესნამ.

აჩრდილებრი ე — აჩრდილოვანი ა — ὁ ἀνατολῆς 100,33 — გამოხატულება, ანაბეჭდი, ასლი:

„ესე ყოველნი არსებისათანანილა არიან და არა თვთ-არსება. ამისთჳსცა წარწერილად სახელ-იდებიან, ვითარცა აჩრდილებრად სახელ-იდებიან და არა არსებისთა გუამსა წინამდებარისა ნივთისასა საცნაურ-ჰყოფენ“,

„ესე ყოველნი არსებისზედანი არიან, რომლისათჳსცა წარწერილად იწოდებიან, ვითარცა აჩრდილოვანად დამსახველნი და ვერცხად-მყოფელნი არსებისთა მყოფობასა ქუედმდებარისასა“ 16,7.

აჩრდილოვანი ა — იხ. აჩრდილებრი.

აწ || აწი ე — აწი ა — τὸ νῦν 116,54 — ახლა, ამჟამად; მოვლენა, რომელსაც რაოდენობის კატეგორია არ გააჩნია:

„აჲ სამნი ესე არიან, რომელთა არა-რავდენ სახელ-ედების აღურიცხუველობისათჳს: ერთი და წამი და აწი“,

„აჲ ესერა, სამნი არიან ურაოდენონი: ერთი და წერტილი და აწი“ 36,17.

3,1 (81,3).

აწინდელი ე — აწ-მყოფი ა — ἐνεστώσα 124,5 — აწმყო დრო, დროის კატეგორიის სახე:

„ხოლო სახენი ოდესობისა შესმენისანი ესე არიან თითო სახეობანი წელთანნი, რომელნი-იგი სამ არიან: გარდასრულ, აწინდელ და მომავალი“,

„ხოლო სახენი ოდენობითისა შესმენისანი არიან ეგოდენნი, რაოდენ-

ნი არიან განყოფილებანი ქამისანი. ხოლო სამ არიან იგინი: აწ-მყოფი, გარდასრული, ყოფადი“ 42,1. შდრ. გარდასრული, ყოფადი.

აწ-მყოფი ა — იხ. აწინდელი.

ბუნება — ἡ φύσις 93,4 — ა) ბუნება, ზოგადად არსებული, არსებითი ნიშნების ერთობლიობა:

„გარეშენი ფილოსოფოსნი, მსგავსად პირველ-თქუმულისა სიტყვსა, განყოფილებასა იტყვან არსებისა და ბუნებისასა, რამეთუ არსებად უწოდენ მარტივად მდებარესა ნივთსა, ხოლო ბუნებად — არსებასა დასახულსა განყოფილებად არსებითად; ხოლო წმიდათა მამათა ზოგადსა და მრავალთა ზედა განფენილსა სათქუმელსა, რომელ არს სახოვანი სახე, არსება და ბუნება და ხატება სახელსდევს“,

„გარეშეთა უკუე ფილოსოფოსთა პირველ-თქუმულისა სიტყვსაებრ განყოფილება თქუეს არსებისა და ბუნებისა და არსებად ვიდრემე მეტყუელთა მარტივად ყოფისათა ოდენ, ხოლო ბუნებად — არსებისა, სახე-დადებულისათა არსებითთა განყოფილებათა მიერ... გარნა წმიდანი მამანი თანა-წარცდეს ფრიადსა მრავლისმეტყუელებასა და საზოგადოსა უკუე და მრავალთად სათქუმელსა, რომელ არს სახოვანი სახე, არსებად და ბუნებად და ხატოვნებად უწოდეს“ 13,1.

ბ) ყოველი მოძრაობისა და მდგრადობის მიზეზი:

„ბუნება ა რს დასაბამ თითოეულისა არსთაგანისა ძრვისა და მყუდროებისა“,

„ბუნება ა რს თითოეულისა მყოფთაგანისა დასაბამი ძრვისა და მყუდროებისა“ 26,1.

ზანდ. 15 (48 ა'); ზანდ. 26 (49 აბ'); წინასიტ. 2; ეპისტ. 1 (51,

16); 2,26 (81,218); 4,2 (111,20); 5,2 (82,20); 11,3(88,47); 11,3; 11,3; 13, სათ. (93,1); 13,1 (93,4); 13,3; 14,4; 15,1; 15,1 (99,2); 16,1; 16,1; 16,1; 16,2; 16,3; 16,8; 17,1; 26,1 ა; 26,2; 27,2; 27,2 (107, 16); 27,3; 27,4 ე; 27,5; 27,6; 27,6; 27,7; 30,2; 30,3; 33,1 (111,20); 33,2 (112 სქოლიო); 35,6; 36,21; 36,24; 37,7; 37,10; 44,3; 44,5; 46,2; 51, 22 ე (136,111); 51, 25 ე; 52,1 ე; 52,9 ე (127, 10); 53,1; 53,2; 53,3; 53,4; 53,4; 53,4, 53,7; 54, 2 ე; 54,2 ე; 54,2 ე; 54,3 ე; 54,8 ე.

2. ნათესავი ა — τὸ γένος 127,18 — გვარი, სახეობა:

„ყოველსა ბუნებასა ნერგთასა არა აქუს სიმარჯუე შეწყწარებად მუსიკობისა“,

„ნათესავსა ნერგთასა არა აქუს სიმარჯუე შითუალვად მუსიკობისა“ 45,6.

3. სახე ა — τὸ εἶδος 94,9 — სახეობა:

„დამბადებელისა მიერ მიენიჭა მოძრაობად თითოეულსა ბუნებასა“,

„შემოქმედისა მიერ დადებულ თითოეულსა სახესა შინა მოძრაობისა მიმართ“ 13,1.

„სახე, ესე იგი არს, ბუნება ა კაცთა“,

„სახე, რომელ არს ბუნება ა კაცისა“ 30,2

26 ე (სქოლიო); 38,12 ე.

4. თვხი ა — ἡ φύσις 100,40 — თვისება:

„განსაზღვრება განწყოფს ბუნებასა თითოეულისასა სხვსა ბუნებისაგან“,

„განსაზღვრებაცა განწყოფს თვხსა თითოეულისასა სხვსა ბუნებისაგან“ 16,8.

5. ბუნებითი ე — ἡ φύσις 107,7 — შექმნა, არსებობა:

„ბუნებად ითქუმის ესრეთ ვითაჲ დაწყებისა და მყოფობისათჳს“,

„ბუნებითად ითქუმის, ვითარ-იგი დაბადებულ იყოს და განწყესებულ იყოს თითოეული“ 26,1.

„ბუნებით არიან ეგრეცა ორნივე“,

„ორნივე ბუნებითნი არიან“ 44,2.

ბუნებაჲ კაცობრივი — ἡ φύσις ἀνθρώπου 139,28 — ადამიანური ბუნება:

„მის შორის შეიერთნეს ბუნებაჲ აჲ საღმრთოჲ და კაცობრივი“;

„მის შორის ბუნებანიცა, საღმრთოჲ და კაცობრივი, შეიერთნეს“ 53,4.

ბუნებაჲ საღმრთოჲ — ἡ φύσις ἁγίας 139,28.

შღრ. ბუნებაჲ კაცობრივი.

ბუნებათამეტყუელეებითი (ფილოსოფი-ხოზაჲ) — ἡ φύσις ὁμοίων 137,25 — ფიზიოლოგია — ერთ-ერთი ფილოსოფიური დისციპლინა:

„ხოლო განიყოფების ფილოსოფოსობაჲ ხედვითად და საქმითად. და ხედვითი იგი განიყოფების სიტყუერებითად და სწავლულეებითად და ბუნებათამეტყუელეებითად“ 52,7.

52,9 (137,25).

ბუნებით უპირველესი — φύσις πρώτη 99,4 — ზოგადი, რომელიც პირველადია კერძოსთან შედარებით:

„ცხოველი ბუნებით უპირველესი არს აგებულეზასა შინა კაცისასა“,

„ცხოველი ბუნებით უპირველესი არს კაცისასა“ 15,1. 15,3.

2. პირველობაჲ ბუნებისაჲ ე

„ბუნებით უკუე უპირველესი არს თანა-შემომღებელი და არა თანა-შემომღებელი და თანა-

მონსპობელი და არა თანა-მოსპობელი, ვითარ-იგი ცხოველი ბუნებით უპირველესი არს კაცისასა“,

„პირველობაჲ უკუე ბუნებისაჲ არს, რომელი-იგი შემოიყვანებოდის და არარას შემოიყვანებდეს და თანად მოიკლვოდის და არარას თანა-მომკლველ იქმნებოდის, ვითარ-იგი ცხოველი ბუნებით უპირველესი არს აგებულეზასა შინა კაცისასა“ 15,1.

ხანდ. (48 იქ’).

3. ბუნებით უპირატესობაჲ ე

„ბუნებითა უპირველესი არს, რომელი თანა-შემოიყვანებს, ხოლო არა თანა-შემოიყვანების და თანა-მოსპობს, ხოლო არა თანა-მოსპობვის“,

„ბუნებით უპირატესობაჲ, რომელი თანად შემოიყვანების, ხოლო არა თანა-შემოიტანებს, თანად მოიკლვის, ხოლო არა თანამოკლავს“ 46,2.

ნ. პირველობაჲ.

ბუნებითი — φύσις; 127,4 — ფიზიკური:

„მეორედ მოქმედება არიან მოგებულნი მოქმედებანი, რომელნი-იგი უმტკიცეს არიან, სულიერნი თუ იყვნენ გინა თუ ბუნებითნი. ბუნებითნი უკუე, ვითარ-იგი არს სიმკურვალე განკურნებულთათჳს“, „მეორედ ნართაულნი მოქმედებანი, მდგმონი და შეურყეველნი, ბუნებითნიცა და სულობითნი. ბუნებითნი უკუე, ვითარცა სიმკურვალე განკურნებადთა შორის“ 45,2.

26,1; 48,9; 52,3 ე (137,5).

2. ბუნებაჲ ე — φύσις; 118,48 — ბუნებრივი, ფიზიკური:

„და თვთ-მყოფთაცა შორის ანუ ბუნებითი არს თვსებაჲ მათი, ვითარ-იგი მამისა და ძისაჲ, ანუ არა-ბუნებითი“,

„და თვთ-გუამათა შორის ანუ ბუნ-

ნებით არს თვსებაჲ მათი, ვითარცა მამისა და ძისაჲ, ანუ არაბუნებით“ 37,10.

37,11 (119,52); 40,2.

ბუნებითი აღესნაჲ || **აღესნითი** ე — ო ფაჲჲჲ *αυλαυλαυ* [*αυλαυλαυ*] 138,46 — ფიზიკური ანალიზი; საგნის ფიზიკური და ქიმიური შედგენილობის ანალიზი:

„ოთხნი არიან ღონენი სიტყვსგებისანი, ესე იგი არს, სიტყვერებისანი... მესამე არს აღესნითი. ... აღესნითი სამსახე რამე არს: რამეთუ ბუნებითიცა არს, ვითარ პირველ ვთქუ, და სიტყვერიცა აღესნაჲ არს... არს უკუე აღესნაჲ სწავლითიცა 52,11—12.

ბუნებითი განყოფაჲ ე — იხ. ბუნებითი განყოფილებაჲ.

ბუნებითი განყოფილებაჲ — ო ფაჲჲჲ *βουλαβου* 80,190 — ბუნებრივი განსხვავება, სპეციფიკური ნიშნებით განსხვავება:

„ესე არიან არსებითნი და ბუნებითნი განყოფილებაინი“,

„ესე არიან არსებითნი და ბუნებითნი განყოფილებაინი“ 2,23.

2,2 (80,216); 4,3 (118,22); 5,2 (82,17); 53,9 ე; 54,8 ე.

შდრ. არსებითი განყოფილებაჲ, თვსაგანი განყოფილებაჲ, განთვსებითი განყოფილებაჲ.

ბუნებითი ვითარებაჲ ა — იხ. ბუნებითი რომელიობაჲ.

ბუნებითი მოქმედებაჲ — ო ფაჲჲჲ *βουλαβου* 127,4 — ბუნებრივი მოძრაობა:

„მეორედ მოქმედება არიან მოგებულნი მოქმედებანი, რომელნი-იგი უმტკიცეს არიან, სულიერნი თუ იყვნენ გინა თუ ბუნებითნი. ბუნებითნი უკუე, ვითარ-იგი არს სიმკურვალე განკურვებულათვს“,

„მეორედ ნართაულნი მოქმედებანი, მდგომონი და შეურყეველნი, ბუნებითნიცა და სულობითნი. ბუნებითნი უკუე, ვითარცა სიმკურვალე განკურვებადთა შორის“ 45,2.

ბუნებითი რომელიობაჲ ე — ბუნებითი ვითარებაჲ ა — ო ფაჲჲჲ *βουλαβου* 127,8 — ბუნებრივი თვისება, ბუნებით ქონებული თვისება:

„მეოთხე მოქმედება არს ბუნებითი რომელიობაჲ, ესე იგი არს, წესი ბუნებითი, ვითარ-იგი არს მკურვალეებაჲ ცეცხლისაჲ და სინამარი მძინარისაჲ“,

„ბუნებითი ვითარებაჲ, რომელ არს ბუნებითი ანაგები, ვითარცა სიმკურვალე ცეცხლისაჲ და ხედვაჲ მძინარისაჲ“ 45,4.

(გაგონებაჲ) ე — გაგება:

„რომელთაგანი მცირელი რაჲ გაიგონების უსწავლელთა... მიერ“ 5,1.

[2] იხ. გული.

გაკუთილობაჲ ე — სასვენი ნიშნების დასმა:

„ესოდენ მისანდობელ არს წიგნები მათი მართლად გაკუთილობისათვს“ წინასიტყ. 13.

გამოკითხვითი სიტყუაჲ ე — ო ფაჲჲჲ *βουλαβου* 134,54 — გამოკითხვა, გამოძიება:

„განიყოფების გამოკითხვითი სიტყუაჲ კითხვითისაგან. და გამოკითხვითი იგი მრავლთა სიტყუათა ძლით განძლიან და ვრცელნი სიტყვს-გებანი საკმარ ექმნიან“ 51,10.

შდრ. კითხვითი სიტყუაჲ.

ნ. გამოკითხველობაჲ.

(გამოკუთავა) — ო ფაჲჲჲ 76,67 — გვარსახეობრივი გაყოფა, დაშლა:

„სახენიცა არიან უპირატესისა მათისანი, ესე იგი არს, რომლისაგან გამოეკუთნეს“,

„სახენიცა არიან უპირატესთა მათანი, ესე იგი არს, უზემოესთანი, რომელთაგან გამოეკუეთენე“ 2,6.

გამოკუეთილი — ზემოეც 96,41 — სახეობრივად გამოყოფილი:

„წინა-განწყობით განყოფილად ითქუმიან ორნი სახენი, ერთისა მის ნათესავისაგან გამოკუეთილნი“.

„წინააღმდგომ-განწვალებულად ითქუმიან მისვე ერთისა ნათესავისაგან გამოკუეთილნი ორნი სახენი“ 14,4.

გამომაჩინებლობა ა — იხ. გამოჩინება.

გამომკითხველობა ე — თბაძაძა 134,52 — გამოკითხვა, გამოძიება:

„გამომკითხველობა არს სიტყუაჲ კითხვითი, — მეძიებელი ვრცელსა სიტყეს-გებასა“ 51,10.

ბ. გამოკითხვითი სიტყუაჲ.

გამომსახველი თვისება ე — დამსახველობითი თვისება ა — თბაძაძა 95,33 — არაარსებითი ნიშანი, განმასხვავებელი სახეობითი ნიშანი:

„თვისებანი იგი გამომსახველნი შემთხვევითთა წესთაგან იქმნებიან და დაჰსახვენ გუამოვნებასა“.

„დამსახველობითნი“

თვთებანი შემთხვევითნი არიან, რომელნი დაჰსახვენ გუამსა“ 13,6.

53,2 (139,7).

გამოსაზღვრებული ა — იხ. განსაზღვრებული.

(გამოსახვა) ე — (დასახვა) ა — ჯაძაძა 127,25 — სახის, თავისებურების აღნიშვნა:

„ხოლო ესე გამომსახვის სამითავე ამით ზემოთქმულითა სახითა“.

„ხოლო და მსახვის იგი სამთა ამით მიერ“ 45,7.

ბ. გამომსახველი თვისება.

გამოსლვა ე — მოსლვა — ჯაძაძა 130,23 — წარმოშობა, გამოჩენა:

„შობაჲ არს არა-არსისაგან არსად გამოსლვაჲ“.

„ქმნაჲ ვიღრემე არს არა-მყოფობისაგან მყოფობად მოსლვაჲ 48,5.

შდრ. გარდამოსლვაჲ.

(გამოჩენა) ე — (ქმნა) ა — ჯაძაძა 82,2 — წარმოშობა, გამოვლენა:

„რომელი-იგი გამოჩენდების და კუალად უჩინო იქნების“.

„რომელი იქმნებოდის და უჩინო იქმნებოდის“ 6,1.

გამოჩინება ე — გამოჩინება || გამომაჩინებლობა ა — ჯაძაძა 132,3 — დამტკიცება, დასაბუთების ლოგიკური მეთოდი:

„მოსწრაფებაჲ აქუს სიტყვერსა მოქმედებასა გამოჩინებოსათვის საქმეთაჲსა. ხოლო გამოჩინებაჲ იგი შემოკრებაჲ არს“.

„წინა-უც იქუად სიტყვერსა საქმიერობასა წარმართებაჲ გამომაჩინებლობისაჲ: ხოლო გამოჩინებაჲ შეგულის-სიტყუვაჲ არს“ 51,1.

51,1; 52,13 ე (138,45).

გამოჩინებითი [ლონე სიტყვეგებისაჲ] ე — ჯაძაძა 138,40 — მტკიცებითი, დამასაბუთებელი, ლოგიკური მეთოდი:

„ოთხნი არიან ლონენი სიტყვეგებისანი, ესე იგი არს, სიტყვერებისანი... მეოთხე არს გამოჩინებითი, რომელი-იგი შორის ვიეთსამე უჩუენებლეს წინამდებარესა“ 52,11 — 12.

(გამოხატვა) ე — ხატონ-ქმნილი [ხატონ-ქმნა] ა — ჯაძაძა 107,2 — გამოსახვა:

„ვითარ-იგი გამოიხატოს რამ და შესიხბოს არსებამ“,

„ხატოან-ქმნილი და სახედადებული არსებამ“ 27;1

განგდება ე — იხ. განძრეუა, განკდა.

განგება ე — ἡ ἄρσιον 138,55 — წინასწარ ხედა, წინასწარ განზრახვა:

„უკუეთუ არს მისაგებელი, არს მსაჯულიცა და დაშვილი, არს განგება და განმგებელი. აწ უკუე მიეყრდნეთ განგებასა, რომელი-იგი ყოველთა მიერ აღსაარებულ არს“ 52,13.

შღრ. განმგებელი.

განგებითი || სახლისგანგებითი [ფილოსოფოსობამ] ე — ἡ οἰκονομία 137, 15-17 — ეკონომიკა, მართვა, ერთ-ერთი ფილოსოფიური დისციპლინა:

„განიყოფების ფილოსოფოსობამ ზედვითად და საქმითად... ხოლო საქმითი განიყოფის სწავლითად, განგებითად და მოქალაქობითად...“

ხოლო უკუეთუ მრავალთა და ზოგად სახლეულთა განსწავლიდეს, ეწოდების მას სახლისგანგებითი“ 52,7—10.

განგებულებამ — ἡ οἰκονομία 116,67 — ძე-ლოგოსის განხორციელება:

„დიდ არს საიდუმლო სიტყვსა ღმრთისა განგებულებისა“,

„დიდ არს საიდუმლო სიტყვსა ღმრთისა განგებულებისა“ 36,19.

განვრცელებული ა. — იხ. განმრავლებული.

განზავება ე — ἡ ἄρσιον 136, 114-15 — შერწყმა, შეერთების ისეთი სახე, როცა თვისებანი ერთმანეთს შეერწყმიან:

„განზავება არს გუამთა წარმოლება და რომელობათა უკმოდება. და კუალად განზავე-

ბა და არს შეუღლება გუამთა ურთიერთსა, რომელთა აღპრინიან მათ შორის მყოფნი იგი რომელობანი. და კუალად განზავება არს არსებათა შემოყუსება და მათისა მის რომელობისა ყოველად განქარება“ 51,23.

51,22 ე (136,108).

ἡ ἀναρχία 135,103 — შერწყმა:

„ერთობამ... იქმნის.. ანუ განზავებით, ვითარ-იგი არს ნოტიათა შინა“ 51,21.

განზოგება ე — κερძო ა — ἡ ἀρχία 125,3 — განაწილება, დაყოფა:

„არარაათ იქმნებოდის განზოგება საქმისა“,

„არა არს კერძო რამე საქმისა“ 43,1.

განზომილი — ἡ ἀρχία 114,10 — საგანი, რომელიც შეიძლება გაიზომოს:

„რადენი რიცხვსა და საზომისა და მოკიდულ არს, ესე იგი არს, განზომილთა და აღრიცხულთა“,

„რაოდენ არიან რიცხვსა და საზომისა ქუედმდებარენი, ესე იგი არს, განზომილნი და აღრიცხულნი“ 36,2.

განზრახვა ე — ნება ა — ἡ βία 51,20 — ნება-სურვილი:

„ვითარმცა ვერ შეუძლებდა მსახურ-ყოფად საღმრთოჲსა განზრახვისა“,

„ვითარმცა ვერ-შემძლებელი მსახურ-ყოფასა საღმრთოჲსა ნებისასა“ ეპისტ. 2.

2. გულისკმის-ყოფამ ა — ἡ ἄρσιον 94,12 — გაგება, ფიჭრი, აზრი:

„ურთიერთსა მისცემდენ და აუწყებდენ განზრახვათა გულისათა“,

„კმონისა სიტყვსა მიერ მიმცემლობამ ურთიერთსა გულის-

ქ მ ი ს-ყ ო ფ ა თ ა გულისათაჲ“
13,2.

51,15 ე (134,61).

(განთვებაჲ) ე — სახის-მოქმედებითი [სახის-მოქმედებაჲ] ა — εἰσῆσις 112 (სქოლიო) — სახის მიცემა, სასეობრივი თავისებურების აღნიშვნა: — „[რომელნი-ესე] განითვსებენ სახეთა საზოვანთა“, „სახისმოქმედებითნი სახონათა სახეთანი“ 33,2.

განთვებაჲ ა — სპეციფიკური, ინდივიდუალური ნიშნებით დაკონკრეტებული:

„[შესენაჲ] სახეთაჲ განთვსებათა მიმართი და განთვსებათაჲ სახეთამიმართი სწორებითად [ითქუმის]“ 8,7.

ნ. განთვსებული.

განთვსებითი განყოფილება ე — სახისმოქმედებითი განყოფილება ა — ἡ εἰσῆσις διαφορῆς 82 (სქოლიო) — სახეობითი ნიშნებით განსხვავება, კონკრეტული სახის შემქმნელი განსხვავება:

„ეწოდების მას განყოფილება და რომელობა ბუნებითად და არსებითად და განთვსებითად“,

„ბუნებითად და არსებითად და შემამტკიცებლობითად და სახის-მოქმედობითად განყოფილებად და ვითარებად იწოდებიან“ 5,2.

შდრ. არსებითი განყოფილება, თჳსაგანი განყოფილება, შეკრებითი განყოფილება, განყოფითი განყოფილება.

განთვსებული ა — თვსი ე — ἂ εἰσὶν 84,16 — კერძო, სპეციფიკური ნიშანი:

„განთვსებული ოთხ-სახედ ითქუმის: პირველად ვიდრემე, რომელი მხოლოდ ერთისა ხოლო სახისაჲ იყოს, გარნა არა საყოველთაოდ,

...მეორედ, რომელი საყოველთაოდ ვიდრემე, არამედ არა მისდა ხოლო...; მესამედ, რომელი საყოველთაოდ ვიდრემე და მხოლოდ მისსა ოდენ, გარნა არა სამარადისოდ იყოს..., მეოთხედ, რომელი შეექუსვის სამთავე ამათ სახეთა, ესე იგი არს, საყოველთაობითა, და მხოლოდ მისობითა ოდენ და სამარადისობითა“,

„თვსი ოთხ-სახედ ითქუმის: პირველად უკუე თვსად სახედების, რომელი-იგი ერთისა ვისმე სახესა ზედა იყოს და არა ყოველთასა; მეორედ, რომელი-იგი ყოველთა კაცთაჲ იყვის თვსი და არა ერთისა ვისიმე..., მესამედ თვსი არს, რომელი-იგი მხოლოდ განეკუთნების ყოველთა კაცთა, არამედ არა სამარადისოდ..., მეოთხედ თვსი არს, რომელი-იგი წინა-უკმო სამთა მათ პირველ-თქუმულთაჲსა იქმნების, ესე იგი არს, ყოვლადვე და მხოლოდ და მარადის“ 7,1.

ზანდ. 7 (47 6'); 7,1 (83,2); 7,1—3 ე; 8,6; 16,7.

2. თვსებაჲ ე — ἂ εἰσὶν 85,28 — თვისება, ინდივიდუალური ნიშანი: „შეისმინებიან განთვსებული ნი სახეთანი, რომელ არიან განთვსებული ნი მათნი, არამედ სახენიკა შეისმინებიან განთვსებული მათთად“,

„შეისმინებიან თვსებანი სახეთანი, რომელ-იგი არიან თვს და კულად გარემოიქვევიან სახენი შემასმენელად თვსებათა თვსთა“ 8,6.

3. განთვსებული ე — εἰσὶν ἅπαντες 146,106 — ინდივიდუალური, სპეციფიკური ნიშნების მქონე:

„გუამოვნებისა სახელი მოასწავებს ოდენმე მარტოდ აგებულებასა... ხოლო ოდენმე — თვსაგან განთვსებული ს ა გუამსა“ 54,6. 51,17 ე (134,10).

- [4] იხ. თვებამა || თვსებამა.
 განთვსებული განყოფილებამა ა — იხ. თქსაგანი განყოფილებამა.
 განთვსებულად შემტკიცებული ა — იხ. თვთშეკრებული.
 განთვსებულებამა || განთვსებულობამა ა — იხ. თვსებამა, თვსი.
 განკერძობებული [განკერძობებამა] — იხ. განყოფამა.
 (განკითხვამ) ე — (შჯამ) ა — $\chi\rho\iota\sigma$ 117,17 — ახსნა, განსაზღვრა, განმარტება, რჩევა:
 „მეცნიერებამა განიკითხავს მეცნიერსა“,
 „მეცნიერებამა შჯის შესამეცნებელსა“ 37,4.
 განკუთვთამ — $\eta \rho\iota\mu\eta$ 81,8 — გაყოფა, დაშლა:
 „ხოლო არღარა დაიკვიდეს შემდგომად განკუთვთისა კუალად პირველსავე მას სახესა“,
 „არღარა ჰმარხავს შემდგომად განკუთვთისა პირველსა სახესა“ 3,4.
 3,1 (81,2); 14,2 (95,11); 14,14 (98,135).
 6. განუკუთვთელი.
 2. (მოსპობამა) ა — $\delta\nu\alpha\pi\theta\acute{\iota}\mu\alpha\iota\sigma$ 99,14:
 „რამეთუ პეტრე თუ განიკუთვთოს და არა იყოს“,
 „რომლისთვისცა პეტრე თუ მოისპოს და არღარა იყოს“ 15,3.
 [3] იხ. განყოფამა.
 განმარტებლობამა ა — იხ. სიწრფელე.
 განმასრულებელი [განსრულებამა] ე — შემტკიცებამა ა — $\eta \sigma\iota\nu\alpha\delta\iota\varsigma$ 77,106 — შესრულება, შედგენა, წარმოქმნა:
 „არსებამა არს საქმე... არა მოქვენ სხვსა განმასრულებელი-სამა“,
 „არსებამა საქმე არს... არა მოქვენ სხვსამა შემტკიცებისა მიმართ“ 2,13.

- განმგებელი ე — $\acute{\omicron} \rho\epsilon\iota\sigma\theta\eta\epsilon\iota\varsigma$ 138,54 — წინასწარ მგებელი:
 „უკუეთუ არს მისაგებელი, არს მსაჭულიცა და დაშჯილი, არს განგებამა და განმგებელი“ 52,13.
 განმრავლებამა ე — ზოგადის გადასვლა ერთეულებში:
 „ნათესავ არს განმრავლებამა და თითოფერებამა სახისამა“ 2,1.
 განმრავლებული ე — განვრცელებული ა — $\acute{\epsilon}\lambda\alpha\tau\epsilon\lambda\epsilon\mu\alpha\iota\sigma$ 99,7 — გავრცობილი, გაგრძელებული:
 „მრავალთა ჯელ-ყვეს განვრცობად ლიტუელთა ბუნებისათვის კაცისა დიდად და განმრავლებულად“,
 „მრავალთა ვიდრემე ყვენს ბუნებისათვის კაცისა განფენალნი, ესე იგი არს, განვრცელებულნი და დიდნი სიტყუანი“ 16,1.
 განყოფილობითი ა — იხ. განყოფილი.
 განმწვალებელი ა — იხ. განყოფამა.
 განმწვალებლობითი განყოფილებამა ა — იხ. განყოფითი განყოფილებამა.
 განმწვალებლობითი გუარი ა — იხ. სახე განყოფისამა.
 განრთხმამა ე — მდებარეობამა ა — $\acute{\epsilon}\tau\epsilon\sigma\theta\epsilon\iota\alpha$ 124,7 — საგნის სივრცეში მდებარეობის ფორმა:
 „ყოველითურთ განრთხმამა შეიქმს ყოველად წოლასა“,
 „სრულიადი მდებარეობამა ჰყოფს წოლასა“ 40,1.
 განსაზღვრებამა — $\acute{\omicron} \theta\iota\sigma\mu\acute{\epsilon}\tau\alpha\varsigma$ 99,2 — განსაზღვრება, არსებითი ნიშნებით დახასიათება:
 „განსაზღვრებამა არს სიტყუამ მოკლე, საცნაურ-ყოფელი ბუნებასა წინამდებარისა საქმისასა“,
 „განსაზღვრებამა არს სიტყუამ შემოკლებული, ცხადყოფელი ბუნებასა წინამდებარისა საქმისასა“ 16,1.
 ზანდ. (48 გბ'); ზანდ. ე (50 მბ'); წინასიტ., 6—7 ე; 2,10; 2,11 (77,98);

2.130: 2.19 (78,155); 2.19: 6,4 (83,24); 14,8: 14,8; 15 სათ. (99,1); 16.1: 16.2: 16,3; 16,4; 16,8; 17,2; 17,3: 51,2 ა; 52 სათ. ე (136,1).

2. საზღვარი ა — ო ორჯამბ; || ო ორჯამბ; 100.42— ა) განსაზღვრება, განმარტება:

„ხოლო სიმრთელე განსაზღვრებისა არს, რადგან არცა კმატდეს, არცა აკლდეს ლექსთა შინა“;

„ხოლო საზღვრისა სიმრთელე არს არცა ნამეტავობაჲ, არცა ნაკლულევანებაჲ ლექსთაჲ“ 16,9.

2.15 (77,122); 17,1 (101,2); 17,1; 17,2; 17,3; 18,1; 19,1; 20,2; 21,1; 36.7 (115,23).

ბ) ო ორჯამბ; — სიტყვა. წინადადების წევრი:

„განსაზღვრებაჲ არს, რომლისა მიმართ აღიქსნების წინადადებაჲ“;

„საზღვარი არს, რომლისა მიმართ დაიქსნების წინადადებაჲ“ 51.2.

51.3: 51,4 ე (132,16); 51,8 ე (133,46).

შლრ. სახელი.

3. განჩინება ე — ო ორჯამბ; 86,9— განსაზღვრება:

„სახელ-მოდგამი შესმენაჲ არს, რაჟამს სახელსა ვიდრემე მიითულავიდეს, ხოლო განსაზღვრებაჲ ასა — არასადა“;

„თანამოსახელე შესმენაჲ არს, რაჟამს სახელსა მიითულავიდეს, ხოლო განჩინებაჲ ასა — არასადა“ 9.2.

„ხოლო „განსაზღვრებაჲ ასა“ და „განჩინებაჲ ასა“ იგივე და ერთი ძალი აქუს“ წინასიტყვე., 10. წინასიტყვე., 6: 2.1 (75,29); 2,5 (76,63); 2,19 ე: 2,20 (79,161); 9.2 (86,9); 9.2.

4. შესაზღვრება ე

„ხოლო განსაზღვრებისა

შერწყმულნი უკუე, რომელთა კერძონი ერთისა რაჟამე საზღვრისა მიმართ შეიყოფვიდინ“;

„ხოლო განსაზღვრებულნი იგი შეისაზღვრებინა. ცა, რაჟამს მრავალრიცხოვან იგი მათი ერთსა რასმე კურკელსა შინა შეასაზღვრონ“ 36,6.

ნ. ზედწარწერითი განსაზღვრებაჲ.

შლრ. წარწერაჲ.

განსაზღვრებითი ღონე სიტყვსგებისა ე — ო ორჯამბ; [მთავრადი მსმომბ;] 138,36— ერთ-ერთი ლოგიკური მეტოდი: განსაზღვრა:

„ოთხნი არიან ღონენი სიტყვისგებისა... მეორედ, განსაზღვრებითი, რომელი იგი ნათესავობისაგან და თითოსახეობისა, რომელნი იგი გაყენა განყოფილმან სიტყუამან, განსაზღვრებს პირსა წინამდებარესა“ 52,12.

განსაზღვრებულნი — ო ორჯამბ; 101,45; ო ორჯამბ; 116,63; ო ორჯამბ; 100,16— შემოსაზღვრული:

„სრული განსაზღვრებაჲ არს, რომელი გარემოქცეოდის განსაზღვრებულისა მიმართ“;

„სრული ვიდრემე საზღვარი იგი არს, რომელი გარემოქცეოდის განსაზღვრებულისა მიმართ“ 16,10.

11,5 ა; 16,3 (100,16); 36,7.

2. გამოსაზღვრებულნი — ო ორჯამბ; 109,3 — განსაზღვრული:

„პირი არს, რომელი იგი... განსაზღვრებულად წარმოგვიჩენდეს ჩუენ საჩინოებასა თვისისა არსებისასა“;

„პირი არს, რომელი... განყოფილ გამოსაზღვრებულსა საცნაურებასა მომცემდეს ჩუენ“ 29,1.

განსაზღვრებულნი [რაოდენი] ე — განსაზღვრებულნი [რაოდენობაჲ] ა — ო ორჯამბ; [პირადი] 115,26— სიმ-

რავლე, რომლის წევრები ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად არსებობენ, მაგრამ ერთიანდებიან გარკვეული ნიშნებით:

„[რაოდენთან] განსაზღვრებულ არიან, რომელთა ასოები არავეისსა მიმართ შეიერთებოდის ზოგადითა განსაზღვრებითა, ვითარ-იგი არიან ათნი ქვანი“,

„[რაოდენობათანი] განსაზღვრებულნი არიან, რომელთა კერძონი არა შეიყოფვიდინ საზოგადოებასა რაჟამე საზღვრისა მიმართ, ვითარცა ათთა ქვათა ზედა“ 36,9. 36,8.

2. განწვადებული რაოდენობა ა — ἡ δεσφαιμένη [ძიარეჲ] 115,13: „ხოლო რაოდენთაჲ რომელიმე განსაზღვრებულ არს, და რომელიმე შეკრებულ... განსაზღვრებულ არიან განყოფილნი ურთიერთას, ვითარ-იგი ათნი ფინიკნი ანუ ათნი ქვანი, რამეთუ ესენი განყოფილ არიან ურთიერთას“, „ხოლო რაოდენობათანი რომელიმე არიან განწვადებულნი, ხოლო რომელიმე — შერწყმულნი... განწვადებულ არიან განყოფილნი ურთიერთას, ვითარ-იგი ათნი ფინიკნი, რამეთუ ესე განყოფილნი არიან ურთიერთას 36,3—5.

შერწყმული [რაოდენობაჲ] ა — ἡ συνήχη [ძიარეჲ] 115,18 — ორგანული მთლიანი, რომელშიც რაოდენობრივი დაყოფა შესაძლებელია გარკვეული თვალსაზრისით:

„ხოლო განსაზღვრებულნი [რაოდენნი] შეისაზღვრებიანცა, რაჟამს მრავალრიცხოზა იგი მათი ერთსა რასმე ქურქელსა შინა შეასაზღვრონ“,

„ხოლო განისაზღვრებიან შერწყმულნი [რაოდენობანი] უკუე, რომელთა კერძონი ერთისა რაჟამე

საზღვრისა მიმართ შეიყოფვიდინ“ 36,6.

შდრ. შეკრებული რაოდენობაჲ. განსაზღვრული რაოდენი — τὸ πῶς 116,63 — სიმრავლე, რომლის გაზომვა და აღრიცხვა შესაძლებელია:

„რაოდენისაჲ რომელიმე განსაზღვრებულ არს, ხოლო რომელიმე განუსაზღვრებულ არს. განსაზღვრებულ უკუე არს იგი, რაოდენისა შესაძლებელ იყოს განზომად ანუ აღრიცხუვაჲ“,

„რაოდენისაჲ რომელიმე უკუე არს განსაზღვრებულნი, ხოლო რომელიმე — განუსაზღვრებელი. და განსაზღვრებულნი ვიდრემე არს შესაძლებელი განსაზომელად ანუ აღრიცხუველად“ 36,19.

შდრ. განუსაზღვრებელი რაოდენი.

განსაზღვრებელი მიზეზი ა — ἰσ. აღმასრულებელი მიზეზი.

განსაცდელი სიმკვრცხლითა გონებისაჲთა ე — ἰσ. სახილველი.

განსრულებული ე — თავით თვისით მყოფი ა — συνήχη: 77,105 — თავისით არსებული, დამოუკიდებელი არსებობის მქონე:

„ხოლო არსებაჲ არს საქმე, სრულიად განსრულებული“,

„ხოლო არსებაჲ საქმე არს, თავით თვისით მყოფი“ 2,13.

განუკუთეთელი || განუკუთეთლობაჲ || განუკუთეთლობაჲ გუამთაჲ ე — განუკუთეთელი ა — τὸ ἀσύν 81,2 — ა) ერთეული, რომელიც აღარ დაიმლება სახეობრივად; ბ) უსაკუთრესი, რომელიც გაყოფის შედეგად კარგავს თავის თვისობრიობას:

„განუკუთეთლობაჲ ოთხსახელ ითქუმის. რამეთუ განუკუთეთელად სახელ-ედების მას, რომელი არა განიკუთებოდის და არცა განიყოფებოდის... კუალად

ლი, ვითარ-იგი არს კმაჲ ქადაგი-საჲ“ 51,17.

განუშორებელი შემთხვევითი — ზბ აჯრბ-
 პ:αιου του πατριάρχου 83,22 — მღვრადი, მუღ-
 მივი მოვლენა:

„ამათ უკუე განუშორებელ-
 თა შემთხუევიითთა გან იქ-
 მნების განუკუეთელობაჲ განუკუე-
 თელობისაჲ“,

„ამათ უკუე განუშორებელ-
 თა შემთხუევიითთაებრ
 განუკუეთელი განუკუეთელსა... გა-
 ნეყოფვის არაოდეს“ 6,4.

შღრ. განშორებელი შემთხვევითი.
 განუჭრელი თვსებაჲ ა — ჩუეუღებაჲ
 ე — ზ სჯაჲ 117,8 — მღვრადი
 თვისება, მუღმივი ნიშანი:

„რაჲამს მოიგოს განუჭრელი
 თვსებაჲ სხვსა მიმართ, მაშინ
 ითქუემის რაჲსამემიმართად“,

„რაჲამს მოუზარს ჩუეუღებაჲ
 სხვსა მიმართ, მაშინლა ეწოდების
 ვისსამიმართ“ 37,2.

2. შეზავებაჲ ე — ზ სჯაჲ 118,43
 — ერთობა:

„არსებაჲ, ვითარცა ნათესავი და
 განუჭრელისა თვსებისა
 მქონებელი სახეთა მიმართ“,

„არსებაჲ, რომელსა ნათესავობაჲ
 და შეზავებაჲ აქუნდეს სხვსა
 მიმართ“ 37,10.

3. თვსობაჲ ო იგივეობაჲ ე —
 ზ სჯაჲ 125,8:

„არა აქუს განუჭრელი
 თვსებაჲ“,

„არცა მქონებელად თვსობი-
 სა და იგივეობისა“ 44,2.

განუხრწნელი ე — ამძაფიოი 136,126
 — ის, რაც მოსპობას არ განიცდის:

„შეიერთნენ რაჲ, ჰვიან შეურევე-
 ნელად და განუხრწნელად“
 51,25.

განფენაჲ — ზ მ:αουαδ 116,48 — გან-
 ზომილება:

„ხოლო გუამსა აქუს განფენ-
 ნაჲ სამ კერძო: სიგრძედ, სივრცედ
 და სიღრმედ“,

„ხოლო სხეულსა ჰქონან სამნი გან-
 ფენანი: სიგრძე, სივრცე, სიღრ-
 მე“ 36,14.

2. განყოფაჲ ო განყოფილი ა —
 მ:α:α:μ:τ:ν:α: 79,165 — გვარ-სახეობ-
 რივი დაშლა, ზოგადიდან ერთეულზე
 გადასვლა:

„შეუძლებელ არს განფენაჲ
 ნათესავობისაჲ უფროჲს სხეთა ნა-
 თესავთაჲსა აღმართ“,

„შეუძლებელ არს განყოფაჲ
 ნათესავობისაჲ სხეთა სახეთა მიმართ
 და უმეტეს“ 2,21.

2,3 (75,48); 2,4 (75,53); 2,8 ე;
 2,21 (79,167); 4, სათ. ე.

3. განყოფილებაჲ ა — ზ მ:α:ρ:α:α: 79,164 —
 გაყოფა, დაშლა:

„ყოველი განფენაჲ ნათესა-
 ვისაჲ სახისა მიმართ“,

„ყოველი განყოფილებაჲ
 ნათესავისაგან სახეთა მიმართ ქმნი-
 ლი“ 2,21.

4. განწვალებული [განწვალებაჲ]
 ა — მ:α:ρ:α:μ:α:ν:α: 75,46 — დაშლა,
 დაყოფა; ზოგადიდან ერთეულზე გა-
 დასვლა:

„ნათესავ არს განფენაჲ სა-
 ხისაჲ“,

„ნათესავი არს განწვალე-
 ბული სახეთა მიმართ“ 2,3.

2,1 (75,27).

შღრ. განფენილობაჲ, განყოფაჲ.

5. განფენილობაჲ ა — ზ მ:α:α:α:α: 115,44 —
 განზომილება:

„განცხადება არს, რომელი განს-
 რულ იყოს გარეთ კერძო გუამისა
 საჩინოდ და აქუს მას ორ-სახე
 განფენაჲ: სიგრძედ და სივრ-
 ცედ“,

„ეპიფანიაჲ არს გარეგნითი კერ-
 ძი სხეულისაჲ და საჩინოდ და აქუს
 ორ კერძოდ განფენილობაჲ:

სიგრძედ მიმართ და სიგრძედ“
36,13.

განფენილობა ა — სიგრძე ე — ზ ბ:

σ:α:σ: 115,39 — განზომილება:

„[წერტილსა] არა აქუს არცა ერთი განფენილობაჲ, ხოლო ღრამჰსა აქუს ერთი განფენილობაჲ“,

„[წამსა] არა აქუს არცა ერთი სიგრძე, ხოლო ასოსა, მწიგნობრისა დასუმულსა, აქუს სიგრძე ერთ-საზომი“ 36,12.

[2] იხ. განფენაჲ.

(განყვანებაჲ) ე — კუბულ-მყოფელი

[კუბულ-ყოფაჲ] ა — ξ:α:α:σ
51,16 — შეცვლა, გადასხვაფერება:

„არცა განიყვანებდა მას თვისიან ბუნებისა“,

„არცა კუბულ-მყოფელსა მასსა თქსისა ბუნებისაგან“ ეპისტ. 1.

განყოფაჲ — ზ მ:α:ρ:α:σ 108,26 —

ა) დაშლა, დაცალკეება:

„ამას წამებს სიკუდილისამიერი განყოფაჲ მათი“,

„მოწამე არს სიკუდილისამიერი განყოფაჲ მათი“ 27,7.

ბ) გვარ-სახეობრივი გაყოფა:

„კუალად სიტყვერი და უსიტყუელი განჰყოფენ ცხოველთა“,

„კუალად სიტყვერი და უსიტყუელი განჰყოფენ ცხოველსა“ 2,25.

7.5 (84,17); 33,2 ე.

2. განჩენაჲ ა — α:ρ:α:σ 105,10 —

შემოსაზღვრა, განსაზღვრა:

„რაოდენნი-იგი თანა-შეთხზვითა შემთხვევითთა საქმეთათა განჰყოფენ თვისებასა თვისისა გუამოვნებისა“,

„რაოდენთა თანა-შეთხზვითა შემთხვევითთათა განთესებულობაჲ თვისისა გუამისაჲ განიჩინეს“ 23,5.

3. განწვალებაჲ || განმწვალებელი || განმწვალებლობითი ა — ზ მ:α:ρ:α:σ

95,1; მ:α:ρ:α:σ; მ:α:ρ:α:σ — დიხოტომია:

„განყოფაჲ არს პირველი განყოფაჲ საქმისაჲ“,

„განწვალებაჲ არს პირველი განყოფაჲ საქმისაჲ“ 14,1.

ზანდ. (48 α'); ზანდ. (49 λ'); 14,3 (95,12); 14,4; 14,6; 14,14 (98,134); 32,1 (110,2); 36,1 (114,6).

„არა განყოფა არს რაოდენობაჲ“,

„არა განმწვალებელი არს რაოდენობაჲ“ 36,1.

4,3 (112, სქოლიო).

„ხოლო არიან სახენი განყოფისანი რვა“,

„არიან უკუე განმწვალებელი ბითნი გუარნი რვა“ 14,5.

33,2.

4. განყოფაჲ ა — ზ მ:α:ρ 95.2 — გაყოფა, დაშლა:

„განყოფაჲ არს პირველი განყოფაჲ საქმისაჲ“,

„განწვალებაჲ არს პირველი განყოფაჲ საქმისაჲ“ 14,1.

5. განკერძოებული [განკერძობაჲ] ა — მ:ρ:α:σ:α:σ 81,3:

„განუკუეთელად სახელ-ედების მას, რომელი არა განიკუეთებოდის და არცა განიყოფებოდის“,

„განუკუეთელად სახელ-ედების არა განუკუეთილი, არცა განკერძობებულნი“ 3,1.

[6—7] იხ. განფენაჲ, მატებაჲ.

შდრ. აღრიცხვებაჲ.

განყოფაჲ ერთგზის განყოფილისაჲ ე — ზედა-განწვალებაჲ ა — ზ მ:α:ρ:α:σ:α:σ 95,27 — ზოგადის დაშლა ერთეულებად სხვადასხვა ნიშნის მიხედვით:

„განყოფების კაცი მამაკაცად და დედაკაცად, აჰა, განყოფაჲ; და კუალად განიყოფების კაცი სულად და

ქორცად, აჰა, განყოფიერთ-
გზის განყოფილისაჲ,

„განიწვალების კაცი წულად და
ქალად, აჰა, განწვალებაჲ; და კუა-
ლად განიწვალების კაცი სულად და
ქორცად, აჰა, ზელა-განწვალე-
ბაჲ“ 14,3.

განყოფითი განყოფილებაჲ ე — გან-
მწვალებელობითი განყოფილებაჲ ა
— ἢ διαφραγή διαφραξ 105,14 —
ნიშანთა ერთობლიობა, რომელთაგან
თითოეული მიეწერება მხოლოდ
ერთ სახეს:

„ცხოველისა განყოფილე-
ბანი შეკრებიტნი უკუე არიან:
სულიერი და გრძნობადი, ხოლო
განყოფითნი: სიტყვერი და
პირუტყვე“,

„ცხოველისა უკუე განყოფი-
ლებანი შემამტიცებლობითნი
ვიდრემე, ვითარმედ: სულიერი.
მგრძნობელობითი, ხოლო განმწ-
ვალებელობითნი: სიტყვე-
რი და უსიტყველი“ 23,6.

23,7—8.

მდრ. შეკრებითი განყოფილებაჲ.

განყოფითი ღონე სიტყვსგებისაჲ ე —
ἢ διαφραγή [διαφραγή] 138,35 —
ლოგიკური მეთოდის სახე: ზოგადი
ცნების კონკრეტულზე დაშლის მე-
თოდნი:

„ოთხნი არიან ღონენი სი-
ტყვსგებისანი, ესე იგი არს.
სიტყვერებისანი: პირველად გან-
ყოფითი, რომელი განყოფის ნა-
თესავსა სახედ შორის განყოფილ-
თაჲსა“... 52,11—12.

განყოფილი — διαφραξ 88,47 — გან-
სხევებული, დაშლილი:

„ბუნებით განყოფილთა
„სხუა და სხუა“ ეწოდების“,

„ბუნებითა განყოფილნი
„სხუა“ იწოდებიან“ 11,3.

20,1 (103,2); 2, 2 ა (75,31); 2,3

(75,41); 12,1; 23,7 ე; 52,12 ე
(138,37).

2. განყოფილობითი ა — διαφραξ
80,91:

„რომელნი ითქუმიან განყო-
ფილად და შეერთებულად, გან-
ყოფილად ზელა კერძო და შე-
ერთებულად ქუეშე კერძო“,

„რომელნი ითქუმიან განმყო-
ფელობითად და შემამტიცე-
ბელობითად, ვითარცა განმყო-
ფელობითნი ვიდრემე უზემო-
ესთან და შემამტიცებლობითნი
— უქუემოესთან“ 2,23.

3. განყოფილებაჲ ა — ἢ διαφραξ.
47,3 (129,12).

4. განყოფით განთვსებული ა —
αχαρακτηριστος 105,33 — თვითყო-
ფი მთელი, თავის გვარში სხვათაგან
განსხევებული:

„ვთქუ რაჲ სოკრატისთვის, ვითარ-
მედ ერთ არს თავსა შორის თვსსა და
განყოფილ სხუთა კაცთაგან“,

„სოკრატისსა ვიტყოდით, ვითარ-
მედ ერთი არს და იგივე განყო-
ფით განთვსებული სხუთა
კაცთაგან“ 23,9.

5. თითოეული ა — ἢ διαφραξ
108,19 — დაცალკეებული. დაკონკ-
რეტებული:

„ხოლო ერთ-გუამ შეზავებულ-ყო-
ფად შესაძლებელ არს განყო-
ფილთა მათცა ბუნებათაგან“,

„ხოლო გუამი ერთი. შეზავებული
თითოეულთა ბუნებათაგან. შე-
საძლებელ არს ქმნად“ 27,6.

6. ზელა-განწვალებაჲ ა — ἢ ἐπι-
αφραξ 95,20 — ზოგადის დაშლა
სხედასხვა ნიშნის მიხედვით:

„ხოლო განყოფილ არს, რა-
ჟამს მექმნეს განყოფილებაჲ საქმი-
საჲ, კუალად ვჰყოფ სხუასა განყო-
ფილებაჲსა მისევე ერთგზის განყოფი-
ლისა საქმისასა“,

„ხოლო ზედა-განწყალე-ბაჲ არს, რაჟამს მოქმედმან განწვალეებასა საქმისასა კულად სხუაჲ განწვალეებაჲ ვყო მისვე საქმისაჲ“ 14,3.

[7] იხ. განფენილი.

განყოფილებაჲ — ἡ διαφορά 80,215— თვისობრივი სხვაობა, არსებით ნიშანთა ერთობლიობა:

„განყოფილებაჲნი ითქუმიან არსებითნი და ბუნებითნი, რამეთუ ესენი ჰყოფენ, რაჟათა ჰმატდეს სახე სხუასა სახესა და ბუნებაჲ და არსებაჲ სხუასა ბუნებასა და არსებასა“,

„განყოფილებაჲდ ითქუმიან არსებითად და ბუნებითად, რამეთუ ესენი ჰყოფენ განყოფისა სახისასა სხვსა სახისაგან და ბუნებისა და არსებისასა სხვსა არსებისა და ბუნებისაგან“ 2,26.

5,1—2; 11,2 (87,22); 11,5 (46,18); 11,5 ა: 13,1 (93,3); 16,5; 23,7; 43,2 ე (84,11); 47,3 ე; 48,3 ე (130,13); 48,9 (130,44), 49,3; 51,4 (133,18); 53,1 (139,6); 53,2.

2. განწვალეებაჲ ა — ἡ διαίρεσις 95,2—გაყოფა, დაცალკეება:

„კულად ვჰყოფ სხუასა განყოფილებასა მისვე ერთგზის განყოფილისა საქმისასა“,

„მოქმედმან განწვალეებასა საქმისასა კულად სხუაჲ განწვალეებაჲ ვყო მისვე საქმისაჲ“ 14,3. 24,3 (106,4).

3. კერძო-განწვალეებაჲ ა — ἡ ἰσοδιαίρεσις 95,10—ქვედაყოფა, დიხოტომიის შედეგის დიხოტომია:

„ხოლო განყოფილებაჲ არს ერთისა მის კერძისაჲ ორ ნაკუთად განკუთათა“,

„ხოლო კერძო-განწვალეებაჲ კერძოთა ორთავე ნაკუთათასა განკუთათა“ 14,2.

4. განყოფილი ა 49,4.

[5—8] იხ. განფენაჲ, თითო-სახე, თითო-სახეობაჲ, შემთხუევიითი.

ნ. არსებითი განყოფილებაჲ, ბუნებითი განყოფილებაჲ, შემამტკიცებლობითი განყოფილებაჲ, სახის-მოქმედებითი განყოფილებაჲ, თვსაგანი განყოფილებაჲ, განყოფითი განყოფილებაჲ.

განშორებადი შემთხუევიითი ა —

იხ. თვნიერ გარეშემთხუეულისაჲ || თვნიერ შემთხუევიითისაჲ.

განშჯადი ე — ἀριστῆνος; 138,57— ის, ვინც განისჯება:

„უკუეთუ არს განმგებელი და მსაჯული, არიან მისაგებელნიცა და იყოს განშჯადიცა, ხოლო უკუეთუ არს რაჲმე განშჯადი, უეჭუელად უკუდავ არს სული“ 52,13.

განჩენაჲ ა — იხ. განყოფაჲ.

განჩინებაჲ ე — ἡ ἀνατάξις 133,29 — დადებითი მსჯელობა, დადებითი თქმა, მსჯელობის ფორმა:

„კეთილობასა წესი აქუს შესმენისაჲ და სიტყუა ეწოდების, ვითარცა ნაწილსა განჩინებისასა“ 51,5.

„წინადადებაჲ არს სიტყუაჲ. განჩინებით თქუმული ვის-განმე ვისთვისმე“ 51,7.

51,6 ე (133,33).

2. უკუნათქუამი ა — ἡ ἀναφάσις 132,2— დასაბუთება, მსჯელობა:

„წართქუამა და უკუთქუამა განჩინებად ითქუმიან“,

„წათქუამაცა და უკუთქუამა უკუნათქუამად იწოდებიან“ 50,1.

ზანდ. ა (50 მლ.).

3. წინააღმდეგო-თქუამა ა — ἡ ἀντιφάσις 125,5— დასაბუთება, მსჯელობა:

„[წართქუამასა და უკუთქუამასა] განჩინება სახელ-ედების“,

„[წათქუამა და უკუთქუამა] ით-

ქუმიან ესე წინააღმდეგომ-
თქუმაღ“ 44,1.

[4] იხ. განსაზღვრება.

ნ. საზღვარი, წინააღმდეგომი, წა-
თქუმაღ, უკუთქუმაღ.

განჩინებითი ე — უკუთქუმაღ ა —
ἀποδοχῆς 122,100 — უარყოფითი
მსჯელობა:

„არა ყოველნი მოკლებანი გან-
ჩინებითად ითქუმიან, არამედ
მოკლება შემთხვევითად სათქუ-
მელ-არს, ვითარ-იგი არს სიბრმე
და სიყრუე. და კუალად, არა ყო-
ველი სახე შემთხვევითად სახელ-
იდების, არამედ განჩინებ-
თადცა, ვითარ-იგი უძღებება
სახე არს, გარნა არა შემთხვევითად
ითქუმის, არამედ განჩინებ-
თად სახელ-იდების“,

„არა ყოველი მოკლება უკუ-
თქუმით მოიკსენებვის, არამედ
არიან წათქუმით სათქუმელნიცა
მოკლებანი, ვითარცა სიბრმე, სიყ-
რუე. და კუალად, არა ყოველი სახე
წათქუმით სახელ-იდების, არამედ
უკუთქუმითცა, ვითარ-იგი
უძღებება, რომელი სახე არს, არა
წათქუმით, არამედ უკუთქუ-
მით სახელ-იდება“ 38,20.

შდრ. შემთხვევითი.

განცხადება ე — ეპიფანია ა —
ἐπιφανεία 115,37 — ა) რაოდენობის
სახე; ბ) გეომეტრიული ნიშანი: საგ-
ნის ზედაპირი:

„შეკრებიანი არიან სიტყუანი ესე
რაოდენი: გუაპი, განცხადე-
ბაღ“,

„ხოლო შერწყუმითნი სარაოდე-
ნონი არიან: ეპიფანია, ღრამ-
მი, ადგილი, უამი“ 36,11.

„განცხადება ა არს, რომე-
ლი განსრული იყოს გარეთ კერძო
გუამისა საჩინოდ“,

„ეპიფანია არს გარეგნითი
კერძი სხეულისაღ“ 36,13.

36,11; 36,13; 36,14; 36,15; 36,18
(116,57); 38,22; დაბატ. II, 6.

განცხადებული ე — ცხადი ა — ἀποκρυ-
φισμός 109,3 — გამოჩენილი, გამოე-
ლენილი:

„განცხადებულად და გან-
საზღვრებულად წარმოგვიჩენდეს“,

„ცხადსა და თანა-შეტომეთა
თქუათაგან განყოფით გამოსაზღვრე-
ბულსა საცნაურებასა მომცემდეს
ჩუენ“ 29,1.

განძრუთა ე — განგდება ა — ἡ ἀπο-
κρίσις 127,15:

„განძრუთა მოგებულთა წე-
სთა, რაჟამს განძრუთა განგრო-
დეს“,

„განგდება ნართაულთა ანა-
გებთა, რაჟამს-იგი განგვრეებუ-
ლი განგროდეს“ 45,6.

(განწესებულ-ყოფნა) ე — მყოფო-
ბა ა — ἀπαρῆξις 107,7 — დაარ-
სება, არსებობა:

„ვითარ-იგი დაბადებულ იყოს და
განწესებულ იყოს თითოე-
ული“,

„ბუნებად ითქუმის ესრეთ ვითამე
დაწყებისა და მყოფობისა-
თქს“ 26,1.

განწვალება ა — იხ. განყოფა, გან-
ყოფილება.

განწვალებული ა — იხ. განფენა.

შდრ. კერძო-განწვალება, ზედა-
განწვალება.

განწვალებული რაოდენობა ა — იხ.
განსაზღვრებული რაოდენი.

განხრწნა ე — ხრწნილება ა — ἡ φθορά
130,16 — საგნის ცვლილების ფორ-
მა, მოსპობა:

„თავსა თქსსა ცვალება შეიქმს
შობასა და განხრწნასა“,

„თავით თქსით ვიდრემე ჰყოფს
ქნასა და ხრწნილებასა“
48,4.

შდრ. შობა, ქნა.

განკლამა ე — განგდებამ ა — ἡ ἀποβίη. ἡ
127,22— ა) მოშორება, მოცილება

„განკლამა ძალისადა და დამორ-
ჩილება წესისა“,

„განგდებამ ძალისა ქონებუ-
ლისა“ 45,6.

ბ) ἡ ἀποβίη, 134,50— კითხვა,
ამოცანა, მსჯელობის ფორმა:

„განკლამ არს ხილვამ ვიეთ-
თამე განწვალებისა და სივლტოლი-
სამ, ესე იგი არს, თვისსა უუარის-
ყოფამ და შესნა თანა წამებამ“
51,9 ე.

51,6 ე (133,34).

განკორცილება — ἡ ἀπαρῆ; 51,13—
ხორცის შესხმა, ლოგოსის განკაცე-
ბა:

„ზეშთა ბუნებისა განკორცი-
ელე ბასა მისსა ღირს-იქმნა
ხილვად მყოულსა შინა“,

„ბუნებისა უღარესსა განკორ-
ციელე ბასა მისსა მყოულსა
შინა... ღირს-იქმნა ხილვად“ ეპისტ.
1.

გარდამოსლვამ ე — მოსლვამ ა —
ἡ ἀρραῖα 109,6— ღვთის მოვლინება,
გამოჩენა:

„ამისთვისცა განყოფილ იყო მის
თანა ერთ-სახეთამ მათ და ერთ-არს-
თა ანგელოზთაგან ადგილსა მას
გარდამოსლვითა და მზრახ-
ვალობითა“,

„განყოფილი თანაარსთა თვისთა
ანგელოსთაგან ადგილსა მას მოს-
ლვითა და მზრახვალობითა“
29,1.

2. თანა-შთამოსლვამ ა — ἡ ὑπερ-
ἀψῆ; 51,13— ღვთის გამოცხა-
დება, მოვლინება:

„რომელი-იგი კაცთმოყუარებით
ჩუენდა მომართ გარდამოსლ-
ვასა სიტყვასა ღმრთისასა“,

„რომელი კაცთმოყუარესა მას
ჩუენდა მომართ თანა-შთამოს-

ლვასა სიტყვასა ღმრთისასა“
ეპისტ. 1.

შდრ. გამოსლვამ.

გარდასრული — ἀπαρχή 124,5—
წარსული დრო; დროის კატეგორიის
სახე:

„ხოლო სახენი ოდესობისა შეს-
მენისანი ესე არიან თითოსახებო-
ბანი წელთანი, რომელნი-იგი სამ
არიან: გარდასრული, აწინდელ
და მომავალ“,

„ხოლო სახენი ოდესობითისა შეს-
მენისანი არიან ეგოდენნი, რაოდენ-
ნი არიან განყოფილებანი ქამისანი.
ხოლო სამ არიან იგინი: აწ-მყოფი,
გარდასრული, ყოფადი“ 42,1.
36,16.

შდრ. აწ-მყოფი, ყოფადი.

გარემოების-გულის-სიტყუამ ე — გა-
რეწარ-შეგულის-სიტყუამ ა —
ἀραῖα: ὑμῶν 132,15— დასკენის სახე,
პარალოგიზმი:

„უკუეთუ იპოვოს ერთი ნაწილ-
თაგანი წინადადებისათამ ანუ თვთ
შესრულებამ მათი მტყუარ, მიე-
რითვან გარემოების-გულის-
სიტყუამ არს წინადადებამ
იგი“,

„რაქამს იპოვოს ერთი წინადად-
ბათამ მტყუერად, რომელ არს შეს-
რულებამ, გარეწარ-შეგულის-
სიტყუამ არს და არა შეგუ-
ლისსიტყუამ“ 51,3.

შდრ. შე-გულის-სიტყუამ.

(გარემოქცევამ) — ἀναστροφή 85,12—
შენაცვლება, კონვერსია:

„ხოლო არღარა გარემოქ-
ცევიან შესმენანი ესე“,

„ხოლო არა გარემოქცე-
ვის“ 8,3.

8,6(85,28); 16,10.

(გარემოქცევამ) შემასმენლად ე —
(შესმენამ) ა — ἀναγωγή 85,29— უკუ-

ქვევითი მსჯელობა, სუბიექტისა და პრედიკატის შენაცვლება:

„უკუალად გარემოქცევინან სახენი შემასმენელად თვსებათა თვსთა“,

„სახენიცა შეისმინებთან განთვსებულთა მათთად“ 8,6.

გარემოქცევითი ე — გარემოქცევითთამიმართი ა — *αὐτῶν* 118,46 — ურთიერთ მონაცვლე:

„ვისსამიმართი და გარემოქცევითცა ითქუმის“,

„რამსამემიმართად და გარემოქცევითთამიმართად სათქუმელნი“ 37,10.

გარემოქცეული ა — იხ. უკუნ-ქცეული. გარეშე ე — არასასულიერო, საერო, ფილოსოფიური:

„ესე-ერგასისნი თავნი... გარეშეთა წიგნთა და საფილოსოფო-მსა სწავლულებისაგანნი არიან“ წინასიტყ., 1.

წინასიტყ. 2,6; 13,1 (93,3).

გარეშემთხუეული ე — შემთხუევითი ა — *αὐτῶν* 83,14 — შემთხვევითი, არააუცილებელი:

„ზოგადი უკუე განყოფილება არს თვნიერ გარეშემთხუეულისა“,

„საზოგადო ვიდრემე განყოფილება არს განზორებადი შემთხუევითი“ 6,3.

გარეშემცველი ა — იხ. მქონებელი, ქონებულ-ყოფა.

გარეშემცვული ა — იხ. ქონება.

გარეშემცვულ-ყოფნა — იხ. შემოსაზღვრა.

გარე წარ- შე გულის-სიტყუვა ა — იხ.

გარემომასი-გულის-სიტყუა.

გონება — *ὁ νόος* 51,23; *ἡ διάνοια* — გონება:

„არცა გონება და გული განმიწმედინან სარკე-ყოფად ღმრთისა“,

„არცა გონებისა და გონებისა მომგებელმან“ ეპისტ. 2.

ეპისტ. 1 (51,51); ეპისტ. 4 (52,36); 51,19 ე (135,87).

2. გონიერება ე — გონება:

„ცხოველი სიტყვერი, მოკუდავი, გონებისა და კელოვნებისა შემწყნარებელი“,

„ცხოველ სიტყვერ და მოკუდავ, შემწყნარებელ გონიერებისა და კელოვნებისა“ 9,2.

16,1.

[3] იხ. ცნობა.

გონიერება ე — იხ. გონება.

გრძნობა — *ἡ αἴσθησις*; 78,148 — გრძნობა:

„გრძნობადი უკუე არს იგი, რომელსა სიცოცხლე და გრძნობა აქუნდეს“,

„მგრძნობელობითად ვიდრემე ცხოველად, სიცოცხლისა და გრძნობისა მქონებელად“ 2,18.

„გრძნობა მარტივი ნება არს მრავალ-გამომეძიებელისა გონებისა“ 51,19 ე (135,87).

2,18 (78,148); 13,5; 37,4 (118,18); 38,10; 51,20 ე (135,90).

2. საგრძნობელი ე — *ἡ αἴσθησις*

121,54 — გრძნობის ორგანოები:

„შეუქმან მას რომელსამე შეხულომასა გრძნობასა ჩუენსა“,

„ვნებასა ჰყოფენ საგრძნობელთა ჩუენთა შინა“ 38,11.

αἴσθησις 152,126.

გრძნობადი ე — მგრძნობელობითი ა — *αἴσθησις*; 78,146 — გრძნობის მქონე:

„გრძნობადი უკუე არს იგი, რომელსა სიცოცხლე და გრძნობა აქუნდეს“,

[განიყოფის] „მგრძნობელობითად ვიდრემე ცხოველად, სიცოცხლისა და გრძნობისა მქონებელად“ 2,18.

2,18 (78,146); 2,24 (80, 194); 2,24

(80, 195); 2,27 ე; 4,2 (111,16); 16,4; 23,6; 33,1; 53,8 ე; 54, 3.

[2] იხ. მგრძნობელი.

შდრ. გრძნობითი.

გრძნობადი ა — იხ. მგრძნობელი.

გრძნობითი ე — მგრძნობელობითი ა —

აიამრ:ახა 94,12 — გრძნობის მქონე:

„ხოლო პირუტყუთა — ცხოველობა და აღმოფშენეა და გრძნობითი ძრვაა“,

„პირუტყუთა შორის — ცხოველობითი და მგრძნობელობითი და აღმოფშენელობითი ძალი“ 13,2.

გუამი — ἡ ὑπόστασις 110,7 — პირი:

„საკუთრად გუამად თესაგან თავით თვისით მდგომი არსცა და სახელ-იდების“,

„გუამი საკუთრად მას ოდენ ეწოდების და არს, რომელი თავსა შორის თვისსა მარტოდ შემოკრებოდის და სრულ-ქმნებოდის“ 30,2.

„წმიდათა მამათა გუამი და განუყუთელი და პირი მასვე და ერთსა უწოდეს“,

„წმიდათა მამათა გუამსა და განუყუთელსა და პირსა ერთად სახელ-სდევს“ 29,2.

„გუამი იგი არს, რომელსა შინა სრულ-ქმნილ იყოს გუამოვნება“,

„გუამი თესაგან მყოფობა არს“ 53,6. K.140,56.

ზანდ. (48 ἰ'); ზანდ. (49 ἰ'); 11,5 ა; 2,19 (79,159); 2,21 (79,170) 3,4 (81,12); 11,2 (87,27); 11,5 ე (88,66); 12,1 ე; 12,2 (93,7); 12,3 ე; 13,3; 13,5; 13,6; 23,7 ე; 27,7; 28,1; 28,3; 29,2; 30, 1—2; 30,4; 32,2 ე; 32,2 (111,22); 33, 1 ე; 33,1; 35, 6—7; 37,2; 37,8; 37,9; 51,22 ე (136,113); 51,23 ე; 52, 12 ე; 53,1 (139,2) 53,2 (139,17); 53,3; 53,3 139,21); 53,4; 53,9 ე (145,71); 54,4 ე; 54,7 ე; 54,9 ე; დამატ. 11,10.

2. გუამოვნება ე — ἡ ὑπόστασις 108,2:

„გუამისა სახელი ორსა დაძნინიწავს: ოდესმე უკუე მარტივად მყოფობასა, რომლისა დანიშნვისაებრ იგივე არს არსება და გუამი... ხოლო ოდესმე — თავით თვისითსა და განთესებულად შემტკიცებულსა მყოფობასა, რომლისა დანიშნვისაებრ განუყუთელსა ცხად-ჰყოფს“,

„გუამოვნებისა სახელი ორსა მოასწავებს, რამეთუ მარტივად განფენით თქუმითა მარტივად განფენილსა არსებასა მოასწავებს, ხოლო თავით თვისით და თესაგან განთესებითა განუყუთელობასა განოსანავს განთესებით თქუმა და გუამოვნებისა და განყოფილსა პირსა მოასწავებს, რომელ არს ერთი გუამი“ 12,1.

8,4 (85,21); 11,3 (88,51); 11,4 (88,60); 12,1 ე (93,2); 12,1 (93,2); 13 სათ. (93,2); 13,3; 13,6; 23,3; 27,7 ე; 28,1; 28,2 (54,5); 28,5; 29,2 ე; 30,2; 35,5; 53,6 (140,35); 53,6 ე; 53,6 (140,37); 54,6; 54,7 ე (146, 111); 54,9 ე (146,128).

3. გუამოვნება ა — ἡ ὑπόστασις 83,22:

„რადათა ჰმატდეს გუამი სხუასა გუამსა“,

„განეყოფის გუამოვნება და გუამოვნებასა“ 6,4.

4. არსება ა — ἡ οὐσία 111,120 — სუბსტანცია, არსება:

„რომელი-იგი არს ბუნება და ხატება და გუამი სიტყვსაებრ წმიდათა მამათაჲსა“,

„რომელი-იგი არს ბუნება და ხატოვნება და არსება და წმიდათა მამათაებრ“ 4,2.

5. მყოფობა ა — ἡ ὑπόστασις 109,2 — არსებულობა:

„ერთგუამოვანი ოდესმე მარტივად გუამსა სახელ-ედების“,

„ხოლო გუამოვანი ოდესმე უკუე მარტივად მყოფობასა ცხად-ჰყოფს“ 30,1.

12,3 (93,10); 16,7 (100,33); 23,5 (105,10); 25,1 (106,6); 54,6 (146,106).

6. სხეული ა — ზე აჲჲ 58,24:

„არა არს გუამი ფერსა შინა, არამედ ფერი — გუამსა შინა“,

„არა არს სხეული ფერსა შინა, არამედ ფერი — სხეულსა შინა“ 1,4.

1,4—5 (58,181); 4,2 (111,6); 7,5 (84,21); 16,6 (100,26); 25,1; 25,2; 27,1 (107,4); 32,2 (111,6); 33,1; 36,11 ე (115,37); 36,13; 36,14; 36,18 (116,57); 36,18; 36,21; 36,23; 38, 3; 39,6; 40,1; 40,3 (124,13); 44,5; 44,5; 49,1; 49,4; 54,3 ე.

7. სხეულენი ა — ზე აჲჲ 78,144 — სხეულის მქონე:

„გუამი განიკუთების სულიერად და უსულოდ“,

„სხეულენი განიკუთების სულიერად და უსულოდ“ 2,18.

2,18 (78,141); 2,18 (78,144); 2,24 (80,194).

8. ერთ-გუამი ე ერთგუამოვანი ე ერთგუამობა ე — ჴ სარაჲჲჲ 110,21 — პიპოსტასი, პირი:

„რამეთუ გუამსა შინა სიტყვისა ღმრთისასა შეგუამდეს მის მიერ მიხუმულნი იგი და იგი აქუნდა და აქუს გუამად“,

„რამეთუ მიხუმულ იქმნეს და შეერთებულ სიტყვისაგან ღმრთისა და მარადის ერთ-გუამ არნ მის თანა და შეუცვალებულად აქუნდა და აქუს ერთგუამობა იგი“ 30,3.

„[რომელნი... განიკუთებიან] განუკუთებულთა მიმართ, რომელ არიან გუამნი“,

„[რომელნი] განუკუთებულ არიან, ესე იგი არს, ერთ-გუამ“ 2,19.

51,20 ე (135,95); 53,1 (139,30).

გუამოვანი ა — გუამოვნება ე —

ზე ლუარაჲჲჲ 48, 7 — სხეულებრივი, დამოუკიდებელი არსებობის მქონე:

„გუამოვნისა და უგუამოესათეს“,

„გუამოვნებისა და უგუამოესა“ ზანდ.

„გუამოანიცა ორსავე დაჰნიშნავს“,

„გუამოვნება ეცა ორსა მოასწავებს“ 12,1.

2. ერთგუამოვნება ე — ზე ლუარაჲჲჲ 49 ჲჲ’.

3. ერთ-გუამი ე ერთგუამოვანი ე — ზე ლუარაჲჲჲ 109,2 — გვამოვნების მქონე, სხეულის მიერ მიღებული ბუნება:

„ხოლო გუამოანი ოდესმე უკუე მარტივად მყოფობასა ცხად-ჰყოფს, რომლისა დანიშნვისაებრ არა მარტივსა არსებასა ხოლო გუამოვნად ვიტყვთ, არამედ შემთხვევითსაცა, რომელი საკუთრად არა გუამოანი არს, არამედ სხუა-გუამი... ხოლო საკუთრად გუამოანი არს: ანუ თვისაგან ვიდრემე არა შეგუამებული, არამედ გუამთა შინა ხილული... ანუ სხვისა თანა, არსებით განყოფილისა, ქმნაჲ ვისგანმე ყოვლითურთისა შეზავებისაჲ და ერთისა შესრულებაჲ შეზავებულისა გუამისაჲ“,

„ერთგუამოანი ოდესმე მარტივად გუამსა სახელ-ედების, რომლისა მოსწავებითა არა ხოლო მარტივად არსებასა ერთ-გუამად უწოდთ, არამედ შემთხვევითსაცა, რომელი იგი საკუთრად არა ერთ-გუამ არს, არამედ სხუა-გუამ... ხოლო საკუთრად ერთ-გუამ არს ანუ იგი, რომელი თავით თვისით ვერ შეკრბებოდის, არამედ სხუათა გუამთა შინა იხილ-

ვებოდის... ანუ იგი, რომელსა სხუ-
ათა თანა. არსებითა განყოფილთა,
ყოვლად მიედოს შობაჲ ვიეთობისაჲ
და მიერ ერთსა აღასრულებდეს შე-
ზავებულსა გუამოვნებასა“ 30,1.

შდრ. უგუამოჲ.

30.1: 30.2: 30,3; 54.9 ე (146.120);

54,9 ე.

გუამოვნებაჲ — ἡ ὑπόστασις 82,13—

ა) ჰიპოსტასი, ინდივიდი:

„სხუათაჲ ჰმატნ სახე სახესა და
სხუათაჲ გუამოვნებაჲ გუ-
ამოვნებასა“,

„სხუთა ვიდრემე საქმითა განე-
ყოფილის სახე სახესა და სხუთა გუ-
ამოვნებასა“ 5,1.

αὐτὴ ὑπόστασις 136,110 —

ბ) ჰიპოსტასების ერთიანობა
სხვადასხვა ბუნების შეურწყმელად:

„გუამოვნება უკუე არს თი-
თო-სახეთა ბუნებათაგან შემოკრე-
ბული საქმე. და კუალად, გუ-
ამოვნება არს ორთა საქმეთაგან
ერთად პირად შეკრებული. და მერ-
ზეცა გუამოვნება არს ერთ-
ობაჲ სხესა გუამისაგან შემოღე-
ბული ბუნებასა შინა“ ე 51,22.

51,2 ე (136,112—114).

2. ყოფაჲ ა — ἡ ὑπόστασις 110,18

— არსებობა, ყოფიერება:

„თავსა შორის თვისსა სრულ-ყოფე-
ლი გუამოვნებისაჲ“,

„მის შორის მომგებელი ყოფი-
საჲ“ 30,3.

3. მყოფობაჲ ა — ἡ ὑπόστασις 86,2—
არსებობა:

„ნართაული ორ-სახედ ითქუმის,
პირველად გუამოვნებით და
ზეორად — შესმენით“,

„ორ-სახედ ითქუმის ქუედმდებ-
არე: ერთი ვიდრემე მყოფობით,
ხოლო სხუაჲ იგი — შესმენით“ 10,1.

10,2 (86,10).

[4—5] იხ. გუამი, გუამოვანი.

გუამოვნებით ნართაული ე — იხ. მყო-
ფობით ქუედმდებარე.

გუამოვნებითი განყოფილებაჲ —
ἡ ὑπόστασις 139,6— სხვაობა
ჰიპოსტასთა მიხედვით:

„ხოლო თუთ თავისა მიმართ თვისი-
სა არცა ერთი აქუს გუამოვნე-
ბითი განყოფილებაჲ“,

„ხოლო თუთ მას თავისა მიმართ
თვისისა არცა ერთი აქუს გუ-
ამოვნებითი განყოფილე-
ბაჲ“ 53,1.

54,8 ე.

გუამოვნებითი თვისებაჲ ე — გუამო-
ვნებითი შეერთებაჲ ა — ἡ αὐτὴ ὑπό-
στασις ἑνῶσις 139,18:

„ვინათგან ერთგზის ბუნებათა
ურთიერთას თვისებაჲ გუ-
ამოვნებითი მიიღონ, მარადის
ჰვიან ერთობასა შინა განუყოფელ-
სა“,

„ვინათგან ერთგზის მიითუალონ
ბუნებათა გუამოვნებითი ურ-
თიერთას შეერთებაჲ, განუ-
წვალებელად ჰვიან სამარადისოდ“
53,3.

გუამოვნებითი შეერთებაჲ || გუამო-
ვნითი შეერთებაჲ — ἡ αὐτὴ ὑπόστασις
ἑνῶσις 139,2— ინდივიდთა, ჰიპოს-
ტასთა შეერთება სხვადასხვა ბუნე-
ბის შეურწყმელად:

„გუამოვნებითი შეერ-
თებაჲ ერთსა გუამსა შეერთე-
ბულთასა აღასრულებს შეზავებულსა
და დაიცავს ცხოველად შემოკრე-
ბულთა მათ შემაერთებელად ბუნე-
ბისა“,

„გუამოვნებითი შეერ-
თებაჲ ერთსა გუამსა შეზავე-
ბულსა შეასრულებს შეერთებულთა-
სა, ცხოველად დამცველსა ერთობი-
სა მიმართ შემოკრებულთა ბუნება-
თასა“ 53,1.

53,4; 51,25 ე (136,124).

[2] იხ. გუამოვნებითი თვისებაჲ.

(გუამ-ქნა) ე — გუამ-ქნილი [გუამ-ქნა] ა — სπασμας; 110,19 — სხეულად ქნა:

„ქორცი უფლისანი ვერ გუამ-იქმნეს თავით თვისით“.

„ქორცი უფლისანი არა გუამ-ქმნილნი თავით თვისით“ 30,3.

30,2 ა.

გუარი — ἡ βία; 120,20 — არამყარი, გარდამავალი თვისებები, მდგომარეობა:

„არიან უკუე რომელობისა სახენი ოთხ: წესი და გუარი; ძალი და უძლურება... გუარი ადვილად შესაცვალელებელი არს და მსწრაფლ მოძრავი“.

„არიან უკუე სახენი ვითარებისანი ოთხნი: ანაგები, გუარი; ძალი და უძალოობა... გუარი არიან, რაოდენნი ადვილად შესაძრველ და მსწრაფლ შესაცვალელებელ“ 38,4—5.

38,5 (120,22): 38,6; 38,7; 38,9.

შდრ. ანაგები.

2. ხახე ე — ἡ ῥόπη; 96,44 — ფორმა, წესი, სახე:

„არიან უკუე განმწვალელებლობითნი გუარანი რვა“.

„არიან სახენი განყოფისანი რვა“ 14,5.

14,14; 49,1; 53,6 (140,37).

3. ჩუეუღება ე

„ქონება რვა-გუარად ითქუმის, რამეთუ ანუ ვითარცა ანაგები და გუარი“.

„ქონება რვა-გუარად ითქუმის, ანუ ვითარცა წესისა და ჩუეუღებისა“ 49,1.

გული — ἡ καρδία 52,35 — გული, როგორც გრძნობა-ნებელობის გამომხატველი:

„განწმინდების გულითა“.

„განწმინდების გულითა“ ეპისტ.

4.

13,2.

2. გავონება ა — ἡ βία; 51,23 — გონება, აზრი:

„ვითარ უკუე მე... არცა გონება და გული განმიწმინდიან სარკე-ყოფად ღმრთისა და საღმრთოთა ხედვათა“.

„ვითარ მე... არცა გონებისა და გავონებისა მომგებელმან გამოვთქუნე საღმრთონი და გამოვთქუენი“ ეპისტ. 2.

გულის-სიტყუა — ὁ λογισμός; 51,22 — გონება, ფიქრი, მოსაზრება:

„თავს შორის ჩემსა მქონან მრავალ-საშფოთონი იგი გულის-სიტყუათა ფოფინებანი“.

„მომღებელმან თავსა შორის თვისა მრავალშფოთიანისა გულის-სიტყუათა მღელვარებისამან“ ეპისტ. 2.

(გულის-სიტყუა) ე — მგონებელი [გონება] ა — λογιστικός; 51,26 — მოფიქრალი, მგონებელი:

„ამას რად გულს-ვეტყოდე, მცონოდაცა სიტყუად“.

„ამათსა მგონებელსა მე მცონოდა სიტყუად“ ეპისტ. 3.

54,11 ე.

გულისწყრომა ე — ენების სახე:

„ხუთ არიან ენებანიცა: გულისწყრომა, გულისთქუმა, ურვა, შიში და მწუხარება“ 54,11.

(გულისქმის-ყოფა) ე — გულისქმის-ყოფა || გულისქმის საყოფელი ა — νοῦν, τὸ νόημα 94,9-10 — გაგება, შეტყობა:

„ანგელოსთა მიეცა ძალი, რაათა გულისქმა-ყოფადე“.

„ანგელოსთა შორის ვიღრემე გულისქმის-ყოფისა“ 13,2 13,2 (93,10); 13,2 (93,11).

ἡ νοῦν || ἡ ἐπίνοια, κατανοῶ 135, 84, 89 — გაგება, გააზრება, მოსაზრება:

„კაცი მარტივად საჩინო არს საგონებელობითა, ხოლო მრჩობლ

გულისკმა-იყოფების გონებთა“ 51,19.

51,17 ე(134,72); 51,19 (135,84); 52,8 ე.

2. მოგონება ა — ἄ τὸ νόημα ἢ νοή-
μας 51,24 — განზრახვა, აზრი:

„არცა სიტყუაჲ პოვნიერ ვარ გამოთქემად ძალსა მაღალთა გულისკმა-იყოფათასა“,

„არცა სიტყუაჲ მქონებელმან კმა-ყოფად მოგონებთა შემდობელისამან“ 20,2.

3. თქუმაჲ ა — ἔλεγε 75,52:

„შეუძლებელ არს ნათესავისა გულისკმა-იყოფაჲ თვნიერ სახისა, ანუ თუ სახისაჲ თვნიერ ნათესავისა“,

„შეუძლებელ არს ნათესავისათვის თქუმაჲ თვნიერ სახისა, ანუ სახისათვის თვნიერ ნათესავისა“ 2,4.

4. წულილმოგონებითი ა — ἡ ἐπί-
νειξ 128,22 — აზრი, ცნობიერება:

„სხუათა სხუაჲცა გულისკმა-იყოფაჲ წინა-დაიდევს“,

„სხუანი შესძენენ წულილმოგონებთსაცა“ 46,6.

[5—6] იხ. განზრახვაჲ, მოპოვნებაჲ. დაბადებაჲ ე — ἔγεννησθε ა — ἦ ἔγεννησθε 139,21 — არსებობა, შექმნა:

„გუამი არს დასაბამსა თითოეულისა დაბადებისასა ქმნილი იგი აგებულებაჲ“,

„გუამი არს დასაბამსა თითოეულისა მყოფობისასა მისსამიმართი შეზავებაჲ“ 53,3.

დაბადებულებაჲ ე — დაბადებული [დაბადებაჲ] ა — ἡ γένεσις (სქოლიო) — შექმნილი, წარმოშობილი:

„აღმატებულთა ყოვლისავე კაცობრივისა დაბადებულებისა და ქმნულებისათა“,

„ზესთა აღმავალნი მიწთომასა ყოვლისა ჰიტყვიერისა დაბადებულისასა“ ეპისტ. 2.

26,1 ე.

(დაბადებულ-ყოფნაჲ) ე — დაწყებაჲ ა — ἀρχή 107,7 — წარმოშობა:

„ვითარ-იგი დაბადებულ იყოს და განწყესებულ იყოს თითოეული“,

„ბუნებად ითქუმის ესრეთ ვითამე დაწყებისა და მყოფობისათვის“ 26,1.

დადებაჲ ე — დებაჲ ა — ἡ ἔσθις 124,2 — რაიმე აღვილზე მდებარეობა:

„მდებარეობაჲ არს, რომელსა აქუნდეს ვითამე დადებაჲ მეორისა თანა, ვითარ-იგი გუამი მდებარე არს ვითამე ესევითარსა მდებარეობასა შინა“,

„მდებარეობაჲ არს ქონებაჲ დებისაჲ ვითამე სხვისა მიმართ, ვითარ-იგი სხეული იდვის ვითა ესევითარისა მიმართ მდებარეობისა“ 40,1.

დადებული ე — ἡ ἔσθις 134,62 — დებულება, თეზისი:

„დადებული არს საკვრველი რამე, საეკვ ვიეთიმე ფილოსოფოსობასა შინა შესწავებულთაჲ, ესე იგი არს, უცხოჲ რამე მოგონებაჲ 51,16.

შდრ. მინალები, ზოგადი განზრახვაჲ.

დამბადებელი ე — შემოქმედი ა — ὁ θεοποιός 93,8 — შემოქმედი:

„რომელი-იგი დამბადებელი არსა მიერ მიენიჭა მოძრაობად თითოეულსა ბუნებასა“,

„შემოქმედისა მიერ დადებული თითოეულსა სახესა შინა მოძრაობისა მიმართ“ 13,1.

დამთხვევაჲ ე — ხდაჲ ა — ἡ ἄνωσις 103,8 — საერთო ძირის მქონე განსხვავებულ სახელთა მინიჭება:

„სახელ-ნართულ არიან, რაოდენნი განიყოფებოდენ ვისგანმე დამთხვევით, ესე იგი არს, წოდებითა სახელისაჲთა... ღრამმატიკოსი — საღრამმატიკოსისა“,

— საღრამმატიკოსისა“,

„სახელ-ნართაულ უკუე არიან, რაოდენთა განყოფილისა ვისგანმე ხდითა, ესე იგი არს, დადებითა სახელისაჲთა აქუს წოდებაჲ სახელ-ლისაჲ... ღრამპტიკოსი ღრამპტიკოსობისაგან ისახელ-ნართაულა“ 21,2—3.

დამსახველობითი განყოფილება ა — იხ. ხატონებითი განყოფილება. დამსახველობითი თვებაჲ ა — იხ. გამომსახველი თვებაჲ.

დანიშნებაჲ ა — მოსწავებაჲ || მოსწავებულის ე — *σφαιριστής* 102,17 — აღნიშვნა, მინიშნება:

„რაოდენთა დანიშნებაჲთა ებრ მოიღებვის და თუ რომლისა დანიშნულისათვის იქმნა კითხვაჲ“,

„რაოდენსა მოსწავებასა ზედა შემოიღებვის ანუ რომელსა მომასწავებელსა ზედა კითხვაჲ იქმნების“ 17,4.

14,9 (97,75).

2. წარმომარჩნებელი [წარმოჩენაჲ] ე — *σφαιριστῆς* 99,4 — აღმნიშვნელი:

„განსაზღვრებაჲ არს..., რომელი მცირედთა სიტყუათა მიერ დაძნეიდეს ბუნებასა საქმისა წინა-მდებარისა“,

„განსაზღვრებაჲ არს... წარმომარჩნებელი ბუნებასა საქმისასა“ 16,1.

3. სახე ე — *σφαιριστής* 129,4:

„მეორე დანიშნებაჲ მყისთანაღთაჲ არს ურთიერთას ზოგადყოფაჲ“,

„მეორე სახე მყისთანაღთაჲ არს, რაჲთა ერთბამად ურთიერთას იყენენ“ 47,2.

შდრ. შესწავებაჲ.

დანიშნული ა — იხ. მომასწავებელი. (დართვაჲ) სახელსა ე — (სახელნართაულებაჲ) ა — *παρασφαιριστῆς* 103,13:

„რომლისაგან დაერთნეს სახელსა კაცისასა“,

„რომელთაგან ისახელ-ნართაულეს“ 21,3.
დასაბამი — ἡ ἀρχὴ 107,5 — პირველსაწყისი, მიზეზი:

„დასაბამ და მიზეზ მოძრავობისა და მყუდროებისაჲ“,

„დასაბამი და მიზეზი ძრვისა და მყუდროებისაჲ“ 26,1.

13,1 (93,8); 26,1; 36,1 (114,3); 36,6 (115,20); 52,5 ე (137,12); 53,3 (39,21); 53,6; 54,2 ე (145,85).

2. მიზეზი ე — ἡ ἀρχὴ 123,8:

„შექმულსა [აქუს] შემოქმედისა შორის ვიდრემე დასაბამი შესაქმისაჲ“,

„რომელნი იქნებოდნენ, მოქმედსა შორის აქუს მიზეზი ქმნისაჲ“ 39,2.

დასასრული — τὸ τέλος 100,25 — ბოლო, მიზანი, საზღვარი:

„მოიღებვის ესევე პირი თანა-მოკლებულისაგანცა და დასასრულისა... მკურნალობაჲ არს კელოვნებაჲ, კაცობრივთა გუამათს მოპოვნებული ღონედ და მოქმედად სიმართლისა. აჲ ესერა თანა-მოპოვებულნი კელოვნებასა მკურნალობისასა გუამნიცა კაცთანი, ხოლო სრულება მისსა და დასასრული არს სიმართლე“,

„მოიღებვის უკუე ქუედმდებარისაგანცა და დასასრულისა, ვითარ-იგი მკურნალობაჲ არს კელოვნებაჲ კაცობრივთა სხეულთათვის შთამომავალი, სიმართლისა მოპოვნებელი. აჲ, ქუედმდებარედ მკურნალობისა არიან კაცობრივნი სხეულნი და დასასრულ მისსა სიმართლე“ 16,6.

16,6; 51,2 ა; 36,6 (115,20).

დასასრული სახელისა ა — იხ. სახელის-ღებაჲ.

(დასახვა) — *ჯაჟაჯიქის* 95,34—

ა) აღნიშვნა, მითითება:

„თვებანი იგი გამომსახველნი შემთხვევითა წესთაგან იქმნებიან და დასახვენ გუამოვნებასა“,

„დასახველობითნი თვებანი შემთხვევითნი არიან, რომელნი დასახვენ გუამსა“ 13,6.

ბაჟიჟიჟის 135,96 (სქოლიო)

ბ) ფორმის, სახის მიცემა:

„ამისსა შემდგომად ნივითთა დასახოს და კერპად შექმნას“ ე 51,20.

[2] იხ. გამოსახვა.

დასახული ე — სახე-დადებული ა — *ეიბიჟიჟის* 93,5— ფორმა, სახე მიცემული:

„[უწოდენ] ბუნებად არსებასა დასახულსა განყოფილებად არსებითად“,

„[მეტყუელთა] ბუნებად არსებისა, სახე-დადებულისათა არსებითთა განყოფილებათა მიერ“ 13,1.

დაუსაბამოა — *ბაჟიჟის* 140,37—

დასაბამის არქონენ, მარადიული:

„წმიდისა სამებისა გუამთა შინა გუამოვნება არს დაუსაბამოა იგი სახე თითოეულისა უყამოდ ქონებულისა გუამოვნებისა“,

„წმიდისა სამებისა ზედა გუამი არს დაუსაბამოა გუარითითოეულისა მათისა სამარადისოსა მყოფობისა“ 53,6.

დაყუდებამა ე — მყუდროებამა ა —

იქ იქამა 130,29— სიმშვიდე, უმოძრაობა, ცვლილების საწინააღმდეგო მოვლენა:

„[წინააღმდეგების] შეცვალებასა წინააღმდეგობი და დაყუდებამა“,

„[წინააღმდეგების] შეცვალებასა წინააღმდეგობი და მყუდროებამა“ 48,6.

54,2 ე.

შდრ. დაცხრომამა, დგომამა.

დაშვილი ე — ცნობილი ა — *პიჟიჟის* 117,16— განსჯის ობიექტი:

„ვისსამიმართი ოდესმე აღმატებით ითქუმის, ვითარმედ უფროასი უღარესისა უფროას არს; მსაჯულისა და დაშვილისათვის, ვითარმედ კელოვნებაჲ კელოვანსა ეკელოვნების, ესე იგი არს, ვითარმედ კელოვანი შჯის კელოვანსა“,

„რასამემართათაგანნი რომელნიმე უკუე აღმატებითად ითქუმიან, ვითარ-იგი უფროასი უმკროასისა უფროასი. ხოლო რომელნიმე მცნობელობისაებრ და ცნობილისა, ვითარ-იგი მიწთომილობამ მისაწთომილისა მიწთომილობამ, რამეთუ მიწთომილობამ სცნობს და განარჩევს მისაწთომელსა“ 37,4.

(დაცვამა) ე — (მარხვამა) ა — *საჟა* 81,8 — შენახვა, შენარჩუნება:

„რომელი-იგი განიკუეთებოდის უკუე, ხოლო არღარა დაიცვიდე ს შემდგომად განკუეთისა კუალად პირველსავე მას სახესა“,

„გარნა არღარა ჰმარხავს შემდგომად განკუეთისა პირველსა მას სახესა“ 3,4.

დაცხრომამა ე — მყუდროებამა ა — იქ იქამა 130,33— სიმშვიდე, უმოძრაობა; 48,7.

შდრ. დაყუდებამა, დგომამა.

(დაწესებამა) ე — (შობამა) ა — *ქსიჟის* 129,3— წარმოშობა, ჩამოყალიბება: „ორნი ვინმე დაიწესნიან და იწოდნიან მასვე და ერთსა წამსა“, „ორნი ვინმე იშვნნიან მასვე და ერთსა წამსა“ 47,1.

დაწესებული ა — *ბაჟიჟის* 75,39— განლაგებული:

„კუალად ითქუმის სახედ დაწესებული ნათესავისა ქუეშე“ 2,2.

დაწყებამა ა — იხ. დაბადებულ-ყოფნამა. დებამა ე — მღებარეობამა ა — *ბაჟიჟის*

124,7— მდგომარეობა, ერთი 10 კატეგორიათაგანი:

„ღებამ არა საცნაურ ჰყოფს არცა მდებარესა, არცა ადგილსა მისსა, არამედ დადებასა მდებარისასა ადგილსა მას“,

„არა ცხად-ჰყოფს მდებარეობამ არცა მდებარესა, არცა ადგილსა, არამედ თვით მას ღებასა მდებარისასა ადგილისა მიმართ“ 40,1.

[2] იხ. დადებამ.

დგომარეობა ე — მუჟდროობამ ა — ἡ ἴρμαία 107,9 — უმოძრაობა:

„ძალი ძრვისა გინა დგომისამ“,

„ძალი, რომელ არს ძრვამ და მყუდროებამ 26,2.

შდრ. დაყუდებამ, დაცხრომამ.

ნ. მდგომამ.

დიდი ე — იხ. სიდიდე.

ეგრეთვე ა — იხ. მსგავსი.

ეპიფანია ა — იხ. განცხადებამ.

ერთი — ἡ ἰουία 116,55 — ა) ერთი.

რაოდენობის არმქონე:

„სამნი ესე არიან, რომელთა არა ავდენ სახელ-ედების აღურიცხუველობისათვის: ერთი და წამი და აწი“,

„სამნი არიან ურაოდენონი: ერთი და წერტილი და აწი“ 36,17.

3,2 (81,3); 36,1 (114,2).

ზბ ზვ 105,29; ზვ; 115,40 —

ბ) ერთი, მრავლის სამარისპირო:

„ერთი სამ-სახედ გულისკმარყოფების: ანუ ნათესავად... ანუ თუ სახედ... ანუ თუ რიცხუსა შინა“, „ერთი ვიდრემე სამ-გუარად მოიღებვის: ანუ ნათესავისათვის... ანუ სახისათვის... ანუ რიცხვისათვის“ 23,9.

11,3; 14,13 (97,103); 14,19; 21,3 (103,15); 23,9 (105,32); 32,1 (110,3); 36,24; 54,8 ე (146,11 — 116).

ჰიონ; 115,18 — გ) საერთო, ერთიანი:

„მრავალრიცხოვამ იგი მათი ერთსა რასმე ჰურჰელსა შინა შესაზღვრონ“,

„ეკრძონი ერთისა რაჲსმე საზღვრისა მიმართ შეიყოფვიდინ“ 36,6.

2. იგივე ა — ზაიზ; 107,9; აზზ; 146,108 — იგივე, ერთიდაიგივე:

„ერთად უწოდენ არსებისა და ბუნებისა და სახისა საზოვანსა სახესა“,

„იგივედ იტყვან არსებასა და ბუნებასა და ხატოვნებასა და სახთანა სახესა“ 27,2.

54,2 ე; 54,3 ე; 54,7 ე (146,108).

ერთ-არსი ე — თანარსი ა — ἁποσῶσις 107,10 — ერთი არსების

მქონე; ერთი სახის საგნები:

„ერთ-არსად და ერთ-ბუნებად და ერთ-ნათესავად და ერთ-ხატად უწოდენ მისვე საზოვანისა სახისა განუყოფელობასა“.

„თან-არსად და თან-ბუნებად და თან-მოსახედ და თან-მონათესავედ და თან-მოხატოვნედ იტყვან მისვე და ერთისა სახთანისა სახისა მიმდგომთა განუტეუელთა“ 27,2.

5,1 (82,13); 35,5; 54,4 ე; 145,99; 29,1 ე.

შდრ. სხუა-არსი.

ერთბამი ე — ზბ ზვ 146,11 — ერთიანი-რი, ერთიდაიგივე:

„ერთბამ ეწოდების ერთისა ბუნებისათა... ვითარ-იგი პეტრეს და პავლეს ერთ არა ეწოდების, რამეთუ სხუა და სხუა გუამ არიან, ღოლო ერთბამ სახელ-ედების, რამეთუ ერთისა ბუნებისანი არიან“ 54,8.

შდრ. სხუა-ბუნებამ.

ერთ-ბუნებამ ე — ერთი ბუნებამ ა — ἡ ἰμα ἑσῶς 108,21 — ერთი ბუნება, ერთი არსება:

„დალაკათუ ერთ-ბუნებად

ითქუმის კაცი, არამედ არა ერთისა ოდენ ბუნებისაგან არს აგებულებად თითოეულისა კაცისა... ხოლო ერთ-ბუნებად არა ითქუმის თითოეული გუამოვნებად კაცთა, რამეთუ თითოეული გუამი კაცთა ორთა ბუნებათაგან შეზავებულ არს: სულისაგან, ვიტყვ, და ჯორცთა“,

„დაღათუ ერთი ბუნებად ითქუმის კაცთა, არამედ არა ერთ-ბუნებად ითქუმის თითოეული... ხოლო ერთისა ბუნებისად არა ითქუმის თითოეული კაცი, ამისთვის, რამეთუ თითოეული გუამი კაცთა ორთა ბუნებათაგან შემოკრებულ არს: სულისაგან, ვიტყვ, და სხეულენათა ჯორცთა“ 27,6.

2. თანა-ბუნებად ა — ἰμοψυής; 107,10 — ერთიდაიმევე ბუნების მქონენი:

„ერთ-არსად და ერთ-ბუნებად... უწოდენ მისვე სახონისა სახისა განუყოფელობასა“,

„თანარსად და თანა-ბუნებად... იტყვან მისვე და ერთისა სახონისა სახისა მიმდგომთა განუკუთელთა“ 27,2.

54,4 ე (145,99); 27,6.

აუფსუჲ; 136,107 — შერწყმული ბუნება:

„რომელსა-იგი ვიეთმე ერთობად და შეზავებად უწოდეს ანუ თუ ერთ-ბუნებად“ 51,21 ე.

ერთ განზრახვობად ე — ἡ ἁπλοσύνη; 136,122 — ერთი ნება, ერთი ფიქრი:

„ნესტორ სხუათაცა მოიპოვებს ერთობათა: მთავრობითა, ვიტყვ, და ერთპატივობითა და ერთგანზრახვობითა და სათნო-ყოფითა და სენსაობითა“ 51,24.

ერთ-გუამი ე — ერთობისა მქონებელი ა — ἓν ἡπαρχίας; 115,13:

„იოვის ერთი ძელი სამ-წყრთად გინა ოთხ-წყრთად ანუ ქვაად ანუ

სხუად რამე ეგვეითარი და ერთ-გუამად განიზომებოდის“,

„იოვის ერთი ძელი ორწყრთეული, სამწყრთეული, ანუ ქვაად და ერთობისა მქონებელი განიზომების“ 36,4.

[2—3] იხ. გუამი, გუამოვანი.

ერთგუამობად ე — იხ. გუამი.

ერთგუამოვანი ე — იხ. გუამოვანი.

ერთგუამოვნებად ე — იხ. გუამოვანი.

ერთი და იგივე — ἁπλότης 105,32 — ერთი და იგივე:

„ერთისა სახისა ქუეშე ყოფად — კაცისა ქუეშე და ერთად სახითა და იგივედ“,

„ერთსა სახესა შინა იყვნენ, ერთ არს და იგივე ბუნებად მათი“ 23,9.

2. თვს-თვს ე — ერთნაირი, იგივე:

„კაცი და ცხენი ერთ და იგივე არიან ნათესავით“,

„კაცი და ცხენი თვს-თვს ნათესავ არიან“ 23,9.

ერთისამიერი ა — იხ. თვს-თვს.

ერთისა შესმენად ე — სწორებითი შესმენად ა — ἡ ἰσότης ἁπλοσύνης 85,27 — მსჯელობა, რომელიც ექვემდებარება მარტივ უკუქცევას სუბიექტისა და პარდიკატის ტოლი მოცულობისას:

„ხოლო ერთისა შესმენად ესე არს, რაჟამს გარემოიქცეოდის სიტყუად იგი შესმენათად, რამეთუ შეისმინებთან თვსებანი სახეთანი... და კულად გარემოიქცევიან სახენი შემასმენელად თვსებათა თვსთა“,

„ხოლო სწორებითი შესმენად არს, რომელი გარემოიქცეოდის, რამეთუ შეისმინებთან განთვსებულნი სახეთანი... არამედ სახენიცა შეისმინებთან განთვსებულთა მათად“ 8,6.

8,7.

ერთ-მოსახელე || ერთ-სახელი ე — თანამოსახელე ა — თანამოსახელი 102,2

— საერთო სახელის მქონე:

„ერთ-მოსახელე არიან, რაოდენნი სახელითა და საზღვრისდადებითა ანუ ზედა-წარწერითა მასვე სახელსა ეზიარებოდინ“,

„თანამოსახელე ვიდრემე არიან, რაოდენნი სახელითა და საზღვრითა, ესე იგი არს, წარწერითა სახელისადათა ზიარ არიან“ 18,1.

„ხოლო ზედა-წარწერით გამოსახვად ერთ-სახელთადაც ესე არს“,

„ხოლო წარწერენ თანამოსახელეთა ესრეთ“ 18,1.

ზანდ. (48 უ'); ზანდ. (49, 14'); 9,1 (85,1); 18,1; 21,1 (103,2).

ერთ-ნათესავი ე — თანამონათესავე ა — ომთავარი; 113,3 — კატეგორიები, რომლებიც ერთსა და იმავე გვარს განეკუთვნებიან:

„ერთ-ნათესავი არიან, რომელნი მასვე შესმენასა ქუეშე განიწესებოდინ, ვითარ-იგი რაოდენნი არსებასა და სხუათა მათ ცხრათა შესმენათა ქუეშე“,

„თანამონათესავე არიან, რაოდენნი მისვე შესმენისა ქუეშე დაიწესებიან, ვითარ-იგი რაოდენნი არიან არსებისა ქუეშე, ესრეთვე სხუათადაც ცხრათა შესმენათა ზედა“ 35,1.

ზანდ. (49 ჰ3'); 23,1 ე; 35,5; 27,2 (107,11).

შდრ. სხუა-ნათესავი.

ერთობა — ან 115,41 — ა) მხოლოდითობა:

„ერთობა იგი მისი აღირაცების“,

„ერთობისა მქონებელი განიზომების“ 36,12.

ბ) ἑνωσις 135,98 — ერთიანობა:

„ერთობა ითქუის თითოფერთა სახეთა ზედა, რამეთუ ანუ აღრევით ითქუის..., ანუ შენაწევ-

რებით..., ანუ შერევით..., ანუ განზავებით“ ე 51,21.

51,21 ე (136,106); 51,22 ე (136,112); 51,24 ე (136,118); 53,3 ე; 53,6 ე.

ნ. შეზავებითი ერთობა, შეერთებითი ერთობა, წინადადებითი ერთობა, პირებითი ერთობა, თქვებითი ერთობა.

ერთობისა მქონებელი ა — იხ. ერთ-გუამი.

ერთობატივობა ე — ἑνωσις 136,122

— ერთი პატივის, ხარისხის ქონება:

„ნესტორ სხუათადაც მოიპოვებს ერთობათა: მთავრობითა, ვიტყვ და ერთპატივობითა და ერთგანზრახვობითა“... 51,24.

ერთუამეული ე — თანამოუამე ა — ἑνωσις 140,39 — ერთდროული:

„უქმს ქონება ერთუამეულთა კერძოთა“,

„თანამოუამე ყოფად ჭერ არს კერძოთა“ 53,7.

ერთ-სახე ე — თანამოსახე ა — ἑνωσις 114,16 — კატეგორიები, რომლებიც ერთსა და იმავე სახეს განეკუთვნებიან:

„ერთ-სახე არიან, რაოდენნი მასვე სახესა ქუეშე განიწესებოდინ“,

„თანამოსახე არიან, რაოდენნი მისვე სახისა ქუეშე დაიწესებიან“ 35,3.

ზანდ. (49 ჰ3'); 5,1 (82,13); 23,3 ე; 28,5; 35,5 (114,20); 53,1 (139,8); 53,3; 54,4 ე (145,99).

შდრ. სხუა-სახე.

ერთ-სახელი ე — სახელ-მოდგამი ა — ἑνωσις 110,3 — ომონიმი:

„[არსობა განიყოფების] ვითარცა ერთ-სახელთა კვამ ერთისაგანად“,

„[მყოფი განიწვალების] ვითარცა სახელ-მოდგამი კვამ“ 32,1.

14,9 (97,74); 46,6 (128,26); 49,3; 51,17 ე (134,74).

[2] იხ. თანამოსახელე.

მღრ. მრავალ-სახელი.

ერთ-სახელი შესმენა ე — თანა-მო-სახელე შესმენა ა — ἡ συναψαίς xα·γ·ο·ρ·ι·z 85,2 — სუბიექტისათვის მის ცნებაში შემავალი ვითარების მიწერა:

„ერთ-სახელი შესმენა არს, რაჟამს სახელსაცა და საზღვარსა სახელისასა მიითუალვიდეს სიტყუაჲ იგი შესმენისაჲ. ვითარ-იგი ცხოველად შესმენისაჲ კაცი და მიითუალავს სახელსაცა და საზღვარსა ცხოველობისასა“.

„თანამოსახელე შესმენა არს. რაჟამს სახელსაცა და საზღვარსა მის სახელისასა მიითუალვიდეს. ვითარ-იგი ცხოველი შესმენის კაცისად და მიითუალავს კაცი სახელსაცა და საზღვარსა ცხოველისასა“ 9,1.

ერთსახელობა ე — სახელმოდგამობა ა — ἡ συναψαίς 125,11 — ერთი სახელის ქონა სხვადასხვა გვარში შემავალ ვითარებათა მიერ:

„ქონებაჲ ითქუმის და სხუათაცა მრავალათავს, რომელთა ერთსახელობისა და მოსწაუებიანათვის უყუანაჲსკნელ ვთქუათ“.

„ხოლო ითქუმის ქონებაჲ სხუათაცა მრავალთა დანიშნვათებრ სახელმოდგამობით. რომელთათვის შემდგომადრე ვიტყოდით“ 43,2.

მღრ. ერთ-სახელი.

ერთ-სახელი ე — თანა-მოხატოვნე ა — ἡ συναψαίς 107,11 — ინდივიდები, რომლებიც ერთსა და იმავე სახეს განეკუთვნებიან:

„ერთ-არსად და ერთ-ბუნებად და ერთ-ნათესავად და ერთ-ხატად უწოდენ მისვე სახოვნისა სახისა განუყოფელობასა“.

„თანარსად და თანა-ბუნებად და თანა-მოხატოვნედ და თანამოხატოვნედ

იტყვან მისვე ერთისა სახონისა სახისა მიმდგომთა განუყოფელთა“ 27,2.

ვაკე ა — იხ. სწორებითი.

ვარსკულავთმრაცხველობა ე — ἡ ἀρραίσια 135,83 — ასტრონომია:

„ხოლო ხედად ითქუმიან ვარსკულავთმრაცხველობაჲ და ქუეყანისაშომელობაჲ“ 51,18.

ვარსკულავთმრაცხველობითი [ფილოსოფოსობაჲ] ე — ἡ ἀραίσια 137,18 — ერთ-ერთი ფილოსოფიური დისციპლინა: ასტრონომია:

„სწავლულებითი იგი [ფილოსოფოსობაჲ] განიყოფვის მრიცხუველობითად და მუსიკობითად, ქუეყანისაშომელობითად და ვარსკულავთმრაცხველობითად“ 52,7.

ვარსკულავისა ძალლი — ἡ ἀραίσια χάσις 97,79 — ვარსკულავთა ჭგუფი:

„კმაჲ ძალლისაჲ ითქუმის ძალლისათვისცა კმელისა და ვარსკულავისათვის“.

„სახელი ძალლისაჲ, რამეთუ მოიღებვის შინაურისათვისცა ძალლისა და ვარსკულავისათვის“ 14,9

ვერ-შეძლება ე — ἡ ἀσθένεια 120,35 — ძალის, პოტენციის არქონა:

„ხოლო მეორე სახე რომელობისაჲ არს ძალი და ვერ-შეძლება“.

„მეორე სახე ვითარებისაჲ: ძალი და უძალობაჲ 38,8.

ვიეთობა ე — ვითარება ა — ἡ ἀσθένεια 80,190 — თვისობრიობა:

„ესე არიან არსებითი და ბუნებითი განყოფილებანი და თითოსახეობანი ვიეთობისანი“.

„ესე არიან არსებითი და ბუნებითი განყოფილებანი და ვითარებანი“ 23,2.

ვითარი — რომელი ე — ἡ ἀσθένεια 119,6 — გარკვეული თვისების მქონე:

„ვითარი უსაყოველთაოვისი

არს ვითარებასა, რამეთუ ვითარი დაპნიშნავს ვითარებასა და მქონებელსა მისსა... რამეთუ ვითარნი უკუე არიან მქონებელნი მჭურვალებისანი, ხოლო ვითარებაჲ თვთ იგი ქონებული სიმჭურვალე-ითქუმის ვიდრემე მრავალგზის თვთ იგი ვითარებაჲცა ვითარად,

„რომელი უსაყოველთაო არს უფროჲს რომელობისასა, რამეთუ რომელი მოასწავებს რომელობასა და მქონებელსა მისსა... რომელი არიან, რომელთა აქუნდეს რომელობაჲ, ესე იგი არს, ვითარმედ მჭურვალებისა მქონებელნი მჭურვალედ სახელ-იდებიან და რომელი არიან მჭურვალენი იგი, ხოლო რომელობა არს თვთ მჭურვალებაჲ იგი. ხოლო მრავალგზის თვთ რომელობაჲცა-იგი რომელად ითქუმის“ 38,2.

38,1 (119,3); 38,14.

2. რომელობაჲ ე — ზ

ზანდ. (49 ლა').

ვითარებაჲ ა — რომელობაჲ ე — ἡ πει-
ბ-η; 119,2 —

ა) თვისობრიობა, თვისება; ერთი 10 კატეგორიათაგანი:

„ვითარებაჲ არს. რომლითა-იგი ვიეთნიმე ვითარად იწოდებიან. და კუალად, ვითარებაჲ არს, რომლითა-იგი ზიარებისა მისისა მქონებელნი სახელ-ნართაულად იწოდებიან“,

„რომელობაჲ არს, რომლი-საგან ვიეთმე რომელ სახელ-ედების და კუალად რომელობაჲ არს, რომელი იგი ნართაულად ეწოდებოდის მქონებელსა მისსა“ 38,1.

ზანდ. ა (49 ლა'); 22,6; 22,13; 4,3; 33,2 ე (112 სქოლიო): 35,2; 38,1; 38,2 ე (119,7); 38,2; 38,3; 38,8; 38,9 ე; 38,13; 38,16; 38,19; 38,22; 39,1; 39,8; 45,4; 48,2; 48,4; 49,1;

51,23 ე (136,114); 51,23 ე; დამატ. 1, 2; დამატ. 11, 4.

ბ) თვისობრიობა, არსებით ნიშან-თა ერთობლობა, რომელიც სახე-ობრივ განყოფილებას ქმნის:

„ყოველნი, რომელთა მიერ განყოფვის სახე სახესა, ბუნებითად და შემამტკიცებლობითად და სახის-მოქმედობითად განყოფილებად და ვითარებად იწოდებიან“,

„რომელთაჲ განიყოფებოდის სახე სახისაგან, ეწოდების მას განყოფილება და რომელობა ბუნებითად და არსებითად, შეკრებითად და განთვსებითად“ 5,2.

5,2 ა (82,24).

ბჰიჰ; 88,66; ზბ პი:ბჰ — თვისობ-რიობა:

„ხოლო ყოველი განყოფილებაჲ რომელობისა მოქენე არს“

11,5 ე

23,6 ე (105,13); 35,1 ე (113,8).

[2] იხ. ვიეთობაჲ.

ნ. სახე ვითარებისაჲ, თვთებაჲ ვითარებისაჲ.

ვითარება-ქმნილი ა — იხ. შექმნილი. ვითარებითი ძალი ა — იხ. მოქმედებითი ძალი.

ვინაობაჲ ე — πει; ἡ βε: π: 68,66:

„ბუნებაჲ მოასწავებს რაოდენობასა, ხოლო გუამი ვინაობასა და ვინაობასა“ 11,5.

ვისსამიმართი || ვისსამიმართობაჲ ე — რაჲსამემიმართი || რაჲსამიმართობაჲ ||

რაჲსამემიმართობაჲ ა — πει: ἡ 117,2 — მიმართების, რელაციის მქონე; ერთი ათ კატეგორიათაგანი:

„ვისსამიმართნი იგი არიან, რომელნი-იგი ვითარ თვთ იყვნენ, ეგრეთვე სხუათად ითქუმოდინ, ანუ ვითარ-იგი არს, სხუაჲ სხვსა მიმართ სხუა-ყოფად უკუე ითქუმის“,

„რაჲსაჲმე მიმართნი იგინი არიან, რაოდენნი ვითარ თვთ იყვნენ, ეგრეთვე სხუათად ყოფად ით-

ქუმოდინ ანუ სხუა ვითამე სხვსა მიმართ და სხუათად ვიღრემე ყოფად ითქუმიან“ 37,1.

„ურთიერთას შეზავება შეიქმს ვისსამიმართობასა, ხოლო ვისსამიმართობანი ოდესმე მითვე სახელითა სახელ-იდებიან... ხოლო ოდესმე — სხუა-სახელად“.

„ურთიერთას განუჭრელი თვსება რაქსამემიმართთა შეიქმს. ხოლო რაქსამემიმართთთაგანი რომელნიმე უკუე მითვე სახელეებითა სახელ-იდებიან... ხოლო რომელნიმე სხვთა სახელეებითა“ 37,3.

22,5 (104,6); 22,13; 35,1 ე (113,7); 36,20 (116,70); 37,3; 39,8; 44,2; დამატ. I, 2; დამატ. I, 2.

6. თვისი ვისსამიმართისა.

ვენება — ἡ ἐπιθυμία — ვენება, ფიზიკური და სულიერი ცვლილებები:

„[მოსაწავებენ] ვენებასა, ვითარცა დაწუვად ანუ გაკუეთაჲ“,

„ხოლო რომელიმე — ვენებასა, ვითარცა დაწუვად, განკუეთაჲ“ 22,12.

„ვენებანი სულისანი ხუთ არიან“ ე 54,11.

35,1 ე; 54,11 ე; დამატ. I, 22; დამატ. I, 4.

2. შეხულომაჲ ა — ἡ ἐπιθυμία 119,18; ἀπαχέειν (49 ἰζ') — ვენება, ერთი 10 კატეგორიათაგანი:

„მოქმედებანი... ჰყოფენ ვენებასა და ვენებისა რომელობასა“,

„მოქმედებანი... ჰყოფენ შეხულომასა და შეხულომითსა ვითარებასა“ 38,3.

„არიან უკუე რომელობისა სახენი ოთხ: წესი და გუარი; ძალი და უძლურება; და ამათ შეუთქს ვენება და ვენებული რომელობა, სახე და ხატი“,

„არიან უკუე სახენი ვითარებისა-

ნი ოთხნი: ანაგები, გუარი; ძალი და უძალობა; შეხულომაჲ და შეხულომითი ვითარება; ნაკუეთი და შესახედავი“ 38,4.

ზანდ. (49 ἰζ'); 38,4; 38,9; 38,9; 38,10—11; 38,15; 39 სათ.

ზღრ. ვენებითი რომელობა.

3 შესახულოშელი ა — ἡ ἀπαχέειν 123,3: „თვთ ქმნა და ვენება არსება არიან“,

„საქმარი და შესახულოშელი არსება რაქმე არს“ 39,1.

4. შემთხუვება ე — ἡ ἀπαχέειν 104,16: „[არიან] ცხრანი შემთხუვითნი, რომელ არიან ესენი: არსება, რაოდენობა... ვენება“.

„[არიან] ცხრანი შემთხუვითნი, ესე იგი არიან: პირველად არსება, მეორედ რაოდენობა... მეათედ შემთხუვება“ 22,13.

ვენებითი რომელობა || ვენებისა რომელობა || ვენებული რომელობა ე — შეხულომითი ვითარება ა — ἡ ἀπαχέειν ἡ ἐπιθυμία 120,42:

„ხოლო მესამე სახე რომელობისა არს ვენებული რომელობა და ვენება“,

„მესამე სახე შეხულომითი ვითარება და შეხულომაჲ“ 38,9.

„ვენებითი იგი რომელობაჲ ძნიალ აღსაძრველ და ძნიალ შესაცვალებელ არს“,

„შეხულომითი ვითარებაჲ ძნიალ შესაძრველ და ძნიალ შესაცვალებელ არს“ 38,10.

38,3 (119,19); 38,12.

ზღრ. ვენება.

ზედა-განწვალება ა — ἡ. განყოფილი, განყოფაჲ ერთგზის განყოფილისა.

ზღრ. კერძო-განწვალება.

ზედადართვითი ე — ქუედმდებარისშინა ა — ἐν ὑποκειμένῳ 86,10:

„იწოდების შემთხვევითი ზე-
დადართვითად არსებისა“,
„ითქუმის შემთხვევითიცა ქუეღ-
მდებარისშინად არსებისად“
10,2.

6. მოკიდებითი.

შდრ. ზედამდებარე.

ზედა კერძოა || ზენა კერძოა ე —
უზემოესი || უზენაესი ა — ბ ზენა 80, 188
— ზევით მყოფი, გვარ-სახეობრივ
მიმართებაში უზოგადესი, უმაღლე-
სი:

„აქუს სახე ზედა კერძო
და ნათესავი ქუემო კერძო“,

„სახენი უზემოესთანაჲ,
ხოლო ნათესავნი უქუემოესთანნი“
2,22.

2,6 ა (76,67); 2,23; 4,3 (112 სქო-
ლიო); 33,2 (112 სქოლიო).

ზედა კერძოა ა — იხ. არა-სიღრმე.

ზედა-მდებარე ე — იხ. ქუედმდებარე.

შდრ. ზედდართვითი.

ზედ-მოგებული ვითარებაა ა — იხ.
მოგებული რომელობაა.

ზედა-წარწერაა || ზედა-წარწერილი
ე — წარწერაა ა — ჴ წარწერაჲ
101,3 — აღწერა, არაარსებითი ნიშ-
ნებით განსაზღვრება:

„თანა-მოსახელე არიან, რომელ-
ნი სახელითა ეზიარებოდინ ურთი-
ერთას, ხოლო განსაზღვრებით გინა
ზედა-წარწერიით განიყოფე-
ბოდინ“,

„სახელ-მოდგამ უკუე არიან სახე-
ლითა ვიდრემე ზიარნი, ხოლო სა-
ზღვრითა ანუ წარწერიითა
განყოფილნი“ 17,1.

ეპისტ. 10; 17,2; 18,1; 18,1; 20,1
(103,6).

შდრ. განსაზღვრებაა.

ზედაწარწერიითი განსაზღვრებაა ე —
იხ. წარწერიითი საზღვარი.

ზემოა ე — უზემოესი ა — ბ ზენა 84,4
— ზოგადის აღმნიშვნელი უმაღლე-
სი ცნება:

„საყოველთაოდ უკუე ითქუმიან
ზემონი“,

„უსაყოველთაოესნი უკუე არიან
უზემოესნი“ 8,1.

ზემო კერძოა ე — უზენაესი ა —

ბ ზენა 79,173 — უმაღლესი, ზოგადი:
„სახოვანი სახე არს კაცი, რამეთუ
არს სახე ზემო კერძო მისსა
და სახე ქუემო კერძო“,

„სახოვანი სახე არს კაცი, რამეთუ
სახე არს უზენაესისა და
სახე უქუემოესთაჲ“ 2,21.

ზედა კერძოა ე — იხ. ზედა კერძოა.

ზიარი ა — იხ. ზოგი.

ზიარებაა ე — ზიარ-ყოფაა ა — ჯი-
ყაჲჲ 102,14 — ერთიანობა, ურ-
თიერთ შეთანხმება:

„და კუალად მიითუალვენ იგინი
ზიარებასაცა რასმე განსა-
ზღვრებისა მისგან სახელთაჲსა“,

„შესაძლებელ არს კუალად ზი-
არ-ყოფაჲ მათი საზღვრითაცა
და სახელითა“ 17,3.

ზიარება [ზიარებული] ურთიერთთას
ე — ზოგადი ა — ჯიყნჲ 102,6 — სა-
ერთო, ზიარებული:

„რომელნი სახელით ხოლო ეზი-
არებოდინ ურთიერთას“,
„რომელთა სახელი ზოგადი
იყოს“ 17,2.

ზიარ-ყოფაა — იხ. ზიარებაა.

ზოგი ე — კერძოა ა — ზ მესოჲ 106,12
— ნაწილი:

„ესე საცნაურ არს, ვითარმედ
ზოგყოვლად ითქუმიან, ყოვლად
ზოგნი — არაოდეს“,

„უწყებულ იყავნ, ვითარმედ კერ-
ძონი ყოვლითურთისანი ითქუმი-
ან, ხოლო ყოვლითურთი კერ-
ძოჲსაჲ — არასადა“ 24,13.

2. ზიარი ა — ჯიყნჲ 102,7 — საერ-
თო:

„რომელთა სახელი ზოგ იყოს“,
„რომელთა სახელი ზიარი
იყოს“ 18,1.

ზოგადი ე — კერძოა ა — ἄν ἄριστος
106,8 — ნაწილი, კერძო:

„ვითარცა ზოგადი ყოველსა შინა“,

„ვითარცა კერძოა ყოველი-
თურთსა შინა“ 24,8.

49,4.

2. საზოგადოა ა — αἰσίν; 94,24 —
საერთო, საყოველთაო:

„წმიდათა მამათა ზოგადსა...
არსება და ბუნება და ხატება სა-
ხელ-სდევს“,

„წმიდათა მამათა საზოგადო-
სა... არსებად და ბუნებად და ხა-
ტოვებად უწოდეს“ 13,4.

5,1 ე; 51,17 ე (134,66); 51,17 ე.
[3] იხ. ზიარება ურთიერთას.

6. ნაწილებად განყოფილი ზოგა-
დი, განუყოფელი ზოგადი, წინას-
წრობით განთესებული ზოგადი, გა-
ნუყოფელად ზოგადითა და მითვე
გულისკმის-ყოფითა განტეკებული
ზოგადი.

ზოგადი განზრახვა ე — ἡ αἰσίν ἔννοια
134,61 — საყოველთაო აზრი:

„ზოგადი განზრახვაა
არს ყოველთა მიერ აღსაარებული
რამე საქმე, ვითარი-იგი არს ყოფად
მზისაჲ“ 51,15.

შდრ. მინალები.

ზოგადი განყოფილება ე — საზოგა-
დოა განყოფილება ა — ἡ αἰσίν ἔν-
νοια 83,12 — არასპეციფიკური ნიშ-
ნების ერთობლიობა, არაბირთიანი
თვისებები:

„ესე უკუე სახელი შემთხვევითი-
საჲ განყოფების ორად: ზოგა-
დად განყოფილებად და
თვსაგანად განყოფილებად. ზოგადი
უკუე განყოფილებაჲ არს
თვნიერ გარე-შემთხვეულისა“,

„ესეცა შემთხვევითი განყოფე-
ბის ორად: საზოგადოდ გან-
ყოფილებად და განთესებუ-
ლად განყოფილებად. საზოგა-

დოა ვიდრემე განყოფილებაჲ
არს განშორებადი შემთხვევითი“
6,2.

შდრ. თვსაგანი განყოფილებაჲ,
არსებითი განყოფილებაჲ, ბუნები-
თი განყოფილებაჲ.

ზოგადი თითოსახეობა ე — K 82,11:

„თითოსახეობაჲ სამსახედ
განიყოფების: ზოგადად და
თვსაგანად და უთვსაგანესად“ 5,1.

შდრ. თვსაგანი თითოსახეობაჲ,
უთვსაგანესი თითოსახეობაჲ, თვსა-
განი განყოფილებაჲ.

ზოგადი საზღვარი || ზოგადი განსაზღვ-
რება ე — ზოგადი || საზოგადო სა-
ზღვარი ა — ἄ αἰσίν; ἔννοια; 115,22 —
საერთო საზღვარი:

„ლექსი აღირაცხოს რაჲ მარტუ-
ლელად, არა აქუს ზოგადი
საზღვარი, შემაერთებელი მარ-
ტულთაჲ მათ“,

„სიტყუასა, აღრიცხულსა ლექსე-
ბითა, არა აქუს ზოგადი საზ-
ღვარი, შემარწყუმელი კერძოთა
მისთაჲ“ 36,9.

36,7 (115,22); 36,9; 36,10; 36,12;
36,16.

ზოგებაჲ ე — კერძოა [კერძო-
ბაჲ] ა — ἄ ἄριστος 96,55 — ნაწი-
ლი:

„ანუ ვითარცა ყოველითურთ ზო-
გებად“,

„ანუ ვითარცა ყოველითურთსაჲ
— კერძოდ“ 14,8.

49,1 (131,6).

ზოგებითი ე — კერძოა ა — ἄ ἄριστος
131,7.

„ანუ ვითარცა ზოგებითი
ყოველსა შინა“,

„ანუ კერძოა სათვს სხეუ-
ლისა“ 49,1.

ზოგებითი || ზოგებითი ნაწილი ე —
კერძოობითი ა — μερικόν; μερικώτερος
85,19 — ნაწილობრივი:

„ზოგები თი ნაწილი არს სახისაჲ გუამი“,

„უფროჲს კერძობითი არს სახისაჲ გუამი“ 8,4.

8,1 (84,4); 10,1 (86,5); 10,1 (86,7); 10,2; 13,5 (34,28).

ზოგები თი კერძოჲ ე — უკერძობითისი ა — *μαρτυρία*; 85,10:

„რამეთუ სახენი ზოგები თი კერძონი ღა არიან ნათესავთანი“,

„სახენი... უკერძობითეს არიან ნათესავთასა“ 8,2.

(ზრახვაჲ) ე — (შესვენაჲ) ა —

αγαλλίασ 86,15 — თქმა, მაგელობა:

„რაჲ-იგი ეზრახვინ ცხოველსა, იგივე ეზრახვის კაცსა, რამეთუ კაცი ცხოველ არს და რაჲ-იგი ეზრახვინ კაცსა, ეზრახვინ პეტრეს“,

„ცხოველი, ვითარცა საქუედმდებარეოჲ, შეისმინების კაცი-სად, ესე იგი არს, თანამოსახელეობით და კაცი — პეტრესად“ 9,3.

2. წარრევაჲ ა — *ἡ φωνή*; 52,52 — ლაყბობა. ფუქსიტყვაობა:

„ამისსა შემდგომად შეუდგინენ ღმრთის-მოძაგებულთა მათ წვალე-ბათა ზრახვანი“,

„შემდგომად მათსა დავაწესენ ღმრთის-მოძაგებულთა წვალე-ბათა წარრევიანი“ ეპისტ., 6.

თავით თვისით მყოფი ა — იხ. განსარულებული.

თავით თვისით სრული ე — თვთ მყოფი ა — *ἡ ἀποκάλυψις* 106,2 —

თავისთავად. დამოუკიდებლად არსებული:

„არსებაჲ არს საქმე თავით თვისით სრული“,

„არსებაჲ არს საქმე თვთ-მყოფი“ 25,1.

თანარსი ა — იხ. ერთ-არსი.

თანა-ბუნებაჲ ა — იხ. ერთ-ბუნებაჲ.

თანადი ე — *ἄμα* 129,11 — ერთ-დროული:

„გესაქელ შესწავებაჲ თანადისაჲ არს წინა-განყოფილებაჲ სახეთაჲ“ 47,3.

შდრ. მკითხველადი.

თანა-მეტომე ა — *ἑκαστὸς* 109,3 — ერთი გვარისა, ერთი ბუნებისა:

„პირი არს, რომელი... თანამეტომეთა თვსთავან განყოფით გამოსაზღვრებულსა საცნაურებას მომცემდეს ჩუენ“ 29,1.

თანა-მოგუამე — *ἑκαστὸς* 114,22 — ერთ ჰიპოსტასში შეერთებული ორი ბუნება:

„თანამოგუამე არიან. რაჲ-ენს ორი ბუნებაჲ ერთსა გუამსა შინა შეერთონ და ერთი შეზავებული გუამი აქუნდეს“,

„თანამოგუამე არიან, რაჲ-ენს ორნი ბუნებანი ერთსა გუამსა შინა შეერთენ და ერთი გუამი მოგოს და ერთი პირი“ 35,6.

შდრ. სხუა-გუამი.

(თანა-მოკიდვად) ე — ქუედმდებარედ (ყოფად) ა — *ἡ ἀποκάλυψις* 100,27

— რაიმეს სუბსტრატად არსებობა: „აჲ, ესერა თანამოკიდვიანი კელოვნებასა მკურნალობისასა გუამნიცა კაცთანი“,

„ქუედმდებარედ მკურნალობისა არიან კაცობრივნი სხუელნი“ 16,6.

თანა-მოკიდებული ე — იხ. ქუედმდებარე.

თანა-მონათესავე — *ἑκαστὸς* 104,3 — ერთგვაროვანი, რომლებიც ერთსა და იმავე გვარს ეკუთვნიან:

„თანამონათესავენი მი-თვე წესითა შესმენისაჲთა განიწესებოან, რამეთუ ერთ-ნათესავ არიან ყოველნი“,

„თანამონათესავე არიან. რაოდენნი მასვე შესმენისა ქუეშე დარწესებოან“ 23,1.

ზანდ. (49 აა'); 35,2 (113,13); 54,5 ე.

[2—3] იხ. ერთ-ნათესავი, ნათესავი.

შდრ. სხუა-ნათესავი.

თანა-მოყამე ა — იხ. ერთ-ყამეული.

თანა-მოსახე — გაიძიქ; 105,5 — საგნები და მოვლენები, რომლებიც ერთსა და იმავე სახეს ეკუთვნიან:

„თანა-მოსახე არიან, რაოდენნი მასვე სახესა ქუეშე დაიწესებინა და ზიარ არიან სიტყვთა არსებობასთა“,

„თანა-მოსახე, ესე იგი არს, ერთ-სახე არიან, რომელნი მითვე სახითა განიწესებოდინ და ეზიარებოდინ ურთიერთას სიტყვთა არსებისათა“ 23,3.

ზანდ. (49 აა').

[2] იხ. ერთ-სახე.

შდრ. სხუა-სახე.

თანა-მოსახელე ე — სახელ-მოღვაში ა — ἴσαυχοι; 101,1 — თანაქვემდებარე ცნებები, რომლებსაც საერთო გვარი მოეძებნებათ: ომონიმები:

„თანა-მოლოსახელე არიან, რომელნი სახელითა ეზიარებოდინ ურთიერთას, ხოლო განსაზღვრებით გინა ზედა-წარწერით განიყოფებოდინ“,

„სახელ-მოღვაში უკუე არიან სახელითა ვიდრემე ზიარნი, ხოლო საზღვრითა ანუ წარწერითა განყოფილი“ 17,1.

ზანდ. (48 აა'); 9,2 (86,9); 17,1—3; 38,14; 51,17 ე (134,74).

თანა-მოსახელე ა — იხ. ერთ-მოსახელე || ერთ-სახელი.

თანა-მოსახელე შესმენა ა — იხ. ერთ-სახელი შესმენა.

თანა-მოსახელე შესმენა ე — სახელ-მოღვაში შესმენა ა — ἴσαυχοι; 86,8 — სახელით ერთი, მაგრამ განსაზღვრებით სხვადასხვა: „თანა-მოლოსახელე შესმე-

ნა ა არს, რაჟამს სახელსა მიითუ-ალვიდეს, ხოლო განჩინებასა — არასადა, ვითარ-იგი ხატი კაცისაა მიითულავს უკუე სახელსა კაცისასა, ხოლო განჩინებასა საზღვრისასა — არასადა“,

„სახელ-მოღვაში შესმე-ნა ა არს, რაჟამს სახელსა ვიდრემე მიითუალვიდეს, ხოლო განსაზღვრებასა — არასადა, ვითარ-იგი ხატი კაცისაა მიითულავს სახელსა კაცისასა, ხოლო განსაზღვრებასა კაცისასა არა მიითულავს“ 9,2.

თანა-მოხატოვნე ა — იხ. ერთ-ხატი.

თანა-შეთხზვა — ἴ σϋμμοσῆ 104,2 —

შეკავშირება, სინტაგმური კავშირი:

„თქმულთაგანნი რომელნი ითქმ-მიან მარტივად და თვნიერ თანა-შეთხზვისა... ხოლო რომელნი-მე თანა-შეთხზვით, ვითარ-იგი ცხენი რბის, სოკრათი ფილოსო-ფოსობს“,

„თქმულთაგანნი რომელნიმე თანა-შეთხზვით ითქმმიან, ვითარ-ცხენი რბის, სოკრატ ფილოსოფოსობს, ხოლო რომელნიმე-თვნიერ თანა-შეთხზვისა“ 22,1.

თანა-შემომღებელი ა — იხ. შემოყვანება.

(თანა-შექუსვა) ა — იხ. წინა-უკმოქმნა.

თანა-შთამოსლვა ა — იხ. გარდამოსლვა.

თანა-წამება ე — ἴ σϋχαραμῆσαι 134,51 — დამოწმება, დამტკიცება:

„განვლდა არს... თვსსა უვარის-ყოფა და შენსა თანა-წამებებად ცნობისა მიმართ და ხედვისა“ 51,9.

თარგმანი ე — ა) განმარტება, სქოლონი:

„არა ხოლო შესავალსა ამას ვიტყვ, არამედ კიდესა წარწერილთა თარგმანთა ცა“ ეპისტ., 5.

ბ) მთარგმნელი:

„პირველთა მათ თარგმანთა არარაა ელუაწა წერტილითა გაკუეთისათჳს საკითხეთაჲსა“ ეპისტ. 13. თარგმანებული ე—თარგმნილი. ეპისტ., 4.

თითოეული — $\chi\alpha\tau\acute{\iota}$; $\mu\acute{\epsilon}\rho\acute{\iota}\varsigma$ 111,21 — კერძო, ცალკეული:

„განიყოფების მოკუდავი კაცად: პეტრედ, პავლედ და სხუად თითოეულად კაცად“,

„განიყოფების მოკუდავი კაცად: პეტრედ, პავლედ და სხუად თითოეულად კაცად“ 2,27.

2. თითო-სახე ნაწილი ე — $\acute{\alpha}\delta\ \mu\acute{\epsilon}\rho\acute{\iota}\varsigma$ 96,34 — სხვადასხვა, ცალკეული:

„კაცი განყოფების პეტრედ, პავლედ და სხუად თითო-სახედ ნაწილებად კაცებისა“ 14,7.

[3] იხ. განყოფილი.

თითო-სახე ე — განყოფილება ა — $\eta\ \delta\iota\alpha\phi\epsilon\rho\acute{\iota}\varsigma$ 124,4 — სხვადასხვანაირი, განსხვავებული:

„სახენი საღაობისა შესმენისანი არიან თითო-სახენი ადგილნი“,

„სახენი უკუე საღაობითისა შესმენისანი არიან განყოფილებებისაებრ ადგილთაჲსა“ 41,1.

2. თითო-ფერი ა — $\eta\ \delta\iota\alpha\phi\epsilon\rho\acute{\iota}\varsigma$ 97,75 — სხვადასხვა:

„ვითარცა ერთ-სახელთა კმა თითო-სახედ მოსწავებული“,

„სახელ-მოდგამისა კმისაჲ თითო-ფერთა დანიშნეთა მიმართ“ 14,9.

ზანდ., ე.

[3] იხ. თითოეული.

თითოსახეობაჲ ე — განყოფილება ა — $\eta\ \delta\iota\alpha\phi\epsilon\rho\acute{\iota}\varsigma$ 85,33 — სხვაობა, სხეციფიკურ ნიშანთა ერთობლიობა:

„შესმენა იგი ნათესავთაჲ სახეთათჳს და თითოსახეობისაჲ სახეთათჳს და სახეთაჲ განუკუეთელობისათჳს გუამთაჲსა უმრავლესთა ზედა განეფინების“,

„ნათესავთაჲ ვიდრემე სახეთამიმართი შესმენაჲ და განყოფილებათაჲ სახეთავე მიმართი და სახეთაჲ განუკუეთელთა მიმართი უდიდესისაგან ითქუმის“ 8,7.

„თითოსახეობაჲ სამ-სახედ განყოფების: ზოგადად და თვსაგანად და უთვსაგანესად“ ე 5,1.

ნ. ზოგადი თითოსახეობაჲ, თვსაგანი თითოსახეობაჲ, უთვსაგანესი თითოსახეობაჲ.

23,8; 37,9; 5,1 ე; 52,12 ე (138,36).

თითოსახეობაჲ ერთად შემოკრებული ე — არსებითი განყოფილება ა — $\eta\ \sigma\alpha\sigma\alpha\lambda\acute{\alpha}\chi\ \delta\iota\alpha\phi\epsilon\rho\acute{\iota}\varsigma$ 100,20 — არსებით ნიშანთა ერთობლიობა:

„სულიერი და გრძნობადი [არს] თითოსახეობა ერთად შემოკრებული“,

„სულიერი და გრძნობადი [არს] თითოსახეობა ერთად შემოკრებული“ 16,4.

თითო-ფერი ე — $\pi\alpha\iota\chi\iota\delta\iota\varsigma$ — სხვადასხვანაირი:

„გრძნობაჲ... თითო-ფერად გამოაჩინებს მას“ 51,19

[2] იხ. თითო-სახე.

თითოფერებაჲ ე — $\delta\iota\alpha\phi\epsilon\rho\acute{\iota}\sigma\tau\omega\varsigma$ 75,31 — სხვადასხვაობა, გაყოფა:

„ნათესავ არს განმრავლებაჲ და თითოფერებაჲ სახისაჲ, რომელთა შეტყუებაჲ ესე არს“ 2,1.

თვთ-არსებაჲ ე — იხ. არსებაჲ.

თვთ-გუამი ე — თვთ-ყოფი ა — $\alpha\upsilon\mu\acute{\iota}\delta\iota\mu\epsilon\tau\alpha\sigma\iota\varsigma$ 118,46 — დამოუკიდებელი არსებობის მქონე:

„ვისსამიმართი... ანუ თვთ-გუამთა მიმართ“,

„რამასამემართად სათქუმელნი... ანუ თვთ-მყოფთა... შორის იხილვებიან“ 37,10.

37,10 (118,48); 37,11.

2. (თვთ-ყოფაჲ) [თვთ-ყოფი] ა — $\alpha\upsilon\mu\iota\theta\alpha\sigma\iota\alpha\sigma\iota\varsigma$ 106,3:

„არსებაჲ არს ყოველი, რომელი

თვთ-გუამ იყოს და არა სხუასა შინა აქუნდეს ყოფაჲ“,

„არსებაჲ არს ყოველი რომელი თვთ თავით თვისით იყოს და არა სხვსა შორის აქუნდეს ყოფაჲ“ 25,1.

54,1 ე (145,80).

თვთგუამოვანი — *ამბარაძე* 77,100 — დამოუკიდებლად არსებული, თავისით არსებული:

„არსობაჲ არს საქმე ანუ თვთ-გუამოვანი და არა მოქენე სხვსა სრულ-ყოფელისაჲ“,

„ყოფნი უკუე არს ანუ თვთ-გუამოვანი საქმე და არა მოქენე სხვსაჲ შემტკიცებისა მიმართ“ 2,12, 54,1 ე (145,79).

თვთებაჲ — *იბ* *იძამა* 139,12 — თვისება, თავისებურება:

„ამათსა განყოფილებასა შეურევნელ-ჰყოფს და თვთებათა მათთა [დაიცავს] შეუცვალებლად“,

„სცავს... თვთებათა მათთა შეურევნელად“ 53,2.

29,1; 27,7 ე.

[2] იბ. თვთებაჲ.

თვთებაჲ ვითარებისაჲ ა — იბ. სახე რომელობისაჲ.

თვთებაჲ წინააღმდეგობაჲ ა — თვთებაჲ წინააღმდეგობაჲ ე — *იბ* *იძამა* 126,30:

„შეუდგან წინააღმდეგობათა თვთებანი ოთხნი: პირველად, რამეთუ კეთილისა უკუე საპიროდ წინააღმდეგობ არს ბოროტი..., მეორედ, რამეთუ შეუძლებელ არს, რამათა ერთსა და მასვე ეამსა ერთბამად იყვნენ წინააღმდეგობნი განუკუეთელთა შორის..., მესამედ, რამეთუ წინააღმდეგობნი მასვე და ერთსა ქუედმდებარესა შინა ანუ ნათესაჲდ არიან ანუ სახედ ანუ რიცხუად..., მეოთხედ, რამეთუ წინააღმდეგობნი ანუ მისვე ნათესავისა

მიმდგომ... ანუ წინააღმდეგობთა ნათესავთა მიმდგომ“,

„შეუდგებთან წინააღმდეგობთა თვთებანი ოთხნი: პირველად უკუე ესე, ვითარმედ კეთილისა ვიდრემე წინააღმდეგობ ბოროტი ოდენ არს... მეორედ ესე, ვითარმედ შეუძლებელ არს ერთბამად ყოფაჲ წინააღმდეგობთა მასვე და ერთსა განუკუეთელსა შინა..., მესამედ, წინააღმდეგობობაჲ არს მასვე და ერთსა წინა-მდებარესა შინა ანუ ნათესავობითა ანუ სახითა ანუ რიცხუთა..., მეოთხედ, ვითარმედ წინააღმდეგობნი ანუ მასვე ნათესავსა შინა არიან... ანუ წინააღმდეგობთა შინა ნათესავთა...“ 44,8.

თვთ-ყოფი ა — იბ. თვთ-გუამი, თავით თვისით სრული.

თვთ-ყოფაჲ [თვთ-ყოფი] — იბ. თვთ-გუამი.

თვთ-შეკრებული ე — განთვსებულად შემტკიცებული ა — *იბ* *იძამა* 108,5 — ინდივიდუალური, კონკრეტული ნიშნებისაგან შემდგარი:

„გუამოვნებისა სახელი ორსა მოსწაწევებს... ოდესმე თვსაგანსა და თვთ-შეკრებულსა გუამოვნებასა, ვითარ-იგი მოსასწაწებელსა მას განუკუეთელობაჲ მოასწაწებდეს“,

„გუამისა სახელი ორსა დაჰნიშნავს... ოდესმე თავით თვისითსა და განთვსებულად შემტკიცებულსა მყოფობასა, რომლისა დანიშნვისაგან განუკუეთელსა ცხად-ჰყოფს“ 28,1.

თვნიერ გარეშემთხუეულისაჲ || თვნიერ შემთხუევეითისაჲ ე — განშორებადი შემთხუევეითი ა — *იბ* *იძამა* 83,14 — არამტკიცე, ცვალებადი ნიშანი:

„ზოგადი უკუე განყოფილებაჲ არს თვნიერ გარეშემთხუ-

ე უ ლ ი ს ა, ვითარ-იგი სხუაჲ ვინ-
მე ზინ და სხუაჲ ვინმე ღვან,

„საზოგადოჲ ვიდრემე განყოფი-
ლებაჲ არს განწორებადი
შემთხუევითი, ვითარ-იგი
ჯდის ვინმე და სხუაჲ ღვის“ 6,3.

ზღრ. განუშორებელი შემთხუევი-
თი.

თვსი — οὐκείος 51,17—

ა) თავისიანი, საკუთარი:

„თ ვ ს თ ა მათ ნათესავთა ზედა
დგომაჲ და ფლობაჲ კელთ-ედღა
ღმრთისა მიერ“.

„თ ვ ს თ ა და თანა-მონათესვეთა
მისთა ზედამდგომელობაჲ კელთ-
ედღა ღმრთისაგან“ ეპისტ., 1.

35,7 (105,9).

თ ი ინი 117,81.

ბ) თვისება:

„საზღვრის-დადებაჲ განყოფს
თ ვ ს ს ა თვთოეულისასა, ეგრეთ-
ვე განსაზღვრებაჲ განყოფს ბუნე-
ბასა თითოეულისასა სხვა ბუნები-
საგან“,

„საზღვრის-დადებაჲ განყოფს
თ ვ ს ს ა თითოეულისასა, ეგრეთვე
განსაზღვრებაჲცა განყოფს თვისსა
თითოეულისასა სხვა ბუნებისაგან“
16,8.

2. განთვსებულებაჲ ა — თ ინი
113,19.

„ხოლო თ ვ ს თანა-მოსახელესა-
ცა სახელ-ედების, ვითარმცა მის-
ცემდა სახესა და სახელსა და გან-
საზღვრებასა“,

„ხოლო განთვსებულება არს
თანამოსახელეობითცა შესმენაჲ,
რომელ არს მიცემაჲ სახელისაჲცა
და საზღვრისაჲ“ 34,6.

[3—4] იხ. ბუნებაჲ, განთვსებუ-
ლი.

თვსი არსებისაჲ ა — თვსი || თვსებაჲ
არსებისაჲ ე — თ ინი თჯ იანიად
, 112,12— არსების თვისება:

„განთვსებულებით თ ვ ს ა რ-
სე ბ ი ს ა არს არა ქუედმდებარესა
შინა ყოფაჲ, რამეთუ უფროსლა
იგი აქუს ქუედმდებარედ შემთხუე-
ვითთა ყოფისა მიმართ და არა მას
სხუასა შინა აქუს ყოფაჲ“,

„თ ვ ს ა რ ს ე ბ ი ს ა არს, რაჲთა
არავის ზედა დაერთვოდის ანუ მოჰ-
კიდვიდეს, არამედ უფროსლა მას
ზედა დაერთვოდინ და მოჰკიდვი-
დენ შემთხუევითნი და არა სხუათა
თანა მას ჰქონდის აგებულებაჲ
34,4.

თვს-თვსი ე — ერთისამიერთაგანი ა —
თ ი ბ ე ი 128,27— თავისებური, სპე-
ციფიკური:

„პირველი და უკუანაჲსკენელი არა
არიან ერთ-სახელ, არამედ თ ვ ს -
თ ვ ს “,

„უპირველესი და უკუანაჲსკენელი
არა სახელ-მოდგამთაგანნი არიან,
არამედ ერთისამიერთაგან-
ნი“ 46,6.

[2] იხ. ერთი და იგივე.

თვსაგანი თითოსახეობაჲ ე — თ ინი
მადფიჲ — 82,11 — ეგრძო, კონკრე-
ტული ნიშნებით სხვაობა:

„თ ი თ ო ს ა ხ ე ო ბ ა Ბ სამ-სახედ
განიყოფების: ზოგადად და თ ვ ს ა -
გ ა ნ ა ლ და უთვსაგანსაღ“
48,2—5.

თვსაგანი განყოფილებაჲ ე — განთვ-
სებული განყოფილებაჲ ა — თ ინი
მადფიჲ 83,13—სპეციფიკური ნიშნე-
ბის ერთობლიობა, განსხვავება კერ-
ძო ნიშნების მიხედვით:

„ესე უკუე სახელი შემთხუევი-
თისაჲ განიყოფების ორად: ზოგა-
დად განყოფილებად და თ ვ ს ა -
გ ა ნ ა ლ გ ა ნ ყ ო ფ ი ლ ე ბ ა ჲ . . .
ხოლო თ ვ ს ა გ ა ნ ი გ ა ნ ყ ო -
ფ ი ლ ე ბ ა Ბ არს შემთხუევაჲ რაჲ-
საჲმე, ვერღარა მისგან განუშორე-
ბადისაჲ“;

„ესეცა შემთხვევითი განყოფილების ორად: საზოგადოდ განყოფილებად და განთქსებულად განყოფილებად... ხოლო განთქსებული განყოფილება არს განუშორებელი შემთხვევითი“ 6,2.

6. განუშორებელი შემთხვევითი.

შღრ. ზოგადი განყოფილებად.

თქსი ვისსამიმართისა ე — თქსი რაჲსამემიმართისა ა — თბ იმის რჲს რძბ რი 118,24 — მიმართების კატეგორიის თვისება:

„თქს ვისსამიმართისა არს, რაჲთა გარე-მოქცევითა ითქუმოდის..., ამას თანა, რაჲთა მყისთანაობად ბუნებისა თანა აქუნდეს“,

„თქს რაჲსამემიმართთა არს გარე-მოქცევითა მიმართ სათქუმელობად... და მყისთანად მყოფობად ბუნებითა 37,7.

თქსი რაოდენობისა ე — თქსი რაოდენისა ა — თბ იმის რჲს რძბ რი 117,81 — რაოდენობის თვისება:

„ხოლო თქს რაოდენობისა არიან სამნი ესე, რომელნიცა მოდგამნი არიან მისნი: პირველად არა ქონებად წინააღმდეგობისა რაჲსაჲმე თავით თქსით... მეორედ, არამიმთუალველობად უფროჲს-უმცროჲსობისაჲ..., ხოლო მესამედ, რომელი-იგი მხოლოდ და ყოველისა რაოდენობისაჲ არს: სისწორე და არა-სისწორე“,

„ხოლო თქს რაოდენისა არიან სამნი, რომელთაცა მიმდგო სახელ-ედების. პირველად რაჲთა არარაჲ აქუნდეს წინააღმდეგობი თავსა ზედა თქსსა.. ამას თანა არა მიითუალავს უფროჲსობასა და უმცროჲსობასა... ხოლო მესამედ ესე სახე ყოველთა განეკუთნების და მხოლოდ, ვინაჲთგან ყოველი რაოდენი სწორიცა არს და არასწორიცა“ 36,22—23.

6. მიმდგო.

თქსი რომელისაჲ ე — სახოანი სახე ვითარისაჲ ა — თბ იმის რჲს რძბ რი 122,97:

„მესამე მიმდგომობად არს თქსი რომელიისაჲ“,

„მესამე შესადგომელი მისი, რომელი სახოანი სახეცა არს ვითარისაჲ“ 38,19.

თქსება — თბ იმის რჲს რძბ რი 84,22; 114,25; 118,48; 84,22 — მდგომარეობა, ფორმა:

„ანუ ბუნებითი არს თქსებაჲ მათი“,

„ანუ ბუნებითი არს თქსებაჲ მათი“ 37,10.

ზანდ., 34 ე (49 λა'); 37,12 ა (119,56); 29,1; 37,12 (119,54); 51,4 ე (132,17).

2. განუჭრელი თქსებაჲ ა — რჲს რძბ რი 118,33:

„ხოლო მოიკლვის არა თვთ თავადი გუამი, არამედ თქსებაჲ გუამისაჲ“,

„ხოლო თანა-მოისპობვის არა გუამი მისი, არამედ განუჭრელი თქსებაჲ“ 37,8.

3. შეზავებაჲ ე — რჲს რძბ რი 116,74 — კავშირი, ურთიერთობა:

„ხოლო ვითარცა თქსებისა მქონებელნი ურთიერთას“, „ვითარ-იგი შეზავებაჲ აქუნდეს ურთიერთას“ 36,21.

4. თვთებაჲ ა — თბ იმის რჲს რძბ რი 95,33 — თვისება, თავისებურება:

„თქსებანი იგი გამომსახველნი შემთხვევითთა წესთაგან იქმნებიან და დაჰსახვენ გუამოვნებასა“,

„დამსახველობითნი თვთებანი შემთხვევითნი არიან, რომელნი დაჰსახვენ გუამსა“ 13,6.

44,8 (126,30).

5. განთქსებული ე — თბ იმის რჲს რძბ რი 123,23 — თვისება, ნიშანი:

„ორნი ჰქონან თ ვ ე ბ ა ნ ი“,
„ორი ოდენ აქუს განთვსე-
ბული“ 39,7.

8,6; 11,2.

6. განთვსებულობა ა — ἡ ἰσότης
105,9 — თავისებურება, სპეციფი-
კური ნიშნები:

„რაოდენნი-იგი... განჰყოფენ
თ ვ ს ე ბ ა ს ა თ ვ ს ის ა გ უ ა მ ო ვ ნ ე ბ ი-
ს:სა“,

„რაოდენთა განთვსებუ-
ლობა გუამისა განი-
ჩინეს“ 23,5.

თვისებითი ერთობა ე — ἡ ὁμοειότης
ἕνωσις 136,120 — ერთობა თავისებუ-
რებების, დამახასიათებელი თვისე-
ბის მიხედვით:

„ერთობა თ ვ ს ე ბ ი თ ი
არს, ვითარ-იგი მეგობრისა მეგობ-
რისა მიმართ“ 51,24.

6. პირებითი ერთობა, წინადა-
დებითი ერთობა, შეერთებითი ერ-
თობა.

თვისი მსგავსი ე — მახლობელი ა
— οὐκείως 52,49 — დამახასიათე-
ბელი, ერთნაირი:

„უცხოთაგან თ ვ ს ნ ი მ ს გ ა-
ვ ს ნ ი ნ ი თ ნ ი ჰ ე შ მ ა რ ი ტ ე ბ ა ს ა შ ე-
მოუკრიბნე“,

„მისგავსებითა სახესა ფუტკრი-
სასა მ ა ხ ლ ო ბ ე ლ ნ ი უ კ უ ე ჰ ე შ-
მ ა რ ი ტ ე ბ ის ა ნ ი გ ა მ ო ვ კ რ ი ბ ნ ე “ ე პ ის ტ.

6.

თვისობა||იგივეობა ე — იხ. განუკრე-
ლი თვსება.

თუალი ე — მხედველობითი ძალი ა —
ὅς ὁμοειότης 51,11 — შინაგანი ხედ-
ვის, ჰკერტის უნარი:

„რამთა განიწმიდოს თ უ ა ლ ი
სულისა“,

„განიწმიდა მ ხ ე დ ვ ე ლ ო ბ ი-
თ ი ძ ა ლ ი ს უ ლ ის ა “ ე პ ის ტ. 1.

(თქუმა) ე — (შესმენა) ა — ἁπαροπέ-
σα 84,6 — მსგელობა:

„საყოველთაო იგი სიტყუა ყო-

ველთა არსთათჳს ი თ ქ უ მ ი ს“,
„რომლისათჳს ყოველთა შ ე-
ი ს მ ი ნ ე ბ ი ს“ 8,1.

ἡ ὁμοειότης 132, 16 — გამოთქმა,
მტკიცება:

„პირველად მარტივი წმა. მეო-
რედ სახელი, მესამედ სიტყუა, მე-
ოთხედ თ ქ უ მ ა ე, მეხუთედ გან-
საზღვრება — ხუთნივე ესე ურთი-
ერთას მოკიდულობითა უკუე არა-
რამთ განიყოფებიან“ ე 51,4.

51,4 ე (133,21).

[2] იხ. გულისკმის-ყოფა.

იზედვი ა — იხ. სულიერი.

იგივე ე — ἄς ἁμ' ἄρ 135,75 — იგი-
ვე:

„და ი გ ი ვ ე არს პირველად და
არსებითა ვისსამიმართად“ 51,18.

[2] იხ. ერთი.

იგივე და ერთი ე — ἄρ 146,128:

„ი გ ი ვ ე და ერთი აქუს
გუამოვნება მისთანა“ 54,9.

„იქმნა“ ე — იხ. ქმნილი.

იჭვ ა — სახე ე — ὁμοειότης 116,71:

„იგივე და ერთი საქმე სხვსა და
სხვსა ი ქ ვ ს ა ე ბ რ ს ხ უ ა ს ა და
სხუასა შესმენასა ქუეშე დაიწესე-
ბეს“,

„შესაძლებელ არს მისვე საქმი-
სა სხვთა და სხვთა სა ხ ი თ ა
სხუასა და სხუასა შესმენასა შინა
შეყვანება“ 36,21.

[2] იხ. მოსწრაფება.

კატილორია ა — ἡ ἁπαροπέ 104,1:

„ესე უკუე იწოდებიან შესმენად
და კ ა ტ ი ლ ო რ ი ა დ, ვითარცა ვი-
ეთთადმე სათქუმელობისაგან, რამე-
თუ „ალორევი“ თქუმასა უწოდინ“
22,13.

დამატ. 1,4.

კაცი — ὁ ἁπαροπέ 86,10 — აღმაი-
ნი:

„საზღვარი და განჩინება კ ა ც ი-
ს ა ა არს, რამთა იყოს ცხოველ,
სიტყვერ და მოკულავ, შემწყნარე-

ბელ გონიერებისა და კელოვნებისა“,

„საზღვარი კაცისაჲ არს: ცხოველი სიტყვერი, მოკუდავი, გონებისა და კელოვნებისა შემწყნარებელი“ 2,2.

2,2 ე: 2,25 (80,206); 15,1; 16,1; 16,10; 53,9 ე.

კაცობრივი ე — სიტყვერი ა — სიყ:ად: 51,25 — ადამიანურ-ლოგიკური:

„ვითარ მეტყუელ ვიქმნე სიტყუათა, აღმატებულთა ყოვლისავე კაცობრივისა დაბადებულებისა და ქმნულებისათა“,

„გამოვთქუნე საღმრთონი და გამოვთქემელი, ზესთა აღმავალნი მიწთომასა ყოელისა სიტყვერისა დაბადებულისასა“ ეპისტ. 2.

ჰუმბრაუიცი 136,3 — ადამიანური:

„ფილოსოფოსობაჲ არს მეცნიერებაჲ საღმრთოთა და კაცობრივთა საქმეთაჲ“ 52,2 ე.

კეთილად-ყოფაჲ ე — ჭერ-ჩინებაჲ ა — ჯი ადამიანი 122,104 — დადებითი მსჯელობა, მტკიცება:

„წართქუმაჲ უკუე არს მეტყუელი კეთილად ყოფისაჲ“,

„ჭერ-ჩინებ:აჲ წათქუმაღოქუემის“ 38,21.

კეთილ-შესახედავი ა — იხ. ქმნულ-კეთილობაჲ.

კერპად (შექმნაჲ) ე — ჰუმბრაუიცი 135,96 — სახის შექმნა:

„ამისსა შემდგომად ნივთითა დასახოს და კერპად შექმნასა“ 51,20.

კერძოჲ ა — კერძოჲ|კერძი ე — ზ მპრცი 97,75 — ნაწილი, ცალკეული:

„[განიყოფების] ესეცა ორ-სახედ: ანუ ვითარცა ყოვლად, ანუ ვითარცა კერძოდ“,

[„განიყოფების] ესეცა ორ-გუარად: ანუ ვითარცა ყოვლითურთი-

სათკს და ანუ ვითარცა კერძო-
ესათკს 14,9.

35,15; 10,1 ე; 14,2 (95,11); 14,2 (95,14); 14,9 (97,81); 14,9; 36,13 (115,43); 51,20 ე (135,93) 53,7 (140,40).

2. ნაწილი || ნაწილი კერძოჲჲ ე მპრცი 106,8:

„ყოვლითურთი კერძოთა შინა“, „ყოვლადი ნაწილებსა შინა“ 24,7.

14,8 (96,58); 14,8; 14,9; 36,9; 36,12; 51,2 (132,11).

3. კერძოჲ ნაწილი ე — ზ მპრცი 122,83 — დამახასიათებელი:

„არსებითნი ვითარებანი არსებისა მიმდგომ არიან, რამეთუ კერძონი არიან მისნი“,

„არსებითნი რომელობანი არსებისა მიმართ აღიყვანებანი, რამეთუ კერძო ნაწილ მისსა არიან“ 38,17.

4. მრავალრიცხოზაჲ ე — ზ მპრცი 115,18 — ნაწილი:

„რომელთა კერძონი ერთისა რაჲსმე საზღვრისა მიმართ შეიყოფვილინ“,

„რაჲსმე მრავალრიცხოზაჲ იგი მათი ერთსა რაჲსმე ჭურჭელსა შინა შეასაზღვრონ“ 36,6.

5. ნახევარი ა — ზ ჟამთა 129,6 — ნახევარი:

„მეორე დანიშნვაჲ მყის-თანად-თაჲ არს ურთიერთას ზოგად-ყოფაჲ... ვითარცა ორწილი და ნახევარი“ 47,2.

47,2 (129,6); 36,20.

6. უსაკერძოესი ა — ზ მპრცი 94,20:

„ფილოსოფოსნი კერძოსა რაჲსმე სახისსა გუამად უწოდენ“,

„რომლისათკსცა უსაკერძოესსა ვიდრემე სახელ-სდვეს გუამად“ 13,3.

[7—12] იხ. ასოა, განზოგება, ზოგი, ზოგადი, ზოგება, ზოგებითი. შდრ. საყოველთაოა.

კერძოა განწვალდება ა — იხ. განყოფილება.

შდრ. ზედა-განწვალდება.

კერძოა ნართაული ე — კერძობითი ა — რბ მერძბ 86,6— ცალკეული, არაზოგადი:

„ზედა დაერთვის კერძოა იგი ნართაული საყოველთაოსა მას კერძოსა“,

„ქუედ-უც კერძობითი უსაყოველთაოესა შესასმენელად“ 10.1.

კერძოაბი ე — კერძობითი ა — რბ მერძბ 84,4 — ცალკეული, კონკრეტული:

„საყოველთაონი იგი კერძონი შესმენდენ კერძოაბსათა მათ“,

„უსაყოველთაოესნი შეისმინებოდინ კერძობითთად“ 8,1.

კერძოაბ-მსგავსი ა — იხ. მსგავსების კერძოა.

კერძოაბ-უმსგავსობა ა — იხ. უმსგავსობების კერძოა.

კერძობითი ა — იხ. კერძოაბი, ზოგებითი, კერძოა ნართაული.

კითხვითი [სიტყუა] ე — ბ მამაძაძე: ჯბჯი 134,53 — მოკლე შეკითხვა, რომელიც განსხვავდება გამოკითხვისაგან:

„განიყოფების გამოკითხვითი სიტყუა კითხვითისაგან“ 51,10.

ნ. გამოკითხველობა.

შდრ. გამოკითხვითი სიტყუა.

კითხვა-მიგება ე — ჯ მამაძაძე, ჯ ბპბპი-თაძ. 134,56 — დიალოგი:

„სიტყვსყოფითად უკუე ხატად ითქუმის კითხვა-მიგება“ 51,10.

ლექსი — ჯ ლქი 100,13; 115,34 —

ა) ცალკეული სიტყვა, მეტყველების ერთეული:

„სახელი ერთი ლექსი არს“, „სახელი ერთი ლექსი არს“ 16.2.

ბ) ლექსი, როგორც განსაზღვრებული რაოდენობის სახე:

„ლექსი აღირაცხოს რაა მარცულედად, არა აქუს ზოგადი საზღვარი, შემეერთებელი მარცულთა მათ“,

„ლექსსა, აღრიცხულსა მარცულედად, არა აქუს ზოგადი საზღვარი“ 36,10.

გ) ძნელი, წიგნური სიტყვა:

„ლექსი ღრმასა სიტყუასა ჰქვან წიგნურსა, რომელსა სოფლურად ნაცვალს სხუა აქუნდეს“ 16, სქოლიო.

16,2; 16,3; 16,9; 36,9 (115,30); 36,9.

2. ნაწილი ე — წინადადების შემადგენელი ნაწილი:

„თითოეული ლექსი წინადადებისა საზღვრად ითქუმის“,

„თითოეული ნაწილი წინადადებისა განსაზღვრებად სახელიდების“ 51,2.

[3] იხ. სიტყუა.

მარადის მოძრავი ე — ბე: აივი-თაძ 138,43:

„სული მარადის მოძრავი არს და მარადის მოძრავი უკუდავ არს“ 52,12.

მართლიად მოძრავობა || მართლძრავა ე — მართლიად მოძრავი [მართლიად მოძრავობა] ა — ბე: აივი-თაძ 129,11 — სწორზნაზნაობის მოძრავობა:

„კუალად მართლიად მოძრავობა, რომელსა ეწოდების მართლძრავა“,

„მართლიად მოძრავი, რომელი ითქუმის მართლიად დარვადა“ 48,3.

48,3 ე (130,12).

მარტივი არსებაა — ἡ ἀπλῶς ὑπαρξίς 109,2— ზოგადი არსება, ზოგადი სუბსტანცია:

„არა ხოლო მარტივად არსებასა ერთ-გუმად უწოდთ, არამედ შემთხვევითსაცა“,

„არა მარტივისა არსებასა ხოლო გუამოვნად ვიტყვთ, არამედ შემთხვევითსაცა“ 30,1.

[2] იხ. არსებაა.

მარტივი კმაჲ ე — ἡ ἀπλ. ἡ ὕλη 132,16— მარტივი სახელოვდება:

„აწ უკუე პირველად მარტივი კმაჲ, მეორედ სახელი, მესამედ სიტყუაჲ, მეოთხედ თქუმაჲ, მეხუთედ განსაზღვრებაჲ“ 51,4.

მარტივად ყოფაჲ || მარტივად მდებარე ნივთი ე — მარტივად ყოფაჲ ა — τὸ ἀπλῶς εἶναι 93,4— მარტივად, ზოგადად არსებობა:

„ფილოსოფოსნი... არსებად უწოდენ მარტივად მდებარესანივთსა, ხოლო ბუნებად — არსებასა, დასახულსა განყოფილებად არსებითად, რომელსა-იგი მარტივად ყოფასა თანა ვითარებაჲცა რამე აქუნდეს ყოფისაჲ“,

„ფილოსოფოსთა... განყოფილებაჲ თქუეს არსებისა და ბუნებისაჲ, არსებად ვიდრემე მეტყუელთა მარტივად ყოფისათა ოდენ, ხოლო ბუნებად არსებისა, სახე-დადებულისათა არსებითთა განყოფილებათა მიერ და მარტივად ყოფისა თანა ესრეთ ვითამე ყოფისა მქონებელისათა“ 13,1.

მარცხალი — ἡ ἀσπ. 103,6— მარცხალი:

„რომელ არს მარცხალი დასასრულისაჲ“,

„რომელ არს მარცხალი უკუნადასცნელი“ 21,1.

36,10 ე (115,35).

2. მარცხული ე — ἡ ἀσπ. 115,34:

„ლექსსა აღრიცხულსა მარცხულებად“,

„ლექსი აღრიცხოს რაჲ მარცხულად“ 36,10.

მარცხული ე — იხ. მარცხალი.

მარზვაჲ ა — იხ. დაცვაჲ.

(მატებაჲ) ე — განყოფაჲ ა — ἡ ἀφ. 80,217:

„ესენი ჰყოფენ, რაჲთა ჰმატდეს სახე სხუასა სახესა“,

„ესენი ჰყოფენ განყოფასა სახისასა სხვა სახისაგან“ 2,26.

5,1 (82,12); 5,1 (82,14); 5,2 (82,21).

მაზლობელი — იხ. თვისი მსგავსი.

მგონებელი ა — იხ. [გულის-სიტყუაჲ].

მგორვალობაჲ ე — ცვალებადობაჲ ა — ἡ μεταβ. 94,15 — მოძრაობა, ცვალებადობის სახე:

„[მიეცა ძალი] ქვათა... ადგილითი ადგილად მიმოდგმისა სხუათამიერისა და მგორვალობისაჲ“,

„ქვათა შორის... ადგილითი ადგილად სხუათამიერთა ძრვითა ცვალებადობაჲ“ 13,2.

მგრძნობელი|გრძნობალი ე — მგრძნობელი|მგრძნობელობითი|გრძნობალი ა — ἡ ἀσπ. 86,5— გრძნობალი:

„ცხოველი არს არსებაჲ სულიერი და გრძნობადი“,

„ცხოველი არს არსებაჲ სულიერი, მგრძნობელი“ 9,4.

2,17; 2,27; ||32,2 (59,8); 9,1 (86,7); 23,6; 27,1; 37,4 (118,18); 53,8 ე.

მღგმოჲ ე — მღგმარე ა — ἡ ἀσπ. 124,12— უძრავი, მოძრაობის გარეშე მყოფი:

„მდებარეთაგანნი რომელნიმე არიან მღგმო, ვითარცა ქუეყანაჲ, ხოლო რომელნიმე მოძრავ“,

„მდებარეთაგანნი რომელნიმე მღგმარე არიან უძრავად, ვითარ ქუეყანაჲ, ხოლო რომელნიმე

ვითა და მზრახველობითა“
29,1.

მიღრეკაა ე — იხ. მღებარეობაა.

მიზეზი — ἡ αἰτία 93,8—მიზეზი, დასაბამი:

„რომელ ვიტყვ შეუცვალეღელსა მას დასაბამსა და მიზეზსა და ძალსა“,

„რომელ არს თვთ-იგი უცვალე-ბელი და შეუძრველი დასაბამი და მიზეზი და ძალი“ 13,1.

24,10 (106,9); 24,11 (106,10); 26,1 (107,5); 26,2; 37,6; 39,2; 46,5; 47,2; 54,2 ე (195,91).

[2] იხ. დასაბამი.

მიზეზი მიზეზისაა ე — მიზეზი და მიზეზისგანი ა — ἄντιον ἄντι αἰτίας 128,16—პირველისა და უკანასკნელის სახეობანი; მიზეზი და შედეგი:

„მეხუთედ, ვითარმცა ვიტყოდეთ მიზეზსა მიზეზისასა, ვითარმედ სოკრატი უპირატეს არს თვისსა ხატისასა“,

„მეხუთედ, ვითარ ვიტყოდით მიზეზსა და მიზეზისგანსა, ვითარ-იგი სოკრატი უპირველეს არს თვისსა ხატისასა“ 46,5.

მიზეზისაგანი — ἄντι αἰτίας 129,6— შედეგი:

„არარაათ ერთიმეორისა მიზეზ იყვნენ ანუ მიზეზისაგანი“, ..არა რომლისა ყოფაა მიზეზად ანუ მიზეზისაგან“ 47,2.

მიზეზოვანი ე — მიზეზისგანობაა ა — ἄντι αἰτίας 118,23 — შედეგი:

„ხოლო მიზეზით და მიზეზოვნად, ვითარ-იგი მამაა ძისა არნ მამა“,

„ხოლო რომელნიმე მიზეზისაებრ და მიზეზისგანობისა, ვითარ მამაა — ძისა მამა“ 37,6.

მითუალვაა ა — იხ. მიღებაა.

მიმდგომი ა — იხ. ნართაული.

მიმდგომი || მიმდგომობაა ე — შესად-

გომელი ა — ἄντι παρακλίστα 122,97—თანხლები თვისება:

„ხოლო სამნი სახენი არიან რომელობისანი, ესე იგი არიან, მიმდგომნი“,

„ხოლო სამ არიან თვთებანი ვითარებისანი, ესე იგი არს, შესადგომელნი მისნი“ 38,19.

36,22.

მიმდემი ე — შესრულებაა ა — ἡ ἐνελ-ἐξεία 129,4—რეალიზაცია, განხორციელება:

„მიმდემად უკუე არს რეალიზა შორის ძალითა ანდრიანტ-ყოფაა განდნობითა, განქედითა“,

„შესრულებად უკუე უწოლთ რეალიზა მის, რომელი იყოს ძალ ძეგლისა, რაჟამს დაიდნოს და შთაისხას“ 48,1.

მიმდემობაა ა — იხ. შესრულებაა.

მიმოქცევაა გონებასა შინა ა — იხ. სიტყვთ განსწავლაა.

მიმოძრვაა ე — ἡ μετακίνησις 145,87— მოძრაობა, ცვალეზადობა:

„ქუეყანაა მოძრავ არს უკუე აღმოცენებისათვის ნერგათასა, ხოლო მყოფროა არს ადგილითი ადგილად მიმოძრვისათვის“ 54,2.

მიმხუმელი ა — იხ. შემოკრებაა.

მიწალევი ე — ἄντι ἡμετέριον 134,58— ლევა, წინამძღვარი, რომლის ქეშმარიტება აღიარებულია:

„მიწალევი არს, რომელი მიღებულ იქმნეს, ვითარცა აღსაარებული და შეწყყნარებული აღსაშენებულად ვისამე“ 51,13.

შდრ. დადებული, ზოგადი განზრახვაა.

მიუწოთმელი ა — იხ. უზომობა.

(მიღებაა) ე — (მითუალვაა) ა — ἄντι ἐξεία 76,87:

„საკურო არს, რაჟამცა სახე და სახელი ნათესავთაა მასვე წესსა განსაზღვრებისასა მიიღებდეს“,

„საკურო არს, რაჟათა სახენი სა-

ხელსა ნათესაებისა მათისასა და განსაზღვრებასა მიითუალვიდენ“ 2,10.

მიწთომილობა ა — იხ. კელოვნება. **მიხუმული** — *πισυχημα*; 110,21 — მიღებული:

„რამეთუ მიხუმულ იქმნეს და შეერთებულ სიტყვსაგან ღმრთისა“,

„გუამსა შინა სიტყვსა ღმრთისასა შეგუამდეს მის მიერ მიხუმულნი იგი“ 30,3.

ნ. მიმხუმელი.

მოგება — იხ. შემოკრება, განწმენდა, მოგება, შექუსული.

მოგებული რომელობა ე — ზედ-მოგებული ვითარება ა — 121,58 — *ἡ ἐπιεικήτης* — შეძენილი ვითარება:

„აწ უკუე ვნებული რომელობა, რომელი არა უკანამსენელ მოგებული იყოს, ანუ ყოველსავე მას ერთ-სახესა და ბუნებასა თანა არს, ანუ არა ყოველსავე“,

„ესრეთ უკუე შეხედომითი ვითარება არათუ იყოს ზედ-მოგებული, ანუ ყოველსავე და სრულისა სახისა არს ანუ არა ყოველისა“ 38,12..

მოგებული მოქმედება ე — ნართაული მოქმედება ა — *ἡ ἐπιειχῆς ἐπέχεια* 127,4 — არაარსებითი მოქმედება:

„მოქმედება არიან მოგებულნი მოქმედებანი, რომელნი იგი უმტკიცეს არიან“,

ნართაულნი მოქმედებანი, მდგომონი და შეურყეველნი“ 45,2.

45,6 (127,15).

მოგებული წესი ე — ნართაული ანაგები ა — *ἡ ἐπιειχῆς ἐξῆς* 127,15 — შეძენილი თვისება:

„განძრუა მოგებულთა

წესთაჲ, რაჟამს განმტყარი განვირდეს“,

„განგდება ნართაულთა ანაგებთაჲ, რაჟამს იგი განკურებული განვირდეს“ 45,2.

მოგონება — *ἡ ἐπινοια* 135,84; *ἡ ἐπινοια* 134,63 — აზრი, მოფიქრება, წარმოდგენა:

„სიტყუაჲ არს ქადაგი მოგონებისაჲ“ 51,5 ა.

„უცხოჲ რამე მოგონებაჲ, ვითარ-იგი არს სიტყუაჲ პარმენილოსაჲ, ვითარ-იგი ერთად იტყოდა არსსა“ 51,16 ე.

51,19 ე (135,84), 51,20 ე (135,97).

„მოგონებასა კეშმარტი სიტყუაჲ მრჩობლ გამოაჩენს: ერთსა მას, ვითარცა გულისკმის-ყოფასა ყოვლად მყართასაქმეთასა, რომელი იგი გონებით უსიტყუელად მოიპოვების და მარტივად განაცხადებს ხედვასა და მეცნიერებასა...“ 51,19.

[2] იხ. გულისკმის-ყოფა.

მოდგამი ა — იხ. მიმდგომი.

მოზარდობითი ძალი ა — ძალი მოზარდობისა ე — *ἡ ἰσχυρία* 78,148 — ძალი, პოტენციის სახეობა: მასაზრდობელი ძალა:

„აქუს მას ძალი მოზარდობისა და აღორძინებისა და მშობელობისაჲ“,

„[ნერგსა] აქუს მოზარდობითი და აღორძინებითი ძალი“ 2,18.

[2] ძალი აღორძინებისაჲ.

მოზარახული ე — მოფიქრებული. ნააზრევი:

„არაჲ დააკლოს. არა ხოლო ასორმეოცდაათა ამათ თავთაგანი პირველით ებისტოლითურთ, არამედ არცაღა ჩუენი ესე კადრებული და მოზარახული“ წინასიტ., 4.

მოყიდებითი ე — იხ. ქუედმდებარე.

მოყიდულად ზედა მდებარე ე — იხ. ქუედმდებარე.

მოკიდებული ნივთი ე — იხ. ქუედმდე-
ბარე.

მოკიდულობა ე — ἄσχοιμενον 132,17
— დამოკიდებულება:

„ხუთნივე ესე ურთიერთას მო-
კიდულობითა უკუე არარაათ
განიყოფებიან“ 51,4.

მოკლე სიტყუა ე — შემოკლებული
სიტყუა ა — ἀσχοιμενος 132,17—
მოკლე დახასიათება, რომელიც არ
არის განსაზღვრება:

„არიან მოკლენიცა სი-
ტყუანი, ვითარცა აღმოქუ-
მულნი, გარნა ვინაფთგან არა აუწყე-
ბენ ბუნებასა საქმისასა, არა არიან
იგინი განსაზღვრება“,

„არიან შემოკლებულნი-
ცა სიტყუანი, ვითარცა აღ-
მოკლებილნი, გარნა ვინაფთგან არა
ცხად-ჰყოფენ ბუნებასა საქმისასა,
არა არიან განსაზღვრებანი“ 16,1.

მოკლება — ἡ στέφανος 122,100—
ა) რაიმეს არქონა:

„არა ყოველნი მოკლებანი
განჩინებითად ითქუმიან, არამედ
მოკლება ეცა შემთხვევითად
სათქუმელ არს, ვითარ-იგი არს სიბ-
რმე და სიყრუე“,

„არა ყოველი მოკლება ე
უკუთქუმიით მოიკსენებვის, არამედ
არიან წათქუმიით სათქუმელნიცა
მოკლებანი, ვითარცა სიბრმე,
სიყრუე“ 38,20.

ზანდ. 45 (49 მჴ); 44,3; 45,6 ე
(127,13); 45,6; 45,6; 45,8 (127,33);
48,4; 48,10.

ბ) ცვალება-
ლობის ფორმა: კლება, დაბატარავე-
ბა:

„რაოდენობასა შინა აღორძინება
და მოკლება ე“,

„რაოდენობასა შინა აღორძინება
და მოკლება ე“ 48,3.

„მოკლება ე არს უღარესისა
მიმართ ძრვამ“,

„მოკლება ე უმცროხისა მი-
მართ“ 48,5.

ნ. [ძალი] რაოდენობასა შინა.
შდრ. ამატება, აღორძინება.

მოკუდავი — ὁ θυγος 78,150— მოკე-
დავი:

„განიკუეთების სიტყვერი მო-
კუდავად და უკუდავად“,

„განიკუეთების სიტყვერი მო-
კუდავად და უკუდავად“ 2,19.

2,17 (32,2); 9,2 (86,12); 14,2;
16,10; 53,8 ე; 54,3 ე.

2. მოკუდავება ე —

„მოკუდავება ე განიკუეთე-
ბის კაცთა ზედა და პირუტყუთა“
2,19.

2,19 (78,150); 42,25 (80,200); 2,27
ე; 13,1.

მომავალი ე — ყოფადი ა — ἡ ἀρχή
124,5— მომავალი დრო, დროის კა-
ტეგორიის სახე:

„ხოლო სახენი ოდესობისა შეს-
მენისანი ესე არიან თითოსახეობა-
ნი წელთანი, რომელნი-იგი სამ
არიან: გარდასრულ, აწინდელ და
მომავალი“,

„ხოლო სახენი ოდესობითისა შეს-
მენისანი არიან ეგოდენნი, რაოდენ-
ნი არიან განყოფილებანი ჟამისანი,
ხოლო სამ არიან იგინი: აწ-ყოფი,
გარდასრული, ყოფადი“ 42,1.

36,16.

შდრ. აწინდელი, გარდასრული.

მომასწავებელი ე — დანიშნული ა —
ὁ μαθητευόμενος 102,18— მაჩვენებელი,
აღმნიშვნელი:

„რომელსა მომასწავებელ-
სა ზედა კითხვამ იქმნების“,

„რომლისა დანიშნული სავ-
თეს იქმნა კითხვამ“ 17,4.

2. შესწავება ა — ὁ μαθητευόμενος
75,34— მაჩვენებელი:

„და თვთ სიტყუამ ესე სახისამ
ორთა მომასწავებელ არს“,

„ხოლო სახესაცა ორნი შესწავებანი ჰქონან“ 2,2.

51,4 ე (133,18).

მოპოვნება ე — ნართაულობა || ნართაული ა — *ναρταυλοβα* 128,4— შენაძენობა, არაარსებობა:

„მოპოვნებით ურთიერთსაცა ინაცვალეზიან“,

„ნართაულობით ურთიერთსაცა ენაცვალეზიან“ 46,1.

38,13 (121,65).

2. წულილ-მოგონება ა — *ή ελπίσι*

128,24 — ცნობიერება, შეშეცნება:

„ესევეითარად მოპოვნებით პირველ-წოდებული უქანაძსენელი იპოვების საქმით“,

„რომელი წულილ-მოგონებითა უპირველეს არს, იგი საქმითა უუქუნაძსენელეს არს“ 46,6.

მოპოვნებითი ე — *ἐπιστάσει* 84,22—

არაარსებითი, მეორადი:

„ეწოდების ამას თესებასა თესებად მოპოვნებითი“ 7,5.

მოსახელე ე — სახელ-მოღვაძი ა —

ἔκαστος; 103,2—საერთო სახელის

ქვეშ მოქცეული განსხვავებული განსაზღვრების მქონე ვითარებანი:

„არიან რამე შორის მოსახელეთა და ერთ-სახელთა ზიარნი და განყოფილნი სახელთა და განსაზღვრებითა“,

„ხოლო არიან რამე საშუალსახელ-მოღვაძთა და თანა-მოსახელეთა“ 21,1.

შდრ. თანა-მოსახელე.

მოსლვაა ა — იხ. გამოსლვა, გარდა-მოსლვაა.

მოსპობა ა — იხ. განკუთვალა.

მოსწავება ა — იხ. დანიშნვაა.

მოსწავებულო ე — შესწავებულო ა — *σπουδαίονες* 84,15— აღნიშნული, დასახელებული:

„ამის აწ მოსწავებულისა პირისათვის მოვალს სიტყუად ფილოსოფოსთამიერი“,

„ამის უკუე შესწავებულისათვის არს სიტყუად ფილოსოფოსთა“ 7,5.

[2] იხ. დანიშნვაა.

მოსწავება ე — იქვ ა — *ἐπιμαθη* 132,2— ვარაუდი:

„მოსწავება აქუს სიტყვერსა მოქმედებასა გამოჩინებისათვის საქმეთადა“,

„წინა-უც იქუად სიტყვერსა საქმიერობასა წარმართებად გამომაჩინებლობისა“ 51,1.

მოქალაქობითი [ფილოსოფოსობა] — *ἐπιμαθη* 137,19— ერთ-ერთი ფილოსოფიური დისციპლინა: პოლიტიკა:

„საქმითი ფილოსოფოსობა განყოფილის სწავლითად, განგებითად და მოქალაქობითად“ 52,7. 52,10.

მოქმედი ე — შემოქმედი ა — *ἐπιμαθη* 123,6— შემოქმედი:

„რამეთუ მოქმედსა თავსა შორის თესსა აქუს მიზეზი ქმნისა“,

„რამეთუ შემოქმედსა უკუე თავსა შორის თესსა აქუს მიზეზი შემოქმედობისა“ 39,2.

39,2 (123,6).

მოქმედი ქელოვნება ე — *ἐπιμαθη* 135,79— შემოქმედებითი ხელოვნება:

„მოქმედება ითქუმის მოქმედთა ქელოვნებათაგან, რომელთა-იგი ნაქმარი ჰქიან“ 51,18.

მოქმედება — *ἐπιμαθη* 119,16— მოქმედება, ძალის გამოვლენა, სინამდვილე:

„ამათგანნი რომელნიმე არიან ძალდა რომელნიმე მოქმედება“,

„ამათგანნი რომელნიმე არიან ძალნი, ხოლო რომელნიმე მოქმედებანი“ 38,3.

„[გუამოვნებასა] შინა შემოკრ-

ბების მოქმედება არსები-
საა“,

„[გუამოვნებასა] შორის მოიგო
არსებაჲან მოქმედებაჲ“ 28,5.

7,5 (84,19); 13,6; 29,1; 38,3;
38,8 (120,36); 40,4 (124,14); 45,1
(126,2); 45,4 (127,11); 45,5.

6. მოგებული მოქმედება, სრუ-
ლებითი მოქმედება.

παιειν 135,79—ქმნა, შექმნა:

„მოქმედება ითქუმის
მოქმედთა კელოვნებათაგან, რო-
მელთა-იგი ნაქმარი ჰვიენ, ვითარ-
იგი არს ხუროვნებაჲ და სხუად
ესევითარნი... ხოლო ქმნა ეწოდე-
ბის, რომელთა-იგი არღარა ჰვიენ
ქმნული“ 51,18.

შღრ. ქმნა.

მოქმედებითი ძალი ე — ვითარებითი
ძალი ა — ἡ πειρασὸς ἡ βία 127,24—
აქტიური, მოქმედი ძალი:

„რომლისათჳს ზემო კერძო თქუ-
მულ არს მოკლებით და წესისა ქო-
ნებით, ესე იგი არს, წინააღმდეგო-
თა მიერ წინა-განწყობაჲ ძალისაჲ,
რაოდენი რაჲ აქუნდეს მოქმე-
დებითთა გინა თუ შემთხუე-
ვითთანი“,

„რომელი ზემოსხენებულ არს
მოკლებისაებრ და ანაგებისა წინა-
აღმდეგოთა პირისპირ დასხმისა,
ესე იგი არს, ძალისა ვითარ-
ებითისა ცა და შეხულომი-
თისა“ 45,6.

მოქმედებული ა — იხ. ქმნული.

I მოღება ა — ἡ μεταφορὰ 100,38—
გადანაცვლება, გადატანა, გადატა-
ნითი აზრი:

„ითქუმის განსაზღვრებაჲ მო-
დებითა ქუეყანისა საზღერის-
დაღებათაგან“ 16,7.

II მოღება ე — ἡ ἰσχυρὰ 134,73 —
მიღება, გავება:

„ამათ უკუე სახეთაებრ საკმარ
არს მოღებაჲ სიტყუსა ერთ-

სახელთა და თანა-მოსახელთაჲ“
51,17 ე.

მოდრავი — τὸ χρισμῶνον 130,21—
ცვალებადი, მოძრაობაში მყოფი:

„ადგილი... მოძრავთა შე-
უდგების და მოძრავთა თანა
არს“,

„ადგილი... გარემოჲს-უც მო-
რავთა და გარემოჲს არს მო-
რავისა“ 48,4.

51,1.

მოდრაობა || მოძრაობა — ἡ χινησις
ცვალებადობა; ძალის, ენერგიის გა-
მოყენება:

„მოძრაობაჲ არს შესრუ-
ლებაჲ ძალისაჲ“,

„მოძრავობაჲ არს მიმდე-
მობაჲ ძალისაჲ“ 48,1.

ზანდ. 48 (49 მუ'); 13,1 (94,9);
48,9.

2. ძრვა ა — ἡ χινησις 131,45—
ყოველგვარი სახის ცვალებადობა,
რომელიც 10 კატეგორიას გააჩნია:

„მოძრაობად არისტოტელე
შეცვალებასა იტყუს“,

„ძრვად იტყუს არისტოტელი
შეცვალებასა“ 48,10.

26,1 (107,5); 26,2 (107,10); 48,7;
48,10; 48,1—2; 48,9.

3. ძრვა ე

48,1; 48,2; 48,9.

[4] იხ. აღძრვა.

(მოდრავ-ყოფნა) ე — χιנם 145,86:

„ქუეყანაჲ მოძრავ არს
უკუე აღმოცენებისათჳს ნერგთა-
ჲსა“ 54,2.

მოძღურება ე — ἡ ἐπιστημὴ 137,11—
მეცნიერება, ცოდნა:

„ფილოსოფოსობაჲ არს კელოვ-
ნებაჲ კელოვნებათაჲ და მოძ-
ლურებაჲ / მოძღურებაჲ-
თაჲ“ 52,5.

ზანდ. 34.

6. მიწთომილობა.

მოწვევითი ე — იხ. ნართაული.

მრავალთ — ἰσὶ ἀριθμῷ 94,24—საზოგადო, ერთის საპირისპირო:

„წმიდათა მამათა ზოგადსა და მრავალთა ზედა განფენილსა სათქუმელსა, რომელ არს საზოვანი სახე, არსება და ბუნება და ხატება სახელ-სდევს“;

„წმიდათა მამათა... საზოგადოსა უკუე და მრავალთად სათქუმელსა, რომელ არს საზოვანი სახე, არსებად და ბუნებად და ხატოვნებად უწოდეს“ 71,4.

36,24.

ნ. სიმრავლე.

მრავალ-გამომეძიებელი ე — ἡ ἀει-
ἀφαιρησιῶν 135,87—მრავლის შემსწავლელი, მრავლის მოქმედი:

„გრძნობაჲ მარტივი ნებაჲ არს მრავალ-გამომეძიებელისა გონებისაჲ“ 51,19.

მრავალრიცხოება ე — ἰβ. კერძოჲ.

მრავალ-სახელი — ἀποσυσμας 102,2—ერთი განსაზღვრების, მერამ მრავალი სახელის მქონენი:

„მრავალ-სახელ არიან, რომელნი-იგი განსაზღვრებითა ზიარ იყვნენ, ხოლო სახელითა განიყოფებოდინ“;

„მრავალ-სახელ არიან, რაოდენნი საზღვრითა ეზიარებოდინ, ხოლო სახელითა განიყოფოდინ“ 19,1.

ზანდ. 19 (49 ἰ); 19,1.

შდრ. ერთ-სახელი.

მრგულივ-მოვლაჲ ა — ἰბ. მრგულივ-ყვანებაჲ.

მრგულივ-ყვანებაჲ ე — მრგულივ-მოვლაჲ ა — ἰბ. ἀναλ. φερόμενον 129,11—წრეში მოძრაობა:

„ხოლო სადაობასა შინა არს მრგულივ-ყვანებაჲ, რომელსაცა ეწოდების გარემოვლაჲ“;

„სადაობასა შინა მრგულივ-მოვლაჲ, რომელი. ითქუმის გარემომგლელობად“ 48,3.

ნ. [ძალი] სადაობასა შინა.

მრთელი ა — ἰბ. ცხოველი.

მრიცხუავი ა — აღმრიცხველი:

„რაოდენობაჲ უკუე არს საზომი და რიცხვ და მრიცხუავი, რომელი რიცხუვიდეს და ზომდეს“ 36,2

მრიცხუველობითი [ფილოსოფოსობაჲ] ე — ἰბ. ἀριθμητικόν 137,18—ერთ-ერთი ფილოსოფიური დისციპლინა: მათემატიკა:

„სწავლულებითი-იგი [ფილოსოფოსობაჲ] განიყოფვის მრიცხუველობითად და მუსიკობითად, ქუეყანისზომელობითად და ვარსკულაეთმრაცხველობითად 52,7.

ნ. სწავლულებითი.

მსაჭული ე — მცნობელობაჲ ა — ἀριθμοί 117,16:

„მსაჭულისა და დაშვილისათვის, ვითარმედ კელოვნებაჲ კელოვანსა ექელოვნების“;

„მცნობელობისა ებრ და ცნობილისა, ვითარ-იგი მიწთომილობაჲ მისაწთომელისა მიწთომილობაჲ“ 37,4.

მსგავსი — ἴμοιος; 122,98:

„ხოლო მესამე მიმდგომობაჲ არს თვისი რომელისაჲ, მსგავსი და არა-მსგავსი“;

„მესამე შესადგომელი მისი, რომელი საზოვანი სახეცა არს ვითარი-საჲ, მსგავსი არს და უმსგავსოჲ“ 38,19.

2. ეგრეთვე ა — ἴμοιος 58,28:

„და ამათსავე მსგავს არიან სული და ცნობაჲ“;

„ეგრეთვე სულიცა და ცნობაჲ“ 1,5.

1,6.

ნ. შეუცვალელები მსგავსებაჲ.

მსგავსებაჲ ე — ἡ ἴμοιος 137,5—მიმსგავსება:

„ფილოსოფოსობაჲ არს მსგავ-

სე ბ ა ე ღ მ რ თ ის ა ე ძ ა ლ ის ა ე ბ რ კ ა -
ცობ რ ი ე ის ა“ 52,4.

38,22 ა.

შდრ. უმსგავსოებამ.

მსგავსებების კერძოდ ე — კერძოდ მსგავსი ა — ტყი: ოქავი: 96,56 — ერთნაირი, მსგავსი ცალკეულები, რომელნიც საერთო ზოგადს განეკუთვნებიან:

„მსგავსების კერძოდ უკუე არიან, რაჟამს ნაწილი კერძოდსანი მითუალვიდენ სახელსაცა და განსაზღვრებასა ყოვლისასა“,

„კერძოდ მსგავსნი უკუე არიან, რაჟამს კერძონი მითუალვიდენ სახელსა და განსაზღვრებასა ყოვლითურთისასა“ 14,8.

მუსიკობა ე — მუსიკა, როგორც სასწავლო დარგი:

„მუსიკობა სახელ-ედების სწავლულებასა ემათა ქეევისა და შეწყობისასა“ 21,2.

მუსიკობითი [ფილოსოფოსობამ] ე — თბ მათაი: 137,18 — ერთ-ერთი ფილოსოფიური დისციპლინა: მუსიკა:

„სწავლულებითი იგი [ფილოსოფოსობამ] განიყოფვის მრიცხუველობითად და მუსიკობითად, ქუეყანის მზომელობითად და ვარსკულავეთმრაცხუველობითად“ 52,7.

მქონებელი ე — გარე-შემცველი ა — თბ πειραχόμενος 125,5 — მქონე:

„ჯერ-არს, რაჟათა ქონებელიცა და მქონებელიცა არსება იყენენ“,

„ჯერ-არს უკუე, რაჟათა გარე-შემცველიცა და გარე-შემცველი არსება იყენენ“ 43,1.

მქონებელობამ ა — იხ. ქონებამ.

მყარი — გეომეტრიული ნიშანი: „სტერეონ [არს] მყარი“ დამატ. II, 6.

[2] იხ. სტერეონ.

მყისთანადი — თბ ἄμα 129,2 — ერთდროული:

„მყისთანად საკუთრად უკუე

იგი ითქუმიან, რომელთა შობამ მასე და ერთსა წელსა ქმნილ იყოს“,

„მყისთანად ითქუმას საკუთრად უკუე, რომელთა ქმნამ მასე და ერთსა ჟამსა მოეგოს“ 47,1.

„მეორე სახე მყისთანადთა არს, რაჟათა ერთბამად ურთიერთას იყენენ“,

„მეორე დანიშნვამ მყისთანადთა არს ურთიერთას ზოგად-ყოფამ“ 47,2.

ზანდ. 47 (49 მძ); 47,2.

მყისთანაობამ ე — მყისთანად მყოფობამ ა — თბ ἄμα 118,26 — ბუნებრივი ერთდროულობა, მიმართებულის თვისება:

„მყისთანაობამ ბუნებისთანა აქუნდეს“,

„მყისთანად მყოფობამ ბუნებითა“ 37,7.

ნ. თვისი ვისსამიმართისამ.

მყოფი ე — მყოფობამ ა — თბ παρυσία 94,27 — არსებული:

„იგივე და ერთ არიან ორნივე ესე: ყოფამ და მყოფი“,

„ყოფამ და მყოფობამ ერთ და იგივე არიან“ 13,4.

„ბუნებამ მყოფთა სახელი არს და არა არამყოფთამ“,

„ითქუმის ბუნებამ მყოფობისათვის“ 26,2.

2. ყოფამ ა — ἦ παρσις 77,120:

„შემთხვევითი... სხუასა შინა მყოფ არს“,

„შემთხვევითი... სხვსა შორის მქონებელი ყოფასა“ 2,14.

3. ყოფილ-ყოფნამ ე — 110,3:

„უგუამოცა ორ-გუარად ითქუმის, რამეთუ ოდესმე არკითა არა-რამთ მყოფსა და ოპნიშნავს“,

„უგუამობამცა ორ-სახედ ითქუმის, რამეთუ ოდესმე უგუამო ეწოდების მას, რომელი არცა ოდეს ყოფილ იყოს“ 31,1.

4. საქმარი ე — ზ ბ 125,8:

„ხოლო განყოფილებანი ქონები-
სანი იქმნებიან განყოფილებისაებრ
მყოფთადასა“,

„ხოლო განყოფილებანი იქმნები-
ან ქონებათა ზედა განყოფილებასა
შინა საქმართასა“ 43,2.

5. ნამდვლვესი ე — ზ ბ 77,122:

„არსებამან არა მიითულა ყოვე-
ლი განსაზღვრება ნამდვლ-
ვესისაჲ“,

„არცა არსებამან მიითულა ყო-
ველი საზღვარი მყოფისაჲ“
2,15.

6. ნამდვლვე ჰეშმარითი ე — ზ ბ
51,1:

„ნამდვლვე ჰეშმარო-
ტისა არსებისათვის და შემთხუ-
ვითისათვის“,

„მყოფისათვის, არსებისა
და შემთხვევითისა“ 1, სათ.

ზანდ. 1(47ა').

8,1 ა (84,6); 11,5 ა; 6,22
(51,17).

[7—10] იხ. არსი, არსობაჲ, სრუ-
ლი, სრული არსი.

მყოფობა — ზ ბ $\alpha\epsilon\phi\alpha\chi\epsilon\nu\alpha$: 94,27 — არ-
სებობა:

„არსებაჲ სახელ-ელების ყოფისა-
გან და ბუნებაჲ სახელ-ელების
მყოფობისაგან“,

„არსებაჲცა ყოფისაგან ითქმის
და ბუნებაჲცა მყოფობისა-
გან“ 13,4.

2. ნამდვლვეობა ე — ზ ბ 77,94
— არსებული:

„დალათუ განიკუეუთების ნამდ-
ვლვეობისაგან არსებაჲ და
შემთხვევითი, არამედ არავე ნათე-
საჲ მათლა არს არსობაჲ“,

„დალათუ გამოეკუეუთებიან მყო-
ფობისაგან არსებაჲ და შემ-
თხვევითი, არამედ არა არს ნათესაჲ
მათლა მყოფობაჲ“ 2,11.

[3—9] იხ. აგებულებაჲ, არსი,

განწესებულ-ყოფნაჲ, გუამი, გუა-
მოვნებაჲ, დაბადებაჲ, მყოფი.

მყოფობით ქუედმდებარე ა — გუამოვ-
ნებით ნართაული ე — ზ ბ $\alpha\pi\alpha\chi\epsilon\mu\epsilon-
\nu\alpha\ \alpha\epsilon\tau\epsilon\ \mu\alpha\alpha\epsilon\upsilon$ 86,2 — რეალურად
არსებული სუბსტრატი, როგორც
შემთხვევით მოვლენათა საყრდენი:
„ორ-სახედ ითქმის ქუედმდებარე:
ერთი ვიდრემე მყოფობით,
ხოლო სხუაჲ იგი შესმენით. და
მყოფობით უკუე, ვითარ-იგი
ქუედ-უც არსებაჲ შემთხვევითთა,
რამეთუ მის შორის მქონებელ
არიან ყოფისა“,

„ნართაული ორ-სახედ ით-
ქმის: პირველად გუამოვნე-
ბით და მეორედ-შესმენით. გუ-
ამოვნებით უკუე ესრეთ, ვი-
თარ-იგი ზედა დაერთვის შემთხუ-
ვითი არსებასა, რამეთუ მის შორის
არს“ 10,1.

მყუდროება — ἡ ἡρεμία 107,2 —
უმოდრაობა, სხეულის თვისება, შეც-
ვალებისა და მოძრაობის საპირის-
პირო:

„ბუნებაჲ არს თითოეულისა მყო-
ფთაგანისა დასაბამი ძრვისა და
მყოფობისაჲ“,

„ბუნებაჲ არს დასაბამ თითოეუ-
ლისა არსთაგანისა ძრვისა და მყოფ-
ობისაჲ“ 26,1.

26,1 (107,5); 48,10; 48,10; 54,2 ე
(145,85); 54,2 ე.

2. უძრაობა ე — ἡ ἡρεμία 107,10:

„არსებისაგან აქუს ესევითარი
ძალი, რომელი არს ძრვაჲ და
მყოფობაჲ“,

„არსებაჲ იგი არს მიზეზ მოძრაო-
ბისა და უძრაობისაჲ“ 26,1.

[3—6] იხ. დაყულებაჲ, დგომაჲ,
დაცხრომაჲ, მყუდრო ყოფნაჲ.

მყუდრო ყოფა ე — მყუდროებაჲ ა
— ἡρεμία 107,3:

„ხოლო მყოფდრო არს აღ-
გილითი ადგილად ცვალებისათვის“,

„ხოლო მ ყ უ ლ რ ო ე ბ ს ა დ-
გილითი ადგილად ცვალებისათვის“
26,1.

54,2 ე.

მშობელი — ἡ εὐαγγ 74,19 — მშობელი:

„ნათესავი სამ-სახედ ითქუმის:
პირველად უკუე მ შ ო ბ ე ლ თ ა-
გ ა ნ, ვითარ-იგი ისრაელისაგანთა
ისრაელ სახელ-ედების“,

„ნათესავი სამ-სახედ ითქუმის:
ერთისა უკუე სახისაებრ — მშო-
ბელთაგან, ვითარ-იგი ისრაელისაგან-
ნი ისრაიტელად იწოდებიან“ 2,1.

მშობელობითი ძალი ა — იხ. მშობე-
ლობისა ძალი.

მშობელობისა ძალი ე — მშობელობი-
თი ძალი ა — ἡ γεννησιχρηθῆναι 94,14
— შობისა და გამრავლების უნარი:

„ხოლო ნერგთა [მიეცა]... ძრვი-
სა და მ შ ო ბ ე ლ ო ბ ი ს ა და ალ-
ორძინებისა ძალი“,

„ნერგთა შორის — მოზარდობი-
თი და მ შ ო ბ ე ლ ო ბ ი თ ი ძა-
ლი“ 13,2.

2,18 ე (78,149).

შდრ. აღორძინებითი ძალი, მო-
ზარდობითი ძალი.

მცნება — ἡ ἐνδοξή 53,64 — სწავლე-
ბა, მოძღვრება:

„ჰე, გლოცავ მ ც ნ ე ბ ა თ ა თქუ-
ენთა მორჩილ-ქმნული ესე“,

„მრწმუნებელსა მ ც ნ ე ბ ა თ ა
თქუენტასა“ ეპისტ. 8.

მცნობელობა ა — იხ. მსაჯული.

მწუხარება ე — ვნების სახე:

„ხუთ არიან ვნებანიცა: გულის-
წყრომაჲ, გულისთქუმაჲ,... მ წ უ-
ხ ა რ ე ბ ა ა“ 54,11.

მხედველობითი ძალი ა — იხ. თუალი.

ნათესავი — ἡ γένος 74,17 —

ა) სისხლით ნათესავი, მახლობე-
ლი:

„ნათესავი სამ-სახედ ითქუ-
მის: ერთისა უკუე სახისაებრ მშო-
ბელისაგან“,

„ნათესავი სამ-სახედ ითქუ-
მის: პირველად უკუე მშობელთა-
გან...“ 2,1.

ბ) თვისტომი, თანამემამულე:

„ნათესავი სამ-სახედ ითქუ-
მის: პირველად უკუე მშობელთა-
გან..., ხოლო მეორედ, მამულისაგან,
ვითარცა იგი იერუსალიმს შობილნი
იერუსალიმელად სახელ-იღებიან და
პალესტინისანი — პალესტინელად“,

„ნათესავი სამ-სახედ ითქუ-
მის: ერთისა უკუე სახისაებრ მშო-
ბელისაგან... ხოლო მეორისა სახი-
საებრ — მამულისაგან, ვითარ-იგი
იერუსალიმისანი იერუსალიმელად
ითქუმიან და პალესტინისანი — პა-
ლესტინელად“ 2,1.

გ) გვარი, სახის საპირისპირო ზო-
გადი ცნება:

„ნათესავი სამ-სახედ ითქუ-
მის: მესამედ, ნათესავ ეწოდე-
ბის, რომელნი სახესა ზედა განე-
ფინებოდინ“,

„ნათესავი სამ-სახედ ითქუ-
მის... მესამისა სახისაებრ, ნათე-
სავად ითქუმის განწვალებული
სახეთა მიმართ“ 2,1.

„ნათესავ არს განმრავლებად
და თითოფერებაჲ სახისაჲ, რომელ-
თა შეტყუებდაჲ ესე არს“,

„ნათესავი არს უმრავლესთა
და სახითა განყოფილთად რაჲარსო-
ბით შესმენილი“ 2,1.

„მისგან განყოფილთა სახეთა უკუე-
თუ აქუნდენ ქუეშე კერძო მათსა
სხუანი სახენი, მათგან განყოფილნი,
სახენიცა არიან უპირატესთა მათთა-
ნი, ესე იგი არს, უზემოესთანი, რო-
მელთაგან გამოეკუთენეს და ნა-
თესავნი — მათგანთანი, ესე იგი
არს, უქუემოესთანი და იწოდებიან
ნათესავად ცა და სახედ ურ-
თიერთასად“,

„მისგან განფენილთა მათ სახეთა
უკუეთუ აქუნდენ ქუეშე კერძო

მათსა სხუანი სახენი, განფენილნი მათგან და სახენიცა არიან უპირატესისა მათისანი, ესე იგი არს, რომლისაგან გამოეყუთნეს და ნათესავცა მათგანთა მათ, რომელნი არიან ქუეშე კერძო მათსა და ეწოდების ნათესავცა და სახეცა და თვს ერთი ერთისა“ 2,6.

2,2 (75,40); 2,3 (75,45—46—48); 2,4 (75,52—53); 2,5 (76,61—63); 2,6 (76,61—63); 2,8 ე (76,75); 2,10 (76,86); 2,10 ე (76, 88); 2,11; 2,16; 2,18; 2,21; 2,21 (79,170); 2,22; 3,4 ||33,1 (59,6); 8,1; 11,2 (87,19); 14,4; 14,6; 16,4; 16,5; 23,7; 23,8; 23,8—9; 23,9; 31,1; 33,1: 37,9; 37,10; 44,11; 45,6; 49,4; 52,12 ე; 53,9 ე.

2. ნათესავობა || ნათესავობა ე — $\gamma\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma$ 79,165:

„შეუძლებელ არს განყოფა ნათესავისა ხუთთა სახეთა მიმართ და უმეტეს“,

„შეუძლებელ არს განფენა ნათესავობისა უფროეს ხუთთა ნათესავთაგან“ 2,21.

37,10 (118,43); 44,10; 52,10 ე.

3. თანა-მონათესვე ა — $\delta\sigma\mu\phi\alpha\iota\lambda\acute{\alpha}\nu\eta\varsigma$ 51,18 — თავისიანი, მახლობელი:

„თვსთა მათ ნათესავთა ზედა დგომა და ფლობა კელთელდა ღმრთისა მიერ“,

„თვსთა და თანა-მონათესვეთა მისთა ზედამდგომელობა კელთელდა ღმრთისაგან“ ეპისტ. 1.

[4] იხ. ბუნება.

ნათესავი ნათესავი || ნათესავი ნათესავი — $\tau\omicron\beta\ \gamma\epsilon\nu\omicron\iota\chi\alpha\alpha\tau\omicron\nu\ \gamma\acute{\epsilon}\nu\omicron\varsigma$ 76,64 — უზოგადესი გვარი, რომელსაც თავისი გვარი არ მოეძებნება; კატეგორია:

„ნათესავი ნათესავი არს ნათესავი, რომელსა არა აქუნ-

დეს სახე, რამეთუ არა ჰქონან ზემო კერძო მისსა ნათესავნი“,

„ნათესავი ნათესავი არს, რომელი ნათესავი ხოლო იყოს და არა იყოს სახეცა, არქონებისათვის უზემოეს თქსსა ნათესავისა“ 2,6.

ზანდ. 2 (47 β'); 2,9 (76,82); 2,10; 2,11 (77,32); 2,16 (78,139); 2,22 (80,187); 4 სათ. (111,4); 4,3|| 33,2; 22,13; 23,8; 37,9; 49,1; 23,8; 37,9; 49,1; 54,3 ე; დამატ. 1, სათ; დამატ. 4.

ნ. პირველი ნათესავი.

ნათესავობა || ნათესავობა — იხ. ნათესავი.

ნაკუთი — $\tau\omicron\beta\ \mu\eta\mu\alpha$ 95,11 — განაკუთი, განყოფი:

„ხოლო კერძო-განწელებად კერძოთა ორთავე ნაკუთთასა განკუთად“,

„ხოლო განყოფილებად არს ერთისა მის კერძისად ორ ნაკუთად განკუთად“ 14,2.

2. ხატი ე — $\tau\omicron\beta\ \sigma\chi\eta\mu\alpha$ 75,36 — გარეგნობა, ფორმა:

„ითქუმის სახედ ნაკუთთიცა და შესახედავი, ვითარ-იგი სახე ანდრიანტისა“,

„სახე ეწოდების ხატსა და შესახედავისა, ვითარ-იგი სახე ძეგლისა“ 2,2.

[3] იხ. სახე.

ნამდვლე ე — $\tau\omicron\beta\ \sigma\upsilon$ 136,2 — არსებული, მყოფი:

„ფილოსოფოსობა არს მეცნიერება ნამდვლეთა“ 52,1.

ნამდვლესი — იხ. მყოფი.

ნამდვლეობა ე — იხ. მყოფობა.

ნამდვლე კეშმარტი ე — იხ. მყოფი.

ნართაული — $\chi\alpha\tau\alpha\chi\eta\mu\alpha\tau\omicron\iota\varsigma$ 118,35 — შეძენილი, არაარსებითი:

„არა საკუთრად უწოდთ, არამედ ნართაულად“,

„არა საკუთრად ვიტყვით, არამედ ნართაულად“ 37,8.

2. მიმდგომი ა — *απερὸς* 100,34 — თანმხლები, მიმდევარი:

„არა არსებითა გუამსა წინამდებარისა ნივთისასა საცნაურ-ჰყოფენ, არამედ შემთხუევისა და ნართაულსა“,

„ვერ ცხად-მყოფელნი არსებითა მყოფობასა ქუელმდებარისასა, არამედ მიმდგომთაღა მისთა“ 16,7.

ზანდ. 10 ე; წინასიტყ. I.

3. შემთხუევითი || მოწვევითი ე — *ἐπιειχέως* 122,90 — შემთხუეული, შეძენილი:

„ქშირიცა და უქშირობა... ანუ ნართაულად [იხილებიან] ნაქსოვთა სამოსელთა შინა“,

„ზედადსზედაობაჲ ანუ იშვთობაჲ... უკუეთუ შემთხუევითად და მოწვევითად, ესენი სამოსელთა ოდენ შეეხებიან“ 38,18.

4. ქუელმდებარე ა — *τὸ ὑποκείμενον* 86,2 — სუბსტრატი, ქვემდებარე, სუბიექტი:

„ჩერ-არს უკუე ცნობად, ვითარმედ ნართაული ორ-სახედ ითქუმის: პირველად გუამოვნებით და მეორედ შესმენით“,

„სათანადო არს უკუე ცნობად, ვითარმედ ორ-სახედ ითქუმის ქუელმდებარე: ერთი ვიდრემე მყოფობით, ხოლო სხუაჲ იგი შესმენით“ 10,1.

10,1 (86,5); 10,1 ე (86, 1—5).

5. საქუელმდებარობა ა — *τὸ ὑποκείμενον* 86,8:

„საყოველთაოსა იტყოდი ნართაულითურთ“,

„ეწოდების საყოველთაოსა უკუე საქუელმდებარობა“ 10,2.

6. სახელისმიმცემლობაჲ ა — *παρὰ* 121,69:

„რომელნი რეცა ნართაულად სახელად სიმრავლისა რომელობისაგან ითქუმის“,

„ვითარნი, ვითარცა უმრავალკერეს ვითარებათაგან იწოდებიან სახელისმიმცემელობით“ 38,14.

[7] იხ. სახელ-ნართაული.

ნართაული ანაგები ა — იხ. მოგებულნი წესი.

ნართაული მოქმედებაჲ ა — იხ. მოგებული მოქმედებაჲ.

ნართაულილობაჲ ე — იხ. მოპოვნებაჲ.

ნაყოფი ე — ნაშობი ა — *ἀφ' ἑαυτοῦ* 52,41 — ნაყოფი, წარმონაქმნი:

„არამედ ნაყოფ ბრმათა განმარბნობელისა მის სულისა“,

„არამედ ნაშობნი ბრმათა განმარბნობელისა სულისანი“ ებ. 4.

52,12 ე (138,39).

ნაშობი ა — იხ. ნაყოფი.

ნაცვლობით შემასმენელი ა — იხ. შესმენად ნაცვალად შესმენისაჲ.

ნაწილი — *τὸ μέρος* 96,62:

„თითოეულსა ნაწილსა ნაკერისასა კორც უწოდებინ“,

„თითოეული ნაწილი კორცისაჲ კორცად იწოდებოდის“ 14,8. 32,2 ე; 38,17; 51,4 ე (133,20); 51,20 ე (135,93).

[2—3] იხ. ლექსი, კერძობა.

ნაწილებად განყოფილი ზოგადი ე — K. 134,67:

„ზოგადი ოთხ-სახედ ითქუმის: ანუ ნაწილებად განყოფილად, ვითარ-იგი არს განაწილებული ქუეყანაჲ“ 51,17.

ნახევარი ა — იხ. კერძობა.

ნებაჲ ე — *ἡ ἐπιείκεια* 135,87:

„გრძნობაჲ მარტივი ნებაჲ არს მრავალ-გამომეძიებელისა გონებისაჲ“ 51,19.

51,14 ე (134,60).

[2] იხ. განზრახვა.

ნერგი — ἄθροισμα 78,148—

მცენარე, ნერგი:

„სულიერად უკუე ეწოდების ნერგსა, რამეთუ აქუს მას ძალი მოზარდობისა და აღორძინებისა და შშობელობისა“,

„სულიერად ითქუმის ნერგი, ვინაჲთვან აქუს მოზარდობითი და აღორძინებითი ძალი“ 2,18.

2,24 ა (80,198); 2,17||2,27 (111,10); 2,18 (78,148); 13,2 (94,13); 26,1 ე; 52,9 ე (137,24); 54,2 ე.

ნივთი — ἡ ἄλ. 58,16—მატერია; ელემენტი:

„რამეთუ არსებამ მდებარე რამემ არს, ვითარცა თვთ თავადი ნივთი საქმეთა“,

„რამეთუ არსებამ ვიდრემე ქუედმდებარე არს, ვითარცა ნივთი საქმეთა“ 1,4.

„ვითარცა სახე ნივთსა შინა“,

„ვითარცა სახე ნივთსა შინა“ 24,9.

16,5 (100,21); 16,5; 51,20 ე (135,96); 52,9 ე; 52,12 ე; 53,7 ე.

[2] იხ. ასოა.

6. ქუეყანამ, წყალი, ცეცხლი, ჰაერი.

შდრ. უნივთოა.

3. ყოფამ ა — ἡ ἄλ. 94,21—ყოფიერება:

„მარტივად მდებარესა ნივთსა არსებად უწოდენ“,

„მარტივად ყოფასა ოდენ უწოდეს არსებად“ 13,3.

13,1 (93,4).

4. ქუედმდებარე — ἄθροισμα 82,27—ხაგანი, სუბსტრატი:

„[რომელი] უჩინო იქმნების პირველ განზრწნისა მისისა, რომლისადა შემთხუეულ იყოს და თვნიერ დავსნისა ნივთისა მის“,

„[რომელი] უჩინო იქმნებოდის,

თვნიერ განზრწნისა ქუედმდებარისა“ 6,1.

ნ. ნივთი წინამდებარე.

ნივთი წინამდებარე ე — იხ. ქუედმდებარე.

ნივთიერი ბუნებამ ე — მატერიალური, სხეულებრივის მქონე არსება:

„ხედვამ არს გულისკმის-ყოფამ ნივთიერთაცა ბუნებათამ, რომელ არიან ცხოველნი და ნერგნი და ქვანი და სხუანი ესეეითარნი, რომელთათვის მოპოვნებულ არს ბუნებათამეტყუელებამ“ 52,9.

ნ. ნივთი.

შდრ. უნივთოა.

ნივთთამ ე||ნივთიერი ე — ნივთიერი ა ἄλ. 137,24—მატერიალური:

„განიყარნა ყოველნი სიზრქენი ნივთთანი“,

„ყოველივე სიზრქე ნივთიერი განაგდო“ ეპისტ. 1.

„ხედვამ არს გულისკმის-ყოფამ ნივთიერთაცა ბუნებათამ“ 220,72 ე.

52,8 ე (137,24).

ოდესობამ ე — ოდესობა||ოდენი ა — ἄθροισμα 124,1—ერთი 10 კატეგორიათაგანი:

„ოდესობამ ეამსა მოასწავებს“,

„ოდესი ეამსა ცხად-ჰყოფს“ 42,1.

ზანდ. 41 (49 ἄλ.); 22,7; 22,13; 35,1 ე (113,9); 39,7 დამატ. 1,2; დამატ. 1,4.

ოდესობისა შესმენამ ე — ოდესობითი შესმენამ ა — ἡ ἄლ. 124,4 — მსჯელობა, რომელიც მიუგებს კითხვამ: როდის?

„სახენი ოდესობისა შესმენისანი ესე არიან თითო სახეობანი წელთანი, რომელნი-იგი სამ არიან: გარდასრულ, აწინდელ და მომავალ“,

„სახენი ოდესობითისა

შესმენისანი არიან ეგოდენნი, რაოდენნი არიან განყოფილებანი ჟამისანი, ხოლო სამ არიან იგინი: აწ-ყოფი, გარდასრული, ყოფადი“ 42,1.

ნ. გარდასრული, აწინდელი, მომავალი.

ოთხი ასოა ა — იხ. ოთხი ნივთი.

ოთხი ნივთი ე — ოთხი ასოა ა — ἔ
ἔααααα ὀσιχῆσιν 140,40 — ოთხი ელე-
მენტი:

„ვითარ-იგი არს ოთხთა ნივ-
თთაგან შეერთებული გუამი“,

„ოთხთა ასოთაგან შეს-
რულებული სხეული“ 53,7.

52,12 ე (138,39).

ორი ბუნება — ἡ ἑσὶ φάσις 139,30 —
ორი სუბსტანცია, რომელთა შეერ-
თება ერთ მთელად შეუძლებელია:

„ორთა ბუნებათაგან ერ-
თი შეზავებული ბუნება შეს-
რულებად... ყოვლად ვერ შესაძლე-
ბელ არიან“,

„ორთა ბუნებათაგან
ერთისა ბუნებისა, შეზავებულისა,
შესრულებად... ყოვლითურთ შეუძ-
ლებელ არს“ 53,5.

54,5 ე.

ორი გუამი — ἡ ἑσὶ ἁπλόασις 139,31 —
ორი სხეული, რომელთა გაერთიანე-
ბა შეუძლებელია:

„ორთა გუამთაგან ერთი
გუამი ყოფად ყოვლად ვერ შესაძ-
ლებელ არიან“,

„ორთა გუამთაგან [შეს-
რულებად] ერთისა გუამისა ყოვ-
ლითურთ შეუძლებელ არს“ 53,5.

ოცნება გონებისა ე — ἡ φανασία
135,91; ἡ ἐπιπλοαία 135,90 — გო-
ნებრივი წარმოდგენა, წარმოსახვა,
ფანტაზია:

„ოცნება გონებისა
არს ერთად შეთხზავ გრძნობისა
და ოცნებისა ესევეითართა
რაათმე ყოფათათვს, რომელნი არა-

ოდეს ყოფილ იყვნენ, რაათა იგი
შეაერთნეს და ჰრწმანდენ“ 51,20.

ნ. წულილადი მოგონება.

პატივითა უპირველესი ა — პატივისა-
ებრ პირველობა ე — ἡ ἄρ'ἀξια
ἄρ'ἀξια 128,13 — პატივით, ხარისხით
პირველი:

„უპირველესი განიყოფვის
ოთხთა დანიშნუათა მიმართ... მეოთ-
ხედ, პატივითა, ვითარ-იგი ვი-
ტყოლით, პირველად ეპისკოპოსი,
მერმე ხუცესი“,

„პირველობა ოთხ-სახედ
მოესწავების..., მეოთხედ, პატი-
ვისაებრ, ვითარ-იგი ვთქუთ, ვი-
თარმედ პირველი არს ეპისკოპოსი
და მეორე ხუცესი“ 46,1.

პირი — ἡ ἄρ'ἀξια 109,2 — ინდივიდი,
პიპოსტასი:

„პირი არს, რომელი-იგი თვსთა
მოქმედებათაგან და თვსებათა
განცხადებულად და განსაზღვრებუ-
ლად წარმოგვჩენდეს ჩუენ საჩინო-
ებასა თვსისა არსებისასა“,

„პირი არს, რომელი თვსთა
მოქმედებათა და თვსებათა მიერ
ცხადსა და თანა-მეტომეთა თვსთაგან
განყოფით გამოსაზღვრებულსა საც-
ნაურებასა მომცემდეს ჩუენ“ 29,1.

„წმიდათა მამათა გუამსა და გა-
ნუკუეთელსა და პირსა ერთად
სახელ-სდევს“,

„წმიდათა მამათა გუამი და განუ-
კუეთელი და პირი მასვე დაერთ-
სა უწოდეს“ 29,2.

ზანდ. 10 ა(48 ა'); ზანდ. 29 (49
ა'); წინასიტყ. 9; 11,5 ა; 12,1 ე
(93,4); 13 სათ. (93,2); 13,5; 32,2
(III, 23); 35,6 (114,23); 51,22 ე
(136,112); 51,24 ე (136,120); 53,9
ე (145,72); 54,7 ე.

შდრ. გუამი, განუკუეთელი.

პირი წინამდებარე ე — ἡ ἁπλοαία
138,37 — ქვემდებარე:

„განსაზღვრებითი... განსაზღვრებს პირსა წინამდებარესა“ 52,12.

პირებითი ერთობა ე — ἡ ἁρισταρχὴ
ἐστὶν 136,119—პირთა ერთობა:

„ერთობად პირებითად ითქუმის, რაჟამს სხუად ვინმე სხვსა პირსა იჩემებდეს და ნაცვალად მისსა ჰყოფდეს მის ძლით სიტყუასა“ 51,24.

პირველი || უპირატესი ე — პირველი
ა — ἁρισταρχὴ 77,92—პირველ, აღრიხ-
დელი, ზოგადი:

„პირველ უკუე და ნათესავო-
ანი ნათესავი არს არსებაჲ“,

„პირველი უკუე და ნათესავო-
ანი ნათესავი არს არსებაჲ“ 2,11.
2,16 (78,139); 46,6 ე; 27,2 ე
(129,8).

2. უპირველესი ა — ἁρισταρχὴ
128,25:

„პირველი და უკუანაძსკენ-
ლი, უფროსი და უმცროსი
არა არიან ერთ-სახელ, არამედ თვს-
თვს“,

„უპირველესი და უკუანა-
ძსკენელი არა სახელ-მოდგამთაგანნი
არიან, არამედ ერთისა მიერთაგან-
ნი“ 46,6.

ზანდ. 47 (49 მქ'); 46 სათ.
(128,1); 46,5; 46,6; 47,1.

შდრ. უკუანაძსკენელი.

რე ἁρισταρχὴ 130,23—პირველი, პირ-
ველად:

„რამთა იქმნას, რაჲ-იგი არა იყო
პირველ“,

„რაჲ-იგი არა იყო პირველ,
იქმნა იგი“ 48,5.

პირველი განყოფა ე — პირველი გან-
წვალებაჲ ა — ἡ ἁρισταρχὴ 96,30

— პირველადი გაყოფა, ღიხოტომია:

„არა ყოვლითურთ შემოისაზღვრა
განყოფაჲ მათი პირველისა
მის განყოფისაგან“,

„არა ყოვლადვე იქმნების განწე-

ლებაჲ და ზედა-განწვალებაჲ, არა-
მედ რაჟამს არა ყოვლითურთ გარე-
შეცეულ იყენენ პირველისა
მის განწვალებისა მიერ“
14,3.

შდრ. განყოფაჲ.

პირველი ნათესავი — რე ἁρισταρχὴ
76,61—უზოგადესი გვარი:

„პირველი ნათესავი,
რომელი არა ნათესავისაგან განფი-
ნების, არცა აქუს ნათესავი უპირ-
ველესი მისსა, ნათესავ ზოლო არს
და არა არს სახე. და ითქუმის იგი
ნათესავად ნათესავოანად“,

„პირველი ნათესავი, რო-
მელი არა განიყოფვის ნათესავისა-
გან, არცა აქუს უპირველესი მისსა
ნათესავი, ნათესავი ზოლო არს და
არა სახე და ეწოდებოს ნათესავო-
ანი ნათესავი“ 2,5.

ნ. ნათესავი ნათესავოანი.

პირველობა || უპირატესობა ე — უპ-
ირველესი ა — რე ἁρισταρχὴ 99,2—პირ-
ველი:

„პირველობაჲ ოთხ-სახელ
მოესწავების. უსაკუთრესად უკუე
ჟამითა უპირატესობაჲ არს
პირველობა... მეორედ; ზუნე-
ბით უპირატესობაჲ... მე-
სამედ წესისაებრ..., მეოთხედ, პატი-
ვისაებრ... მეხუთედ, ვითარმცა ვი-
ტყოდეთ მიზეზსა მიზეზისასა“,

„უპირველესი განიყოფვის
ოთხთა დანიშნეთა მიმართ. და უსა-
კუთრესი უკუე არს ჟამითა უპ-
ირველესი... მეორედ, ზუნები-
თა უპირველესი არს..., მე-
სამედ, წესითა..., მეოთხედ, პატივი-
თა..., მეხუთედ, ვითარ ვიტყოდით,
მიზეზსა და მიზეზისგანსა“ 46,1.

46,6 ე (128,25).

ნ. ზუნებით უპირველესი, ჟამითა
უპირველესი, წესითა [უპირველე-
სი], პატივითა [უპირველესი], მი-
ზეზი და მიზეზისგანი.

რამ-არს რომელი [შესმენამ] ე — რომელი რამარსობითი [შესმენამ] ა — ἢ ἔν τῷ ἁπλῶν τὶ ἐστὶ [χατηγορία] 87,5 — მსჯელობა, რომელიც მიუგებს კითხვაზე: როგორია სუბიექტი?:

„სხუამ არს, თუ რასა შინა არს შესმენამ და სხუამ არს ანუ რამ-არს რომელი ანუ თუ რასა შინა არს“,

„სხუამ არს რამარსობითი შესმენამ და სხუამ არს, რომელი რამ-არსობითი“ 11,1.

11,1 (87,17).

რამზომობამ — τὸ πηλίκον 116,80 — ზომა:

„თანა-შეუთქს რამ-ზომობამ სიდიდესა და რაოდენობამ სიმრავლესა“,

„შეუდღს სიდიდესა რამ-ზომობამ, ხოლო სიმრავლესა რაოდენობამ“ 36,22.

შდრ. რაოდენობამ.

რამსამემიმართი || რამსამემიმართობამ ა — იხ. ვისსამემიმართი || ვისსამემიმართობამ.

რაოდენი || რაოდენი ე — რაოდენი ა — τὸ πῶτον 114,9 — რაოდენობა, რომელიც აღრიცხება და განზომება:

„რაცდენი რიცხვსა და საზომისალა მოკიდულ არს, ესე იგი არს, განზომილთა და აღრიცხულთადა“,

„რაოდენ არიან რიცხვსა და საზომისა ქუედმდებარენი, ესე იგი არს, განზომილნი და აღრიცხულნი“ 36,2.

ზანდ. 37 (49 სკ.); 17,4 (102,17); 36,18; 36,19; 38,2.

2. რაოდენობამ ა — τὸ πῶτον 114,10:

„რაოდენთამ რომელიმე განსაზღვრებულ არს და რომელიმე — შეკრებულ“,

„რაოდენობათანი, რომელნიმე არიან განწვალბულნი, ხოლო რომელნიმე — შერწყმულნი“ 36,3. 36,8; 36,22; 36,26.

ნ. თვისი რაოდენისამ, არა-რადენი, საკუთრად რაოდენი, შემთხვევითი რაოდენი.

რაოდენობამ — τὸ πῶτον 114,1 — რაოდენობა, ერთერთი 10 კატეგორიათაგანი:

„რაოდენობამ არს შესაკრებელი და ხუავი ერთთამ“,

„რაოდენობამ არს შეკრებამ ერთთამ“ 36,1.

„რაოდენობამ არს თვთსაზომი და რიცხვ“,

„რაოდენობამ უყუე არს საზომი და რიცხვ და მრიცხუავი, რომელი რიცხუვიდეს და ზომდეს“ 36,2.

ზანდ. 37 (49 სკ.); 22,4 (104,5); 22,13; 35,1 ე (113,7); 36,1; 36,7 ე; 36,16; 36,21; 38,2; 38,17; 38,22; 39,8; 48,2; 48,4; 49,1; დამატ. 1,2; დამატ. 1,4.

τὸ τὶ 88,65.

„ბუნებამ მოასწავებს რაოდენობას ა“ 11,5 ე.

38,22 (79,152).

[2] იხ. რაოდენი.

ნ. განსაზღვრებული რაოდენი, შეკრებითი რაოდენი, სიდიდე, სიმრავლე.

რასა შინა არს შესმენამ ე — რამარსობითი შესმენამ ა — ἢ ἔν τῷ ἐστὶ χατηγορία 87,4 — მსჯელობა, რომელიც მიუგებს კითხვაზე: რა არის სუბიექტი?:

„სხუამ არს, თუ რასა შინა არს შესმენამ და სხუამ არს ანუ რამ-არს რომელი“,

„სხუამ არს რამ-არსობითი შესმენამ და სხუამ არს, რომელი-რამ-არსობითი“ 11,1.

შდრ. შესმენილ ქმნამ, თუ რასა შინა არს.

რასაშინაობამ — τὸ ἔν τῷ 106,2 — მსჯელობა, რომელიც მიუგებს კითხვაზე: რაშია?

„რას აშინაობა ათერთმეტ-სახელ ითქუმის“,

„რას აშინაობა ათერთმეტ-გუარად“ 24,1.

ზანდ. 24 (49 აქ').

2. რომელსა-შინაა ე — *ἔν τινι* 106,7:

„ხოლო ესე არა არს რას აშინაობა, არამედ რათა შინაობაა“,

„ხოლო ესე არა არს რომელსა-შინა, არამედ რათა-შინა“ 24,7.

რიცხვ — *ὁ ἀριθμός* 88,55 — რიცხვი, რაოდენობის სახე:

„ბუნებით ერთ არიან, ხოლო არა რიცხვთა ცა, რამეთუ განიყოფებიან“,

„ბუნებითა ერთ არიან, ხოლო არა ერთ არიან რიცხვთა“ 11,3.

„განსაზღვრებულთა რაოდენთაგან აღმოიყვანების რიცხვ და სიტყუა. რიცხუად უკუე ამას ადგილსა აღრიცხულთა უწოდ, რამეთუ რომელნი აღრიცხუვდინ, უეკუეულად განსაზღვრებულ არიან“,

„განსაზღვრებულთა რაოდენობისა მიმდგომ არიან რიცხვ და სიტყუა. ხოლო რიცხუად ვიტყვთ აქა აღრიცხულთა, რამეთუ აღრიცხულნი უეკუეულად განსაზღვრებულნი არიან, ვითარცა გამოჩინებულ იქმნა“ 36,8.

13,6; 51,2 ა; 23,9; 28,1; 29,2; 35,7; 36,2; 36,18 (116,56); 36,19; 36,21; 36,24; 44,10; 52,9 ე (137,28); 54,7 ე.

რიცხვთა განყოფილი — *ἀριθμὸν διαμέριον* 105,8 — ჰიპოტასურად განსხვავებული, გაყოფილი:

„ხოლო რიცხვთა განყოფილნი იგი არიან, რაოდენნი იგი თანა-შეთხზვითა შემთხვევითთა საქმეთათა განყოფენ თვსებასა თვისისა გუამოვნებისასა“,

„ხოლო რიცხვთა განყოფვიან, რაოდენთა თანა-შეთხზვითა შემთხვევითთათა განთვსებულობა თვისისა გუამისა განიჩინეს“ 23,5.

ზანდ. 23 ა (49 აქ'); ზანდ. 35 ა (49 აქ'); 11, 3 (88,50).

(რიცხუვა) ა — აღრიცხვა, რაოდენობრივად ჩამოთვლა:

„მრიცხუავი, რომელი რიცხუვი იღეს და ზომდეს“ 36,2.

რომელი ე — იხ. ვითარი, თქსი რომელისა.

რომელი-იგი რაა არს ე — რომელი რაა-არსობაა ა — *ἄριστος ἢ βέλτιον* 87,29 — მსჯელობა, რომელიც მიუგებს კითხვაზე: როგორია?

„გუამი არცა რაა-არსობასა საცნაურ-ჰყოფს, არცა თუ რომელი-იგი რაა არს“,

„გუამი არცა რაა-არსობასა ცხად-ჰყოფს, არცა რომელი რაა-არსობასა“ 11,2.

რომელი რაა-არსობითი [შესმენა] ა — იხ. რაა არს რომელი [შესმენა].

რომელი-ობაა ე — იხ. ვითარება.

რომელსა-შინაა ე — იხ. რასა-შინაობა.

საგონებელობა ე — *ἡ ἐπινοία* 135,83 — წარმოდგენა:

„კაცი მარტივად საჩინო არს საგონებელობითა, ხოლო მრჩობლ გულისგმა-იყოფების გონებითა“ 51,19.

„არა დაუტეოთ ამათი დაწერა რეცა სიღრმისათვის უკმარ საგონებელობისათვის“ წინასიტ. 1.

საგრძნობელი ე — იხ. გრძნობა.

სადა-სადაობა ა — სადაობა ე — *τὸ πᾶν* 124,2 — ერთი 10 კატეგორიათაგანი:

„სადაა ადგილსა ცხად-ჰყოფს“,
„სადაობაა ადგილსა მოასწა-
ვებს“ 41,1.

(ზანდ. 40 (49 ს.7); 22,7; 23,13;
35,1 ე (113,8); 39,8; 48,3; დამატ.
I, 2; დამატ. I, 4.

სადაობა — იხ. სადაა.

სადაობითი შესმენა ა — სადაობისა
შესმენა ე — ἡ αἴη *zaxypia* 124,4
— მსჯელობა ადგილის კატეგორიის
მიხედვით:

„სახენი უკუე სადაობითისა
შესმენისანი არიან განყოფი-
ლებისაებრ ადგილთაჲსა: ზემო,
ქუემო, მარჯულ, მარცხლ, წინაჲთ,
უკუანაჲთ“;

„სახენი სადაობისა შეს-
მენისანი არიან თითო-სახენი
ადგილნი: ზემო და ქუემო, მარ-
ჯუენე და მარცხენე, წინა კერძო და
უკუანა კერძო“ 41,1.

საზოგადო — იხ. ზოგადი.

საზოგადო განყოფილება ა — იხ.
ზოგადი განყოფილება.

საზოგადო საზღვარი ე — იხ. ზოგადი
საზღვარი.

საზომი — ὁ μέτρον 114,8 — საზომი, რა-
ოდენობის ერთ-ერთი სახე:

„რაოდენობა არს თვთ საზო-
მი და რიცხვ“,

„რაოდენობა უკუე არს საზო-
მი და რიცხვ“ 36,2.

36,19; 36,21 (116,73).

საზღვარი — ὁ ὄρος 85,2—

ა) განსაზღვრება:

„ერთ-სახელი შესმენა არს, რა-
ჟამს სახელსა და საზღვარსა
სახელისასა მითუალვიდეს სიტყუაჲ
იგი შესმენისაჲ“;

„თანა-მოსახელე შესმენა არს,
რაჟამს სახელსა და საზღვარ-
სა მის სახელისასა მითუალვიდეს“
9,1.

„საზღვარი განსაზღვრებასა და
დაპნიშნავს და საზღვრის-დადებასა
და დასასრულსა“ 51,2 ა.

ზანდ. 51 (50 ს.7); 2,19 (79,157);
9,1 (85, 4); 16,4 (100,18); 21,1
(103,6); 51,2 ა.

2. განჩინება || საზღვარი ე

„სახეთა სახელისა და ყოვლი-
სავე საზღვრისა და გან-
ჩინებისა ნათესავთაჲსა სრუ-
ლებით ჰნებავს შეწყნარებაჲ“;

„ხოლო სახეთა სახელსა და ყო-
ველსა საზღვარსა ნათესავი-
სასა სრულებით ჰნებავს მითუალ-
ვაჲ“ 2,16.

„საზღვარი და განჩინე-
ბაჲ კაცისაჲ არს, რათა იყოს
ცხოველ, სიტყვერ და მოკუდავ,
შემწყნარებელ გონიერებისა და ქე-
ლოვნებისა“;

„საზღვარი კაცისაჲ არს:
ცხოველი სიტყვერი, მოკუდავი, გო-
ნებისა და ხელოვნებისა შემწყნარე-
ბელი“ 9,2.

ბ) ბ მვე 132,8 — ტერმინი:

„თითოეული წინადადებაჲ სა-
ზღვართაგან შემოკრების“;

„თითოეული წინადადებაჲ სა-
ზღვართაგან შემოკრებულ არს“
51,2.

51 სათ. (132,1); 51,2 (132,5);
51,4 ე (133,22).

3. სახე ა — ბ მვე 106,2:

„ვითარცა ცხოველი საზღვარ-
სა შინა კაცებისასა“;

„ვითარ-იგი ცხოველი სახე სა
შინა კაცისასა“ 24,1.

4. საზღვრის განჩინება ე — ბ მვე
86,6:

„კაცი მითუალავს საზღვარ-
სა ამას“;

„კაცი მითუალავს საზღვრის
განჩინებასა ამას“ 9,1.

5. საზღვრის დადება ე — გამოცალკეება, გამოყოფა:

„ერთ-მოსახელე არიან, რაოდენნი სახელითა და საზღვრის-დადებათა ანუ ზედაწარწერიითა მასვე სახელსა ეზიარებოდინ“,

„თანა-მოსახელე ვიდრემე არიან, რაოდენნი სახელითა და საზღვრითა, ესე იგი არს, წარწერიითა სახელისაჲთა ზიარ არიან“ 18,1.

[6—7] იხ. განსაზღვრებაჲ, ჭურჭელი.

საზღვრის განჩინება ე — იხ. საზღვარი.

საზღვრის დადება — ἔθιμι 100,38 — საზღვრის გავლება:

„სახელი განსაზღვრებისაჲ მოპოვნებულ არს ქუეყანისა საზღვრის-დადებათაგან“,

„ითქუმის განსაზღვრებაჲ მოღებითა ქუეყანისა საზღვრის-დადებათაგან“ 16,8.

16,8; 51,2 ა.

[2] იხ. საზღვარი.

საიდუმლოჲ — ἔκρυπτον 116,67 — საიდუმლო:

„დიდ არს საიდუმლოჲ სიტყვსა ღმრთისა განგებულებისაჲ“,

„დიდ არს საიდუმლოჲ სიტყვსა ღმრთისა განგებულებისაჲ“ 36,9.

51,22 ე (136,108).

საკუთარი — ἑαυτοῦ 118,35 — თავისი, პირდაპირი, უშუალო:

„არა საკუთრად უწოდთ, არამედ ნართაულად“,

„არა საკუთრად ვიტყვთ, არამედ ნართაულად“ 37,8.

28,5 (109,21); 30,1 (109,4).

საკუთრად რაოდენი — ἑαυτοῦ 116,55 — რაოდენობის არსებითი სახეები:

„საკუთრად შუენი ესე ითქუმიან რაოდენად: პირველად რიცხვ, მეორედ სიტყუაჲ, მესამედ ჟამი, მეოთხედ ადგილი, მეხუთედ ასოჲ, მეექუსედ განცხადებაჲ, მეშვიდედ გუამი“,

„საკუთრად ვიდრემე შუენი ესე ითქუმიან რაოდენად: რიცხვ, სიტყუაჲ, ჟამი, ადგილი, ღრამში, ეპიფანიაჲ, სხეული“ 36,18.

შდრ. შემთხვევითი რაოდენი.

საკვრველი ე — ἀφαιρέσις 134,62 — პარაღქსი:

„დადებული არს საკვრველი რაჲმე... უცხოჲ რაჲმე მოგონებაჲ“ 51,16.

საუნჯე ე — შემანაწევრებელი ა — ἡ συνείδησις 114,5 — შემგროვებელი:

„არა განყოფა არს რაოდენობაჲ, არამედ საუნჯე და შემკრებელი ერთთაჲ“,

„არა განშვეალებელი არს რაოდენობაჲ, არამედ შემკრებელი და შემანაწევრებელი ერთთაჲ“ 36,1.

საფილასოფოსოჲ სწავლაჲ ე — ფილოსოფიური მოძღვრება:

„ესეითარი არს საფილასოფოსოჲ სწავლაჲ“ წინასიტ., 2.

საფილასოფოსოჲ სწავლულებაჲ ე — ფილოსოფიური მოძღვრება:

„ესე ერგასისნი თავნი... გარემუთა წიგნთა და საფილასოფოსოსაჲ სწავლულებისაგანნი არიან“, წინასიტ. 1.

საფილასოფოსოჲ წიგნი ე — ფილოსოფიური წიგნი:

„სხუაჲ არარაჲ ოდეს თარგმნილასა ფილასოფოსოთა წიგნთაგანნი“ წინასიტ., 1.

საქმარი ა — იხ. ქმნაჲ.

საქმე—ნ პᾶρϋμα 58,16; ἔς ἔργων 137,9—
რეალობა, პრაქტიკა:

„რამეთუ არსებამ მღებარე რამ-
მე არს, ვითარცა თვთ თავადი ნივ-
თი საქმეთაჲ“,

„რამეთუ არსებამ ვიდრემე ქუ-
ელმღებარე არს, ვითარცა ნივთი
საქმეთაჲ“ 1,4.

„რაჟამს ჰმატდეს სიტყუამ, უეჭ-
უელად აკლს საქმეთა“,

„რაჟამს ჰმატდენ ლექსნი, აკლს
საქმეთა“ 16,10.

16,3; 16,11; 16,11; 36,18; 37,12
ე; 44,1; 44,2; 46,6 (128,24); 48,10
(131,48); 51,22 ე (136,111); 52,4.

ἡ παρ᾽ ἐξ; 116,59— მოქმედება:

„შემთხვევითად რაოდენად ვი-
ტყვთ მათცა... ვითარ-იგი არიან
საქმე და ძრვამ“,

„შემთხვევით რაოდენად ვიტყვთ
მათ შორის სახილველთაცა საქ-
მესა, ძრვასა“ 33,18.

საქმე წინამღებარე ე — იხ. ქუელმღე-
ბარე.

საქმიითი ფილოსოფოსობამ ე — ἔ
παρὰ τὸν 137,16-18— პრაქტიკული
ფილოსოფია:

„განიყოფების ფილოსოფოსობამ
ხედვითად და საქმიითად... საქ-
მიითი განიყოფვის სწავლითად,
განგებითად და მოქალაქობითად“
42,7. 52,10 ე (137,30).

ნ. სწავლითი, განგებითი, მოქალა-
ქობითი, სახლისგანგებითი.

საქუელმღებარეოა ა — ἔ
ἀπὸ τῆς ἀποδείξεως
86,14 — პრედიკატი:

„რაოდენნი შეისმინებიან ვისდა-
დმე, ვითარცა საქუელმღე-
ბარეოაჲსად, ესე იგი არს, თა-
ნამოსახელობით, იგინი ქუელ-
მღებარისაცა მისისად შეისმინები-
ან“,

„ეწოდების საყოველთაოსა უქუე
საქუელმღებარეოა, ხოლო

კერძობითსა— ქუელმღებარე შე-
სასმენელად“ 9,3.

9,3 ა (86,16).

[2] იხ. ნართაული.

საღმრთოა ე — ἡ
ἀποδείξις 136,3 — საღმრ-
თო:

„ფილოსოფოსობამ არს მეცნიე-
რებამ საღმრთოთა და კა-
ცობრივთა საქმეთაჲ“ 52,2.

საღმრთოა ხედვამ ე — ἡ
ἀποδείξις 51,11:
„ყოს იგი მარჯუე საღმრთო-
თა ხედვათათჳს“,

„იქმნა მარჯუე ღმრთისმხი-
ლველობისა მიმართ“ ეპისტ.
1.

საყოველთაოა || საყოველთაოდოა ე —
საყოველთაოა || უსაყოველთაოესი ა
ἔ
ἀπὸ τῆς ἀποδείξεως 86,6 — ზოგადი:

„ზედა დაერთვის კერძო-იგი
ნართაული საყოველთაოსა
მას კერძოსა“,

„ქუელ-ღუც კერძობითი უსა-
ყოველთაოესსა შესასმენე-
ლად“ 10,1.

„საყოველთაო არს სამრავ-
ლოდ მომასწავებელი“ ე 51,18.

8,1 (84,4); 8,1 (84,5); 8,5; 10,1;
13,3.

საყოველთაოდ განფენილი ე — უსა-
ყოველთაოესი ა — ἔ
ἀπὸ τῆς ἀποδείξεως
94,20:

„საყოველთაოდ განფე-
ნილსა და შემკრებელსა გუამო-
ნებისასა ბუნებად სახელ-სდებენ“,

„უსაყოველთაოესსა და
გარეშემცველსა გუამთასა უწოდეს
ბუნებად“ 13,3.

საშუალი ა — შუვა-განყოფილი ე —
ἔ
ἀπὸ τῆς ἀποδείξεως 126,35:

„ხოლო საშუალთა მათ
რომელთამე ჰქონან სახელნი, ხო-
ლო რომელთამე არა ჰქონან სა-
ხელნი“,

„ხოლო შუე ა-გ ა ნ ყ ო ფ ი ლ-
თა მათ... რომელთამე აქუს სახე-
ლი... ხოლო რომელთამე არა აქუს
სახელები“ 44,71.

2. შორის-მყოფი ე—*μαρτίν* 115,42:

„კერძოთა მისთა აქუს ზოგადად
საზღვრად, შემარწყუმელად კერძო-
თა მისთა საშუალის წერტი-
ლი“,

„წაწილებთა მათ მისთა აქუს ზო-
გადად საზღვრად და შემაერთებე-
ლად მათ შორის მყოფი იგი
სახე წამისაჲ“ 36,12.

36,13 (116,45); 52,9 ე (137,27).

ააშუვლიანი წინააღმდეგობი ა—იხ. შუ-
ე-ა-განყოფილი წინააღმდეგობი.

საჩინოჲ — *φαινομεναι* 115,43— გამო-
საჩენი, სახილველი:

„განცხადება არს, რომელი განს-
რულ იყოს გარეთ კერძო გუამისა
საჩინოდ“,

„ეპიფანიჲჲ არს გარეგნითი კერ-
ძი სხეულისაჲ და საჩინოჲ“
36,13.

საჩინოებაჲ ე — საცნაურებაჲ ა —
ჲ *ἐμφανεισθαι* 109,4— გამოჩენა, გამო-
ცხადება, ცნობა:

„წარმოგვჩენდეს ჩუენ საჩი-
ნობასა თვისისა არსებისასა“,

„საცნაურებასა მომცემ-
დეს ჩუენ“ 29,1.

საჩინოებაჲ — დამატ. II, 6.

საცნაურებაჲ ე — *αὐτοφωρίζω* 136,124—
ცნობა, შეცნობა:

„გუამოვნითისა შეერთებისა სა-
ცნაურებანი და შეიერთებთან-
ცა შემძლებელთათვის შეწყნარებად
მათდა“ 51,25.

[2] იხ. საჩინოებაჲ.

(საცნაურ-ყოფაჲ) ე — (ცხად-ყოფაჲ)
ა—*βηθαι* 102,3— გამოცხადება, გა-
მოჩენა:

„ცხოველი საცნაურ-პყოფს
კაცსა და ცხენსა“,

„ცხოველი ცხად-პყოფს
კაცსაცა და ცხენსაცა“ 18,1.

საცნობელი ე — გრძნობის, შეცნობის.
უნარის მქონე:

„ვენებანი სულისანი ხუთ არიან,
რამეთუ შესწორებულად ხუთთა
საცნობელთა ხუთ არიან ვენ-
ებანიცა“ 54,11.

საძიებელი ე — *τὸ ζῆσιμασι*, 138,49—
ამოსახსნელი, გამოსაკვლევი:

„მივილოთ საძიებელი იგი
და მივაყრდნათ რასმე აღსაარე-
ბულსა“ 52,13.

224,150 ე.

საწუთოჲ ე — ცხოვრებაჲ ა — ἡ βίη
51,10:

„დაუტევენა მღელვარებანი სა-
წუთოჲსანი“,

„დაუტევენა სამმოქცევენი ღელვა-
ნი ცხოვრებისანი“ ეპისტ.,
1.

სახე — *τὸ εἶδος* 75,34 —

ა) გვარის საპირისპირო ცნება,
სახე:

„კუალად სახედ ითქუმის შე-
სახედავი, რომელი ზედა ეღვას კაც-
სა მსგავსებისათვის ნათესავთაჲსა“,

„კუალად ითქუმის სახედ
ლაწესებული ნათესავისა ქუეშე“
2,2.

„სახე არს განფენაჲ ნათესა-
ვისაჲ“,

„სახე არს ნათესავისაგან გან-
ყოფილი“ 2,3.

„სახენი ნათესავისაგან განე-
ფენებიან და რომელთა არა აქუნ-
დეს ნათესავი, არა არიან მათ შო-
რის სახენი“,

„და სახენი ნათესავისაგან გა-
ნიყოფვიან და რომელთა არა აქუნ-
დეს ნათესავი, არა არიან სახე-
ნი“ 2,4.

2,1 (75,28); 2,1 (75,32); 2,2
(75,34); 2,3 (75,45); 2,3 (75,46);
2,4 (75,52); 2,4 (75,53); 2,6 (76,61

—63); 2,6; 2,6; 2,7 (76,70), 2,10 (76,85-90); 2,16 (78,134); 2,16; 2,18, 2,18; 2,19; 2,19 (78,154); 2,19, 2,21; 2,21—23; 4,1||33,1; 4,1||33,1; 4,3; 5,1; 8,2; 8,4; 8,7; 11,2 (87,20); 11,4 (88,58); 12,2 ე; 13,4; 14,4; 14,6; 14,7; 16,5 (100,21); 16,5 (100,24); 23,3; 23,4; 23,7; 23,8; 23,9; 24,1; 24,9, 26 სქოლიო ე; 27,3; 27,4 ე; 27,6; 28,2; 32,1; 35,3; 37,9; 38,12 (121,58); 38,15 ე; 38,19; 38,20; 40,1; 40,1; 44,10; 45,6; 45,8; 47,3 ე; 47,4; 52,9 ე; 52,12 ე; 52,12 ე (138,40); 53,9 ე; 53,9 ე.

6. ერთ-სახე, სხუა-სახე, თანა-მო-სახე.

ბ) ზოცა 75,35— ფორმა, ხატოვნება:

„სახე ეწოდების ხატსა და შესახედავსა“,

„ითქუმის სახედ ნაკუთითა და შესახედავი“ 2,2.

გ) ო რბიჯი — ფორმა, სახეობა:

„ესე სახე წინააღმდეგების პირველ-თქუმულსა მას სახესა“,

„ესე უკუე სახე წინააღმდეგების პირველსა დანიშნვასა უპირველესისა“ 47,1.

46,6 (128,23); 47,2 (129,8); 51,17 ე; 51,21 ე (135,98).

2. სახეობა ე.

„ვემსგავსო სახეობასა ფუტკრისასა“,

„მიმსგავსებითა სახესა ფუტკრისასა“ ეპისტ. 6. K 52,49.

3. თვებობა ა — იძი 122,92—

თვისობრიობის მოღუსი:

„სამნი სახენი არიან რომელობისანი, ესე იგი არიან, მიმდგომნი“,

„სამ არიან თვებანი ვითარებისანი, ესე იგი არს, შესადგომელნი მისნი“ 38,19.

4. ხატოვნება ა — ო მძი 107,10 — სახე:

„ერთად უწოდენ არსებისა და ბუნებისა და სახისა სახოვანსა სახესა“,

„იგივედ იტყვან არსებასა და ბუნებასა და ხატოვნებასა და სახონსა სახესა“ 27,2.

13 სათ. (93,1); 27,1.

5. ნაკუთი ა — ო მძი 121,65

— ფიგურა, ფორმა:

„საკოველთაო მათდა არს სახე, რამეთუ ხატებასა სულიერთასა სახეცა ეწოდების“,

„უსაკოველთაოესი უკუე არს ნაკუთი, რამეთუ შესახედავიცა ითქუმის ნაკუთად“ 38,13.

38,3 (119,15); 38,4 (119,19);

38,13 (121,62); 38,19 (122,99); 52,13 ე (138,48).

6. სახე ვითარებისა.

[6—10] იხ. ბუნება, გუარი, დანიშნვა, იქვ, საზღვარი.

სახე არსებობა ე — იხ. სიტყუა არსებისა.

სახე განყოფისა ე — განმწვანებელობითი გუარი ა — მძი 96,44— დამანწევერებელი სახე:

„არიან სახენი განყოფისანი რვა“,

„არიან უკუე განმწვალებელობითნი გუარნი რვა“ 14,5.

სახე-დადებული ა — (შესახვა) ე — იძი 107,3— სპეციფიკური ნიშნებით გამოსახული:

„ხატონ-ქმნილი და სახე-დადებული არსება“,

„ვითარ-იგი გამოიხატოს რა და შეისახოს არსება“ 27,1.

[2] იხ. დასახული.

სახედელო — ო მძი 118,22— თვალ:

„უძლურება აქუს სახედელოთა, რომელი ხედედეს ცასა უვარსკულავოდ“,

„უძალოობაა აქუს სახედველ-
სა ხილვად უვარსკულავოჲსა სფე-
რისა“ 37,5.

ახე ვითარებისა ა — იხ. სახე რომე-
ლობისაჲ.

ახელი — ჰბ ნიჲჲ — სახელწოდება,
ტერმინი:

„სახელიცა მრავალგზის
აუწყებს ბუნებასა წინა-მდებარისა
საქმისასა, არამედ არცა იგი არს
განსაზღვრება, რამეთუ სახელი ერთი
ლექსი არს, ხოლო განსაზღვ-
რებაჲ სიტყუაჲ არს და სიტყუაჲ
იგი თითო-სახეთაგან უნდოთა ლექს-
სთა შენაწევრებულ არს“,

„მრავალგზის უკუე სახელი-
ცა ცხად-ჰყოფს ბუნებასა წინა-
მდებარისა საქმისასა, არამედ არა
არს განსაზღვრება, რამეთუ სახელი
ერთი ლექსი არს, ხოლო განსაზღვ-
რებაჲ სიტყუაჲ არს და სიტყუაჲ ორ-
თა უნდოთა ლექსთაგან შემოკრებულ
არს“ 16,2.

2,10 (76,86); 2,11 (77,97); 2,16
(78,134); 9,1 (85,2); 9,1—2 (85,4);
14,8; 14,8; 14,9; 17,1; 17,3; 18,1;
88,1; 19,1; 20,2; 21,1; 28,5;
(109,22); 51,4 ე; 51,5 ე; 51,5 ე;
51,17 ე (134,74).

შდრ. განსაზღვრებაჲ, საზღვარი.

2. სახელის-ღებაჲ ე — ჰბ ნიჲჲჲ
97,72:

„არცა კელნი, არცა ფერკნი მი-
ითუალვენ სახელსა ანუ საზღ-
ვარსა სოკრატისსა“,

„არცა კელნი, არცა ფერკნი მიი-
თუალვენ სახელის-ღებასა
მას სოკრატისსა“ 14,8.

[3] იხ. ქმამ.

სახელისათანაჲ ა — იხ. სახელსაზე-
დაჲ.

სახელისათანობაჲ — იხ. სახელსაზე-
დაჲ.

სახელის-ღებაჲ ე — დასასრული სახე-

ლისაჲ ა — ἡ λήξις τῆς ἑρμηνείας 103,5—
სახელის, სიტყვის დაბოლოება:

„რომელნი-იგი ზიარ არიან სახე-
ლითა, ხოლო განიყოფებიან სა-
ხელის-ღებითა“,

„რამეთუ ზიარ არიან სახელითა,
ხოლო განიყოფებიან დასას-
რულითა სახელისაჲთა“
21,1.

[2] იხ. სახელი.

სახელისმიმცემლობაჲ ა — იხ. ნარ-
თაული.

სახელ-მოდგამი ა — იხ. ერთ-სახელი,
თანა-მოსახელე, მოსახელე.

სახელ-მოდგამი შესმენაჲ — იხ. თანა-
მოსახელე შესმენაჲ.

სახელმოდგამობაჲ ა — იხ. ერთსახე-
ლობაჲ.

სახელ-მტყუარი ა — იხ. ცუდ-სახელი.

სახელ-ნართაული — παρῶντος 103,8
— პარონიმი, საერთო ძირის მქონე
განსხვავებული სახელებით გამოხა-
ტული ვითარებანი:

„სახელ-ნართაულ არიან,
რაოდენნი განიყოფებოდინ ვისგან-
მე დამთხუევით, ესე იგი არს, წო-
ლებითა სახელისაჲთა“,

„სახელ-ნართაულ უკუე
არიან, რაოდენთა განყოფილისა
ვისგანმე ზღითა, ესე იგი არს, და-
ლებითა სახელისაჲთა, აქუს წოდე-
ბაჲ სახელისაჲ“ 21,2.

ზანდ. 21 (49, 10); 21,1 (103,1).

2. ნართაული ე — παρῶντος
119,3:

„ზიარებისა მისისა მქონებელნი
სახელ-ნართაულად იწო-
ლებიან“,

„რომელი-იგი ნართაულად
ეწოდებოდის მქონებელსა მისსა“
38,1.

სახელნართაულებაჲ ა — იხ. დართვაჲ
სახელსა.

სახელსაზედაჲ ე — სახელისა თანაჲ ა

— *αατς τσ̄νιμα* 102,7— სახელის შე-
სატყვისი, სახელის შესაბამისი:

„სახელი სახედამ იგი სიტყუა
არსებობსა იგივე იყოს“,

„სახელისათანამ სიტყუა
არსებობსა იგივე იყოს“ 18,1.

17,2 (102,7).

2. სახელისათანაობამ ა.

„ხოლო სახელსაზედა, რამ-
თა საცნაურ-იქმნეს, ვითარმედ
სხუამ არს განსაზღვრებამ სახელი-
სამ მის“,

„ხოლო სახელისათანაო-
ბამ თქუა, რამთა ცხად-ყოს, ვი-
თარმედ სხუამ არს საზღვარი მის
სახელისამ“ 17,2.

სახე მდებარეობისა — *τὸ εἶδος; τὸ
καῖναι* 124,4 — მდგომარეობის სა-
ხე:

„სახენი მდებარეობისა-
ნი არიან სამ: დგომამ, ჯდომამ
და წოლამ“,

„სამ არიან სახენი მდებარე-
ობისანი: დგომამ, ჯდო-
მამ, მიყრდნობამ“ 40,1.

სახეობამ ე — იხ. სახე.

სახე რომელობისა ე — თვთებამ ვი-
თარებისა ა — *τὸ ἴδιον ἑξ̄; πῶς ἰσχυρῶς*
122,92 — ვითარების სახე:

„სამნი სახენი არიან რა-
მელობისანი, ესე იგი არიან,
მიმდგომნი, რომელთამ პირველი
წინააღდგომით მითუალვის... ხოლო
მეორე სახე არს უფროასობამ და
უმეტროასობამ... ხოლო მესამე მიმ-
დგომობამ არს თქაი რომელისამ:
მსგავსი და არა-მსგავსი“,

„სამ არიან თვთებანი ვი-
თარებისანი, ესე იგი არს, შე-
საღდგომელნი მისნი: პირველად, მი-
თუალვამ წინააღმდგომობისამ... მე-
ორედ, უმეტესუღარესობამ, მესამე
შესაღდგომელი მისი, რომელი სახო-
ანი სახეცა არს ვითარისამ, მსგავსი
არს და უმსგავსომ“ 38,19.

2. სახე ვითარებისა ა.

„არიან უკუე რომელობისა
სახენი ოთხ: წესი და გუარი; ძა-
ლი და უძღურებამ; და ამათ შე-
უთქა ვნებამ და ვნებული რომე-
ლობამ; სახე და ხატი“,

„არიან უკუე სახენი ვი-
თარებისანი ოთხნი: ანაგები,
გუარი; ძალი და უძალობამ; შე-
ხუდომამ და შეხუდომითი ვითა-
რებამ; ნაკუეთი და შესახედავი“
38,4.

ნ. ანაგები, გუარი, ძალი, უძალო-
ობამ, შეხუდომამ, შეხუდომითი ვი-
თარებამ, ნაკუეთი, შესახედავი.

(სახე-ყოფამ) ე — *εἰσπαῖς*; 145,77 —
სახის, ფორმის მიცემა:

„სახე-ჰყოფს, რამეთუ იგინი
შემოჰკრებენ სახოვანთა სახეთა“
53,9.

სახიერებამ ე — *τὸ ἀγχιθῶν* — სიკეთე:

„სიწმიდე და სახიერებამ
არს ზეშთა სიმართლისამ“ 52,4.

სახილველი ა — განსაცდელი სიმკვრ-
ცლითა გონებისათამ ე — *μειραῖ-
μας* 123,19 — აღსაქმელი, განსა-
ქერეტი:

„არიან უსულოთაცა შორის სა-
ხილველნი სახენი“,

„უსულოთა შორის არიან ნივთნი,
განსაცდელნი სიმკვრ-
ცლითა გონებისათამ“
39,5.

სახილველობამ — იხ. ხილვამ.

სახისმოქმედებითი ა — იხ. განთესე-
ბამ.

სახისმოქმედებითი განყოფილებამ ა

— იხ. განთესებითი განყოფილებამ.

სახლისგანგებითი ე — იხ. განგებითი.

სახოვანი სახე — *τὸ εἰσιχάατος* *εἶδος*;
76,79 — უდაბლესი სახე, რომელიც
არ წარმოადგენს გვარს სხვა სახის
მიმართ:

„აჲ უკუე სახე, რომელი არა იყოს

ნათესავ, ეწოდების მას სახე
სახოვან“,

„ითქუმის სახე, რომელი არა იყოს
ნათესავ, სახოანად სახედ“
2,9.

ზანდ. 2 (47 წ'); 2,21 (79,172);
2,22 (80,186-187); 3,3; 4,1 (33,1); 4,2;
4,3; 13,3; 13,4; 23,8; 27,1; 27,1 ე;
27,2; 27,2; 27,2; 28,4; 37,9; 53,9;
53,9; 54,3 ე; 54,4 ე; 54,4 ე; 54,9
ე.

სახოანი სახე ვითარისაჲ — იხ.
თქსი რომელისაჲ.

საჴმარი ე — იხ. მყოფი.

სიბრძნე ე — ἡ σοφία 137,14 — აბსო-
ლუტური ცოდნა:

„ფილოსოფოსობაჲ არს სიყუა-
რული სიბრძნისაჲ, ხოლო
სიბრძნე ჴემმარიტი ღმერთი
არს“ 52,6.

„სიბრძნე არს რა ხილულ-
ნიცა უწყოდნის და უხილავთაცა
მეცნიერ იყოს“ 54,12.

სიგრძე — τὸ μέτρον 115,40 — სიგრძე,
ერთ-ერთი განზომილება:

„ხოლო გუამსა აქუს განფენაჲ
სამ კერძო: სიგრძედ, სივრცედ
და სიღრმედ, ესე იგი არს, სიზრქედ“,

„ხოლო სხეულსა ჴქონან სამ-
ნი განფენანი: სიგრძე, სივრცე
და სიღრმე, რომელ არს სიზრქე“
36,14.

36,12; 36,13.

[2] იხ. განფენილობაჲ.

სიდიდე|დიდი ე — სიდიდე ა — τὸ μέ-
γεθος 116,78 — სიდიდე, რაოდენო-
ბის ერთ-ერთი გამოვლენა:

„რაოდენისაჲ რომელიმე დიდ
არს და რომელიმე მრავალ; სიდი-
დე უკუე განზომების, ხოლო სიმ-
რავლე აღირიცხუვის“,

„რაოდენობისაჲ რომელიმე არს
სიდიდე, ხოლო რომელიმე სიმ-
რავლე და სიდიდე ვიღრემე გა-

ნიზომების, ხოლო სიმრავლე აღი-
რიცხუვის“ 36,22.

36,22; 49,1 (131,4).

შდრ. სიმრავლე.

სივრცე — τὸ πλάτος 115,44 — სიგანე,
ერთ-ერთი განზომილება:

„[განცხადებასა] აქუს... ორ-სახე
განფენაჲ: სიგრძედ და სივრ-
ცედ“,

„[ეპიფანიასა] აქუს ორ კერძო
განფენილობაჲ: სიგრძედ მიმართ და
სივრცედ 36,13“.

„ხოლო გუამსა აქუს განფენაჲ სამ
კერძო: სიგრძედ, სივრცედ და
სიღრმედ, ესე იგი არს, სიზრქედ“,

„ხოლო სხეულსა ჴქონან სამნი
განფენანი: სიგრძე, სივრცე და
სიღრმე, რომელ არს სიზრქე“ 36,14.

სიზმარი ე — ხედვაჲ ა — ἡ ἔψυχ-
127,9 — სიზმარი:

„სიზმარი მძინარისაჲ“,

„ხედვაჲ მძინარისაჲ“ 45,4.

სიზრქე — ἡ ἔμφρασις 51,11 —

ა) გამოსახულება, გარეგნული
სახე:

„განიყარნა ყოველნი სიზრქე-
ნი ნივთიანი“,

„ყოველივე სიზრქე ნივთი-
რი განავლო“ ეპისტ. 1.

ბ) სიღრმე, სხეულის განზომილე-
ბა:

„ხოლო გუამსა აქუს განფენაჲ
სამ კერძო: სიგრძედ, სიღრმედ და
სივრცედ, ესე იგი არს, სიზრ-
ქედ“;

„ხოლო სხეულსა ჴქონან სამნი
განფენანი: სიგრძე, სივრცე და სიღ-
რმე, რომელ არს სიზრქე“ 36,14.

2. სიმძიმე ე — ἡ ἔσχασις 122,85 —
სიმძიმე, მასა:

„მძიმე და სუბუქი ანუ სიზრ-
ქესა შინა იხილვებიან“,

„სიმძიმედ და სისუბუქედ, რომე-
ლოესე სიმძიმეთა შინა იხილ-
ვების“ 38,17.

სილაღე ცნობისაჲ ა — იხ. სიმაღლე
ცნობისაჲ.

I სიმართლე ე — ἡ δὲ ἀγαθὴ 137, 6-7:
„ვემსგავსებით ღმერთსა სი-
მართლითა... სიმართლე
უკუე არს სწორად განმყოფელო-
ბაჲ“ 52,4.

II სიმართლე — ἡ ἰσότης 121,67 — სის-
წორე, სიმართლე:

„სიწორე, რომელ არს სი-
მართლე გუამისაჲ და ღრეკი-
ლობაჲ, რომელ არს სიმართლე“,

„ხოლო განმარტებულობაჲ, რო-
მელ არს სიმართლე და სიღ-
რეკუე, რომელ არს სიმართლე“ 38,13.

სიმარჯუე — ἡ ἐπιτυχία 120,36 — მიდ-
რეკილება, უნარი, შესაძლებლობა:

„რომელნი-ესე არა არიან მოქმე-
დება, ხოლო აქუს სიმარჯუე
და ძალი ბუნებითი“,

„რომელნი არა არიან მოქმედება,
ხოლო აქუს სიმარჯუე“ 38,8.
45,6 (127,16); 45,6 (127,19); 45,6.

2. ქელოვნებაჲ ე — ἡ ἐπιτυχία 123,9 — უნარი, შესაძლებლობა:

„[აქუს]... თავსა შორის თვსსა
სიმარჯუე შეხუდომისაჲ“,

„რომელნი იქმნებოდინ... თავსა
შორის თვსსა მოიგებენ ქელოვ-
ნებასა შემთხუევიითისა და ენე-
ბისასა“ 39,2.

[3] იხ. ძალი.

სიმაღლე ცნობისაჲ ე — სილაღე ცნო-
ბისაჲ ა — ἡ ἰσότης, ἡ ἰσότης 52,30 —
თვითღარწმუნება:

„სიმაღლე ცნობისაჲ საძაგელ
არს და ბილწ“,

„მოგებაჲ სილაღესა ცნო-
ბისასა უსახურ არს და საბრა-
ლობელ“ ეპისტ. 3.

სიმაღლედ აღყვანებული [სიმაღლედ
აღყვანებაჲ] ე — სრულ-ყოფა ა —
ἡ ἀπλήρωσις 51,20 — განდი-
ლება, სრულ-ქმნა:

„რომელი ამის ყოვლისა შემდგო-
მად სიმაღლედ აღყვანე-
ბულ იქმნა“,

„ვითარცა ვერ-შემძლებელი...
სრულ-ყოფასა მისსა“ ეპისტ. 2.
სიმრავლე — ἡ ποικιλία 1:6,78-79 —
რაოდენობის ერთ-ერთი სახე: სიმ-
რავლე:

„რაოდენისაჲ რომელიმე ღიდ
არს და რომელიმე — მრავალ.
სიდიდე უკუე განზომების, ხოლო
სიმრავლე აღირიცხუვის“,

„რაოდენობისაჲ რომელიმე არს
სიდიდე, ხოლო რომელიმე — სიმ-
რავლე. და სიდიდე ვიდრემე გა-
ნზომების, ხოლო სიმრავლე
აღირიცხუვის“ 36,22.

შდრ. სიდიდე.
სიმრთელე განსაზღვრებისაჲ ე — სიმ-
რთელე საზღვრისაჲ ა — ἡ ἀπείθεια
100,42 — განსაზღვრების მთლიანო-
ბა, სისრულე:

„ხოლო სიმრთელე განსა-
ზღვრებისაჲ არს, რამთა არცა ჰმა-
ტდეს, არცა აკლდეს ლექსთა შინა“,

„ხოლო საზღვრისა სიმრთე-
ლე არს არცა ნამეტავობაჲ, არცა
ნაკლულევაებაჲ ლექსთაჲ“ 16,9.
14,13 (98,109).

სიმძიმე ე — იხ. სიზრქე.

სისწორე ა — იხ. სწორი.

სიტყვერი — ἡ ἰσότης 78,150 — გონე-
ბის მქონე, გონიერი, მოაზროვნე:

„[განიკუეთების] სიტყვერი
მოკუდავად და უკუდავად“,

„[განიკუეთების] სიტყვერი
მოკუდავად და უკუდავად“ 2,19.

2,25 (80,199); 2,25 (80,205); 2,17
|| 32,2 (60,17); 2,17 || 2,27 || 32,2
(60,18); 4,1 || 33,1 (111,13); 8,5
(85,23); 9,2 (86,11); 9,2; 14,1; 14,2;

14,4; 14,6; 15,3; 16,1; 16,7; 16,10; 16,11; 23,6; 27,1; 28,3; 39,6; 47,3; 53,8; 54,3 ე.

[2] იხ. კაცობრივი.

სიტყვერი აღჯსნაჲ ე — ἡ λειψὴ ἀνάλυσαι 138,47 — ლოგიკური ანალიზი:

„სიტყვერიცა აღჯსნაჲ არს, რაჲჲს წინადადებული იგი შემოკრებითად აღჯსნათ თვისისა სახისა მიმართ“ 52,13.

სიტყვერი მოქმედებაჲ ე — სიტყვერი საქმიერობაჲ ა — ἡ λειψὴ ἠραγματεῖς 132,2 — ლოგიკა:

„მოსწრაფებია აქუს სიტყვერსა მოქმედებასა გამოჩინებისათჳს საქმეთაჲსა“,

„წინა-ჴც იქუად სიტყვერსა საქმიერობასა წარმართებაჲ გამომაჩინებლობისაჲ“ 51,1.

სიტყვერი საქმიერობაჲ ა — იხ. სიტყვერი მოქმედებაჲ.

სიტყვერებაჲ||სიტყვერობაჲ||სიტყვერი — τὸ λειψόν 82,15 — აზროვნება, გონიერება:

„ჰმატს სახე კაცისაჲ სახესა ცხენისასა სიტყვერებისათჳს და პირუტყუებისა და ეწოდების სიტყვერებისა და პირუტყუებისა არსებითი განყოფილებაჲ“,

„განყოფვის უკუე სახე კაცისაჲ სახესა ცხენისასა სიტყვერობითა და უსიტყუელობითა და იწოდების სიტყვერობაჲ და უსიტყუელობაჲ არსებითად განყოფილებაჲ“ 51,1.

2,19 (78,149); 2,27 ე; 13,1 (93,6); 23,7 (105,16); 51,18 ე (135,76):

შდრ. პირუტყუებაჲ.

სიტყვერებითი ე — τὸ θεολογικόν 137,17 — ლეთისმეტყველური:

„ხედვითი იგი ფილოსოფოსობაჲ განიყოფების სიტყვერებითად და სწავლულებითად და ბუნებათმეტყუელებითად“ 52,7.

(სიტყვთ განსწავლაჲ) ე — მიმოქცევაჲ გონებასა შინა ა — λειψεσθαι 94,11 — აზროვნება:

„... ხოლო კაცთა, რაჲთა გულისქმა-ჰყოფდენ და სიტყვთ განისწავლებოდინ“,

„ხოლო კაცთა შორის გულისქმის-ყოფასა თანა მიმოქცევაჲცა მისი გონებასა შინა“ 13,2.

(სიტყუს-გებაჲ) ე — მზრახვალი [ზრახვაჲ] ა — θεμελιώδης 179,7 — საჭაროდ ლაპარაკი; საუბრის წარმართვა:

„პაველ საყდართა წინაშე რაჲ სიტყუა-ჴგებდა“,

„პაველ ხარისხთა ზედა ერის მზრახვალი“ 29,1.

ბ) λειψόν; 138,34 — ლოგიკური მსჯელობა:

„ოთხნი არიან ღონენი სიტყუს-გებისანი, ესე იგი არს, სიტყვერებისანი“ ე 52,11.

ნ. სიტყვერებაჲ.

გ) ἡ ἀπρόσφορος 134,54 — პასუხი:

„გამოკითხვითი იგი მრავალთა სიტყუათა ძლით განაძლიან და ვრცელნი სიტყუს-გებისანი საქმარექმნიან“ ე 51,10.

სიტყუსყოფითი ე — διανοητικόν 134,55 — სასაუბრო, დიალექტიკური:

„სიტყუსყოფითად უკუე ხატად ითქუმის კითხვა-მიგებაჲ“ 51,10.

სიტყუა — ὁ λόγος 75,23 —

ა) სიტყვა, გამოთქმა, გამოხატვაში:

„რომელთათჳს მრავალ არს სიტყუაჲ ფილოსოფოსთამიერი“, „რომლისათჳს არს სიტყუაჲ ფილოსოფოსთაჲ“ 2,1.

ეპისტ. 3; 2,2 ე; 2,2 (75,44); 3,1; 3,1; 3,4 (81,11); 33,1 ე.

ბ) განსაზღვრებაჲ:

„განსაზღვრებაჲ სიტყუაჲ

არს და სიტყუაჲ იგი თითო-სახეთაგან უნდოთა ლექსთა შენა-წევრებულ არს“;

„განსაზღვრებაჲ სიტყუაჲ არს და სიტყუაჲ ორთა უნდოთა ლექსთაგან შემოკრებულ არს“ 16,3.

„სიტყუად უკუე აწინდელსა ამას აღვილსა განსაზღვრებაჲ ითქუა, ზელა-წარწერით გამოსახული“;

„სიტყუად აქა განსაზღვრებაჲ თქუა და წარწერაჲ“ 17,2.

16,1 (99,2); 16,1 ე; 16,1.

გ) დებულება, ფრაზა, როგორც რაოდენობის სახე:

„განსაზღვრებულთა რაოდენთაგან აღმოიყვანების რიცხვ და სიტყუაჲ. თუთ სიტყუაჲ განსაზღვრებულვე არს, რამეთუ სიტყუაჲ აღირიცხოს რაჲ ლექსითა, არა აქუს ზოგადი საზღვარი“;

„განსაზღვრებულთა რაოდენობისა მიმდგომ არიან რიცხვ და სიტყუაჲ... სიტყუაჲცა განსაზღვრებულთა არს, რამეთუ სიტყუასა, აღირიცხულსა ლექსებითა, არა აქუს ზოგადი საზღვარი, შემარწყუმელი კერძოთა მისთაჲ“ 36,8.

51,7 ე (133,44); 51,8 ე (133,47); 51,19 ე (135,84); 51,24 ე.

დ) ცნება, როგორც ცნობიერების ფორმა:

„ყოველი წინააღმდგომი ანუ ვითარცა საქმე წინააღმდგომის ანუ ვითარცა სიტყუაჲ; და უკუეთუ ვითარცა სიტყუაჲ იყოს, სიტყუკთ ჰყოფს წართქუმასა და უკუთქუმასა“;

„ყოველი წინააღმდგომი ანუ ვითარცა საქმე წინააღმდგომის ანუ ვითარცა სიტყუაჲ; და უკუეთუ ვითარცა სიტყუაჲ — სი-

ტყუასა, ჰყოფს წართქუმასა და უკუთქუმასა“ 44,1.

36,8; 36, 11 ე; 36,18 (116,56).

ნ. შინაგან-დადებული სიტყუაჲ, არსებითი სიტყუაჲ, კმონი სიტყუაჲ.

ზს რქუმ 132,16 — პრედიკატი, ზმნა:

„პირველად მარტივი კმაჲ, მეორედ სახელი, მესამედ სიტყუაჲ, მეოთხედ თქუმაჲ, მეხუთედ განსაზღვრებაჲ — ხუთნივე ესე ურთიერთს მოკიდულებითა უკუე არაბრადთ განიყოფებიან, თვნიერ მხოლოდ ურთიერთს თვსებითა არს განყოფილებაჲ მათი“ ე 51,4.

„შქონებელი წესსა შესმენისასა სიტყუად ითქუმის“ ე 51,4. 51,5 ე; 51,5 ე (133,27-29-31).

2. ლექსი ა — ზს სქეს 101,46 — სიტყუა, ცნობიერების ფორმა:

„აწ უკუე ვერ მოიქცევის, ჰმატდეს თუ გინა ავლდეს სიტყუაჲ, რამეთუ რაჲამს ჰმატდეს სიტყუაჲ, უეპუელად ავლს საქმეთა“;

„აწ უკუე იგი მოიქცევის, რომელსა არცა ჰმატდენ ლექსნი, არცა ავლდენ, რამეთუ რაჲამს ჰმატდენ ლექსნი, ავლს საქმეთა“ 16,10.

16,11 (101); 16,11; 16,12.

სიტყუაჲ არსებითი ა — ძე-ღმერთი:

„სიტყუა არს არსებითი, მარადის მყოფი მამისა თანა“ 51,5.

სიტყუაჲ არსებისაჲ — ზს სქეს 102,2 — არსების ცნება,

არსების განსაზღვრება:

„თანა-მოსახელე არიან, რომელნი სახელთ ხოლო ეზიარებოდინ ურთიერთს, ხოლო განიყოფებოდინ სახელსა-ზედა სიტყუკთა არსებებისათა“;

„სახელ-მოდგამ არიან, რომელთა სახილი ზოგადი იყოს. ხოლო სახე-

ლისათანაჲ სიტყუაჲ არსებობისაჲ სხუა“ 17,2.

18,1; 23,3; 35,3; 35,4.

2. სიტყუაჲ გუამოგნებისაჲ ე — ὁ λόγος τῆς αἰαίας 109,18:

„შეაყოფენ მათ სიტყუთა არსებობისაჲთა“,

„შეაერთებენ მათ ურთიერთას სიტყუთა გუამოგნებისაჲთა“ 28,4.

3. სახე არსებისაჲ ა — ὁ λόγος τῆς αἰαίας 105,7:

„სხუა-სახე არიან, რომელნი სახითა ურთიერთას განყოფილ არიან, ესე იგი არს, სიტყუთა არსებობისაჲთა“,

„სხუა-სახე არიან სახითა განყოფილნი ურთიერთას, ესე იგი არს, რაოდენნი სახითა არსებობისაჲთა განიყოფიან“ 23,4.

სიტყუაჲ გუამოანი ა — იხ. სიტყუაჲ არსებითი.

სიტყუაჲ გუამოგნებისაჲ ე — იხ. სიტყუაჲ არსებისაჲ.

სიტყუაჲ ღმრთისაჲ — ὁ θεὸς ἰδὸς 139,29—ლოგოსი, როგორც ძეღმერთის პრედიკატი, პირველსაწყისი:

„პირველ-ყოფილსა მას სიტყუსა ღმრთისა გუამსა შინა შეიერთნეს კორცნი სულიერნი“,

„პირველ-ყოფსა შინა სიტყუსა ღმრთისა გუამსა გუამოან-იქმნეს სულიერნი კორცნი მისნი“ 53,4.

ეპისტ. 1 (51,12); 30,3; 36,19; 54,9 ე.

სიტყუაჲ შესმენისაჲ ე — K.85,3—კატეგორიის ცნება:

„ერთ-სახელი შესმენაჲ არს, რაჟამს სახელსაცა და საზღვარსა სახელისასა მიითუალვიდეს სიტყუაჲ იგი შესმენისაჲ“ 9,1.

სიღრმე — ἔθ̄ β̄θ̄ 116,48—სიღრმე, ერთ-ერთი განზომილება:

„ხოლო გუამსა აქუს განფენაჲ სამ კერძო: სიგრძელ, სივრცელ და სიღრმედ, ესე იგი არს, სიზრქედ“,

„ხოლო სხეულსა ჰქონან სამნი განფენანი: სიგრძე, სივრცე და სიღრმე, რომელ არს სიზრქე“ 36,14.

შღრ. სიზრქე.

სიუარული ე — ἡ φιλία 137,14:

„ფილოსოფოსობაჲ არს სიყუარული სიზრძნისაჲ“ 52,6.

სიცოცხლე — ἡ ζωῆ 78,147:

„გრძნობადი უკუე არს იგი, რომელსა სიცოცხლე და გრძნობაჲ აქუნდეს“,

„მგრძნობელობითად ვიდრემე ცხოველად, სიცოცხლისა და გრძნობისა მქონებელად“ 2,18.

სიწრფელე ე — განმარტებულობაჲ ა — ἡ εὐθύτης 121,67—სისწორე:

„ხოლო სიწრფელე, რომელ არს სიმართლე გუამისაჲ“,

„ხოლო განმარტებულობაჲ, რომელ არს სიმართლე“ 38,13.

სრული — ἡ ἐλπίς 81,10—მთლიანი, ჰარმონიული, ერთიანი:

„არცა სული თავით თვისით არს კაც სრულ... არცა კორცნი“,

„არცა სული თავით თვისით არს კაცი სრული, არცა — კორცნი“ 3,4.

2. მყოფი ა — ἀσθάρητος 58,7—არსებული, რეალური, თავის თავში არსებული:

„არსებაჲ უკუე არს საქმე თავით თვისით სრული და არარაჲსა მოქენე სხვსა სრულ-ყოფელისაჲ“,

„არსებაჲ უკუე არს საქმე თავით თვისით მყოფი, არა მოქენე სხვსაჲ შემტკიცებისა მიმართ“ 1,2.

სრული არსი ე — მყოფი ა —
58,9 — არსებული:

„არსებამ უკუე არს... რამთა თავ-
სა შორის თვისა სრულ არს
იყოს“,

„არსებამ უკუე არს... თავსა შო-
რის თვისა მყოფი“ 1,2.

სრული განსაზღვრებამ ე — სრული
საზღვარი ა — ბ *αὐτοῦ ἰσχυρῶς* 100,44
— განსაზღვრება, რომელშიც შეიძ-
ლება სუბიექტმა და პრედიკატმა
ადგილი იკვალონ:

„ხოლო სრული განსა-
ზღვრებამ არს, რომელი გა-
რემოქციეოდის განსაზღვრებულისა მი-
მართ“,

„სრული ვიდრემე საზღვა-
რი იგი არს, რომელი გარემოქ-
ციოდის განსაზღვრებულისა მი-
მართ“ 16,10.

ნ. სიმრთელე საზღვრისაჲ.

შდრ. უსრული განსაზღვრებამ.

სრულებამ ე — ყოფამ ა — ἢ *ἡ ἀπαφῆς*;
59,60 — არსებობა, რეალობა:

„რომელი თავსა შორის თვისა
ვერ სრულ-იყოს, არამედ შეზავები-
თა სხვასათა მიეღოს სრულე-
ბამ, ესეითარი იგი შემთხუევი-
თი არს“,

„ვერ შემძლებელი თავით თვისთ
ყოფასა, არამედ სხუასა შინა მქო-
ნებელი ყოფისაჲ შემთხუე-
ვითი არს“ 1,6.

სრულებამ გუამისაჲ ე — ყოფამ ა —
ἢ *ἡ ἀπαφῆς* 77,104 — არსებობა, რეა-
ლობა:

„არსობამ არს საქმე... ვერ შემ-
ძლებელი თავით თვისთ სრულ-ყო-
ფად, არამედ სხუასა შინა აქუნ
სრულებამ გუამისაჲ“,

„მყოფი უკუე არს ანუ თვთგუა-
მოანი საქმე... ანუ ვერ შემძლებე-
ლი თავით თვისთ ყოფად, არამედ

სხვსა შორის მქონებელი ყოფი-
საჲ“ 2,12.

სრულებითი მოქმედებამ ა — იხ.
სრულებამ მოქმედებისაჲ|| სრული-
ადი მოქმედებამ.

სრულებამ მოქმედებისაჲ ე — სრულ-
ებითი მოქმედებამ ა — ἢ *αὐτοῦ
ἐνέργεια* 127,11 — შესრულებუ-
ლი, რეალიზებული მოქმედება:

„მეხუთე არს სრულებამ
მოქმედებისაჲ, ვითარ-იგი
არს ხედვამ მხედველისაჲ და სიმ-
ქურვალე განწყურებელისაჲ“,

„მეხუთედ, სრულებითი
მოქმედებამ, ვითარცა ეგერა
მხედველი ხედვამ და სიმქურვალე,
ეგერა განწყურებელი“ 45,5.

სრულ-მყოფელი [სრულ-ყოფამ] ე —
შემტკიცებამ ა — ἢ *ἀπαφῆς* 58,8 —
შედგენა, შეერთება, წარმოქმნა:

„არსებამ უკუე არს საქმე თავით
თვისთ სრული და არარაჲსა მოქე-
ნე სხვსა სრულ-მყოფელი-
საჲ“,

„არსებამ უკუე არს საქმე თავით
თვისთ მყოფი, არა მოქმენე სხვსაჲ
შემტკიცებისა მიმართ“ 1,2.
2,12 (77,102); 54,1 ე (145,79).

(სრულ-ქმნამ) ე — ყოფის მქონებელი
[ყოფის ქონამ] ა — *ἐξου ἡ ἡ ἀπαφῆς* 58,10 —
არსებობის ქონა:

„შემთხუევითი იგი არს, რომელი...
სხუასა შინა სრულ-იქმნებო-
დის“,

„შემთხუევითი არს არსებასა ში-
ნა ხილული... სხვსა შორის მქო-
ნებელი ყოფისაჲ“ 1,3.

2. (შესრულებამ) ა — *ἀπειλῆς*
139,9 — სრულყოფილება, ერთი-
ნად ქცევა, გასრულება:

„ამათ ორთაგანვე ერთი სრულ-
იქმნების შეზავებული გუამი“,

„ერთი ორთაგანვე შეისრულე ბის პეტრესი ნუუყუე ანუ პაულისი შეზავებული გუამი“ 53,2.

სრულ-ქმნილი ე — შესრულებული ა — ἀποτελειωμένος 110,14:

„ორთაგან სრულ-ქმნილი იგი ორთავე მათ გუამ არს“,

„ორთაგანვე შეისრულე ბული იგი ორთავე გუამად“... 30,2.

(სრულ-ყოფა) ე — ყოფა ა — εἶναი 59,59 — დამოუკიდებელი არსებობა, ყოფნა:

„რომელი თავსა შორის თვსსა ვერ სრულ-ყოფს... ესევეთარი იგი შემთხუევითი არს“,

„ვერ შემძლებელი თავით თვსით ყოფასა... შემთხუევითი არს“ 1,1 (58,12); 2,12 (77,103-119).

2. შემტკიცებულება ა — σύνταξις 95,31 — სრულება, დამოუკიდებლად არსებობა:

„[გუამსა ჰნებავს] თავსა შორის თვსსა სრულ-ყოფს“,

„[გუამსა ჰნებავს] თვსაგან შემტკიცებულე ბაჲ“ 13,5.

[3] იხ. სიმაღლედ აღყვანებული. **სტერეოა** — გეომეტრიული ნიშანი: „მყარი“, საფუძველი:

„[უწოდენ] ამას სტერეოდა, რომელიცა ქუემო კერძო გუამი იყოს რაჲსაცა“ დამატ. II, 5-6.

[2] იხ. მყარი.

სტილმაჲ — დამატ. II, 1 — გეომეტრიული ნიშანი: წერტილი:

„ამას უწოდენ სტილმადა, რომელსა ჩუენ წერტილ უწოდთ და სხეულ-სდებენ ერთად“ დამატ. II, 7.

სული — ἰσχυρ 58,30 — ბუნება, არსება:

„არა არს სული ცნობასა შინა, არამედ ცნობაჲ სულსა შინა“,

„არა არს სული ცნობასა შინა, არამედ ცნობაჲ — სულსა შინა“ 1,5.

„არს უკუე სული არსება, ხოლო ცნობაჲ შემთხუევითი“,

„არს უკუე სული ვიდრემე არსებაჲ, ხოლო ცნობაჲ შემთხუევითი“ 1,5.

„პეტრე განიყუეთებოდის... სულად და კორცად“,

„პეტრე განყუეთილი სულად და კორცად“ 2,20.

1,5; 1,5; 1,5; 2,18 ე; 3,4 (81,9); 14,3; 14,3; 27,6; 27,7; 30,2; 30,2 ა. 35,6; 37,8; 38,12; 51,19 ე; 52,13 ე; 53,1; 53,2; 53,2; 53,3; 54,9 ე.

შდრ. კორცი.

ზხ πνεύμα 52,35.

„ალიესების სულითა“,

„ალიესების სულითა“

ეპისტ. 4.

სულიერი — ἔμψυχος 78,145:

„სულიერი განიყოფვის მგრძნობელობითად და უგრძნობელად“ 2,18 ა.

„სულიერი და გრძნობადი [არს] თითოსახეობა, ერთად შემოკრებული“,

„სულიერი და მგრძნობელობითი [არს] არსებითთა განყოფილებათა ნიუთნი“ 16,4.

2,17||2,27||32,2 (60,15); 2,18 (78,144); 2,18; 2,18 (78,148); 2,24 (80,193); 2,24 (80,195); 4,1||33,1 (111,8); 9,1 (86,5); 9,1 (86,7); 14,11; 23,6; 27,1; 38,3; 39,6; 43,2; 46,1; 49,3; 54,3 ე.

2. სულიერება ე — ἔμψυχος 105,14:

„კელოვნებისანი, შემამტკიცებელობითნი ვიდრემე სულიერთა და სიტყუერთა შორის ყოფაჲ“,

„კელოვნებისანი შეკრებითნი უკუე არიან ერთობაჲ სულიე-

რეგისა და სიტყვებრებისაჲ“
23,7.

33,1 (118,8).

3. სულობითი ა — ψυχῶν 127,4:
ფსიქიკური:

„მოქმედებანი... სულიერნი
თუ იყვნენ გინა თუ ბუნებითნი“,

„მოქმედებანი... ბუნებითნიცა და
სულობითნი“ 45,2.

4. იბედივი ა — ψυχῶν 119,49
— შემთხვევითი, ნებისმიერად შექ-
მნილი:

„არაბუნებითი ანუ სულიერი
არს, ვითარცა მონისა და უფლი-
საჲ“,

„არაბუნებითი ანუ იბედივი
არს, ვითარცა მონაჲ და მეუფე“
37,10.

სულიერი კორცი — ἡ ἐμπύχου ἀπίς
139,30:

„პირველ-ყოფილსა მას სიტყვსა
ღმრთისა გუამსა შინა შეიერთნეს
კორცი სულიერი“,

„პირველ-ყოფსა შინა სიტყვსა
ღმრთისა გუამსა გუამთან-იქმნნეს
სულიერი კორცი მისნი“
53,4.

სულიერებაჲ ე — იხ. სულიერი.

სულობითი ა — იხ. სულიერი.

სფერი ა — იხ. ცაჲ.

სწავლითი [ფილოსოფოსობაჲ] ე —
τὸ ἡμῶν 137,19 — ეთიკა, ერთ-ერთი
ფილოსოფიური დისციპლინა:

„საქმითი [ფილოსოფოსობაჲ] გა-
ნიყოფის სწავლითად, განგე-
ბითად და მოქალაქობითად“ 52,7.

52,10 ე (137,32).

სწავლითი აღტხნაჲ ე — ἡ μαθηματικὴ
ἐπιστήμη 138,48 — მათემატიკური
ანალიზი:

„არს უკუე აღტხნაჲ სწავ-
ლითი ცა, რაჟამს მივიღოთ საძი-
ებელი იგი და მივაყრდნათ რასმე
აღსაარებულსა, ვინაჲცა მოინადი-
რებოდის წინამდებარე იგი“ 52,13.

სწავლულება ა — იხ. შესასწავებელი.
სწავლულებითი [ფილოსოფოსობაჲ] ე
— τὸ μαθηματικόν 137,19 — მათემა-
ტიკა, ერთ-ერთი ფილოსოფიური
დისციპლინა:

„ხედვითი იგი [ფილოსოფოსობაჲ]
განიყოფების სიტყვებრებითად და
სწავლულებითად და ბუნე-
ბათავეტყუელებითად. სწავლუ-
ლებითი იგი განიყოფის მრიც-
ხეველობითად და ნუსიკობითად,
ქუეყანისმზომელობითად და ვარს-
კულავთმრაცხველობითად“ 52,7.

ნ. მრიცხეველობითი, მუსიკობი-
თი, ქუეყანისმზომელობითი, ვარსკუ-
ლავთმრაცხველობითი [ფილოსო-
ფოსობაჲ].

52,7 ე (137,17); 52,9 ე.

სწავლულებითი კელოვნება ე — τὸ μα-
θηματικόν 137,27:

„ეთარ-იგი არს სწავლულები-
თი კელოვნებაჲ“ 52,9.

სწორი — ἰσως 122,109 — თანასწო-
რი:

„განცხადებაჲ ესე სწორ არს
მის განცხადებისა“,

„სწორ არს ეპიფანიაჲ ესე
მის ეპიფანიაჲსა“ 38,22.

2. სისწორე ა — ἰσως 117,90:

„ყოველი რაოდენი სწორიცა
არს და არა-სწორიცა“,

„ყოველისა რაოდენისაჲ არს: სი-
სწორე და არა-სისწორე“ 36,26.

3. წრფელი ე — ἰσως 116,46:

„კაჲ ვიდრემე და სწორი ეპი-
ფანიაჲ ველოვნად ითქუმის“.

„სწორებითი და წრფელი
განცხადებაჲ ველად სახელ-იდების“
36,13.

4. სწორებითი ე — ἕξις 84,2 —
თანასწორი:

„ყოველი შესმენაჲ ანუ უღიდე-
სისაგან იქმნების ანუ სწორი-
სა“,

„ყოველი შესმენა ანუ უმრავ-
ლესთა პირთა მიერ ითქუმის ანუ
სწორებითა“ 8,1.

ხწორებითი ე — ვაკე ა — ბჰმღ; 116,46
— მოსწორებული:

„სწორებითი და წრფელი
განცხადებაა ველად სახელ-იდე-
ბის“;

„ვაკე ვიდრემე და სწორი ები-
ფანიაა ველოვნად ითქუმის“ 36,13.

[2] იხ. სწორი.

ხწორებითი შესმენა ა — იხ. ერთისა
შესმენა.

სხეული — იხ. აჰმა 111,6:

„სხეული სახე არსებისაჲ||
გუამი სახე არს არსებისაჲ“;

„სხეული სახე არსებისაჲ“
33,1.

2. კორცი ე — იხ. აჰმა 121,60:

„გარნა ესე არა სხეულისა-
თვს ხოლო იხილვების, არამედ
სულისათვსცა“;

„ხოლო ესე არა ოდენ კორცი-
თა, არამედ სულსაცა შინა იხილვე-
ბის“ 38,12.

4,2 (111,7); 24,12(106,12); 38,16;
44,6 (126,23).

[3] იხ. გუამი.

სხეული ცისა ა — იხ. გუამი ზეცი-
საჲ.

სხეულენი ა — იხ. აჰმა 78,141 —
სხეულის მქონე:

„[განიკუეთების] არსებაა სხე-
ულენად და უსხეულოდ“;

„[განიკუეთების] არსებაა სხე-
ულენად და უსხეულოდ“ 2,17.

2,17||3,27||32,2; 53,8 ე (144,62);
53,8 ე.

2. კორცი ე — ზე აჰმა 78,155 —
სხეული:

„სხეულენი არა მიითუა-
ლავს განსაზღვრებასა უსხეულოსა-
სა“;

„კორცი არა მიითუალენ
განსაზღვრებასა აჰმას, რამეთუ
უკორცი ეწოდებოდა“ 2,19.

3. კორცილება ე — იხ. აჰმა
78,142 — სხეულის ქონა:

„სხეულენი და უსხეულო
სახენი არიან არსებისანი“;

„კორცილება ე და უკორ-
ცილება ე სახენი არიან არსებისანი“
2,18.

2,24 (80,192).

[4] იხ. გუამი.

სხეულენი კორცი ა — იხ. კორცი.

სხეულე ა — იხ. კორციელი.

სხუა — ზაჰი; 103,1 — განსხვავებუ-
ლი:

„ანუ კუალად მათვე სხუათა
და სხუათა სახელთა არა ერთი
აქუნ ნივთი წინამდებარე“;

„ანუ არა აქუს ერთი ქუედმდებ-
არე და ითქუმიან სხუად“ 20,1.
ზანდ. 20 (49 აჲ); 20,1; 20,2 (203,7).

მღი 88,47 — არსებითად განსხ-
ვავებული; სხვადასხვა გვარის არსე-
ბანი:

„სხუად სახელ-იდების არსე-
ბაჲ“;

„არსებასა ვიდრემე სხუა ეწო-
დების“ 11,4.

11,4 (80,60).

2. სხუა და სხუა ე — მღი 88,47:
„ბუნებით განყოფილნი სხუა
იწოდებიან, რამეთუ ვიტყვთ, ვი-
თარმედ სხუა არს კაცი და სხუა
ცხენი“;

„ბუნებით განყოფილთა სხუა
და სხუა ეწოდების, რამეთუ
ვიტყვთ, ვითარმედ სხუაჲ არს კა-
ცი და სხუა ცხენი“ 11,3.

3. სხუა ე — მღი 88,53 — არსე-
ბითად განსხვავებული; სხვადასხვა
გვარის არსებანი:

„ვერ ძალ-გვც თქუმად, ვითარმედ
სხუა არს პეტრე და სხუა
პავლე“;

„ვერ შემძლებელ ვართ თქუმაღ, ვითარმედ სხუაჲ არს პეტრე და სხუაჲ არს პავლე“ 11,3.

4. სხუაჲ ა — *ἀλλοι* 88,52 — არა არსებით განსხვავებული, ერთი გვარის განსხვავებული ერთეულები: „ვიტყუთ, ვითარმედ: სხუა არს პეტრე და სხუა არს პავლე“,

„ვიტყუთ ვითარმედ: სხუაჲ არს პეტრე და სხუაჲ პავლე“ 11,3.

„სხუა არს პეტრე და სხუა არს პავლე, რამეთუ არა არიან ერთიკი, არამედ ორ“ ე 54,8. K.146,117. 11,4 ე (88,62).

შდრ. სხუა და სხუა.

5. სხუებრა — *ἀλλοι* 88,57:

„სხუად სახელ-იღების არსებაჲ და არსებითნი განყოფილებანი და სხუად — შემთხუევითნი“,

„არსებასა ვიდრემე სხუა ეწოდების, ეგრეთვე არსებითთა განყოფილებათა, ხოლო შემთხუევითთა — სხუებრა“ 11,4.

სხუაჲ — იხ. სხუა.

54,8 ე (146,116).

სხუა-არსი — *ἐξαρσιστος* 107,12—

სხვადასხვა არსების, ბუნების მქონენი:

„სხუა-არსად და სხუა-ბუნებად და სხუა-სახედ და სხუა-ნათესავად და სხუა-ხატად იტყვან თვთ მას სახოვანსა სახესა“,

„სხუა-არსად და სხუა-ბუნებად და სხუა-ნათესავად... სახოვანთა სახეთა იტყვან“ 27,2.

54,4 ე (145,100).

2. სხუა-არსებაჲ ა.

27,3; 35,6 ა; 27,4 ე.

შდრ. ერთ-არსი.

სხუა-ბუნებაჲ — *ἐξαρσυσ* 107,12— სხვადასხვა ბუნების მქონენი:

„სხუა-არსად და სხუა-ბუნებაჲ... იტყვან თვთ მას სახოვანსა სახესა“,

„სხუა-არსად და სხუა-ბუნებად... სახოვანთა სახეთა იტყვან“ 27,2.

35,6 ა; 27,3; 27,4 ე; 54,4 ე (145,101).

შდრ. ერთ-ბუნებაჲ.

სხუა-გუამი — *ἐξαρσιστος* 114,24 — სხვადასხვა სხეულის, სხვადასხვა ჰიპოსტასის მქონენი:

„სხუა-გუამი და რიცხვთა განყოფილ უწოდენ, რაოდენთა თანა-შეთხუეითა შემთხუევისაჲთა განყოფილ იქმნა თვსებაჲ თვისისა გუამისაჲ“,

„სხუა-გუამი და რიცხვთა განყოფილ არიან, რაოდენნი თანა-შეთხუეითა შემთხუევიითაჲთა თვსებასა თვისისა გუამისასა განიკუთნენ“ 35,7.

30,1.

შდრ. თანა-მოგუამე, ერთ-გუამი.

სხუაჲ და სხუაჲ — *ἀλλοι* 88,51 — არა არსებით განსხვავებული, ერთი გვარის განსხვავებული ერთეულები:

„რიცხვთა განყოფილნი, ესე იგი არს გუამოვნებითა, სხუად და სხუად ითქუმიან“,

„რიცხვთა განყოფილნი, რომელ არიან გუამნი, სხუად და სხუად ითქუმიან“ 11,3.

2. სხუებრა და სხუებრა —

„არა შეუძლებელ არს, რაჲთა სხვსა და სხვსა საქმისაჲ ორთაჲვე ერთი იყოს წინააღმდგომი“,

„არა შეუძლებელ არს სხუებრა და სხუებრა ყოფაჲ ერთად ორთა წინააღმდგომთაჲ“ 48,10.

[3] იხ. სხუა.

სხუაებობაჲ ე — *ἀλλοι* 88,65 — ბუნებით განსხვავებული:

„სხუებობაჲ მოასწავებს სხუაებრობასა“ 11,5.

ნ. სხუაჲ, სხუებობაჲ.

სხუთამიერი მიმოდგმა ე — სხუთა-
მიერი ძრვაჲ ა — ἐξοικισθησ; 94,15
— გარეშე ძალით გამოწვეული მოძ-
რაობა, ცვალებადობა:

„მიეცა ძალი ქვათა... ადგილითი
ადგილად მიმოდგმისა სხუ-
თამიერი ს და მგორვალობი-
სა“,

„ხოლო ქვათა შორის... ადგილითი
ადგილად სხუთამიერი სთა
ძრვითა ცვალებადობაჲ“ 13,2.

სხუ-ნათესავი — ἐξοικισθησ; 113,12—
სხვადსხვა გვარის ცნებები; დისპა-
რატიული ცნებები:

„სხუანათესავ არიან, რო-
მელნი იგი სხუასა და სხუასა შეს-
მენასა ქუეშე არიან“,

„სხუანათესავნი არიან, რა-
ოდენნი სხსა და სხსა შესმენი-
სა ქუეშე არიან“ 35,2.

ზანდ. 20 ა (49 აა'); ზანდ. 32 ა
(49 აპ'); 23,2; 23,6; 27,2 (107,11);
35,2 (113,12); 35,2; 54,5 ე.

შდრ. ერთ-ნათესავი.

სხუა-სახე — ἐξοικισθησ; 105,6— დის-
პარატიული ცნებები:

„სხუა-სახე არიან, რომელნი
სახითა ურთიერთას განყოფილ არ-
იან, ესე იგი არს, სიტყვათა არსებუ-
საჲთა“,

„სხუა-სახე არიან სახითა
განყოფილნი ურთიერთას, ესე იგი
არს, რაოდენნი სახითა არსებისაჲთა
განიყოფიან“ 23,4.

ზანდ. 20 ა (49 აა'); ზანდ 32 ა
(49 აპ'); 27,2 (107,11); 28,4
108,19); 35,4; 54,4 ე (145,101).

შდრ. ერთ-სახე.

სხუა-სახელი — ἐξοικισθησ; 103,7—

სხვადსხვა სახელწოდების მქონენი:

„ამთ უკუე ორთავე, რომელ
არიან სხუანი და სხუა-სახელ-
ნი, ზედაწარწერილი ესე არს: ვი-
თარმელ მათვს, რომელთაჲ სახე-
ლი და განსაზღვრებაჲ სხუა არს“,

„ამთ ორთავე, სხუა-სახელ-
თაცა და სხუათა, წარწერაჲ ესე
არს: რომელთაჲ სხუაჲ არსო სახე-
ლიცა და საზღვარი“ 20,2.

ზანდ. 20 (49 აა'); 20 სათ. (103,1);
20,1 (103,3).

2. სხუასახელობაჲ ა.

38,14.

შდრ. ერთ-სახელი.

სხუა-შესახედავი ე — ἐξοικισθησ; 145,101:

„სხუა-არს და სხუა-ბუნება და
სხუა-სახე და სხუა-შესახედა-
ვი სახოვანთა სახეთა ეწოდების“
54,4.

ნ. სხუა-ხატი.

სხუა-ხატი ე — სხუა-ხატოვნებაჲ ა —
— ἐξοικισθησ; 107,13:

„სხუა-ნათესავად და სხუა-ს-
ტად იტყვან თვთ მას სახოვანსა
სახესა“,

„სხუა-სახედ და სხუა-სატო-
ვნებად სახოანთა სახეთა იტყვან“
27,2.

27,3; 27,4 ე.

შდრ. ერთ-ხატი, თანა-მოხატოვნი.

სხუებობაჲ ე — ἐξοικισθησ; 88,64— გან-
სხვავება:

„უოველი განყოფილებაჲ, არსე-
ბითი და შემთხვევითი, სხუებო-
ბასა იქმს და სხუებობაჲ
მოსაწვევს სხუებობასა და სხუა-
სახეობასა“ 11,5.

6. სხუებობაჲ.

სხუებრ ე — ἄλλο, ἄλλο; 146,114—
თვისობრივად განსხვავებული:

„სხუებრ ითქუმის განყოფი-
ლებაჲ ბუნებითი და სხუებრ
გუამოცნებითი“ 54,8.

ἄλλο; 88,62:

„სხუებრ და სხუა პეტრე და
სხუებრ და სხუა პავლე“ 11,4.

[2] იხ. სხუა, სხუა და სხუა.

სხუებრ და სხუებრ ა — იხ. სხუა და
სხუა.

უგანთვებულესი განყოფილება ა —
იხ. უთვსაგანესი განყოფილება.

უგრძნობელი — *αυανθητος*; 78,146—
გრძნობის არმქონე:

„სული იგი მოძრაობისაჲ განიკუ-
ელების გრძნობადად და უგრძ-
ნობელად“,

„სულიერი განიყოფვის მგრძნო-
ბელობითად და უგრძნობე-
ლად“ 2,18.

2,17; 2,18 (78,147); 2,24 ა
(80,197); 2,27; 32,2; 53,8 ე.

უგუამოა||უგუამობაჲ ე — *αυανθητος*
93,8— ა) არარსებული, ბ) სხვა არ-
აებულში მყოფი:

„კჳალად უგუამობაჲ ორ-
სახედ ითქუმის, რამეთუ უგუამ-
ობა ეწოდების მასაჲ, რომელი
არასადა ყოფილ იყოს... და კჳალად
უგუამობად ითქუმის შემთხუევი-
თი“,

„უგუამობაჲ ორ-გუარად
ითქუმის, რამეთუ ითქუმის უგუამ-
ობად არარაჲთ არასადა მყოფიჲ
და ითქუმის უგუამობად შემთხუ-
ევითიჲ“ 12,3.

ზანდ. 12 (49 x1); 31 სათ.
(110,1); 31,1 (110,2); 3,1 ე; 54,9 ე.
შდრ. გუამოვანი.

უმყოფოა ა — *αυανθητος* 121,80:
„შემთხუევითნი თავით თვისით
უქორცო და უგუამობა არიან“,
„შემთხუევითნი უსხეულო და
თავით თვისით უმყოფო არიან“
38,16.

უგუამობაჲ ე — უსხეულოა ა —
αυανθητος 78,141:

„არსებაჲ განიკუეების გუამად
და უგუამობელად“,

„არსებაჲ განიკუეების სხეუ-
ლენად და უსხეულოდ“ 2,18.
32,2 (111,6).

უღარესი ე — უმცირესი ა — *ελαττος*
84,2— უღაბლესი, კერძო, კონკრე-
ტული:

„ყოველი შესმენაჲ ანუ უმრავ-
ლესთა პირთა მიერ ითქუმის, ანუ
სწორებითთა, ხოლო უღარეს-
თა ზედა — არაოდეს“,

„ყოველი შესმენაჲ ანუ უღიდ-
ისიან იქმნების, ანუ სწორისა,
ხოლო უმცირესისიან —
არაოდეს“ 8,1.

11,5 ა.

უღარესობაჲ ა — იხ. უმცროსობაჲ.
8,7 (85,33).

უზემოესი ა — იხ. ზედა კერძო, ზე-
მოა.

უზენავისი ა — იხ. ზედა კერძო, ზენა
კერძო, ზემო კერძო.

უზომოა ე — მიუწოთმელი ა — *αυανθητος*
79,167— განუსაზღვრელი,
უთვალავი:

„რომელნი-იგი უზომო არიან
აღსარიცხუველად“,

„რომელნი მიუწოთმელ არ-
იან რიცხვათა“ 2,21.

უთვსაგანესი ა — იხ. უსაკუთრესი.

უთვსაგანესი განყოფილება ე — უგა-
ნთვებულესი განყოფილება ა —
η ιδιαιτης διαφορας 82,19— სხვაობა
ყველაზე სპეციფიკური, ყველაზე
კერძო ნიშნებით:

„რომელი-ესე სახელ-იდების ფი-
ლოსოფოსთა მიერ განყოფილებად
უთვსაგანესად, ვითარცა უსა-
კუთრესი და წარმომარინებელი ბუ-
ნებისაჲ“,

„რომელი-ესე სახელ-იდების ფი-
ლოსოფოსთა მიერ უგანთვსე-
ბულესად განყოფილებად,
ვითარცა უთვსაგანესი და ბუნები-
სა წარმომადგინებელი“ 5,2.

უთვსაგანესი თითოსახეობაჲ ე — *K.*
82,11:

„თითოსახეობაჲ სამ-სა-
ხედ განიყოფების: ზოგადად და
უთვსაგანესად და უთვსაგანესად“
5,1.

შდრ. ზოგადი თითოსახეობაჲ,
უთვისგანესი განყოფილებაჲ.

უთვისობაჲ ე — იხ. უთვისობა.

უთვისობა ა — უთვისობაჲ ე — ἀσχετος
119,55 — თვისების არქონა:

„პირველად იყოს რაჲმე უთვისობა“,

„ვითარო არს უთვისობაჲჲ
თვისად-თვისად განხილვითა საქმეთა-
ათა“ 37,12

უკანაჲსკენელი || უკუანაჲსკენელი ე —
უკუანაჲსკენელი || უკუანაჲსკენელისი
ა — ἄσχετος 128,25 — უკანასკენ-
ელი:

„პირველი და უკუანაჲსკენე-
ლი... არა არიან ერთ-სახელ, არა-
მედ — თვთ-თვის“,

„უპირველესი და უკუანაჲსკე-
ნელი არა სახელ-მოდგამათგანნი
არიან, არამედ ერთისამიერთაგანნი“
46,6.

(ზანდ. 45 (49 μγ'); 46,1 (128,1);
46,6 ე; 46,6; 46,6 ე.

შდრ. პირველი.

უკანაჲსკენელი სახე ე — უკუანაჲსკე-
ნელი || უქუმოესი სახე ა — ἄσχετος,
ἀσχετος — ყველაზე დაბალი სახე
გვარ-სახეობრივ შიშართებაში:

„სახე უკანაჲსკენელი
და უქუმოესი არიან, რომელთა არ-
ღარავინ აქუნდეს ქუეშე კერძო მათ-
სა. ამისთვისცა არა ეწოდების ნათე-
სავ, არამედ სახე ხოლო“,

„უკუანაჲსკენელი და
უქუმოესისი სახენი, რო-
მელთა არა აქუნდენ უქუმოეს
მათსა სხუანი სახენი, არა ითქუმიან
ნათესავად, არამედ სახედ“ 2,7.

უკერძოობითესი ა — იხ. ზოგებითი
კერძოჲ.

უკმოდებაჲ ე — ἄσχετος 136,114 —
ურთიერთგადაცემა:

„განზავებაჲ არს გუამთა წარმო-
დებაჲ და რომელობითი უკმო-
დებაჲ“ 51,23.

უკუანაჲსკენელი — იხ. უკანაჲსკენელი.
უკუანაჲსკენელი სახე ა — იხ. უკანაჲს-
კენელი სახე.

უკუდავი — ἀσχετος 78,50 — უკედა-
ვი:

„[განიკუეთების] სიტყვერი მო-
კულაველ და უკულაველ“,

„[განიკუეთების] სიტყვერი მო-
კულაველ და უკულაველ“ 2,19.
2,17 || 32,2; 14,2; 51,1; 51,1; 52,12
ე; 52,13 ე; 53,8.

2. უკუდავებაჲ ე — ἀσχετος
80,201.

2,25; 2,27 ე; 13,1.

უკუთქუმაჲ — ἄσχετος — უარყო-
ფითი მსჯელობა, აპოფატია:

„ყოველსა წათქუმასა წინააღუდ-
გების უკუთქუმაჲ და ყო-
ველსა უკუთქუმასა — წათქუ-
მაჲ“,

„ყოველსა წათქუმასა წინააღუდ-
გების უკუთქუმაჲ და ყო-
ველსა უკუთქუმასა — წათ-
ქუმაჲ“ 50,1.

„უკუთქუმაჲ [არს], თუ
რაჲ ვისი არა არს“,

„უკუთქუმაჲ ცხად-მყოფელი ამი-
სი, თუ რაჲ არა არს ვისიმე“ 44,1.

ზანდ. 49 (50 μδ'); 38,21; 44,1
125,3); 50,1 (132,2); 51,4 ე
(133,21); 51,5 ე; 51,7 ე.

[2] იხ. განჩინებითი.

შდრ. წათქუმაჲ.

უკუნათქუამი ა — იხ. განჩინებაჲ.

უკუნჭვიული ე — გარემოჭვიული ა —
ἀνυσερπιδος 125,6:

„უკუეთუ ვითარცა საქმენი წინა-
აღუდგებოდინ ანუ ვითარცა მართლ
უკუნჭვიულად ითქუმიან“,

„უკუეთუ ვითარცა საქმე წინააღ-
უდგების, ანუ ვითარცა გარე-

მ ო ქ ც ე უ ლ ი ს ა მიმართ ითქუ-
მიან“ 44,2.

უმარტივესი ე 52,12 — ყველაზე მარ-
ტივი.

უმეტესობა ა — იხ. უფროსობაჲ.

უმსგავსოა ა — იხ. არა-მსგავსი.

უმსგავსობაჲ ა — ἴσθ̅ ἄμοισον 122,110:

„რაოდენობასაცა შინა იხილ-
ვების მსგავსებაჲ და უ მ ს გ ა ვ-
ს ო ე ბ ა ა“ 38,22.

შდრ. მსგავსებაჲ.

უმსგავსოების კერძოა ე — კერძოა-
უმსგავსოებაჲ ა — ἀπομοισμερδ̅;

96,64 — განსხვავებული ცალკეულე-
ბი, რომლებიც განსხვავებულ ზო-
გადს განეკუთვნებიან:

„ხოლო უ მ ს გ ა ვ ს ო ე ბ ი ს
კ ე რ ძ ო დ, რაჟამს ნაწილნი კერ-
ძოაჲნი არცა სახელსა, არცა განსა-
ზღვრებასა მასვე მიითუალვიდენ
ურთიერთას“,

„ხოლო კ ე რ ძ ო ა ს უ მ ს გ ა ვ-
ს ო ე ბ ი თ ნ ი, რაჟამს კერძონი
არცა სახელსა, არცა განსაზღვრე-
ბასა მიითუალვიდენ ურთიერთასა“
14,8.

უმყოფოა ა — ἴσθ̅ ἀσπαραξον 110,3:

„უგუამოცა ორ-გუარად ითქუ-
მის, რამეთუ ოდესმე არვითა არა-
რამთ მყოფსა დაპნიშნავს, რომელ
არს უ მ ყ ო ფ ო ა“ 31,1.

[2] იხ. უგუამოა.

უმცირესი ა — იხ. უდარესი.

უმცროსი ე — უმცროსობაჲ ა —
ἴσθ̅ ἴσθ̅ 98,136:

„იხილვების... ბუნებაჲ იგი პირ-
ველი არცა უფროსად და უ მ-
ც რ ო ა ს ა დ“,

„იხილვების... ამთ შორის ბუ-
ნებით უპირველესობაჲ და უ უ უ უ-
ნაჲსკენელესობაჲ, არცა უფროსო-
ბაჲ და უ მ ც რ ო ა ს ო ბ ა ა“
14,14.

შდრ. უფროსი.

უმცროსობაჲ ე — უდარესობაჲ ა —

„უ მ ც რ ო ა ს ო ბ ა ა [არს]
დაკინებდა“,

„უ დ ა რ ე ს ო ბ ა ა [არს] შემოკ-
ლებდა“ 38,19.

39,7.

უნივეთოა — ἀν̅. ἴσθ̅ 51,13 — არამატე-
რიალური:

„ღირს იქმნა ხილვად... ცეცხლსა
უ ნ ი ვ თ ო ს ა“,

„უ ნ ი ვ თ ო ს ა ცეცხლსა ღირს
იქმნა ხილვად“ ეპისტ. 1.

„ხედვად არს გულიწკმის-ყოფად
უ ნ ი ვ თ ო თ ა და უქორცოთაჲ,
რომელ არს ღმერთი, რომელი-იგი
უპირველეს და უსაკუთრეს არს ყო-
ველთა უქორცოთა და უ ნ ი ვ თ ო-
თ ა. ამისსა შემდგომად ანგელოზ-
თაცა და ეშმაკთა და სულთაცა
უ ნ ი ვ თ ო ეწოდების“ 52,8 ე.

52,8 ე (137,20); 52,8 ე; 52,9 ე.

შდრ. ნივთი.

ნ. ნივთიერი ბუნებაჲ.

უპირატესი — ἴσθ̅ 76,66:

„სახენიცა არიან უ პ ი რ ა ტ ე-
ს ი ს ა მათისანი“,

„სახენიცა არიან უ პ ი რ ა ტ ე ს-
თ ა მათანი“ 2,6.

2. უფროსი ა — ἴσθ̅ 99,18:

„არცა პეტრე პავლეს უ პ ი რ ა-
ტ ე ს არს კაცებისათჳს“,

„არცა პეტრე არს უ ფ რ ო ა ს,
ესე იგი არს,უმეტეს პავლესსა კაც“
15,3.

3. უპირველესი ა

„ვითარ-იგი ცხოველი უ პ ი რ ა-
ტ ე ს არს ბუნებასა შინა კაცისა-
სა“,

„ვითარ-იგი ცხოველი უ პ ი რ-
ვე ლ ე ს ი არს კაცისასა“ 46,2.

უპირატესობაჲ ე — იხ. პირველობაჲ.

უპირველესი || უპირველესობაჲ ა — იხ.

პირველი, პირველობაჲ, უპირატესი.

შდრ. უკანაჲსკენელი.

უროდენოა ა. — იხ. არა-რავდენი.

ურვაა ე — მწუხარება:

„ხუთ არიან ვნებანიცა: გულის-
წყრომაჲ, გულისთქმჳჲ, ურ-
ვაჲ, შიში და მწუხარებაჲ“ 54,11.

უსაკერძოვსი ა — იხ. კერძოა.

უსაკუთრესი ე — საკუთარი ა — χριστος
81,7 — სპეციფიკური, ყველაზე და-
მხასიათებელი:

„ხოლო ამათ ყოველთა. უსა-
კუთრესად განუყუთელად ით-
ქუმის, რომელი-იგი განიყუთებო-
ლის უკუე“;

„ხოლო საკუთრად განუყუ-
თელად ითქუმის, რომელი განიყუე-
თების ვიდრემე“ 3,4.

2. უთვსაგანესი ა — οὐκ ἔστιν
82,20 — ყველაზე სპეციფიკური, თა-
ვისებური:

„ვითარცა. უსაკუთრესი
და წარმომაჩინებელი ბუნებისაჲ“;

„ვითარცა. უთვსაგანესი
და ბუნებისა წარმომადგინებელი“
5,2.

3. უსაყოველთაოესი ა — ἡμι-
πανταχοῦ 120,31:

„უსაკუთრეს მათდა არს სა-
ხელი გუარისაჲ“;

„უსაყოველთაოესი არს
გუარი“ 38,7.

უსაყოველთაოესი ა — იხ. საყოველ-
თაოა, უსაკუთრესი, საყოველთაოდ
განფენილი.

უსაშუველო წინააღმდგომი — τὸ ἀμεσοῦ
ἀνεπαύστον 125,15 — შეურიგებელი
წინააღმდეგნი:

„ხოლო წინააღმდგომთა-
განნი რომელნიმე არიან უსა-
შუველო, ხოლო რომელნი — შუ-
ა-განყოფილ. უსაშუველო
უკუე არიან, რომელთა საჭირო არს
თანა-შედგენაჲ სხვსაჲ, რაჲთა
ნაცვლობით იყოფებოდინ წინამდე-
ბარესა ნივთსა შინა“;

„ხოლო წინააღმდგომთა-
განნი რომელნიმე არიან უსა-
შუველო, ხოლო რომელნიმე — სა-
შუველიან. და უსაშუველო ვიდ-
რემე არიან იგინი, რომელთაჲ სა-
ჭირო არს, რაჲთა ერთი რომელი-
მე იყოს ქუედმდებარეთა მათთა
შორის“ 44,4—5.

შდრ. საშუველიანი წინააღმდგომი.
უსიტყუელი — იხ. პირუტყვ, პირუ-
ტყუებაჲ.

უსრული [განსაზღვრებაჲ] ე — უს-
რული [საზღვარი] ა — ὁ ἀσχετος
[ἄσχετος] 101,45 — არაზუსტი გან-
საზღვრება:

„სრული განსაზღვრებაჲ არს,
რომელი გარემოექცეოდის განსაზღ-
ვრებულისა მიმართ, ხოლო უს-
რულ არს, რომელი ვერ გარემო-
ექცეოდის“;

„სრული ვიდრემე საზღვარი იგი
არს, რომელი გარემოექცეოდის
განსაზღვრებულისა მიმართ, ხოლო
უსრული — იგი, რომელი არა გა-
რემოექცეოდის“ 16,10.

შდრ. სრული საზღვარი.

უსულთა — ἀψυχοῦ 80,193.
2,17||2,27||32,2; 2,18 (78,144); 2,24
(80,193); 14,11; 28,3; 38,3; 43,2;
43,2 ე(125,9); 46,1; 49,3.

2. არა-სულიერი ა — ὁ ἀψυχοῦ
86,12:

„ხოლო ხატი არცა ცხოველ არს,
რამეთუ უსულთა არს“;

„ხოლო ხატი არცა ცხოველი არს,
რამეთუ არა-სულიერი არს“ 9,2.

შდრ. სულიერი.

უსხეულოა — ἀσχηματοῦ 78,141 — სხე-
ულის არქონე:

2,17||2,27; 2,18 ე; 2,19 ე; 2,18
(78,142); 38,16 (121,78); 38,16;
52,8 ე; 52,8 ე; 53,8 ე (144,63).

2. უჯორცოა || უჯორცოებაჲ ე

„სხეულეანი და უსხეულოა
განყოფენ არსებასა“;

„ჯორციელება და უკორცობაა განყოფილ იქმნებიან არსებისა“ 2,24.

[3] იხ. უგუამობა.

უსწორობა — იხ. არა-სწორი.

უუუანაასკენელისი ა — იხ. უუანაასკენელი.

უუუანაასკენელისობაა ა — სპარსი 98,136 — გუარ-სახეობრივ მიმართებაში უუანაასკენელი, ანუ უფრო კონკრეტული:

„არცა ერთსა გუარსა შინა განწვალებისასა იხილვების განაკუთვთა ამათ შორის ბუნებით უპირველესობაა და უუუუანაასკენელისობაა“ 14,14.

შდრ. პირველობა.

უფროსისი ე — უფროსობაა ა — რბ მკლკონ 98,136:

„არცა ერთთა რათ სახეთა შინა განყოფისათა იხილვების... ბუნებაა იგი პირველი, არცა უფროსისად და უმცროსისად“,

„არცა ერთსა გუარსა შინა განწვალებისასა იხილვების... ბუნებით უპირველესობაა და უუუუანაასკენელისობაა, არცა უფროსობაა და უმცროსობაა“ 14,14.

[2] იხ. უპირატესი.

უფროსობაა ე — უმეტესობაა ა — რბ მკლკონ 122,94 — მერტი:

„უფროსობაა იგი არს განფენაა“,

„უმეტესობაა უკუე არს განერცობაა“ 38,19.

[2] იხ. უფროსი.

39,7.

უქუმოესი სახე — რბ ხადასეპონ ეზიბი 76,69 — ქვემოთ, დაბალ საფეხურზე მყოფი:

„ხოლო სახე უუანაასკენელ და უქუმოეს არიან, რომელთა არღარავინ აქუნდეს ქუმეშე კერძო მათსა“,

„ხოლო უუანაასკენელი და უქუმოესი სახენი, რომელთა არა აქუნდენ უქუმოეს მათსა სახენი სახენი, არა ითქმვიან ნათეაჲად“ 2,6.

[2] იხ. უუანაასკენელი სახე.

უქუმევილი — მკლკონი 140,45 — უცვლელი:

„არცა ერთისა რაჲს ხატი დაუცავს უქუმევილად და შეურყვენლად“,

„არა რომლისა მათგანისა, რომელთაგან შეიზაჲა, დამცველი შეურყვენლად და უქუმევილად“ 53,7.

უჩინო-ქმნაა ე — მკლკონი 136,105 — გაუჩინარება, გაქრობა:

„შეზავებითი ერთობაა არს შეერთება ნაწილთა ურთიერთას თვნიერ უჩინო-ქმნისა და შერევისა“ 51,21.

უცვალეველი ა — იხ. შეუცვალეველი.

უცნობობაა ე — უცნობობაა ა — რბ მკლკონი 120,24 — უგონობა, არაგონიერება:

„არა მყის შეიცვალების ცნობიერობისაგან უცნობობაა“,

„არა აღრე შეიცვალების ვინმე ცნობიერებისაგან უცნობობაა“ 38,5.

უცხოა ე — მკლკონი 134,63 — არაჩვეულებრივი:

„უცხოა რამე მოგონება, ვითარ-იგი არს სიტყუა პარმენილოსისი, ვითარ-იგი „ერთად იტყოდა არსსა“ 51,16.

უძალოობა ა — იხ. უძლურება.

უძლურებაა ე — უძალოობაა ა — რბ მკლკონი 120,21 — ძალის, პოტენციის, შესაძლებლობის უქონლობა:

„არიან უკუე რომელობისა სახენი ოთხ: წესი და გუარი, ძალი და უძლურებაა“,

„არიან უკუე სახენი ვითარებისა-
ნი ოთხნი: ანაგები, გუარი, ძალი და
უძალოობა“ 38,4.

37,5 (118,20); 37,5; 38,3 (119,15).

[2] იხ. ვერ-შემღება.

ნ. სახენი ვითარებისანი.

შდრ. ძალი.

უძარაობა ე — იხ. მყუდროება.

უხილავი ე — არახილული, არამატე-
რიალური:

„სიბრძნე არს რა ხილულნიცა
უწყუდნის და უხილავთაცა
მეცნიერ იყოს და ვითარმედ ხი-
ლულნი ესე დაქანად, ხოლო უხი-
ლავნი იგი დაუქსნელ არიან“
54,12.

უჯორცოვა || უჯორცოება ე — იხ. უს-
ხეულო.

ფერი — ობ ჯრამა 58,19:

„ხოლო მოპოვნებით შემთხუევი-
თი იგი არსებებადა შინა იხილვე-
ბის, ვითარ-იგი არიან გუამი და
ფერი“,

„ხოლო შემთხუევითი არს არსე-
ბასა შინა ხილული, ვითარ-იგი სხე-
ული და ფერი“ 1,4.

1,5; 25,2; 25,2; 25,3; 36,18 ე
(116,59).

ფილოსოფოსობა ე — ἡ φιλοσοφία
136,2:

„ფილოსოფოსობა არს
მეცნიერება ნამდკლვეთაჲ, უკუ-
ეთუ ნამდკლვე რაჲ არიან. მეორე,
ფილოსოფოსობა არს მეც-
ნიერება საღმრთოთა და კაცობ-
რიეთა საქმეთა; მესამე, ფილო-
სოფოსობა არს წურთაჲ სიკუ-
დილისაჲ..., მეოთხე ფილოსოფო-
სობა არს მსგავსებაჲ ღმრთი-
საჲ ძალისაებრ კაცობრივისა...,
მეხუთედ, ფილოსოფოსო-
ბა არს კელოვნებაჲ კელოვნე-
ბათაჲ და მოძღურებაჲ მოძღურება-
თაჲ..., მეექუსედ, ფილოსო-

ფოსობა არს სიყუარული
სიბრძნისაჲ“ 52,1—6.

ნ. ხედვითი ფილოსოფოსობაჲ,
საქმიითი ფილოსოფოსობაჲ.

ქვებურობა — ἡ ἡλιμιση 126,33—
გრძნობათა უქონლობა:

„ქვებურობა უკუე არს არა-
ოდეს აღძრვაჲ, არცა აღმრლუევაჲ
ვნებათაჲ“

„ქვებურობა არს აღუძრ-
ველობაჲ ვნებათაჲ“ 44,8.

ქმნა — ὁ ποιησις 123,4; ὁ ποιησις
135,81] — მოქმედება, ერთი 10 კა-
ტეგორიათაგანი:

„ქმნა უკუე არს იგი, რომელსა
თავსა შორის თვისსა აქუნდეს მიზე-
ზი მოქმედებისაჲ, ხოლო შემთხუ-
ევისა გინა ვნებასა თავსა შორის
თვისსა და სხუასაცა შორის აქუს მი-
ზეზი ვნებისა გინა შემთხუევისაჲ,
ვითარ-იგი არიან მოქმედი და რო-
მელნი იქმნებოდინ“,

„ქმნა ვიდრეჲ არს თავსა
შორის თვისსა ქონებაჲ მიზეზსა
მოქმედებისასა, ხოლო შეხულომაჲ
თავსა შორის თვისსა და სხუასაცა
შორის ქონებაჲ მიზეზსა შეხულო-
მისასა, ვითარ-იგი არიან შემოქმე-
დი და შექმნული“ 39,2.

ზანდ. 39 (49 ლ'); 22,11; 22,13;
35,1 ე (113,11); 39 სათ.; 39,3; 39,8;
49,3; 51,18 ე; დამატ. 1,2; დამატ.
1,4.

ნ. შეხულომაჲ.

ἡ ἡμιση 130,23 — შექმნა, კეთე-
ბა:

„იქმნას, რაჲ-იგი არა იყო
პირველ“,

„რაჲ-იგი არა იყო პირველ, იქმ-
ნა იგი“ 48,5.

2. საქმარი ა — ὁ ποιησις 123,3:

„ქმნაჲ და ვნებაჲ არსება არიან“,
„საქმარი და შესახულომელი
არსებაჲ რაჲმე არს“ 39,1.

3. შესაქმე ა — ἡ βημισοσφία 123,8 — გაკეთება, შემოქმედება:

„რომელნი იქმნებოდინ, მოქმედსა შორის აქუს მიზეზი ქმნისაჲ“,

„შექმნულსა — შემოქმედისა შორის ვიდრემე დასაბამი შესაქმნისაჲ“ 39,2.

4. შემზადებაჲ ა — τὸ ἡρῶσαι 123,16 — გაკეთება, მომზადება, ქმნისა და შემთხუვეის სახე:

„ქმნა ეწოდების, რომელთაჲ ქმნილი იგი არღარა ჰგიენ“,

„ითქუმის შემზადებაჲ, რომელთა ზედა არღარა ჰგიეს შენამზადები“ 39,4.

შდრ. მოქმედებაჲ.

5. ქმნილი, ხედვაჲ.

5. შობაჲ ე — ἡ γένεσις 129,9 — ცკლილების ფორმა, წარმოშობა:

„არსებასა შინა არს შობაჲ და ხრწნილებაჲ“,

„არსებასა შინა ვიდრემე ქმნაჲ და ხრწნილებაჲ“ 48,3.

„შობაჲ არს არა-არსისაგან არსად გამოსლვაჲ, რაჲთა იქმნას, რაჲ-იგი არა იყო პირველ“,

„ქმნაჲ ვიდრემე არს არა-მყოფობისაგან მყოფობად მოსლვაჲ, რამეთუ რაჲ-იგი არა იყო პირველ, იქმნა იგი“ 48,5.

30,2 (110,11); 47,1 (129,2); 48,4; 48,6; 48,10 (131,46).

შდრ. განხრწნაჲ.

6. ძალი არსებასა შინა.

6. ქმნითი ე

„ქმნაჲ და შეხულომაჲ ვითარებისა მიმდგომ არიან“,

„ქმნითი და შემთხუვეითი ანუ ენებითი... რომელობასა ქუეშე არიან“ 39,1.

[7] იხ. გამოჩენაჲ.

ქმნითი ე — იხ. ქმნაჲ.

ქმნილი ა — (ქმნაჲ) ე — ποιεῖν 123,12:

„ხოლო ქმნისა და შეხულომისანი რომელნიმე მარტივად ითქუმიან ქმნილად, ვითარ-იგი მუშაკობითა კელოვნებათა ზედა“,

„ხოლო ქმნაჲ და შემთხუვეაჲ მარტივად უკუე „იქმნა“ ერქუმის ყოველსა კელოვნებასა მოქმედთასა“ 39,3.

[2] იხ. ყოფადი.

შდრ. ქმნაჲ, ხედვაჲ.

ქმნული ე — τὸ ἐλαί 135,81 — საბოლოო შედეგი:

„ქმნა ეწოდების, რომელთაჲ-იგი არღარა ჰგიენ ქმნული, დაეცადის რაჲ მქმნელი“ 51,18.

2. მოქმედებული ა — ἐνεργουμένης

123,4 — მოქმედების შედეგი:

„თუთ ქმნაჲ და ენებაჲ არსება არიან ესევითარად რადმე შემთხუვეული ანუ ქმნულნი“,

„საქმარი და შესახულომელი არსებაჲ რაჲმე არს, ეგრეთ ვითამე მოქმედებულნი ანუ შეხულომილი“ 39,1.

ქმნულკეთილობაჲ ე — კეთილშესახედავი ა — εὐμορφία 121,64:

„დღათუ უსულოთაჲ ზედა ოდესმე განეფინოს ხატებაჲ, რომელ არს ქმნულკეთილობაჲ, არავე საკუთრად, არამედ მოპოვნებით ითქუმის მათთვის“,

„უკუეთუ ითქუას უსულოთა ზედა შესახედავი, არა საკუთრად, არამედ ნართაულად ითქუმის, ეგრეთვე კეთილ-შესახედავიცა“ 38,13.

ქონებაჲ — τὸ ἐχέειν 125,1 — ქონება, ერთ-ერთი 10 კატეგორიათაგანი:

„ქონებაჲ არს არსებაჲ არსებასა შინა, ხოლო საცნაურ-ჰყოფს ქონებასა ქონებულ-ყოფაცა“,

„ქონებაჲ არს არსებისაჲ არსებისაგან, ხოლო ცხად-ჰყოფს გარეშეცეულსა ანუ გარეშემცეულსა“ 43,1.

„ქონებაა რვა-სახედ ითქუ-
მის“,

„ქონებაა რვა-გუარად ით-
ქუმის“ 49,1.

ზანდ. 42 (49 μ'); ზანდ. 48
50 μ'); 22,10; 22,13; 35,1 (113,10);
39,8; 43,1; 43,2; 43,2; 45,7; 45,8
(127,32); 49,1; 42,2; 49,3; დამატ.
1,2; დამატ. 1,4.

2. შქონებელობაა — τὸ ἔχον
131,22:

„ქონებაა ანუ ყოვლისა გუა-
მისაა არს ანუ ზოგადისაა“,

„შქონებელიობაა ანუ სრუ-
ლისა სხეულისაა არს ანუ კერძოა-
საა“ 49,4.

3. გარე-შეცვულია — παρ᾽ ἑξῆς
125,2:

„საცნაურ-ჰყოფს ქონებასა
ქონებულ-ყოფადაცა“,

„ცხად-ჰყოფს გარე-შეცვუ-
ლსა ანუ გარეშემცველსა“ 43,1.

ქონებული ე — გარე-შეცვულია —

παρ᾽ ἑξῆς 125,5 — ის, რაც აქვთ:

„წერ-არს, რაათა ქონებუ-
ლიცა და მქონებელიცა არსება
იყვნენ“,

„წერ-არს უკუე, რაათა გარე-
შემცველიცა და გარე-შეცვუ-
ლი არსება იყვნენ“ 43,1.

ქონებულ-ყოფაა ე — გარე-შემცველი
ა — παρ᾽ ἑξῆς 125,2:

„საცნურ-ჰყოფს ქონებასა ქო-
ნებულ-ყოფადაცა“,

„ცხად-ჰყოფს გარე-შეცვულსა
ანუ გარე-შემცველსა“ 43,1.

ქუედმდებარეა — τὸ ὑποκείμενον 86,15
— სუბიექტი, სუბსტანცია:

„რაოდენნი შეისმინებთან ვისდა-
დმე, ვითარცა საქუედმდებაროა-
სად, ესე იგი არს, თანამოსახელე-
ობით, ივინი ქუედმდებარისა
ცა მისისად შეისმინებთან“
9,3.

2. საქმე წინამდებარე ე

„რამეთუ აქუს ამათ ერთი ქუ-
ედმდებარე“,

„რამეთუ ამათ ორთავე სახელთა
ერთი საქმე აქუს წინამდე-
ბარე“ 20,1.

3. წინამდებარე ე

„წინამდგომნი მასვე და ერთსა
ქუედმდებარესა შინა ანუ
ნათესავად არიან ანუ სახედ“,

„წინამდგომობაა არს მასვე
და ერთსა წინამდებარესა
შინა ანუ ნათესავობითა ანუ სახით“
44,10.

172,50—85,30.

4. ნივთი წინა-მდებარე ე — სუბს-
ტრატია:

„არცა აქუს ერთი ქუედმდე-
ბარე“,

„ვინამთვან არა ერთ იყვის ნივ-
თი წინამდებარე მათი“
20,1.

44,5; 44,6.

[5] იხ. ნივთი.

6. ზედა-მდებარე ე — τὸ ὑποκείμενον
86,9:

„ეწოდების... კერძობობისა ქუ-
ედმდებარე შესასმენლად“,
„იტყოდი... ზოგებითა მის ზე-
და-მდებარე შესმენითურთ“
10,2.

7. მოკიდებითი ე — τὸ ὑποκείμενον
86,10 — სუბსტრატია:

„ითქუმის შემთხვევითიცა ქუ-
ედმდებარის შინად არსები-
სად, ზოლო არსებაა ქუედ-
მდებარედ მყოფობისა მი-
მართ“,

„განიყოფებიან ზედდართვითი
და მოკიდებითი და იწოდე-
ბის შემთხვევითი ზედდართვითად
არსებისა, ზოლო არსებაა მოკი-
დებითად ყოვლისა გაუმოკენე-
ბისა“ 10,2.

8. მოკიდებული ე

„რაოდენ არაან რიცხვსა და საზომისა ქუედმდეზარენი“,

„რავდენი რიცხვისა და საზომისა მოკიდებული არს“ 36,2.

9. მოკიდებულად ზედა მდებარე — $\tau\theta$ $\sigma\alpha\epsilon\iota\mu\epsilon\sigma\upsilon\theta$ 106,12:

„ვითარცა ქუედმდეზარესა შინა, ვითარცა სითეთრე სხეულსა შინა“,

„ვითარცა მოკიდულად ზედა—მდეზარე, ვითარ-იგი ზედა—აენ სისპეტაკე ვორცთა“ 24,12.

10. მოკიდული ნივთი ე — $\tau\theta$ $\sigma\alpha\epsilon\iota\mu\epsilon\sigma\upsilon\theta$ 103,3:

„ხოლო ორითავე განყოფილთა ანუ ერთი ქუედმდეზარე აქუს“,

„ხოლო ორკერძოვე განყოფილთა ანუ ერთი აქუს მათდა მოკიდული ნივთი“ 20,1.

11. თანა-მოკიდული ე — $\tau\theta$ $\sigma\alpha\epsilon\iota\mu\epsilon\sigma\upsilon\theta$ 100,25—ქვემდებარე, სუბიექტი:

„მოიღებვის უკუე ქუედმდეზარისაგანცა და დასასრულისა“,

„ხოლო მოიღებვის ესევე პირითანამოკიდულისაგანცა და დასასრულისა“ 16,6.

„წინადადებასა, ესე იგი არს, წათქუმასა და უკუთქუმასა შინა თანამოკიდული უკუე სახელად ითქუმის, ხოლო შესმენითი სიტყუად სახელ-იღების“ 51,5.

51,5 ე (133,24); 51,5 ე (133, 26—28).

[12—13] იხ. მდებარე, ნართაული.

ნ. შესმენით ქუედმდებარე, მყოფობით ქუედმდებარე, სიტყუაჲ, პირი წინა-მდებარე.

ქუედმდებარის შინაჲ ა — იხ. ზედა-ღართვითი.

ქუეყანაჲ — ἡ ἔψ 100,38—

ა) მიწა:

„სახელი განსაზღვრებისაჲ მოპოვნებულ არს ქუეყანისა საზღვრის-დადებათაგან“,

„ითქუმის განსაზღვრებაჲ მოღებითა ქუეყანისა საზღვრის-დადებათაგან“ 16,8.

ბ) ერთი 4 ელემენტთაგანი:

„ხოლო მდებარეთაგანნი რომელნიმე ბუნებით მდებარე არიან თვსთა ადგილთა, ვითარ-იგი არიან ნივთნი: ქუეყანაჲ, წყალი, ჰაერი და ცეცხლი და სხუანი ესევეითარნი“,

„ხოლო მდებარეთაგანნი რომელნიმე ბუნებითად სხენან, ვითარცა ასონი ადგილთა შინა თვსთა, ვითარ ქუეყანაჲ, წყალი, ჰაერი, ცეცხლი და ეგევითარნი“ 40,2.

ქუეყანის-შომელი — $\gamma\epsilon\mu\epsilon\tau\epsilon\rho\gamma\epsilon$ 84,4:

„ერთი ვინმე კაცი იყვის ქუეყანის-შომელი“,

„მხოლოდ კაცი ხოლო ქუეყანის-შომელი“ 7,1.

ქუეყანისშომელითი [ფილოსოფოსობაჲ] ე— $\tau\theta$ $\gamma\epsilon\mu\epsilon\tau\epsilon\rho\iota\theta\upsilon\theta$ 137,18—ერთ-ერთი ფილოსოფიური დისციპლინა: გეომეტრია:

„სწავლულებითი იგი [ფილოსოფოსობაჲ] განიყოფვის მრიცხუელობითად, მუსიკობითად, ქუეყანისმზომელობითად და ვარსკულაეთმრაცხველობითად“ 52,7.

7,1 (83,3); 51,18 ე (135,83); დამატ. II, სათ.

ქცეულებაჲ — ἡ $\pi\alpha\rho\alpha\rho\iota\sigma\iota\eta$ 126,19—ცვალებადობა, გადახრა-შენაცვლება:

„სენად უკუე უწოლთ ყოველსავე ქცეულებასა ბუნებისასა“,

„სენად ვიტყვთ ყოველსა ქცეულებასა ბუნებისასა“ 44,5.

ღმერთი — ὁ $\theta\epsilon\acute{o}\varsigma$ 137,5—ღმერთი:

„ფილოსოფოსობაჲ არს მსგავსებაჲ ღმრთისაჲ“ 52,4 ე.

52,6 ე; 52,8;

ღმრთისმეტყუელეებაჲ ე — τὸ θεολογικόν 137,23:

„ესე არს ძალი ღმრთისმეტყუელეებისაჲ“ 52,8.

ღმრთისმხილველობაჲ — იხ. საღმრთოჲ ხედვაჲ.

ღონე სიტყვსგებისაჲ — ἡ διαλογιστική; 138,34 — დიალექტიკური მეთოდი:

„ოთხნი არიან ღონენი სიტყვსგებისანი: პირველად განყოფილი... მეორედ, განსაზღვრებითი, მესამე არს აღქსნითი... მეოთხე არს გამოჩინებითი“ 52,11.

ნ. განყოფილი ღონე სიტყვსგებისაჲ, განსაზღვრებითი ღონე სიტყვსგებისაჲ აღქსნითი ღონე სიტყვსგებისაჲ, გამოჩინებითი ღონე სიტყვსგებისაჲ.

ღრამში ა — იხ. ასოჲ.

ღრამმატიკოსი — ὁ γραμματικόν; 103,7 — გრამატიკოსი:

„ღრამატიკობაჲ მეცნიერებაჲ არს, ხოლო ღრამმატიკოსი არს არსებაჲ, რომელსა შინა არს მეცნიერებაჲ“,

„ღრამმატიკოსობაჲ უკუე მეცნიერებაჲ არს, ხოლო ღრამმატიკოსი არსებაჲ, რომელსა შინა არს მეცნიერებაჲ“ 21,1.

16,12; 21,2; 21,3, 51,5 ე (133,30)

ღრმაჲ სიტყუაჲ ე —

„ლექსი ღრმასა სიტყუასა ჰქვან წიგნურსა, რომელსა სოფლურად ნაცვალი სხუაჲ აქუნდეს“ 16,2 (სქოლიო).

ყოველი — ἕκαστος 131,5 — მთლიანი, მთელი:

„ესე ანუ ყოველისა გუამისათვის ითქუმის... ანუ ზოგებით“,

„ესე ანუ ყოველისა სხეუ-

ლისათვის... ანუ კერძოდასათვის“ 49,1. 49,1 ე (131,7).

2. ყოველითურთი ა — τὸ ἕκαστον 106,8 — მთლიანი, ზოგადი:

„ვითარცა ზოგადი ყოველსა შინა“,

„ვითარცა კერძოჲ ყოველითურთსა შინა“ 24,8.

14,9; 24,13.

ყოველადიყოველი ე — ყოველითურთი ა — τὸ ἕκαστον — ზოგადი, მთელი:

„ყოველი ნაწილებსა შინა“,

„ყოველითურთი კერძოთა შინა“ 24,7.

14,8 (96,60); 14,9 (97,76).

I ყოველადე ე — საყოველთაობაჲ ა — πᾶς 84,10 — მთლიანად, ერთიანად:

„მეოთხე თვისი არს, რომელი-იგი წინა უკმო სამთა მათ პირველ-თქუულთაჲსა იქმნების, ესე იგი არს, ყოველადე და მხოლოდ და მარადის“,

„მეოთხედ, რომელი თანა-შეექუესის სამთავე ამთ სახეთა, ესე იგი არს, საყოველთაობითა და მხოლოდ მისობითა ოდენ და სამარიდისობითა“ 7,4.

II ყოველადე ა — πάντως 95,27 — ყოველთვის, მუდამ:

„არა ყოველადე იქმნების განწვალებაჲ და ზედა-განწვალებაჲ“ 14,3.

ყოველად სრული ე — ყოველითურთი ა — ἕκαστος 97,80 — მთლიანი:

„რომელთაგანი თითოეული ყოველად სრულ ცხოველ არიან“,

„რომელნი-ესე ყოველითურთნი რაჲმე არიან და არა კერძონი ცხოველისანი“ 14,9.

ყოველითურთი — იხ. ყოველი, ყოველადი, ყოველად სრული.

ყოფაჲ — τὸ εἶναι 59,57 — არსებობა:

„რომელი თავსა შორის თვისა იყოს და არა სხუასა შინა მიედოს

სახელი არა მიითუალეს საიდუმლო-სა შინა ქრისტეს განკაცებისასა, ხოლო შეერთებითი ერთობაა ყოველთა მიითუალეს, ესე იგი არს, არსებითი შეერთებაა“ 51,22.

6. შეზავებითი ერთობაა.

შეერთებული ე — შემამტკიცებლობითი ა — *συναγωγῆς*; 80,191 — შეზავრთებელი, შემდგენელი:

„რომელნი ითქმვიან განყოფილად და შეერთებულად, განყოფილად ზედა კერძო და შეერთებულად ქუეშე კერძო“,

„რომელნი ითქმვიან განყოფილობითად და შემამტკიცებელიობითად, ვითარცა განყოფილობითნი ვიდრემე უზემოესთანნი და შემამტკიცებლობითნი უქუმოესთანნი“ 2,23.

53,1 ე (139,3).

შეზავება — *ἡ ἁρξίς* 121,57; *ἡ σὺγχρησις* 136,107 — შერევა, შერწყმა:

„სისპეტაკე, ვნებისა რაჲსმე და შეზავებისაგან ჩუენ შორის მყოფისა, ვნებასა უკუე შეამთხვევს სახედველთა ჩუენთა“,

„თერთი შეხულომისა რაჲსმე და შეზავებისაგან ქნილი, შეხულომასა ვიდრემე ჰყოფს სახედველთა შორის“ 38,11.

51,21 ე.

[2—4] იხ. აგებულება, განუპრელი თვისება, თვისება.

შეზავებითი ე — *συνθετικῶς* 138,37 — რთული, შეერთებული:

„აღკნითი, რომელი-იგი შეზავებითთარე აღკნის უმარტივესად“ 52,12.

შეზავებითი ერთობა ე — *ἡ ἁπλὴ συνθεσις* 136,105:

„შეზავებითი ერთობაჲ არს შეერთება ნაწილთაჲ ურთიერთას თვნიერ უჩინო-ქნისა და შერევისა, ვითარ-იგი არს სულისა

და ჯორცთაჲ, რომელსა-იგი ვიეთმე ერთობად და შეზავებად უწოდეს“ 51,21.

6. შეერთებითი ერთობაა.

შეზავებული ბუნება — *ἡ ὑπόθεσις* 49,15; 107,17 — ორი განსხვავებული ბუნების არსებითი დაკავშირება (დამასკელის აზრით, ზოგიერთი საეკლესიო მამის მიერ არასწორად გაგებულ იქნა, როგორც შეერთებულ ბუნებათა სახის დაკარგვა):

„შეუძლებელ არს ორთა არსებათა, ესე იგი არს, ბუნებათაგან ერთი ბუნებაჲ შეზავებულნი იქნად, რამეთუ შეუძლებელ არს მისვე და ერთისა შორის მყისთანად ყოფიად წინააღმდეგოდ განყოფილთა შემამტკიცებლობითთა განყოფილებათაჲ“,

„შეუძლებელ არს ორთა არსებათა, ესე იგი არს, ბუნებათაგან ერთ-ბუნება შეზავებულყოფად, რამეთუ ვერ ეგების ერთსა და მასვე შინა წინააღმდეგომად განყოფილსა, რაჲთამცა აქუნდეს-ლა შეკრებითნი თითოსახეობანი“ 27,5.

27,5; 53,5 (139,31); 53,7; 54,5 ე.

შეზავებული გუამი — *ἡ σύνθεσις ὑπόθεσις* 139,9 — ისეთი შეერთებული ჰიპოტასისი, რომელშიც სხვდასხვა ბუნებანი თავიანთ თვისებებს ინარჩუნებენ:

„ამათ ორთაგანვე ერთი სრულ იქნების შეზავებული გუამი“,

„ერთი ორთაგანვე შეისრულების პეტრესი ნუუკუე ანუ პავლესი შეზავებული გუამი“ 53,2.

27,6; 35,6 ე (114,23); 53,1 (139,3).

2. შემოკრებული გუამი ა — *ἡ σύνθεσις ἐκ ὑποθέσεως* 139,16:

„მათგან შეზავებულსა მას გუამსა განჰყოფს და განაშორებს სხუათა ერთ-სახეთა გუამთაგან“,

„მეისტანად შეიზავა ერთი იგი მათგან შემოკრებულნი გუამი, განყოფილი სხუათა თანა-მოსახეთა თქათა გუამთაგან“ 53,2.

შეზავებული გუამოვნებაა ე — ἡ σύμφωνος ἡ παράφωνος 108,23:

„ერთისა სახისა ქუეშე დაიწესებინა შეზავებულნი გუამნი ყოველთა კაცთანი“,

„ერთსა სახესა შეზავებულისა გაუაზროვნებისასა სრულ-ჰყოფენ ყოველნი კაცი“ 27,6.

შეკრებაა — ἀσπ.ο.ყ.ამბ; 138,45 — სილოგიზმი:

„შეკრებანი გამოჩინებისა ნაწილ არიან“,

„კაცი... ვითარცა ნაწილი წინადადებისა და შეკრებისაა, საზღვრად სახელ-იდების“ 52,13.

შდრ. შემოკრებაა.

2. შემამტკიცებლობითი [შემტკიცებაა] — ἡ σισαεια 112 (სქოლიო): ἡ σαρπεια 114,2—შეერთება:

„რომელნი-ესე განეფინებიან ზედა კერძო და შეკრებებიან ქუეშე კერძო“,

„განმწვალებლობითნი უზენაესთანი და შემამტკიცებლობითნი ქუემოთანი“ 4,3.

4,3||33,2 (112 სქოლიო).

3. შეგუამებული [შეგუამებაა] — ἡ ἰσφαιμαστος 110,7—შეერთება, შეკავშირება:

„რომელი თავით თქსით ვერ შეკრებოდი“,

„თუ საგან ვიდრემე არა შეგუამებულნი“ 30,2.

შეკრებითი განყოფილებაა ე — შემამტკიცებლობითი განყოფილებაა ა — ἡ ἰσφαιμαστος 82,17—სახეთა ურთიერთგანსხვავების ერთ-ერთი ფორმა:

„ეწოდების მას განყოფილება და რომელობა ბუნებითად და

არსებითად, შეკრებითად და განთვსებითად“,

„ბუნებითად და არსებითად შემამტკიცებლობითად და სახისმოქმედებითად განყოფილებად და ვითარებად იწოდებიან“ 5,2.

16,4 ა (100,17); 23,6 (105,14); 23,7; 37,9.

შდრ. განყოფითი განყოფილებაა. შეკრებითი თითოსახეობაა ე — შემამტკიცებლობითი განყოფილებაა ა — ἡ ἰσφαιμαστος 108,18—სახეთა ურთიერთგანსხვავების ერთ-ერთი ფორმა: ზოგად გვერში გამაერთიანებელ ნიშანთა ერთობლიობა:

„ვერ ეგების ერთსა და მასვე შინა წინააღმდეგობად განყოფილსა, რადამცა აქუნდეს-და შეკრებოთნი თითოსახეობანი“,

„შეუძლებელ არს მისვე და ერთისა შორის მყის-თანად ყოფაა წინააღმდეგობად განყოფილთა შემამტკიცებლობითთა განყოფილებათაა 27,5.

შეკრებითი რაოდენი || შეკრებული რაოდენი ე — შერწყმული რაოდენობაა || შერწყმითი სარაოდენობა — ἡ ἰσφαιμαστος 114,11—სიმრავლე, რომლის შემადგენელი ნაწილები ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად არ არსებობენ:

„შეკრებოთნი არიან სიტყუანი ესე რაოდენი: გუამი, განცხადებაა, ასობა, ადგილი, ჟამი“,

„ხოლო შეკრწყმითნი სარაოდენონი არიან: ეპიფანიაა, ღრამში, ადგილი, ჟამი“ 36,11.

„რაოდენთაა რომელიმე განსაზღვრებულ არს და რომელიმე — შეკრებულნი... შეკრებულ უკუე მაშინ, რაჟამს ერთ იყოს განზომილი იგი... და ერთ-გუამად განიზომებოდის. ამისთვის ეწოდების მას შეკრებულნი“,

„როდენობათანი რომელნიმე არიან განწვალებულნი, ხოლო რომელნიმე შერწყუმულნი. და შერწყუმული უკუე არს განზომილი, რაჟამს ერთი იყვის იგი... და ერთობისა მქონებელი განიზომების. ამისთვის სახელ-იდების შერწყუმულად“ 36,3.

36,7 (115,26).

ნ. ადგილი, ასოა, განცხადება, გუამი, ყამი.

შემამტიცებლობითი [შემტიციცება]

ა — იხ. შეკრება, შეერთებული.

შემამტიციცებლობითი განყოფილება

ა — იხ. შეკრებითი განყოფილება, შეკრებითი თითოსახეობა.

შემანაწევრებელი ა — იხ. საუნჯე.

შემასმენელი ა — იხ. ნაცვლობით შემასმენელი.

(შემასმენელ-ქმნა) ე — **(შესმენა)** ა — $\chi\alpha\tau\epsilon\upsilon\sigma\acute{\alpha}\varsigma$ 85,8 — თქმა, მსჯელობა სუბიექტისა პრედიკატზე:

„ნათესავნი შემასმენელ ექმნებოან სახეთა“,

„ნათესავნიცა შეისმინებოან სახეთად“ 8,1.

8,4.

შემეცნება ა — იხ. მეცნიერ-ყოფნა.

შემწადება ე — **შემტიციცება** ა —

$\sigma\alpha\upsilon\tau\epsilon\lambda\epsilon\iota$ 80,211 — შედგენა, შეერთება:

„მივილი ცხოველი და პირუტყვ და მოკუდავი და შევკმზადი ცხენად“,

„მივიღებ ცხოველსა და უსიტყუელსა და მოკუდავსა და შევამტიციცებ ცხენსა“ 2,25.

[2] იხ. ქმნა.

შემთხუევა ე — **შეხულობა** ა — $\rho\acute{\alpha}\theta\mu\iota$; 121,50; $\rho\acute{\alpha}\theta\chi\epsilon\upsilon\iota$ 113,11 — ვნება:

„შემთხუევასა გინა ვნებასა თავსა შორისცა თქსსა და სხუასაცა შორის აქუს მიზეზი ვნებისა გინა შემთხუევისა“,

„შეხუდომად [არს] თავსა

შორის თქსსა და სხუასაცა შორის ქონება მიზეზსა შეხუდომისასა“ 39,2.

35,1 ე (113,11); 38,11 (121,54); 39,2; 39,3; 39,8; 48,6; 49,3.

$\sigma\mu\phi\alpha\iota\upsilon\epsilon\upsilon$ 145,82:

„შემთხუევითი უკუე სახელ-ედვა შემთხუევასა შემთხუევისაგან“ 54,1 ე.

[2] იხ. ვნება.

შემთხუევა ა — ვითარების, თვისობრიობის სახე:

„ვითარებათაგანნი რომელნიმე უკუე სულიერთა სხელთა შორის არიან... ხოლო რომელნიმე სულიერთაცა და უსულოთა შორის, ვითარცა სიმკურვალე, სიგრილე, შესახედავი, ნაკუეთი, შემთხუევა და უძალოობა“ 39,3.

შემთხუევითი — $\sigma\mu\phi\alpha\iota\upsilon\sigma\tau\acute{\iota}\varsigma$ 58.11 — მოვლენა, აქციდენცია, რომელიც დამოუკიდებლად არ არსებობს:

„ხოლო შემთხუევითი იგი არს, რომელი ვერ შემძლებელ იყოს თავით თქსით სრულ-ყოფად“,

„ხოლო შემთხუევითი არს არსებასა შინა ხილული, ვერ შემძლებელი თავსა შორის თქსსა ყოფისა“ 1,3.

„შემთხუევითი არს საქმე მომავალი და წარმავალი, რომელი იგი გამოჩნდების და კუალად უჩინო იქმნების პირველ განხრწნისა მისისა, რომლისადა შემთხუეულ იყოს... შესაძლებელ არნ ყოფადცა მისი და არა-ყოფადცა“,

„შემთხუევითი არს, რომელი იქმნებოდის და უჩინო იქმნებოდის თნეირ განხრწნისა ქუედმდებარისა, და კუალად რომლისაა შესაძლებელ არს მისივე ყოფად და არა-ყოფად“ 6,1.

ზანდ. 1 (47 ა'); ზანდ. 7. (47 ე'); 1 სათ. (57,2); 1,1 (57,5); 1,4 (58,16); 1,5 (58,28); 1,5 (59,48); 1,6 (59,60);

2,11 (77,95); 2,14 (77,116); 2,15 (77,123); 6,2 (20,7); 6,5 ე (84,6); 8,1; 10,1; 10,2; 11,2; 11,4; 11,5; 12,3; 13,5; 13,6; 14,10—11—12; 14,14; 16,7; 16,7 ე; 22,1; 22,13; 23,5; 25,1; 25,3 ე; 26,1; 28,2; 28,5; 29,2; 30,1; 31,1; 32,1; 35,7; 35,7; 36,18; 37,10; 37,11; 38,16; 43,1; 51,18; 51,18 ე; 54,1 ე; 54,7 ე; 54,9 ე; დამატ. 1,2; დამატ. 1, 4.

2. შეხულომაჲ ა—*ჲ აძოჲაი* 123,2 — ენება:

„ქმნითი და შემთხვევითი ანუ ვნებითი... რომელობისა ქუეშე არიან“,

„ქმნაჲ და შეხულომაჲ ვითარებისა მიმდგომ არიან“ 39,1.

3. შეხულომითი ა — *აძოჲაი*; 127,25 — ენებითი:

„რაოდენი რაჲ აქუნდეს მოქმედებითა გინათუ შემთხვევითთა განი“,

„ძალისა, ვითარებითისაჲ და შეხულომითისა“ 45,6.

4. განყოფილებაჲ ა — *ჲ ბჲჲჲჲ* 83,16 — მეორადი სხვაობა:

„შესაძლებელ არს... განშორებაჲ შემთხვევითისაჲ ამის“,

„შესაძლებელ არს... განშორებაჲ განყოფილებათა მათაჲ“ 6,3.

5. წათქუმაჲ ა — *აჯაჲაი*; 122,101 — დადებითი თქმა:

„არა ყოველნი მოკლებანი განჩინებითად ითქუმიან, არამედ მოკლებაჲცა შემთხვევითად სათქუმელ არს, ვითარ-იგი არს სიბრმე და სიყრუეე“,

„არა ყოველი მოკლებაჲ უკუთქუმით მოიკსენებვის, არამედ არიან წათქუმით სათქუმელნიცა მოკლებანი, ვითარცა სიბრმე, სიყრუე“ 38,20.

38,20 (122,102).

შლრ. განჩინებითი.

აძოჲაი; 137,4 — განზრახული: „ფილოსოფოსობაჲ არს წურთაჲ სიყუდილისა, შემთხვევითობაჲცა და ბუნებითისაჲცა“ 52,3 ე.

[6—7] იხ. ნართაული, გარეშემთხვეული.

შემთხვევითი განყოფილებაჲ ე — *ჲ ბჲჲჲ* 88,63 — არაარსებითი სხვაობა:

„ყოველი განყოფილებაჲ, არსებითი და შემთხვევითი, სხუებობასა იქმს“ 11,5.

შლრ. არსებითი განყოფილება.

შემთხვევითი რაოდენი — *აჯაჲ* 116,58 — არაძირითადი რაოდენობრიობა:

„შემთხვევითად რაოდენად ვიტყუთ მათცა, რომელნი-იგი თავთა შორის თქსთა იხილვებიან, ვითარ-იგი არიან საქმე და ძრვაჲ და ფერი და სხუანი ეგვეთარნი“,

„შემთხვევით რაოდენად ვიტყუთ მათ შორის სახილველთაჲცა: საქმესა, ძრვასა და ეგვეთართა“ 36,18.

შლრ. საკუთრად რაოდენი.

შემთხვეული ე — შეხულომილი ა — *აჯაჲაი* 123,4 — შემთხვევითი, არა-აუცილებელი ვითარება:

„თვთ ქმნაჲ და ენებაჲ არსება არიან ესევითარად რადმე შემთხვეულნი ანუ ქმნულნი“,

„საქმარი და შესახულომილი არსება რადმე არს, ეგრეთ ვითამე მოქმედებული ანუ შეხულომილი“ 39,1.

შემოკლებული სიტყუაჲ ა — იხ. მოკლე სიტყუაჲ.

შემოკრებაჲ ე — შემტკიცებაჲ ა — *აძოჲაი* 100,17 — შედგენა, წარმოქმნა:

„ხოლო შემოკრებაჲის განსაზღვრებაჲ ნათესავთაგან და თი-

თო-სახეთაგან არსებითთა განყოფი-
ლებათა“,

„ხოლო შემტკიცებთან
განსაზღვრებანი ნათესაისაგან და
შემამტკიცებლობითთა განყოფი-
ლებათა, ესე იგი არს, არსებითთა-
გან“ 16,4.

2. მოგება ა — ἄφραγμα 109,22—
წარმოჩენა:

„მას შინა შემოკრებების
მოქმედება არსებისაა“,

„მის შორის მოიგო არსება-
მან მოქმედება“ 28,5.

3. მდგომი [დგომა] ა — ἄφρο-
ζαμοι 110,16:

„რომელი თავსა შორის თესსა
მარტოდ შემოკრებობდის
და სრულ იქმნებოდის“,

„საკუთრად გუამად თესაგან თა-
ვით თესით მდგომი სახელ-
იდების“ 30,2.

4. მიმხუმელი [მიხუმა] ა — ἄφρο-
ζαμοι 109,23— მიღება, შეერთე-
ბა:

„მის თანა შემოკრებითა
შემთხვევითთაა“,

„მიმხუმელმან შემთხუ-
ვითთამან“ 28,5.

5. შესამტკიცებელი [შემტკიცე-
ბა] — ἡ ἰσχυρία 106,5— შემტ-
კიცება, შემაგრება:

„არცა მოქმენე იყოს სხსა ვისსა-
მე შემოკრებასა“,

„არცა მოქმენე სხსა შესამ-
ტკიცებელად“ 25,1.

6. შეგულის-სიტყუვა ა —
δ ἰσχυρισμός — სილოგიზმ:

„შემოკრება შეინივთების
ორთა ქეშმარიტთა წინადადებათა-
გან და შესრულებათა“,

„შეგულის-სიტყუვა შე-
მოკრებულ არს ორთა ქეშმარიტთა
წინადადებათაგან და შესრულები-
სა“ 51,1.

ხანდ. 6; 51,6 ე (133,36), 51,8 ე
(133,47).

შემოკრებითი ე — ἰσχυρισμός; 138,48
— სილოგისტური:

„წინადადებული იგი შემოკ-
რებითად აღვქვსნათ თვისსა სა-
ხისსა მიმართ“ 52,13.

შემოკრებული გუამი ე — იხ. შეზავე-
ბული გუამი.

შემოსაზღვრა ე — (გარეშეცვულ-
ყოფნა) ა — ἰσχυρία 96,29— შე-
მოფარგვლა, შეთავსება:

„ვინაფთან არა ყოვლითურთ
შემოსაზღვრა განყოფა
მათი პირველისა მის განყოფი-
საგან“,

„არა ყოვლითურთ გარეშეც-
ვულ იყვენენ პირველისა მის
განწვალებისა მიერ“ 14,3.

შემოსაკრებელი ე — ἡ ἰσχυρία 134,50
— დამამტკიცებელი:

„არღარას მოქმენე იყენიან გარეთ
შემოსაკრებელსა“ 51,8.

შემოქმელი ა — იხ. მოქმელი, დამბა-
დებელი.

(შემოყვანება) ე — თანა-შემომდებე-
ლი [თანა-შემოღება] ა — ἰσχυρισμός
99,2— შემოყვანა:

„პირველობა უკუე ბუნებისა
არს. რომელი-იგი შემოიყვან-
ებოდის და არარას შემოიტა-
ნებდეს“,

„ბუნებით უკუე უპირველესი არს
თანა-შემომდებელი და
არა თანა-შემომდებელი“ 15,1.

შემოყუსება ე — ἡ ἰσχυρία 136,115
— შეგროვება, შეერთება:

„განზავება არს არსებათა შე-
მოყუსება“ 51,23.

შემტკიცება ა — იხ. აგებულების
ქმნა, სრულ-ყოფელი, განმასრუ-
ლებელი [განსრულებამ], შემზა-
დება, შეერთება, შემოკრება.

შემტკიცებითი შეგუამება ა — იხ.
ზღგომობა||ყოფობა.

შემტკიცებულება ა — იხ. სრულ-ყოფა.

შენაწევრება ე — ἡ ἀρμωσία 136,118 — შეთანხმება, ჰარმონია:

„არს ერთობაა წინადადებითიცა, რომელი-იგი მსგავს არს შენაწევრებასა“ 51,24.

51,21 ე (135,100).

შერევა ე — ἡ ἀρχαία 135,101 — შერწყმა, შეზავება:

„ერთობა... იქმნის... ანუ შერევენით, ვითარცა დადნობაა და განდნობა“ 51,21.

შერწყმული რაოდენობა ა — იხ. განსაზღვრებული რაოდენი, შეკრებითი რაოდენი.

შესადგომელი ა — იხ. მიმდგომი.

შემოსაზღვრება ე — იხ. განსაზღვრება.

შესამტკიცებელი ა — იხ. შემოკრება.

შესასწავებელი ე — სწავლულება ა — μαθηματικῶν 116,77 — მათემატიკის საგანი:

„გუამი... ვინააფთჳან შესასწავებელი არს და განზომილი, რაოდენობასა ქუეშე შეიწყუდევის“, „სხეული... ვითარ-იგი სწავლულებით [არს], ესე იგი არს, განზომილებით — რაოდენობისად 36,21.

შესატყვისი ა — იხ. შეტყუება.

შესაქმე ა — იხ. ქმნა.

შესახედავი — ἡ ἰσοπέδη 75,36 — სახე, ფორმა, გარეგნობა:

„სახე ეწოდების ხატსა და შესახედავისა, ვითარ-იგი არს სახე ძეგლისა“,

„ითქუმის სახედ ნაკუთიცა და შესახედავი, ვითარ-იგი სახე ანდრიანტისა“ 2,2.

2,2 ე; 27,1 ე; 27,3 ე; 54,3 ე (145,97).

2. ხატება ე — ἡ ἰσοπέδη 121,64:

„უკუეთუ ითქუას უსულოთა ზედა შესახედავი, არა საკუთ-

რად, არამედ ნართულად ითქუმის“, „დღლათუ უსულოთაცა ზედა ოდესმე განეფინოს ხატებამ, რომელ არს ქმნულკეთილობამ, არავე საკუთრად, არამედ მოპოვნებით ითქუმის“ 38,13.

38,13.

3. ხატი ე — ἡ ἰσοπέδη 119,14 — სახე, გარეგნობა, როგორც ვითარებრიობის სახეობა:

„რომელნიმე [არიან] სულიერთაცა და უსულოთა შორის, ვითარცა... შესახედავი, ნაკუთი“,

„რომელნიმე [იხილვებიან] სულიერთაცა და უსულოთა შინა... ვითარ-იგი... ხატი და სახე“ 38,3.

38,4 (119,19); 38,13 (121,62); 38,13.

5. სახენი ვითარებისანი.

4. ხატოვნება ა — ἡ ἰσοπέδη 107,2 — სახე:

„შესახედავი ითქუმის არსებითა განყოფილებათაგან“,

„ხატოვნებამ არს არსებითთა განყოფილებათაგან რცხა ხატან-ქმნილი და სახე-დადებული არსებამ“ 27,1.

ზანდ. კხ (49 აე').

5. არსება, ბუნება.

შესახვა ე — იხ. სახე-დადებული.

შესახულომელი ა — იხ. ვენება.

შესახული ე — ხატოვან-ქმნილი ა — μαθηματικῶν 107,7 — სახე-ქმნილი:

„სახედ ითქუმის არსებამ შესახული“,

„ხატოვნებად სახელ-იდების, ვითარცა ხატოვან-ქმნილი არსებამ“ 27,1.

შესმენა — ἡ ἀναγορεύσις 86,3 —

ა) მსჯელობა:

„ყოველი შესმენამ ანუ უმრავლესთა პირთა მიერ ითქუმის ანუ სწორებითთა, ხოლო უდარესთა ზედა არაოდეს“,

შესმენით, რამეთუ ნართაულ არს ზოგებითი რამე კერძო ანუ ნაწილი და ზედა დაერთვის კერძო იგი ნართაული საყოველთაოსა მას კერძოსა“ 10,1.

შესმენილი ე — *ჯაჲჟოჲსიჲსო* 134,66 — გამოთქმული:

„ზოგადი არს მრავალთა მიერ განხილული ანუ მრავალთა მიერ შესმენილი“ 51,17.

[2—3] იხ. შეტყუება, შესმენითი სიტყუა.

შესმენილ-ქმნა, თუ რასა შინა არს ე — რამ-არსობით შესმენა ა — *ჲს რჲჲჲჲ* *ჯაჲჟოჲჲ* 87,20 — მსჯელობა, რომელიც მიუგებს კითხვაზე: რა არის?:

„ესრეთ ნათესავითა უკუე და სახითა შესმენილი-ქმნეს, თუ რასა შინა არს“,

„ნათესავი ვიდრემე და სახე რამ არსობით შეისმინებინა“ 11,2.

შესრულება ე — *ბჲ სჲჲჲჲჲჲ* 132,4 — დანასკვი სილოგოზომოში:

„შემოკრება შეინივთების ორთა ქეშმარიტთა წინადადებათაგან და შესრულებათა“,

„შეგულის-სიტყუეა შემოკრებულ არს ორთა ქეშმარიტთა წინადადებათაგან და შესრულებისა“ 51,1.

51,1; 51,3 (132,15); 51,3 ე (132,13); 51,6 ე (133,34); 51,6 ე (133,41); 51,6 ე (133,43); 51,8 (134,49).

2. მიმდგომობა ა — *ჲ Ბნჲლჲჲჲ* 129,2 — განხორციელება, რეალიზება:

„მოძრაობა არს შესრულება ძალისა“,

„მოძრაობა არს მიმდგომობა ძალისა“ 48,1.

[3—5] იხ. აღსრულება, მიმდგომი, სრულქმნა.

ნ. განჩინება, განკლად, წინადადება, წინაგანწყობა.

შესრულებული ა — იხ. სრულ-ქმნილი.

შესწავება ე — *ჲჲჲჲჲჲჲ* 129,10 — აღნიშნვა:

„მესამედ, შესწავება თანადისა არს“ 47,3.

[2] იხ. მომასწავებელი.

შესწავებულნი ა — იხ. მოსწავებულნი.

შესწავებულობა ე — წოდება სახელისა ა — *ჲჲჲჲჲჲჲ* 103,9 — აღნიშვნა, სახელწოდება:

„რომლისაგან აქუნდეს შესწავებულობა“,

„აქუს წოდება სახელისა“ 21,2.

(შეტყუება) ე — შესატყვისი ა — *ჲჲჲჲჲ* 84,8 — შესაბამისი, შესაფერისი:

„რომელი-იგი ყოველთა კაცთა შეეტყუების“,

„ესე... მხოლოდ კაცისა ოდენ არს შესატყვის“ 7,3.

2. შესმენილი [შესმენა] — *ჯაჲჟოჲსიჲსი* 75,33 — გამოთქმა, პრედიკატი:

„ნათესავ არს განმრავლება და თითოფერება სახისა, რომელთა შეტყუება ესე არს“,

„ნათესავი არს უმრავლესთა და სახითა განყოფილთად რამარსობით შესმენილი“ 2,1.

შეუვალი ე — შეუძლებელი ა — *ბჲჲჲჲ* 51,7 — შეუძლებელი:

„მცონოდა... შეკადრებად შეუვალთა“,

„მცონოდა... შეკადრებად შეუძლებელთა“ ეპისტ. 1.

შეურევნელი — *ბჲჲჲჲ* 140,45 — შერევნის გარეშე:

„არცა ერთისა რამს ხატი დაუცავს უქვეყნალ და შეურევნელად“,

„არა რომლისა მათგანისა, რომელთაგან შეიზავა, დამკველი შე-

- ურეცნელად და უქცველად“
53,7.
51,25 ე (136,126).
- შეუღლვამ ე** — ἡ ἀνδραγαθία; 136,116 —
ა) შერწყმა, კავშირი:
„განზავებამ არს შეუღლვამ
გუპათამ ურთიერთას“ 51,23.
- შეუცვალეზელი ე** — უცვალეზელი ა
— ἀμεταβλητός; 93,7— შეუცვალე-
ზელი:
„რომელ ვიტყვ შეუცვალე-
ზელსა მას დასაბამსა და მიზეზ-
სა და ძალსა“,
„რომელ არს თვთ იგი უცვა-
ლებელი და შეუძრველი დასა-
ბამი და მიზეზი და ძალი“ 13,1.
51,25 ე (136, 126).
- შეუცვალეზელი მსგავსებამ ე** — მსგა-
ვისი ა — ἴσως; 94,19— არსებითი
მსგავსება:
„[თითოეულსა] შეუცვალე-
ზელი და დაუკლებელი აქუს
მსგავსებამ გუამოვნებისამ“,
„[თითოეული]... ეგრეთვე
მსგავსად და უვნებელად მყო-
ფნი მათ ყოველთა შორის“ 13,3.
- შეუძლებელი ა** — იხ. შეუვალი.
- შექმნილი ე** — ვითარება-ქმნილი ა —
ἀπειροχρήστος; 100,22— გამზადებუ-
ლი, გაკეთებული:
„ვითარ-იგი ძეგლი, რვალისაგან
შექმნილი“,
„ვითარ-იგი ანდრიანტი რვალი
არს, ვითარებამ-ქმნილი“
16,5.
39,2 (123,8).
- შექუსული ე** — მოგება [მოგებული]
ა — ἀνάμεικτος; 52,30— შექმნა, ქონე-
ბა:
„ხოლო უსწავლელობასა თანა
შექუსული სიმალე ცნობისაა
საძაველ არს“,
„ხოლო უსწავლელობასა თანა
მოგებამ სილაღესა ცნობისასა
უჩახურ არს“ ებისტ. 3.
- შეყოფამ ა** — იხ. შეერთებამ.
- შეცვალეზამ** — ἡ ἀλλοίωσις; 130,35—
ცვლილება, დიალექტიკა:
„სხუათა ძრვათა ვკგონებ, თუ
შეცვალეზამ შეუთქს“,
„სხუათა ძრვათად შეცვალე-
ზისამ საგონებელ არს შედგომი-
ლობამ“ 48,8.
„ხოლო მოძრაობად არისტოტელე
შეცვალეზასა იტყვს“,
„ხოლო ძრვად იტყვს არისტოტე-
ლი შეცვალეზასა“ 48,10.
48,3 (129,10); 48,4; 48,5 (130,26);
48,6; 48,8; 48,9; 48,10 (131,29).
- ნ. შემოყვანებამ, [ძალი] ვითა-
რებასა შინა.
- შეცვალეზადი** — μεταβλητός; 130,15
— ცვალეზადი:
„ყოველი შეცვალეზადი
ანუ თავსა ზედა თვსსა იცვალეზის“,
„ყოველი შეცვალეზადი
ანუ თვთ თავით თვსით შეიცვალე-
ზის“ 48,4.
- შეხუდომამ ა** — იხ. ვნებამ, შემთხუე-
ვამ, შემთხუევითი.
- ნ. ქმნამ.
- შეხუდომითი ა** — იხ. შემთხუევითი.
- შეხუდომითი ვითარებამ ა** — იხ. ვნე-
ბითი რომელობამ ვნებისა რომე-
ლობამ.
- შეხუდომითი შესმენამ ა** — იხ. შეს-
მენამ ვნებისამ.
- შეხუდომილი ა** — იხ. შემთხუეული.
- შინაგან დადებული სიტყუამ ა** — აზ-
რი, ფიქრი:
„სიტყუამ არს არსებითი, მარა-
დის მყოფი მამისა თანა. სიტყუამ
არს შინაგან დადებულთ,
გულსა შინა ზრახული. კუალად, სი-
ტყუამ არს ქადაგი მოგონებისამ.
და პირველსა ვიდრემე ჰრქვან არ-
სებითი და გუამოანი, და მეორესა
— შინაგან დადებულთ,
ხოლო შესამესა — ვმოანი“ 51,5.

ნ. არსებითი სიტყუაჲ, კმონი სიტყუაჲ.

შიში ე — ვნების ერთ-ერთი სახე: „ბულისწყრომაჲ, გულისთქუმაჲ, ურვაჲ, შიში და მწუხარებაჲ“ 54,11.

შობაჲ ე — იხ. დაწესებაჲ, ქმნაჲ.

შორის მყოფი ე — იხ. საშუალი.

შუვა-განყოფილი ე — იხ. საშუალი.

შუვა-განყოფილი წინააღმდეგომი ე — საშუელიანი წინააღმდეგომი ა — ზბქჲ — მათე 24:19 — დაპირისპირებულინი, რომელთა თანაარსებობა შესაძლებელია ერთ ქვემდებარეში:

„ხოლო წინააღმდეგომთაგანნი რომელნიმე არიან უსაშუელო, ხოლო რომელნი — შუეაგანყოფილ... შუეაგანყოფილ არიან, რომელთაჲ არა საჭირო არს, რაჲთამცა ერთი მათგანი ენაცვალებოდა მეორესა და ესრეთმცა თანა-წარუვალ იყო ერთისა მათგანისა ყოფაჲ წინამდებარესა ნიეთსა შინა“,

„ხოლო წინააღმდეგომთაგანნი რომელნიმე არიან უსაშუელო, ხოლო რომელნიმე საშუელიანი... საშუელიანი იგინი არიან, რომელთაჲ არა საჭირო არს ერთისა რომლისამე ყოფაჲ ქუედმდებარისა შორის ანუ მათ შორის, რომელთად შეისმინებიან, ვითარცა თეთრი და შავი“ 44,4.

44,7.

შდრ. უსაშუელოჲ წინააღმდეგომი.

შჯაჲ ა — იხ. განკითხვაჲ, ცნობაჲ.

ნ. დაშკილი.

ჩარზიდული — გეომეტრიული ნიშანი: ხაზი:

„ღრამში [არს] ჩარზიდული“ დამატ. II, 6.

ნ. ღრამში.

ჩუეულემაჲ ე — იხ. ანაგები, გუარი, განუჭრელი თესებაჲ.

ცაჲ ე — სფერი ა — ἡ σφαῖρα 118,22 — ცა:

„რომელი ხედვიდეს ცასა უვარსკულავოდ“,

„ხილვად უვარსკულავოჲსა სფერიჲსა“ 37,5.

ცეცხლი — τὸ πῦρ 124,10 — ცეცხლი, ერთ-ერთი 4 ელემენტთაგანი:

„ხოლო მდებარეთაგანნი რომელნიმე ბუნებით მდებარე არიან თესთა ადგილთა, ვითარ-იგი არიან ნიეთნი: ქუეყანაჲ, წყალი, ჰაერი და ცეცხლი და სხუანი ესევითარნი“,

„ხოლო მდებარეთაგანნი რომელნიმე ბუნებითად სხენან, ვითარცა ასონი ადგილთა შინა თესთა, ვითარ ქუეყანაჲ, წყალი, ჰაერი, ცეცხლი და ეგევითარნი“ 40,2.

38,10; 45,4.

„ვითარ-იგი არიან ნიეთნი: ქუეყანაჲ და ცეცხლი“,

„ვითარ-იგი ასოთა შორის, ესე იგი არს, ცეცხლსა და ქუეყანასა“ 38,17.

53,7 (140,42).

ცვლებადობაჲ ა — იხ. მგორვალობაჲ.

ცნობაჲ — ἡ γυναιξ 52,30; ἡ φρόνησις 58,30 — ცნობიერება, შემეცნება:

„არა არს სული ცნობასა შინა, არამედ ცნობაჲ სულსა შინა“,

„არა არს სული ცნობასა შინა, არამედ ცნობაჲ სულსა შინა 1,5.

„სიმაღლე ცნობისაჲ“,

„სიმაღლე ცნობისაჲ“ ეპისტ. 3.

1,5; 51,9 ე (134,51).

2. გონებაჲ ა — ὁ νοῦς 86,12 — გონიერება, აზროვნება:

„ხატო... არცა სიტყვერ არს, არცა მიმღებელ ცნობისა და ქელოინებისა“.

„ხატი არს... არცა გონებისა და კელოვნებისა შემწყნარებელ“ 9,2.

3. ცნობიერება ა — ო ფრხოვიც 120,23:

„ანაგები ვიდრემე ძნიად განსაგდებელი არს... ვითარ-იგი ცნობიერებაჲ“ 38,5.

4. შჯაჲ ე — განსჯა, ძიება:

„კელოვანი შჯის კელოვანსა“.

„მიწომილობაჲ სცნობს და განარჩევს მისაწომელსა“ 37,4.

ცნობიერება ა — იხ. ცნობაჲ, ცნობიერობაჲ.

ცნობიერობა ე — ცნობიერება ა — ო ფრხოვიც 120,23 — ცოდნა:

„წესი ძნიად შესაცვალებელ და მრავალყამიერ არს, ვითარ-იგი არს ცნობაჲ, რამეთუ არა მყის შეიცვალების ცნობიერობისაგან უცნობობად“.

„ანაგები ვიდრემე ძნიად განსაგდებელი არს და უმრავალყამიერესი, ვითარ-იგი ცნობიერებაჲ, რამეთუ არა აღრე შეიცვალების ვინმე ცნობიერებისაგან უცნობობად“ 38,5.

ცნობილი ა — იხ. დაშვილი.

ცუღ-სახელი ე — სახელ-მტყუარი ა — ფეხმსახვიც 52,51 — არაჰეშმარიტი, არანამდელი:

„რაოდენი რაჲ იყოს ბოროტ ცუღ-სახელსა მას მეცნიერებასა მათსა შინა“.

„რაოდენი ურგებ და სახელ-მტყუარისა მეცნიერებისა მკონებელ იყვენა“ ებისტ., 6.

ცხადი ა — იხ. განცხადებული.

ცხად-ყოფა ა — იხ. საცნაურ-ყოფაჲ.

ცხოველი — ზბ წმთ 86,5 — ცოცხალი, ცხოველი:

„ცხოველი არსარსებაჲ სულიერი და გრძნობადი“.

„ცხოველი არს არსებაჲ სულიერი, გრძნობელი“ 9,1.

„ცხოველი განიკუთვების სიტყუერებად და პირუტყუებად“.

„ცხოველი განიკუთვების სიტყუერად და უსიტყუელად“ 2,19.

2,18 ა (78,147); 2,17|2,27; 9,1 (85,3); 9,2; 9,2; 9,3 (85,16); 14,1; 14,2; 14,4; 14,6; 15,1 (99,4); 15,3; 16,1; 16,4; 16,7; 16,10. 23,6; 51,18 ე; 52,9 ე.

2. მრთელი ა — თარგმანოც 131,47 — შეუცვლელი:

„მოდრობაჲ ცხოველისა საქმისაგან იქმნების“.

„ძრვაჲ მრთელისა საქმისა იქმნების“ 48,10.

[3] იხ. ცხოველობაჲ.

ცხოველ-ნერგი — ზბ წმთ 111,11 — ცხოველი: ძოფიტი, ცხოველისა და მცენარის თვისებათა მქონე:

„სულიერი — გრძნობადად ცხოველად და უგრძნობელად, ცხოველ-ნერგად და თჳთ ნერგად“.

„სულიერი — გრძნობელად ცხოველად და უგრძნობელად, ცხოველ-ნერგად და ნერგად“ 2,27.

ნ. ცხოველობაჲ.

ცხოველობა ე — ცხოველი ა — ზბ წმთ 86,5 — ცხოველი:

„თითოეული მათი მიითულავს სახელსაცა და განსაზღვრებასა ცხოველობისასა“.

„მიითულავს კაცი სახელსაცა და საზღვარსა ცხოველისასა“ 18,1.

2. ცხოველობითი ძალი — ო წმთი 94,12 — სიცოცხლის ძალი:

„ხოლო პირუტყუთა [მიენიჭა] ცხოველობაჲ და აღმოფშვენვაჲ და გრძნობითი ძრვაჲ“.

„და პირუტყუთა შორის — ცხოველობითი და გრძნობელობითი და აღმოფშვენვლობითი ძალი“ 13,2.

ცხოველობითი ძალი ა — იხ. ცხოველობა.

ცხოვრება ა — იხ. საწუთოა.

ძალი — ო ბნაყაჲ 78,149—

ა) ვითარების სახე, პოტენცია, შესაძლებლობა, ენერჯია:

„მოდრავობაჲ არს შესრულებაჲ ძალისაჲ... აწ უკუე რაოდენთა შესმენათა შინა იხილვებოდის ძალი, მუნ იხილვოს ძრვაჲცა, ხოლო რაოდენთა შორის არა იხილვოს ძალი, მუნ არცა ძრვაჲ იხილვოს“,

„მოდრავობაჲ არს მიმდევობაჲ ძალისაჲ... აწ უკუე რაოდენთა შესმენათა შინა იხილვების ძალი, სამართლად იხილვოს მათ შორის მოძრავობაჲცა; ხოლო რაოდენთა შინა არა იხილვების ძალი, არცა — მოძრავობაჲ“ 48,1.

„რომელ ვიტყვ შეუცვალებელსა მას დასაბამსა და მიზეზსა და ძალსა“,

„რომელ არს თვთ იგი უცვალებელი და შეუძრველი დასაბამი და მიზეზი და ძალი“ 13,1.

2,18 (78,149); 7,5 (84,20); 13,2 (94,14); 26,2 (107,9); 38,3 ე; 38,3; 38,4; 38,8; 38,8 ე (120,36); 45,3 (127,7); 45,4 (127,9); 52,4 ე (137,5).

ბ. სახენი ვითარებისანი.

შდრ. უძალობაჲ, აღორძინებითი ძალი, მოზარდობითი ძალი.

ბ) მნიშვნელობა, აზრი:

„ყოველსა თარგმანსა უქმს შემატებაჲ სიტყვისაჲ რეცა განმაცხადებელად ძალისა“ წინასიტყ., 5.

2. სიმარჯუე ა — ო ბნაყაჲ 127,21— მიდრეკილება, პოტენცია:

„ცხოველთა ბუნებასა აქუს ძალი მხედველობისაჲ“,

„ცხოველსა სიმარჯუე აქუს ხედვად“ 45,6.

3. ძლიერება ე — ო ბნაყაჲ 119,16— ძალის, შესაძლებლობის ქონა:

„ძალნი იგი ჰყოფენ ძლიერებასა და უძლიერებასა“,

„ძალნი ვიდრემე ჰყოფენ ძალსა და უძალობასა“ 38,3.

37,5 (118,20); 40,4;

შდრ. უძლიერებაჲ.

[ძალი] არსებასა შინა — [ო ბნაყაჲ] 129,9— მოძრაობის ერთიერთი სახე: წარმოშობა, მოსვლა:

„[ძალი] არსებასა შინა არს შობაჲ და ხრწნილებაჲ“,

„[ძალი] არსებასა შინა — ვიდრემე ქმნაჲ და ხრწნილებაჲ“ 48,3.

ძალი აღორძინებისაჲ ე — აღორძინებითი ძალი ა — აღორძინების უნარი: — ო ბნაყაჲ 78,149: „აქუს მას ძალი მოზარდობისა და აღორძინებისა და მშობელობისაჲ“,

„[ნერგსა] აქუს მოზარდობითი და აღორძინებითი ძალი“ 2,18

48,3 (129,10); 48,6.

[2] მოზარდობითი ძალი ა — ო ბნაყაჲ 94,13 — ზრდის უნარი:

„ხოლო ნერგთა — ძრვისა და მშობელობისა და აღორძინებისა ძალი“,

„ხოლო ნერგთა შორის — მოზარდობითი და მშობლობითი ძალი“ 13,2.

ბ. [ძალი] რაოდენობასა შინა.

[ძალი] ვითარებასა შინა — [ო ბნაყაჲ] 129,10— მოძრაობის ერთიერთი სახე: შეცვლა:

„[ძალი] ვითარებასა შინა — შეცვალებაჲ“,

„ძალი რომელობასა — შეცვალებაჲ“ 48,3.

[ძალი] რაოდენობასა შინა — [ἡ δυνάμεις] ἔν τῷ πῶσῳ 129,10 — მოძრაობის ერთ-ერთი სახე: მატება და კლება:

„[ძალი] რაოდენობასა შინა — აღორძინება და მოკლება“,

„[ძალი] რაოდენობასა შინა — აღორძინება და მოკლება“ 48,3.

[ძალი] საღაობასა შინა [ἡ δυνάμεις] ἔν τῷ πῶσῳ 129,11 — წრიული და სწორხაზოვანი მოძრაობა:

„[ძალი] საღაობასა — მრგულივ ყვანება, რომელსაცა ეწოდების გარემოვლად და კუალად მართლიად მოძრაობად, რომელსა ეწოდების მართლ-ძრეად“,

„[ძალი] საღაობასა შინა — მრგულივ-მოვლად, რომელი ითქუმის გარემომკვლელობად და მართლიად მოძრავი, რომელი ითქუმის მართლიად ძრვად“ 48,3.

ძალი სიტყვსა ე — სიტყვს მნიშვნელობა, აზრი:

„ხოლო ძალსა სიტყვსასა გულისკმის-ყოფად ესე ზოგად ყოველთა ღმრთისაგან ვითხოვთ“, წინასიტყ., 2.

ძლიერება — იხ. ძალი.

ძნიალ განსაგდებელი ე — ძნიალ შესაცვალელებლობა [ძნიალ შესაცვალელებელი] ა — τὸ δυνάμειον 105,17:

„მათ თანა შექუსულთა რათმე ძნიალ განსაგდებელთა“,

„მერმეცა ძნიალ შესაცვალელებლობა“ 23,7.

ძრვად — ἡ κίνησις 107,2 — მოძრაობა:

„ბუნება არს დასაბამ თითოეულისა არსთაგანისა ძრვისა და მყუდროებისა“,

„ბუნება არს თითოეულისა მყოფთაგანისა დასაბამი ძრვისა და მყუდროებისა“ 26,1.

13,2 ე; 26,2; 36,18 (116,59);

36,18; 48,5; 48,8; 51,16 ე; 52,4 ე (145,85); 54,2 ე; 54,2 ე.

[2] იხ. მოძრაობა.

წათქუმა — იხ. წართქუმა.

წამი ე — წერტილი ა — ἡ στίχμη 116,55 — წერტილი, რაოდენობის არქონე:

„სამნი ესე არიან, რომელთა არა-რავდენ სახელ-ედების აღურიცხველობისათვის: ერთი და წამი და აწი“,

„სამნი არიან ურაოდენონი: ერთი და წერტილი და აწი“ 36,17.

„წამი არარავდენი არს რიცხუთა შორის, რამეთუ არა განიზომების, არცა აღირაცხების“,

„წერტილი ურაოდენო არს, რამეთუ არა აღირიცხუვის, არცა განიზომების“ 36,12.

3,1 (81,3); 36,2 (65,60).

შღრ. ერთი, აწი.

წართქუმა || წათქუმა ე — წათქუმა ა — ἡ ἁτάφασις 132,2 — დადებითი მსჯელობა, მტკიცება:

„წართქუმა და უკუთქუმა განიხნებითად ითქუმიან“,

„წართქუმა და უკუთქუმა უკუთქუამად იწოდებიან“ 50,1.

„წართქუმა უკუე არს წალმართობასა ვისსამე თქუმა, ვითარმედ ესე რამე ვისი არს“,

„წათქუმა ვიდრემე არს დამნიშნველი ამისი, თუ რამ არს ვისიმე“ 50,1.

ზანდ. მთ (50 მჯ'); 38,21; 44,1; 50,1; 51,4 ე (133,20); 51,5 ე (133,23); 51,5 ე (133,25); 51,8 ე.

[2] იხ. შემთხვევითი.

შღრ. უკუთქუმა.

წარმოვება ე — ἡ παράθεσις 136,114 — შეგროვება, გვერდიგვერდ ყოფნა:

„განზავება არს გუამთა წარმოვება“ 51,23.

წარმომადგინებელი ა — წარმომარჩინებელი ე — *παρὰαδελφίν;* 82,20 — მარცხენა:

„ბუნებისა წარმომადგინებელი“,

„წარმომარჩინებელი ბუნებისა“ 5,2.

წარმომარჩინებელი ე — იხ. დანიშნავა [დამნიშნველი].

წარრევაა ა — იხ. ზრახვაა.

წარწერაა ა — წარწერით გამოთქმამა ე — *ἡ ἀπογράφῃ* 100,29 — აღწერა, არარსებითი ნიშნებით დახასიათება:

„ხოლო წარწერაა არსებისზედათაგან შემოკრების, ესე იგი არს, განთვსებულთა და შემთხუევითაგან“,

„წარწერით გამოთქმამა არსებისათანათა მათ საქმეთა თანამდებარე არს, რომელ არიან თვისნი და შემთხუევითნი“ 16,7.

19,1 (103,7).

[2] იხ. ზედა-წარწერაა.

შდრ. ზედაწარწერითი განსაზღვრებაა.

წარწერით გამოთქმამა ე — იხ. წარწერაა.

წარწერითი საზღვარი ა — ზედაწარწერითი განსაზღვრებაა ე — *ἡ ἀπογράφῃ* — *ἀρῆσῃ;* 100,34 — არსებითი და არარსებითი ნიშნებით განსაზღვრება:

„წარწერითი საზღვარი შეზავებული არს არსებითთა და არსებისზედათაგან, ვითარ-იგი ვითარმედ: კაცი არს ცხოველი სიტყვერი, აღმართებით მავალი, ბრჭალბრტყელი“,

„ზედაწარწერითი განსაზღვრებაა შეზავებული არს არსებითთა და არსებისათანათა საქმეთაგან, ვითარ-იგი რაჟამს სიტყვერი, ვითარმედ: კაცი არს ცხოველი სიტყვერი, ბრჭალ-ბრტყელი“ 16,7.

წარტილი ე — სასვენი ნიშანი:

„პირველთა მათ თარგმანთა არარაა ელუაწა წერტილითა გაკუეთისათვის საკითხავთაჲსა, ამისთვისცა ზეპირით უქმნა გაკუეთათა ყოველთა სახელოვანთა მკითხველთა“ წინასიტყ., 13.

წინასიტყვე., 17 ე.

2. სტილმა — რაოდენობის არმქონე ერთეული:

„ამას უწოდენ სტილმად, რომელსა ჩუნენ წერტილ უწოდთ და სახელ-სდებენ ერთად“ დამატ. II, 1. დამატ. II, 6.

3. იხ. წამი.

წესი ე — *ἡ ἄξις* 133,19 — წესი:

„კაცი... ვითარცა მქონებელი წესისა შესმენისასა, სიტყუად იტქმის“ 51,4.

ზე *ἡ ἄξις* 137,31 — ზნეობრივი წესები: „საქმითი [ფილოსოფოსობაჲ] წესთა შეამკობს და ასწავებს, თუ ვითარ-რე არს მოქალაქობაჲ“ 52,10.

2. იხ. ანაგები.

წესითა უპირველესი ა — წესისაებრ პირველობაა ე — *ἡ ἀρχὴ ἄξις* [*ἀρχῆσιν*] — 128,12 — რიგით უპირველესი: „უპირველესი განიყოფვის ოთხთა დანიშნავთა მიმართ... მესამედ, წესითა, ვითარ-იგი ვითარად პირველად ანბან, მერმე მარცხალთა და მერმე რიცხუთა“,

„პირველობაა ოთხ-სახედ მოესწავების... მესამედ, წესისაებრ, ვითარ-იგი ვითარად, ვითარმედ პირველი არს ანბანი და ეგრედა მარცხელეობაა ასოთა და მერმელა რიცხვ ან ერთისაჲ“ 46,1.

ნ. პირველობაა.

წვალეობა ე — *ἡ ἀεικωνία* 134,60:

„წვალეობაა არს ნებაჲ მრავალთა კაცთაჲ ურთიერთას უქუე შეერთებული, ხოლო სხუათა მიმართ განწვალეობული“ 51,14.

წიგნთა წურთილობაჲ ე — ἡ ἱεραματεῖα 103,11 — გრამატიკა:

„ხოლო ღრამმატიკოსი სახელ-
ედების წიგნთა წურთილო-
ბისაგან“ 21,2.

წინაღმდგომი ე — წინაღმდგომობაჲ
ა — ἡ ἐναντιότης 122,93 — დაპირისპი-
რებულობა:

„სამნი სახენი არიან რომელობისა-
ნი, რომელთაჲ პირველი წინა-
აღმდგომით მიითუალვის“,

„სამ არიან თვებანი ვითარები-
სანი, ესე იგი არს, შესაღმომელნი
მისნი: პირველად, მითუალვაჲ წი-
ნაღმდგომობისაჲ“ 38,19.

წინაღმდგომი — τὸ ἀντιμέθεον 125,2 —
დაპირისპირებული:

„ყოველი წინაღმდგომი
ანუ ვითარცა საქმე წინააღმდეგების
ანუ ვითარცა სიტყუაჲ, და უკუეთუ
ვითარცა სიტყუაჲ იყოს, სიტყუთ
ჰყოფს წათქმასა და უკუთქუმა-
სა..., ხოლო უკუეთუ ვითარცა საქ-
მენი წინააღმდეგობდინ, ანუ ვი-
თარცა მართლ უკუნქეულად ით-
ქუმიან და ჰყოფენ ვისსამიმართობა-
სა.. ანუ ვითარცა არა მართლ უკუნ-
ქეულად“,

„ყოველი წინაღმდგომი
ანუ ვითარცა საქმე წინააღმდეგების
ანუ ვითარცა სიტყუაჲ და უკუე-
თუ ვითარცა სიტყუაჲ — სიტყუასა,
ჰყოფს წათქმასა და უკუთქუმა-
სა.., ხოლო უკუეთუ ვითარცა საქმე
წინააღმდეგების, ანუ ვითარცა გარე-
მოქცეულისა მიმართ ითქუმიან და
ჰყოფს რაჲსამემიმართობასა... ანუ
არა გარემოქცეულისა მიმართ“
44,1.

6. უსაშუელოჲ წინაღმდგომი, სა-
შუელოანი წინააღმდგომი.

ზანდ. მგ (49 მუა); 36,23; 36,24;
36,25; 39,7; 44,2; 44,4; 44,11;
44,11; 48,6 (130,28); 48,10; 53,5;
54,1 ე.

2. წინააღმდგომობა ე — τὸ ἐναν-
τιόν 126,39 — დაპირისპირებულნი:

„წინააღმდგომნი მასვე და
ერთსა ქუედმდებარესა შინა ანუ
ნათესავად არიან ანუ სახედ ანუ რი-
ცხუად“,

„წინააღმდგომობაჲ არს
მასვე და ერთსა წინამდებარესა ში-
ნა ანუ ნათესავობითა ანუ სახითა
ანუ რიცხვთა“... 44,10.

წინააღმდგომ განყოფილი ა — იხ. წი-
ნა-განყოფილებაჲ.

წინააღმდგომ განწვალეობა ა — წინაა-
აღმდგომით განყოფილი [განყოფაჲ]
ე — ἀντιμεταπρόθετος 96,43 — დაპი-
რისპირებულთა განსხვავება:

„სიტყვერი და უსიტყუელი წი-
ნააღმდგომი განწვალეობად
ითქუმიან“,

„სიტყვერი და პირუტყჳ წინა-
აღმდგომით განყოფილად
ითქუმიან“ 14,4.

შდრ. წინა-განწყობით განყოფი-
ლი.

წინააღმდგომ განწვალეული ა — იხ.
წინა-განწყობით განყოფილი.

წინააღმდგომ-თქუმაჲ ე — წინა-გან-
სიტყუვაჲ — ἡ ἀντιθεσις 132,9 — სა-
წინააღმდეგო ცნებებით მსჯელობა:

„ამისთვისცა... წათქმასა წინააღ-
მდგომსა უკუთქმისასა წინააღ-
მდგომ-თქუმაჲ სახელ-ედების“.

„უკუთქუმაჲ წინააღმდგომი წათ-
ქუმიასა და წათქუმაჲ წინააღ-
მდგომი უკუთქუმიასაჲ წინა-
განსიტყუვად სახელ-იდე-
ბის“ 50,1.

[2] იხ. განჩინებაჲ.

6. წათქუმაჲ, უკუთქუმაჲ.

წინააღმდგომად ძრვაჲ||წინააღმდგომი
ძრვაჲ ე — წინა-უკმოჲ ძრვაჲ ა — ἡ ἐν-
αντι ἐκφρασις 130,32 — საპირისპირო
მიმართულებით მოძრაობა:

„ესრეთ უკუე ადგილ-ადგილ ცვა-
ლებამა წინა აღმდგომითა
ძრვითა წინა აღმდგომის მყუდ-
როებასა“,

„ადგილობრითა ცვალებასა წინა-
აღმდგომის წინა უკომო ძრვამ
და მყუდროებამა“ 48,7.

„წინა აღმდგომად უკუე
ძრვად ითქუმის ზე და ქუე“,

„წინა-უკომო უკუე, ვითარ-
იგი ზენამ ძრვამ ქუნასა“ 48,7.
48,7; 48,10 (131,49).

წინა აღმდგომობამა ა — იხ. წინა აღმდგო-
მამა, წინა აღმდგომი.

წინა აღჩევიითი ა — იხ. აღჩევიითი.

წინა-განსიტყუვამა ა — იხ. წინა აღმდ-
გომ-თქუმამა.

წინა-განყოფილებამა ე — წინა აღმდ-
გომ-განყოფილი ა — ზბ ჰნ:მ:ჟრჰმჰსთ
129,11 — საწინა აღმდგომ სახეებად
დაყოფამა:

„წინა-განყოფილებად
უკუე სახეთა ითქუმის მისევე განყო-
ფილისაგან შთამოყვანებამა, ვითარ-
იგი სიტყვერი და პირუტყვ რამ
შორის შემოიყვანნი, განყოფილები-
საგან ცხოველთამასა“,

„წინა აღმდგომ-განყოფი-
ლად ითქუმის მისევე განყოფილე-
ბისაგან შთამომავალნი, ვითარ-იგი
სიტყვერი და უსიტყველი ცხოვე-
ლისაგან“ 47,3.

47,3 ე (129,1).

შდრ. წინა განწყობით განყოფილი.
წინა-განწყობამა ე || წინა განწყობითი ე
— ჯ ჰნ:ა:ა:ა: 133,39 — უარყოფამა,
მსჯელობის ფორმა:

„რაჟამს წინა-განწყობვოდის ვი-
ნმე წინადადებასა მას და იტყოდის,
ვინამა „საცნაურ არს, ვითარმედ სუ-
ლი უკუდავ არს?“..., ესევე ვითართა
მას წინა-განწყობამა სახელ-
ელების“ 51,6 (133,34).

„წინა განწყობითი არს
პირველითაგანვე უკურლუევიამ სიტ-
ყუთამა“ 51,11.

ნ. განჩინებამა, წინადადებამა, გან-
კლამა, შესრულებამა.

წინა-განწყობით განყოფილი ე — წი-
ნა აღმდგომ განწყობილი ა — ზბ
ჰნ:მ:ა:ჟრჰმჰსთ 96,39 — საპირისპი-
რო, დაპირისპირებული წვერები
გაყოფისას:

„წინა განწყობით გან-
ყოფილად ითქუმის ორნი სა-
ხენი, ერთისა მის ნათესავისაგან გა-
მოკუეთილნი“,

„წინა აღმდგომ-განწყო-
ლებულად ითქუმის მისევე ერ-
თისა ნათესავისაგან გამოკუეთილნი
ორნი სახენი“ 14,4.

შდრ. წინა-განყოფილებამა.

ნ. განყოფილი, განყოფილებამა.

წინა-დადგომამა ე — ჯ ჰნ:ა:ა:ა:ა:ა:ა:
134,57 — მსჯელობის ფორმა:

„წინა-დადგომამა არს, რა-
ჟამს მიითუალვიდეს სიტყუთა შენ-
თა, ვითარცა ჭეშმარიტთა, არამედ
გინუენებდესევე, ვითარმედ არცა
რას იგი მავნებელ არს წინადადებ-
არისა პირისათვის“ 51,12.

წინადადებამა — ჯ ჰნ:ა:ა:ა: 132,4 — წინა-
მძღვარი, წინადადება, მსჯელობის
ფორმა:

„შემოკრებამა შეინივთების ორთა
ჭეშმარიტთა წინადადებამათა
გან და შესრულებისა“,

„შეგულის-სიტყუვამა შემოკრე-
ბულ არს ორთა ჭეშმარიტთა წი-
ნადადებამათა გან და შესრუ-
ლებისა“ 51,1.

„წინადადებამა — არს სი-
ტყუამა, განჩინებით თქმული ვის-
განმე ვისთვისმე, რომელ-იგი არს
უკუთქუმამა, ვითარმედ „სოკრატე
არა იცინის“, ანუ ვისგანმე ესრეთ
წართქუმამა, ვითარმედ „სოკრატე
იცინის“ 51,7 ე.

6. განჩინებაჲ, განჯღაჲ, წინაგან-
წყობაჲ, შესრულებაჲ.
ზანდ. ე (50 მუ'); 51,1 ა (132,6);
51,1; 51,2; 51,2; 51,2 ა; 51,3 ე
(132,13); 51,4 ე (133,21); 51,5 ე;
51,6 ე (133,34); 51,6 ე; 51,6 ე; 51,8
ე.
- წინა-ღაწესებაჲ ე — ἡ πρόθεσις 132,1—
წინამძღვარი.
51, სათ.
- წინადადებითი ერთობაჲ ე — ἡ παράθεσις
136,114 — ერთიმეორის გვერდით
არსებული:
„არს ერთობაჲ წინადა-
დებითი ე, რომელი იგი მსგავს
არს შენაწევრებასა“ 51,24.
შღრ. შენაწევრებაჲ.
- წინადადებული ე — προθεμελις 138,47:
„წინადადებული იგი შე-
მოკრებითად აღვქვსნათ თქსისა სა-
ხისა მიმართ“ 52,13.
- წინა-ღაწესებაჲ ე — იხ. წინადადებაჲ.
- წინამდებარე ე — τὸ παρακείμενον
136,126 — ა) ერთიმეორის გვერდით
არსებული:
„გუამოვნებანი ... ჰვიან შეუ-
რვენელად და განუხრწნელად და
უცვალებელად, ვითარცა მარადის
წინამდებარენი“ 51,25.
ბ) τὸ προκείμενον 138,41 — წამო-
ყენებული ღებულება:
„ოთხნი არიან ღონენი სიტყვისგე-
ბისანი... მეოთხე არს გამოჩინები-
თი, რომელი-იგი შორის ვიეთსამე
უჩუენებდეს წინამდებარესა“
52,11—12.
52,13.
- [2] იხ. ქუედმდებარე.
- წინამდებარე ნივთი ე — იხ. ქუედმდე-
ბარე.
- წინამდებარე პირი ე — τὸ προκείμενον
134,58:
„არცა რას იგი მვენებელ არს
წინამდებარისა ცირისა-
თკს“ 51,12.
- წინამდებარე საქმე — τὸ ὑποκείμενον
პარაგრაფი 99,3 — ქვემდებარე, სუბსტ-
რატია:
„განსაზღვრებაჲ არს სიტყუაჲ
მოკლე, საცნაურ-მოყოფელი ბუნება-
სა წინამდებარისა საქ-
მისასა“,
„განსაზღვრებაჲ არს სიტყუაჲ
შემოკლებული, ცხად-მოყოფელი ბუ-
ნებასა წინამდებარისა
საქმისასა“ 16,1.
16,2 (99,11).
- წინასწრობით განთვსებული [ზოგადი]
ე — K.134.70 — ნაწილის ერთ-ერთი
სახე:
„ზოგადი ოთხ-სახედ ითქუმის...
ანუ წინასწრობით განთ-
ვსებული, ვითარ-იგი არს ადგი-
ლი თეატრონისა ანუ აბანოჲსაჲ“
51,17.
- წინა-უკმოჲ (ქმნაჲ) ე — (თანა-შექუს-
ვაჲ) ა — συναρχμενον 84,10 — ურთი-
ერთ შენაცვლება, შეთანხმება:
„რომელი-იგი წინა-უკმო
სამთა მათ პირველ თქმულთაჲსა
იქმნებინს“,
„რომელი თანა-შექუს-
ვისი სამთაჲე ამთ სახეთა“ 7,4.
- წინა-უკმოჲ ძრვაჲ ა — იხ. წინააღ-
დგომად ძრვაჲ.
- წმიდისა სამებისა გუამნი ე — αἱ ὑποτα-
σσεῖς τῆς ἀρχῆς τοῦ θεοῦ 140,37 — წმიდა
სამების წვევრები:
„წმიდისა სამებისა გუ-
ამთა შინა გუამოვნება არს დაუ-
საბამოჲ იგი სახე თითოეულისა
უუამოდ ქონებულისა გუამოვნები-
საჲ“ 53,6.
- წოდებაჲ სახელისაჲ ა — იხ. შესწავე-
ბულობაჲ.
- წარფელი ე — იხ. სწორი.
- წულილ-მოგონებაჲ ა — იხ. მოპოვ-
ნებაჲ.
- წულილადი მოგონებაჲ ე — ἡ ψιλή
135,97 — წარმოდგენა:

„ესე იოცნოს საოცრებითა სიტყუთ ცთუნებულსა გონებისათა და ამისსა შემდგომად ნივითა დასახოს და კერპად შექმნას, რამეთუ ამას ეწოდების წულილადი მოგონებაჲ“ 51,20.

ნ. ოცნებაჲ გონებისაჲ.

წულილმოგონებითი ა — იხ. გულისკმის-ყოფაჲ.

წურთაჲ ე — ἡ μολεη 137,4 — სურვილი, ზრუნვა:

„ფილოსოფოსობაჲ არს წურთაჲ სიკუდილისაჲ“ 52,3.

წყალი — τὸ ἕρμαρ 124,10 — წყალი, ერთი 4 ელემენტთაგანი:

„ხოლო მდებარეთაგანნი რომელნიმე ბუნებით მდებარე არიან თქსთა ადგილთა, ვითარ-იგი არიან ნივთნი: ქუეყანაჲ, წყალი, ჰაერი და ცეცხლი და სხუანი ესე-ვითარნი“,

„ხოლო მდებარეთაგანნი რომელნიმე ბუნებითად სხენან, ვითარცა ასონი ადგილთა შინა თქსთა, ვითარ ქუეყანაჲ, წყალი, ჰაერი, ცეცხლი და ეგვიპტარნი“ 40,2.

ქეშმარიტი წინადადება — ἡ ἀληθεια 132,4 — ქეშმარიტი წინამძღვარი:

„შემოკრებაჲ შეინივთების ორთა ქეშმარიტთა წინადადებათაგან და შესრულებათა“,

„შეგულის-სიტყუვაჲ შემოკრებულ არს ორთა ქეშმარიტთა წინადადებათაგან და შესრულებისა“ 51,1.

ჭურჭელი ე — საზღვარი ა — ὁ ἕρμαρ 115,18 — სიმრავლის მომცველი საზღვარი:

„მრავალრიცხოებაჲ იგი მათი ერთსა რასმე ჭურჭელსა შინა შესაზღვრონ“,

„კერძონი ერთისა რაჲსმე საზღვრისა მიმართ შეიყოფვიდინ“ 36,6.

ხატი — ἡ εἰχών 86,9 — გამოსახულება:

„ხატი კაცისაჲ მიითულავს უკუე სახელსა კაცისასა“,

„ხატი კაცისაჲ მიითულავს სახელსა კაცისასა“ 9,2.

9,2 (86,11); 46,5 (128,17); 53,9 ე. ὁ χραχρηρ 134,55.

„სიტყუყოფითად უკუე ხატად ითქუმის კითხვა-მიკებაჲ“ 51,10 ე.

2. ხატოვნება ა — ἡ μορφή 94,27

— სახე, ხასიათი:

„ხატიცა და სახე ბუნებასაჲე მოასწავებენ“,

„ხატოვნებაცა და სახე მასე დაჰნიშნავენ ბუნებასა“ 13,4.

[3—4] იხ. ნაყუეთი, შესახედავი.

შდრ. ხატებაჲ.

ხატებაჲ ე — ხატოვნება ა — ἡ μορφή 94,25 — სახე, ფორმა:

„წმიდათა მამათა ზოგადსა და მრავალთა ზედა სათქუმელსა... არსება და ბუნება და ხატება უწოდეს“,

„წმიდათა მამათა... საზოგადოსა უკუე და მრავალთად სათქუმელსა არსებად და ბუნებად და ხატოვნებად უწოდეს“ 13,4.

27,2; 33,1 (111,20); 53,2 ე; 54,3

ე (145,93); 54,3 ე (145,99).

2. იხ. შესახედავი.

ხატოვან-ქმნილი ა — იხ. გამოხატვაჲ, შესახელი.

ხატოვნება ა — იხ. სახე, შესახედავი, ხატებაჲ, ხატი.

ხატოვნებითი განყოფილება ე — და მსახველობითი განყოფილება ა — ἡ χραχρημοσειχη μορφορ 139,7 — განმასხვავებელი, რომელიც კონკრეტულ სახეს გამოყოფს მეორე კონკრეტულისაგან:

„ესე იქმნებიან თითოეულისა ერთობად შემოკრებულთაგანისა ხატოვნებითად განყოფილებადა“,

„მისდაღ იქმნებიან თითოეულისა ერთობად შემოკრებულთაგანისა დამსახველობითნი განყოფილებანი“ 53,1.

შდრ. გამომსახველი თქვება. 53,2 ა (139,13).

ხედვა — ზ მჰიჟუ:ახო — 137,19 — ჰერეტითი აღქმა, შემეცნების მისტიკური ფორმა:

„ხედვა არს გულისკმის-ყოფა უნიფოთა და უჟორცოთა, რომელ არს ღმერთი, რომელი-იგი უპირველეს და უსაკუთრეს არს ყოველთა უჟორცოთა და უნიფოთა... ხოლო ხედვა არს გულისკმის-ყოფა ნიეთიერთაცა ბუნებათა“ 52,7-8 ე.

„ხოლო ქნა და შემთხვევა... რაოდენთა ითქუმის ხედვად, ესე იგი არიან, ვარსკულავთმრაცხელობა და ქუეყანისაზომელობა“.

„ქმნისა და შეხურომისანი რომელნამე მარტივად ითქუმიან ქმნილად..., ხოლო ოდესმე ითქუმის ხედვად, ვითარცა ვარსკულავთმრიცხველობა, ქუეყნისაზომელობა“ 39,3—5.

2. ხილვა ა — მჰაჟუ:იხ 123,18 — ხედვა, როგორც ქმნისა და შემთხვევის სახე:

„შემთხვევათა მიმართ ხედვენ“,

„მათ შინა იხილვებიან არსება და არსებითნი განყოფილებანი“ 28,2.

ეპისტ. 1 (51,9); 39,5 (123,18); 39,6 ე; 51,9 ე (134,51); 51,18 ე (135,82); 51,19 ე (135,86); 52,9.

[3] იხ. სიზმარი.

ნ. ქნა, ქმნული.

ხედვითი ფილოსოფოსობა ე — ზ მჰაჟუ:ახო 137,16 — თეორიული ფილოსოფია:

„განიყოფების ფილოსოფოსობა ხედვითად და საქმიანად. ხედვითი იგი განყოფების სიტყვებითად და სწავლულებითად და ბუნებათამეტყუელებითად“ 52,7.

ნ. სიტყვებებითი, სწავლულებითი, ბუნებათამეტყუელებითი.

ხდა ა — იხ. დამთხვევა.

ხილვა ე — სახილველობა ა — მჰაჟუ:იხ 95,31 — ჰერეტა, აღქმა:

[გუამსა ჰნებაეს, რათა] იხილვებოდინ მის შორის გრძობა და მოქმედება“,

[გუამსა ჰნებაეს] გრძობით, ესე იგი არს, მოქმედებით სახილველობა“ 13,5.

ზ მჰაჟუ:იხ 134,50 — განჰერეტა, გამოკვლევა:

„განვდა არს ხილვა ვითთამე განწვალებისა და სივლტოლისა“ 51,9.

[2] იხ. ხედვა.

ხრწნილება ე — ჯ ფიჰიჟ 131,46 — გახრწნა, გაქრობა; ცვლილების სახე:

„შობა და ხრწნილება შეცვალება უკუე არიან“ 48,10.

48,3.

[2] იხ. განხრწნა.

ნ. [ძალი] არსებასა შინა.

შდრ. შობა, ქნა.

კელოვანი — ბ რჰჟუ:იხ 123,10 — ხელოვანი, შემოქმედი:

„მოქმედად უკუე აწინდელსა ამას აღგისა კელოვანსა უწოდ, ვითარ-იგი არს ხუროა“,

„შემოქმედად აქა კელოვანსა ვიტყუდ, ვითარ ხუროსა“ 39,2.

კელოვნება — ჯ ზჰიჟუ:იხ 86,11 — ცოდნა, მეცნიერება:

„საზღვარი და განჩინება კაცი-სა არს, რათა იყოს ცხოველ სიტყუერ და მოკუდავ, შემწყნარებელ

გონიერებისა და ქელოვნებისა“,

„საზღვარი კაცისაჲ არს: ცხოველი სიტყუერი, მოკუდავი, გონებისა და ქელოვნებისა შემწყნარებელი“ 9,2.

9,2 (86,12); 16,1; 23,6; 23,7.

რეჯუი 124,11 — ხელოვნება, შემოქმედება, ხელოვნურობა:

„რომელნიმე ბუნებით მღებარე არიან..., სხუანი დასხმით და ქელოვნებით“,

„რომელნიმე ბუნებითად სხენან... რომელნიმე — დადებით და ქელოვნებით“ 40,2.

„ფილოსოფოსობაჲ დასაბამი არს ყოველთა ქელოვნებათაჲ, რამეთუ მის მიერ ყოველი ქელოვნებაჲ მოპოვნებულ იქმნა“ 52,5 ე.

16,6 (100,26); 51,18 ე (135,79); 52,5 ე (137,11); დამატ. II სათ.

2. მიწოთომილობაჲ ა — რეჯუი 120,24 — მეცნიერება, ცოდნა:

„ეგრეთვე ქელოვნებაჲ, რაჲჲჲმს ზედა-მიწვევით ვინმე უწყოდის, მიერთიგან ძნიად შესაცვალბელ არს მეცნიერებაჲ მისი“,

„მიწოთომილობაჲ ცა, რაჲჲჲმს ზედა-მიწვევით ვინმე მისწუთეს, ძნიად შესაცვალბელ არს მის შორის მეცნიერებაჲ იგი“ 38,5.

37,4 (117,16); 38,3 (119,13); 45,2; 49,1 (131,3).

[3] სიმარჯუე.

ქელოვნებითი — რეჯუი: 119,50 — ხელოვნური:

„არა-ბუნებითი.. არს..., ანუ ქელოვნებითი“,

„არა-ბუნებითი... არს..., ანუ ქელოვნებითი“ 37,10:

ქმაჲ — რეჯუი 110,3 — სიტყვა, სახელი:

„არსობაჲ განიყოფების არსებითად და შემთხვევითად. არა ვითა-

რცა ნათესავი სახედ, არამედ ვითარცა ერთ-სახელთა ქმაჲ ერთისაგანად“,

„მყოფი განიწვალების არსებად და შემთხვევითად, არა ვითარცა ნათესავი სახედ, არამედ ვითარცა სახელ-მოდგამი ქმაჲ ანუ ვითარცა ერთისაგან და ერთისა მიმართ“ 32,1.

14,9 (97,74); 35,1 ე (113,6).

2. სახელი ა — რეჯუი 97,78:

„ქმაჲ ძალისაჲ ითქუმის ძალისათესაჲ კმელისა და ვარსკულავისათესა“,

„სახელი ძალისაჲ, რამეთუ მოიღებვის შინაურისათესაჲ ძალისა და ვარსკულავისათესა“ 14,9.

ქმათა ქვევაჲ ე — K.103,11 — მელოდია, ჰარმონია:

„მუსიკობა სახელ-ედების სწავლულებასა ქმათა ქვევისა და შეწყობისაჲ“ 21,2.

ქმათა შეწყობაჲ ე — იხ. ხმათა ქვევაჲ. ქმოვანი II ქმოანი სიტყუაჲ — რეჯუი: 94,10 — ბგერითი მეტყველება:

„[ანგელოსნი] თენიერ ქმოვანისა სიტყუესა ურთიერთას აუწყებდენ გულისკმის-ყოფათა“,

„[ანგელოსთა] თენიერ ქმოვანისა სიტყუესა მიმცემელობაჲ ურთიერთას გულისკმის-საყოფელთაჲ“ 13,2.

13,2 (94,11); 51,5 ა.

ქორცი — რეჯუი 81,9 — სხეული, გვაში:

„ბეტრე განიყოფების, ესე იგი არს, განიყოფების სულად და ქორცად“,

„ბეტრე განიყოფების უკუე სულად და ქორცად“ 3,4.

2,18 ე; 2,20 (79,161); 2,27 ე; 14,3 (95,27); 14,3; 27,6 (108,20); 30,2; 35,6 (114,23); 37,8 ე; 51,19 ე

(135,89); 52,21 ე; 53,1 (139,8); 53,2; 53,3; 53,9 ე.

ჟ ძმქ 96,61—ხორცი:

„განკუეთით რამ კორცი მრავალ ნაჭერად კორცისა და თითოეულსა ნაწილსა ნაჭერისასა კორც უწოდიან და განსაზღვრებასა კორცისასა მიითუალავს“;

„კორცი განკუეთით მრავალ კორცად და თითოეული ნაწილი კორცისა და კორცად იწოდებოდის და განსაზღვრებასა კორცისასა მიითუალვიდის“ 14,8.

2. სხეულენი კორცი ა — ზ მძა 108,17—სხეული:

„თითოეული გუამი კაცთაა ორთა ბუნებათაგან შეზავებულ არს, სულისაგან, ვიტყვ, და კორცთა“;

„თითოეული გუამი კაცთაა ორთა ბუნებათაგან შემოკრებულ არს: სულისაგან, ვიტყვ, და სხეულენთა კორცთა“ 27,7.

[2—3] იხ. სხეული, სხეულენი. კორციელი ე — K. 137,22—სხეულის მქონე:

„ჩუენ თანა თუ ითქუმოდინ — კორციელითა — იგინცა უნივთო არიან“ 52,8.

2. სხეულენ ა — ზ მძა 121,78:

„რომელობანი არა კორციელი არიან, არამედ უკორცო“;

„არა სხეულენ, არამედ უსხეულო არიან ვითარებანი“ 38,16
კორციელენაა ე — იხ. სხეულენი.
კორცნი უფლისანი — ჟ ძმქ 105 ჯიქისა 110,18:

„კორცნი უფლისანი ვერ გუამ იქმნენს თავით თესით არცაღათუ წამსა ჟამისასა, ამისთვისა არა გუამ, არამედ უფრომსლა ერთ-გუამ არიან“;

„კორცნი უფლისანი არა გუამ-ქმნილნი თავით თესით არცა წამსა ჟამისასა არა გუამ, არამედ უფრომსლა გუამთან არიან“ 30,3.
54,9 ე (146,126).

კუებულ-ყოფაა ა — იხ. განყვანება.

ჭერ-ჩინება ა — იხ. კეთილად ყოფა.
ჭაერი — ბ ძქ 124,10—ჭაერი, ერთი 4 ელემენტთაგანი:

„ხოლო მდებარეთაგანი რომელნიმე ბუნებით მდებარე არიან თქსთა ადგილთა, ვითარ-იგი არიან ნიეთნი: ქუეყანა, წყალი, ჰაერი და ცეცხლი და სხუანი ესევითარნი“;

„ხოლო მდებარეთაგანი რომელნიმე ბუნებითად სხენან, ვითარცა ასონი ადგილთა შინა თქსთა, ვითარ ქუეყანა, წყალი, ჰაერი, ცეცხლი და ეგევითარნი“ 40,2.

36,15.

შინაარსი

შესავალი	3
I. „დიალექტიკის“ შესწავლის ისტორიიდან	9
II. „დიალექტიკა“ ქართულ ენაზე	13
III. „დიალექტიკის“ ტექსტის შესახებ	21
ხელნაწერები	47
ტექსტისათვის	32
ლექსიკონისათვის	54
Грузинские переводы «Диалектики» Иоанна Дамаскина (Резюме)	57
ტექსტი	64
ლექსიკონი	181

დაიბეჭდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
სარედაქციო-საგამომცემლო საბჭოს დადგენილებით

რედაქტორები: მ. შ ა ნ ი ძ ე
გ. თ ე ვ ზ ა ძ ე
გამომცემლობის რედაქტორი ც. ჭ ი მ შ ე ლ ე ი შ ვ ი ლ ი
ტექნორედაქტორი ნ. ო კ უ ჭ ა ვ ა
მხატვარი ი. ს ი ხ ა რ უ ლ ი ძ ე
კორექტორი მ. რ ა მ ი შ ვ ი ლ ი

გადაეცა წარმოებას 26.6.1975: ხელმოწერილია დასაბეჭდად 14.4.76;
ქალაქის ზომა 70X108¹/₁₆; ქალაქი №1; ნაბეჭდი თაბახი 26.60;
საალრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 23.04;
უე 01464; ტირაჟი 1200; შეკვეთა № 2312
ფასი 3 მან. 65 კაპ.

გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ., 19
Издательство «Мецниереба», Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19

საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის სტამბა, თბილისი, 380060, კუტუზოვის ქ., 19
Типография АН Груз. ССР, Тбилиси, 380060, ул. Кутузова, 19